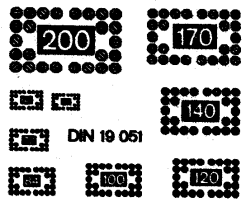

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

DIN 19 051

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1769

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX.88.

N O V A
A C T A
E R U D I T O R U M

A N N O
M D C C L X I X

publicata.

Cum Serenissimi Electoris Saxoniae Privilegio.

L I P S I A E

Prostant apud IO. FRID. GLEDITSCHII et
LANCKISII heredes.

Venduntur etiam Romae apud PAGLIARINOS; Venetiis apud IO. BAPT.
ALBRIZZIUM; Bononiae apud LAELIUM della VOLPE; Parisiis apud
BRIASSONUM; Ultraiechi apud ABR. van PADDENBURG, IO. BROEDE-
LETUM, et P. MORTIER; Lugduni Batavorum apud LUCHTMANSIOS;
et Amstelredami in SCHREUDERI officina.

M D C C L X I X.

LECTORI BENEVOLO

S.

CAROLVS ANDREAS BEL D.

SEREN. SAX. EL. CONSIL. AUL. POES. PROF.

PUBL. ORDIN. ET ACAD. LIPS. BIBLIO-

THECARIUS.

 *V*olumen Actorum, quod iam tibi tradimus, poterat sine praefatione ad te venire: nam et instituti huius nostri rationes, paene saeculares, satis cuique notae sunt; neque de tua erga nos benevolentia, quae adhuc aluit diligentiam nostram, et acuit, ullam dubitandi causam habemus. Tamen, ne discederemus a more maiorum, maluimus te alloqui, Lector, quam, tacendo in limine, defecisse aliquo modo ab humanitate videri. Credimus autem, et hoc Actorum Volumine nos aliquam apud te gratiam merituross, propterea quod de libris retulimus, et bonis, et, si tempus, quod ad nos doctorum virorum beneficio allati sunt, in censum veniat, novis etiam. Et est Collegarum, iuvandis litteris, studium, ita certum et pertinax, ut non facile cessatura

satura Eruditorum haec Acta putemus; imprimis si, ut inde a biennio factum grati meminimus, et doctorum virorum, et Bibliopolarum, liberali facilitate, libris mittendis, et cito mittendis, sustententur. Neque succensemus profecto doctissimis viris, qui, nostro forte exemplo adducti, diversis locis, latinas de Libris cuiusque disciplinae relationes edere coeperunt, atque in eo instituto alacriter pergunt: quin potius gratulamur litterariae reipublicae nascentia inde commoda, quae hoc fieri exstantiora necesse est, quo plures sunt qui talibus liberali otium studiis impendant. Sunt in his, de rebus in Medicina gestis, Commentarii, curante imprimis LUDWIGIO nostro, Viro summo, atque artis medicae omnis consultissimo, hic Lipsiae prodeuntes: Acta item litteraria ill. KLOTZII, quorum Valannina priora nos nuper vehementer commendare atque laudare meminimus. Multae multorum atque assiduae, ut in extollendis aedificiis, operae; ita ornandis atque augendis bonarum litterarum studiis diversorum hominum doctorum consilia et suppetiae, quid possint, nobis certe non momentibus facile intelligitur. Cum igitur nostra haec Acta tibi iterum atque iterum commendamus, Lector, hoc ita facimus, ut nemini partem benevolentiae tuae atque favoris invidemus, nobis autem praecipuam vehementer optemus. Vale.

N. I.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Ianuarii Anno MDCCLXIX.

SPECIMEN EMENDATIONUM ET OBSERVATIONUM in Etymologicum magnum, maximam partem petitarum ex Codice Gudiano, qui Guelpherhyti, in Sereniss. Ducum Brunsvico-Lüneburgensium Bibliotheca adseruatur. Auctore L. KULENKAMP, Phil. Prof. Publ. Ordin. et coetus reformati Goettingensis
V. D. M.

Goettingæ MDCCLXV. typis Barmeyerianis, 6. plagg. quaternis, cum 2. tabb. aen. quæ exempla scripturæ Codicis exhibent.

Etymologicum Magnum, cuius de utilitate ad interiores litteras graecas inter eruditos non dubitatur, emendatorem interpretemque reperit doctissimum multaque lectione instructum, eundemque sedulum ac indefessum, qualem profecto desiderat, Auctorem libelli. In quo de praetantia Operis, naevos quosdam ab eo propter argumentum, in quo ne doctissimi quidem ab errandi periculo et ineptiarum contagio tuti satis fuerunt, vix removendos, longe superante, paucis praefatus, ad editionum recensioem convertitur, et quatuor omnium maxime duarum, Venetae 1499. et Sylbur-

A

bur-

burgianae 1594. raritatem questus, citatis, qui de iis la-
 tius disputant, auctoribus optat, ut denuo vel sine adnota-
 tionibus in eruditorum gratiam recudatur, melius de opere
 ipso et aliorum commo merito non negans, qui cun-
 ctis quae reperiri possunt adiumentis in eo constituendo or-
 nandoque utatur. Opem enim salutarem hic liber, ut qui
 maxime, desiderat. Nam non solum pessime habitus est ab
 librariis, ut virorum inter Batavos imprimis, aliosque popu-
 los, Graece doctissimorum conatus, tentamina observatio-
 nesque testantur, sed, quod vitium a se primum repertum
 Auctor opinatur, mutilatus etiam integrisque titulis orbatus.
 Cuius rei argumentum littera M praebet, hiatum circiter
 centum vocabulorum, Gudiani et Ultraicetini Codicis cum
 editis collatione facta, ostendens. Ergo manum in tollen-
 dis tot corruptionibus mollem, in supplendis lacunis largam,
 in locis auctorum, vel sedes glossarum, vel earum illustra-
 tiones continentium enotandis providam, in Scholiastarum
 veterum reliquorumque Grammaticorum, e quibus sua vel
 depromsit vel locupletavit Auctor, verbis adscribendis impi-
 gram dum expectat Opus, plus fere quam emendatricem,
 planeque creatricem manum desiderat. Sed ad hunc labo-
 rem emolliendum, feliciterque persequendum, praesto sunt a
 Mstis Codicibus praesidia. Alios eorum Fabricius B. Gr. T. X.
 a pagina 22. commemorat, alios in aliis Italiae, Angliae,
 Galliae et Germaniae bibliothecis latere, Montefalconius in
 bibliotheca bibliothecarum MSS. nova scribit, alii ex Belgio
 arcessi possunt, quorum omnium, nullus adhuc, quod pro-
 pmodum fidem superat, ad emendandum opus adhibitus
 est. Praeterea quaedam auxilia accedunt a Glossariis et Le-
 xicis ineditis, quorum magnus numerus ex Montefalconii
 Bibl. Coislinae p. 231. seqq. et Fabricii l. cit. T. X. p. 51. in-
 dicitur existimari potest. Ipse Vir doctus, his emendandi li-
 bri curis intentus, nactus est Codicem, post Marquardi Gu-
 dii possessoris mortem, Guelferbytae bibliothecae illa-
 rum. Nactus est quoque Lex. MS. Cyrilli nomine notum

ex bibliotheca Curiali Bremensi, in membranis forma octopartita Seculo XIII. vel XIV. scriptum; cuius Io. Chr. Bilio, eiusque cum dissertationi de lignis ex Libano, tum selectioribus in Hesychium notis, ex hoc lexico potissimum sumtis, suaeque ab Alberto editioni insertis, notitia debetur. Cyrilli tamen esse, dubium videtur. Inscriptio enim, quae Cyrillo vindicatur, ab aliena manu est, et, quod ab hoc opere, maximam partem e profanis scriptoribus collectam verborum farraginem complexo, alienum est, vocum sacrae scripturae dubiarum interpretationem promittit. Accessit his apographum Lexici Msti Photii, quod olim Th. Galei fuit, nunc autem in bibliotheca Bodleiana Oxoniensi servatur, a Simone de Vries Davenrienti suppeditatum, quod ipsum quoque descriptum diligenter, et emendatum, ad se transmissum proloque paratum, in diatribe Epistolica de Photii Etymologico M. Biblioth. Bremensi Cl. V. Fasc. II. p. 280. inserta, inter alia ad eius notitiam pertinentia scribit Io. C. Harenbergius. Quem ut librum edere velit, adiecto Auctorum a Photio laudatorum indice, ab Alberto iam confecto, Glossisquo Sacris N. T. adnexo, vehementer optat A. Denique in manus eius venit alius Glossarii inediti Codex bombycinus in forma octopartita, a Nicodemo Monacho anno 1296. scriptus, quondam Thomae Bartholini, quem ab Abrah. Kallio, Ioh. Christophori, Hebraicae linguae apud Hafnienses Professoris filio, accepit. Titulum gerit *ἑσπερος λεξικον*, ab alia manu adscriptum, quo titulo in bibliotheca regia Parisiensi exstare Glossarium Fabricius l. c. memorat. Hinc huic etiam Lexico additum putat. Sed nonne propius vero conici possit, eundem esse utrumque librum? cum aliis Glossariis apud Montefalconium l. c. maxime vero cum lexico Io. Damasceni, quod cum Bongarsianis Codd. in bibliothecam Bernensem illatum descripsit nuper Io. Rod. Sinnerus, in Catal. MSS. Bibl. Bernensis, quocum et in ceteris, et in eo quod utrumque Suidam et Etymologum sequitur, convenit, cum eo igitur hunc ordinem servare cogno-

gnovit, ut in unaquaque littera primum nomina αρωμα, tum θυλακα, denique κότερα, postea ζυματα, tandem επιζηματα, ita se sequantur, ut A B quinque repetatur, quam ad A γ procedatur. Ex his praesidiis omnium firmissimum laudat Cod. Gudianum, cuius descriptionem a Bielio et Harenbergio factam, ex hisce Actis Supplam. T. VI. p. 293. et bibl. Bremensi Nov. Cl. V. Fasc. II. p. 28c. repeti iubet, cui praeter formae et materiae libri, annique quo perscriptus est, qui a nato Salvatore 1293. fuisse colligitur, indicium, haec maxime notabilia addit. Gudium sibi persuasisse auctorem lexici esse Photium, et Galeano, qui certo eius lexicon exhibet, codici simillimum, id quidem constare inter omnes. Eam opinionem refutasse viros doctos modo commemoratos, argumentorum defectum argentes. Alterum eorum, Harenbergium, ab Heusingero inductum, statuere, nullam ipso in libro Photii mentionem fieri, eiusque nomen a Gudio quaestus causa praefixum. Sed hoc refellitur ex addendis litterae Ω in fine vocis Κερας verbis his: ἕως ἔγω φΩΤΙΟΣ ὁ πατριάρχης; quamquam ex eo ad auctorem libri repriendum nullam peti lucem posse recte monet. Confraternatores enim lexicorum, aactorum e quibus proficiebant observationibus nomina adiecisse, quando auctores de se loquentes pronomen primae personae demonstrativum usurpassent, alio exemplo docet e Suida et Lex. Bernensi sive Bongarsiano petito, in quo utroque in v. παρθενης leguntur, ἰμογη ἰμογη τοῦ Δαμασκηνῶ δακρυ: quae non assecutus Kusterus, ex Io. Damasceni de Fide Orthodoxa II, 11. recepta esse putavit. Eum nihil ab Etymologico Ultraiechtino Antverpiensi apographo differre, collatis tribus eius quatuorve plagulis, a S. V. Ravio ad se transmissis, se cognovisse affirmat; nec a Parisiensi discrepare, Ruhnkenii, in Ep. ad Heusingerum a 1763. data, diligenter eum se excussisse perhibentis, fide sibi probari. Obloquitur etiam Harenbergio, Codicem Galeanum Gudiano praefendum statuenti, cum ista comparatio non procedat, et uterque suis se bonis commendet.

Hacc

Haec fere primam dissertationis partem absolvunt. Altera additarum tabularum aeri incisarum, exempla scripturae eiusdemque diversitates et compendia exhibentium, expeditam lectionem demonstrat, collatione simul cum Ultracincto Cod. et Hesychii Glossario instituta, additis observationibus, et Gudiani Cod. usu in supplendis edicis declarato; in cuius quoque diversitas et compendia scripturae prae ceteris notabilioribus et Specimine III. exhibitis, describendis occupatur. Tertia pars usum Gudiani Cod. in emendando restituendoque Etymologico specimenibus quibusdam, ut unumquodque se primum obtulerat, edocet. Ex his quaedam excerptimus, libera lectoribus iudicandi potestate relicta. P. 22. in voce Ἐπιθειάν p. 203. lin. 18. edit. Sylb. corrigendum, ut iam vidit Sylburgius vocabulum κλωας, et ab illo in φάσικας mutatum, e Cod. Gudiano in κολλυρας restituendum monet. Nam κολλυρας esse panes vel placentas pueris dari solitas, ex antiquis Grammaticis, Polluce maxime, qui inter panis species refert, Suida, Hesychio, et Scholiaste Aristophanis cognoscitur. Accedit Lex. MS. Cyrilli Brement. auctoritas in quo habetur: κολλυριτης ἀγτες ἀζυμος quibus verbis respici putat ad 1 Chron. XVI, 3. ubi pro ἀμειριτην Complutensis referunt κολλυριτην. Denique scholia ad Aristophanis Plut. v. 1035, in quibus utrum λυρες an κολλυρας legendum esset, non decernebat Hemsterhusius, ex hac observatione constituuntur, et vicissim Etymologico factam emendationem adiuvant. P. 26. Sylburgii in v. Αβροδιαζομεν, pro quo is αβροταζομεν coniecerat, suspicionem, Gudiano Cod. confirmari ostendit, qui dilerte habet: αβροταζομεν παρω το βρεση μη τυχειν. P. 28. pro τα φεγγια, quod pag. 561. v. 12. legitur, ubi de Leschis agitur, probat eiusdem codicis lectionem καταφυγια, et confugia, ad quas confugiendi causa se recipiebant, interpretatur. Confirmatio repetitur ex Aeliano V. H. III, 1. ubi καταφυγιον sic dicitur. In lectione συναιρειν consentire etiam Gud. notat, sed se accedere Sylburgii coniecturae, qui συναιειν scribit; quod συναιειν λογος

6 NOVA ACTA ERUDITORUM

sic conferre rationes, ut Math. XVIII, 23. in quo Latinismum agnoscunt interpretes. Nihil certius est Viri docti coniectura eadem pagina, cum pro *οἷος*, *οἷος τις οὐ*, legendum putat *οἷος*, *οἷος τ. ο.* Et ex *υπερτον*, quod Gud. pro *ὑπέτον*, ut editur, habet, nihil sane aliud faciendum, quam quod idem p. 31 statuit *υπερτον*. Ibidem ex eodem Codice exfulantem ab editis titulum inserit: *Ἀδελφίος, δεφθγγη· καὶ γὰρ ἀδελφίος ἐστὶ καὶ πλεονασμὸς τῶν ἰστών, ἀδελφίος*. Rursus Bartholinianus supplet Gudianum; is enim verbis, *ἴστων ἐστὶ τὰ εἰς δυνὺς λεγόμενα* praemissa haec habet: *Ἀδελφίδου, ὁ ἀνεψιός*. P. 36. ad vocabulum *κικυς* p. 513. in quo uberior rursus est Codex Gudianus editis, multa non spernenda adnotantur. Corruptissima ista *ἄλλ' οὐ γὰρ οἱ οὐχὸς ἔμποδος οὐδ' ἐστὶ* (sic enim M) *κικυς* feliciter sanantur, ac versuum Homericorum similes corruptiones aliquot exemplis indicantur. Mox post illa: *πὸν ἰσχυρὸν κικυὸν καλεῖ*, inserit *κικι*, hoc ordine: *κικι, καὶ τὸ κικιδίον, τὸ ἐκθλιβομένου ἐκ τῆς κροτῆος λιπαρῆος*, observat enim, haec ad illustrationem vocis *κικυς* nihil conferre. Vocabuli autem *κικι* notione Hesychii et Suidae verbis indicata, eiusque plantae descriptione ex Herodoto p. 146. suppeditata, recte putat intelligi posse, quantum opis Gudianus codex in emendando Etymologico M. praestet, si modo iusta diligentia exeat, varietatesque eius debita illi negotio attentione examinentur.

Extrema dissertatio continet Ultraiectini Codicis iam commemorati cum Gudiano in aliquot locis, quae in editis quidem desunt, inde a verbo *Μακρυων* usque ad vocem *Μεγας*, in utroque autem exhibentur, collationem, qua simul alterum alteri simillimum esse palam fit. Sed observandae lectionum varietatis larga materies. E coniecturis et emendationibus eleganter subinde inspersis, paucas quasdam adscripsimus. V. *Μωνίω* in Aeschyli loco, quem Gud. *ἰμμάνοις*
συλαίς

τολοις επικλοις, Ultraieſtinus vero *επιμανος εημοις πεπλοις* refert, emendatione utitur Auſtor hac: *εν μειουσημοις πεπλοις*, h. e. *peplis raro vel laxo ſtamine*. Mox ubi grammaticus declarat *μανιαν* eſſe *αραιωσιν και χαλινοτητα των φητων* contrarium que eſſe *αρχηνας*, pergit, *και αυτη η συνεχης, εστι συγλησις και ειν ενωσις φητων*; in his pro *συνεχης*, quod uterque codex habet, legit *συνεσις*. Quodſi cetera, quae ad hunc librum illuſtrandum ornandumque ſibi parata eſſe ſcribit Vir doctus, cum eruditis communicare voluerit, dubium non eſt, quin omnes, qui litteris bene cupiant, vehementer obſtrictos ſibi ſit habiturus.

ΙΩΣΗΦ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΒΡΥΕΝΝΙΟΥ ΤΑ ΉΤΕΡΑ
ΘΕΝΤΑ.

id eſt:

*IOSEPHI MONACHI BRYENNII QUAE EX-
ſtant, cura EUGENII, Diaconi Bulg. nunc primum
typis exſcripta atque edita. TOMI DUO.*

Lipſiae, in Officina Breitkopfſia, 1768. in 8.

Vehementer laudandum eſt Cl. *Eugenii*, Viri doctiſſimi, qui apud nos, poſt magnas peregrinationes, litterarum et doctorum hominum amore ductus, inde ab annis aliquot commoratur, et diligitur, et colitur, conſilium, quo hucusque civibus ſuis, Graecis, litteras notiores amabilioresque reddere conatus eſt. Etenim varia ſunt, quae vir doctiſſimus hoc conſilio ſcripta edidit, quibus annumerandus quoque eſt liber, cuius titulum ſupra poſuimus. De quo libro ut eo accuratius dicamus iudicemusque, primum de docta, qua a Cl. *Eugenio* ornatus eſt, praefatione, videbimus. In ea enim de *Bryennii* vita, doctrina, et ſcriptis, diligenter diſſeritur,

NOVA ACTA ERUDITORUM

feritur. Agē igitur ex hac praefatione de Bryennio quaedam commemoremus. Natus is fuit Constantinopoli, quod iam *du Pinus*, *Io. Alb. Fabricius*, *Guil. Couvur*, *Wartonus*, aliique viri docti viderunt, et clare demonstratum est a Cl. Editore ipfis Bryennii verbis, quae sunt ex oratione eius, *περὶ τῆς πάλαι ἀνακτομένης, δεσφύτα. Felix eius ingenium ex his Georgii Scholarii verbis optime perspici potest: καλῶν τε διδασκάλων ἀρίστου μαθητῆς γεγονώς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐν διδασκαλίᾳ τάξει γεννημένος.* Consecraverat quidem se Bryennius vitae monasticae, at anno 1404. doctor ecclesiae Constantinopolitanae vocatus est; cui vocationi eam ob causam obtemperare voluit, quod magistratui suo, Imperatori et Patriarchae, obedientiam esse praestandam merito censeret. In quo munere administrando tanta doctrinae sapientiaeque documenta dedit, ut anno 1405. a Patriarcha, Vicarii honore ornatus, in Cyprum insulam mitteretur. Et omnino saepius consilio prudentiaeque eius, magno suo commodo, utebatur ecclesia Graeca, in controversiis et negotiis potissimum cum Latina. Reversus tandem est ad vitam monasticam, quae tamen nullo modo impedivit, quo minus Graeci, in iis quas diximus causis, auxilio eius uterentur. Annus, quo vitam cum morte commutavit, certo constitui non potest; id tamen omni dubitatione caret, mortem eius intra tempus anni 1431. et 1438. accidisse. Nam anno 1438. non amplius eum in vivis fuisse, ex eo comprobavit Cl. Editor, quod Patres in Concilio Florentino congregati de eo, tamquam mortuo, loquuntur, eiusque e vita excessum vehementer dolent. Ad scripta Bryennii quod attinet, multos eorum codices manu scriptos in variis Europae bibliothecis inveniri, Cl. *Eugenius* refert, seque ipsum in Oriente, praecipue in monasteriis montis Aethi, multos eiusmodi codices tractasse atque excussisse. Sed non in omnibus omnino codicibus his manu scriptis idem est librorum Bryennii numerus. Quare scriptores quidam plura, alii pauciora Viri laudatissimi scripta commemorant. Codex, quo Cl. *Eugenius*

nus usus est, quadraginta septem scripta continebat, quorum viginti quinque priore Tomo, reliqua vero altero, exhibentur.

Videamus de illis, que primo Volumine comparent. Ac praefixa est huic Volumini ipsius Bryennii praefatio, qua olim sermones a se editos ornaverat. Refert vero in ea, se ab Imperatore, Patriarcha, aliisque excitatum fuisse, ut sermones suos ederet, talique modo doctrinae suae et eloquentiae memoriam conservaret. Certe oratio vigesima ita placuerat Imperatori, ut statim eam litteris mandari a Bryennio cuperet, uti ex huius orationis inscriptione patet. Argumentum sermonum Voluminis huius si spectemus, omnes omnino doctrinam de sacro sancta Trinitate, atque imprimis de processione Spiritus sancti tradunt. Ac profecto in his sermonibus omnia reperiuntur, quae ab hominibus ecclesiae Graecae addictis, ad probandam, quam de processione Spiritus S. fovent, sententiam, vel dicta unquam fuisse, vel proferri potuerunt. Rationes, quibus utitur Bryennius, sunt aut ex scripturarum sacrarum oraculis, aut ex patrum scriptis, aut e rei natura desunt. De singulis nunc sermonibus videndum est.

Et in sermone quidem primo, secundo, et tertio, de personis S. S. Trinitatis agitur; quarto vero de processione Spiritus sancti exponitur, ita quidem, ut sensus verborum explicetur, et quid per *spiritum et processionem* intelligendum sit, demonstretur. Quintus sermo theologiam omnibus aliis doctrinis praefereendam esse, nec fidem Syllogismis, ut vocant, demonstrari posse, ostendit. Sermonis sexti argumentum versatur in eo, ut doceatur, linguae latinae paupertatem occasionem suppeditasse falsae Latinorum de Spiritu S. doctrinae, quum v. c. *ὁμοῦς* et *ὁμοουσιον* per substantiam exprimant. Sermone septimo multa colliguntur Patrum loca, et quibus appareat, Spiritum S. a solo Patre procedere. Sic utitur Gregorii Nysseni, Ioannis Damasceni, Basilii, aliorumque

que auctoritatibus. Sermone octavo plurima allegantur Patrum loca, in quibus ii anathemate percussi fuerint, qui aliter de Spiritu S. sentirent. Sequente sermone contendit Bryennius, si in scriptura f. dicatur, Spiritum S. a Patre per Filium procedere, nihil aliud intelligi, nisi *χορηγίαν*, communicationem, donationem Spiritus S. Sic enim pag. 136. dicit: τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἢ τὸ Πατρὸς ἢ τὸ υἱὸς ἐκπορεύεται λέγεται παρὰ πολλῶν διδασκάλων, ἔχ' ἔτι τῶτο ἐκ τῶ Πατρὸς καὶ τὸ υἱὸς ἐκπορεύεται καθ' ὑπόθεσιν ἀπαγρ. ἀλλ' ἔτι τὸ ἐκπορεύεται τῶτο, ὡς τὸ δίδεναι καὶ πέμπειν καὶ δίδουσαι ἑαυτῶν ἐξείληπται. Sermone decimo et undecimo pergit verba ἐκπορεύεται διὰ τὸ υἱὸς explicare, sensu quidem ecclesiae Graecae placitis accommodato. Sermone duodecimo docet, exempla, quae hac in re demonstrationis causa afferantur, in Deum non quadrare. Sequente sermone omnia inveniuntur Scripturae loca, quae de Spiritu S. agere Bryennius existimat, et in quorum nullo processionem Spiritus S. a filio doceri contendit. Sunt tamen in tanta locorum prolatorum multitudine, nonnulla ad rem nullo modo pertinentia. Quum vero animadverteret Bryennius, multa, eaque gravissima contra hanc ecclesiae Graecae sententiam proferrā posse argumenta, vehementer se in iis refutandis torquet oratione decima quarta. Oratio decima quinta ad antiquioris ecclesiae patres provocat, eorumque non aliam, quam ipsius Bryennii, de Spiritu S. processione, fuisse sententiam probare nititur. Sequens oratio demonstrat, omnipotentem Trinitatem, et per se ipsam, et per angelos, et per homines, multis modis nos docuisse, se unam esse. Oratione decima septima meris, ut vocant, syllogismis, *λογικαῖς ἀποδείξεσι* probatur, Spiritum S. non *personaliter*, *προσωπικῶς*, a Filio procedere. Oratione duodevigesima variae quorundam, de quibusdam rebus huc pertinentibus opiniones proferuntur, et examinantur. Sermo qui sequitur ostendit, ex eo quod dicatur Spiritum S. etiam a Filio *personaliter procedere*, per multa absurda, *μυρία ἀτοπα*, fluere. Sermone vigesimo recte de

de ordine personarum Trinitatis praecipere studet Bryennius. Ultimus denique sermo eam praecipue ob causam notandus est, quoniam in eo omnem Graecorum de processione Spiritus S. sententiam exponere studet, quamquam inscriptio sermonis paulo est obscurior.

His sermonibus annexi sunt tres Dialogi, e quibus omnes omnino cognosci possunt controversiae, Graecam inter Latinamque olim ecclesiam ortae. Et in priori quidem Dialogo cum Maximo quodam, Latinorum partibus favente, (*μετὰ τῷ λατινίζοντι*) de septem quaestionibus disseritur. In altero Dialogo cum Romanis, qui tum Constantinopoli propter unionem Graecae et Latinae ecclesiae conuocabantur, legatis, de processione Spiritus S. sermo instituitur. In tertio Dialogo cum iis, qui in urbe Constantinopoli Latinae ecclesiae fautores essent, disseritur, et cum contra Pontificis Rom. dominationem, tum contra Latinorum doctrinam, quam de processione Spiritus S. a Filio tradunt, a Bryennio disputatur. In perpendendo huius Dialogi argumento, notari meretur locus, in quo circuli istius fit mentio, quem a Dorotheo, Dionysii Areopagitae praeceptore, excogitatum esse, ac probandae Graecorum de Spiritu S. sententiae inservire, persuadet sibi Bryennius. De circulo ipso tam copiose disserit, ut iis, quae de illo in medium protulit, suppleri possint ea, quae Fabricius in bibl. Graeca de Hierotheo commemoravit. Figura circuli, cum sex Syllogismis in eo contentis, perspicuitatis causa ad calcem huius Tomi expressa est.

Progredimur ad scripta Bryennii altero Tomo comprehensa. Continet vero hic Tomus sermones varii argumenti, e quibus praecipue lectu dignos censemus eos, quorum tituli hi sunt: *Ἐπεὶ τὸν ἀναγγελησάμενον: εἰς τὴν θάνατον τοῦ κυρίου: περὶ τοῦ τῆς πόλεως ἀνακτισμοῦ: περὶ τῆς μελλούσης κείσεως: περὶ τῆς τοῦ κυρίου θανάτου: περὶ κατὰ τὴν ἰσχυρίαν.* Ex his sermonibus optime magnum illud Bryennii ingenium, atque eloquentia eius non vulgaris, perspicui poterit.

De argumento praecipuorum Bryennii scriptorum diximus. Videamus nunc de utilitate, quam e cognoscendis his scriptis expectandam esse putemus.

Et primum non contemnendum ex iis usum redundare posse arbitramur ad eos, qui criticae sacrae studiosi sint. Etenim horum multum interitū necesse est, cognoscere aliquid de textu Scripturae S. quo usus fuit Bryennius. Ac excutiendis illius sermonibus, intellexisse nobis videmur hoc, vulgari eum plerisque in locis lectione usum fuisse. Interdum tamen recedit ab ea, quam nostri codices habent, lectione. Sic verba 1 Cor. I, 8. ita Tom. I. p. 235. exhibet: ὅτι καὶ βεβηλώσει ὑμᾶς ἀνεγκλήτως, ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Tom. II. pag. 352. locum Apocal. V, 12. ita habet: ἀξίος ἐστὶν ὁ ἀμνὸς ὁ σφραγίσ λαβεῖν δυνάμειν καὶ θεότητα, καὶ πλῆτον, καὶ σοφίαν, καὶ ἀνδρείαν, καὶ ἰσχύϊν, καὶ δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ ὑλοποιαν, καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἔτι. Haec verba, ob nimiam a vulgari lectione discrepantiam, memoriter a Bryennio recitata esse videntur. Et sunt nonnulla alia loca, in quibus a vulgari lectione recedit; discrepantia tamen non ita magni est momenti. Nonnunquam illustrationis causa textui vox est addita, e. g. verbis Ioh. III, 6. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκός, σὰξ ἐστὶ, additur: πάντως. Verbis 1 Cor. X, 24. μηδὲ τὸ ἰαυ:ᾶ ζητήσω, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπί τῃ ἡμέρᾳ, apponitur: πρὸς τὸ συμφέρον. Neque vero silentio praetereundum est, allegatum esse a Bryennio celebrem illum vexarumque ab interpretibus locum, 1 Ioh. V, 7. de tribus testibus in coelo. Exhibet enim hunc locum Tom. I. Serm. 13. pag. 241. ita: Καὶ τὸ Πνεῦμα ἐστὶ τὸ μαρτυρῶν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐστὶ ἡ ἀληθινὰ: ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ ἄνω, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ οἱ τρεῖς ἐν ἑαυτοῖς. Usus igitur fuit Bryennius codice, qui celebri hoc Scripturae sacrae testimonio non caruit.

Iam porro non spernendus scriptorum Bryennii usus erit in cognoscendis Patrum scriptis. Nam non solum plurima Graecorum Patrum, v. c. Gregorii Nysseni, Basilii, Atha-

Athanasii, Chrysofomi loca, sed et Latinorum, e. g. Hieronymi, Augustini, commemorat. Et haec loca saepius sunt fat longa, ac singula unam interdum pluresve paginas replent. Legatur v. c. Tom. II. Sermo περί μεταστάσεως, in quo commemorantur Basilii, Gregorii Nazianzeni, et Chrysofomi verba, quae singula plures paginas occupant. Haec vero Patrum loca usum habere poterunt hunc, ut ex iis videri possit, vel quomodo haec vel illa Patrum verba habuerit in codice suo Bryennius, vel quomodo intellexerit. Interdum tamen Patribus scripta tribuit, quae eis, docentibus recentiorum temporum Criticis, non erant tribuenda. Sic Symbolum, ob argumentum Athanasianum vulgo dictum, Tom. I. pag. 28c. Athanasio vindicat.

Proderunt vero etiam Bryennii scripta iis, qui illorum, quibus vixit, temporum, historiam ecclesiasticam cognoscere velint. Enimvero multae iis insunt narrationes, de controversiis tum temporis inter Graecam Latinamque ecclesiam agitatis; de unione harum ecclesiarum, quam multi tum conabantur; de Patriarcha Constantinopolitano; de Episcopo Romano. Saepius etiam antiquioris historiae eccles. N. T. capita ex Bryennio illustrari possunt. Nam multis in locis agit de dogmatibus, quae in Conciliis oecumenicis sancita erant; de symbolis; de haereticis etc.

Quid de eloquentia Bryennii dicamus? quae profecto pro ratione illorum temporum haud vulgaris erat. Sunt quidem interdum in eius Sermonibus loca, quae verae eloquentiae inimica esse, et laudi, quam ei tribuimus, maculam adspargere videantur; certe argutiae, Tom. II. in Orat. περί συντέλειας, de numero septenario prolatae, verae eloquentiae minime favent: sed traxit haec Bryennius a labe saeculi, adeoque hac de causa non tantopere vituperandus est. Compensavit has maculas multis virtutibus, multaque nobis in Sermonibus suis loca dedit, quae verborum concinnitate,

nitate, elegantia, atque ornata, mirifice delectare poterunt legentium animas. Certe confirmare de nobis possumus, animum nostrum legenda, quam supra laudavimus, περί τῆς πόλεως ἀκακίμωνος, oratione, suavissime affectum fuisse, tanta ei inest elegantia, tantus ornatus.

Omnino autem ex Bryennii Sermonibus abunde perspicui poterit, quodam sit discrimen inter nostrae Graecaeque ecclesiae doctrinam. Multum enim interest hoc discrimen accurate tenere, ne Graecae ecclesiae hominibus temere aliquid asseramus. Cognosci porro possunt omnia omnino argumenta, quibus utantur ad defendendam suam de Spiritu S. sententiam, et rationes quibus confutant nostram. Atque hoc usum habebit hunc, ut argumenta, quibus in compendiis doctrinae utimur, diligenter examinemus, et ab his, quae nihil probent, caute ablineamus, rationes vero in contrariam partem allatas bene teneamus, atque ad eas accurate respondere discamus.

Haec omnia, quae de Bryennio diximus, si quis diligenter consideraverit, non parvam scriptorum eius utilitatem esse intelliget, hisque cedendis Cl. *Eugenium* non solum civibus suis, sed et nobis gratissimum fecisse, nosque igitur viro doctissimo gratias debere obstrictissimas.

**HERRN PAUL VON STETTEN DES
Jüngern, Erläuterungen der in Kupfer gestochenen Vor-
stellungen aus der Geschichte der Reichsstadt
Augsburg, etc.**

id est:

**PAULI DE STETTEN, FILII, ILLU-
strationes quarundam, quae ad historiam Augustae Vindelicorum
pertinent, imaginum: forma Epistolarum scriptae.**

Augu-

Augustae Vindelicorum, apud Io. Henr. Stage, 1767. pagg. omnino 264. in 4.

Gratissimum non solum civibus Augustanis, sed et omnibus omnino historiae studiosis, *Generosissimus Stettenius* fecit, edenda haec urbis Augustae Vindelicorum historia. Quid enim gratius optatiusque his contingere potest, quam cognoscere historiam urbis, quae et floris sui antiquitate, et rerum in ea gestarum celebritate, artium vero etiam in ea excoltarum dignitate utilitateque, tantopere nobilitata est? Descripsit autem *Generosissimus Stettenius* omnem rem ita, ut eam novem epistolis tractaret. Cuiuscunque epistolae praefixae sunt quatuor figurae, a Godofredo Eichlero delineatae, atque a variis artificibus, I. G. Thelottio, Egid. Verhelstio, Barth. Hübnero, Jac. Andr. Fridrichio, I. G. Sarcero, Christoph. Andr. Plantzio, Eichlero iun. I. F. Reinio, Mart. El. Ridingero, et Ioseph. Starklino, fatis bene sculptae. Quarum figurarum singulae exhibent factum aliquod ex historia Augustae Vindel. desumptum. Videamus iam de singulis epistolis, et quae in illis praecipue notanda videantur, moneamus.

Et in *prima* quidem *epistola* conqueritur Auctor de nugis librorum chronicorum quorundam, qui urbis, cuius historiam describendam sumit, originem, a remotissimis Veteris Testamenti temporibus repetant. Quorum ineptias ut vitaret, primum in Vindelicorum mores vitaeque rationem inquit. Hi vero populi non in urbibus, sed in domibus hinc inde dispersis habitare solebant. Non erat qui is imperaret, sed pro lubitu eligebant sibi duces, quibus in bello uterentur. Nam belli amore vehementer capiebantur, cuius gerendi si occasionem non haberent venatio eos oblectabat. At quamvis Vindelicorum natio bellicosissima esset, victas tamen Romanis tandem manus dare coacti sunt. Quo facto Romani coloniam in Vindelicorum regionem deducunt, urbem aedificant, illamque Augustae Vindelicorum.

licorum nomine insigniunt. Factum hoc fuisse duodecimo ante Christum natum anno, cum aliis refert Auctor, eaque occasione modum, quo Romanorum coloniae in exteris regiones deducebantur, enarrat. Iam commemoratur historia S. Aefrae, quam praecipuam propagandae inter Vindelicos Christianae religionis causam fuisse, dicunt. Fatetur quidem Auctor, narratiunculam de hac Aefra non satis idoneis testimoniis probari posse: at tamen placet ei, rem ipsam, quamvis firmis rationibus destituta videatur, pro vera agnoscere. Figuras aeneas, primae epistolae praefixas, quod attinet, hi singularum tituli sunt: Vindelicorum vitae ratio; eorundem ratio Deum colendi; deductio Coloniae Romanae; conversio S. Aefrae.

Progredimur ad alteram epistolam, quam ornant haec figurae: Historia Attilae et sagae; Sanctus Columbanus; Ottonis M. victoria ab Hunnis reportata; Vastatio urbis, per Lotharii, Imperatoris, milites. Narrantur vero in hac epistola res, per octoginta annorum spatium, a Saeculo nimirum quinto, usque ad decimum tertium, inter Vindelicos gestae. Prima, quam Auctor ex hoc temporis intervallo profert, narratiuncula, admodum lepida est. Quid enim? Mulierem, aspectu valde horribilem, eamque equitantiem, Attilam, Hunnorum regem, quum Augustam Vindelicorum vastare vellet, a facto hoc deterruisse, refert. Quam quidem fabulam defendere non conatur, eam tamen sibi vero valde similem videri dicit. De ratione, cur historiam hanc pro vera habeat Auctor, lectores ipsi ex his illius verbis iudicent: *Für die Wahrheit will ich nicht gut sehen, denn es giebt Leute, welche behaupten, Attila waere nie in unsere Gegend gekommen. Indessen sollte es mich verdrüßsen, wenn sie nicht wahr waere, denn sie ist einmahl recht artig, und ganz unwahrscheinlich ist sie eben auch nicht. Denn haerliche boese Weiber koennen einem wohl Furcht einjagen. Sie darfen nicht einmahl Hexen seyn.* Poltea Suevi atque Alemanni
urbein

urbem crudeliter devastarunt, ita, ut nihil fere ex magnificentia coloniae Romanae reliquum maneret. At post centum annorum, et quod excurrit, spatium, nova urbs extruitur; in hanc sub finem Saeculi sexti S. Columbanus venit, evangelium praedicat, multosque ad religionem Christianam convertit. Christiani a Francorum Rege episcopum flagrant; datur illis Sozimus, primus apud Vindelicos episcopus. Et omnino sub regum Francorum regno nova Augusta Vindelicorum vires nata est, quod praecipue de Caroli M. imperio praedicatur, a quo urbs ope et consilio adiuvabatur, et contra hostes, Hunnos inprimis, defendebatur. At diviso inter Caroli M. nepotes regno Francico, revertuntur Hunni, depopulantur Sueviae, Bavariamque, et Ludovicum Infantem magna clade efficiunt. Quorum quidem ulteriores progressus Henrici Aucupis virtute reprimuntur, postea tamen, a Ludolpho, Ottonis M. filio, vocati incitatieque, nova moluntur. Sed frustra. Nam ab Ottone M. qui cum filio, intercedente Ulrico episcopo, in gratiam redierat, ad internecionem usque vincuntur, urbemque Vindelicorum non amplius perturbant. Magnatum temporis Ulrici, episcopi Augustani, erat celebritas, cuius adeo vitam Auctor non supervacue descripsit. Ac licet fabulae quaedam huic de Ulrico narrationi adspersae videantur, quae historiam illius suspectam reddere queant: verissime tamen *Cel. Schroeckhius* in Vita Ottonis M. iudicat, Ulricum fuisse virum, meritis cum erga regem, tum erga patriam, admodum insignem. Posteaquam vero hae turbae compositae erant, novis vexabantur Augustani, ortis inter Imperatores et Pontifices Romanos dissidiis. Nam quum Augusta Vindelic. Imperatorum partibus faveret, ab horum hostibus magnis saepe plagis affecta fuit. Quin ipsi Imperatores non semper urbi pepercerunt, quod Auctor Lotharii II. exemplo illustrat, a quo illam miserrime fuisse dirutam conqueritur. Nova tranquillitate urbs Vindelicorum gavisa est sub Rudolphi I. imperio, qui illam praestantissimis privilegiis ornavit. Eadem

de causa successores Rudolphi praedicat Auctor, ex iisque potissimum Ludovicum Bavarum nominat. Denique qui per istud, quod haec epistola descripsit, temporis spatium, Vindelicorum mores fuerint, quatenam doctrinae eorum fuerit ratio, et quales artes coluerint, disquirat, horumque omnium miserimam fuisse conditionem refert.

Sequitur *epistola tertia*, in qua primum de modo, quo antiquioribus temporibus civitas Augustana administrata fuerit, exponitur. Et fuit Augusta Vindelica, ex eo in primis tempore, quo migrationes populorum cessarunt, urbs libera, neque alios unquam nisi Regem German. et Imperatorem Roman. dominos agnovit. Fuls quoque narratur, quae fuerit olim Senatus Vindelici conditio. Iam porro de moribus, quibus Vindelica gens Saeculi decimi quinti tempore praedita fuerit, disseritur, eosque tum urbaniores humanioresque, quam olim, fuisse probatur. Magna tamen adhuc dominabatur hoc Saeculo in literis barbaries. Nam qui incitiae tenebris liberari vellent, Italiae academias accedere coactos se sentiebant. Omnis autem omnino doctrina, non inter laicos, sed in clericorum ordine erat quaerenda. Magnam tum inventa arte typographica literis lucem fuisse affulsam, recte monet Auctor. Ceterum figurae, quae in fronte huius epistolae conspiciuntur, haec sunt: Constitutio tribuniciae potestatis; Vastatio arcis Wellenburgi; Ernesti, Bavariae Ducis, magnitudo animi, erga Georgium Remyam com. robata; Sigismundus, Imperator, foeminis Vindelicae annulos distribuens.

Pergit Auctor *epistola quarta* ad ableclationes Vindelicorum, quas duplicis fuisse generis dicit, alias militares, pacificas alias. Ad militares refert imprimis ludum equestrem, et translationem Largam sibi hoc loco occasionem suppeditatam videbat Auctor, sententiam tuam de inventione pulveris pyrii profuturam. Plerique sibi persuadent, monachum quen-

quendam, e Francisci ordine, a. 1378. huius pulveris auctorem fuisse. Quam opinionem *Generosissimus Stettenius* refutat cum ex eo, quod Ambergae, Palatinatus superioris, in officina armorum reperitur tormentum militare, cui sit annus 1303. inscriptus; tum aliis rationibus. Monuit quoque nonnulla, lectu non iniucunda, de campanarum et horologiorum inventione; de arte argentificum aurificumque; de aquae ductibus; de arte pingendi, sculpendi, statuaria, aliisque. Figuras quas huic epistolae praefixae sunt, ob oculos ponunt imagines rerum, quae quidem, ut et aliae quaedam in hoc libro, non omnibus omnino Lectoribus magni momenti videantur; at quum illarum adspectu huius vel illius temporis historia in memoriam revocari possit, civibus certe Augustanis, omninoque historiae studiosis, non ingratae erunt. En ipsarum figurarum titulos: Ludus equestris; Sibilla Langmantelia, Ludovicum, Bavariae Ducem, ab oppugnatione urbis arcens; Deprecatio Vitteliae, huiusque filiae, apud Ulricum Schwarzium, Consulem, pro coniugibus suis facta; Ulricus Schwarzius in vincula coniectus.

Transit Auctor *epistola quinta* ad oblationes Vindellicorum, quas pacificas ipsi appellare placuit, earumque causas in mercaturae flore quaerendas esse dicit. Quare historiam mercaturae Vindellicae copiose exponit, et, quum illa multa Fuggeris debeat, horum originem diligenter indagat. Non minus largam oblationibus Vindellicorum occasionem praebat frequentior Maximiliani I. apud illos commoratio, atque insignis erga eosdem gratia. Saepius quoque urbem praesentia sua ornat Philippus, Maximiliani I. filius, postea rex Hispaniae factus. Et quum illo tempore magna esset Matthaei Langii, e gente Vindellica oriundi, aulae Romanae purpurati, celebritas, vehementer placet, Auctorem huius viri vitam diligenter descripsisse. Figurae epistolae quintae sunt haec: Saltatio familiarum nobilium; Philippus, Archidux Austriae, cum Neidhartia, foemina Ul-

menſi, ſaltans; Peutingeri filia, puella quatuor annorum, Maximiliano I. adventum in urbem Latina lingua gratulans; Maximilianus I. feſtum inter pontificios diem circumgeſtationis corporis Chriſti cum Goeggingenſibus celebrans.

Quanta rerum, *epiſtola ſexta* propositarum, ſit gravitas, ex his figurarum titulis perſpici poteſt: Auguſtana Confeſſio; Sebaſtiani Scherrii expeditione in Comitatum Tyrolenſem; Mauritius, Electoris dignitate ornatus; Mutata a Carolo V. Senatus Auguſtani forma. Tria autem in hac *epiſtola* tractanda ſunt Auctor. Primo enim qualis fuerit doctrinae atque artium Saeculo decimo exto ratio exponit, mox Vindelicorum doctrinam, inde a Friderici III. tempore, magna cepiſſe incrementa refert. Quod qua ratione factum fuerit, ſuo monſtrat. Certe Conradi Peutingeri, Hieronymi Wolfſii, Guilielmi Xylandri, Davidis Hoelcheli, Marquardi Freheri, aliorumque nomina probant, litteras Saeculo decimo ſexto Auguſtae Vindelic. floruiſſe. Quidam enim horum virorum in hac urbe nati erant; alii vero eam praesentia doctrinae ſuae illuſtrabant. Alterum quod Auctor hac *epiſtola* tractavit, eſt hiſtoria civilis temporum Caroli V. In qua, quum ſacrorum emendatio a Luthero ſuſcepta incidiſſet, diligenter diſſerit Auctor de rebus hac pertinentibus, Auguſtamque praecipue attingentibus. Tertium, de quo hac *epiſtola* agitur, eſt deſcriptio morum, quibus Vindelica gens Saeculo decimo ſexto praedita fuerit.

Progredimur ad *epiſtolam ſeptimam*, in qua primum Philippinae Weſſeriae vita enarratur. Erat ea parentibus Vindelicis nata, atque a iunioris filii Ferdinandi I. inſcio et invito parente in matrimonium ducta. Quae, quum primum Ferdinando primo inviſa eſſet, tandem deprecatione prudentiae ſuae illius gratiam conſecuta eſt. Deinde hiſtoriam duorum fratrum Baumgartnerorum tradit Auctor, qui opulentiffimis Vindelicis annuorati, ac poſt intemperantia-

rantia sua ad summam inopiam perniciosamque redacti sunt. Postea tumultum inter Vindelicos, ob emendatum Calendarium ortum, enarrat, Myliique sacerdotis, hoc Calendarium recipere detrectantis, fata describit. Denique de nova Curia praeterito Saeculo exstructa, et splendidissime exornata, tradit. Haec quatuor, de quibus in epistola sexta exponi diximus, in figuris epistolae praemisilis conspiciuntur. Appendicis loco annexa est historia artificum, qui Saeculo decimo sexto, et dimidia parte decimi septimi, Augustae Vindelicorum floruerunt. Haec historia et varietate rerum, et diligentia, qua conscripta est, vehementer placuit.

Ad funestissimum progreditur Auctor *epistola octava* temporis spatium. Etenim enumerat miseras, quibus Augusta Vindelicorum belli tricennalis tempore obruta fuit. Conqueritur primo de ira Ferdinandi II. adversus Protestantes, cum in aliis locis, tum Augustae Vindelicorum commorantes. Mox celebrat Gustavi Adolphi, Sueciae Regis, adventum ad Vindelicos, et liberationem defensionemque a magno hoc rege urbi praestitam. Quam tamen Vindelicorum felicitatem non diurnam fuisse, queritur. Etenim Suecis prope Nordlingam victis, Augusta ab hostibus Gustavi Adolphi obsessa, expugnata, misereque allicta fuit. Tantis vero calamitati finem imposuit pax Westphalica, quae quatenus Augustae Vindelicorum grata et fructuosa fuerit, hic ostenditur. Annexa est huic epistolae historia artificum Vindelicorum, qui altera Saeculi decimi septimi parte vixerunt. Tabb. aen. quae in fronte epistolae apparent, sunt haec: Urbs Gustavo Adolpho tradita; fames durante urbis obsessione; Electio Regis Roman. Ferdinandi IV; Coronatio Regis Roman. Iosephi I.

Restat *epistola nona* quae res, hoc nostro saeculo Augustae Vindelicorum gestas, recenset. Ac initio quidem saeculi, urbs a Gallis Bavarisque obsessa atque expugnata, at exercitu Imperatoris Anglorumque ab eis iterum liberata est.

Quod posteaquam Auctor fuse commemoravit, ad recensenda ea progreditur, quae sub Iosephi I. Caroli VI. Caroli VII. et Francisci I. imperio, in urbe Vindelicorum acciderunt. Tabulae huius epistolae sequentes sunt: Nuptiae vestitu Augustano celebratae; urbs a Gallis Bavarisque obsessa; iudicium Vicariatus imperialis; Carolus VII. festum circumgestationis corporis Christi diem cum pontificis Augustanis celebrans. Adiecta est huic epistolae historia artificum, qui vel Augustae Vindelicorum hoc saeculo vixerunt, vel adhuc supersunt. Quam quidem historiam cum propter multitudinem, tum propter dexteritatem artificum, urbi Augustae Vindelicorum honorificentissimam esse arbitramur.

DE VITIS PATRUM, NORIMBERGAE
1478. *evulgatis, Commentariolus IO. CHRISTOPH. HARENBERGII: earum Auctores simul expiscati.*

Collectio, quae Vitas Sanctorum, vulgo *Vitas Patrum*, complectitur, et per Antonium Coburger, forma chartae densioris maxima usum, edita atque publicata est anno 1478: id habet eximii, quod non solum sui generis est prima, sed raritate etiam excellit. In fine operis haec leguntur: *Anno Christi nativitatis Millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, nonas vo Mai. ob beator. profectum vitam heremiticam degentium, gesta quor. (haud immerito) memriter sunt praemendanda. Opus (Vitas patrum appellatum) infigne, a quam plurimis excerptum codicibus, per sacrarum scripturar. viros admodum peritissimos: ornatum. In oppido Nurnbergn per Antonium Coburger oppidi psati incolam quam compte impressum. Finit feliciter.*

Heribertus Rosweyduus, Societatis Iesu Presbyter, Vitas haec edidit, cum notationibus, Antverpiae 1628. typis Plantinianis. Memorabilem hanc editionem Aubertus Mifraeus

factus, ad calcem Hieronymi *de Viris illustribus*, indicavit, praetermittens Coburgeriam, sibi quippe ignotam. Rosweyodus fecutus est distributionem Operis in libros decem. Editio Coburgeri habet distributionem in quatuor partes. Partij tamen quartae subiunctum adparet Opusculum, duodeviginti capita complectens, *de virtutum laude et effectu*. Enumerare libet partitionis Coburgeriae rationem, et explicari, quoad eius fieri ex illa potest, autores et scriptores operum ipsos, ex ipso Codice quem Coburgerus fuit fecutus. Opus omne latino sermone gaudet, in quem potissimae vitam partes sunt conversae. Prima pars in duas partes minores dispartitur. In priori adparent vitae Eremitarum et Monachorum Aegypti, Ioannis, sancti Hor Abbatis, Ammonis Abbatis, Benonis Abbatis, Theonis per 30. annos taciturni, Apollonii eremitae et confessoris, sancti Copretis presbyteri et eremitae. Hos omnes vidit autor seu Scriptor graecus. Sequuntur deinde narrationes de Abbate Syro, iunctisque ei actis Iesaiæ et Pauli, et Sancto Heleno. Eos, quos deinde memorat, se conspexisse tradidit, scilicet sanctum Eliam, seu potius Helyum, Pithirionem, Eulogium, Apellen, Paphuncium, Isidorum, Serapionem presbyterum, eumque multorum monasteriorum patrem. Apollonium monachum et martyrem, (non additur tempus et persecutor,) ex fama descripsit. Vidit vero Dioscorum presbyterum, qui in Thebaide erat monasterii antistes. Vidit Nitriae monasteria, eaque breviter laudavit. Addidit nonnihil de eremitarum cellulis, mille passus inde disiunctis, ibique vidit Ammonium Abbatem, Didymum, Cronium, Antonium Originis discipulum, Evagrium discipulum beati Macarii, de quo relata sibi intexuit, non omitrens deinde Macarium iuniorem Alexandrinum. De Amnone primo, Nitriae monacho, ex fama nonnihil addidit. Pammonem, presbyterum in eremo prope urbem Diolcon, vidit et notum habuit ipse. Subiunxit hinc autor narratiunculam de alio sancto Ioanne, suaque et locorum itineris septem pericula, iuxta eremos Aegypti tolerata, enumeravit. Finitis

Finitis hinc narrationibus subiecta sunt haec: „Finit
 „vita et conversatio sanctorum presbyterorum Aegyptio-
 „rum, et qui in scithi et thebaida morabantur: quemadmo-
 „dum beatus Hieronymus multo labore conspexit: et rela-
 „ta a fide dignis audivit, et diligenter conscripsit. Incipiant
 „gesta sanctorum presbyterorum Aegyptiorum scithie et
 „thebaidae: que beatus Hieronymus authenticè conscripta re-
 „perit: immo etiam ab aliis translata in unum collegit.“

De Hieronymo Stridonienſi haec esse intelligenda, nul-
 lis comprobari potest argumentis. Fuerunt enim plures, ii-
 que recentiores Hieronymi haud secus ac yctultiores. Sed
 de hisce postea. Sunt, qui Evagrio Pontico ea, quae ex Vi-
 tis Patrum decerpſimus, tribuunt. At haec ipsa opinio, ad
 examen revocata, in auras abit.

Sequitur in Coburgeri editione *vita Pauli eremitae*, ab
 Hieronymo Stridonienſi sic scripta latine, ut elogium orato-
 re dignum, et originem vitae monasticae, ex civitate crucia-
 tum, in Christianos a Valeriano et Decio expromtorum,
 atrocitate, derivandam ostendet. Vitam Pauli excipit *vita*
Antonii Abbatis, a sancto Athanasio graece exarata, et ab Eva-
 grio presbytero, posthaec Episcopo Antiochiae, in latinum
 conversa. Testem cito Hieronymum *de Viris illustribus*
 c. 125. Varie tamen hanc vitam in graeco et latino sermo-
 ne olim interpolatam, nisi potius supposititiam esse, animad-
 verterunt docti censores. Excipit eam *vita beati Hilarionis*,
 Anachoretæ et monachorum conditoris, ab Hieronymo Stri-
 donienſi scripta, cuius diligentiae debemus peraeque vitas
 Malchi monachi captivi, Fabiolæ, Paulæ, et Marcellæ. Id
 ipsum in eodem libro iam memorato c. 135. testatus est
 idem. Serapionem sequitur in codice Coburgeri ipsa *Mal-
 chi vita*. Excipit hanc *vita sancti Pauli Simplicis*, ad acta vi-
 tæ Antonii potius referenda. Auctor ignoratur. Sequitur
 eam Hieronymi Stridonienſis libellus *de vita sanctæ Paulæ*,
 cui

qui subiectus est libellus Iacobi, qui diaconus erat Edessae, et mentionem Episcopi sui Antiocheni Nonni faciebat, de *vita sanctae Pelagiae*, antea meretricis. Inter ipsa Ioannis Chrysostomi Opera lectoribus obvium est meletema, quo huius Pelagiae reditus ad salutis sempiternae viam praedicatur. Hanc vero, in *Vitis Patrum* lectam de Pelagia vitam, esse diversam, et a Iacobo diacono Edesseno scriptam, contendit Herbertus Rosweyus. Quis latine eam fuerit e graeco interpretatus, adhuc non habemus compertum. Progrediendum est ad *vitam Marinae Aegyptiacae*, quae in *eremo vitam* exegit. Scripsit eius vitam Paulus, diaconus Neapolis Palaestinae. Quis vero auctor fuerit latinae interpretationis, mihi haud constat. Anonymis debentur vitae virginis Marinae, Euphrosynes ex Paphnutio natae, et Frontonii Abbatis. Simeonis vero Stylitae senioris vitam, quae illas sequitur, graece contexuit eiusdem discipulus et servus, Antonius. Latinus interpres ignoratur. Hieronymus Stridonienfis certe is non fuit, qui interpretationem elaboravit latinam. Nam Simeon ille e vita excessit anno demum 487. a), 5. Ian. ad quem diem Bollandus acta, ab Antonio scripta, p. 264. et alia ex Manuscriptis latinis edidit p. 296. Acta Simeonis Stylitae ex chaldaicis manuscriptis edidit Evidius Assemani, et subiecit *Actorum S. S. Martyrum orientalium et occidentalium*, P. I. Romae 1748. fol. publicae. Inde ad notitiam venit annus ille emortualis. Progredimur ad Euphrasiam, Antigoni Senatoris sub Theodosio Imperatore filiam, cuius vitam quis composuerit, indicavit nemo. *Vitam Macarii Romani* in litteras redegerunt Theophilus, Sergius, et Hyginus, vulgo incogniti. Fabulis certe non abstinerunt. *Onuphrii* eremitaе vitam Paphnutius dicitur, vir sanctus, scripsisse, et anonymus quidam, hortante sancto Gregorio, e graeco vertisse in latinam. Turonensem Episcopum Gregorium, qui anno 595. obiit, designari vix dubito.

Vitam

a) *Nova Acta Erud.* 1751. p. 52.

Vitam S. Abrahae eremitae, et *Mariae* meretricis, eius neptis, fertur scripsisse Ephraem Syrus, celeberrimus Diaconus Edesſenus, cuius Opera Oxoniae sunt edita 1709. meliusque et copiosius Voluminibus quinque annis 1738 — 1743. Romae. An Volumen postremum, quod expectatum fuit, postea in lucem prodierit, iam non recorder. Scripsit Ephraem Syriace, graeca nescius *b*). Ea propter scripta eius, quae habemus in latinum versa, e graeco, et e Syriaco in graecum antea, sunt traducta. Abrahae vitam sequitur *vita Pachomii* Abbatis Tabennensis in Aegypto, e graeco in latinum conversa a Dionysio Exiguo, Abbate Romano, cuius extant scripta varia, et qui floruit circa medium Saeculi sexti. Excipit hanc vitam *vita Ioannis Eleemonis*, Episcopi Alexandrini, scripta graece a Leontio Episcopo Neapoleos in insula Cypro. Anonymus, hortante *Papa unico*, eam reddidit latinam. Ioannis illius vitam dedit Ioannes Baptista Sollerius in *Actis Sanctorum* Tomo V. Iunii, et Eusebius Renaudotus in *Historia Patriarcharum Alexandrinorum*, edita Parisiis 1677, 12. Ioannem Eleemonem Saeculo XII. veneratus est ordo Hospitaliariorum in Palaestina, veluti patronum suum. Eodem circiter tempore natus fuit ibi prologus novus huius interpretationis, ad natum Papae Romani, et ipsa vita graece scripta multis coepit interpolationibus *scaturis*. Utraque transit in collectionem, quae *Vitas Patrum* barbare adpellabatur. Codices certe manuscripti collectionum eiusmodi nunc breviores sunt, nunc diffusiores. *Vitam Eugenies*, indolis rerum e historicis fundamentis proflus repugnantem, procreavit homo imperitus, qui Commodum Imperatorem credidit confinem, paululumque imperio priorem fuisse Valeriano et Gallieno. Succedit Eugeniae *vita Basilii magni*, opus *Ampelochii*, Episcopi Iconiensis, paulo post annum 394. defuncti. Interpres latinus doctorum notitiam effugit. Sequitur *vita beati patris Eusebii*, ut titulus habet, re ipsa vero confabulario Basilium inter

b) Theodoritus *Hist. Eccl.* IV. 29. p. 187.

ter et Ephraem fabulosa, barbare scripta. Dicitur ibi Ephraem per miraculum coepisse graeco sermone loqui, et a Basilio ordinatus esse Presbyter. Hisce dictis subiecta sunt haec in Codice: *Finis vita beati patris Effrem, et per consequens liber primus vitas patrum.* Pars haec prima hic finem habet, plures eremitas, monachos, monachosque, quam ecclesiarum sacerdotes, comprehensa. Sunt Codices, in quibus adfuta Parti huic adparet Ioannis Damasceni libellus de Vita SS. Barlaami et Iosaphati. Mirum sane est, quod architecti adfutarum accessionum ad titulum, Parti primae praemissum, non respexerint.

Instar tituli hoc est: „Incipit prologus sancti Hieronymi, Cardinalis presbyteri: in libros Vitas patrum sanctorum Egiptiorum, etiam eorum qui in Scithia Thebaida, atque Mesopotamia morati sunt: non solum quos oculis vidit maximoque labore conspexit: verum et quamplura a fide dignis relata conscripsit notabili diligentia. Denique aliorum etiam autenticorum libellos fideliter e graeco in latinum transfudit, et ab aliis translata pro sui perfectione huic operi inferuit.“

Prologi initium est: *Benedictus Deus qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, qui etiam nostrum iter direxerat ad Egiptum, et ostendit nobis mirabilia magna ad posteritatis memoriam profutura, ex quibus non solum nobis causa salutis oriretur: verum et historia salutaris atque ad doctrinam pietatis aptissima conderetur, que virtutis iter agere volentibus gestorum precedentium fide amplissimum tramitem pandat. Quamvis ad tantarum rerum narrationem minus idonei finus, nec dignum videatur ingentium rerum exiguos ac parvos fieri autores, precepsasque virtutes humili narrare sermone: tamen quoniam fratrum caritas eorum qui in monte sacro oliveti commanent, hoc a nobis frequenter exposcit, ut Egiptiorum monachorum vitam virtutesque animi, et cultum pietatis*

tatis atque abstinentie robur quod in eis coram vidimus explicamus: precibus ipsorum qui hoc imperant adiuvandam me credens aggrediar, non tam ex silo laudem requirens, quam ex narratione rerum edificationem futuram legentibus sperans. Significat deinde prooemii autor, se vidisse apud Aegypti monachos et multos patres, coelestem vitam in terra agentes, et prophetas et thaumaturgos. Monachos, coenobiis utentes, Autor non vidit in Aegypto, scripsit enim haec: *Commansent per heremum dispersi et separati cellulis — — dirimuntur habitaculis — —*. E quo testimonio intelligitur, hunc prologum spectare ad tempora, quo Aegyptii Monachi, seu Anachoretæ, nondum in domos communes seu coenobia coierant, eamque prologum olim a graeco scriptore Vitis Patrum Aegyptiorum fuisse praemissam. Diaconorum enim, Episcoporum, et Monachorum regionis cuiuscunque alius non meminit ipse. Hieronymus Stridonensis haec non convertit in latinum, quippe purior et ad sensum accommodatior interpret. Autor regionem Thebaidis peragravit. Unde intelligitur, Hieronymum illum prologi profus non fuisse autorem. Hic enim brevi temporis spatio oram Aegypti maritimam ad Nitriac usque coenobia attigit; monachos ibi averfatus, Origenis sectatores, confestim rediit c) in Palaestinam. Posthaec Aegyptum non revisit. Hieronymus succincte: *Lustravi monasteria Nitriac, et inter Sanctorum choros aspides latere perfixi. Protinus concito gradu Bethlehem meam reversus sum.* Thebaidem numquam adiit. Scythiam potuit vidisse. Haec enim erat praefectura ad alveum Bubbasticum ab Occidente iuxta mare, ut ex his Vitis Patrum d) conitar. Erat in ea eremus, anachoretarum sedes, haud pro-

a) Hieronymus in *Apologia contra Rufinum* L. 3. c. 7. F. Giuseppe Renato da Gesu Maria *Storia della Vita del S. Girolamo* L. 1. c. 8. p. 37. Venezia, 1746. 4.

b) Fol. 131. col. 1. f. 135. col. 4. f. 137, 2. 151, 1. 197, 2.

procul Nitria. Accedit, quod Hieronymus Sardonienſis a Paulino Epifcopo Antiocheno ea conditione presbyter fuit ordinatus, ut vitam continuaret monasticam, nec ulli ecclesiae seu parochiae eſſet adſtrictus. Quum vero Cardinalis presbyter ſit urbis vel ecclesiae primarius presbyter, seu archipresbyter, ceteros antecedens; Hieronymus certe non fuit cardinalis presbyter, ideoque in titulo prologi non designatur. Partes utique primae et secundae inſunt varia, quae post obitum Hieronymi deinceps in litteras redacta ſunt. Initio partis secundae haec ſunt praemiſſa iſdem: *Incipiunt adhortationes ſanctorum patrum, profectionesque monachorum; ceteri quoque ſubſequentes libelli, quos de graeco in latinum tranſtulit ſanctus Hieronymus Cardinalis presbyter*. In Parte ſecunda excipiunt Exhortationes ad ſp̄otas varii libelli, de profectu Patrum, de quiete, de compunctione, de continentia, de fornicatione, de nihil poſſidendo, de patientia ſive ſortitudine, de vitanda oſtentatione, de vitando in alios iudicio, de diſcretionem, de ſobrietate, de precum continuatione, de hoſpitalitate et miſericordia, de obedientia, de humilitate, de poenitentia, de caritate, de praevidentia et contemplatione. Ante poſtremi huius libelli finem, adhuc intra tractationem, in conſpectum haec verba veniunt: *Hucusque de graeco in latinum tranſtulit Pelagius diaconus romano eccleſiae. Et ab hinc deorſum Iohannes eiusdem eccleſiae ſubdiaconus*. Tum vero continuatur idem libellus. Utriusque igitur interpretatio ad hunc modo ſpectat libellum. Eum ſequuntur poſtea alij libelli, de ſanctis ſenioribus, qui ſigna faciebant: de converſatione optima diverſorum ſanctorum: et ſeptem capitula, quae miſit Abbas Moyſes Abbari Pirminio.

Partem tertiam, inſcriptam *de regula vel converſatione Aegyptiorum monachorum, et eorum qui degunt apud Palaſſinam vel Meſopotamiam*, expleat capita 54, quae complectuntur peregrinationem monachi Gallici, Narbone navigantis Alexandriam, illic obſervaturi rationem vitae monachorum

chorum in Aegypto et Palaestina. In Aegypto ad Alexandriam deprehendit ipse contentione inter Episcopum et monachos de doctrina Origenis, quam hi sectabantur, ille autem cum sacerdotibus Synodis diversis damnaverat. Res haec creverat contentione. Peregrinator dein adit Bethlehenum atque ibi in notitiam Hieronymi Stridonienis venit. Candide de hoc iudicium suum peregrinator subiunxit. Perexit posthaec in cremos Thebaidis, ibique monasteria invisit, in quorum singulis plerumque centeni morabuntur anachoretae, quorum victum ritusque describit.

Quarta pars exhibet librum exhortationum, quas graece scriptas Pascasius, iussu Martini presbyteri et Abbatis, in latinum convertit: conscriptae olim in usum eorum, qui inter Aegyptios graeceque loquentes monasticam excolebant vitam. Percontentur in hac parte exempla variarum virtutum, e doctrinis et sermonibus antistitum, ipsisque factorum eventibus hausta et compilata. Si paradoxa, et mores inusitati, nec ferendi, inter ea sparsim leguntur, meminisse oportet, anachoretas in talibus sibi placuisse.

Sub initium Codicis nostri haec leguntur: „Ne occasione stili hoc in opere observati quisquam legentium aut audientium offendiculum patiatur, qui non per omnia procedit uti antea huius materiae exemplaria perspexit, facile veniam dabit, postquam multorum diversitatem confusam intuetur. Ea propter id ipsum in quatuor partes divisas districteque distinxit. In cuius prima collegi in unum historialia. In parte secunda libellos et doctrinabilia. In parte tertia de regulari observantia. Et finali parte de laude et virtutum efficaciam. Ita sane, ut pars prima per historias, secunda per libellos, et pars tertia per rubricas, et pars quarta per rubricas et capitula distinguatur. Et ut clarius noticie tabula super eo habeatur, primum numerum foliis connumeravi, adiectas vero quatuor tantummodo

„modo literas, quatuor columnis foliorum deputavi, ita, ut
 „si veritale fuerit, remissa querat in prima medietate co-
 „lumne, si vero communis minorve litera fuerit, in altera
 „medietate.“

Octo folia unicam fibulam continent. Compendia scri-
 pturae admodum multa lectionem tardant. Interpunctio-
 nes singulae consistunt in puncto et puncto geminato, alio
 infra aliud. Ita Codicem suum sectandum sibi esse, existi-
 mavit Coburgerus. Nec adhibuisset ipse distributionem ope-
 ris, in quatuor partes factam, nisi eam in Codice suo depre-
 hendisset. Litterae initiales, seu maiores, delineavit manus
 scribentis, nec eae sunt opus operarum typographicarum.
 Sunt vero ipsae praeclarissimo colore, eoque coeruleo et rubro
 pictae, ut facile sit intellecta, in usum ecclesiae episcopa-
 lis, vel illustris viri, hoc exemplar sic fuisse adornatum, qui-
 ppe quod in initio prologi primi lamellis ex auro nicidissimo,
 una maiori, et sexdecim minoribus est obductum. Exem-
 plar hoc e bibliotheca viri perillustris divendita pervenit
 Brunsvici ad Ludolfi Schröderi haeredes, cuius hi bibliopo-
 lium continent in dies.

Opus ipsum aevo medio creditum est ad Hieronymum
 Stridonensem pertinere, et ipsi esse attribuendum. Origo
 huius erroris ex prologo manavit, quo haec collectio san-
 cto Hieronymo Cardinali presbytero tribuitur, ante Partem
 secundam aeque ac ante primam. Errorem Scriptores Sae-
 culi XIII. et XIV. hunc iam fecerunt suum. Augerius Bi-
 turicensis, consuetudine sic ferente, Stridonensem illum
 Hieronymum appellavit *e) Cardinalis sanctae Romanae ce-
 ciliae*. At nulli ecclesiae voluit ipse, quum a Paulino or-
 dinaretur, se aditringi, nec ulli parochiae postea sint adtri-
 ctus.

e) In *Vitis Pontificum Romanorum* p. 37. edit. Muratorii,
 Tom. II. P. II. Script. rer. Ital.

Quis. In Parte iam prima exhibentur vitae aliquot, post obitum Hieronymi demum scriptae. Et quanto temporis intervallo abfuit Dionysius Exiguus a morte huius Hieronymi? Hieronymus ipse se semper *presbyterum* vocavit in scriptis suis, indicio praeterea dignitatis adiecto nullo. Ipse Imperatores, Valerianum et Gallienum, certe non passus fuisset dici successores Commodi Imperatoris, quo gravi errore laborat iam Pars I. fol. 118. col. 3. fol. 132. col. 1. Pars tertia et quarta, Vitas Patrum continens, ex *Dialogis Severi Sulpicii*, et XXII. Collationibus Patrum, a Ioanne Cassiano exaratis compositisque, confata, ab Eucherio, tunc Monacho Lerini, postea Archiepiscopo Lugdunensi, in compendium ^{f)} missa, quomodo Opus Hieronymi Stridonensis dici possit, non intelligo.

Floruit Hieronymus alius, isque natione Dalmata, Presbyter et Monachus ante annum 395. autor *historiae de Vitis Sanctorum in Aegypto*, graece scriptis. Habetur ea graece manu scripta in Bibliotheca Colbertina; *Cod. 1213*. quam fere ad verbum transfudit in Historiam suam Lausiacam (Paldadius 2). Ad hunc Hieronymum referenda sunt, quae in Vitis Patrum P. I. ante Pauli Eremitae vitam ita leguntur: *Fuit vita et conversatio sanctorum primorum aegyptiorum, et qui in Scithi et Thebaida morabantur: quemadmodum beatus Hieronymus multo labore conspexit, et relata a fide dignis audivit, et diligenter conscripsit h.* Indocta posteritas non satis intellexit, quanta fuerit inter Hieronymum utrumque differentia, uterque Cardinalem presbyterum haud egit unquam. Presbyter enim Cardinalis, uni et certae ecclesiae operam suam

f) Casimirus Oudinus *de Scriptis ecclesiasticis*, Tom. I. col. 1213.

g) Guil. Cave in *Historia literaria scriptorum ecclesiasticorum* p. : 80. 2. Genevae 1720. fol.

h) Fol. 21. col. 4.

suam addixit, ac inter reliquos eiusdem generis templique tenuit principatum ¹⁾. Evagrius Ponticus, Macarii discipulus in Aegypto et familiaris, Hieronymi Stridonensis ²⁾ aetati aequalis. memoratur iam in libro de *Vitis Patrum* ³⁾, Gennadio teste. Unde perspicitur, Vitas Patrum fuisse initio tantummodo librum Hieronymi Dalmatae de Anachoretis et Monachis Aegypti, qui hunc vidit tradiditque fuisse sapientissimum virum, cui concessa fuerit gratia discernendorum spirituum et purgandarum cogitationum. Evagrii sententias in latinum vertit Rufinus Aquileiensis, Gennadio teste, c. 17. Honorius vero Augustodunensis de *Scriptoribus ecclesiasticis* c. 11. memorat, Evagrium hunc scripsisse multa Monachis necessaria, scilicet Vitas Patrum, et adversus octo principalium vitiorum suggestiones. Has, opinor, Rufinus in latinum transfudit sermonem. Id vero mihi probabile non videtur, quod Honorius, Evagrium scripsisse Vitas Patrum, tradidit, nisi designatas putes vitas, Paulae vitam sequentes, vulgo Anonymis tribui solitas. Nam Honorius, qui multa ex Gennadio transcripsit, huius sententiam perperam intellexit. Gennadius enim haec memoriae prodidit: *Evagrius monachus — — (cuius etiam liber, qui adtulatur Vitae Patrum, velut continentissimi et eruditissimi viri mentionem facit,) scripsit multa monachis necessaria, ex quibus ista sunt: adversus octo principalium vitiorum suggestiones.*

Liber de Vitis Patrum constitit tunc procul dubio ex elementis primis, quae primam partem aperiunt. In his autor primus, ad Evagrium Ponticum progressus, formula dictionis sibi familiari usus est ita: *Vidimus ibi et sapientissimum*

i) Marcus Antonius de Dominis IV, §. Ioannes Franc. Buddeus de *origine Cardinalitatis dignitatis*: Act. Erud. 1693. p. 296. sq.

2) De *Viris illustribus* c. 11. Gennadius.

3) Fol. 19. col. 1. 3. edit. Coburgeri.

mum virum et per omnia mirabilem, Evagrium nomine. Leguntur haec in Coburgeri editione fol. 18. col. 3. in Roweydi editione L. 2. cap. 27. Quis animum inducet ut credat, Evagrium haec de se scripsisse ipsum? Concidit igitur opinio Bellarmini, in *Commentariis de Scripturis Ecclesiasticis*, qui in) p. 144. ita arbitratus est: *Sciendum est, librum de Vitis sanctorum Patrum non esse unius auctoris, nam in prima parte ponuntur vitas Monachorum, quas scripsit Evagrius Ponticus, de quo scribit sanctus Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem, ex illis vitis solae primae esse veram, quas est Ioannis Abbatis: eadem Evagrius tribuit Vitas Patrum. Gennadius in suo catalogo scriptorum* At Gennadius id non scripsit. Verba Hieronymi sunt haec: *Evagrius librum quoque scripsit de monachis, multosque in eo enumerat, qui nunquam fuerunt, et quos scribit fuisse Origenistas, et ab Episcopis damnatos esse dubium non est.* Negat Hieronymus, reliquos fuisse Monachos. Non significat ipse, Evagrium vitas sanctorum Patrum scripsisse. Liber ille, de monachis ab Evagrio scriptus, videtur cum interpretatione latina Rufini, qui plurima eius scripta reddidit latina, interisse. Is certe, qui primas scripsit Vitas Patrum, seu potius monachorum Aegyptiorum, nusquam prodidit, se in monachos incidisse Origenistas. Ipse potius narrat, se in urbe Thebaidis Oxirinco multa religionis deprehendisse bona, nullum enim ibi inveniri haereticum et paganum, sed omnes eives esse catholicos, et episcopis probatos. De Origenistis aibi deprehenditur ubique altum silentium. Incidisse quidem dicitur *Part. III. cap. 2.* peregrinator Gallicus in certamina Alexandriae exorta. Episcopos inter et monachos, de scriptis Origenis, an orthodoxis, an heterodoxis. At peregrinator hic, quoniam e Gallia in Aegyptum venerat Narbone protectus, ab Evagrio satis erat diversus. Stat itaque, quam adprobavit Ludovicus Ellics du Pin, sententia, nonnullos ob Honorii errorem attribuisse eam Gennadio opinio-

nem,

nem, quae constituerit, *Vitas Patrum* Evagrio velut auctori esse adsignandas. Temere igitur Casimirus Oudinus illud du Pinii iudicium improbat, in *Commentariis de scriptis ecclesiasticis*, Tom. I. col. 1213.

Ioannes Cassianus scripsit quidem *Collationes cum Patribus Aegypti habitantibus*, teste Gennadio c. 61. At ipse non fuit ille Gallicus peregrinator. Nam Sulpicius tribuit Postumiano illam peregrinationem ex Gallia in Aegyptum, Palaestinam, montem Sinai, et Thebaidem. Descriptio illius peregrinationis decurrit ibi a capite tertio ad vicesimi secundi capitis partem. Hinc nonnulla de b. Martino Turonensi Episcopo intexuntur, et prior narratio resumitur porro intra caput 24, atque paulo post tractatio ipsa in generali eremitarum et anachoretarum, qui miracula ediderint, praeconio sublitit; quod ipsum sigillatim in Libri de *Vitis Patrum* parte tertia ad finem usque capitis 54, quod partem illam concludit, suppletur. Cassianus igitur fuit non autor, sed epitomator illius peregrinationis ac illi nonnihil in laudes illorum, qui vitam solitariam et in cellis propinquis agi solitam sectarentur, adiecit, aliunde deceptum. Ea certe monachorum vicia, quae Hieronymus et Postumianus notaverant, omisit consulto.

Libet inter haec meminisse Guilielmi Cave, qui pag. 183. col. 1. haec habet: *Vitas Patrum, quae Collectionis Roserdyanae Lugduni 1617. Antwerpiae 1623. secundum et tertium librum constituunt, Rufini nostri Turanii seu Aquileiensis auctoris suis interpretis esse creduntur. Liber secundus constat Palladii Historia Lausaca, tertia fere Heraclidis Paradiso. Aubertus Miraeus videtur a Caveo discrepare in iis, quae ad calcem Hieronymi de Viris Illustribus huic in modum adtexuit, haec tradens: Secundi et tertii librorum de Vitis Patrum auctor vel interpres fuit Rufinus Aquileiensis presbyter. Quartus liber excerptus est ex Severi Sulpicii Dialogo primo, et*

ex Ioannis Cassiani *Institutiis ac Collationibus*. — — *Octavum librum graece scripsit Palladius, Helenopoleus Cappadociae Episcopus, quem Gentianus Herostus, Canonicus Remensis, latinum fecit.* — — *Istis decem Libris Rosweydaus attexuit Heraclidis Paradisum, auctore graeco incerto, sed vetere; interprete autem Martino Damiensi seu Bracarensi.* — — *Septimi libri auctor fuit Graecus, sed cuius nomen nondum a quoquam est proditum. Hunc librum Paschasius diaconus latinitate donavit, rogante Martino Abbate Damiensi, post Episcopo Bracarensi: qui Martinus circa annum 530. vivere desit.* Miraeus Rosweidianam Vitarum, libros decem aequantem, distributionem ob oculos habuit, ac ideo ad editionem Antwerpiensem respexit. Guilielmus Cave rationem habuit editionis Lugdunensis.

Nostrum est praeterea monere, Gregorium Archiepiscopum Turonensem rebus humanis iam exemptum fuisse anno 595. ad 15. Kal. Dec. atque Martini illius inter mortuos iam meminisse, *Hist. V, 37.* Paschasii igitur illa interpretatio satis diu ante Gregorii Archiepiscopi obitum ad umbilicum est deducta. Gregorius hic Vitis eiusmodi adeo fuit delectatus, ut ipse composuerit peraeque Librum de Vitis quorundam Foelicioforum, exorsus anno 590. et absolvens eas anno 595, quae cum ipsius *Historia Francorum* iam Parisiis 1522. sunt foras datae.

Qui Vitas Patrum, de quibus differimus, scripserunt et fecerunt latinas, illi ad unum omnes ante Gregorii Turonensis mortem diem obierunt supremum, citius serius, annis ante fat multis. Si Hieronymi Stridonensis et Dalmatae, Ruffini, Palladii, Ephraem Edeffeni, Heraclidae Cyprii, qui Evagrio Pontico intra Aegyptum ulus est praeceptore, Sulpicii Severi, Ioannis Cassiani, Paschasii, Pelagii diaconi, et Ioannis subdiaconi, aetatem recordamur, nulla dubitandi ratio nobis suborietur. Ioannem subdiaconum, et Pelagium diaconum, Georgius Garnesfeltius deprehendit in Ioanne

anne III, et in Pelagō I, Episcopis Romanis. Pelagius hic fuit utique primo Romae diaconus. Procopius eum hoc nomine insignivit, *de Bello Gothico* III, 20. Pelagii I. mortem Pontificale Romanum anno 561. mensique Martio addidit. Si tamen Franciscum Pagium, de Romanis Pontificibus commentantem, consulas, virum diligentiae singularis, obitus Pelagii istius incidit in annum 560. inter ultimum Februarii et primum Martii diem. Floruit Romae ea tempestate honos vitae monasticae. Edoceatur hoc ipsum Dionysii, Abbatis ibidem, exemplo, qui e re Romana fore iudicavit, si Pachomii Abbatis Aegyptii vitam, graece scriptam, daret impulsu Episcopi Romani in latinum conversam, quam satis copiosam videmus in *Vitas Patrum* relatam fol. 89—103. in parte prima. Dionysium hunc floruisse circa annum 560, nemo facile ignorat. Librum, qui *de praevidentia et contemplatione* inscriptus est, in latinum verterunt Pelagius diaconus, et Ioannes subdiaconus, laborem inter se partiti. Ioannes III, Pelagii I. successor in Episcopatu Romano, vitam cum morte commutavit anno 573, quum sedi illi praefuisset annos tredecim. Nomen est obscurum, fateor, auctoris prologi ad *Partem secundam*, qui opellam suam domino cuidam Fidofo consecravit. Fingamus tantisper, hunc anonymi prologum esse sequioris aetatis, Saeculi que XIII. additamentum; primordia tamen *Partis secundae* profecta sunt ab auctore, qui cum monachis olim est in Aegypto versatus. Memoravit enim, quae ipse a sanctis Aegypti presbyteris, seu senioribus, nominatim a Zenone, audivit. Et quis ignorat, habitas a Ioanne Cassiano cum Patribus Aegyptiis *Collationes*? Stat itaque sententia, Gregorium Turonensem, ingenio Saeculi sui indulgentem, monasticam Aegyptiorum vitam summi fecisse, et eos, qui *Vitas Patrum* scripsere aut interpretati sunt, degisse ante eius aetatem. Suspicio, originem anachoreticae Aegyptiorum vitae ab ipsis Therapeutis, de quibus philo expoluit, ad Iesu doctrinam festinantes se componentibus, esse repetendam.

Mirari non facis possumus eum adplausum, ea praecoenia, quibus reliqui per orbem christianum diffusi pietatis cultores, religiosum id vitae genus, quod in Aegypto primordia ceperat, exceperunt. Aegyptii anachorctae et monachi eam admirationem sui adeo non abhorruerunt, ut potius inde elatiore animo esse inciperent. Sulpicius Severus *Dial.* 3. c. 7. §. 7. ait: *Aegyptus suorum Sanctorum numero et virtutibus est superba.*

Cur a Vitis Patrum procul sint vitae virorum apostolicorum, ut Cypriani, Irenaei, Hosii, Gregorii thaumaturgi, et aliorum; ratio vix alia apparet, quam quod virtus excelsa credita fuerit eremis, cellulisque religiosorum virorum potissime propria. Naevos tamen in incolis eorum notarunt iam Hieronymus et Sulpicius, naevos, qui laudem sanctitatis nec amplificant, nec vindicant. Cur naevorum talium vestigia in Vitis Patrum adpareant nulla, si rationem exquiramus, non possumus quin fateamur, alterum modo latus anachoretarum ac monachorum patuisse, alterum vero, quippe propofum, conspectui esse subductum. Ex *Therapeutis* enati videntur medici monachi, qui sanationes suas in miraculorum myriades converterunt.

Arriserunt Gregorio Turonensi, quippe viro iudicii infirmioris, et genio Saeculi sui indulgenti, ea promiscue, quae de sanctitate monachorum circumferebantur. In pretio apud eum fuerunt elogia monachorum Aegyptiorum, quasi specula, in quae inspiciendum sit conditoribus rectoribusque coenobiorum. Suffragandum igitur mihi est Theodorico Ruinaro, qui in *Praefatione* ad suam Operum huius Gregorii editionem, argumenta, rei ipsi consentanea, attulit ea, quibus facile persuaderi possumus, ut collectionem Operis *de Vitis Patrum* ad Gregorii eiusdem institutum referamus.

Crebra ieiunia, visiones copiosae, et miracula numerum fere excedentia, certamina cum diabolis adparere ibi solitis suscepta, atque disciplina austerior, utramque Collectionis istius complent paginam. Elogia nonnulla sunt eleganter, non tamen ad veritatis normam, scripta. Inlunt nihilominus Operi, si naevos et peregrinationem Indicam ex parte fabulosam seposueris, multa bene egregieque dicta et facta.

ΤΥΡΤΑΙΟΥ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

TYRTAEI QUAE SUPERSUNT OMNIA. COLLEGIT, Commentario illustravit, edidit, CHRISTIANUS ADOLPHUS KLOTZIUS.

Altenburgi, ex Officina Richteriana, 1767. octonis,
pl. 17.

Non splendidius modo elegantiusque prodit haec Carminum Tyrtaei editio praee Bremenli, anno 1764. a Viro Illustri curata, verum etiam locupletius multo, lectoribusque, quos non paucos fore et cupimus et speramus, utilius. Neque enim solum nitidior excusa est, gemmarumque, antiquis ab artificibus sculptarum, signis exornata; sed etiam multis modis aucta, quod cum ad Commentarium, tum ad disputationes ipsi adiectas, spectat; praeterea quoque uno fragmento, parvo illo quidem, nec tamen contemnendo, quod pag. 132. exhibet, locupletata. Ac profecto digna esse hac cura Carmina Tyrtaei, gratiamque propterea Illustri Editori maximam referendam, lubenter quisque profitebitur, qui sortem, quem spirant, intrepidumque poetae animum cognoverit, senseritque vim elocutionis, spiritus magnificentiam, sententiarumque, quibus virtus et amor patriae commendatur, civesque ad pericula subeunda, mortemque adeo ipsam pro publica salute

con-

contemnendam; excitantur, praestantiam. Quod quana vere dictum sit, si quis velit intelligere, qui haec Carmina graece legere non poterit, adeat modo interpretationem pulcherrimam, quam a Weiffio nostro Germania nuper accepit, in qua, Klotzio iudice, eadem vis apparet, eadem verborum gravitas, eadem ingenii praestantia, quae graeco poetae omnium laudes conciliavit; habetque patria nostra interpretationem, quam optimis omnium nationum iure opponat, quamque propter has ipsas causas non potuit non illustris Editor huic quoque editioni ad calcem adiicere. Sed age, quid in hac nova editione mutatum fuerit, et quae augmenta nova accesserint, videamus.

Primo loco exhibuit carmina ipsa, eorumque quatuor integra et decem reliquorum fragmenta tantum, ex variis Scriptoribus graecis excerpta, cum in priori editione praecederet disputatio de Tyrtaeo, quae vero nunc una cum altera de Carminibus bellicis ad finem addita est. Praeterea in illa carmen, quod in hac est tertium, disiunxerat, sed in nova coniunctim edidit, quod fecere iam Hertelius, Henr. Stephanus, Lectius, et Wintertonus, Londinensis nuper etiam editoris auctoritate accedente. Unumquodque carmen excipit Commentarius, is quidem, qualis a Klotzio expectatur, elegantissimus nempe et varia amoenissimaque doctrina refertus, in quo et lectionum varietatem indicavit, et cum de literatura graeca et latina, tum de antiquis ritibus, diligentissime monuit; in quibusdam etiam latius evagatus, atque aliis Scriptoribus lucem affundere felicissime conatus est. Hinc Homeri, Callimachi, Pindari, Euripidis, Theognidis in primis, cuius insignem quandam cum poeta nostro similitudinem esse saepenumero observavit, Horatii, Quintiliani, aliorumque loca non pauca, aut illustrare, aut emendare studuit, ea quidem ratione, quae ingenium ipsius et eruditionem insigniter prodit. Cuius quidem rei probandae exempla proferre non est opus, cum iam ea omnia

omnia ex multis aliis libris, a Kl. V. Cel. editis, et ex ipsa superiori horum Carminum editione, fatis superque viris doctis cognita sint. De augmentis tantum videbimus.

Atque Commentarium permultis in locis exhibuit copiosiorum, cum verbosius rebus quibusdam explicitis, cum additis non paucis carminibus, quae ex Anthologia graeca, nondum edita, beneficio Senatus Lipsi, cuius Bibliotheca huius Anthologiae Codicem servat, ipsi depromere licuit; quae carmina, a nemine antea vulgata, et novitatis habebunt gratiam, et ob venustatem valde placebunt iis, qui his studiis delectantur. Specimina dare, nimis longum foret, nec desiderabunt lectores, ipsum librum perlegere cupientes. Satis erit, loca praecipua indicasse. Ac prioris generis sunt pag. 6. sq. 12. 13. 20. 22. 34. 35 sq. 37. 38. 41. 49. 72. sq. 102. III. reliqua, alterius vero pag. 23 — 25. 26 — 28. 71. 72. 75. 78. sq. 99 sq. 112. sq.

Haec carmina sequuntur, ut iam diximus, dissertationes duae, insigniter in hac editione auctae, et nova plane specie in lucem prolatae. In priori, *de Tyrtaeo*, collegit fere omnia, quae ad tempus, cui assignanda sit aetas Poetae, spectarent, de vita eius rebusque gestis a praeiis Scriptoribus memoriae prodita essent, ac denique ad indolem horum carminum, editiones, versionesque pertinerent. In his quidem enarrandis non pauci operam collocaverunt suam, sed omnes rem leviter tantum attigerunt, neque adeo Viro Ill. satisfecerunt. De aetate Tyrtaei magnus est dissensus in-

ter historicos, de quo doctè disputat Ed. Cl. Sequitur autem Pausaniam, cuius auctoritate floruisse putat poetam tempore belli secundi, inter Lacedaemonios et Messenos gesti. In patria designanda errat Suidas, qui Milegium aut Lacedaemonium Tyrtaeum fuisse scribit. Clare ostendunt veterum auctorum testimonia, ut Iustini, Pausaniae, Aristidis, Aeliani, et Diod. Sic. quorum loca singula afferuntur, eum fuisse Atheniensem. Ex his testimoniis, praeter reliqua, possunt tria dici: primum, non satis viribus Tyrtaeum vigere Athenienses credidisse, fortasse quia reliquos prudentia superavit; deinde, illum altero pede claudum fuisse, quae corporis imbecillitas Iosepho Barberio occasionem dedit, ut ineptum elogium in eum componendi; sapientius de claudo Tyrtaeo Ger. Io. Vosius disputat in *Inst. Rhet.* denique, literas docuisse Tyrtaeum Athenis. At posteaquam ad Lacedaemonios venit, cum, Pausanias narrat, modo principibus, modo plebi, elegos et anapaestos decantasse, Lacedaemoniosque proelio victos et valde percussos, cum finem belli spectarent, recitatis elegis de hac sententia deduxisse, eorumque animos accendisse. Cuius rei celeberrima fuit antiquis temporibus historia, a compluribus auctoribus celebrata, nec ab Horatio praetermissa, cuius elegantissimos versus quis non recordatur?

Post hos insignis Homerus
Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
Veribus exacuit.

Qua

Qua re et nominis immortalitatem consecutus Tyrtæus, et optime meritus de Lacedaemoniis, præmium reportavit ius civitatis. Fertur quoque triplicis chori apud Lacedaemonios auctor, tubarumque inventor, quamquam hoc auctoribus non certissimis. Plerumque autem subiungitur Homero, ut a Themistio et aliis, sed eo tamen inferior esse dicitur. Maxime vero nomen ipsius celebratum est *ἰμβρατήριος*, de quibus docte, more suo, et copiose disputat Vir Illustr. ex qua disputatione apparet, *ἰμβρατήριος* fuisse carmina tibia et assa voce decantata, ad quorum numerum milites proelium ingressuri gradum moderarentur. Horum quidem *ἰμβρατήριον* auctorem fuisse Tyrtæum, illiusque carmina decantata a pugnantibus militibus, a nullo veterum Scriptorum traditur; nisi trahere huc velis locum quendam Athenæi, qui quidem favere videtur ei, qui Tyrtæi carmina *ἰμβρατήρια* fuisse dicere voluerit, nec tamen ex hoc forte certi quid potest pronuciari. Illud, quod primo loco edidit Kl. V. Cl. ad ea carmina referendum esse, quæ ante tentorium regis recitabantur a Lacedaemoniis, luculenter testari videntur verba Lyeurgi, quæ proxime antecedunt hoc carmen, ab ipso servatum. Reliqua carmina Tyrtæi habent illa quidem adhortationes ad fortitudinem, atque mortem pro patria subire iubent milites; sed an fuerint illa *ἰμβρατήρια*, atque cantata a militibus pugnam inuentibus, haud facile affirmandum putat Vir Illustris. Ceterum, magnam tamen nominis famam sibi comparavit carminibus præstantissimis Tyrtæus, atque eo magis dolendum

dum est, plurimam eorum partem deletam esse; nam praeter quatuor illas elegias, quae ad nostram aetatem pervenire, fragmenta extant, ab antiquis Scriptoribus servata, quae tamen et numero pauca sunt, et magis accedunt quam minuunt scilicet desideriumque reliquorum. Separatim ea nunquam prodire, nisi nuper in Anglia. Antea semper addita fuerunt aliis carminum collectionibus, quas diligentissime recenset Illustris Klotzius. In latinam linguam translata sunt aliquoties, ut a Camerario, nec minus in Anglicam et Franco Gallicam; quae tamen versiones se non probarunt Viro Cel. Quod ut appareret, ex versione antiqua Anglica initium terti carminis, et ex recentiori totum id descriptit, quod etiam ex versione Franco Gallica fecit. De latinis in Commentario admonuit.

Restat dissertatio altera, cuius, ut in praef. dicit, in priori editione primas tantum lineas duxerat, de carminibus bellicis quorundam populorum. Istorum tria genera facit, primum eorum, quae ante pugnam cantabantur. Atque hic mos fuit Graecis usitatus, quos ante proelium Marti, proelioque commisso Apollini, carmen decantasse legitur, quod dicebatur *παισι*. Alter quidem paeon, Marti ante pugnam sacratum, *ἠνώδιος* dicebatur, eoque et victoriam orabant, et militum fortitudinem excitare studebant. Contra aliorum populorum erat ingens tumultus, qui lugubre aliquid habebat, terrorenque poterat hostibus iniicere. Sic de Gallis Diodor. Sic. prodidit. Curtius Persas truci et
incon

incondito clamore pugnam inisse scribit. Apud Romanos eundem morem obtinuisse, Livius multis locis, et Caesar, testatur. Germani proelium ineuntes clamant, Herculemque celebrant; sed Christianis Imperatoribus, antequam e castris quisquam egrediretur, dux exercitus, ceterique praefecti, formulam *Ecce inopem* declamabant: castris copiis egredientibus, ter quaeque eorum pars vociferabatur: *Deus nobiscum!* tum tenebant silentium, donec manum cum hostibus conferrent. Forum carmen bellicum, quod non decantatum quidem fuit, sed, quasi cani deberet, compositum, exhibet Morhofius, ex poetae cuiusdam antiqui historiae Henrici Aucupis; cuius carminis primam et ultimam stropham specimen loco repetit Vir' Ill. ut et eiusmodi carmen Polonorum, ab Adalberto factum, et a Sarbievio latine redditum. Nec carmina bellica recentissimae aetatis praetermisit. Quae sequuntur denique carmina septentrionalium populorum, non minus magnificentia spiritus plena, ut Scaldorum, apud Arcticas gentes. Alterum carminum bellicorum genus ea complectitur, quae *in viciis* dicuntur. Haec spectant ad victoriam, fueruntque vel ipso victoriae tempore decantata, vel serius etiam a poetis composita, posteritati. Antiquissimum, idque pulcherrimum habent Hebraei: quo pertinet carmen a Mose, post transi-

tum Israelitarum per mare rubrum, cantatum, carmen Déborae, nec minus illud quo Davidem Goliatho occiso populus profecutus est. Huc et referendum putant nonnulli librum Iustorum, cuius fit mentio in Iosuae libro. Graecis primum *ἰσχυροῦ* cecinisse videbatur Apollo, qui, Saturno pulso, Jovis victoriam celebraverit. Habitum canentis describit Catullus. Luculentum eiusmodi carminis exemplum servavit Pausanias; quale etiam Callimachus in honorem Sosibii scripsisse fertur. Latina lingua nullum extat, (nisi velis huc referre Horat. carmen IV. L. IV.) praeter versiculos, a Flavio Vopisco in Vita Aureliani servatos. Vetus carmen Theoticum Schilterus exhibet, cuius quoque aliquam partem dedit Vir Illustris. Ultimo loco collocat ea carmina, quibus olim res bellicas praeclaraeque facta heroum et maiorum suorum celebrabant Graeci, Galli, et Romani. Huc refert ea carmina, quae *οὐλοῖα* appellabantur; ad quorum illustrationem multa docte disputavit, quae non possumus omnia afferre. Ceterum iam ex his intelligere putamus lectores, quam vere dixerit Vir Illustris, operam se dedisse, ut Tyrtæi carmina eo habitu apparent, qui deceret poetae, nos vero addimus, et Klotzii, ingenium et famam.

NOVA LITTERARIA.

Placuit summo litterarum Fautori ac Nutritori, Celsissimo S. R. I. Principi ac Domino, Domino IOSEPHO ALEXANDRO IABLONOVIO, Palatino Novograd. Aurei Valleris et Ord. S. Spir. Equ. Torqu. reliqua, cuius in rempublicam litterariam merita omni nostra laude superiora sunt, pro liberali eius instituto, proponere et in hunc annum viris eruditis quaestiones tres, eorumque super iis iudicia requirere. Sunt vero deiunctae quaestiones istae hac vice omnes ex historia, huius sententiae:

- 1) *Qua ratione in historia Polonica Lechus, tamquam gentis suae dux, etiamsi taceant coevis, servari, vel traditionis auctoritate, possit?*
- 2) *Quinam sunt in Moravia, inque Moraviae confinibus, versus Hungariam, degentes Heneti, Hanati, Eneti? Slavini, et iidem cum Venedis?*
- 3) *Cuius sunt originis veteres in Bosphoro reges Sauromatae? cuius in Chersoneso Chrestii? et quo tempore stirps eorum est extincta?*

Iam quicumque doctorum hominum super horum argumentorum aliquo commentari volet, commentationem suam latine, distinctisque bene characteribus conscriptam, ante mensem

mensẽm Oetobrem huius anni, *Ill. Bello*, Seren. Elect. Sax. Conſiliario Aul. in Academia Lipſ. Profefſori Publ. perſe-
rendam curabit, adiuncto ſimul aliquo, quod cuique placue-
rit, ſymbolo, et obſignata ſchedula, in qua inſit tum idem
ſymbolum, tum nomen auctoris et locus domicilii. De-
mandatum eſt a *Ceſarino Principe* viris quibusdam huius
urbis eruditis, ut, quacumque perlatarum ad ſe commenta-
tionum, ſuper ſingulis quaestionibus, praestantiffimam cen-
ſuerint, eidem praemii loco adiudicent aureum numum, *tri-
ginta Aurorum* (30 Ducat.) pondus aequantem. Neque
denegabitur officium, diſſertationum earum, quae praemium
obtinuerint, una cum nominibus auctorum, in diurnis rela-
tionibus, novisque litterariis, indicandarum. Lipſiae,
MDCCCLXIX.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCLXIX.

IO. DAN. AB HOVEN, CAMPENSIA, SEU SPICILEGIA Critico-Antiquaria etc. FASCIC. II.

Amst. et Campis, 1766. 4to.

Pergit Vir Cl. bene mereri de republica litteraria, et maxime de antiquitate Christiana, cuius potissimum causa laborem hunc, et suscepit, et hoc Fasciculo continuat; quo quid contineatur, iam brevisime indicabimus. Ac de dictione quidem, non reperimus facile, cur nuperum iudicium nostrum magnopere mutemus. Sed tanto magis placere nobis res eae, quas hoc volumine proposuit. Constitat Fasciculus numeris seu capitibus sex, quorum primum est *Sertum Observationum Critico-Antiquariarum, maximam partem ad illustrationem S. litterarum et ecclesiasticorum scriptorum confectum*. Id habet rursus Observationes sex, quarum prima est *de Paradiso, hortis, lucis, sepulchrisque*, ubi multa occurrunt notatu dignissima; inter alia etiam obiter nova loci vexatissimi Paulini 1 Corinth. XV, 29. de baptismo *ὕπὸ τῶν νεκρῶν* interpretatio. Existimat Vir. Cl. *βραβεύει* hoc loco sumendum esse illa notione, qua alias toties in N. T. occurrit, *affigi, angere, sollicitum esse*, nec Subiectum, de quo Paulus agat, esse *Christianos*, (ut perperam haecque

ereditum sit.) sed *gentiles*, adeoque sensum loci esse hunc: „Alioquin, (hoc est, si nulla est resurrectio,) quam stulti sunt „gentiles, quod tantopere solliciti sunt de cadaveribus mortuo- „rum, quod ea curant, unguunt, iis sacrificant, de animarum „post mortem statu tan anxii disputant? Unde patet, ani- „mos immortales, et post hanc vitam aliam adhuc expe- „ctandam esse, quod vel in ipsis gentilibus sensus eius rei ali- „quis fuit.“ Atque hanc sententiam Vir Cl. probabilem fecit cum ex usu verbi *ἀναστήσει*, qui sat notus est; tum e Parallelismo et contextu, ubi Paulus de Christianis, quos gentilibus statim opponit, simile verbum *ἀναστήσει* substituit. Fatemur, hanc interpretationem, quamquam duriusculam, tamen non contemnendam nobis videri; certe multis aliis longe probabiliorem esse, quas interpretum industria adhuc protulit. — Altera observatio est *de quaestoribus, in causa Christianorum sub Imperatoribus quaestiones exercentibus*, ad *Min. Fel. Oct. Cap. 28.* quos Vir Cl. putat fuisse iudices extraordinarios, ab Imperatoribus peculiari mandato ad eam rem destinatos; sic enim verba eius subobscura intelleximus. — Tertia est *de Triumpho equestri, et auctoritate Dionysii Hal.* Res eo redit, ut ostendatur, initio, et crescente republica, Triumphantem equo, Ovantem pedibus; sed, aucta Reip. potentia, Triumphantem quadrigis, ovan-tem equo, in urbem venisse; eaque occasione Dionysii Hal. in describendis Romanorum ritibus negligentia arguatur; quod exemplis quibusdam probatur. — Quarta est *de usu florum et Coronarum apud Veteres Christianos*, ad *Min. Cap. XII. et XXXVIII.* quinta *de Substratione vestium, et sparsione foliorum florumque in honorem deorum ac principum*, ad Lucae XIX, 32. et Ioh. XII, 13. — Sexta denique *de horto in Bibliotheca Varronis*, ad Cic. Fam. Lib. IX. ep. IV. per quem hortum Vir Cl. intelligit libros philosophicos Epicuri,

Cap. II. est *Spicilegium observationum in Sulpicii Severi historiam sacram, repetitae lectioni.* In quibus sane multum lectio-

lectionis et doctrinae demonstravit Vir doctissimus; sed sunt tamen etiam, in quibus liceat nobis ab eo dissentire: v. c. cum pag. 126. praepositiones, ait, plerumque simplicium vim, tam apud Graecos, quam apud Latinos, augere. Quamquam enim hoc in singulis quibusdam exemplis ita esse non negemus, tamen univérse falsum est, gratiaeque agenda potius fuerant Theologis nostris et Grammaticis, qui, saepe monendo, perniciosissimum istum sacri codicis interpretationi canonem, et cum eo tot Enphasos fictas, aliquando ex Hermeneutica sacra sustulerant. Sic etiam pag. 131. Observationem suam, de non expungendis apud veteres vocum repetitionibus, per severissimam et elegantissimam, non satis accurate illustravit exemplo ex Ovidii *Metamorphoseon* L. I. 687. et 688. ducto:

— — — Quærit quoque (namque *reperta*
Fistula nuper erat) qua sit ratione *reperta*.

Subiicit enim: *Eccur non detecta? Sic placuit.* Minione vero, quia sic placuit Ovidio, sed quia metrum requirebat syllabam brevem, *detecta* autem, quantum scimus, primam producit. — Verum hae leves maculae sunt, quae multis aliis bonis compensantur. Ita v. c. mirifice nobis se probavit V. Cl. coniectura, quum pag. 127. apud Ovidium *Heroid. Ep. 4. v. 76.* pro: *Fine coli modico forma virilis amat.* legit: *Crine coli modico forma virilis amat.* Est enim et rei, et contextui convenientissima. Pari elegantia, pag. 147. pro: *arma suppressisse*, legendum putat: *Sustepisse*, vel *sustulisse*; quamquam nec Vortii coniectura contemnenda est, qui mavult: *sumfisse*.

Sequitur Cap. III. seu disquisitio Chronologico-Critica *de vera aetate principum Philosophorum secundum Diogenem Laertium, a mendis librorum purgatum*: in qua emendatur potissimum Versio antiqua latina Ambrosiana; deinde vero etiam dubia quaedam chronologica de Philosophis Graecis solvuntur.

Caput III. est disquisitio iuris ecclesiastici de *Hierarchia Christi, et celebri episcopatu Constantini M. τῶν ἐκτός, secundum auctorem vitae Const. M. Lib. 4. c. 24.* Hic Vir Cl. fontem et originem Hierarchiae ecclesiasticae quaerit in *κακοζήλια* et *αὐθαδεῖα* Episcoporum, et verba illa Constantini M. apud Pseudo — Eusebium: *Τμῆς μὲν τῶν ἴσῳ τῆς ἐκκλησίας, ἰσῶ δὲ τῶν ἐκτός ὑπὸ Θεοῦ καθισταμένοις ἐπίσκοπος εἶναι ἔμψ,* sic interpretatur, ut ea, quae in templis per agenda essent, doctoribus ecclesiae relinquere, quae autem extra templa, in ecclesiae et religionis commodum, sibi reservare voluerit. Nos simplicius fore credimus, si per τὰ ἴσῳ τῆς ἐκκλησίας doctrina, per τὰ ἐκτός cura externa intelligatur.

Cap. V. Striaturas quasdam leves Codicis Theodosiani continet, qui ex editione Ill. Ritteri prodit.

Cap. VI. est *epistolarum Tullianarum prima*, qua de locis quibusdam Ciceronis sententiam suam Vir Cl. dixit, v. c. de vexato illo ad diversos. Lib. VII. Ep. 6. de manibus Medae *gysfatisimis*, ubi legendum putat *viscatifimis*, quae coniectura nobis non videtur contemnenda esse. Disputat porro, cuinam sectae Cicero addictus fuerit, ad Off. Lib. I. cap. 1. de definitione ac divisione officii, ad Cap. 3. denique de primo et universali officiorum omnium principio, ad Cap. 4. Quae dum legimus, admirati sumus lectionis Viri doctissimi copiam, et doctrinae reconditae apparatus, et, ut quamplurimos adhuc Campensium suorum Fasciculos eum orbe erudito communicare, cum per alia negotia et vigorem corporis possit, tum per animi humanitatem velit, vehementer optamus.

ARGUMENTORUM ALIQUOT IN PLATONIS
Phaedone de animi immortalitate illustratio et discussio,

ſo, Auctore IO. CHRISTOPH. GOTLEBER,
A. M. Scholae Annaemontanae in Miſenis
Reſtore.

Antiquiſſimi Philoſophi, eſſi luce divina non colluſtrati, tamen id intelligebant, omnem religionem virtutemque immortalitate animi niti, omnemque cultum paullo humaniorem tolli, niſi demonſtrare poſſent, futura eſſe bene et male actae vitae praemia et poenas. Quod eo facilius facere poterant, quod huius quaestionis cognitio et nitere- tur κοινῆς ἐνοίας, et innata animoque indita iure dici poſ- ſet. Apud antiquiſſimos ſcriptores, veluti *Homerum* et *Or- pheum*, huius rei veſtigia apparent: quorum ille fabula de campis Elyſiis *Odyſſ.* δ. 563. ſeq. Orco, quem ἄδην vocat, in quo *Tantalus*, *Sisyphus*, alique poenas dant, ut alia loca prae- mittam, fati docuit, poſt mortem futuram eſſe aliam vi- tam; hic autem *Platonē* fuit auctōr locupletisſimus, unde et ad inſtituta et diſciplinam eius plurimis locis alluſit, ut *Olympiodori* Commentarii notant: v. c. ad *Segm.* XIII. *Phaed.* παραδεί πανταχῶ τὰ τῷ Ὀρφέως, διὸ καὶ εἶχον αὐτῷ φησιν — et ad *Segm.* XVI. ei. *Phaed.* πανταχῶ γὰρ ὁ Πλάτων παραδεί τὰ τῷ Ὀρφέως. Quibus ex locis intelligi poteſt, quanta ce- lebritate inſtituta *Orphei* de religione fuerint; parumque refert, utrum *Onomacritus*, an *Pythagoras* ipſe, ſive doctri- nae Pythagoricae aemulus, ea quae extant ſcripſerit. Etſi concedamus, eius carmina non eum, qui ante *Homerum* vi- xiſſe fertur, habere auctōrem, qui ſecundum *Ariſtotelem* nunquam fuit; (*Cicer.* nat. Deor. I, 38.) antiquiſſima tamen, et magni aeſtimata ſunt a *Pythogora*, eiusque ſequacibus, inter quos et *Platonem* fuiſſe, *Cic.* *Tuſc. Qu.* I, 17. nemo igno- rat. (v. praeter *Fabric.* B. G. I, XIX, et II, XIII. p. 515. *Ge- nerationem*, τὸν μακαρίτην, in *Prolegom. Orphic.*) Sed quorſum haec diſputamus? ut intelligatur, plurima *Platonē* placita ſapere diſciplinam Pythagoricam, ut *Ariſtoteles* I. *Met.* VI. tradit:

tradit: Platonis enim philosophiam τὰ πολλὰ τοῖς πυθαγορείοις δόγμασιν ἀκολουθεῖσαν, vocat; idemque *Laert.* III. 8. et *Apulei. Florid.* III. extr. p. 232. et de *dogm. Plat.* 257. ed. *Colu.* notarunt. Et inde luce aliqua, argumenta pro immortalitate animi perfundi posse, quis non videt?

Antequam autem ad ipsa argumenta discutienda veniamus, age animadversiones aliquas de ipsa argumentorum Socraticorum ratione et vi praemitamus. Primum Socrates Platonicus quidem vere intellexisse videtur, animos esse immortales, ut ex tam multis disputationibus, et ex ipsa huius rei anticipatione sive praenotione, quam et indocti habent, nedum Philosophi, facile apparet; attamen palam proficetur, certam demonstrationem in praesenti vita afferri vel plane non posse, vel difficillime, *ἢ μή τις δύναται ἀσφαλές τερον καὶ ἀκινδυνότερον ἐπὶ βεβαιότητι εἰρηματός, ἢ λόγος θεῖος τινὸς διαπορευθῆναι* (in *Phaed.* Segm. 36. p. 164. et 65. ed. *Fisch.*) Quos scrupulos et *Cicero* passim sibi movet in *Quaest. Tusc.* et in extr. *Catonis*: „nihil ultra quo progrediatur habere, quam verisimilia et coniecturas. Quae fluctuatio veteris et novae Academiae et Stoicos movere potuit, ut perabsurdam de animi immortalitate opinionem habuerint, illum, cum e corpore excesserit, manere, sed non semper: (*Tusc. Quaest.* I, 32.) quos, praeter *Ciceronem*, aliosque ex recentioribus, divinus *Youngius*, in praeclearo immortalitatis animi monumento, Nocte VII. v. 562. nervose notavit. Quinde argumenta Platonis falsis quibusdam opinionibus sive principiis nituntur, quo referam illud: animos, ante quam cum corporibus coniungerentur, fuisse; (v. Segm. XXV. extr. pag. 146. et alibi;) quae sententia sine dubio e Pythagorica ratione ducta est. Pythagoras enim, ut notissimum est, iactabat, se, temporibus belli Troiani, Euphorbum Panthoi filium fuisse, ut innuit *Horatius* in illis: (Carm. I, Od. 9. etc.)

— — habentque
Tartara Panthoidem iterum Orco

Demij:

Demissum: quamvis clypeo Troiana reflexa
Tempora testatus — —

Vide, sis, *Lambin.* notam, quae plura de hoc errore Pythagorico dabit. Non minus probanda est illa sententia, animum in corpore inclusum, ideoque corpus carcerem animi, animumque tum, cum omni admixtione corporis liberetur, purum ac integrum esse. (v. S. XXVII. p. 153.) Multa quidem, his dictis insunt praeclara, v. c. sapientem non debere pati animum a libidinibus corporis abripi, et multa alia; sed non pauca egregie dictis falsa admixta sunt, quorum confutationem praetermittimus. Quae de conditione et statu animorum post mortem refert, ea sunt sane eiusmodi, ut fabulas sapiant, Poetarumque fictionibus similiora esse videantur: v. *Segm. 31. Phaed.* Denique in deligendis argumentis videtur parum curiosus fuisse: argumenta, maximi momenti, quin certissima, parum copiose, ut reliqua, quae intricata subtilitate velita sunt, explicavit et illustravit; et differentes in hoc dialogo, v. g. *Simmias, Cebes*, probabiliter nos in eam adducunt sententiam, *Platonem* ex eorum dubitationibus argutias dictorum suorum intellexisse. Argumenta, quae in priori dialogi parte proposuit, ut deinceps videbimus, etiam illud, quod ex simplicitate animi ductum est, non tam certa et indubia sunt, ut multi vulgo opinantur: ut praeclare monet *CRYSIVS*, Philosophus Lipsiensis acutissimus, (phil. moral. Seg. 221.) et nuper *Cl. Waldin*, in commentat. qua docuit, rationibus philosophicis reditum corporum in vitam intelligi posse, Segm. X. Ex simplicitate evinci tantummodo hoc potest, animum corruptionis esse expertem, non autem immortalem; vita enim animi post mortem a sola benignitate, sanctitate, et iusticia pendet. Sed de hac re plura disputare hoc loco superselemus: illud modo addamus, *Platonem* argumenta, quae ex proprietatibus divinis, et ex appetitionibus quibusdam nobilissimis, quae nunquam satiari possunt in hac vita, derivantur, iusto brevius, propo-

propofuiffc. Adferri sane poffent loca, e quibus appareat, Platoni non ignotas fuiffc eiusmodi notiones communes; fed, quod breves effc volumus, unum alterumque modo laudaffe fufficiat. Segm. LVII. *Phaed.* p. 204. dicit: *ei μὲν γὰρ ἦν ὁ θάνατος τῶ πάντος ἀπαλλαγῆ, ἕμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀπέθανεσι, τῷ τε σώματος ἅμα ἀπηλλάχθαι, καὶ τῆς αὐτῶν κακίας, μετὰ τῆς ψυχῆς etc.* Nonne his verbis docuit, manere impios poenas, quas vero, nifi animus post mortem fuperfit, non fubituri fint necelfe effc? Vi itaque iuftitiae divinae animadverfa, *Plato*, necelfario iudicium aliquod bene et male factorum futurum effc, intellexit, quod in fequentibus clarius enuntiavit his verbis: *ὡς τελευτήσαντα ἕκαστον ὁ ἕκαστος δαίμων — ἀγειν ἐπιχειρεῖ, εἰς δὴ τινα τόπον, ὃς δὲ τῶς ἐυλογεῖνται διαδικασαμένοις εἰς αἶδα πορεύεσθαι* — Illud argumentum autem, ab appetitionibus paullo nobilioribus, in altera vita demum fatiandis, defumtum, paffim, fed non tam copiofe ut caetera, tractat. Trahere huc velim illa loca, in quibus de illa felicitate, ex confuetudine et familiaritate, cum fanctiffimis hominibus percipienda, loquitur: veluti in *Apolog.* S. XXXII. quem locum verbis *Ciceronis*, qui illum convertit, *Tufc. Qu. I. 41.* hic feripfi: „*Sin vera funt quae dicuntur, migrationem effc mortem in eas oras, quas qui e vita excefferunt incolunt: id multo iam beatius effc, te, cum ab iis, qui fe iudicum numero haberi volunt, eviferis, ad eos venire, qui vere iudices appellantur, Minoem, Rhadamanthum, Aeacum, Triptolemum: convenireque eos, qui iufte et cum fide vixerint — ut vero colloqui cum Orpheo, Mufaeo, Homero, Hefiodo liceat, quanti tandem aestimatis.*“ Quibus verbis fumum defiderium verae ac ftabilis felicitatis, in hac vita variis incommodis interceptae, in altera vero confummandae, cf. S. XII. 126. πολλῆ ἐλπίς etc. nec non fumma cupiditas perfectae et abfolutae cognitionis, in colloquiis cum Orpheo, Mufaeo, confequenda, continetur; quod et clarius Segm. XIII. innuit, quum gaudet, quod dilucidius omnia fit intellecturus, p. 132. Haec argumenta effc veriffima, et quae copiofiffime exponantur

nantur dignissima, et rei ratio docet, et intelligi etiam potest ex loco laudato *phil. mor. Ven. Crussi*, et additam *Ebert.* ad VII. *Not.* *Youngii* p. 260. In nonnullis de immortalitate animi dictis tandem *Plato*, superbia et ambitione ductus, videtur hanc quaestionem tam acriter defendisse. Philosophis enim tantum laudis tribuit, ut integros, scelerisque puros putet, v. c. *Septim.* 32. *Phaed.* 159. *ἐὶ ὁσῶς φιλοσοφοῖ, ἀπύχονται τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν* etc. iisque solis locum in concilio deorum concedat; ut paullo ante hanc praestantiam iis asserit: quum contra, et temperantes, et iustos, qui *ἀνευ φιλοσοφίας καὶ νό*, sed consuetudine, has virtutes consecuti fuerint, redire iubeat in manufactum genus vel apum, vel vesparum etc. Hic iterum incidit in errorem Pythagoricum de *παλιγγενεσία* et *μετεμψύχωσι*; et quanto sublimius ferebatur *Plato* quasi in auras, tanto profundius nunc cadit, et amore somniorum Pythagoricorum a vero aberrat. *Cicero* quidem aequior est *Platone*; ille enim omnibus, qui patriam conservarint, adjuverint, auxerint, certum in coelo definitum locum, quo beati aevo sempiterno fruuntur, assignat: (*Somnio Scip.* III.) hic autem solos Philosophos hoc honore dignos putat. In eo autem et errat *Cicero*, cum Platonice et Stoicis, quod humanam naturam pluris, quam fas est, facit. „*Deum te igitur scito esse* — in *Somn. Scip.* VIII. E quibus intelligi posse puto, Philosophos, vanitate et superbia deceptos, sibi maximam, aliis vero admodum parvam praestantiam post mortem tribuisse. Haec exprobravit et Philosophis veteribus, *Holingbrokius*, sed non ex bona fide: sententiam enim de animi simplicitate et immortalitate, originem suam superbiae humanae debere, tradit; sed, abducendo homines a nimia vanitate, dolo malo omnem religionem funditus evertere conatur, ut scite adnotavit *Ebert. V. C.* ad *Not.* IV. p. 379.

Sed age nunc ad propositum veniamus, et potissimam huius dialogi partem, quatenus ad rem nostram facit, ordine

persequamur. Socrates cum amicis suis in carcere paullo ante mortem de rebus gravissimis disserens, in primis profertur, se nihil minus quam mortem timere; se sperare enim fore, ut ad deos, aliosque viros sanctos sit venturus. (S.VIII.) ut et in *Apologia* et *Critone*, sic loquens inducitur. Docet deinde, totam Philosophi vitam debere commentationem mortis esse, (S. XII.) eiusque animum, in corpore inclusum, semper ecinere debere foras, et quam maxime se a corpore abstrahere, nec dedit se voluptatibus, iisque obedire. Ne autem animum, earum quasi minitrum se praebeat, philosophiam dicit λύσει τῆν ψυχῆν, (Seg. IX, et XXXIII, et XXXIV.) i. e. efficere et docere, quomodo mentem a contagione corporis sevocemus, ne, perturbationibus paullo vehementioribus abrepta, veluti voluptate, moerore, se corpori quasi emanciper, quibus ψυχῆν καταδέσθαι ὑπὸ σώματος (S. XXXIII.) ait. αὐτὸ κατὰ εὐδαιμόνιαν καὶ λύσει ὥσπερ ἦλον ἔχουσα, προσήκει αὐτῆν, πρὸς τὸ σῶμα, καὶ προσκολληθῆ. Illa igitur λύσις, s. solutio, continetur in praecipio in abstractione animi a corpore, ut Plato se ipse explicat S. IX. ὁ φιλόσοφος ἀπολύων ὅτι μάλιστα τῆν ψυχῆν ἀπὸ τῆν τῶν σώματος κοινότητος. — Haec praeclare quidem ex parte, quam dicit, philosophi animum a perturbationibus liberum c. X, 123. et ψυχῆν καθ' αὐτὴν esse, nec corpori, eiusque voluptatibus dedit se debere: sed quod simul contendit, σκίψιν δι' ὀμμάτων καὶ διὰ τῶν ὠτων καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων μὴ εἶναι ἀπάτης esse, S. XXXIII. p. 170. ideoque sensus fallere, animumque, liberatum vinculis corporis, tum demum maxime idoneum esse investigando vero, id minime probandum est. Erat enim demonstrandum rationibus firmis atque idoneis, animum, amisso corpore, feliciorum esse: mors profecto humanae naturae non est propria, quod cum naturaliter averfamur, etsi sanctus homo in beneficii loco eam ponat: philosopho saltem, cum omni acie mentis suae, non certo constare potest, animum a corpore seiunctum notiones claras distinctasque habere posse. Sed haec complexio necessario ex errore, corpus animi carcerem esse,

esse, emanabat. Atque his disputatis, Socrates laetitiam, ex sermonibus optimorum hominum post mortem capiendam, prodit; cuius dicta interpellans *Cebes*, an animus post mortem vivat, dubitat: verisimilius enim esse, ait, illum dissipari et in nihilum redigi. Nunc orditur Socrates disputationem a traditione, sive fabula antiqua, quam, auctore *Olympiodoro*, ad S. XV. *Orphico* acceptam refert, cuius etiam vericulos laudat: animos, migrantes *eis aëth* reverti, unde viventes ex mortuis effici colligit. Quod ut demonstrat, inductione, ut solet, utitur Socrates: (*Cic. de invent. l. 3. r.*; et *Olymp. S. XV. p. 115.*) *omnia contraria fieri ex contrariis*, v. c. maius ex minori effici; pluribusque exemplis idem evincere tentat. Quibus praemisistis, pergit, re paullo altius repetita, medium quoddam inter duo disiuncta investigare: duas *γένεσεις* *ἀπὸ μιν τῶ ἐτέρι ἐπὶ τὸ ἕτερον, ἀπὸ δ' αὖ ἐτέρι πάλιν ἐπὶ τὸ ἕτερον*, esse dicit, i. e. quomodo et qua ratione unum gignat alterum. Exempli loco laudat illud: *μείζονος πρῶτου καὶ ἐλάττερος μετὰ αὐτοῦ, αὐξήσεως καὶ φθίσεως*. Ex quo exemplo intelligitur, quid sibi velit Plato cum illis *γένεσεσι*: innuit, ut opinor, nihil aliud, quam viam atque rationem, qua contraria ex contrariis fieri gignique possint, ut et ex *Olympiodori* explicatione patet: ille enim ad S. XV. sic: *ἐκ τῶν γενέσεων αὐτῶν καὶ τῶν ὁδῶν, εἰ γὰρ αἱ ὁδοὶ μεταβάλλουσιν εἰς ἀλλήλας, οἷον ἢ λευκαίνει εἰς τὴν μελανίαν; πολλὰ μὲν ἄλλων καὶ τὰ τέλη μεταβάλλουσιν εἰς τὰ ἀλλήλα οἷον τὸ λευκὸν καὶ μέλαν*. Concludit igitur, ut dicunt, a minori ad maius: dealbatio enim et denigratio, quae sine ὁδοῖς sive *γένεσεσι* *αὐτῶν* et *φθίσει*, quum mutationem mutuam subire possint; quanto magis τὰ τέλη, i. e. effecta, *album* et *nigrum* ipsum. Similis ratio est prioris exempli: *γένεσις* τῶ *μείζονος* καὶ *ἐλάττερος*: erant *αὐξήσεως* et *φθίσεως*: ratio enim atque via, qua maius ex eius contrario, minori, gigni efficique poterat, nulla alia quam *αὐξήσεως* erat, nisi enim pauca sive parva augerentur, in aliquam insignem magnitudinem exerecere nequeant, maiora autem neutiquam minora effici possunt, nisi *φθίσει* i. e. si

quid ab hac magnitudine demferis. Hic, nisi fallor, sensus est huius subtilis enuntiationis. Iam progreditur ad institutum suum: vitam atque mortem, duo disiuncta, eidem mutationi exposita dicit; ex vivente fieri mortuum, et vice versa. Ut se autem, sequacesque suos, ex illis tricus, quomodo fieri possent ex mortuis viventes, expediret, contuendum illi erat ad instituta *Pythagorae*, *Orpheique*, animos esse ἐν αἰθέρι, indeque reverti, et migrare iterum in corpora: γένεσις igitur quum indagat, alterius ὁδὸν esse dicit τὸ ἀποθνήσκειν; qua via inventa, alteram, nisi natura quasi claudicare debeat, quod unam hanc exceptionem faciat, residuam esse γένεσιν ἐκ τῆς ἀποθνήσκουσας, nempe τὸ ἀναβιώσκειν, reviviscere; itaque reviviscentiam rationem atque viam esse, qua fieri possint ex mortuis viventes, et τὸ ἀποθνήσκειν efficere ex viventibus mortuos. quod ut probaret, necesse esse dicit, animos mortuorum esse πῦρ. (S. XVI. extr.) Haec omnia tam certa esse credit Plato, ut, si omnia morti obnoxia, manerent sic constituta, ut non reviviscerent, necesse sit πάντα τεθνήσκειν καὶ μηδὲν ζῆν. Sed haec argumentatio eo sensu, quo *Plato* eam accepit, nequaquam probabilis est: nam aliquid medium esse, (tertium dari vulgo aiunt,) quilibet intelligit. Non tam ad incertum redacti sumus, ut, nisi his dictis assenserimus, naturam rerum dissolvi credamus. Quod si et haec vera esse darentur, hanc mutationem tamen ab omni aeternitate fuisse, nisi quis sibi ipse repugnare velit, nunquam demonstrari posset: seriem enim rerum finitarum infinitam statuere, rationis legibus adverfatur; et si datur principium animorum, ut certe dandum est, numerus animorum ab initio admodum parvus fuerit, ut ex propagatione hominum liquet, e manuque Dei prodierint necesse est. Vnde igitur tam infinitus numerus animorum, qui nunquam fuit ab initio, in corpora illabi potuit? nisi animos aeternos, et infinitae multitudinis esse statuas; quod esset absurdum. Ex sententia autem Socratis, prius ex aliis corporibus excefferunt, quam in alia redirent. Non autem muta-

mutationis eiusmodi principium statuere, etiam si illam fieri posse demus, esset, ut opinor, absurdum. Quum igitur Socrates sibi videtur probasse, ex mortuis fieri viventes; demonstrare etiam tentat, animos, antequam in corpora detracti fuerint, iam existisse, *in τῷ τὰς μαθήσεις ἀνάμνησιν εἶναι*, ut notat *Olympiodorus* ad S. XVIII. Sed idem et profiteatur, nullam harum rationum probare animi immortalitatem; ideoque et alias proposuisse. Sed quomodo ex reminiscencia προύπαρξιν animi intelligi possit, sic se habet. Principii loco ponit, omnem μάθησιν, sive ἐπιστήμην, ut paulo post loquitur, esse ἀνάμνησιν, ut et in *Milone* contendit (p. 538. *id. Bof. ἡ ψυχὴ ἀθάνατος τε ἴσα, καὶ πολλὰκις γεγονυῖα, καὶ ἰσφακνῖα, καὶ τὰ ἰθάδε, καὶ τὰ ἐν ἄλλοις καὶ πάντα χρεώματα διέβην ὅτι ἂν μὴ μάθησιν* etc. Si quis autem alicuius rei recorderetur, illum oportere eam iam antea cognovisse; deinde, cum aliquid audierit aut viderit, non modo illud ipsum cognoscere, sed et aliud quiddam, cuius alia sit scientia; quod sic illultrat: etsi alia scientia sit hominis, alia lyrae, tamen evenire posse, ut amantes, cum lyram, vestem, aut aliud quid aspexerint, simul mente formam puellae recolare possint; et hanc esse reminiscenciam, sive recordationem, eoque etiam res, quas oblivioni iam tradiderimus, pertinere. Recte. Quam reminiscenciam, quum a similibus, tum a dissimilibus rebus provenire posse, evicisset exemplis, quaerit, an, cum alicui a similibus redeat in mentem aliud, non necesse sit insuper considerare, an dissimilitudo sit in hoc ac illo, cuius repetita memoria est? Quo concesso, cognitionem τῷ ἴσῳ ex eo nos consequi docet, quum v. g. aequalia saxa conspicati, cum illo ἴσῳ s. aequali, quod ab aequalibus rebus in rerum natura differre ait, compararemus. Aequales res igitur, quae quidem sic videntur in rebus concretis, differre ait ab aequali quod notione abstracta intelligitur: omnino res enim, quae speciem aequalitatis habeant, referri debere ad τὸ ἴσον, quod tanquam aliqua norma, ad quam res aequales exigi debeant, sit considerandum. Aequales autem

autem res, quae accurate τῶν ἰσῶν respondeant, esse negat. (S. XIX. p. 143.) Antequam autem nati fuerimus, nos iam cognitionem τῶν ἰσῶν habuisse: quod illa aequalia, quae sensibus perciperemus, ad illud ἰσῶν referremus, quamquam non ad eius (sc. τῶν ἰσῶν) perfectionem accederent: et non solum de aequali, sed et de pulchro, bono, iusto etc. nos praenotiones ante ortum nostrum habuisse. Nisi animum oblivio rerum perceptarum caperet, doctos nos nasci potuisse; scientiam autem, ante quam nasceremur, amissam, postquam sensibus uti externis possumus, iterum nos recuperare. Quare, cum scientiam nati non habuerimus, sed antea; necessario sequi, animos, priusquam corpora induerentur, seorsum a corporibus fuisse. Et hanc dimidiam demonstrationis partem putat (S. XXIII.) Socrates, se quidem ostendisse, animum, antequam nasceremur, existisse; sed reliquum esse, ut eam et post mortem vivere evincat. Quod sic effecisse putat: quodsi animus ante quam nasceremur fuit, et, postquam se corpori iunxit, nostram constituit naturam, necesse esse, cum non aliunde, quam ex mortuis proficisci; liquere igitur, eam post mortem etiam manere, quum ad hanc vitam debeat reverti. Haec pluribus explicavimus, ut vis argumenti eo melius intelligi possit.

Sed hic vera falsis sunt admixta, et quaedam admodum obscura, quae, quantum potuimus, clariora reddere tentavimus. Quod attinet ad ἀεὶ ἰσῶν animi, neutiquam haec sententia ferenda est. Nam primum ex hac sententia animus vel aeternus sit, quod legibus Metaphysicis repugnat; vel, quod infinitas in eum non cadit, originem suam alicui auctori summo debeat, necesse est: quod si ita est, sit, ut, quod corpus necessariam hominis partem constituit, ille non extra corpus fuisse potuerit: illum autem non in alio corpore inclusum fuisse, repugnat sibi vel propterea, quod animus perfectionibus eximiis instructus, quum e corpore exiret, in corpuseculo, in quod rediret, quali repuerasceret, et dein iterum

iterum se fingeret formaretque. Quae omnia a vero absona sunt. Sed audiamus rationes, quibus id demonstrari posse sibi aliisque persuasit. Principii loco ponit, *μάθησθαι* esse *ἀναμνησθαι*; quod minime est probabile. Nam etsi non absurdum est dicere, notiones iam adesse in animo, easque legibus quibusdam excitari; longe probabilius tamen est statuere, vim modo, facultatemque notionum percipiendarum, animo inditam esse (v. *Ven. Cris. Log. S. LXXXIII.*) Quare, si quam cognitionem rerum, non a doctrina aliorum perfectam habemus; eam notionibus communibus, animo innatis et quasi infixis, debemus. Illam autem non reminiscenciam dici posse, facile intelligitur. Nam, si ita ad animum recurrunt simulacra prisca rerum, ut ea iam esse olim obversata animo agnoscamus, tum demum reminisci dicimur. Vim reminiscenciac et certe Socrates *his* rebus subiicit, quae, praesentibus animo rerum imaginibus quibuscunque, recurrunt et redeunt ad animum, live sint praesentibus similes, live minus: sed subtilis illa disputatio de *aequali*, cuius notionem iam antequam nasceremur nos dicit habuisse, quod res similes live aequales ad hoc *ἴσθαι* referremus, inanis est. Nam quod inde probare tentat, nos, quod cum nasceremur, cognitionem *ταῖς ἴσθαι* non habuisse, ut tamen omnia, sensibus instructi, ad illud *ἴσθαι*, tanquam normam, examinaremus, ante ortum nostrum existisse hoc falsissimum est. Nos exigere non modo rerum aequalitatem, sed et honestatem, pulchritudinem etc. ad notiones quasdam communes, quae nunquam fallunt, verissimum est: sed inde non sequitur, illas notiones, animumque simul, ante ortum nostrum adfuisse. Alteram partem argumenti Socratici, animos post mortem immortales esse, quoniam praesentia animi nititur, nihil attinet refutare: priori enim argumento confutato, et eius altera pars sponte sua corrumpitur.

Aboluta et perfecta argumentatione, ab animi reminiscencia ducta, quam, ut eam *Plato* proposuit, *Cicero* ante oculos

oculos habuit, (*Caton. mai. XXI.*) aliam demonstrandae immortalitatis animi viam Socrates aperit, eamque ex animi natura probatum ivit. Priusquam ipsam adgreditur argumentationem, aliquot praecepta praemittit, e quibus animi immortalitas probari possit. Ut igitur meticulosis quibusdam, animum exeuntem corpore, a ventis paullo vehementius flantibus dispergi credentibus, occurrat, Cebeti, puerum modo haec timere dicenti, respondet: *καὶ ἐπὶ αὐτῷ ἐκείνης ἡμέρας, ἕως αὖ ἐξείασηται. Segm. 24.* Quo in loco liceat animadvertere, elegantiam τῷ ἐπὶ αὐτῷ, quo argumenta validissima, quod tanquam carmina nos incantent, nobisque assensum quasi extorqueant, significare voluit. Mira est suavitas loquendi Socratis apud *Platonem* et *Xenophontem*, quum in rebus seriis exquisitissimis utitur tropis: veluti in *Memorab. Socrat. L. II. c. VI.* ubi idem verbum elegantissimum ἐπὶ αὐτῷ de amicorum conciliandorum modo, ut et *Θηοῦ* et alia, adhibet; ut scite monuerunt *Duumviri summi* GESNERVS ὁ *μικρασίτης*, et ERNESTI V. Cl. Socrates igitur ipse ἐπὶ αὐτῷ, rem illam difficillimam, illis opinatoribus sive potius adversariis dilucidam reddens, ante omnia inquirat in illas res, in quas illa dissipatio s. τὸ *δισκοιδάινυσθαι* cadat; et deinde quae vis et natura sit animi nostri considerat. Quod *πάθος* sive affectionem, quum docuisset rebus concretis convenire, *ἀζωότοις* vero nequiquam, quod uno eodemque modo se semper habeant; pergit deinde ad duplex rerum genus progredi, quarum alterum mutationem subire possit, quod τὸ *ἀετὸν*, alterum nequiquam, quod *αἰετὸς* et *αἰὲν κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχειν* dicit. Quae distinctio rerum in hoc universo, sane non videtur facta esse subtilis: quum enim animum *αἰετὸν* dicit, non videtur cogitasse de rebus caecis, et ab aspectus iudicio remotis, quibus minime convenire videtur haec notio, *κατὰ τὸ αὐτὸ ἔχειν*. Quis enim ignorat, aërem et aetherem etiam *αἰετὸς* τὸ esse, et mutari tamen posse, nec semper per se manere? Quam dubitationem etiam in sequentibus *Simmias* pro-

proponit, quum harmoniam etiam ἀρμονίαν τε, lyram autem ὄργανόν appellat: unde ex hac opinione animum harmoniam dici posse, ideoque eam prius, quamvis divinam, quam lyram interire, contendit. Visibili igitur rerum generi adnumerat corpus, invisibili autem animum, quem corpus socium quasi sibi assumere dicit, quod res, veluti visu, auditu etc. intueatur: hac corporis contagione, animum ad ea, quae non semper eodem modo sint, trahit, et in errorum tramites abduci; quoties vero animus per se scrutetur res, toties illum se conferre ad sempiternum et aeternum. (cf. *Theaet.* f. de scientia p. 36. ed. Baf.) Notandus iterum hic est error *Platonis*, notionibus per sensus, in animo obversantibus, illum ad errores abduci et perturbari: quae querela, quam *Plato* supra iam occentavit, eodem redit, ut supra monuimus, corpus potius obesse in cogitando menti, ideoque illam inclusam esse in corpore. Quum autem per se, sine corporis adiumento, mens cogitet; ad illud purum, immortale, et eodem modo se habens, reverti, illamque affectionem φρόνησιν appellari. Adiungit denique (*Segm.* XXVIII.) animum corpori, ad obediendum ficto, praestare: εἰ δοκεῖ σοι τὸ μὲν θεῖον, εἶεν ἀρχεῖν τε καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἀρχεσθῆναι καὶ δαλέσθην. Arx igitur huius argumenti sita est tribus επιχειρήμασι, ut *Olympiodorus* ad S. XXVI. monet. Divisa enim nostra συστάσι in corpus et animum, et constitutis duobus rerum generibus, ut supra diximus, quaerit, corpusne an animus magis τοῖς ἀδιαλύτοις adnumeretur? quod quam animo tribuisset, tribus enuntiationibus, animum immortalem demonstrari posse, dicit: quarum prior ex eius invisibilitate, altera ex intelligentiae vi s. prudentia, tertia ex imperio in corpus, ducta est. Sed haec demonstratio non invicta videtur. Animo quidem convenit τὸ ἀόρατον; sed, quod a nullo cerni potest, non efficitur illum esse immortalem. Quot enim rebus invisibilibus non conveniret immortalitas? Altera mentis proprietas φρόνησις, quam *Cicero* prudentiam vertit, (*Offic.* I, 43.) fati arguit, illam divinum quid

quid spirare, (*Tyfi*. I, 28. 29.) ita ut veteres, praefertim *Stoici*, animum non tantum *divinae particulae auram* Horat. Sat. II. 2. ἀπόσπασμα quoddam deorum, sive ut eam *Plato* multis in locis vocat, ἀπόσπασμα, τμήμα, μέρος τῆς τῶ πάντος ψυχῆς; sed et ipsum Deum vocarent v. c. in *Somnio* c. VIII. *Deum te igitur scito esse*. Plura huiusmodi nomina collegit *Lambin.* ad loc. *Horat. laud.* Sed ex ipsa hac praestantissima animi virtute, per se immortalitas, ut opinor, evinci nequit. Cogitari enim potest, Deum, rem quamvis excellentissimam, per summam illam potentiam, qua omnia a se condita destruere valet, iterum in nihilum redigere posse. Sed, an e divina sit sapientia, eiusmodi facere, longe alia quaestio est, quae in indaganda hac re minime praetermitti debebat; et, si qua vis argumenti est in illa ratione pro nostra re, illa non e φρονήσει, sed e sapientia divina ducenda est. Hanc argumentationem igitur potius imperfectam et nondum absolutam dicam, satis superque, philosophiam veterum valde mancā esse, probantem. De imperio, quomens corpus moderatur, eadem quae diximus valere videntur: quae omnia praeclare dicta, si invictis argumentis res demonstrata est, in subsidium quasi vocari possunt. Non negandum est, animi praestantiam summam contineri illo imperio, quod nos Deo similiores reddit, ut et innunt faterae litterae, v. c. 1 Cor. XI, 7. ἀνὴρ — ἰκὼν καὶ δέξα Θεοῦ ὑπέχων, ad quem locum *Beza*: *imago gloriae Dei, in quo nimirum elucet Dei maiestas et imperium*: eiusmodi autem argumentandi ratio non rem ipsam conficit, sed quasi post principia collocanda est. Ex hisce dictis colligit *Plato*: τῶ Θεῷ καὶ ἀθάνατῳ καὶ νοητῷ, καὶ μονοθεῖ καὶ ἀδιαιλύτῳ, similem esse animum, *Segm.* 28. Unde quis opinari possit, *Platonem* hisce attributis animo humano simplicitatem, quam recentiores dicunt, tribuere; sed id nobis longe secus videtur, rationibus ostendere conabimur. Primum enim veteres philosophi, egregie passim de animo sentientes, eius naturam, quam recentiores in immaterialitate, quam vulgo vocant, po-

aunt,

nunt, non tam accurate, ut nostri homines, intellexisse videntur. Appellat animum quidem θεῖον, coelestem, *Cic. de Senect.* 21. vim divinam mentis, *Tusc.* I, 29. coelesti semine oriundum, *Lucret.* II. 199. etc. sed an *Plato*, quum eum vocat μονοειδῆ et ἀδιάλογον, eius simplicitatem et immaterialitatem innuerit, valde dubium est. Etsi verbo μονοειδῆς in latina lingua vox *simplex* respondere videtur; tamen, si quid video, de rebus non ex diversis generibus elementorum concretis adhibetur. *Cicero* quidem, qui a *Platone* fere totus pendet, et in libris philosophicis eius studia est aemulatus, τὸ μονοειδές vertit: nihil in se habens admixtum, dispar sui atque dissimile (in *Cat. mai.* c. 21. vel *Tusc.* I, 29. nihil copulatum, nihil coagmentatum, nihil duplex. Quibus ex locis facile quis adduci in eam sententiam possit, ut *Ciceronem*, animo simplicitatem, ea vi, quam recentiores huic verbo subiciunt, tribuisse putet; inprimis si sequentia verba loci laudati, quod cum ita sit, certe nec secerni, nec dividi, nec distrahi potest, nec interire, legat. Quin *Cicero* ipse vocabulo *simplicis* utitur in *Catone* 21. „cum simplex animi natura esset: sed hanc potestatem, quae vulgo huic verbo tribuitur, falsam esse, docuit *Vener. Ernesti* in *Clave Ciceron.* sub hac voce, et ὡς ἐν παρόδῳ in *Init. doct. solidioris Dialect.* S. II. c. IV. p. 392. Veteres enim *simplex* opponunt *mixto*, et ex diversis elementorum generibus concreto, sive ei quod est ex pluribus disparibus et dissimilibus, non ei quod partes habet. Hoc sensu sumendum apud *Virgil.* *Aen.* VI. v. 747. ubi animum *Aethereum* sensum, atque aurae simplicis ignem vocat. Si quis acriter ad sententias veterum philosophorum de animi natura intendit animum, illos sic in diversum trahi animadvertet, ut incertus quisque fiat longe incertior. Fuere enim, qui animum ignem, animamque, vel, ut paullo post loquitur *Cicero Tusc. Qu.* I, 27. 29. eius naturam igneam et spirabilem putarent, ut ex loco *Virgiliano* intelligi potest. Alii aliam sententiam habuerunt; ut auctores in diversum abeuntes, tanquam in compendio exhibet *Cicero, Tusc.* I, 9. 10. *Servius* qui-

quidem ad verba: *aurai simplicis ignem, sensualem i. e. Deum, per quod, quid sit anima ostendit.* — *Simplicis autem nostri comparatione: qui constat de ligno et aere. Ille enim per se plenus est et aeternus, quia simplex.* Omnia enim *εὐθετα* exitam fortuntur — unde et atomos, perpetuas dicunt, quia simplices sunt, nec recipiunt sectionem. Sed haec vaga sunt; quid enim ignis aeternus? Vocem simplex iungit igni *Servius*, cum proprie ad *auram* pertineat. Sed, ut opinor, *Servius* eandem vim verbo *simplicis* tribuit, quam antea proposuimus: ignis licet hic mentis sit aeternus, auctore *Servio*, materia tamen quaedam sit necesse est, simplexque recte vocatur, quod non continetur disparibus et dissimilibus, nisi forte verbum *ignis* tropice sumit. *Aristoteles* quidem longe sanius reliquis philosophis: quintam enim quandam naturam induxit, a reliquis rerum naturis plane diversam, nihil, ne aut humidam quidem, aut stabile, aut igneam habentem; quam tamen non satis subtiliter definire potest. *Quantum genus adhibet*, ait *Cicero* (*Tusc.* I, 10.) *vacans nomine: et sit ipsius animi ἐτελέχειαν appellat novo nomine, quasi quandam constantem motionem et perennem:* de quo verbo erudita est animadvertio in *Indice graeco-latino Ciceronis*, ubi docetur, *ετελέχεια* vidisse, animi actiones esse eas, quae in materiam cadere non possunt, nec ab ullo genere elementorum, quae quidem nobis nota sint, proficisci. Quam praeclare autem atque recte *Aristoteles* de mente sensibile videtur; tam absurde contra ea, auctore *Cicerone Acad. Quaest.* L. I. c. 7. eius et siderum unam eandemque originem esse voluit. „Etenim quintam illam naturam, sive quantum genus elementorum singulare, „e quo essent astra, esse rebatur. quas qualitates reliquas quatuor uniusmodi, vel ut *Plato* noster, *μορκεδῆ* et simplices eo sensu, quo diximus, nominavit. Sic aeri et lumini hoc sensu simplicitatem tribuere possumus eatenus, ut omnes huius materiae partes non diversis elementorum generibus cernantur, sed eiusdem sint naturae, vid. *Ventr. Crit. Metaphys. Segm.* 109. Quid igitur? astra et mentes eiusdem sunt naturae,

turae, ut auctor nobis est *Aristoteles*? nisi forte astris haec praesentia tribui potest, ut praesentia teneant, futura provideant, et complecti possint praesentia. Ad hanc sententiam allusisse videtur *Virgilius Aen. VI. 747.*

— — purumque reliquit
Aetherium sentum —

ad quem locum *Servius: siderum πῶς νοεῖν.* Omnino autem de hac *Aristotelis* opinione mentis eadem mihi dici videntur, quae *Lactantius* de eius sententia de Deo dixit (I, 5.) „*Eum quid Deus sit ignorasse, et in hac re secum non convenisse, imo repugnantia sibi dixisse ei sensisse.*”

Ut autem, unde digressi sumus, revertamur, *Plato* animum similem esse dicit ἀδιάλυτον, quod *Olympiodorus* ad eundem locum explicat: ἀδιάλυτον ἔστιν, ὡς μὴ ἐκ μερῶν συγκείμενον. Quae definitio si vera est, respondet hoc vocabulum voci *simplex*, quae rem, ut recentiores volunt, omnibus partibus carentem significat: (v. *Ernest. Init. doct. solid. Met. Scg. c. 5. p. 209.*) sed nescio, an *Plato* non potius notionem, quam verbo simplicis supra subieimus, huic vocabulo tribuerit: quo sensu aeri et luminis, quod nihil admixti et concreti habent, simplicitatem, ideoque ἀδιάλυτον tribuimus. Ut enim hanc potius sententiam sequar, inclinat animus propterea, quod *μονοειδῆ* et ἀδιάλυτον opponuntur τὸ πολυειδῆς et διαλυτόν, quae verba significatione non differunt, ut eorum disiuncta; tribuuntur enim uni eademque rei. Ex dictis *Platonis* autem, hae entitationes derivari possunt: omne *μονοειδῆς* esse ἀδιάλυτον, contra vero omne *πολυειδῆς* διαλυτόν; quare ratio τῆ διαλυτῆ redditur, quod sit ex diversis elementorum generibus concretum, atque sui dispar; τὸ *μονοειδῆς* autem ἀδιάλυτον esse, quod uno et simplici elementorum genere consistet, quinto nempe, ut *Aristotelis* placebat. τῶ *μονοειδῆς* igitur materia quaedam subiecta esse potest, minime vero ex disparibus conitans, sed, ut nostri lo-

quantur, *homogenea*, quod *πολυειδής* est concretum, et ex disparibus generibus compositum. Ex his effici puto, e Platonice his verbis neququam animi immaterialitatem elici posse: plerisque enim philosophorum non repugnans fuisse videtur, materiae purae, s. *μονοειδής*, vim memoriae, cogitationis etc. indi a Deo potuisse. Univerſe autem monendum est, veteres in his acque ſimilibus rebus valde difficiles eſſe intellecti, nec ſibi ſemper conſtare, ut vel, praeter graecos philoſophos, lectio *Ciceronis* quemque docet.

His addimus locum, pro confirmanda noſtra opinione, de voce *μονοειδής*, cui notionem ſimplicitatis, eo ſenſu quo recentiores ſunt, ſubiectam negabamus, ex *Symproſio*, idoneum, (p. 190. ed. Baſ.) ibi τὸ καλόν, quod Socrates explicat, dicitur *εὐκρινές, καθαρόν, ἄμικτον, ἀλλὰ μὴ ἀνάπλαστων σαρκῶν τε ἀνθρωπίνων, καὶ ἄλλης πολλῆς φλυαρίας θνητῆς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ θεῖον καλόν — μονοειδής*: unde ſatis intelligi poſſe puto, *μονοειδής* idem eſſe ac *ἄμικτον* et *καθαρόν*, et diſiunctum eſſe *ἀνάπλαστων σαρκῶν ἀνθρώπων*. etc. quod *ἄμικτον*, ſ. quod non ex diverſis elementorum generibus concretum eſt, ad immaterialitatem rei cuiusdam probandam, ut ego quidem opinor, non ſolum facit; et, quod facile eſt ad intelligendum, ſane nulla indiget demonſtratione. Quae cum ita ſe habeant, plura addere nihil attinet; audiamus potius Socratem noſtrum differentem, in quo verſabimur ita, ut, animadverſis iis, quae ad eius argumenta illuminanda pertinent, ſubinde grammaticas obſervationes admisceamus.

Segmento XXIX. corpus, ait, celeriter diſſolvi, animum vero neququam; quamquam illud multum temporis durare poſſit: *συμπέσον γὰρ καὶ ταριχευθῆν* etc. i. e. corpus enim, *antea tumidum, viſceribus exſectis* confidens et conditum, ut Aegyptii faciant; *ὀλίγῳ* ſc. *θεῶν* propemodum totum per longum temporis ſpatium manere, et putredine expers eſſe. Quem ſenſum verum eſſe puto; nec videre poſſum, quomo-

quomodo *Ficinus* τὸ συμπεσὸν vertere potuerit, *servatum*: cum τὸ συμπίπτειν de re tumida, quae confidit, dicatur. Animum autem se conferre in locum purum, et ab omnium oculis remotum, εἰς ἄδην, i. e. ut Poetae loquuntur, in campos Elyfios, sive insulas fortunatas. Ἄδην non modo locum tormentorum infernalium, sed et purae beatitatis indicare, factis notum est. *Iosephus* quidem et *Theodoretus*, ἄδην omnibus hominibus tribuunt, impiis quidem σκοτεινόν, piis autem φωτεινόν: unde in veteribus MSS. oratio dominica invenitur, *πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν ἄδην*: v. *Colomesi. Κεμ. litt. p. 62. 63.* In universum tenendum est, ἄδην notare regnum Plutonis, Plutoneinque ipsam, tanquam regem Manium, ditissimum bonorum optimorum largitorem. Unde et in *Cratylō* (p. 54.) propterea sic dicitur; ἄδην autem ἀπὸ τῶ ἀειδῆς, non vocari, sed Plutonem; φοβούμενοι τὸ ὄνομα, πλάτωνα καλεῖσιν αὐτόν — Eiusmodi animum *Socrates* sic adumbrat, ut nihil commune cum corpore, i. e. voluptates, quibus corpori quis serviat, secum quasi abstrahat; (ἄτε τὸ ἄδην κενωθεῖσα αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ ἔκστα ἐνκε — τὸ εἶναι hic more Atticorum, praesertim eum vocī ἐκόν iungitur, abundat; (ut praeter *Vigerum de Idiot. gr.* p. 187. et *Bachius ad Xenoph. Apol. 106.* monuit.) Illum, luce philosophiae collustratum, ait, eiusmodi vitam ex praeceptis philosophiae agere, quae sit meditatio mortis. Quam praeclaram sententiam, ut plurimas, *Cicero* (*Tusc. Qu. I. 30.*) ante oculos habuit, et seve ad verbum convertit: „*Tota enim philosophorum (mallem scribere potuisset christianorum) vita commentatio mortis est.* Eiusmodi mentem contra ea, voluptatum delinimentis infucatam, et tanquam praefigiis obocceatam, nec puram corpore excedentem, et, timore τῶ ἀειδῆς τε καὶ ἄδην retractam, circa monumenta et sepulchra versari. Quae opinio et *Philoni* Iudaeo, Platonicae sapientiae maximo acmulo, plurimisque Magistris Iudaicis, probata fuit, veluti *Iarchio*; qui eiusmodi spiritus vagantes invenisse sibi vili sunt. *Pf. XCI, 6.* Iudaei enim traduntur se intulisse monumentis, ut πνεύμα ibi versans, ipsorum corpori

pori immitteretur; Manes enim ibi degere credebant: eiusque rei vestigia deprehendisse sibi videntur Ies. LXV, 4. quod valde dubito. v. *Ven. Semmleri* comment. germ. de daem. Hal. 1752. in *Ernestii Bibl. Theol.* T. III. pag. 784. recensitam. Esti haec sententia fabulosa videtur, Platoniamque, ut opinor, philosophiam sapit; aliquid veri tamen habere videtur. Daemones enim sacrae litterae tradunt habitare in sepulchris, ut apparet ex Marc. V, 3. Sunt quidem, qui ista δαιμόνια inventum paganorum philosophorum, et hinc in scripturas sacras traductum velint, scriptoresque sacros erroribus ethnicorum se accommodasse, et in opinione de daemonibus s. Manibus, quos nocuisse hominibus illi crediderint; quorum sententiae ego non subscribo, postquam oculis meis videre didici. cf. *S. Deylingium τὸν μακαρίτην* P. II. Obf. XXVIII. qui iustar omnium esse potest. Ex quo fonte autem *Plato* hanc sententiam hauserit, ut ad rem nostram redeamus, non satis certe definire audemus; nisi illam fortasse Pythagorae debet, qui ab Aegyptiis, sive a Iudaeis, eam accepit: in quod vero inquirere, non est huius loci. Illos Manes, sive humanas animas, Socrates dicit tam diu ubivis locorum errare, donec iterum aliquando corpori iungantur: illabi autem corporibus eiusmodi animalium, quae aliquam similitudinem morum cum iis habeant. Itaque libidinosos et gulosos in asinos; tyrannos autem et iniustos, more rapacium luporum agentes ferentesque, in lupos, accipitres, milviosque ingredi iubet: quae omnia ex Pythagorae ratione esse ducta, nemo non intelligit. Si praei essemus ad fingendas allegorias, hoc sermone crederemus adumbratos esse hominum mores, quos Pythagoraei his imaginibus bestiarum illustrarint; quod vero ut sequamur, non inclinamus animus. Temperantes autem et iustos in corpuscula apum seu vesparum minuta includit; quod paullo difficilius est intellectu: quare, pace lectorum, locum ipsum explicabimus. Vtramque virtutem, temperantiam et iustitiam, vocat δημοτικὴν, et πολιτικὴν; quod illa scilicet δημοτ., sine studio (ἀνευ φι-

λοσοφίας καὶ τῷ) quod iactant philosophi, ab hominibus popularibus comparari possit, et haec, sc. πολιτικὴ, seu iustitia, in causis rebusque civilibus cuique ius suum tribuat. Has binas virtutes aliis verbis, sed eadem sententia, in *Symposio* (p. 189.) exprimit, easque administrandarum civilium et domesticarum rerum prudentia contineri ait. (ἡ περὶ τὰς τῶν πόλεων καὶ δικήσεων διακοσμήσεις; male legitur διακοσμήσεις, sed est peccatum operarum; ἡ ἐνομιὰ ἐστὶ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη.) Quemadmodum iustitiam vocat πολιτ. ἀρετή; ita apes vocat γένος πολιτικόν; quod legenti mihi primum mirum videbatur. Sed postquam locus *Virgilio* in *Georgiis* (L. III, 1. 84.) succurrit longo pulcherrimus, in quo de apibus sic:

*Admiranda tibi levium spectacula rerum,
Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
Mores et studia et populos et proelia dicam —*

statim cepi, quod illis animalculis mores, studiaque polit. divinus poeta tribuit, cur apes in ζωῆς πολιτικῆς numerentur: ut simili modo *Aristoteles* eas (L. I. 1. H. A.) ita vocat. Itaque cum hac apum πολιτικῆς respUBLICAE bene institutarum urbium comparantur, quod sapientissimae perhibentur; respUBLICAM habent, consilia privatim ac duces gregatim; celsantium inertiam notant, castigant, mox et morte puniunt: ex aliis quoque saepe dimicant. causas, easque acies contrarias duo imperatores instruant; ut passim loquitur *Plinius*, quem multa de apibus lectu digna animadvertentem, si lubet, consule. (L. XI. 10. 11. 17. 18. sq. cf. *Cerdam* ad loc. *Virg.* et Intt. ad. v. 155.) Ex quibus, ut credo, satis elucet, cur gens apum, ut eas *Virgilius* nominat, πολιτικὸν γένος appelletur, et cur temperantes et administrandae ReipUBLICAE apti homines post mortem, in sui simile genus redeant; ut supra rapacibus tyrannisque, lupos accipitresque, tanquam domicilium suis eorum naturae accommodatum, assignaverat. Quae fabula Platonica, sive malis Pythagorica, forte plerisque Theologis paganis occasionem vocandi

animos μελίττας dedit, quod iusti moderatique in priori vita, apibus post mortem se iunxerint. Non minus notandum est, Lunam quoque vocatam μέλισσαν, quod immittat animas, ut e *Porphyrii* verbis de Nympharum antro constat: — ψυχὰς — ὡς ἰδίως μέλισσας ἢ παλαιὰ ἐκάλεον — σελήνην τε ἕκαστην γενέσσης προσετιθεῖα — Sed *Porphyrius* tradit, animos ob dulcedinem vitae sic vocatos: quod in medio relinquimus. Hæc pluribus apud *Vossium* de *orig. et progr. idæ* II, 443. disputantur, qui locum *Porphyrii* non primus laudavit, sed *Beza* V. L. II, 20. apud *Grut. in Theol.* T. II, 929 et *P. Ussinus*, notante *Reiskio* V. C. ad *Theocr. Idyll.* XV. T. II. p. 243.

Nunc pergit Socrates describere mores philosophorum verorum, quos dicit mentem, non autem corpus curare; (ἀλλὰ μὴ σώματα πλαττοντες ζῶσι) quæ verba *Picinus* mea quidem sententia, paullo obscurius convertit ad verbum: qui neque corpori fingendo vivunt. Sed quid sit *corpore fingendo*, nisi ex contextis intelligas, ex hac versione vix cognosces. *σῶμα πλαττεῖν* est nimiam et paullo molliorem corporis curam habere, ut delicatuli elegantesque homines facere solent. Hanc formam sic accipiendam esse, ex superioribus liquet: antea enim dixerat, κενὸν οἷς τὴ μέλει τῆς αὐτῶν ψυχῆς. Eadem fere loquendi forma utitur *Plutarchus*, de pueror. ed. III. τὰ μέλη τῆ σώματος εὐθὺς ἀπὸ γενέσεως πλαττεῖν τῶν τέκνων, ἀισχυκῶν ἔσσι, ἵνα ταῦτα ὀρθὰ καὶ ἀσφαλῆ φύηται, quæ cura necessaria, nimia autem putida, quam Socrates fugillat. Quemadmodum dicitur corpus πλαττεῖσθαι, ita et animus: latinique in simili re verbo *fingendi* utuntur, etiam de corpore, quod natura vel formosum vel deformem fingit. . . . Agel. VIII. ut omnes norunt. Iam conquerente illo, animum tam arctis vinculis corpori alligatum et quasi agglutinatum esse, philosophiæ tribuit λύσιν, quæ, resecta sensuum externorum ad verum cognoscendum infirmitate, non modo animum consolando fovet, sed

sed et illum in se colligere, (αὐτὴν εἰς αὐτὴν συλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι) absque contagione cum corpore, vel, ut fere *Horatius* loquitur, sua se virtute involvere iubeat. Eum hoc modo verum cognoscere, et a voluptatibus immunem, venire ad divinam atque puram aliquam consuetudinem. His praeclare disputatis a Socrate, tamen adversariis non facta est fides, animum esse immortalem; quapropter et graviter dolet, se arte vaticinandi inferiorem iis videri cygno, qui morti vicinus, prae gaudio vitae melioris consequendae, canat. Hanc de cygno fabulam *Plinius* interpretatur allegorice, in argumento ad *Phaedon*, p. 488. *Pythagorice* quidem, tibi dicit, cygni animam super vivere: allegorice vero intelligitur cygnum in numero solarium animalium contineri, et Socratem solarem esse, tum quia *Phoebi* oraculo approbatus est, tum quia mentibus hominum medebatur. Sed ne per somnium quidem cogitasse id *Platonem* puto: solent hoc facere nimii alicuius hominis admiratores, ut omnia vere et egregie dicta esse velint; ut praesertim Stoici contorte et absurde dicta de diis Homericis allegorice interpretabantur, ut recte dixisse videretur Poeta; (v. *Ern. ad Hom. A.* 390.) ita in bella explicatione rerum difficiliorum, inque nimia stultaque admiratione *Platonis*, *Plinius* edit nemini. Equidem hunc locum literaliter interpretandum esse puto. Nam etsi cygni cantus antiquorum plurimis fabulosus visus est, v. c. *Alcian*, V. H. I, 14. et *Plinio* X, 23. aliisque, quos ludare putidum foret; tamen a *Socrate*, vel potius *Platone*, hanc fabulam absque credulitatis suspitione commode ad rem praesentem accommodari potuisse, mihi est persuasum. Illustrant enim quaedam apud philosophos et oratores, veteres praecipue, etsi non probant subtiliter; et quaedam κατ' ἀίθερσιν ut aiunt, et non κατ' ἀλθινα, apte interdum dicuntur. *Cicero* quidem auctor satis locuples est, fabulis rem gravem illustrari posse: *Mithridatem* dicit ex regno suo profugisse, ut ex eodem Ponto *Medeam*, quam praedicant in fuga fratris sui membra in iis locis, qua se parcens persequeretur, disti-

dissipavisse, ut eorum collectio dispersa, moerorque patrius celeritatem persequendi retardaret. (*pro lege Man. LX.*) Num credibile est, *Ciceronem* fabulam de *Medea* habuisse veram? Hunc locum et *Cicero* interpretatus est, (*Tusc. I, 30.*) ut *cygni*, qui non sine causa *Apollini* dicati sunt, sed quod ab eo divinationem habere videntur, qua providentes, quid in morte boni sit, cum voluptate et cantu moriantur: sic omnibus bonis et doctis esse faciendum.

His dictis *Socratis Simmias* scrupulos movere tentat, et, cur sibi allata argumenta non satisfaciant, disputat. Universe recte monet, non fieri posse, vel valde difficile esse, ut claras et distinctas notiones quis in hac vita habeat: interim seligenda esse argumenta idonea. Tum dictis *Socratis* illudit, transfereudo illa ad *lyram* et *chordas* et *harmoniam*, quam dicit ἀδ-ατόν τι καὶ θεῶν esse; et *lyram* *chordasque*, σώμα et σωματοειδῆ. Argumentatur autem ita: (S. XXXVI.) Necessè esse, animum tanquam *harmoniam*, quae vid licet in confensione et commixtione *frigidorum* et *calidorum*, *acidorum* et *humidorum* contineatur, corpore immoderate laxato, aut a morbo intenso, seu vexato, quamvis divinum, interire, veluti *harmoniam*: reliquias corporis autem diu manere. Formas loquendi de corpore *Plato* apte desumpsit de *chordis*, ὅταν χαλασθῆ τὸ σῶμα — ἢ ἐπιταθῆ ὑπὸ νοσῶν: χαλαρὸν enim est laxare, et ἐπιτένειν intendere *chordas*: dixerat autem antea, corpus comparari posse cum *lyra* *chordisque*, itaque eleganter has formas transfert ad corpus. Tum iubetur *Cebes* *Simmiam* refutare, sententiamque suam dicere. Ille autem se nec *Simmiae*, nec *Socrati*, quamvis plurima divine dissentiri, assentiri profiteretur: in eo *Simmiam* errasse, animum citius corpore perire; illum admodum diu superesse, et multa corpora conterere, antequam esse desinat. *Simmiam* vero sic alia similitudine iugulat: illum qui ex *textoris* mortui adhuc residua vestis velit colligere, animum eius πολυχρονιώτερον superesse, quam vestis, tanquam

τὸ ἀλιγοῦσθαι τὸν χρόνον, superfit; male stulteque disputare. Argumentationem potius sic esse instituendam: eiusmodi textorem, conterendis ac texendis pluribus vestimentis posteriorem, ultima vero texenda priorem obire; quippe cum vestes antea contextas contriverit, extremam autem, paullo ante mortem confectam, neutiquam; ergo non posse superesse, ultima veste non discessit: ideo non sequi, hominem esse vilioris vestimentis, cum tandem aliquando prius obiisse dicatur corpore. Hanc similitudinem transfert ad animum: hanc corpore diuturniorem, multa corpora, veluti textorem, conterere sive destruerere posse: quibus contritis fluxisque, animum ἀπὸ τοῦ κατατεθειμένου ἀναφύσειν, i. e. iterum cum alio corpore coniungi, reterendo sibi quasi aliud vestimentum: hanc autem migrationem animi, destructionemque corporum, non in infinitum fieri posse: ideo hac sola ratione tandem aliquando animum citius corpore interire. Hanc bellam demonstrationem evincere sibi videtur ex animi defatigatione, per tot migrationes in alia corpora futura. Sed haec magis intricata quam vera esse, vix monere necesse est: apparet enim facile, Cebetem diu manuros animos, semper, negare; ut postea cum eo Stoici secerunt. (Cic. *Tusc.* I. 32.) Et hi hic et alter male de animi natura disputarunt; eorum tamen sermonem idoneam, quem explicaremus, habuimus, partim ut locum paullo difficiliorem redderemus clariorem, partim etiam ut suavitatem subtilitatemque disserendi Socraticam commendaremus, eoque plurimos ad elegantiam Platonis cognoscendam instigaremus, eorumque animos acuerimus. Varietas enim illa iucunda, quae dialogos condit, et lectores partim acutis dubitationibus conitationibusque moratur, ut observanda disputantium vel imbecillitate et sublimitate, in enim acuant, verumque, collatis inter se argumentationibus, investigent, adpersis subinde utilibus observationibus.

Quaestioni, quare philosophi, an Theologi? animos μελίττας vocarint, auctore *Porphyrio*, et, hanc appellationem forte a Pythagorica et Platonica ratione ductam, iustis moderatisque impositam, quod ex mente disputantis Socratis, apibus post mortem se iungerent, paulisper, lecta nunc magni GESNERI de *Melissis* disputatione, immorari, et quaedam ad hanc rem, attentione fatis dignam, illustrandam, ulteriusque investigandam, pace lectorum, adicere nobis liceat. Apes imaginem esse hominum praecipue iustorum et temperantium, ex *Phaedonis* nostri loco, cum *Virgiliano* (L. III. Georg.) conferendo, patet; (S. 31.) cum eiusmodi homines apibus iungi dicit, quas πολιτικὸν et ἡμερον γένος vocat: quae coniunctio, quam fingamus veram esse, nisi esset similitudo quaedam naturae apum cum iis, neutiquam locum habere possit. *Porphyrius*, in illa antri Ithacensis descriptione, (Od. N. 102.) Nymphis, animas humanas, e coelo descendentes, ad generationem et corpora adsumenda, innui putat: et hanc illis voluptatem esse, ita delabi ad generationem, τέλειν ἐνκεῖν αὐταῖς τὴν ἐς γένεσιν πῶσιν p. 117.) Qua ratione locum Homericum interpretari potuerit allegorice *Porphyrius*, non difficile est intellectu, qui consuetudinem doctorum, ubique opinionem inventam, sibi que arridentem, accommodantium recordetur: cur vero Nymphas animos e coelo delabentes putarit, paulo obscurius videtur. Mihi quidem *Porphyrius* videtur ex varia vocis Nymphae potestate hic philosophari. Nymphae enim dicuntur apes, quamprimum formam coeperunt habere, ut ait *Plinius* H. N. XI. 16. cum quo *Hesychius* facit: νύμφαι — οἱ σφάλῃες οἱ πτεροφυόντες, οἱ ἐν τοῖς τῶν μελισσῶν κοττάροις, vermiculi qui plumescunt, inque apum loculamentis sunt: apes enim, ut idem *Plinius* docet, gallinarum more incubant, et vermiculos creant; (etli, quomodo foetus apum progeneretur, magna et subtilis inter eruditos quaestio fuit, ut intelligi potest ex *Virg.* III. Georg. 200. 281. sq. *Plin.* l. c. *Ovidioque* *Fast.* I, 376.) unde *Servius* ad v. 309. *Virg.*

— *Visen.*

— *Vifenda modis animalia miris,
Trunca pedum primo*

adnotat: „*et quod ex cadavere nascuntur animalia* (quae sententia hodie explosa est,) *et quod apes ex vermibus procreantur.* Ad quam opinionem veterum *Hesychium* respexisse puto. *Porphyrius* ipse apes et favos, Nympharum symbolum dicit, ut ex eo notat *Vossius* L. V. de phyfiol. christ. et *Theologia* Gent. p. 606. praeterea apes apud *Homerum* l. c. in illo antro mellificant; nonne videri potest, *Porphyrium* propterea, quod veteres animos *μελιττας* vocarint, et nymphae vocabulum apem significet, has Nymphas *Homericas* *μελιττας*, i. e. animos humanos habuisse? Sed, quod haec res, ut e disputatione supra laudata videmus, in *comment. Soc. Goetting.* qui nobis non sunt ad manum, pluribus est exposita, nihil opus, post tot tantosque labores, in hanc rem inquirere: hoc modo ex *Porphyrio* addamus, haec animalcula puritatis, sanctitatis, et temperantiae habere imaginem, etenim

— *nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In Venerem solvunt;*

nec omnes animas, ad generationem properantes, *μελιττας* vocari, sed eas, quae cum iustitia victurae, et, peractis iis, quae diis placerent, ad illos sint rediturae: quae omnia cum nostro *Platonis* loco pulchre conveniunt; temperantes enim iusti que viri, qui ex *Porphyrii* mente sunt *μελιττας*, remeare in apes (S. 31.) dicuntur. Sed, his missis, rem ante propositam ulterius explicare pergamus.

Finita hac *Cebesii* disputatiuncula, quam paullo ante explicavimus, *Echeantes*, ex hac variorum varia de immortalitate animi opinione, tere fluctuans, animoque pendens, id solum quaerit, Socratesne satis animo laeti et tranquillo, an perturbato deenderit suam rationem: quasi pro rei vel probabilitate, vel reprobatione, aliquid invehire poterit;

posset; et a *Phaedone*, eius suavitatem et tranquillitatem animi observante, confirmatur et erigitur, praecipue commemoranda eius ratione, qua superiori sermone a se fugatos victosque ad considerandam hanc rem iterum instigaverit. Quo in loco (S. 38.) notanda est forma: ἴσως ἔδεν ἀτοπον ἰ. e. θαυμαστόν. *Hesych.* enim: Ἀτοπος, παραδόξος λόγος, ἢ θαυμαστός, et *Thomas Mag.* Ἀτοπον ἢ μόνον τὸ ἀλογον, ἀλλὰ καὶ τὸ θαυμαστόν. πλάτων ἐν Φαίδωνι ὡς ἀτοπον, ὡ ἀνδρες. Locus est c. 3. Narrat igitur *Phaedo*, Socratem ad se dixisse: Ἀυριον ἴσως τὰς καλὰς ταύτας κόμεις ἀποκερῆ, ἰ. e. cras hanc tuam pulchram comam tibi ipse tondebis: medium necessario ἢ. l. ex legibus *Kuesteri* τὸ πᾶν, locum habebat; v. de V.M. p. 14. ed. *Fisch.* quibus verbis luctum indicare voluit, non illum quidem, quem sine dubio *Phaedo* ex morte magistri sui timet; (εἰκεν — ὡ σώκρατες) sed cui uterque, cum ratio bona sibi interierit, sit expositus; (καί τις γε ἡμῶν ὁ λόγος etc.) alium enim luctum non verendum esse, si argumentis fidem habeat. Graecos, ingenuos scilicet, in rebus laetis comam aluisse, in tristibus vero rotondisse, vel notum ex *Pfeif. G. A.* p. 734. quod vero de illa rasura, qua quis sibi ipse crines amputabat, intelligendum videtur: qui enim tonsori operam dabant, non in luctu constituti, sed omnibus voluptatibus et laetitia affluentes erant, ut didici ex *Kirchm. de funer. R. L.* II. p. 209. Quam imperterrita et firma mens Socratis fuerit, elucet ex eo loco, quo amicos, sub finem vitae suae valde plorantes, increpat: se ideo dimisisse mulieres, ne eiusmodi quid illis accideret: se audivisse, ὅτι ἐν εὐφρομῆ καὶ ἡ τελευτῆν, ἰ. e. bona verba, laetam aliquam acclamationem in alicuius morte esse dicendam. quae sententia Pythagoraeorum fuit, notante *Olympiodoro.* (ad S. 66.) Forma desumpta est a sacrificiis: in rebus enim divinis, quae publice fiebant, a praecone imperabatur, ut faverent linguis, s. bona verba dicerent, (quod est εὐφραμέν) vid. praeter Lamb. ad Hor. III. I. *Briffon.* de form. I, p. 8. sq. Socrates, ut persequamur deinceps eius orationem, suadet Phaedoni, ut nisi il-

lum

lum fugiat ratio, more Argivorum iuret, se non prius comam nutriturum, quam Simmiam et Cebetem vicerit. Notandum hoc loco, *Picinum* non legisse *καὶ με διαφ.* — sed *ἐμὲ* vel *μὲ*, vertit enim, *ac me fugeret ratio*; ut etiam inveni in *Baf. ed.* apud *Henr. Petri*: *καὶ μὲ διαφ. ὁ λόγος*: quam lectionem discrepantem a recepta notare omisit diligentissimus *Fischerus*, V. C. mihi tamen lectio Fischeriana contextui accommodatior videtur, et facile incuria librariorum ex *μη* fecit *μὲ*. Quodli enim ratione, i. e. notionibus claris, subtilibus, animoque ipsi infixis, adeoque verisimis, destitutus fuisset Phaedo, nullo modo, ut auctor suusque illi fuerat Socrates, Cebetem et Simmiam, in alia omnia abeuntes, disputando vincere poterat. Ceterum, alludit Socrates ad factum Argivorum, cum Lacedaemoniis de agro Thyrea certantium, quod apud *Herodot.* I, 82. legimus relatum, et quod, loci huius illustrandi causa, strictum huc posuimus. Lacedaemonii, contententes cum Argivis de hoc agro, eum, etsi Argolicae terrae partem, tamen interceptum in sua tenent potestate: ventum est ab utrisque in colloquium, nolentibus Argivis terrae suae partem alieno relinquere: spondent, ut dimicent triceni, qui vincant eorum sit ager: delecti viri utrinque manus conferunt: bis his partibus proelium est anceps, tribus ex sexcentis superstibus, duobus Argivis, uno Spartano: concurritur denovo, at Lacedaemonii vincunt: quo detrimento Argivi, detonsa coma, *) legem ferunt, ne prius alant comam, neve mulieres auro se ornent ante, quam recuperassent Thyreas. Et haec quidem haecenus. Ad hoc Socratis consilium Phaedo nunc respondet: *πρὸς δὲ ὁ δὲ ἡρακλῆς λέγεται ὀϊος εἶναι*; at Socrates contra. *ἀλλὰ καὶ ἐμὲ τὸν ἰόλεων παρακαλεῖ, ὡς ἐτι φῶς ἐστι*: ille tandem, *παρακαλῶ ἔχ, ὡς ἡρακλῆς, ἀλλ' ὡς ἰόλεως τὸν ἡρακλῆ;* quos

*) κατακεράμενοι τὰς κεφαλὰς, eadem, ut Noster, forma media, in simili re, utitur.

quos sermones, forte quibusdam obscuros, explicabimus. Haec Socratis verba respiciunt ad rem quandam Herculis gestam, quae deinde in proverbium abiit. Hercules impetum Mollionidarum, ex insidiis ipsum adorantium, quum non sustineret, cum hydra pugnam ingressus, quamdiu unus uni restitit, victoria neutro incl navit; sed postquam hydrae cancer accessisset, succubiturus erat, nisi Ioli, nepotis sui, implorato auxilio. Qua re cognita, sermone Phaedonis lux affulget: excusat scilicet suam tenuitatem Phaedo, se valde impari duobus futurum; quo facto Socrates ei suadet, ut sibi diffusus, alienam imploret opem. quod qui faciunt, apud Graecos ἰσλευ δεῖσθαι dicuntur. Multis haec explicavit ERASMVS, vir summus, in *Adag. Chil.* p. 93. cum quo conferendus Platonis *Euthydemus*, p. 278. ubi Socrates ἀλλεγορίζει; it. *Palaeph. de Iner. hist.* c. 39. Ex his locis facile patet, Iolaum sumi pro socio auxilium ferente.

Nunc praeparat Socrates Phaedonem, antequam super re controversa disputare pergat, quomodo afficiendus sit animus eius, qui velit recte et legitime de aliqua re iudicare. Πρῶτον, inquit, εὐλαβηθῶμεν τι πάθος μὴ πάθωμεν, timeamus primum, ne animi affectione aliqua abripiamur, si ne quid nobis accidat humani. Frequentissima est haec forma loquendi Platoni, πάθος τι πάσχειν, s. πάσχειν τι πρὸς τι. Universe animi constitutionem s. affectionem quandam significat, v. c. εἰα πέπειθα ὑπὸ τῶν τήν λόγων, sic ait *Alcibiades* de Socratis divinis sermonibus: quam commotus, tactus fuit *Sympos.* 192. ὁρῶ ἄλλως τὰ αὐτὰ πάσχοντας ibid. et paullo post variat: πολλάκις ἔγω διετέθην. it. in *Gorg.* 317. ὁμοίωτατον πάσχω πρὸς τὸς φιλοσοφώντας ὡσπερ πρὸς τὸς ψελλίζομένους, i. e. philosophi mihi iidem videntur ac balbutientes. τοῦτων πάθος πάσχομαι εἰσελθὼν εἰς τὸ δικαστήριον, i. e. idem mihi eveniret, vel ut antea dixerat, dubius essem [ἐν ἀπορίᾳ, ὃ, τι χεῖν λέγει] *Gorg.* 331. Vnde et haec forma significat alienius rei amore incendi; ut apud *Plut.* de *aud. post.* c. VII. Nau-

Nausicaea dicitur τὸ τῆς καλοφῆς πάθος πάσχειν πρὸς αὐτόν: sc. Ulyssē; ut recte monuit KREBSIUS, Vir graece doctissimus, p. 167. Videndum est in quovis contextu, quum haec loquendi forma occurrit, de qua animi affectione sit sermo: ut h. l. statim subiicit, τὸ πᾶν ἢ πάθος — et ille, μὴ γειώμεθα μισολόγοι, i. e. ne percipi quicquam posse negemus. Pulchre indagat Socrates primam originem infipientiae, quam postea iactabant Academici, eamque eandem cum humani generis odio dicit. Ut enim ex nimia confidentia in dicta facta alicuius, qui fidissimus specie sit repertus, tandem revera malus et nequam, idque cum separatis temporibus alicui acciderit, oriatur μικροπιστία eiusmodi, ut, qui saepius impegit, nunc omnes odio prosequatur; ita existere μισολογίαν, odium ratiocinationum, cum deceptos nos saepius iis, quas credebamus firmissimas, sentiamus. Quam consuetudinem plurimorum hominum, qui et nostra aetate non admodum infrequentes sunt, quum Phaedo cum Socrate turpissimam iudicasset, temeritatem eiusmodi hominibus, sine ulla ratione et consilio familiaritatem cum hominibus ignotis contrahere volentibus, exprobrat, illosque nunquam cogitasse arguit; admodum paucos esse valde bonos et malos, medios vero plerosque. quam observationem idoneis exemplis probat, et praeceptum inde elicit firmissimum: summa extremorum i. e. rerum disiunctarum, in superlativo enuntiarum, raro deprehendi, media vero, i. e. quae quasi inter duo extrema puncta interiacent, frequentia ac multa esse. [Τὰ ἀκρα τῶν ἐσχάτων πάντα καὶ ὀλίγα, τὰ δὲ μετὰ τὸ ἀφθονα καὶ πολλά, S. 39.] Quibus expositis, haec dicta, transfert ad argumentationes, et similitudinem ἢ συναφείαν superiorum et consequentium hoc contineri dicit: si quis absque ulla arte, quam Dialectica doceat, [ἀνευ τῆς περὶ τῆς λόγου τέχνης] rationi sive argumentationi tanquam verae assentiatur, eam vero deinde paullo post falsam iudicet, quae interdum esse possit, interdum non, rursusque aliam atque aliam sic tractet; facile usu venire, ut propter hanc

fluctuationem praecipue ii, qui repugnantes rationes ament, et sibi solis sapientiae laudem tribuant, nec in rebus, nec in rationibus firmum quid habeant, sed tanquam in Euripo sursum deorsumque iactentur, nec ullum tempus in aliquo firmiter maneat. Ut igitur sint boni viri, etsi *μισάνθρωποι* illos esse negent; ita et esse, ut tacite innuit Socrates, firmas rationes: quamquam, quemadmodum sint multi deceptores malique, et multae infirmae rationes sint, propterea vero non omnem e medio tollendam esse veritatem, cum comprehensio s. perceptio, hodie demonstrationem vocant, non in omnes res cadat: multa esse speciosa et fallacia argumenta, quae nisi quis dignoscere possit a firmis et invictis rationibus, ideo non efficiant nihil percipi posse; culpam potius huius insipientiae conferendam esse in ignorantiam hominum, non autem in rationes ipsas. Haec, ut opinor, est vis comparationis, et sensus loci. Variant libri et hoc in loco: alii enim *οἱ περὶ τὰς ἀτιλογίας λόγους*, ut in *Bal. 2.* et *Fischeriana*: sed *Ald. Bal. 1.* *Turneb.* et *Ficini* libri *ἀτιλογικῆς*, ut notat *Fischerius*; sed, pace *Viri clar. Ficini* auctoritas pro hac lectione nulla est: vertit enim: qui plurimum contradictorias rationes agitant; ergo in libro suo habuit *ἀτιλογικῆς*, ut *Stephanus* in margine posuit, et quam lectionem sine dubio probavit *Ficinus*, quod, ut mihi videretur, contextui est accommodata. Vituperat enim *Socrates* illos sine dubio, qui *τέχνην ἀτιλογικὴν* sectantur, quos passim carpit, v. c. in *Sophist.* p. 102. *τὸ τῆς ἀτιλογικῆς τέχνης, ἃς' ἂν ἐν κεφαλαίῳ περὶ ποιητῶν πρὸς ἑμφισβήτησιν ἰκανὴ τις δύναμις ἔσκειν εἶναι*, et in *Phaedro* p. 208. *adversarios docet repugnare omnibus, ut iustum iniustum, et vice versa reddere possunt: et hanc artem ἀτιλογικὴν non modo verari in iudiciis et concionibus, verum in omnibus quae dicantur etc.* Eiusmodi homines, qui in omnibus repugnant, solent plerumque esse *Sceptici*, nihilque percipi posse dicunt: sive ut *Nolter* ait: *ἔονται ὅτι ἂν τῶν πραγμάτων ἄδειός ἔδδεν ὕψος ἔδει βέβαιον, ἔτε τῶν λόγων etc.* et tam instabiles sunt, veluti

Euripus

Euripus undas flectit instabilis vagas

Septemque cursus flectit; et totidem refert

Dum lassus Titan mergit Oceano iuga.

Utinam nonnulli hominum nostrorum, qui omnem veri sensum dubium reddunt, deque rebus gravissimis, in Theologia praecipue, ambigunt, haec sapienter dicta legerent, virumque longe se sapientiorem audirent, quam homunculos sui similes, i. e. a vera sapientia alienos, nihil amplius quam levia effutientes dicta, imperitiae summae testimonia certissima! His dicta Socratis (S. 40.) proclamabimus: *non persuadeamus nobis, nihil firmiter sanique esse in rationibus; sed nos potius non sanos esse* —

His cautionibus praemissis, Socrates rationem reddit, cur tanta contentione et pertinacia contra hos adversarios, nec more philosophorum, sed indoctorum didicerat, qui semel positam aliquam sententiam magno studio nitantur aliis persuadere: illud modo inter se illosque interesse, quod non aliis, sed sibi ipse hanc sententiam prober, et, si haec vera sint quae dicantur, pulchrum esse assentiri; sin vero animus post mortem non superfit, hunc suum errorem tamen aliquid boni parere eo, quod amicis non molestus sit querelis et luctu, in quem, absque hoc errore, alias incidere potuisset. Quam incerti subinde veteres in clarissima luce, et pulcherrimis de immortalitate animi dictis fuerint, et hic intelligi potest; quam animi fluctuationem in *Apologia* (32. S.) et cum eo *Cicero*, qui sere in rebus philosophicis totus a *Platone* pendet, prodit: v. c. c. 23. in *Cat.* quod in hoc erro. quod animos hominum immortalis esse credam, lubenter erro, nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, extorqueri volo. Interim, Socrates hanc ignorantiam non perpetuam fore, sed paullo post deletum iri, quasi eo animum erigens, credit. Fitcheriana Phaedonis editio hic iterum

rum differt a Baf. 2. *Ficinique* libris, habet enim, *κακὸν γὰρ ἦν*; at Baf. habet *κακὸν γὰρ ἦν*, et sic *Ficinus* vertit: *malum enim esset*: quae lectio cur, absque ratione in notis reddita, sit repudiata, non video; varietas saltem indicari debebat cum causâ huius mutationis; τὸ κακόν, ut lubens profiteor, mihi est suspectum.

In tanta huius rei ambiguitate, melius tutiusque tamen Socrates esse arbitratur, τὸ προσθῆναι s. assensum praebere his dictis; quod argumentum, a tuto ut dicunt desumptum, magnam vim in animos hominum habet. Vacillant interdum subtilissimi veterum philosophorum, cum certos suis disputationibus volunt reddere dubios, ut non raro aliquis queratur:

incertior sum multo, quam dudum;

quod in superioribus etiam variis in locis deprehendimus: nec aliter in tam subtili gravique re fieri potest. In hac autem disputatione tam prudenter partes suas agit Socrates, ut dociles, suo ipsius exemplo, demonstranda tranquillitate animi sua in re gravissima, instruat, et tranquillos animo reddere possit. Fingit enim Socrates, (S. 40.) si vera sint quae dicantur, pulchrum, immo operae pretium esse, iis assentiri, quippe cum hac opinione spes dulcissima futurae felicitatis nos alat; sin vero morte sensus extinguitur, ut fingit, nihil ait detrimenti se capere defendenda animi immortalitate, contra ea lucri plurimum habere, cum fletu luctuque suis non sit molestus; insuper eiusmodi ignorantiam futurae alienius fortis non hacuram semper in animo, sed ablatum iri; secus autem esse apud eos, qui impugnent hanc opinionem, ut tacite innuere videtur, illi enim impugnanda aliqua re gravi, plurimum damni habent. Multo copiosius hunc locum illuminavit in Apolog. 32. qui ob pulchritudinem conversus a Cic. in Tusc. Qu. 1, 41. *Neesse est, sit alterum de duobus: ut aut sensus omnino mors auferat, aut in alium quendam locum*

ex

ex his locis morte migretur; quamobrem, siue sensus exstinguitur, morsque ei somno similis est — dii boni! quid lucri est emori? si vera sunt quae dicuntur, migrationem esse mortem in eas oras, quas, qui e vita excesserunt, incolunt; id multo iam beatius, te, cum ab iis, qui se iudicum numero haberi volunt, evaservis, ad eos venire, qui vere iudices appellantur, Minoem, Rhadamanthum, Aeacum, Triptolemum — Tutum igitur omni modo, egregie differit Socrates immortalitatem animi statuere, nihil perdimus si sensus exstinguantur, contra vero lucratur; quid lucri enim est? Emori? permultum autem lucratur, si vera sunt quae dicuntur: quid enim beatius? Ex si hic locus non satis copiose est expositus, quod non fieri propter cognitionem tenuem veterum in eiusmodi rebus poterat; (cf. S. 35.) mirandum tamen est, illos tam probabiliter subinde de hac re differuisse. Quod si enim convertatur haec disputatio ad eos, quibus haec vana ac ridicula videntur, detrimentum, quod ex negata tam gravi re capebant eiusmodi mal. feriat homines, pluribus explicari, resque maioris momenti fieri poterat. Tetigit quidem antea hanc rem, cum monet, operam dandam, ut mens sana fiat, propter reliquam vitam agendam, (S. 40.) quae considerando huius vitae consilio, alteriusque praemiis vel poenis, nos manentibus, quietior fluat; sed tribus modo (cf. S. 30.) Dubius etiam interdum videtur Socrates, an melius sit mori, et inde immortalitatem consequi, nec ne? v. c. in fine *Apolog.* 33. *Tempus est iam hinc abire me, ut moriar, vos, ut vitam agatis: utrum autem sit melius, dii immortales sciunt: hominem quidem scire arbitror neminem: Cicero vero notat l. l. est quod praeter deos negat scire quemquam, id scit ipse, utrum melius sit; nam dixit ante: sed suum illud nihil ut affirmet, tenet ad extremum. cf. Acad. qu. I, 4.*

Ex tota descriptione vitae *Socratis*, in qua finem vitae bene transegit, si vera sunt omnia, quae *Piatio Xenophonae* tradunt, persuasum mihi est, eum summa de immortali animo

animi persuasione ex hac vita discessisse, tanquam ex hospicio, non tanquam ex domo. Nemo recentiorum, puto, hoc argumentum a tuto melius contra religionis irrisores et ἰμπακτους huius aetatis maiori arte et sollertia adhibuit, quam *Dittonus*, in egregio libro *de ver. rel. Chr. ex ref. Christi*, P. I, c. 5. sq. ut *Moshemius* in *diff. de vi arg. quod a tuto ducitur*, notavit.

Et si Socrates admodum tenues scrupulos, quos *Simias* et *Cebes* illi moverant, aspernari potuisset; omni studio tamen illos eximere iis tentat. Si videatur illis vera dixisse, aut assentiantur; sin minus, repugnent et obnitantur: sed sedulo caveant, ne, dum annitatur seipsum illosque decipere, velut apes, aculeo in illis relicto, abeat. Ἐξπατήν h. l. eleganter dictum pro argumentis elegantibus, nos quasi capientibus et seducantibus, aliquem ad suas partes trahere. Latet hic venusta εἰρωνεία, qua solet uti Socrates, ut *Platonis Xenophontis*que lectoribus notum est: v. c. Mem. II, 6. ubi pro laudare adhibet κατηγορεῖν, διαβάλλειν, κατεπιπέειν. Non enim in eo erat, (moriturus enim erat, quo tempore nemo sapiens aliis falsa, nedum sibi ipsi persuadet,) ut alios disputando vinceret, sapientius enim id fecerat, idque nemini non erat notum; sed ut ipse in dictis suis acquiescere, et ἐν εὐφημίᾳ migrare ex hac vita posset, ut antea disertis verbis, ὅπως ἀντιᾶ ἰμοὶ ὅτι μάλιστα δόξει ἄντιος ἔχειν S. 40. Fornam τὸ κέντρον ἰγκαταλιπέειν imitatus *Cic.* v. c. de Orat. III. 34. de Pericle: ut in eorum mentibus, qui audissent, quasi quosdam aculeos relinqueret. Haec haecenus.

MÉLANGES DE PHILOSOPHIE ET DE
Mathématique etc.

id est:

MISCEL-

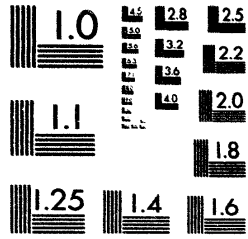
MISCELLANEA PHILOSOPHICA ET MATHE-
matica, Societatis regiae Taurinensis, ad annos 1700.
usque ad 1761.

Augustae Taurinorum, e Typogr. regia, quaternis, c. tabb.
 aen. quamplurimis

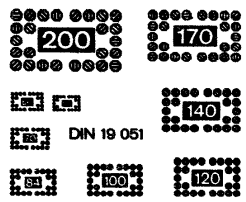
Secundus Miscellaneorum philosophico mathematicorum
 Tomus hic, continet sequentia, quae ad Philosophiam per-
 tinent, capita: 1) *Alberti Hilleri* emendationes et auctaria
 ad stirpium Helveticarum historiam. 2) *Caroli Allioni*
 synopsis methodicam stirpium horti Taurinensis. 3) *Io-*
hannis Francisci Cigna de motibus electricis experimentum.
 Cum Florentini Academici, Boyleus, Hauksbeus, Nolletus, ac
 alii praestantissimi Physici, in definienda quaestione, num aer
 ad motus electricos ciendos sit necessarius, et quantum eius
 actio ad illos producendos conferat? multum defudarint: cla-
 rissimus tandem Beccarius, novis, iisque ingeniose excogitatis
 experimentis, demonstravit, electricos motus in vacuo accu-
 rato penitus extinguere, in rariori autem ita languere, ut eorun-
 dem alacritas pro ratione subducti aeris imminuatur. De-
 monstrata igitur ad motus electricos aeris necessitate, illud
 quaeri adhuc posse videbatur, id ne vi eius coercendi, an alii
 proprietati sit adscribendum? ad cuius quaestionis definitio-
 nem viam ineundam praescribit Auctor clarissimus, eoque ex-
 perimento illustrat. 4) *Iohannis Baptistae Gaber* experimen-
 torum de putrefactione humorum animalium specimen se-
 cundum, in quo praecipue agitur de sedimento feri purulen-
 to, ac membrana pleuritica. Nullius humoris origo et na-
 tura aequae dubia est et incerta, ac puris. Nam cum leni fo-
 tore, aliisque quibusdam notis, cum corruptis humoribus
 convenit, et blanda tamen, miti, ac fere balsamica quadam
 indole, ab iisdem longissime differt, et crassitie, densitate, al-
 bedine, peculiarem corrupti humoris speciem exhibet. Qua-
 re id vitae et vitalis actionis productum, Medici ac Chirurgi
 plerique constituerunt; quod nullibi, extra corpus natura vel
 arte paratum, huiusmodi humorem reperissent. Tandem cele-

celeberrimus *Pringle* veram huius humoris originem et genesin invenit, animadvertitque, absque ulla vitæ actione, digestum serum sedimentum deponere, quod veri puris speciem omnino præ se ferat. Hoc inventum clarissimus *Gaber* illustrat multis experimentis, atque illud exornando, nonnulla circa pleuriticam crustam experimenta proponit. 5) Meditationes, illustrandis iis, quæ de fluido elastico pulveris pyrii seu tormentarii, Volumine primo, proposuit Comes illustr. *de Salute*. Constant hæc meditationes quinque capitibus, in quibus potissimum *Muschenbrochii* et *Bernullii*, virorum clarissimorum, obiectiones contra theoriam physico-chymicam, Tomo primo descriptam, uberius examinantur. Ea occasione Comes illustr. curiosa experimenta, actionem aeris in pulverem tormentarium, propagationem eius, inflammationem, atque dispositionem concernentia, proponit. Capite secundo de necessario, ad inflammandum pulverem istum, ignis calore, tam in pleno, quam in vacuo, differit Auctor, ac pro diversitate pulveris pyrii, diversum ad id necessarium ignis gradum demonstrat. Capite tertio quantitatem fluidi eiusmodi, ex diversa quantitate pulveris eiusdem pyrii ortam, definit. Capite quarto proponit ingeniosissimam methodum, eamque pulchre explicat, qua usus est ad metiendam caloris intensitatem, ex diversa quantitate pulveris, tam in pleno, quam in vacuo, producti. Qua occasione de vaporibus sulphureis, pulveris pyrii, fomitum, candellarumque accensarum, docte atque intelligenter differit. Capite quinto indolem, effectus, atque usum pulveris pyrii, in cuius compositionem sulphur non ingreditur, copiose examinat. Multa in his meditationibus singularia, cognitu non utilia solum, sed iucunda etiam, occurrunt. 6) *Iohannes Franciscus Cigna* de frigore ex evaporatione, et affinis phaenomenis nonnullis, docte differit. Tomo primo clarissimus Auctor de Thermometrorum, variis liquoribus madentium, refrigeratione ex inflato vento, nonnulla protulerat, eorum plane necius, quæ iam dudum clarissimus *Cullen* hoc de argumento, in Specimine observat. phys. et litterariar. Societ. Edimburg. T. II. p. 145. differuerat. Cum itaque

que Cullenii theoriam egregiis experimentis exornatam A. cognovisset, atque cum experimentis suis contulisset, singulaque accuratius perpendisset, operae pretium duxit, quae in diligentiore consideratione huius rei observare ei contigit, luculentius exponere, novisque experimentis confirmare. Mox 7) *Eiusdem* occurrit disputatio de causa extinctionis flammæ et animalium in aere interclusorum. Demonstraverat Cl. Auctor Tomo primo, flammam in intercluso aere, nec propter erumpentes fumos, nec propter imminutam ab iisdem aeris elasticitatem suffocari; quin et probabili coniectura ductus, putavit, ne alios quidem vapores suffocationis causam esse, sed eam potius inde derivandam, quod aer a flammæ calore pervertatur. Cum vero ab animalibus vitatus aer flammam repente extinguere deprehendatur, hinc opinatur, utrumque phaenomenon ab eadem causa, quae gradu tantummodo differret, produci. Sed postquam non minus a raris, calore propemodum destitutis, quam a ceteris animalibus, aerem corrumpi observavit, coepit dubitare de coniectura olim proposita, novaque iam experimenta proponit lectu dignissima, quibus propositam quaestionem accuratius dirimere conatur. *Felicitis Valle*, Taurinensis, Florula Corsicae, legitur 8) edita a *Carolo Alliono*; classique philosophicae additiones ad meditationes de fluido elastico Comitis Ill. *de Saluce* finem imponunt 9). In classe mathematica leguntur: I) Litterae *Eulero* V. Cl. occasione resolutionis problematis Cl. *de la Grange*, de ortu ac propagatione soni, perscriptae, quae continent solutionem eiusdem problematis, et quidem in hypothesei medii elastici praediti tribus dimensionibus. II) Observaciones de functionibus discontinuis. In mathesi, ac imprimis in declaranda curvarum natura, adhuc nonnisi functiones continuas Geometrae considerarunt; sed cum primum *Eulerus* et *de la Grange* Viri Cl. sagaci mente investigaturi leges vibrationum particularum aerearum eiusmodi, quae hypothesei naturae responderent, deducerentur ad curvas, quarum rami in instanti fiant rectilinei, quod legi continuitatis contrarium est, necessario hoc genus functionum admittendum, earumque theoriam

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1769

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

condendam esse deprehenderunt; et id quidem eo accuratius, quo saepius illae non solum in hoc problemate, sed etiam in quaestionibus dynamicis et hydrodynamicis occurrunt. Methodus vero solvendi problemata, in quibus eiusmodi functiones locum obtinent, admodum difficilis est; et quidem primo, si numerus corporum mobilium ponatur esse finitus, multoque difficilior, si a corporibus numero finitis progrediamur ad numerum corporum infinitum. Danieli Bernulli et Alamberto Vir. Cl. transitus talis parum evidens parumque rigorosus visus est, in solutione problematis de propagatione soni, Tomo primo a clarissimo de la Grange exhibita. Nova, eaque simpliciori methodo itaque idem problema ab eo solvitur, in qua naturae functionum discontinuarum uberius declaratur. III) Specimen novae methodi, determinandi maxima et minima in formulis integralibus indefinitis. IV) Uberior eiusdem methodi declaratio in diversis problematis dynamicis, auctore Cl. de la Grange. V) Illustratio principiorum Mechanicae fundamentalium, auctore *Dawid de Fontenex*. Exemplum clarissimi d. Alambert secutus Auctor Cl. reducit principia fundamentalia Mechanicae ad vim inertiae, compositionem virium, atque principium aequilibrii, eaque generalissime considerando insignes propositiones, quibus tota Mechanica inicitur, tradit. VI) Additamenta clarissimi de la Grange ad primam partem disquisitionum de naturae et propagatione soni, Volumine primo propositarum. Alambertus solutionem problematis de chordis vibrantibus Cl. de la Grange examinans, dubia in quibusdam eius capitibus proposuit in opusculis suis mathematicis, Tomo primo. Operae pretium itaque duxit Cl. de la Grange, analysin suae solutionis de novo instituire, eamque illustrare, ut obiectiones atque dubia illustris huius Geometrae removeret, novamque lucem theoriae huic accenderet. VII) Illustrationes eorum, quae de quantitatibus imaginariis Tomo primo inserta ab ill. *Dawid de Fontenex*. De novo hic proponitur examen controversiae quondam inter Leibnitium et Bernullium agitatae, de Logarithmis negativarum, quam docte et accurate celeberrimus

mus Eulerus in Commentariis Academiae Regiae Borussicae ad annum 1749. deciderat; in qua decisione cum nonnulla clarissimo d'Alambert displicerint, immo contraria vero visa sint, idem multa contra Fontenei theoriam, Tomo primo expositam, in litteris ad eum datis movit. Quare post accuratorem huius theoriae considerationem docet, Logarithmos arithmetice consideratos probe distinguendos esse a Logarithmis geometricis conceptis; cuius divisionis non solum fundamenta tradit, sed eam etiam ita comparatam esse putat, ut liti huic plane decidendae inserviat. VIII) De infinito absoluto in quantitate considerato, auctore *Gerdilo*, Barnabita. Ex quo methodi invaluerunt, quibus infinitum ad leges computi redactum est, aliter Leibnicius, alter Fontenellius, aliter Angli, infiniti ideam concipiendam esse docuerunt. Ex Fontenellii sententia infinitum mathematicum est reale, propriaque gaudet natura: hanc Cl. Gerdil oppugnat, atque falsam esse docet, primo ex formatione serierum numerorum infinitorum; secundo ex notionibus elementaribus geometriae; tertio ex proprietate lineae logarithmicae; quarto ex asymptotismo hyperbolae; quinto ex progressionibus in infinitum crescentibus; sexto iisdem decrecentibus; tandemque septimo ex methodo approximandi. IX) Specimen Algebrae philosophicae, in usum artis inveniendi, *Ludovici Richerii*. Quamplurimi ad nomen metaphysices, usitata methodo cultae, exhorrent, et quamvis probe ex Algebra edocti simus, quantum signa algebraica usum in inveniendo praestent: attamen praevidere facile possumus, paucos etiam illos, qui nobilissimam scientiam, Ontologiam, colunt atque amant, in aeternum esse diserturos, conspectis illis signis ingeniosissimis, quae Auctor ad designandas ontologicas propositiones, earumque combinationes excogitavit ac proposuit. Tandem huic Tomo observationes de cursu fluminis Padi, una cum investigatione causarum, cur cursus hic immutatus sit, colophonem imponunt. De Tomo tertio, praecleari Operis, dicemus propediem.

M. HIERONTMI VIDAE, DE ARTE POETICA
L. III. Commentarium de Poetae vita et carminibus addidit
CHR. AD. KLOTZIUS.

Altenburgi apud Richterum 1766. plagg. 13. in 8.

Cogitantibus nobis saepenumero de causis, propter quas hodie meliores litterae, maxime poesis divina veterum, in qua, paene una, omnis earum vis elegantia, et copia quodammodo, tanquam in centro aliquo videtur concurrere, adeo negligentur, et in contemptu sint: inter alias multas etiam illa occurrit, quod partim ipsa illa veterum poetarum carmina aurea, nec satis frequenter, nec perspicue ad artis praecipua, iuventuti explicantur; partim optimi recentioris aevi poetarum veterum imitatores, quos aureum illud in Italia Saeculum Medicum exulit, adolescentibus in scholis non satis innotescunt, sed vel nunquam, vel rarissime in manus eorum perveniunt. Nam, ut de priori illo iam nihil dicamus, quis nescit, lumina illa Parnassi, quae Saeculum decimum quintum et sextum ingenii sui et carminum fama illustrarunt, *Io. Bapt. Mantuanum, Jac. Sannazarium, Andr. Naugerium, Andr. Alciatum, Marcellum Palingenium, M. Ant. Flaminium, Avn. Palearium, Hieron. Fracastorium*, et ipsum illum *Vidam*, cuius iam de Arte Poetica libros indicaturi sumus, omnia in carminibus suis punctum tulisse? Sed quotusquisque eos adolescentibus in scholis, ne dicam explicari, (id enim non est summe necessarium, dum veteres rite explicantur, ad quorum hi se exemplum composuerunt,) sed commendari ad privatae lectionis usum ac voluptatem vidit? Cum tamen in horum virorum carminibus exactissime expressa sit tota veterum ratio, elegantia, lepos, et omnes omnino virtutes, quae in poetis requiruntur.

Itaque valde laudabile consilium suscepit Ill. Klotzius, quod ad eiusmodi viri, M. Hieronymi Vidae, opus aliquod de novo edendum animum adiecit, eique duplicem propter hanc rem gratiam et habendam et agendam ab orbe literato arbitramur: primum, quod ex magna eius Saeculi poetarum multitudine, non alium potius, quam hunc, delegit, cuius insigne aliquod

aliquod ingenii monumentum cederet; deinde, quod huius ipsius viri non aliud potius, quam hoc de arte poetica opusculum, reperti a typographo voluit. Nam quod ad prius attinet, sane Vida habet multa prae aequalibus suis praecipua, maxime quoad externas carminis virtutes, numerum, laevitatem versus et copiam, ut etiam summi viri exillimaverunt, quorum iudicia Ill. Klotzius in Commentarium adiectum suis locis inseruit. Quod vero ad alterum, libri de arte poetica propterea caeteris eius carminibus praeferendi nobis videntur, quod in iis non modo voluptati legentium, sed et utilitati consulitur, et quod, quae ibi de carmine praecipua dedit, ea etiam ipse, iisdem in locis, ubi dedit, accurate simul extractus est, ut adeo duplex libelli dos merito habeatur. Accessit et alia opusculi edendi causa, quod, ut Ill. Klotzius ait, „rarius sibi in Germania hic libellus occurrere visus est, quam illius praestantia potest, sive quia harum litterarum studia omnino a multis contemnuntur, et negliguntur, sive quod pauci Vidae ingenium cognitum habent.“

Itaque primum textum Poetae ipsum, ex editione Plantiniana, quae Antwerpiae 1585. prodit, sublatis diligenter editionis eius mendis, describendum operis dedit. Deinde cum libros ipsos commentario et annotationibus non egere animadverteret, quae de iis dicenda aut monenda essent, ea reiecit in Commentarium de vita poetae et carminibus. Exstat quidem in Anglica editione, quam Triframus a. 1722. curavit, huius „Triframi Commentarius, de quo Vir Illustris, magna et praecleara sibi se fatetur pollicitum semper esse, antequam vidisset; „verum cum nactus esset intellexisse, nihil in eo esse reconditi, „nec causam vidisse ullam, quare eum huic suae editioni adiungeret, adeoque libri molem auferret. Nihil enim aliud „egisse Triframum, nisi ut praecipua Vidae similibus sententiis Aristotelis, Quintiliani, Erasmi, Viperani, et Pontani illustraret. Quae praeterea addiderit, ea nullius fore momenti esse.“ Itaque cum recte omisit.

Suum vero de vita et carminibus Vidae Commentarium sic disposuit Vir Cl. ut post breve exordium, de iis, qui poe-

et picturam versibus celebravit, (p. 1-8.) primum vitam et fata Hier. Vidae breviter ac perspicue narret, (p. 9-24.) deinde scripta eius, cum prosa, tum versa oratione edita, copiose enumeret. Sic agit: 1) de *Hymnis* (p. 29-30.) 2) de *Libris VI. Chrysiados* (p. 31-48.) quos, ut merentur, valde laudat, sed tamen ineptum veteris Mythologiae usum in iis reprehendit; 3) de *Bumbyce*, (p. 49-50.) 4) de *ludo Scacchia*, cui fere palmam inter caetera Vidae poemata tribuit, (p. 51-54.) 5) de *Eclogis et Carminibus*, tum genuinis, tum supposititiis, (p. 55-56.) Porro enumerat editiones operum Vidae, cum omnium, tum singulorum (p. 57-60.) Tum virorum doctorum de Vida eiusque carminibus iudicia varia et laudes enarrat, eaque occasione de eius virtutibus late differit, easque, allatis exemplis, ei vindicat (p. 61-72.) Denique in ultimum locum reservavit commentationem *de libris III. de Arte poetica*, quorum causa totum commentandi laborem susceperat (p. 73-105.) De his agit ita, ut primum honores, his libris a Cremonensibus et aliis habitos, commemoret, deinde totum opus *κατά ποδα* percurrat, argumentum cuiusque libri indicet, laudet, vindicet, reprehendat, prout quoque loco res postulabat.

Ex hac tota III. Klotzii commentatione apparet laudabilis eius industria, et insigne studium afferendi omnia, quaecunque ad cognoscendos, et melius intelligendos hos Vidae libros, facere aliquid possint. Nos, quod his, quae haecenus diximus, addamus, non habemus; nostris enim laudibus Klotzius minime indiget. Id solum addemus, quod in fine Commentarii sui dixit, et quod, vehementer optamus, ut eventum habeat: „Equidem, si me hac iucundissimi carminis editione latinarum litterarum studium iuvisse, aut, si fas est sperare, amorem Musarum iuvenibus inspirasse, laudemque Vidae, iam prope in Germania senescentem, ab oblivione hominum, atque a silentio vindicasse intellexerim, vehementer lactabor, meque huius qualiscunque operae fructum pulcherrimum tulisse iudicabo.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCLXIX.

*CORPORA ANGELORUM EX IUC. XX.
27-39. merito in die collocata, contraque Virorum cele-
berrimorum, Viti, Moshemii, Odei oppugnationes defen-
sa, Auctore PETRO IANSEN, SS. Th. D. eiusdem-
que et Histor. Eccles. in Academia regia Duisbur-
genſi Prof. Ord.*

Lugd. B. 1767. 7. plagg. in 8.

Nihil tam absurdum dici fingique posse, quod non ingenii humani vanitas interdum defendere audeat, libellus hic indicio est. Initio nostri Seculi *Loerſius* quidam, de schola Calvini Theologus, illam de Angelorum corporibus opinionem, doctoribus nonnullis veteris Ecclesie, nominatim Iustino, Tertulliano, Clementi Alexandrino, probatam, et dudum a viris doctis explosam, recoquere, et in dissertatione quadam de hac re Duisburgi habita defendere conatus est. Quae autem a *Vito* in *Bibl. Brem.* a *Moshemio* ad *Cudworthi* Syst. et ab *Odo* in *Comment. de Angelis*, satis refutata cum aliquamdiu sine patronis iaculisset: tandem *Iansen* noster exortus est, qui illius abiectae opinionis suscipere patrocinium, et eam adversus virorum doctorum obiectiones,

N

ſcilicet,

scilicet, defendere conaretur. Auctor vero cum probe intellexisset, argumenta philosophica in hoc genere nihil valere, sed (ipse fatetur) *ceræ instar in quascunque torqueri partes, et ad servendum hypothese cogi*, adde, totam de Angelis quaestionem, cum neque ex divinae, neque humanae, neque cæterarum rerum naturae necessitate colligi possit, esse eam, quae necessarii rationis conclusionibus locum prorsus non relinquat: sibi in auctoritate S. S. acquiescendum esse, et ad rem conficiendam unum locum Lucae XX. sufficere existimavit, quo beati homines, corporibus resitutis, dicuntur *ἰσάγγελοι*; quod verbum potissimum urget ad succi aliquid exprimendum, quo *σωματολογία* angelica coloretur sua.

Ratio, qua in conscribendo libello usus est auctor, quadripartita est. Primum enim historia controversiae leviter tacta, multus est in laudanda Angelorum praestantia, qualis in omnibus theologiae compendiis obvia est, nec facile alium usum hic habere potest, nisi ut tirones, chriam de encomio Angelorum conscripturi, habeant, unde facile sumant quod in usum suum convertant. Deinde ipsum Lucae locum interpretatur, et conatur demonstrare, seu ut verius dicamus, postulat, ut sibi volenti concedatur, *similitudinem, quae inter Angelos beatosque homines fit intercessura, fore plane adaequatam, perfectam, et per omnia aequalem, adeo ut cum homines Angelis qua mentes, qua corpora, qua conditionem, plane ex asse futuri sint pares, recte in illos ἀγγέλους et ἀθανάτους, quas Christus ipsis tribuat, cadere possint*. De hac ratione postea plura dicemus. Tum deinceps aggreditur adversarios, *Vitum*, qui illam similitudinem in sola ἀγγεία posuerat; *Moshemium*, qui in immortalitate tantum; et *Odlum*, qui et ob ἀγγεία, et ob immortalitatis beneficium, homines ἰσάγγελοι vocari existimavit. Denique eos conatur refellere, qui ex nominibus πνεύματος et ἄγγελοι, quibus in sacris litteris appellantur Angeli, naturas incorporeas elici velint. Nam cum ea nomina originem ducant a spirando, clarum esse ait, naturas

naturas ab omni materia liberas per se intelligi non posse: sed Angelos sic vocari vel a *potiori* per synecdochen, uti Gen. XLVI, 26. et Act. VII, 14. per $\Psi\epsilon\upsilon\varsigma$ et $\psi\upsilon\chi\eta\varsigma$ homines ipsi sint intelligendi; vel a *robore* et *vi singulari*, quam in operationibus adhibeant suis. Quare $\pi\upsilon\epsilon\upsilon\mu\alpha$ Ef. XXXI, 3. opponatur rei fragili atque imbecillae.

Et si auctoris argumentandi ratio ita est comparata, ut per iocum ingenii exercendi gratia excogitata esse videatur, cuius vanitatem is, qui vel mediocriter in sacrarum scripturarum interpretatione sit versatus, facile possit deprehendere: cum tamen rem serio agat, et tanta fidentia, ut more Velleii apud Ciceronem, *nihil tam vereatur, quam ne dubitare de re aliqua videatur*, paucis opinionem hanc examinabimus. Vix sine summa animi indignatione fieri potest, ut, quae auctor passim de certitudine suae opinionis iactat, legantur, veluti *corpora Angelorum mero in die collocata; corpora Angelorum ex uno Lucae loco posse demonstrari ἀναρτιστήτως; sese operam dare, ut Ang. corpora manibus teneantur; suum libellum conferre ad haeresin de Angelis incorporeis ex Ecclesia extirpandam; sese tandem hanc controversiam finire, et veritatem in merum evahere diem; adversarios nunc causa cecidisse, et Loersium suum in castris atque sub signis veritatis militasse, clarum esse; sese hanc doctrinam nunc in sede tam solida firmamque locasse, et communivisse undique, ut pluribus ad sui confirmationem non indigeat adminiculis, et quae sunt his similia suaviae fidentiae exempla, atque sesquipedalia verba.*

Nomen $\iota\sigma\upsilon\varsigma$, quo omnis fere auctoris hypothesis tanquam fundamento nititur, semper et in sermone populari, a mathematicorum subtilitate et ἀκρίθειᾳ remoto, perfectam significare similitudinem et aequalitatem, quae plane nulla in re differat, auctor neque probavit, neque unquam eum probaturum esse existimamus. Et si vero concedamus, in scholis mathematicorum $\iota\sigma\alpha\gamma\epsilon\iota\sigma\mu\omicron\iota$, $\iota\sigma\sigma\alpha\kappa\iota\lambda\eta$, et alia, in quibus

nonnisi magnitudinis habetur ratio, sic dici, ut perfecta aequalitas intelligatur: si quis tamen in his verbis arguatur, et, magnitudinis ratione non contentus, ad caeterarum rei qualitatum vim descendat, is caveat, ne omnibus sese praebet physicis deridendum; sicut apud Grammaticos idem periculum subit is, qui omnino in orationis popularis simplicitate summam scholae ἀκριβοῦσαν sceleretur. Id quod facile innumeris pene et ubique obviis sacrorum profanorumque scriptorum exemplis demonstrari potest, si quis operae pretium iudicaverit, in re minime dubia, et vel tironibus philologiae nota demonstranda, multum temporis confumere.

Nos aliquot eiusmodi exempla profereamus, ut appareat, quomodo ex usu loquendi ea verba sint iudicanda, in quibus comparationis alicuius habetur ratio. Si saepe Graecis res aliqua, v. c. statura hominis alicuius, ἰσοδεδξος dicitur, plane ineptum, et a scribentis vel dicentis mente maxime alienum foret, praeter magnitudinis rationem, caeterarum rerum, quae arbori insunt, qualitatem aequalitatemque somniare. Quodsi Antiochus 2 Macc. IX, 15. pollicetur, a se Iudaeos redditum iri ἰσος Ἀθηναίους, nemo facile tam stultus et ineptus sit, ut putet, praeter externam civium conditionem et aequabile ius, etiam animorum corporumque ἰσότητα spectari. Si illi operarii Matth. XX, 12. qui per diem totum opus fecerant, queruntur, sibi ἰσος factos esse eos, qui non nisi unam laborant horam: quis quaeso est, qui non statim intelligat et facile largiatur, praeter mercedis aequalitatem spectari nihil? Paulus Phil. II, 20. Timotheum vocat suum ἰσοψυχον, non eo quidem, quod animus Timotheanus in omnibus facultatibus fuerit similis Paulino, nam alioquin docendi adhortandique officium, a Paulo in litteris ad Timotheum praestitum, plane ineptum et supervacaneum fuisset; sed eo, quod exemplo suo Timotheus bene cupiat Philippensibus, (ὅστις γησῶς τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει). Sed et vis atque potestas vocis ἰσαγγέλιον apud

Lucam

Lucam iudicari debet e locis parallelis, Matth. XXII, 3. Marc. XII, 25. ubi similitudo, olim inter beatos et Angelos futura, exprimitur particula similitudinis *ὡς*. Nec vero videmus, quibus de causis auctor dicat, rem a Luca *plenus* esse expressam; nisi quod forte putavit, in verbo *ἰσαγγέλου* petulantius contra omnem loquendi consuetudinem argu-
 ri sibi licere, in particula *ὡς* non item. Lucas enim cum plane eandem rem, quam Matthaeus et Marcus, tradat; eadem notio *τοῖς ἰσαγγέλοις* subiiciatur necesse est, quae inest in phrasi *ὡς ἄγγελοι*, nisi quis fidem Evangelistarum, aut divinam auctoritatem in dubium vocare velit, id est cum specie aliqua rationis insanire. At vero *ὡς* et *ἴσον* inter se differunt. Differunt certe hic, sed sono, non vi atque potestate. Christus enim cum haud dubie Syriace sit locutus, neque particula *ὡς* neque *ἴσον* usus est, sed forte *ܘܢ*, qua Syrus interpres et Lucae *ἴσον*, et caeterorum Evangelistarum *ὡς* reddidit. Particulam *ὡς* vero, *ὡσπερ*, *τὸν αὐτὸν τρόπον*, et Ebr. *כ*, *כְּשֵׁנֵם*, et quae his sunt similia, non omnibus numeris absolutam aequalitatem significare, plurimis librorum sacrorum locis doceri potest. Sic v. g. 2 Sam. XIV, 17. Davides dicitur esse *sicut* Angelus Dei (*ἰσαγγέλου*). Quid? num plena similitudo hic est intelligenda? Nullo modo. Nam ratio contexti facile demonstrat, solam in iudicando prudentiam et aequitatem modestiamque significari. Cum Satanus, ut mulierem ad negligendum Dei mandatum perduceret, spem ei iniecit, fore, ut eius fructus illius homines reddat *similes Deo* (*כְּאֱלֹהִים*, *ὡς θεός*, i. *ἰσοθεός*): tanta stultitia sane in Satanam non cadere videtur, ut speraverit, mulierem fore tam stultam et ab omni rationis usu tam remotam, ut sibi persuadeat, se plane Deo Creatori et Domino rerum omnium ita fore ex aequo parem. Verum omnis hic similitudo est quaerenda in iudicio et prudentia boni malive discernendi, id quod statim additur. Quod si autem, quoties res alia cum alia comparatur, toties plena intelligenda sit similitudo, et perfecta paritas, quae tandem opinionum monstra futura sunt?

sunt? Contemplare modo unum locum Matth. V, 48. ubi Christus praecipit, ut simus τέλει ὡς περὶ ὁ Πατήρ ὁ ἐν τοῦ οὐρανοῦ. Nonne ita periculum est, ne Weigelianorum ἀνεμμετησίᾳ, aut Pontificiorum arrogantiae de servandae legis divinae facultate, aditum patefaciamus? Quid? quodsi Christus Matth. X, 25. docet, discipulo sufficere, si sit ὡς διδάσκαλος: num ea similitudo debet intelligi quae etiam magistri naevos corporis vitiaque animi imitetur, veluti Platonis lateos humeros? Plura eiusmodi exempla si quis desiderat, adeat Glassii Philol. Sacr. p. 1008. Deinde tenendum est, in comparatione duarum rerum non spectari explicationem rei, quae serviat comparationi; sed ab illius aliqua proprietate nota et insigni peti illustrationem rei, quae comparetur. Quemadmodum enim Poeta, qui Achillem hostes fortiter invadentem dixit similem esse leoni, noluit explicare nobis naturam et ingenium leonis, sed animum impetumque Achillis: ita nec Christus, comparans beatos cum Angelis, vult docere naturam Angelorum, sed horum exemplo illustrat ea, quae paulo ante de beatorum ἀγαθία et immortalitate tradiderat. Sole enim clarius est, Servatorem velle demonstrare beatorum hominum conditionem, qui cum ob immortalitatis beneficium matrimonia inire non cogantur, similem ita esse conditioni Angelorum, in quos utrumque cadat. Hic locus tam luculentus est, ut nemini veterum, corpora Angelis tribuentium, unquam in mentem venerit, opinionis suae inde petere patrocinium. Quodsi denique ex ratione auctoris perfecta similitudo est intelligenda, sequitur, ut beati omnino Angeli et sint, et dici debeant; quod tamen nunquam in libris sacris factum esse legimus, sed semper utrosque tanquam inter se diversas naturas commemorari.

Verum ne in re factis nota diutius commoremur, agendum videbimus de argumentis, quibus ad rationem suam probandam A. usus est. Primum conatur adversariorum sententiam cornibus petere, et ad absurdum redigere. *Nisi enim beati*

beati sint similes Angelis qua corpora, relinqui ait, ut sint qua mentes, adeoque ob sanctitatis sapientiaeque studium fugere matrimonium.

At vero Christus neque de mentibus, neque de corporibus loquitur, sed de conditione quadam Angelorum, qua sint immortales, coniugiique expertes. Cur vero in tali sint conditione, ab hoc loco alienum est quaerere; verumtamen causa est in promptu. Procreationem enim sobolis immortalitatis beneficium facit supervacaneam; quod sint immortales, sola Dei voluntas atque benignitas agnoscenda est. Quod, si concedatur, pergit, *Angelos ob naturam spiritualem et incorpoream abstinere matrimonio; efficit, ut beati ipsi futuri sint olim veri spiritus.* Duplex hic auctoris error deprehenditur. Primum enim demonstrari non potest, perfectam intelligendam esse similitudinem. Deinde Christus hic non significavit, Angelos ob naturam spiritualem abstinere matrimonio, sed, cum sint immortales adeoque propagatio generis locum non habeat, matrimonium, plane esse supervacaneum. Igitur non modum, sed causam potius talis abtinentiae spectavit.

Auctor porro obiicit, *si angelos incorporeos esse concedatur, cum ita res diversi generis, (disparata elegantia auctoris vocat), comparisonem beatorum corporum cum Angelis incorporeis non minus sterilem absurdamque esse, quam si Christus illos similes esse dixerit lapidibus aut arboribus, quippe quae nec ipsae matrimonium ineant.* Multis modis hic auctor summam in interpretandi legibus simulavit incertitiam. Primum enim ignorare videtur vim consuetudinemque comparandi, qua non tam omnino aequale cum aequali, sed simile aliquam partem cum simili comparari solet; neque, uti antea ostendimus, rei eius, quaecum aliquid comparatur, spectatur explicatio, sed non nisi qualitas aliqua aut conditio illius transferretur ad illustrandam rem, de qua quaeritur. Igitur cum Servator significare vellet *ἀγαθόν* beatorum hominum, usus, maioris perspicuitatis gratia, exemplo aliarum naturarum, quae

quae ipsae in coelo tali fruuntur conditione: plane ineptire, et a consilio Christi aberrare putandus est is, qui ex hac similitudine audeat exprimere atque extorquere explicationem naturae angelicae omnis et ἀποδείξει; praesertim cum id, quod auctor, repugnante omni usu loquendi, finxit, demonstrari nunquam possit, comparationem indicare perfectam utriusque rei comparatae similitudinem. Deinde licet beati Angelique sint diversae naturae; nec tamen haec comparandi ratio absurda haberi debet, nec exemplum, de arboribus lapidibusque sumtum, ad rem causamque pertinet. Nam inter beatos homines et Angelos non eam intercedere diversitatem, quae inter beatos et arbores, facile intelligitur. Utrique enim sunt in numero naturarum intelligentium, in coelo habitantium, et beata fruuntur visione Dei, quorum plane nihil in arbores caeterasque res vita carentes cadit. Tum sexcentis S. S. locis, res sive apte natura plane inter se discrepantes, inter se, exigua de aliqua similitudine, conferuntur. Sic e. g. Ef. I, 18. peccata comparantur cum coccino et dibapho; Matth. X, 16. ii, qui prudentiam coniungunt cum innocentia morum, comparantur serpentibus et columbis. *Quodsi angelos incorporeos esse concedatur, sequi auctor putat, ut et ipsi beati olim futuri sint incorporei.* Veram sua ἰσότητι deceptus graviter errat, nec quid absurdi ex hac interpretandi ratione, seu, ut verius dicamus, philosophandi pruritu in litteris sacris, sequatur, videt. Quid? postquam homines ab initio ad imaginem, hoc est, similitudinem Dei sunt conditi atque efformati, num quaeso sequitur, ut Deus corporeus, aut homines incorporei fuerint? Non minus a vero abhorrere videtur, quod auctor more suo satis fidenter affirmat, *comparationem beatorum cum incorporeis Angelis, quae ita fiat in re plane impossibili, esse ἀπεροδιόνησον.* Nam cum ipse iubeat, *Angelorum corpora carere membris istis, quibus in hac vita animali fiat procreatio sobolis;* facile nemo non videt, auctorem sibi metipso repugnare, et ita, cum non minus impossibilis propagatio generis inducatur, comparationem

rationem aequè ἀπροσδιόνυσον existeret. Nam potestne citius fieri procreatio lobolis a natura quidem corporea, sed membris genitalibus destituta, quam a natura plane incorporea? risum teneatis amici!

Ipsum vocabulum ἀϊώνος non potest effugere periculum, quin invitum a partibus auctoris stare cogatur. Videamus, quae succenturiandi ei imponantur partes. *Quodsi beati homines post resurrectionem ἱσαγγελοι dicuntur ἐν αἰῶνι ἐκείνῳ: sequitur, ut et ἐν αἰῶνι τῷ πρώτῳ fuerint ἱσαγγελοι. Nulla vero similitudo esse potuit, nisi Angeli ipsi corporibus sint praediti. At vero hoc est fingere, non interpretari. Primum enim, quis unquam ausus est affirmare, quod oim futurum sit, idem necessario nunc esse et semper fuisse? Deinde si vel maxime libidini auctoris concedamus, Christum etiam respexisse similitudinem quandam, quam homines in hac vita cum Angelis communem habeant: hinc tamen nullo modo efficitur, ut in solis corporibus illa consistat. Mens enim ratione praedita, utrisque communis, satis magnam efficit similitudinem. Quod auctor dicit, *Christum, scilicet, Angelos ratus esse meros spiritus, comparationem ab entibus disparatis petere voluisset, beatos facilius adhuc, magisque apposite, et ad auditores accommodatius, potuisse comparare cum Deo. utique verbo ἱσαῖοι: id plane ineptum putandum est. Nam hinc sequitur, ut, si collatio diversarum rerum ex mente auctoris ἀπροσδιόνυσος habenda sit, comparatio multo ineptior extitisset propterea, quod Deus plus distet ab hominum natura, quam Angeli. Aliud argumentum ad suam ἱσαγγελιαῖον ordinandam sumit A. a nomine ἰσῶν Θεῶν, quod Angelis et beatis, in vitam, ἀμείσως, vi divina creatrice sola, revocatis, commune esse ait. Verum enim vero, si vel maxime interpretationem huius appellationis concedamus, nihil tamen hinc efficitur, nisi ut modo creationis sint similes; ceterum, res duae eadem fieri possunt ratione, et ab eadem causa, quae nihil minus sint sua natura longe inter se discrepantes. Id quod**

O

nemo

nemo negabit, nisi qui se omnibus Physicis deridendum praeberere velit. Argumentum, quod omnium gravissimum putat, sumit ab vulgari tum Iudaeorum opinione, Angelis corpora affingentium, quam Iesum sua demonstratione tanquam veram approbasse, ait. Verum non satis certum est, hanc tum opinionem vulgo obtinuisse inter Iudaeos. Tum si Christus ex eo, nisi quod vulgo probaretur, argumentari non potuit; quomodo quaeso factum est, ut in disputatione cum Sadduceis, Angelos omnino esse negantibus, exemplum ab Angelis fumeret? Haec fere sunt, quae de opinione A. argumentationeque admonere haberemus. Brevitatis gratia omitimus alia, quae passim in hoc libello vel plane peperam, vel certe temere ab A. prolata sunt: veluti de tempore creationis Angelorum, de definitione *finitium*, posteros Adami non dici neque dici posse *filios Dei*, et quae sunt his similia.

Quae A. sub finem libelli adversus Angelorum incorporeorum defensores protulit, cum nonnisi demonstrant, vocem *πνεύματος*; et *רוח* interdum etiam de re corporea dici, tantam vim habere non putanda sunt, ut adversariorum sententia prostrata et rationibus spoliata iaceat. Nam cum diserte de Deo, animisque humanis, quas naturas materiae expertes esse omnes concedunt, idem nomen adhibeatur in sacris litteris: patet, usum loquendi permittere, ut idem nomen eodem sensu de Angelis accipiatur, quippe qui et ipsi in numero naturarum intelligentium sunt habendi.

In universum, quaestionem de corporibus Angelorum putamus plane supervacaneam in tantis tenebris, in quibus et contemplatio huius universi, et librorum sacrorum auctoritas, nos hoc in genere versari sinit. Id ipsum A. sensisse videtur, cum ad extremum, paullulum de sua arrogantia et fiducia remittens, cogitur fateri, *Scripturam sacram Angelos πνεύματος supponere magis, quam docere*. Ceterum, valde dubitamus, an A. ipsis patronis suae opinionis omnino satis fecisse

fecisse videatur. Nam in primis ab eo postulari poterat, ut suam *ισότητα* usu loquendi demonstraret, quod plane neglexit: deinde, ut auctoritatibus doceret, opinionem de corporibus Angelorum, temporibus Christi, fuisse vulgo receptam probatamque. Quid multis? auctor causam malam et dubiam pessime defendisse videtur, et argumentando, seu potius arguendo, plane obscuram et incertam, quantum in ipso fuerat, effecisse.

ADNOTATA QUÆDAM DE NUMERIS
eorumque Anatomia. Auctore I. H.
LAMBERT.

§. 1.

Ab antiquissimis retro temporibus, de inveniendis numerorum divisoribus cogitarunt, quotquot Numerorum doctrinam susceperunt augendam promovendamque. Problema quidem eatenus solutum est, quatenus tot institue-ndae sunt divisiones, quot dantur numeri primi, radice quadrata numeri propositi inferiores. Quodsi enim ex his nullus sit, qui propositum numerum metiatur, tuto colligitur, numerum istum esse primum. At vero si dicendum quod res est, hac ratione tentando potius, quam methodo certa, eaque directa, expeditur negotium. Haec ipsa vero methodus admodum in desideratis est, atque plus una laborat difficultate. Quoniam vero eius impossibilitas neque demonstrata est neque facile a quoquam demonstrabitur, operam haud perdidisse censendus est, qui vel unum in ista re passum ulterius progrediatur. Hanc ob causam, quae sequuntur, cum lectoribus communicare haud ambigo.

§. 2.

Si per numerum quemcunque a dividatur unitas, producatique series decimalis, haec finita est abrumpiturque, quoties numerus a fuerit ex classe numerorum $2^n \cdot 5^m$.

§. 3.

Quodsi vero numerus a non sit ex ista classe, series in infinitum producit, ita tamen, ut quotientes, qui initio divisionis prodierunt, post certum terminorum numerum eodem ordin. recurrant, ut adeo series istas haud incongrue *periodicas* nominaveris. Ita v. gr.

$\frac{1}{7} = 0,142857, 142857, 142857, 14$ etc. in infinitum.

$\frac{1}{11} = 0,024390, 24390, 24390, 24$ etc. in infinitum.

Prior ergo fractio producit periodum 6 terminorum, posterior 5.

§. 4.

Numerus membrorum periodi, si maximus est, unitate minor est numero a , per quem dividendo periodus ista producit. Plerumque tamen longe minor prodit.

§. 5.

Si proponatur periodus quaelibet, numerus a , qui istam producit, dividendo facile reperitur. Sit v. gr. periodus

$$\begin{array}{r} 6489 \\ \text{scribatur fractio} \\ \hline 6489 \\ 9:99 \end{array}$$

ita ut denominator tot constet novenariis, quot sunt periodi membra: haec fractio reducatur ad minimos terminos, eritque

$$\frac{6489}{9999} = \frac{721}{1111}$$

Ergo

Ergo periodus ista producitur, si 721. per 1111. dividatur.

§. 6.

Theoremata haec iam in Tomo 3. *Ahor. Helveticorum* dedi demonstrata. Uberius vero hic exponam, quae inde consequuntur, ad Anatomiam numerorum facientia.

§. 7.

Sit a numerus primus, b vero numerus quilibet per a non divisibilis, dico fore

$$\frac{b^a - 1}{a} = \text{numero integro. } f$$

Ponatur

$$b = c + 1$$

erit

$$b^a - 1 = 1 + c^{a-1} + (a-1)c^{a-2} + \frac{(a-1)(a-2)}{2}c^{a-3} + \text{etc.} + 1.$$

In hac serie termini quilibet per a multiplicati, cum per a sint divisibiles, ponantur brevitatis ergo $= Aa$, eritque

$$b^a - 1 = 1 + Aa + c^{a-1} + c^{a-2} + c^{a-3} + \dots + 1.$$

Haec vero progressio cum sit geometrica, datur eius summa, estque

$$b^a - 1 = 1 + Aa + \frac{c^a + 1}{c + 1}$$

sive

$$b^a - 1 = 1 + Aa + c^{a-1} + \frac{c^a - 1}{c + 1}$$

Quare

$$0 \quad 3 \quad b^a$$

$$\frac{b^{c-1}-1}{a} = A + \frac{c^{c-1}-1}{a} - \frac{c^{c-1}-1}{a(c+1)}$$

Est vero

$$\frac{c^{c-1}-1}{c+1} = \frac{c^{c-1}-1}{b} = \text{numero integro:}$$

Cumque b ponatur ipsi a incommensurabilis, patet fore

$$\frac{c^{c-1}-1}{a(c+1)} = \text{numero integro}$$

quoties est

$$\frac{c^{c-1}-1}{a} = \text{numero integro.}$$

Hoc vero si fuerit, erit quoque

$$\frac{b^{c-1}-1}{a} = A + \frac{c^{c-1}-1}{a} - \frac{c^{c-1}-1}{a(c+1)} = \text{num. integro}$$

Theorema ergo de numero b verum erit, quoties verum est de numero c unitate minori. Et de hoc numero verum erit quoties verum est de numero $c-1$, quare et de numeris $c-2$, $c-3$, $c-4$ etc.... I. Sed verum est de numero 1. unde reciproce verum erit de 2, 3, 4, c, b .

En celebre illud *theorema Fermatianum*, cui demonstrando Cel. *Eulerus* plurimam operam impendit. Demonstrationem dedi, qualis medicanti mihi primum sese obtulit.

§. 8.

Quodsi iam ponatur $b = 10$, theorema hoc seriebus decimalibus adplicabile est, quippe erit

$$\frac{10^{a-1} - 1}{a} = \text{numero integro,}$$

duobus casibus exceptis, quibus $a = 2$ vel $a = 5$. Etenim $b = 10$ est multipulum numeri 2 et numeri 5.

§. 9.

Sit a numerus primus, exceptis 2 et 5, atque si fuerit

$$\frac{10^m - 1}{a} = \text{numero integro,}$$

erit m vel multipulum ipsius $a - 1$, vel $= a - 1$, vel pars aliquota ipsius $a - 1$. Uterque casus prior per se patet. Tertius facile demonstratur. Etenim numerorum 10^{m-1} et $10^{a-1} - 1$ prior constat $m - 1$, posterior $a - 1$ novenariis. Quod si ergo hic per illum dividatur, atque quotus non sit numerus integer, residuum constat certo numero novenariorum, qui est $m - 1$. At vero quoniam ponitur, numerum $m - 1$ novenariorum esse minimum, qui divisionem per a admittat absolutam, consequens est, $a - 1$ per $m - 1$ debere esse divisibilem.

§. 10.

Si numerus primus a dividat $10^m - 1$, et numerus primus b dividat $10^n - 1$, sintque numeri m, n , inter se primi, numerus ab , qui inde fit dividet $10^{mn} - 1$. Si vero numeri m, n non sint primi inter se, sumatur minimus eorum communis dividuus, qui si sit r , dico numerum ab numerum $10^r - 1$ dividere. Est enim

$$\frac{10^c - 1}{10^m - 1} = \text{numero integro}$$

et

10'

$$\frac{10^c - 1}{10^n - 1} = \text{numero integro.}$$

Quoniam vero a metitur denominatorem $10^m - 1$, et b denominatorem $10^n - 1$, atque a, b sunt numeri primi, patet numerum a/b metiri $10^c - 1$. Ceterum generalius hæc patent: quippe si

$$\frac{d^m - 1}{a} = \text{num. integro.}$$

et

$$\frac{d^n - 1}{b} = \text{num. integro.}$$

atque c sit minimus, quem m et n metiantur, erit quoque

$$\frac{d^c - 1}{ab} = \text{num. integro.}$$

eoque magis

$$\frac{d^{fc} - 1}{ab} = \text{num. integro.}$$

Excipitur casus, ubi sumitur $a = b$, sive pro utroque idem numerus primus.

§. 11.

Si numerus impar quicumque g unitatem dividendo producat periodum $g - 1$ membrorum, numerus g erit primus. Si negas, sint a, b eius factores, ut sit $ab = g$. Iam dividendo unitatem seorsim per a et per b , prodeat priori casu periodus m membrorum, posteriori casu periodus n membrorum. Sed ad summum est $m = a - 1$, et $n = b - 1$ (§. 4.), unde periodus, quæ prodeit dividendo per $g = ab$, ad summum est $\frac{(a - 1)(b - 1)}{2}$ membrorum,

(§. 10.) cum $a - 1$ et $b - 1$ sint numeri pares. Quoniam
ergo

ergo $a > 1$ et $b > 1$, erit $\frac{(a-1)(b-1)}{2} < ab-1$.

adeoque periodus minor quam $g-1$ membrorum. Quod cum evertat hypothefin, liquet, numerum g esse primum.

§. 12.

Si numerus quicumque g unitatem dividendo producat periodum m membrorum, atque $g-1$ per m dividi nequeat, numerus g non erit primus. Quodli enim primus effet, $g-1$ per m divideretur (§. 9.) Quare primus esse nequit.

§. 13.

Si numerus quicumque g unitatem dividendo producat periodum m membrorum, atque $g-1$ per m dividi possit, sitque m numerus primus, tunc numerus g aut est primus, aut si divisores habet, erunt illi ex classe numerorum $2^n \cdot 3^m$, aut ternarius, aut novenarius, aut denique numeri tales, qui unitatem dividendo producent periodum, quae itidem est m membrorum. Quoniam enim numeri ex classe $2^n \cdot 3^m$ producent seriem finitam, haec periodos non mutat, quoad numerum membrorum. Similiter ternarius et novenarius producent periodum $\mu\omicron\nu\acute{\alpha}\kappa\omicron\lambda\omicron\varsigma$, unde nec illi periodorum longitudinem mutant (§. 10.). Quoniam vero facile dignoscitur, an numerus propositus per 2, 3, dividi possit, dividatur, quoties has divisiones admittet, atque quotus, quem posuimus q , nihilominus unitatem dividendo producet periodum m membrorum. Quodli et $q: 9 = r$ sit numerus integer, etiam r unitatem dividendo producet periodum m membrorum. Ponas iam r non esse primum, verum $= ab$. Unitas dividatur per a, b seorsim. Quodli ergo prodeant periodi m membrorum, constat propositam. Ponas vero periodos prodeantes esse p et q membrorum, atque per §. 10. patet, m debere esse multipulum ipsius p , et ipsius q . Quoniam vero m ponitur esse numerus primus, aut erit

p $q = m$

114 NOVA ACTA ERUDITORUM

$p = m, q = 1$, aut $p = 1, q = m$, aut $p = m, q = m$.
Sed $p = q = 1$ est periodus *πρωτοκλας* quae non nisi ternario aut novenario debetur. Quare vel p vel q debet esse $= m$, vel uterque erit $= m$.

§. 14.

Quodsi vero m non sit numerus primus, tunc utique
multiplicum esse potest ipsorum p, q , unde pluribus modis
possibile est ut numerus g non sit primus.

§. 15.

Si numerus primus a unitatem dividendo producat pe-
riodum $a - 1$ membrorum, ut sit

$$\frac{10^a - 1}{a} = \text{numero integro}$$

erit quoque

$$\frac{10^{(a-1)2} + 1}{a} = \text{numero integro.}$$

Etenim ob a numerum primum, erit $a - 1$ numerus par.
Ponatur ergo $a = 2m + 1$

erit

$$\frac{a - 1}{2} = m$$

$$\frac{a - 1}{2} = m$$

Unde

$$\frac{10^a - 1}{a} = \frac{10^{2m} - 1}{a} = \frac{(10^m + 1)(10^m - 1)}{a}$$

Sed a ipsum $10^m - 1$ non metitur, quia periodus esse ponit-
tur $a - 1$ membrorum. Quare oportet a metiatur facto-
rem alterum $10^m + 1$.

§. 16.

Hac ergo ratione his casibus divisio si actu fit instituenda ad dimidiam operationis partem reducitur. Dato enim quotus pro

$$\frac{10^m + 1}{a} = q$$

dabitur quoque pro

$$\frac{10^{2m} - 1}{a} = (10^m - 1)q = 10^m \cdot q - q.$$

adeoque per simplicem subtractionem ipsius q a $10^m q$.

Ita v. gr.

$$\frac{10^3 + 1}{13} = 77.$$

unde

$$77000 - 77 = 76923.$$

Est ergo

$$\frac{1}{13} = 0,076923,076923,076 \text{ etc.}$$

§. 17.

Vicissim, si fuerit

$$\frac{10^n + 1}{a} = \text{numero integro} = q$$

erit

$$\frac{10^{2n} - 1}{a} = (10^n - 1)q = \text{numero integro.}$$

Ita v. gr. reperitur

$$\frac{10^4 + 1}{9091} = 11$$

Quare erit

$$\frac{10^{10} - 1}{9091} = 1100000 - 11 = 1099989$$

adeoque

$$\frac{1}{9091} = 0,0001099989,000109 \text{ etc.}$$

§. 18.

Similiter si $\frac{1}{a}$ producat periodum $2m$ membrorum,

adeoque fit

$$\frac{10^{2m} - 1}{a} = \text{numero integro,}$$

erit quoque

$$\frac{10^m + 1}{a} = \text{numero integro.}$$

ponendo nempe a esse numerum primum. Est enim

$$10^{2m} - 1 = (10^m + 1) \cdot (10^m - 1)$$

sed

$$\frac{10^m - 1}{a}$$

produceret periodum minorem quam $2m$, unde oportet fit

$$\frac{10^m + 1}{a} = \text{numero integro.}$$

§. 19.

Si numerus a non sit primus, neque unitatem dividendo producat periodum $2m$ membrorum, erit a ipsi $10^m + 1$ commensurabilis. Quoniam enim

$$\frac{10^{2m} - 1}{a} = \text{numero integro,}$$

et

10^{2m}

$$10^{2m} - 1 = (10^m + 1) \cdot (10^m - 1)$$

patet

$$\frac{10^m - 1}{a}$$

non esse numerum integrum. Quare ad summum factores quidam metientur Numerum $10^m - 1$. Quoniam ergo oportet reliqui factores metiantur ipsum $10^m + 1$, patet propositum. Ita v. gr.

$$\frac{1}{81103} = 0,00001233,000012 \text{ etc.}$$

producit periodum 8 membrorum; quare cum sit

$$\frac{10^8 - 1}{81103} = \text{num. integro,}$$

numerus 81103 aut metietur ipsum $10 + 1$, aut ipse erit commensurabilis. Instituto examine

$$\begin{array}{r}
 10001 \overline{) 81103} \quad 8 \\
 \underline{80008} \\
 1095 \overline{) 10019} \\
 \underline{9855} \\
 146 \overline{) 1095} \quad 7 \\
 \underline{1022} \\
 73 \overline{) 146} \quad 2 \\
 \underline{146} \\
 0
 \end{array}$$

patet, utrique esse communem divisorem 73. Quare

$$\frac{81103}{73} = 1111 = 11 \cdot 101$$

ut adeo numeri 81103 factores sint 73. 11. 101.

§. 20.

Si numerus a non sit primus, atque unitatem dividendo producat periodum $2m$ membrorum, ut sit

$$\frac{10^{2m} - 1}{a} = \text{numero integro,}$$

dico, singulos numeri a divisores, exceptis iis qui sub forma $2p. 5q$ contineantur, periodum $2m$ membrorum esse producturos, quoties fuerit m numerus primus, et

$$\frac{10^m + 1}{a} = \text{numero integro.}$$

Ponatur numeri a divisor quilibet $= b$, et factor alter $= c$, ut sit

$$a = b c$$

Erit ergo

$$\frac{10^{2m} - 1}{a} = \frac{(10^m + 1) \cdot (10^m - 1)}{b c}$$

Ponas iam b metiri ipsum $10^m - 1$. Quoniam vero a metitur ipsum $10^m + 1$, patet, hunc numerum quoque divisibilem esse per b . Habent itaque $10^m + 1$ et $10^m - 1$ communem factorem b . At vero $10^m + 1$ et $10^m - 1$, quoniam impares sunt, et binario differunt, divisorem communem habent nullum. Quare b ipsum $10^m - 1$ metiri nequit. Quoniam ergo metitur ipsum $10^m + 1$, ac proinde ipsum $10^{2m} - 1$, patet, b unitatem dividendo producere periodum $2m$ membrorum. Est enim $2m$ duplum numeri primi, adeoque in alias periodos non resolubilis. Ita v. gr.

$$\frac{1}{31} = 0, 010989, 010989, \text{ etc.}$$

producit periodum 6 membrorum. Cumque $\frac{1}{3} = 3$ sit numerus primus, consequens est, divisores numeri 91, si quos

quos habet, unitatem dividendo, producere periodos 6 membrorum. Est vero $91 = 7 \cdot 13$, et

$$\frac{1}{7} = 0, 142857, 1428 \text{ etc.}$$

$$\frac{1}{13} = 0, 076923, 076 \text{ etc.}$$

§. 21.

Si numerus a , non primus, unitatem dividendo, producat periodum m membrorum, sitque m numerus primus, divisores numeri a , saltem unus eorum, producet periodum m membrorum, reliqui aut sunt ternarius, aut novenarius, aut ex classe 2^a. 5^a. Hic enim periodorum longitudinem non mutant, atque si soli essent, vel seriem finitam, vel periodum *μοῦσαλον* producerent. Quoniam vero periodus ponitur esse m membrorum, patet, alios insuper adesse divisores, saltem unum. Ponas vero plures adesse, et quoniam m est numerus primus, periodus m membrorum ex aliis minoribus constata esse nequit. Quare singuli isti divisores periodum m membrorum producant. Ita v. gr. numerus 4187, qui per 2, 3, 5 non dividitur, producit periodum 13 membrorum, cum sit

$$\frac{1}{4187} = 0, 0002388344877, 0002388 \text{ etc.}$$

Quoniam ergo 13 est numerus primus, consequens est, divisores numeri 4187, si quos habet, itidem producere periodos 13 membrorum. Sit ex divisoribus aliquis b numerus primus. Quoniam ergo producit periodum m membrorum, erit $b - 1$ multipulum ipsius m (§. 9.). Ponatur $b - 1 = n \cdot m$, eritque

$$b = nm + 1$$

Quare in casu exempli propositi oportet b sit ex serie 14, 27, 40, 53, 66, 79 etc. Quoniam vero b est numerus primus, atque minor assumi potest radice quadrata numeri

4187,

4187, patet, ex hac serie unicum numerum 53 affumendum esse, quo, iustituta divisione, reperiri possit, an numerum 4187 metiatur. Reperitur vero

$$4187 = 53 \cdot 79$$

patet ergo et his casibus, ubi m est numerus primus, divisores facile reperiri.

§. 22.

Si numerus a per 2, 3, 5 non divisibilis producat periodum $m n$ membrorum, periodus ista in alias minores resolvi potest. Etenim $10^{m n} - 1$ dividitur per $10^m - 1$ aequè ac per $10^n - 1$. Ponamus m, n esse numeros primos. Quoniam ergo a neque $10^m - 1$, nec $10^n - 1$ metitur, aut primus est, aut utrique $10^m - 1, 10^n - 1$ est commensurabilis, aut factores habet, qui itidem producant periodum $m n$ membrorum. Casu primo et tertio res liquet. Pro secundo ponatur $a = b c$, et b, c producant periodos p, q membrorum. Erit ergo $p < m n$ et $q < m n$. Unde cum $m n$ debeat esse multipulum ipsius $p q$, et praeter m, n alios divisores non agnoscat, patet esse $p = m$, $q = n$. Producit ergo divisor b periodum m membrorum, et divisor c periodum n membrorum. Quare cum sit

$$\frac{10^m - 1}{b} = \text{num. integro}$$

et

$$\frac{10^n - 1}{c} = \text{num. integro}$$

erit $10^m - 1$ et $10^n - 1$ ipsi a commensurabilis. Ita v. gr. numerus 1517 producit periodum 15 membrorum, quae cum in periodos 3 et 5 membrorum resolvi possit, pericu-

riculum fiat, an 1517 sit ipsi $10^3 - 1$ et $10^4 - 1$ commensurabilis. Reperitur vero

$$\begin{array}{r}
 999 \overline{) 1517} \text{ r } 1 \\
 \underline{999} \\
 518 \overline{) 999} \text{ r } 1 \\
 \underline{518} \\
 481 \overline{) 518} \text{ r } 1 \\
 \underline{481} \\
 37 \overline{) 481} \text{ r } 19 \\
 \underline{481} \\
 0
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 1517 \overline{) 99999} \text{ r } 65 \\
 \underline{98605} \\
 1394 \overline{) 1517} \text{ r } 1 \\
 \underline{1394} \\
 123 \overline{) 1394} \text{ r } 11 \\
 \underline{1353} \\
 41 \overline{) 123} \text{ r } 3 \\
 \underline{123} \\
 0
 \end{array}$$

Sunt ergo 37 et 41 divisores numeri 1517.

§. 23.

Si numerus a per 2, 3, 5 non divisibilis producat periodum mnp membrorum, sintque m, n, p numeri primi, periodus ista in alias minores resolvitur m, n, p, mn, mp, np membrorum. Quare eadem ratione fiat periculum, an numerus a ipsi $10^m - 1, 10^n - 1, 10^p - 1, 10^{mn} - 1, 10^{mp} - 1, 10^{np} - 1$ sit commensurabilis. Hoc si fuerit, divisores reperiant. Quodsi vero nullo modo succedat, numerus a aut erit primus, aut, si divisores habet, singuli periodum mnp membrorum producent, eruntque uti §. 21. multipulum ipsius mnp unitate auctum. Ita v. gr. numerus 2449 producit periodum 195 membrorum, etique $195 = 3 \cdot 5 \cdot 13$. Unde periodi minores erunt 3, 5, 13, 15, 39, 65 membrorum. Ex his tantum $10^3 - 1$ et $10^5 - 1$ reperiantur ipsi 2449 commensurabiles, suntque divisores communes 31 et 79. qui ergo metiuntur numerum 2449. Similiter numerus 10001 quippe $= 1^4 + 1$, producit periodum 8 membrorum, quae in periodos 2, et 4 membrorum resolvitur. At vero neque $10^2 - 1$ nec $10^4 - 1$ ipsi 10001 est commensurabilis. Quare, si quos divisores habet, singul-

singuli periodos 8 membrorum producent, atque erunt numeri primi ex classe $8k + 1$. Quare divisione numeri 10001 per 17, 41, 73, 89, 97 & 10001 tentata, pro solo divisore 73 succedit, etique

$$10001 = 73 \cdot 137.$$

ut adeo et 73, et 137, periodos 8 membrorum producant. Similiter numerus 1000001 utpote $= 10^6 + 1$ producit periodum 12 membrorum. Et numeri 12 divisores sunt 2, 3, 4, 6, unde fiunt periodi 2, 3, 4, 6 membrorum. Videatur igitur, an $10^2 - 1$, $10^3 - 1$, $10^4 - 1$, $10^5 - 1$, $10^6 - 1$, ipsi 1000001 sint commensurabiles. Quod unico tantum casu faciente, reperiturque ipsi $10^2 - 1$, et ipsi 1000001 divisor communis 101. Et est

$$\frac{1000001}{101} = 1901$$

Est ergo et 101 et 1901 numerus primus, et uterque producit periodum 10 membrorum. Simili ratione numeri 100001 reperiantur factores 11 et 9091; et numeri 10000001 factores 11 et 909091.

§. 24.

Si numerus a unitatem dividendo periodum m membrorum, atque m non metiatur $a - 1$, vidimus supra (§. 12) a non esse numerum primum. Habet ergo factores b, c , ut sit $a = bc$. Quod si iam b, c unitatem dividendo producant periodos p, q membrorum, erit vel $m = pq$ vel pq erit multipulum ipsius m (§. 10). Quoniam ergo m non metitur $a - 1$, neque factum pq metietur $a - 1$. Quare vel p , vel q , vel p et q , erit ad $a - 1$ primus, et m in periodos minores resolveri potest. Singulis ergo his casibus divisores numeri propositi a facile inveniantur (§. 2.). Ita v. gr. numerus 1261 producit periodum 50 membrorum. At vero

vero 96 non metitur 1261 — 1. Quare numerus 1261 non est primus. Quoniam vero numeri 96 divisores sunt 1, 2, 3, 4, 6, 8, 12, 16, 24, 32, 48. totidem existent periodi minores, ex quibus necessario saltem unica ipsi 1261 commensurabilis est. Reperitur vero, instituto examine, commensurabilem esse periodum 6 membrorum, cum 999999 et 1261 communi divisoře 13 gaudeant. Est ergo

$$1261 = 13 \cdot 97$$

§. 25.

Numerus primus a sit duplum numeri primi b unitate auctum, sive $a = 2b + 1$, erit (§. 8)

$$\frac{10^{2b} - 1}{2b + 1} = \text{numero integro.}$$

Quodsi ergo $2b + 1$ unitatem dividendo producat periodum quae sit $\leq 2b$ membrorum, ista vel nulla, vel unius, vel 2, vel b membrorum erit. At inter numeros primos nonnulli 11 periodum bimembrem producit, et periodus unius membri inter numeros primos solum ternario debetur. His ergo casibus exceptis, periodus erit vel b , vel $2b$ membrorum, adeoque omnium maxima. Ita v. gr.

2. 3 + 1 = 7	dat periodum 6 membrorum
2. 11 + 1 = 23 22
2. 23 + 1 = 47 46
2. 29 + 1 = 59 58
2. 41 + 1 = 83 82
2. 53 + 1 = 107 106
	etc.

Contra ea

2. 1 + 1 = 3 1
2. 2 + 1 = 5 0
2. 5 + 1 = 11 2

Et

2. 113 + 1 = 227 113
------------------	-----------

Q 2

§. 26.

§. 26.

Sint numeri primi $2a+1$, $2b+1$, prior unitatem dividendo producat periodum A membrorum, alter periodum B membrorum, et qui inde fit $(2a+1) \cdot (2b+1) = 4ab + 2a + 2b + 1$ producat periodum C membrorum; erit $2a$ vel $= A$, vel eius multipulum, et $2b$ vel $= B$, vel eius multipulum (§. 9.). At vidimus, C non semper metiri ipsum $4ab + 2a + 2b$. Quo ergo investigentur conditiones, generalissime ponemus

$$a \text{ esse factum ex numeris primis } t m n p q r.$$

$$b \dots \dots \dots t m n P Q R.$$

erit ergo

$$2a = 2 t m n p q r.$$

$$2b = 2 t m n P Q R.$$

Factores isti prout casus tulerit ponentur $= 1$, et si plures dentur, sub his subintelligi poterunt. Ita v. gr. si a, b sint inter se primi, fiet $t = m = n = 1$. Si b sit multipulum ipsius a , fiet $p = q = r = 1$. Et si a vel b vel uterque sit primus, ad p vel P reducitur, positis reliquis factoribus $= 1$. Iam ponatur

$$A = (2) t m p q$$

$$B = (2) t n P Q$$

binarium parenthesi includendo, quoniam quandoque abest, quandoque retinetur, quod fit quodocunque $\frac{2a}{A}$ vel $\frac{2b}{B}$ est numerus impar. Quoniam dantur casus, quibus $\frac{2a}{A} < a$ et $\frac{2b}{B} < b$, his casibus quidam ex factoribus ipsius a vel ipsius b valorem A vel B non ingrediuntur. Hanc ob causam

fam in valore A omiffum vides factorem proprium r et communem n , fimilique ratione in B omiffi factorem proprium R et communem m . Ponas enim eos non effe omittendos, cenferi poterunt effe $= 1$, adfunt enim factores eorum vices tuentes. Iam ponetur (§. 10)

$$C = (2) t m p q P Q.$$

In hoc valore (2) omittitur, fi in utroque valore A , B omittatur, reliquis cafibus retinetur. Erit fubftitutus valoribus

$$\frac{(2a+1)(2b+1)-1}{C} = \frac{4 t m n p q r . t m n P Q R + 2 t m n p q r + 2 t m n P Q R}{(2) t m n p q P Q}$$

$$= \frac{4 r t m n R}{(2)} + \frac{2 r}{(2) P Q} + \frac{2 R}{(2) p q}$$

Patet ergo, diviforem (2) etiamfi retineatur, non impedire, quo minus haec expreffio fit numerus integer. Pars eius prima

$$\frac{4 A r t m n R}{(2)}$$

necelfario eft numerus integer, quare quaefitio ad alteram partem

$$\frac{2 r}{(2) P Q} + \frac{2 R}{(2) p q}$$

five fimpliciter

$$\frac{r}{P Q} + \frac{R}{p q}$$

reducitur. Haec vero fractio nunquam eft numerus integer, nili uterque divifor fit $= 1$, adeoque

$$A = (2) t m.$$

$$B = (2) t n.$$

Q 3

Quodfi

Quodli ergo in valoribus A, B defint factores proprii ipforum a, b , erit

$$\frac{(2a+1) \cdot (2b+1) - 1}{C} = \text{numero integro}$$

reliquis casibus, iisque longe frequentissimis, non erit

$$\frac{(2a+1) \cdot (2b+1) - 1}{C} = \text{num. integro.}$$

Ita v. gr. $\frac{1}{4}$ producit periodum 5 membrorum, et $\frac{1}{10}$ periodum 4 membrorum. Est ergo

$$\begin{aligned} 2a+1 &= 41 & 2b+1 &= 101 \\ a &= 20 = 2 \cdot 5 & b &= 50 = 2 \cdot 5 \cdot 5 \\ A &= 5 & B &= 4 \end{aligned}$$

Quare

$$\begin{aligned} (2) a &= (2) t m n p q r \\ &= (2) * 5 \cdot 2 * * 2 \\ (2) b &= (2) t m n P Q R \\ &= (2) * 5 \cdot 2 * * 5 \end{aligned}$$

Hinc

$$\begin{aligned} A &= (2) t m * p q * \\ &= * * 5 * * * * \text{Hic enim omittitur (2)} \\ B &= (2) t * n P Q * \\ &= 2 * * 2 * * * = 4. \text{Hic enim retinetur (2)} \end{aligned}$$

Quoniam ergo $p = q = P = Q = 1$, patet esse

$$\frac{(2a+1) \cdot (2b+1) - 1}{C} = \text{numero integro.}$$

Quod facile examini subicitur. Nam cum

$$\begin{aligned} \frac{1}{4} &\text{ producat periodum 5 membrorum} \\ \frac{1}{10} &\text{ 4} \end{aligned}$$

confe-

consequens est (§. 10)

$$\frac{1}{41} \cdot \frac{1}{102} = \frac{1}{4142} \text{ producere periodum } 20 \text{ membrorum.}$$

Sed

$$\frac{4141-1}{20} = \frac{4140}{20} = 207 = \text{numero integro.}$$

§. 27.

Ex his, quae haecenus de seriebus decimalibus exposui, plurima sunt quae et aliis progressionibus adplicantur. Decimales propterea reliquis practuli, quod systema numericum iis est accommodatum. Hoc unum notabo, alias plerumque prodire periodos, si alia aliaque assumatur progressio. Ita v. gr. supra vidimus (§. 16.)

$$\frac{1}{13} = 0, 076923, 076923, 0 \text{ etc.}$$

in systemate decimali dare periodum tantum 6 membrorum, ut adeo hinc colligi nequeat, an 13 primus sit nec ne? (§. 11). At vero, si loco progressionis decimalis adhibeatur dyadica

$$1, 2, 4, 8, 16, 32 \text{ etc.}$$

periodus duodecim membrorum emerget, atque inde colligitur, 13 esse numerum primum. Est enim, residua duplicando, et si 13 exundant, 13 abiciendo, residuorum series

$$\begin{array}{r} 1, 2, 4, 8, 16 \\ \quad 3, 6, 12, 24 \\ \quad \quad 11, 22 \\ \quad \quad \quad 9, 18 \\ \quad \quad \quad \quad 5, 10, 20 \\ \quad \quad \quad \quad \quad 7, 14 \\ \quad \quad \quad \quad \quad \quad 1, 2 \text{ etc.} \end{array}$$

Sic et pro quovis numero primo a dantur progressionones

$$1, m, m^2, m^3, m^4, \text{ etc.}$$

quae

quae periodum producant $a - 1$ membrorum, quod cum de numeris compositis nunquam locum habeat, patet, et hinc peti posse numerorum primorum criterium. Denique si in serie decimali duo numeri primi, uti v. gr. 41 et 271, aequalem periodum $\frac{1}{5}$ membrorum producant, alia adhibita progressionem periodos producent inaequales. Simili ratione rarior ille casus numeri 4141, qui in systemate decimali periodum producit 20 membrorum, ceu partem aliquotam ipsius $4041 - 1$, (§. 25) alia assumpta progressionem speciem numeri primi mentiri desinit. Etenim in systemate dyadico periodum producit 100 membrorum, et cum

$$\frac{4141-1}{100} \text{ non sit } = \text{ numero integro,}$$

hinc utique liquet, numerum 4141 non esse primum.

COMMENTARIUS IN MALACHIAM, CUM EXAMINE critico versionum veterum, et lectionum variarum Houbigantii. Accedit Specimen Bibliorum Polyglottorum, Auctore CAROLO FRIDERICO BAHKDT, Professore Erfordienfi.

Lipsiae, ex Officina Hicinsia, 1768. plagg. 10. cum praef. octonis.

De huius commentarii indole ut eo accuratius dicamus, videndum est primo de prolegomenis ei praefixis. In his autem consultum duxit Cl. Bahkdtus plane tacere de auctore libri, de nomine et aetate Malachiae, de statu Iudaeorum, quem haec prophetia respicit, de divina libri auctoritate, aliisque eius generis rebus. Haec enim omnia, ab iis, qui vel in universam Scripturam Sacram introductiones dederunt, vel in singulos Scripturae libros commentati sunt, copiose expolita repetuntur. Solum igitur huius libri argumen-

tum proposuit Auctor Lecto-ibus, quod rectius et accuratius, quam quidam vulgarium interpretum, assecutus esse videtur. Sententia autem *Bahrstii* est haec: Malachiam, reliquorum Prophetarum more, libellum suum non uno eodemque tempore litteris mandasse, sed, singulis orationibus ad populum habitis, singularum summam domi descripsisse, et demum in unum Volumen collegisse.

Hinc in quatuor partes totum Malachiae libellum descripsit *Bahrstius*. I) In prima reprehendit Propheta populi Iudaici, et potissimum Sacerdotum, in negligendo cultu Dei publico, impietatem, atque de violato foedere Levitico, Dei nomine queritur, Cap. I. usque Cap. II, 10. II) Alio tempore sermonem habuit de matrimonii iuribus non violandis, v. 10-16. Cap. II. — III) Postea quum profanorum hominum improbitas latius proserperet, adeo ut magna Iudaeorum pars, fidem in promissiones de redemptione generis Iudaici per Messiam futurum fore dimitteret, atque ad Naturalismum declinaret, duabus orationibus graefanti malo succurrere iussus est. Itaque a Cap. 2, 17. usque ad Cap. 3, 12. horum rationes exponit, et refutat, repetitis de Messia et *redemptore*, et *iudice*, vaticiniis. IV) Hoc argumentum persequitur Propheta a Cap. III, 12. usque ad finem. Atque haec de Prolegomenis dicta sunt.

Progrediamur ad Commentarium ipsam. Ac primum *Bahrstius* Latinam Malachiae versionem dedit, quae et sensum diligenter exprimit, et satis eleganter scripta est. Quod ut confirmemus, vericulos aliquot huius versionis apponamus. Priora capituli primi commata ita versa sunt. *Oracula avventus edita per Malachiam, quibus Israelitae graefiter admonentur, et enaeque ut nuntiatur. Iona, amor, inquit, si gul-ri vos amplexus sum. Sed vos ne agnoscere quod in velle videmus benefico, quibus praecipuum hunc am-rem significat. Et si sci-rette, Isaacum meum Adamar-rem argue ac Iudaeorum petrom exstutisse — ait Iona. Quod quum ita sit, cur vos tamen Isaac-*

litas adeo amavi ut Idumaeos negligere? Nam eorum non solum regionem dirui nostrisque iussi, sed etiam, quamvis regioner vastatas restituere siner conentur, ita eos prohibere a conatu decrevi, ait Iova, dominus universi, ut, si quae reaedificent, denovo ea destruum, adeo ut nunquam desinant vocari regio a Diis maledicta scelerum causa. Et haec ipsi olim experiemini, et potentiam bonitatemque Dei celebrabitis, quod fines adeo vestros amplificaverit, etc.

Quae versione latina diligenter explicuit *Bahrdius* Malachiae verba, de his uberius in notis egit. Notae vero duplicis sunt generis; aliae sunt philologicae, aliae criticae. Philologicae sensum verborum e natura et legibus linguae accurate et copiose erunt. Interdum verba paullo fufius, quam locus postulare videbatur explicantur. Sed longior fuit *Bahrdius* in eruendis quibusdam vocum significationibus eam ob causam, quod Lexica vulgaria in docendis vocum originibus tam ieiune interdum versantur, ut sanior interpres ad eiusmodi digressiones se abripi facile patiatur. Bonam harum observationum indolem vel ex eo elucere arbitramur, quod Auctor ipse fatetur, se eas non solum usui proprio, cuius iam erudita aliquot specimina exhibuit, sed etiam doctrinae Grotii et Fischeri nostri debere. En observationum philologicarum specimina quaedam. Cap. I. **שׁוֹמֵר** quum a *serendo* d. catur, et *shu* quod quis fert, et *sententiam* a iudice *prolatam*, significat. Dici autem hanc vocem monet *Bahrdius*: in utramque partem, atque tum demum malo sensu sumi, ubi **על** sequatur, pro quo **ל** ita ut **שׁוֹמֵר אֶל-יְשׁוּרָאֵל** sit: *sententia gravis de reprehendendo: si aequum impietate atque potissimum ingratitude.* Quae est Cap. I. 2. verborum **אָרַב** et **שׁוֹמֵר** explicatio, ea egregie facit ad explicandum veratum illum Rom. IX, 13. locum: τὸν Ἰακώβ ἠγαπήσα, τὸν δὲ Ἠσαὺ ἐμίσησα. Namque **אָרַב** est *preponere*, **שׁוֹמֵר** vero, vi oppositionis, non *adversus*, sed *postulare*, *negligere*. — **צַבְאוֹת יְהוָה** nihil aliud est quam Iova dominus universi.

Nam

Nam צבא non copiam hominum vel spiritum tantum notat, sed quaecumque multitudinem rerum, etiam inanimatarum, Graece *παισιμασία*. — Diligenter admodum expositae sunt notiones vocum in v. 6. Cap. I. occurrentium. Sic de verbo אב dicit, id apud orientales aequae ac apud Graecos et Latinos, pro *auctore gentis* sumi. Hinc in V. T. de Deo rarius dicitur. Spiritualem vero אב, *πατήρ*, notionem, novo Testamento propriam. ibi locum non habere. De verbo ארמים monet, si quis velit ex eo probare pluralitatem personarum, ei fatendum esse, se numquam libros Hebraeorum legisse. Primum enim ארמים poni in respectu ad ארמי, de quo antea dixit. Deinde אמי dicitur, non אמינו, quod tamen poni debuisset, si pluralis ad Deum pertineret. Deum tantum dicere voluisse, se cum Iudaeis esse in eadem relatione, in qua sint subditi erga magistratus: *bin ich nicht eure Obrigkeit?* ita ut pluralis ponatur ideo, quia Deus erat ארמים, i. e. magistratum omnium instar. Non minus lubrica Bahrdtius videntur esse argumenta, quae e voce אלהים ducuntur; longeque aptiora putat ea, quae verbis pluralibus et substantivis cum suffixis pluralibus nitantur. — Cap. I. v. 8. phrasim haec: שח פני פלתי, *tollere faciem alterius*, explicatur, triplicemque habere significationem allatis locis probatur. Denotat: 1) *reuereri* 2) *benivole excipere* deprecantem, vel munera ferentem, 3) *flavere* ex lucri aut partium studio. Cap. II. v. 3. locum valde obscurum: ובשח אתכם אליו, reiectis aliis versionibus, ita vertit Bahrdtius: *hoc feret vos ad se*, i. e. *hinc i. numinia cum tanta exesitate efficit, ut culpam apr. factis, vobis si hinc egisse intelligatis*. Hanc interpretationem cum e legibus linguae, tum e sequentibus verbis, יירעם, probat. Cap. II. v. 7. verba ארמי או ארמיך vir doctissimus in numero plurali sumit, et de ministris Dei in universum explicat. At nos persuadere nobis ausimus, esse h. l. descriptionem insignis legati ad Levitas missi, ut pactum illud, de quo sermo est, renovaret. Atque is legatus videtur nobis Elras esse, quoniam

omnes characteres optime in eum conveniunt; cuius libri lectionem in hoc Propheta explicando imprimis utilem putamus. Cap. II, 10. miratur *Bahrdtius*, viros quosdam doctos per DN Iacobum intelligere, quum tamen primum Deus supra Cap. I, 6. hoc nomine insigniatur; deinde analogia membrorum requirat, ut idem subiectum intelligatur in propositione priori, quod in posteriori, et vice versa. — Cap. II, 15. recte statuere censemus *Bahrdtium*, voce DN intelligi Abrahamum. Versum ita latine reddit: *Certe primus et unus ille, magnae posteritatis parens, hoc vestro more non egit, quamvis vigoris satis haberet reliquum. Nihil enim ille voluit, quam ut larga posteritas a Deo promissa obtineretur. Vos itaque cohibete libidinem vestram etc.* Nos tamen hunc locum ita interpretari malimus, ut dicamus, exceptiones Iudaeorum primum afferri, et deinde iis responderi. Atque ita sensus esset hic: *Nullus ne hoc fecit salva tamen virtute sua?* Haec sunt verba Iudaeorum se excusantium, afferentiumque exemplum Abrahami, praeter unam aliam quoque ducentis uxorem in matrimonium. Responsio Prophetiae: *Sed cur fecit ille unus? quaecebat semen Dei,* i. e. promissum a Deo filium. Longe alia fuit vestra et Abrahami conditio: vos hoc facitis libidinis causa, Abraham, ut promissum a Deo filium acciperet. Hac ratione nos DN explicamus per *virtutem, excellentiam*, quae significatio saepius in Scr. S. occurrit. — Cap. III, 1. 2. ff. diligenter explicatur celebre illud de Ioanne, Christi praecursore, vaticinium. Sic placent quae v. 2. de ναρσισ Christi differit, quam in N. T. plerumque denotare dicit *instructionem regni gratiae*, factam 1) per redemptionem humani generis; 2) per destructionem republicae Iudaicae, et gentium adoptionem. Versu 3. huius capituli scite exponitur verbum DN , quod dicitur cum de iudicibus, tum de doctoribus, aliquoties etiam de artificibus in officina occupatis. Sed id h. l. notasse, non sufficere putat *Bahrdtius*. Nam, ut bene monet, saepe, ubi ipsa actio sequitur, ut h. l. *sedendi*, vim fere amittit, et nihil indicat quam

quam hoc, eum, qui dicitur שבת *sedere, iam in re tractanda occupatum esse, eum rem serio agere et sedulo.* Hinc ita vertit h. l. *in eo sedulo occupatus erit.* — Cap. III, 3. per בני לוי non, ut Drufius vult, ecclesiam Christianam, sed omnes ecclesiae Messianae omnium temporum doctores intelligit. Cap. III, 15. phrasin ברון אלודים recte exponit, *per sceleribus se dare, reluctanti conscientia, eo tamen animo, ut videas, an Deus te sit puniturus, cum id tibi nolit persuadere.* Eodem Cap. v. 18. verbum ושב de conversione a quibusdam, v. c. ab ipso Grotio, explicatur. Sed recte tradit Auctor, ושב sequente verbo, exprimere *iterationem*, et mox per iterum, mox per re, verti posse. Itaque h. l. vertitur *denuo visitabis etc.* — V. 23. ורא non *tremendus*, sed *reverendus, illustris*, recte redditur. Atque haec sufficient de notis Philologicis, quas non esse contemnendas, vel pauca haec, quae dedimus, specimina, luculenter demonstrant.

Accedimus ad alterum notarum genus, hoc est criticas, seu eas, quae in sanitatem lectionis inquirunt. Examinauit autem *Bahradius* varias et *Houbigantii*, et *Versionum veterum scripturas.* Naturam inolemq̃ huius generis notarum non accuratius describere nos posse arbitramur, quam referenda *Bahratii* sententia, qua notae istae nuntur. Et primum Syriacam versionem Polyglottiorum quibusdam in libris cum Alexandrina mirifice convenire dicit, ut adeo suspicetur, eius auctorem Alexandrinos in vertendo secutum esse, et modo Codicem Ebraicum ad manus habuisse, quem in iis locis, ubi lacuna esset in Alexandrinis, aut versio ipsi suspecta, consuleret. Quod eos facilius concessuros esse putat, qui statuunt, Versionem Vulgatam ex Alexandrina confectam esse, et qui in hoc Malachiae libello Syriacam cum Vulgata conferre velint. Nam in eo certe utraque haec versio ubique fere consentit. Contendit quoque, Arabicam e Graeco fuisse confectam. Et omnino pronus est in eam sententiam, ut putet, versionum Veterum

plerarumque auctores, exceptis Chaldaeo, Aquila, et Symmacho, Alexandrinam secutos fuisse. Et recte quidem. Sed quum omnes illae Versiones hodie valde corruptae et interpolatae sint, diligenter eae diiudicandae sunt. Cui negotio feliciter peragendo, sequentes *Bahrdtius* constituit regulas. Primo loco conferendam esse praecipit versionem Alexandrinam cum Ebraeo, atque, ne omnis eius discrepantia pro variae scripturae indicio habeatur, cavendum. Videndum porro quid habeant ii, qui Alexandrinam secuti sunt. Arabicae versionis minimam esse auctoritatem dicit, quum recentioribus temporibus confecta sit, et coeco pede Alexandrinae vitia sequatur, quod manifeste e locis apparet, ubi utramque inter se contulit. Eo magis autem animadverti debere suadet Arabicae a Graeca dissenfum, quem certissime indicare perhibet, in versione Graeca legendum esse aliter. Post Arabem Syrum conferendum esse docet. Hic ubi ab Alexandrina dissentit, nihil habet auctoritatis pro stabilienda coniectura; Alexandrinam esse corruptam, nisi in iis locis, ubi simul a Chaldaeo et Ebraeo discedit, Vulgatumque sequitur; nam tum pondus dissenfum habere arbitrat. Et saepius se animadvertisse refert, Syrum, ubi haeserit in verbis Alexandrinorum, Chaldaeam paraphrasin, aut ipsum textum Hebraeum consuluisse. Atque eiusmodi dissenfus nullam vim habet, in criticis super Alexandrina versione animadversionibus. Contra vero ubi Syrus ab Ebraeo textu aequae ac Chaldaica paraphrasi omnino abhorret, et cum solo Vulgato, vel Arabe convenit, ibi Alexandrinos secutos esse iure censetur. Ac de hac re ita quidem monet *Bahrdtius*, ut, ubi Syrus cum hodierno Alexandrino textu conveniat, tum textum Alexandr. genuinum et purum esse certissime colligatur; ubi vero ab eo dissentiat, tum etiam textum Alexandr. olim aut aliter iacuisse aut lacunam habuisse, manuque medica indigere, statuatur. Denique, ubi Syrus, Arabs, et Alexandrini consentiant, ibi Vulgatum versionem, si similiter ab Ebraeo aliena sit, pro sana

non

non habendam, sed restituendam esse arbitratur. Has *Bahrdtii* observationes uberius referre placuit: quum et per se sint dignae, quae accuratius considerentur; et indolem notarum criticarum, in hoc Malachiae commentario occurrentium, prodant. Ex his enim placitis, Versiones, cum Alexandrinam, tum reliquas examinavit, emendavitque. In examinanda Vulgata adhibuit varias scripturas, quas Blanchinus, in *Vindiciis Canoniarum scripturarum Vulg. lat. editionis*, e Codice Toletanae ecclesiae, litteris Gothicis exarato, dedit. Houbigantii lectiones, non infeliciter, multis in locis examinantur. Praecipue animadvertit *Bahrdtius*, in viro hoc doctissimo, quod varias quascunque scripturas, quas vulgari lectioni praefert, ex scriptiois similitudine, quae inter utramque lectionem esse cernitur, derivare soleat, et fere raro in illud coniecturarum genus incidat, quo glossae, e marginibus textui illatae, indagantur et reiciuntur. Certe *Bahrdtius* hoc coniecturarum genere saepius usus est, e. g. in vexato illo loco Cap. I, 12. וְיִכְבֹּד נִבְזָח אֶכְלֶךְ. Verbum enim אֶכְלֶךְ e margine in textum illatum esse monstrat. Plura vero examinis veterum versionum exempla dare poterimus tunc, cum altera Hexaplorum Origenis pars edita fuerit.

Restat ut de *Appendice* aliquid dicamus, in quo specimen bibliorum Polyglottorum dedit. Huius quidem specimen rationes eo redeunt, ut Versio Alexandr. integra describatur; ut diversitate litterarum eius ab Ebraeo dissensus significetur; denique, ut huic versioni Vulgata, Syriaca, Arabica, cum Chaldaea et reliquis Orientalibus, subiiciatur, nempe iis modo in locis, ubi singulae ab Alexandrina discedunt. Et talis quidem editio commoda non levia haberet. Primum enim magna bibliorum Polyglottorum moles ad exiguum opus redigeretur, et parceretur sumptibus emtorum mirifice. Porro versiones omnes in quovis loco simul conspici, atque, ubi cum Ebraeo conveniant, ubi minus, iudicari

cari posset. Nam absentia earum de consensu, praesentia vero de dissentiu Lectorem statim moneret. Deinde, quod magni momenti videtur *Bahratio*, viri docti, talis editionis ope, celeri negotio de universa natura versionum iudicare, et v. c. in quibus libris Alexandrini ab Ebraeo magis minusve difcedant; quarum versionum auctores, et in quibus libris, Alexandrinos fuerint secuti; quae versiones cum aliis versionibus magis minusve conspirent; et alia multa intelligere, aliosque docere possent. Speciminis causa Psalmus primus, ea, quam diximus, ratione, exhibitus est.

Ceterum, hoc quoque commentario Cl. *Bahratio* non levem linguarum orientalium, et philologiae, quam sacram vocant, peritiam demonstrasse, lubenter profitemur.

MISCELLANEA PHILOSOPHICO MATHEMATICA
Societatis regiae Taurinensis, TOMUS III.
ad Annos 1762 - 1765.

Taurini ex typographia regia, 1766. pagg. 396. cum septem tabulis aeneis, in 4.

Tertio hoc Societatis Taurinensis Miscellaneorum Tomo occurrit primo: *Maqueri*, Viri Cl. disquisitione, de diversa salium neutrorum seu mediorum dissolubilitate in spiritu vini, una cum observationibus de diversis his salibus. Cum classis horum corporum compositorum admodum sit vasta, tantum abest ut omnia sint cognita, ut potius magnus eorum numerus supersit adhuc, quae chymici nondum viderunt, multo minus eorum proprietates eruunt; quinimo nec maxime communes salium neutrorum affectiones sunt cognitae atque perspectae. Quare Auctor Cl. maxime memorabilem atque utilissimam horum salium proprietatem, nempe dissolubilitatem maiorem minoremque, expen-

expedendam sibi sumit, cum ea non solum eorum naturam declaret, sed ex ea etiam phaenomena crystallisationis derivanda veniant. Plures iam Chymici eam consideraverunt, atque definiverunt ea salia, quae aqua dissolvuntur: sed non sola aqua actionem in ea exercet. Cognitum enim est rei peritis, spiritum vini aequae ac aquam menstruum esse aptum ad dissolvenda multa, imo plura salia, quam aquam; nemo vero, ex mente Cl. Auctoris, ea salia, quae spiritu vini dissolvuntur, accurate consideravit, quantitatemque, qua spiritus vini saturatur, determinavit, sed in genere solum nonnulli affirmarunt, dari certa salia, ut terram foliatam sedativam, etc. quae solvuntur a spiritu vini. Auctor Cl. itaque specialius considerat Tartarum vitriolatum, nitrum ordinarium, sal Glauberi mirabile, nitrum quadrangulare, sal commune, sal ammoniacum vitriolatum, sal ammoniacum nitratum, mercurium sublimatum corrosivum; aliaque eiusmodi salium neutrorum genera luculentius considerat, indubitatisque experimentis docet, quibus conditionibus spiritus vini sit eorum menstruum. II) *Johannis Francisci Cignae* dissertatio, de novis quibusdam experimentis electricis. Occasione eximiae versionis gallicae Symmetarii libri, quam Nolletus Vir Cl. novis ac ingeniosis experimentis auxit, et in quibus illud maximopere ostendit, quod in cruralibus per frictionem excitatis, et in vitris electricitatem ex communicatione habentibus, oppositae electricitates junctae et distinctae exhibeantur, Cl. Auctor multa collegit eodem spectantia. Capite igitur I. agit de frictione binarum taeeniarum sericearum ejusdem coloris: Capite II. de frictione binarum taeeniarum sericearum, oppositis coloribus mixtarum; tum de Symmetaria cruralium electricitate loquitur. Cap. III. exposcit de conducti taeeniarum electricarum ad leves superficies adhaesione: Capite IV. de phaenomenis tubi aere vacui, aut differentibus corporibus olei, affert, deque analogia cruralium, oppositas electricitates habentium, cum onerato vitro; item de

tenacitate electricitatis in coercentibus. Cap. V. De armaturarum officio in onere vitrorum, aliorumque coercentium. Tandem cap. VI. de contrariarum electricitatum natura differitur. III) De actione calcis vivae in diversis corpora, Auctore ill. Comite *Saluce*. IV) *Eiusdem* experimenta ad causas inveniendas mutationum, quae Sympus violarum per mixtionem diversorum corporum lubit. V) *Ioh. no. Bapt. Gabe* Specimen tertium de humoribus animalibus. Cum experimenta de spontanea humorum mutatione Cl. Auctor institueret, paulatim eo deductus est, ut varias etiam partes exploraret, quibus humores secundum naturam efficiuntur, atque adeo productiones varias, tum albuminosae partis, quae serum constituit, tum lymphaticae et aquosae, ad examen revocaret; hinc in praesenti dissertatione varia de Ruyshiana membrana, de flocculis, quos in cauda nullus sanguis gignit, de fibroso basi cruoris insulam coarctante, de tale Unguis essentiali, tentamina nata, Auctor Cl. describit. VI) *Caroli Allioni* Serpium aliquot descriptiones, cum duorum novorum generum constitutione. Describitur primo *Oxygia* dichotoma axillis ramorum unicoloris: secundo *Basilis*: tertio *Lindernia*: quarto *Viola* aculis foliis palmato multifidis et laciniatis. VII) Manipulus insectorum Taurinensium a *Carolo Allionio* editus. VIII) *Iohannis Petri Moruae Dana*, de hirudinis nova specie, nova, remediisque adhibendis, diff. IX) *Eiusdem* de quibusdam urticae, marinae vulgo dictae, differentiis observat.

Classis mathematica continet: I) Dissidationes problematis de motu chordatum vibrationem, Auctore *Barro*. Omnes, qui solvendo hinc problemati de chordis vibrantibus se accinxerunt, illud sub tribus conditionibus solummodo considerarunt: harum prima in eo consistit, ut chorda duabus extremitatibus fixa, ac per quamcumque vim tensa, concipiatur; altera vero motum huiusmodi tensae chordae

admo-

admodum parvum esse, ita ut figura, quam chorda motu eo consequitur tempusculo quocunque, sit curva, cuius femiordinatae infinite parvae; tertia vero supponit, motum cuiuscunque elementi chordae fieri semper secundum eandem applicatam. Generalius quidem posset tractari hoc problema; sed generatioribus hypothesebus ad calculum deducunt ita complexum atque compositum, ut nihil exinde concludi possit. Quare ill. *Euleri* sub his legibus ex principis dynamicis solutionem eiusdem exhibet, non solum positus chordis aequaliter crassis, sed etiam crassitudine earum inaequali concepta. II) Eiusdem Cl. *Euleri* legitur integratio aequationis differentio-differentialis, in qua tres variables quantitates occurrunt. III) *Eiusdem* Viri Cl. disquisitiones sequuntur de construendis telescopiis ex quinque vel sex lentibus, deque eorum perfectione promovenda. Cum haec theoria absolvetur nonnullis formulis algebraicis, volumine decimo tertio Commentariorum Academiae Berolinensis demonstratis, huic eas loco, ne lectores ad eas inde petendas cogerentur, liberali atque prudenti consilio, interverunt Academici. IV) *Laridimus de la Grange* diversa problemata, calculum integralem concernentia, considerat, eorumque occasione, I) motum fluidorum; II) chordas vibrantes expendit. III) generalem tradit methodum determinandi motum systematis quorumcunque corporum, quae in se invicem agunt in suppositione, quod haec corpora non nisi infinite parvas oscillationes circa punctum aequilibrii peragant. IV) Hanc deinceps solutionem quarti problematis ad chordas sonantes applicat; et dein V) Theoriam perturbationum Iovis et Saturni, ex eorum attractione mutua et reciproca expendit, formulisque circumferibit, ex hisque eruit earum tabulas in numeris. Classe hanc, omnemque Tomum, claudunt excerpta ex diversis *Amberti* literis, annis 1764. et 1765. ad Cl. de la Grange data. Nos quidem vehementer optamus, diutissime Commentarios hosce, doctis hominibus omnibus, inque

inque his Physicis potissimum et Mathematicis, exoptatissimos, continuari.

NOVA LITTERARIA.

De Primis Abitatoribus Italiae, Opera Postuma del Padre STANISLAO BARDETTI, della Compagnia de Gesu, Teologo di S. A. S. il Signor Duca di Modena.

PARTE PRIMA. in 7. gr.

De *Primis Italicae Litterae* Opus posthumum, a *Bardetto*, Viro doctissimo, olim summo studio conceptum, auctae typis exornandum suscepit Typographus Mutinensis, *Montanarius*, et consiliū, quod hac in re cepit, rationem singulari Programmatae exposuit, quod hic latine conversum cum caeteris communicamus, ut, quale statuendum huic operi pretium sit, cogitare aliquo modo et diiudicare possit. Ita vero scribit *Montanarius*.

„Quo diligentiores explicata sunt Origines gentium, et spissis saepe numero involutae tenebris, eo magis non solum curiositatem Eruditorum excitant, sed etiam barbarorum hominum attentionem, qui meliora ignorantes, maiores suos vel terrae filios fuisse, vel caelo delapsos credere, omni tempore in se traxerunt. Hinc tantae Numinum generationes, et fabulae physicae natae sunt, quibus ignorantia hominum tam diu nutrita est, donec sanae rationis et criticae artis usus eos ad modestiam et veritatum reducere. Iam omnes sciant, migrationes populorum solas fuisse, quibus hac vel illa mundi parte vallata, alia illam populis abundare coepit; neque aliud quodquam nobis eruendum restat, quam ut in modum ac tempus, quo mi-
gratio-

grationes istae olim acciderint, et unaquaeque natio initium cepit, et ab aliis distincta fuerit, inquiramus.

Fuere quidem Scriptores haud pauci, qui in honorem Italiae disquisitionem talem utique instituerent, ac summa diligentia in eruenda primorum Incolarum origine vererentur: nemo tamen, quantum sciam, neque desiderio, neque expectationi eorum, qui Antiquitates Italiae amant, ruit fatiscerat, cum Stanislaus Bardetti, Soc. Jesu Sodalis, Vir clarissimus, a prima Italiae iuventute argumentum hoc amplissimum curatius tractandum sibi sumeret. Quae in re, post multos tandem multorum annorum labores et vigiliam, eam operis huius partem, quae originem populorum Incolarum ultimam explicat, ad finem perduxisset, utpote, ut eo esset, ut etiam ea omnia, quae mores, religionem, ritus, et linguas horum populorum diversas spectant, e tenebris in lucem protraheret, et libro singulari collecta proponeret. morte impeditus, hanc alteram operis praestantissimi partem indigestam reliquit.

Interea ne totum hoc opus Eruditorum usui eriperetur, contitui tandem, prelo subicere ac publicare eam partem, quae perfecta omnino dici potest, et — *de primis Italiae Incolis* tradit: neque dubito, quin, quod desideratum tam diu est opus, ab omnibus etiam harum rerum intelligentibus viris, benevole excipatur.

Atque ne auribus Eruditorum me dare aliquid velle videar, indicem praeceptorum capitum, quibus omnis super re proposita conclusa est disputatio, adiciam, ut quo ordine conscriptus sit hic liber, a quovis intelligi possit ac diiudicari. Ego vero, quod ad ipsam huius operis praestantiam attinet, ex sententia ac iudicio virorum gravissimorum, qui manu exaratum legerunt, afflicare possum, tantam in eo graecarum latinarumque literarum copiam, tamque praeclaram in iudicando modestiam reperiri, ut omnibus iis, qui super hac re commentati sunt, palmam praeripiat Bardettus, dignusque sit, qui inter Scriptores Antiquitatum Italicarum praestantissimos, principem obtineat locum.

Ceterum, edendi huius Operis, quod Apparatus ad historiam populorum Italicorum universam dici potest, dignusque est, qui historiae Romanae et Annalibus Italiae ab incomparabili Muratorio olim conscriptis praefigatur, ea erit ratio, ut uno tantum Volumine, satis quidem spisso sed in duas diviso partes, ea forma, quae quarta regia vulgo dicitur, excudatur, ac summa diligentia emendatum, et effigie ac vita Auctoris ornatum, cum praefatione uberiori, et indicibus rerum necessariis instructum, intra primum huius anni semestris in publicum prodeat. Pretium huius editionis, ad nummos 12. Paolos constitutum, satis aequum atque honestum esse videtur.

His itaque praemissis, nunc ipsas, quibus hoc opus constat, partes, paucis iudicabo. Prima nimirum Sectione Cap. I. narratur, quantum lucusque super origine populorum Italicorum a viris doctissimis disputatum, et quid de tota hac quaestione in universum statuendum sit. Cap. II. de utilitate ac praestantia huius argumenti differitur. Cap. III. deinceps ostenditur, primos Italiae populos eos iudicandos esse, qui sub adventum Pelasgorum in Italiam post deluvium Deucalionis ibi iam habitaverint, adeoque primos homines per mare in Italiam haud venisse. Qua occasione de antiquis navigationibus nonnulla proferuntur, simulque demonstratur, Pelasgos fuisse primos, quorum auxilio Graeci ac Barbari in primis in Italiam fuerint transmissi. Cap. IV. Difficultates circa ea, quae Cap. III. dicta sunt, e medio tolluntur, et ad obiectiones quasdam e scripturis fieris petitas respondetur. Cap. V. Alia dubia e Scrip-toribus profanis nexa solvuntur. Cap. VI. denique demonstratur, Circumpadanos populos, et primos, Italiae Incolas, fuisse Ligures, Umbros, et Tauriscos, e quibus omnes reliqui harum regionum populi originem traxerint. Altera dein Sectione Cap. VII. id potissimum agit Auctor, ut evincat, Ligures et Umbros, primos Italiae Incolas e Celtis ortos, et Tauriscos tandem Germanos fuisse. Cap. VIII. de primis Italiae incolis, Circumpadanis praecipue populis, nonnulla, partim ex originibus eorum Celticis et Germanicis tracta, partim ex
 iiis

iis quae apud Scriptores antiquos de his populis occurrunt defuncta, memoratu digna commemorantur. Cap. IX. De reliquis Italiae Incolis a Pado fluvio distitis eorumque origine ultima differitur. Cap. X. De Sicanis sive Siculis, in primis etiam Italiae habitatoribus numerandis, agitur, et eorum origo Ligustica demonstratur. Cap. XI. De Aboriginum natione, ex Italis et Liguribus oriunda, dicitur. Cap. XII. Auruncos quoque gentem Umbriam fuisse declaratur; et Cap. XIII. tandem ostenditur, quam maxime ex iis omnibus, quae super origine horum populorum antea dicta sunt, Antiquitates eorum illustrari, ac recte diiudicari possint.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Aprilis Anno MDCCLXIX.

MARTINI GERBERTI, NUNC S. R. I. PRINCIPIS et Abbatis Congregat. S. Blasii, in silva nigra, iter Alemannicum, accedunt Italicum et Gallicum, sequuntur Glossaria Theatrica, ex Codicibus manuscriptis, a Saeculo IX. usque ad XIII.

Typis San-Blasianis 1765. Alph. 1. plagg. 20. in 8.
cum tabb. aeneis quamplurimis.

Cum in animum induxisset *Gerbertus*, Monachus Benedictinus, nunc Princeps Abbas San-Blasianus, Vir doctissimus, post vulgatas Italiae, Galliae, Hispaniae Liturgias, edere et Alemannicam, quae sola fere desideraretur adhuc apud romanenses Europae nationes, videreturque etiam propterea exoptabilis, quod e primis Germaniae provinciis Alemannia fuerit, quae Christo nomen dedecit. Illius consilii rationes pepererunt aliud consilium, itineris nimirum per Alemanniam instituendi, exquiri eundique, si quae forte in monasteriorum scriptis, aut bibliothecis doctorum hominum, superessent, chartas membranasque veteres, illustrando operi, quod meditabatur, atque augendo, infervituras. Inrefusus est hoc iter Vir summus Anno MDCCLX. relat. in ad-
T ve. fa.

versaria non solum iis quae scopo infervirent, sed etiam rebus aliis multis, quae memorabiles sibi viderentur. Atque hinc liber iste, cuius titulum posuimus, etiam amicorum suavis enatus est, cuius iam lectoribus nostris synopsis dabimus.

Ac primum res describit, quae in itinere Alemannico memorabiles sibi vitae fuerint, brevemque statim initio de Alemanniae limitibus aevo medio in Helvetia, disputationem instituit, qua probat *Herrgottii* sententiam, Proleg. VII. p. 14. Geneal. diplomat. aug. gent. Habsburgicae, certos fines ac terminos Burgundiae transiuranae, uti et veteris Alemanniae constituere, qui toti illi aevo, quod medium dicimus, universim congruant, ac instar regulae delervire possint, rem factu esse non solum difficilissimam, sed praene impossibilem. Tamen, quidquid super ea re dici potest, id omne *Schreyffius*, Vir celeberr. immortalis opere, quod *Alfarian* illustratam inscripsit, diligenter excussit. — Ad litus Rheni primum se *Gerbertus* obtulit vicus *Zersach*, quem a *Cert* ex familia Voltiniana veterano milite, *Certiacus*, inde *Zersach*, *Zersach* appellatum esse, ex inscriptione quadam probare volunt. Quae tamen derivatio Auctori non placet, cum ob rationes a *Louffo de Bochat* iam prolatas, tum ex eo, quod haec appellatio *Certiacus* neque in antiquis monumentis, neque in chartis aevi, usquam occurrat. *Zersachs* relicto locum adiit celeberrimae olim urbis *Vindonissae*, in cuius antiquitatem diligenter inquirat. Cum *Herrgottio* contra *Gulimanum* negat, Habsburgensium maiores unquam *Vindonissae* Comites appellatos fuisse. Non procul ab his veteris *Vindonissae* ruinis adest *Bada*, oppidum ad Limacum fluvium, et a therinis calidis celebratissimum, quarum iam *Tacitus* *Histor. lib. I. c. 17.* meminit. Antiqua, quae *Badae* reperiuntur, monumenta enarrantur. *Bada* venit Auctor in vicum *Wettingen*, qui clarus est monasterio Cisterciensis ordinis, alias *Maris fl. illa* dicto. In bibliotheca monasterii praecipuum monumentum est *Necrologium*,
cuius

cuius primigenia scriptura est Saeculi XIII. Excerpta inde usui fuerunt historiae diplomaticae domus Habsburgicae, ac porro esse queunt illustrandis stemmatibus illustrium Helvetiae familiarum. Hinc *Tigurum* profectus est, cuius exordium, antiquitatem, appellationemque fusc indagat. Inter MSS. publicae huius urbis bibliothecae principem locum tenet Pfalterium Graecum, totum uncialibus litteris per scriptum. Psalmorum tituli, ac notae numerales, integerque ultimus Psalmus, aureis litteris, reliqui omnes argenteis scripti sunt. Incomparabilis hic codex, priscae ac genuinae lectioni distinctionique cognoscendae inservit. Hunc codicem *Io. Lac. Breitingerus* singulari libello descripsit. Inter recentiores codices MSS. memorabiles sunt *Iosuae Simleri* Antiquitatum Helveticarum libri V. voll. IV, et *Heinr. Waseri* historia Synodi Dordracenae V. Fomis. Bibliotheca Carolina Canonicorum in eadem urbe pluribus abundat veteribus MSS. nominatim codice latino Bibliorum, quem a Carolo M. scriptum esse dicunt, de quo tamen ideo dubitandum, quod codex ille litteris Longobardicis minusculis scriptus esse dicatur. Dedit *Gerbertus* specimen codicis aeri incisum, quod exhibet prologum Hieronymi in septem epist. canonicas. In prologo hoc pericopa illa 1 Ioh. V. de tribus testibus conspicitur, quum tamen in codice ipso exulet. Pro verbis, *Spiritus est veritas*, in Prologo est *Christus est veritas*. Ita vero etiam *Bryennius*, cuius recensionem nuper delinuis, in codice suo legerat, nam habet: ὅτι ὁ Χριστός ἐστιν ἡ ἀληθεύσα. Vidit etiam *Gerbertus* in eadem bibliotheca Pfalterium Saeculi noni vel decimi, in quo notae criticae Origenis conspiciuntur.

In monasterio *Murensi* ostendebantur *Gerberto* Biblia a. 1479. impressa, quae usui olim Zwinglio fuerunt, cuius manus notas quasdam addidit. In celebri loco Gen. III, 15. subtiliter erasa est littera *σ*, eiusque loco substituta littera *ρ*, ita ut sit: *ipse conteret*, pro *ipsa*. Quod ideo se observasse dicit Auctor, ut contra Novatores b. V. Mariae honorem dese-

deferat, quae deiparæ debeat. Hæc tamen observatio viro pontificiæ religioni addicto condonanda est. Certe Zwinglii emendatio sensui loci non est contraria. — In monasterio *Et. Hilli* magnam invenit *Gerbertus* MStorum copiam, multos nempe Patres Græcos et Latinos, varia Conciliorum acta, itemque Canones. Reperit ibi etiam *Erwinum*, Abbatem Engelbergensis, opus *de libero arbitrio*, cuius præfationem edidit *Mabilionus*, in Annalibus Benedictinis. Ex MSto quodam correxit Auctor vulgarem errorem, quo opusculum *Anuarium, de ceremoniis baptisimi*, Aleuino tribuitur.

In celeberrima monasterii *S. Galli* bibliotheca, oblatum est *Gerberto* catalogus MStorum huius bibliothecæ, a *K. M.* bibliothecario ordine digestus notisque illustratus. Cuius catalogi editionem *Gerbertus*, cum Academia Boica, vehementer exoptat. Preterea et ætate præcipue notandus est codex in papyro Aegyptiaca, litteris uncialibus scriptis, homilias Augustini et lib. Isidori exhibens. Codex hæc Mabilionio mille habere annos videtur. Alius codex Platærius continet, totam litteris aureis exaratum. Aliud Platærium, iussu Hartanoti, qui sub finem sæculi noni Abbas Sangallensis fuit, scriptum est. Notabilis etiam est codex quatuor Evangeliorum in unam narrationem contractorum, seu harmonia IV. Evangeliorum, cum præfatione S. Victoris, episcopi Capuani, qui sæculo VI. vixit. In hoc Evangeliorum codice est etiam versio vetus Theotisca, ex qua illa redintegrari potest, quæ est in *Schillers* Antiquit. Teuton. Et omnino multis aliis codicibus MStis bibliotheca Sangallensis ornata est, quos Auctor breviter recenset. Multa in ea sunt Patrum scripta, quibus illorum opera ornari augeri que possint. Quum quidam Sangallenses codices scripturæ Scoticæ sint exarati, specimen huius scripturæ dedit Auctor, aeri incisum. Notandum etiam est, Latinam versionem, in codicibus Sangallensibus, non raro a Vulgata abire.

Postea.

Posteaquam Auctor ea narravit quae ipsi *Lindaviae, Brigantii, et Fuldrychae* memorabilia videbantur, de Alemannia orientali, de origine finibusque eius, item de nomine Alemanniae disserit. — Per occasionem eorum, quae refert Auctor de Calendario Germanico, litteris Romanis a. 1.788 impresso, quod in urbe imper. *Ihenj* vidit, vehementer optat, ut Germani aboleant scripturam Gothicam, eiusque loco Latina utantur, ne exteri ab addiscenda lingua hac nostra deterreantur. — De libera urbe Imperiali, *Compo. u. s. m.* dicta, recte monet *Gerbertus*, non antiquum eam Campiduum esse, quum hoc in regione Monachii quaerendum sit. Bibliotheca Campiduni igne deleta est, omnesque eius libri conflagrarunt. Archivum tamen integrum est, a Carolingica inde stirpe, diplomatibus principum, in primis Ludovici Pii, instructissimum. — Inter MStos, quos in bibliotheca monasterii *Ottoburani* vidit, memorabilis est codex characteribus Merovingico-Carolingicis scriptus, homilias continens. Codex antiquitatem monasterii, quod 724 extructum est, aequare videtur. — Codex bibliorum latinus, qui *Memmingae* asservatur, atque a Cel. *Schulhornio* iam descriptus est, occasionem praebuit *Gerberto*, alium codicem, huic simillimum, qui in bibliotheca San-Blasiana reperitur, depingendi. — *Buxheimensi*, si qua alia bibliotheca, intructa est libris sub initium inventae artis typographicae impressis.

Ad ea, quae Auctori *Augustae Vindelicorum* memorabilia visa sunt, pertinent primum narratiuncula quaedam de S. Udalrico et S. Afra, quibus historiis A. nunium tribuisse videtur. In bibliotheca fratrum Veithiorum, multos invenit codices MStos, eosque oppido antiquos. Sic vidit ibi Bedae expositionem in epistolas canonicas, litteris Anglo-Saxonice scriptam, cum prologo, qui in editione Colonienfi Operum Bedae desideratur. In MSS. operibus S. Bernardi nonnulla occurrunt, quae in editione Mabillonii non inveniuntur. Intructissima quoque est publica civitatis bibliotheca

theca MStis. Inter hos codices eminet quidam Evangeliorum Graecus, totus maiusculis litteris scriptus, cum accentibus et notis musicis. Narrat et aliquid *Gerbertus* de hostia Augustae Vindelicorum in templo ad S. Crucem servata, quam colorem sanguineum assumpsisse dicit, in solatium quidem fidelium, confusionem vero Lutheranorum. Atque hac occasione plures eiusmodi fabulas, ad defendendum transsubstantiationis dogma, profert. Miratur vero Auctor, Lutheranos his miraculis non moveri. Et nos miramur, virum tanta doctrina instructum eiusmodi narratiunculis fidem habere posse anilibus.

Ulnae primum bibliothecam Canonicorum regularium, apud *Wengenses*, adiit, ibique praeter alios codices MSS. oblata est ei Druthumari Grammatici expositio in Matthaeum, cum epitome in Lucam, cuius diligentior descriptionem legere cupiebamus. In bibliotheca urbis publica magna est copia rariorum Saeculi XV. editionum efflorescentis artis typographicae. Varia quoque ibidem habentur opera impressa lingua Slavonica, item Venedica, atque inter alia confessio Auguitana Vandalice versa.

Ex iis, quae de monasterio *Wiblingensi* refert, commemorabimus disputaciunculam, quam super auctore libri de imitatione Christi instituit. Negat vero *Gerbertus*, Thomam Kempensem libri auctorem esse. E rationibus quas profert, praecipue nobis placet haec, quod *Wiblingae* liber MStus quatuor libros de imitatione Christi continens invenitur, in quo anni 1384. et 1385. aliquoties occurrunt. Hoc vero tempore Thomas Kempensis Auctor esse haud potuit, quippe qui a. 1379. natus erat.

In monasterio *Zwifaltensi* ingens est MStorum, opera Patrum exhibentium, copia. Quorum tamen codicum non indoles describitur, sed nomina tantum recensentur. Vidit
ibi

ibi quoque Biblia eleganti et illustri manu scripta, uti in tergo his verbis notatur: *Wilhelmus, Saxoniae dux, haec biblia propria scripsit manu 1576.* — *Ochsenhufanorum* monachorum doctrinam, studiumque litteras promovendi, laudat *Gerbertus*, atque in eorum ornamentis multos eosque antiquos codices MStos Patrum esse refert. Dedit quoque ex codice epistolam quandam Bernardi, qua Mabillonii editio caret. — In relatione de monasterio *Wargarten* multa habet Auctor, de reliquis sanguinis Christi quae ibi servantur. Sed iterum miramur, virum doctissimum talibus historiis immorari potuisse. In bibliotheca, ex iteratis incendiis superstant tamen MSS. optimae notae, quidam litteris Merovingicis scripti: e. g. collectio canonum, item quaedam Augustini opuscula. In cod. Saec. XII. habetur carmen Leoninum de Friderico primo Imp. quod auctor descriptum dedit. Praeter multa alia notatu digna, habetur ibi etiam libellus precum Lutheri a. 1522. impressus, cum hac inscriptione: *Ein Betbüchlein der seihen Gebott des Vatter unser und des Ave Marien D. Martini Lutheri.* Sed haec inscriptio, totusque libellus, non proferri potest contra Lutherianorum doctrinam. Secundum enim est, Lutherum non primo statim reformationis sacrorum anno, sed paulatim a superstitione romanensi liberatum fuisse. — Descriptis his quae *Salemis, Merisburgi, Petershufi, Constantiae, et Creuzlingen* memoratu digna vidit, quaedam ad Concilium generale Constantiense pertinentia enarrat. *Augiae* varias vidit Sacellorum reliquias, quas more sui ritus fufse describit. Schola Augiensis valde celebris fuit Saec. IX. fuitque praecipua monachorum illius tunc in describendis codicibus occupatio. Hinc ingens MStorum bibliothecae Augiensis copia, quorum *Gerbertus* catalogum confecit, cuius saltem epitomen avide expectabamus. *Schoffstufi* invenit Auctor Chrysoitomi homilias in Matthaicum, Graece ante sexcentos annos eleganter scriptas, nec non Alcorani Suras quasdam elegantissime exaratas. Vidit ibi etiam rariores primae typographiae

graphiae editiones, in quibus est rarissimum exemplar Bibliorum Germanicorum, sine loco tamen et anno impressionis. Sunt qui putent, vocem theoticam antiquissimam in Psalmo secundo, *warum grigrambten*, esse notam primae Germanicorum Bibliorum editionis. Id recte negat *Gerbertus*, quum vox ista in ferioribus quoque editionibus occurrat. In monasterio *Rhenaniensi* insignis est thesaurus MSS. praesertim in rebus liturgicis.

Descripto primo itineris Alemannici semestri, ad alterum pergit Auctor. Huius memorabilia singula recensere hoc loco, nimis longum foret. Lectu profecto digna sunt ea, quae de silva *Martiana*; de urbe *Viltinga*; de agris *Decurvationis*; de *Rethwila*, alisque locis tradit. Fata *Tubingensis* academiae breviter attinguntur, huiusque bibliotheca laudatur, praesertim propter selectum, copiamque rerum et antiquitatum Graecarum, Romanarum, reliquae Europae, Germaniae imprimis. Quum *Stutgardii* ostensum *Gerberto* fuerit exemplum Bibliorum Germanicorum ex prima editione Moguntina Ioannis Fust, sitque in monasterio *S. Blasii* exemplum cum hoc in quibusdam conveniens, bene fecit Auctor, quod utriusque exempli discrepantiam descripsit. Neque iniucunda lectu sunt, quae de *Hirsaugia*, *Pfortzheimio* *Carlsruh*, *Bado*, commemoranda putavit. In describenda breviter *Alfatia*, usui ei fuerunt quae *Schoepflinus* in *Alfatia* illustrata tradidit. *Argentorati* Bibliothecam academicam adiit Auctor, cuius codices MSS. quum ipsi monstrati essent, incidit in *Uboldi* opus de *Musica*, quod haecenus inter deperdita fuit habitum. Hoc opus ipsi cum Io. de Fulda opere de *Musica*, communicatum fuit, ad ornandam quam parat *Scriptorum Musicorum ineditorum* collectionem, historiamque, quam edere promisit, musicae ecclesiasticae. Cel. *Schoepflino*, cuius consuetudine *Argentorati* usus est, ob insignem humanitatem doctrinamque iustas laudes tribuit. Et quum doctus hic vir *Argentorato* artis ty-

pogra

pographicae primordia vindicaverit, atque de ea re doctè scripserit, non male *Gerbertus* opiniones illius huic pertinentes reperit. — In bibliotheca *Murbacensi* insignis est *MISS.* apparatus omnis generis veterum *Scriptorum*, et *characterum*: e. g. codex litteris uncialibus scriptus, tredecim *Origenis* homilias in *Exodum* continens, *Victorii* *cycelus paschalis* litteris uncialibus minoribus, qui in eodem codice habetur, cum *Gedulii* carminibus, *charactere* *Anglo-Saxonico*; elegantissimus porro codex *Evangeliorum* *charactere* *Scotico*. In codice quodam quo continentur *constitutiones* *Apostolorum*, in fine *Clementis* *epistola* ad *Jacobum* ita habet: *Em* *epistola*, ut putatur, *S. Clementis*. Inde patere dicit *Auctor*, iam tunc hanc *epistolam* *dubiam* *haud immerito* *habitam* *fuisse*. — Quae de *lapide* *ceramio*, quem de *coelo* *cecidisse* *dicunt*, *vulgo* *narrantur*, ea *Auctor* *breviter* *indicat*, atque huic *historiae* *assensum* *se* *denegare* *haud* *posse* *taterur*. Nobis placet ea, quae *laudatus* *iam* *Schoepflinus* *in* *Alfat.* *illustr.* *de* *hoc* *lapide* *protulit*. Ex his quae *Gerbertus* *de* *Basilea* *referenda* *esse* *cessit*, non est *magnopere* *quod* *proferamus*, est enim haec *urbis* *cum* *rarioribus* *bibliothecae* *publicae* *thesauris* *a* *viris* *doctis* *fatis* *descripta*. Cui enim *ignotus* *est* *codex* *IV.* *Evangeliorum* *Basileensis*, quem *Millius* *Alexandrino* *aerata* *aequiparandum* *existimavit*? Aut quis non *ornamento* *huic* *bibliothecae* *esse* *sciat* *opera* *Athanasii*, in *charta* *hombicima* *scripta*, quo *codice* *Comelius* *in* *editione* *a.* *1600.* *usus* *est*, et quem *prae* *alibis* *laudant* *Benedictum* *San-Maurentes* *in* *nova* *edit.* — *Friburgi* *Brizpovai* *complexit* *Gerbertus* *elegantissimum* *Evangeliorum* *codicem* *Saec.* *circiter* *X.* *item* *Chronicon* *summorum* *Pontif.* *et* *Impp.* *de* *gestis* *eorundem* *per* *fratrem* *Martinum* *de* *Ord.* *Pracd.* *etc.* *ad* *annum* *usque* *1267.* *Vidit* *etiam* *chronicon* *Bohemiae* *ad* *annum* *usque* *1326.* *procedens.* *In* *monasterio* *S. Petri* *in* *silva* *Marciana* *praeter* *multa* *ad* *vitam* *Raymundi* *Lulii* *eiusque* *scripta* *pertinentia*, *invenit* *V. Cl.* *egregiam* *Bibliothecarum* *collectionem*, *quorum* *nonnulla* *descripsit.* *Quam*

multi *Augustae Vindelicorum* in bibliotheca ecclesiae cathedr. lateant codices MSti, Bernardus Pezsius in Itinerario, quod habetur disertatione Hagogica in Tom. I. Anecd. iam indicavit, qui et praecipuos monasterii *Welfifontani*, *Pollingensis*, aliorumque Bavariae monasteriorum codices notavit; adeoque Auctor non necesse putabat fufse de iis agere. *Salesburgi*, in bibliotheca MSS. Capituli metropolitani egregius est MSS. thesaurus. Rarissimus codex est Scotice scriptus, cum inscriptione: *Cuthberti scripti ista quatuor evangelia*. Infunt praestantissimi Patrum codices, plerique Saec. X. scripti, variae etiam Canonicae collectiones. Omnino autem laudata bibliotheca instructa est codicibus 387, ex quibus 332. membranae sive sunt. Longe adhuc amplior est thesaurus MStorum praestantissimorum, inde ab octavo usque, potissimum autem nono Saeculo, in bibliotheca monasterii *S. Emmerami Ratisbonae*. Nam codices ultra nongentos habet, quorum catalogus prodit a. 1748. Exactiorem vero atque eruditis observationibus illustratum parat *Probenius Forster*, monasterii Abbas, et S. R. I. Princeps. Nullo vero in loco tam egregia monumenta, cum pro liturgia Germanica, tum historia musicae ecclesiasticae, Scriptoresque de re musica, invenit, quam in Caesarea *Vindobonensi* bibliotheca, quae vix doctis, *Lamberti* in primis et iam *Kollarum* studiis fatis nota est. Nec minus celeberrima est bibliotheca *Monachii*, cuius praefectum, *Oeselum*, *Gerbertus* meritis laudibus effert. Quum iterum in monasterium *Weingartense* reverteretur, gavisus est formulas Andegaveses, quas Mabillonius e codice *Weingartensi* edidit, antea frustra ab Auctore quaeritas, inventas fuisse, in codice quidem *Theodosiano*, litteris Merovingicis scripto. Et quum has formulas quaerent, accidit, ut magnum numerum codicum MSS. invenirent. Praecipuus, quem in bibliotheca *Wissenaensi* vidit, codex, leges Alemanicas continet, et, quod imprimis notandum, collectionem Capitulorum *Ansegili*, valde ab Editione *Baluzii* diversam.

De

De itinere Gerberti Italico, ut multa moncamus non est necesse, quum multi extant virorum eruditorum libri, ad explicandos thesauros litterarios Italiae, scripti. Neque tamen nos Auctoris de Italia relationes legisse poenituit. Digna profecto lectu sunt, quae de *Verona, Patavio, Venetiis, Bononia, Roma, Neapoli, Florentia* etc. retulit. Laudat etiam consuetudinem, quam cum doctis Italiae viris habuit. Praedicat e. g. Vallarium, Ballarinos, Blanchinum, Bandinium, et multos alios.

Reliquum est, ut de itinere Auctoris Gallico aliquid dicamus. In monasterio *Flavinianensi* Remigium Ceillierium adiit, qui tum in adornanda bibliotheca ecclesiastica versabatur. Integrum opus viginti octo tomis se comprehensurum sperabat, sed morte praeventus imperfectum reliquit. De Lutetia disserens, sodales e congregatione S. Mauri vehementer laudat, praecipuum eos ornamentum ac fulcrum solidioris eruditionis appellans. Linguam Latinam in Gallia neglectu haberi dolet. Narrat, se ex Ceillierio audivisse, se, cum duo priora volumina Bibliothecae scriptorum ecclesiasticorum Latine scripta Parisios detulisset, neminem reperisse, qui in se reciperet editionem, nisi Gallice redderet. Novum Tractatum de re diplomatica, a Toussainio et Taslino editum, iure laudat *Gerbertus*, est enim opus insignis doctrinae atque egregiae utilitatis. Sangermanenses sodales obtulerunt ei psalterium Tironis notis exaratum, de quibus qui aliquid diligenter scriptum cognoscere velit, adeat Tomum III. laudati iam Tractatus diplomatici. Has Tironis notas quum statim intelligeret, magnam in re antiquaria peritiam demonstravit. Explicuit eas peculiari libro *Carpenterius*.

Appendicis loco Glossaria quaedam Theoretica adiunxit, cum specimenibus quibusdam antiquiorum codicum Theoreticorum. Sunt haec ab Auctore Germaniam peragrante collecta, et *L. Sorngio*, Professore Batilicensi, communicata, qui notulas quasdam adiecit. Poterunt ista Glossaria cognoscendae antiquae linguae patriae inservire.

Atque ex his abunde apparere arbitramur, hunc *Gerberti* librum plurima continere rem literariam illustrantia, iisque praefertim, qui rariores codices MStos hinc inde in bibliothecis latentes cognoscere velint, profutura.

IACOBI BRUCKERI REG. ACAD. SCIENT. Berolin. aliarumque Socii HISTORIA CRITICA PHILOSOPHIAE, a mundi incunabilis ad nostram usque aetatem diducta. EDITIO SECUNDA. Accessit Appendix, Accessiones, Observationes, Emendationes, Illustrationes, atque Supplementa exhibens. TOMI IV. VOLL. VI.

Lipfiae, impensis haeredum Weidmanni, et Reichii,
1767. quaternis.

Posuimus titulum Operis egregii, omnibusque numeris absoluti, et Auctori ipsi, atque adeo universae Germaniae immortalis gloriae futuri, nunc secundum editi, et Volumine integro aucti, cuius non modo molis magnitudo, verum etiam doctrinae accuratissimae copia et ubertas, magno atque incredibili studio parata, superiora aequat. Quid enim aliud expectari poterat ab eo, qui plus quinquaginta annis in indaganda Historia Philosophiae consumpsit, atque in hoc literarum genere veluti consenuit? Ac propterea de opere ipso plura exponere, eiusque praestantiam laudare in praesenti, et commemorare pluribus verbis, eo minus necessarium videtur, quo magis ea omnia, quae in laudem eius dicere possemus, satis cognita sunt viris doctis, luculenterque ita perspecta, ut fama ipsius non modo inter patriae nostrae fines conficaret, sed omnes etiam regiones, literarum amore florentes, Italiam in primis, Angliam, Galliamque pervaderet. Id tantummodo dicimus atque fatemur,

nos lubentissimo animo assentiri Heumanno, cum hoc opus, cui nihil simile ulla aetas in hoc genere vidit, inter Saeculi huius res maxime memorabiles referendum esse censeret, Venerandumque Senem ipsum, communem in hoc genere literarum praeceptorem existimaret.

Operis ipsius Volumina quinque, antea iam edita, plane immutata nunc excusa procedunt, ita, ut etiam singulae paginae huius editionis priori omni ex parte respondeant. Quo rem eruditae gratissimam fecisse arbitramur Virum Cel. cum et aliis incommodis hoc modo cavere voluit, et vero etiam huic, ne iis, qui priorem editionem possiderent, et augmenta tamen cognoscere cuperent, alterius quoque editionis red mendae necessitas imponeretur. Itaque ea omnia, quae in Opere ipso ex eo inde tempore, quo primum prodit, vel copiosius explicanda, vel accuratius examinanda, vel denique mutanda atque emendanda observaverat, in peculiare Volumen congestit, quod Operis integri sextum constituit. Iam percurramus totum hoc Volumen, et quae nova operi ipsi accessere, praecipuam partem, quam brevissime fieri poterit indicabimus, ut intelligere possint lectores, non relanguisse Senis Ven. animum, sed idem studium, quanquam labor esset admodum improbus, eandemque diligentiam et industriam, in Supplementis probasse, quae in ipso opere est conspicua.

Primum ad dissertationem praefatoriam multa disputat: quae disputatio usque ad p. 34. pertingit, pertinetque in primis ad significatum τῆς σοφίας et φιλοσοφίας apud veteres, ad libros igne consumptos, ad fontes Hist. Phil. eiusque utilitatem et Scriptores, qui vel de universa Philosophiae historia, vel aliqua eius parte exposuere; qua occasione pag. 19. de libro rarissimo Io. Valentis, inscripto: Summa de regimine vitae hum. etc. agit, eiusque argumentum enarravit. Deinde in Hist. Phil. Per. I. a mundi origine ad initia monarchiae

narchiae Rom. eiusque Parte I. posteaquam de Philosophia barbarica quaedam in univertium admonuit, suam, quam de Philosophia Patriarcharum ante diluvium, et post illud, Hebraeorum, protulit sententiam, doctam illam et haud dubie verissimam, copiosius explicavit, novisque argumentis probavit: nimirum, non intelligendos esse Philosophos, qui Graecis aut nostris temporibus dicantur, sed, si hoc nomine illius aetatis homines insignire velimus, ante diluvium, viros quaticunque rerum humanarum divinarumque scientia peritos, post diluvium autem patres familias bonos, legislatores sapientes, ecclesiae doctores eruditos. Igitur audientes esse existimat neque Iudaeos, neque veteres ecclesiae doctores, longe aliter in hac re sentientes, cum nec poterint, nec praediciis impediti voluerint, testimoniorum fidem interponere. Quae cum nostris temporibus ita sint demonstrata, ut nulla dubitatio superfit, non satis mirari potest Ven. Bruckerus, viros quosdam eruditos, nominatim Gerdilium, Prof. Taurinensem, ad tuendam sententiam contrariam potuisse ad illa testimonia provocare.

Sed pergimus ad Philosophiam Chaldaeorum p. 46. quam non minus copiose collustravit. Atque hic eandem sententiam tuetur, quam in Opere ipso probavit, nimirum, eius auctorem conditoremque fuisse quidem Zoroastrem quendam, sed omnia de eo esse dubia atque incerta, ita ut plane irrita sint studia eorum, qui, utrum testimonia Graecorum, quae fuit Mosheimii sententia, an Orientalium, h. e. Persarum s. potius Arabum, valeant, ut placuit Pocockio, Pridolio, Bellotobrio, aliisque, anxie quaesiverint, cum neutra aliquid probare possint, neque illorum, qui praedicta hac opinione occupati fuerint, orientalem eruditionem suae fuisse similem, atque cum ea posse comparari, neque etiam horum, quoniam ab antiquis illis temporibus nimis longe fuerint remoti, vixerintque ea aetate, qua quilibet audendi, fugendi, nugandi, libera et aequa potestas esset. Quae
prae-

praeterea in hoc cap. animadvertit A. ea spectant ad alios claros viros inter Chaldaeos, Belum in primis et Berofum, eorundemque doctrinas s. Philosophiam.

Perfarum Philosophiam multis A. observationibus auxit pag. 69-88. ex quibus nominatim sufficiat eas, quibus doctrinam de auctore huius Philosophiae, de Magis, de Mithra, Deo Solis apud Persas, cultuque Mithriaco, collustravit, atque Jacobi Martini, Benedictini Ord. explicationem de sacris Mithriacis, coniecturis Patrum inuicem, refutavit, suamque novis argumentis stabilivit. Aequè copiosus fuit in explicanda Philosophia Indorum veterum, Arabum, atque Phoenicem; copiosissimus autem in Aegyptiorum Philosophia collustranda, pag. 102-152. cuius rei, praeter dignitatem, occasionem largissimam dedere libri duo, post priorem editionem primi huius Vol. in lucem prolati: nimirum Jablonskii Pantheon Aegypt. et Wachteri Concord. rationis et Scripturae, quos libros diligentissime allubuit, interdum vero etiam confutavit. Itaque egregie egit de auctore sapientiae Aegyptiacae, Theute, qui Graecis Hermes, Latinis Mercurius dicitur, de libris Hermeticis, de Philosophia Aegyptiaca, et Theologia cum exoterica, tum arcana, inprimisque de cultu deorum, quos homines fuisse, sed deinde propter insignia merita, et collata in humanum genus beneficia, inter deos relatos, et religiose cultos fuisse, contra Jablonskium et Wachterum defendit; quae, ut reliqua in hoc capite, non possumus omnia hic repetere, sed lectoribus inspicienda relinquimus. Nec dicimus quicquam de is, quae de Philosophia Celtarum pag. 155-179. dixit, cuius rei copiam uberrimam dedit Pellucii Historia Celtarum, aliique libri super hac re editi. Praeterimus quoque, quae de Philosophia Etruscorum et Romanorum, item Scytharum, Thracum, et Getarum addit, ubi p. 191. ff. reperitur longa et docta disputatio de Abaride, impostore potius quam Philosopho, qui magnum inter Graecos nomen sibi peperit. Ad Philosophiam Graecorum nos convertamus.

Atque

Atque hic multas invenimus observationes, quae ad Philosophiam cum fabularem, in primis ad Orpheum, eiusque disciplinam arcanam, tum politicam atque sectariam pertinent, in quibus tamen paulo parcius fuit; eo largior autem in collustranda vita Pythagorae pag. 257-308. Primo loco deprehendimus, Virum Cel. eandem sententiam, quam in Opere ipso de Pherecyde eiusque doctrinae fontibus proposuit, adhuc tenere, nec se ad alias partes trahi passum esse per Cl. Heinium, qui in Dissertat. Comment. Acad. Berol. T. III. inserta, Pherecydis placita a Phoenicibus, a Mose, et Israelitis, meliora edoctis, sumta esse existimat, cum ipse ea ducta esse putet ab Aegyptiis. Argumenta contra Heinianam sententiam praecipua haec sunt. Primum, quia populus Israeliticus antiquioribus temporibus vicinis gentibus fuit obscurissimus, certe dogmata eius, veteresque Patriarcharum traditiones, quas servabat, ad earum notitiam non potuerunt pervenire, utque adeo intelligi nullo modo possit, quomodo ex libris Moysi, et praecipue creationis narratione, Pherecydes Cosmogoniam potuerit discere. Alterum, quia populus Israeliticus, ob scientiae physicae et philoſophicae ignorantiam, adeo in contentu fuit, ut plane non sit credibile, philosophum gentilem potuisse eo tempore Physiologiae et Theologiae, exoterice tantum et historice a Mose traditae, ex sacris libris Israelitarum discendae desiderio teneri. Tertium, Iosephi testimonium, Pherecydem sua a Chaldaeis accepisse dicentis, in hac re non potest valere; nam et longissime remotus fuit ab ea aetate Iosephus, et solenne ipsi est, omnis antiquitatis sapientiam suo vindicare populo. Nec juvenalis locus obstat, in quo ius Iudaicum, quod Moses arcano volumine tradiderit, addisci dicitur. Hoc enim ad illud tempus pertinet, quo Pentateuchus lingua graeca in Aegypto innotuit; quod est quartum argumentum. Ultimum, fieri non potest, ut Pherecydea Cosmogonia cum Moſaica concilietur, quod tamen necesse est fieri, si ex hac illa ducta sit. Haec contra Heinium

disputa-

disputavit A. docte, pro more suo, et copiose. Quae sequuntur, pleraque pertinent ad Gerdilam, cuius librum, sane non indoctum, sed admodum rarum, italice scriptum hoc titulo: *Introductio ad studium religionis*, diligentissime excussit, et ad explicanda ea, quae de Pythagora dixerat, usurpavit, saepe numero etiam refutavit. Ex quibus quaedam attulisse, non ingratum speramus fore lectoribus.

Demonstraverat Ven. Auct. T. I. Op. argumentis non levibus, Pythagorae historiam maximis, quae non superari possint, difficultatibus esse impeditam: adeo omnia, vel pleraque saltem, esse incerta, confusa, suspecta, vel aperte falsa et conficta. Quod quamquam non prorsus negavit Gerdilius, omnem tamen operam dedit, ut, cum multum suae disciplinae interesse videret, si, quae a Porphyrio, Iamblichio, veterisque ecclesiae doctoribus saepe referuntur, eae verae sint, ista argumenta everteret, aut certe in dubitationem adduceret. Ad quae, etsi non omnia, pleraque tamen, respondet, et merito miratur, potuisse ea a Gerdilio proferrī, quae iam satis luculenter refutaverit; repetitque locum Iamblichi admodum insignem, ex quo falsitas et incertitudo eorum, quae vulgo de Pythagora eiusque miraculis traduntur apud veteres, luculentissime potest demonstrari. Non magis vera esse, quae de itinere Pythagorae ad Iudaeos narrantur, probaverat argumentis maxime idoneis, quibus totam disputationem, putamus, facile posse dirimi. Aliter vero cum sentiat Gerdilius, hinc occasionem sumit A. novis suam sententiam testimoniis, et fide dignis, stabiliendi; eiusque rei causa ad Lactantii, Iosephi, et Porphyrii loca provocat, ex quibus perspicue potest doceri, non pervenisse ad Iudaeos Pythagoram. Atque hinc etiam facile potest intelligi, locum alterum Porphyrii, in quo Pythagoras ad Arabes, Chaldaeos, et *Hebraeos* pervenisse, et ab his somniorum interpretationes didicisse dicitur, corruptum esse, et verba: καὶ Ἑβραίων margini primum adscripta, in textum irreplisse. Tota haec dis-

putatio digna est quae legatur, ut et reliqua, quae ad Tom. I. de discipulis Pythagorae. (p. 308.) de secta Eleatica (p. 316.) Hieraclitea, (323.) Epicurea, (331.) Sceptica, (334.) et de fatis Philosophiae graecae extra Graeciam, erudite observavit.

Ad ea properamus, quibus Tomum II. auxit. Postquam nonnulla egregie observaverat ad Philosophiam Romanorum, Gentilium sub Imperatoribus, Pythagoream, et Platoniam; ad Sectam eclecticam deductus est, ibique sententiam suam de Ammonio, eiusque religione, contra Moshemium latius defendit, qui postea, (nam antea confenserat cum Ven. Aucl.) eum nunquam palam et aperte a religionis christianae professione defecisse existimavit. Argumenta digna sunt quae huc transferantur. Ac primum quidem concedit Vir Cel. Ammonium, ut cum ex totius Philosophiae Ammonianae ratione et indole, quam delineavit, tum ex loco Porphyrii alato perspicue intelligi possit, religionem neque christianam orthodoxam, neque gentilem, legibus sancitam, publicaeque traditam, recte tenuisse; sed mediam inter utramque sententiam, miro artificio confarcatam et excogitatum, ita secutum esse, ut cum christianis principiis, quae puer hauserat, et gentilibus, maxime Pythagoreorum placitis, simul sibi conveniret. Hoc vero, pergit, quomodo necessaria consecutione inde efficiatur, ut et Christiani et Gentiles sibi suisque partibus Ammonium vindicare debeant, se non videre. *Non enim, inquit, de systematis alicuius philosophici defensione sermo est, sed de publico religionis cultu, in republica legibus introducto, quo potuit Ammonius, vir iuvenis, et nondum doctrinae claritate inter Christianos conspicuus, publicae gentilis theologiae professioni accedere, servato tamen sibi sensu et explicatione syncretistica atque eclectica? quo pacto hodie inter Christianos quamplurimos vivere, qui religionem dominantem seculi, syncretisticum tamen, si non deisticum, doctrinae systema sequuntur, est notissimum.* Atque quod disciplinae alumnos habuit Ammonius Christianos quoque, factum est ex illorum tempo-
rum

rum consuetudine, quibus Christianorum disciplinae iuvenes scholas quoque gentiles adibant, salva religione, ecclēsticę philosophię, a doctoribus christianis tantopere commendatę, studiosi. Sane hoc in fidei desertore non videntur passuri fuisse doctores ecclēsticę. At vero cum deficeret a sacris christianis Ammonius, puerilem ætatem vix egressus, iuvenis certe, et postea demum tantam eruditionis inprimisque ecclēsticę sapientię famam sibi pareret, illa dubitatio sponte concidit; modo distinguatur Ammonius, de quo hoc loco sermo est, ab Ammonio Episcopo, seu doctore publico, et Scripturarum interprete. Neque melior est ea ratio, quę non opus fuisse Ammonio, existimat, ut a fide deficeret, cum salvo christianę religionis fundamento, deorum minorum, seu geniorum daemonumque cultum potuisset profiteri. Quę ratio ut est falsissima, religionique Christianorum maxime adversa; ita potest argumentum hoc converti, atque inde demonstrari, cum semel hereticę illius theologię sequendę consilium cepisset Ammonius, non potuisse non ad Platonici gentilismum abripi, in quo nosset, salva gentili theologia, se doctrinam christianam de Deo triuno posse servare, atque ita hanc illi immiscere. Arcanam denique doctrinam, quam Moshemius urget, non propter metum occultabat, ne ex Christianorum communione excluderetur, sed propter morem sectę atque sæculi, studiumque adversariorum obiectiones obrectationesque vitandi, atque suę disciplinę auctoritatem et admirationem conciliandi. His ita comparatis, causam non vidit Cel. Auctor à pristina sententiã recedendi, nimirum, *Ammonium in communione ecclēsticę non mansisse, sed ad publicam superstitionem, seu potius ad religionem quandam mixtam, quam ipse commentus sit, defecisse.* Præterire cogimur reliqua ex hoc et sequentibus capitibus, de secta Peripatetica, Stoica, et Epicurea, quamquam, in primis quę de Iuliano p. 370. ff. et contra Moshemium de secta et religione Celsi p. 395 - 398. monuit, diligenti commemoratione non essent indigna.

Iam vero dicemus quaedam de iis, quibus caput de Philosophia Orientali auxit; atque id fecit eo copiosius, quominus omnia probari videret a viris eruditis. Constat nempe, Moshemium et Cel. Bruckerum auctores fuisse sententiae, quae existimet, floruisse in Persiae Asiae minoris, Aegyptique provinciis, paulo ante et circa tempora restauratae salutis, genus quoddam Philosophiae theologiae mysticum, Orientale appellandum, quod tum Cabbalistarum systemati, tum haeretico, quod postea Gnosticos errores genuit, occasionem materiemque suppeditaverit. Hanc sententiam secuti sunt Baumgarten, Walchius, Korholtus, aliique; quidam tamen de ea dubitarunt, provocaruntque in primis cum ad monumentorum antiquorum defectum, tum ad testimoniorum prolatorum ambiguitatem, tum denique ad scriptorum graecorum iudaicorumque de hac re silentium, et id genus alia. Igitur fatetur Senex Ven. id quod ipse quoque Moshem. fallus est, *inter tot vestigia existentiae huius Philosophiae, circumstantias historicas valde esse obscuras, nec historiam eius ea radiare luce, qua graeconicae Philosophiae sectae, vel etiam haeresium in christiana civitate enatarum historia manifesta sit*, ac propterea omnia se, ait, rursus ad leges fidei historicae examinasse, *ut, si non certa et indubitata notitia, verosimilis tamen et regulis fidei conformis emergat*. Silentium autem scriptorum hic nullam vim habere, quia alia argumenta possint proferri, quae rem vere extitisse doceant. Quae igitur protulit, digna putamus quae hic paulo accuratius enumeremus.

Ac primum quidem nomen Philosophiae Orientalis fatetur nullam occurrere apud Scriptores antiquos, et novum esse, atque ante Moshemium inauditum, posteaque Philosophiam Asiaticam, vel Zoroastream reformatam, vel Persico-Zoroastream, vel Theologiam mysticam orientalium populorum, vel quovis alio modo appellari. Sed se tamen nomen Philosophiae Orientalis ceteris praetulisse propterea, quoniam reliquae denominandi rationes non satis accuratae sint, tum quod

quod Philosophia Orientalis non omnem systematis Perfici doctrinam complectatur, sed eam tantum partem exhibeat, quae de emanativo systemate, maxime quoad divina, originem materiae atque mali, praeceperit; tum quod non tantum Perfici imperii fines, sed aliarum quoque provinciarum Asiaticarum, et in primis Ioniae, Cappadociae, Syriae, regni-que Parthici regiones omnes pervalerit, et in metaphysicis et theologicis dogmatibus fundamenti loco alii systematibus specialibus intertextum sit. Nec tamen anxie fictum planeque excogitatum videri debere hoc nomen, cum fragmentum aliquod Theodoti, hominis Gnostici, extet, in cuius titulo theologiam magistri, Valentini, *διδασκαλίαν ἀνατολικήν* appellat. In quo fragmento quanquam non exhibeatur systema Orientale, sed contineantur nugae systematis theologici Valentini: posse tamen inde coniectura probabili concludi, etiam illud doctrinae genus, ex quo dictis S. literarum nugae suas Theodotus aliarum, Orientale dici potuisse, cum fundamenta ea sequatur, quae in Asia seu Oriente iam tum diu erant notissima. Obiectionem vero, qua non fieri potuisse existimatur, ut hoc nomen plane intercederet, si tam nota fuit Philosophia Orientalis, totque regionibus celebrata, speciem tantum habere arbitratur, fundamento nullo niti; atque id facile fieri potuisse, quoniam nomen Philosophiae Orientalis non esset sectarium, sed generale sapientiae diversorum populorum nomen. Generalia autem systematum nomina a specialibus esse absorpta atque suppressa, rem esse notissimam, quae vel ex Eudaemonico- rum, Philaletharum, Elencticorum, Analogeticorum, Elpisticorumque nominibus possit intelligi. — Verum cum hae sectae non admodum magnam existimationis famam consecutae sint, nos quidem non mirandum esse putamus, nomina earum vel plane periisse, vel paucis tantum commemoratu digna visa fuisse. De orientali Philosophia autem dubitatio manet, quoniam, ex sententia Ven. Br. non modo toti Orienti, qui et proprio, et latissimo, veteribusque in-

usitato significato dicitur, sed Graecis quoque, tanquam nobilissima Philologiae in Oriente florentis pars innotuit, et ut melior Philologia ab iis vehementissime desiderata, itineribus quaesita, atque exulta fuit. —

Sed iam testimonia, quam brevissime fieri poterit, enarremus, quibus sententiam suam de hac Philologia rursus stabilire studuit. *Primum*: negari nequit, viguisse per omnes fere Asiae totiusque Orientis regiones sapientiam quandam, Graecorum Philologia antiquiorem, et ab his cupidissime expetitam; nam veteres de ea loquuntur, et nominatim Clemens Alex. qui, quae sint praestantissima in Philologia Graecorum dicit mercatos esse a Barbaris. *Alterum*: haec Philologia Graecis quoque innotuit, et non Orphei modo Pythagoraeque, verum etiam Anaxagorae, Archelaei, et Socratis tempore fuit celebratissima. Cuius rei causa affert Democriti circa istam aetatem, adeoque diu post Zoroastrem, Persarum Philosophum, ad scholam Magorum excurrentis exemplum, quem Laertius aliique diserte tradunt, non tantum ad Aegyptios, sed ad Persas quoque, Chaldaeos, et ad mare rubrum, philosophiae discendae causa fuisse profectum, quam Plinius H. N. L. XXX. Proem. magicam appellat, quamque a Graecanica diversam, et cum Zoroastrea plane eandem fuisse, ex Plutarchi testimonio constat. *Tertium*: extat locus Porphyrii, quem iam in Opere ipso protulit Ven. Auct. nunc vero enucleatius explicavit illustravitque; ex quo luculenter patere existimat, α. antiquissimae Philologiae genus ante Gnosticos existisse, neque id confundendum esse cum eorundem doctrina; β. hanc veterem Philologiam non quaerendam esse inter Graecos, sed his potius oppositam fuisse, tanquam antiquiorem, divinaeque doctrinae convenientiorem; γ. opinionem fuisse, auctorem eius fuisse Zoroastrem, eiusque discipulos; δ. Gnosticos eam tanquam fontem sibi vindicasse, et ex ea nugae suas haulisse videri voluisse; ε. omnia ex doctrina τῆ παλαιῆ Ζωροάστρου esse sumpta ac derivata. *Quartum*: apud eundem Porphyrium Plotinus, cum iam Alexandrinam

drinam Philosophiam ab Ammonio didicisset, apud se constituisse dicitur, φιλοσοφίας παρὰ τοῖς Πέρταις ἐπιτηδεύουμένης πείραν λαβεῖν, et Indorum quoque Philosophiam cognoscere; ex quo patet, Gordiano adhuc imperante, velut celeberrimum Philosophiae Persicae nomen extitisse. *Quintum*: Senes duos, quorum miraculosae institutioni tradita fuit Sositratra, rogante patre quinam essent, cunctabundos, refert Eunapius, respondisse: ἐνκα τῆς Χαλδικῆς καλουμένης σοφίας καὶ ἀμνήτους. Quae quanquam fabula est, inquit Ven. Auct. docere tamen potest, Philosophiae Orientalis seu chaldaicae denominationem etiam in graeca Iamblichi schola fuisse celebratissimam. *Ultimum*: Philo quidem Orientalis philosophiae nomen vel suppressit studio, vel incuriosius, tanquam genti suae non satis decorum, neglexit atque praetermisit; tamen saepius ipsius systema secutus est, atque, unde sua hauserit, evidentissime prodidit. — Haec testimonia, quanquam cum magna eruditionis interioris et reconditae laude prolata sunt: tamen negare non possumus, nobis omni ex parte non satisfecisse, atque, ut reliqua taceamus, quae propter brevitatem hic non possumus afferre, videri paululum ambigua. Hoc quidem ex iis intelligi potest, superbibilem Persas, seu Chaldaeos et Aegyptios, ob singularem quandam sapientiam, quae Graecorum Philosophia antiquior fuerit, eosque ad cognoscendam eam allexerit; atque hoc nemo negat: verum an hae gentes peculiarem quandam, ab illa sapientia diversam philosophiam seu theologiam mysticam habuerint, quae eius fuerit ratio et indoles, quae tradiderit dogmata, quomodo ab illa diversa fuerit, id quidem ex his testimoniis non doceri potest. Hoc vero maxime necessarium est, si ex iis demonstrare velimus, extitisse singulare quoddam genus Philosophiae seu Theologiae, idque mysticum et peculiare, quod orientale vocari possit. *Philosophiae Orientalis scilicet facile statuerem*, (sunt verba ex epistola valde notabili b. Pfaffii ad S. V. Bruckerum, h. l. inserta,) *si ex documentis historicis probari possit illa, darique ex iisdem eius*
systema.

systema. — Ut tamen omnis disciplina Gnosticorum Orientalis luculentius illustraretur, repetendam in his Supplementis a p. 507-530. curavit dissertationem eruditissimam de Caulacau Basilidianorum, quae inserta fuit Museo Helvetico; quo rem eruditis fecit iucundissimam, cum haec disputatio hucusque non satis nota fuerit, igitur nec, ut meretur, lecta.

Ex cap. sequente, de Philosophia Iudaica, quamquam multa possemus afferre, docte et eleganter a Viro S. V. disputata, adhibito in primis Carpzovii Comm. ad Goodwini Mos. et Aar. tamen, ne nimis longi simus, ea tantum praecipuam partem indicabimus. Dissertit nempe de Philosophia Cabbalistica contra Schoettgen. p. 422. de origine sectae Sadduceae p. 425, eiusque de Deo sententia, p. 427. de dissensu atque inconstantia Pharisaeorum in variis doctrinae capitibus, p. 430. quam tamen inconstantiam, non cum Moshemio, Phariseis ipsis, sed Iosepho tribuendam esse existimat, qui ita enarrare sectarum suae gentis historiam voluerit, ut non nimis a placitis Graecanae Philosophiae differrent, ac propterea etiam vocem *φιλοσοφίας* de sectis Iudaicis usurpasse. In quo tamen nobis Iosephus magis imitatus esse videtur gentis suae loquendi consuetudinem, quae voce *φιλοσοφίας* theologiam Iudaicam, et scientiam legis Moisaicae intelligebat; quo sensu haec vox apud Philonem quoque aliquoties, atque etiam in Scriptis N. T. Coloss. II, 8. occurrit, diciturque apud eundem Ioseph. *εσφία νόμος*, A. I. XVIII. 3. 1. Monuit porro non pauci de Essaeis p. 434. in primisque sacrificiis eorum privatis, contra Moshemium, p. 438. de Therapeutis, p. 440. contra Jablonskium, qui in ep. ad Lacrosum Therapeutas Aegyptios fuisse existimat; enarravitque copiose systema de Essaeis, ex libro inedito, quod Wachterus (cuius MS. Codex est in Biblioth. Acad. Lips.) excogitavit, pag. 444-452. Pag. 453. quaedam tradit, quae ad Philonis opinionem de animis pertinent, optatque, ut doctrina Philonis de Deo animisque humanis a viro docto diligentius examinetur, et cum fontibus, nempe

nempe doctrina Mosaica, barbarica, et orientali, conferatur. Quae de Philosophia Iudaeorum exoterica observavit, ibique contra Oettingerum de systemate Sephirothico disputavit, possumus praeterire.

Ad Tom. III. quaedam dixit de Philosophia Saracenorum seu Arabum, pag. 469. ff. et de Philosophia Christi, Apostolorum, pag. 499. veterumque Christianorum, 501. quae pleraque ad doctrinam Orientalem et Gnosticam pertinent, ex quibus fieri non potest ut quaedam afferamus. Meminit pag. 534. disputationis Patrum *κατ' ομοφωνίαν*, de qua egregie nuper in libello academico egit C. A. Beyerus, digno qui legatur, si quis eam accurate velit cognoscere. Doctrinam de Origene multis modis auxit pag. 542. quae lectu sunt dignissima; in primis vero iudicium ipsius super Huetii Origenianis, quae, ut laude non indigna esse, tamen etiam multis vitiis scaturere existimat, propterea quod imperfectum sit opus, nec omnes Origenis sententias, in quibus a recepta opinione recedat, perscrutatur, sed eas tantum, quae in publicam reprehensionem incurrisserint, cum tamen multa alia, aeque digna quae notarentur, tradiderit Origenes. Neque in illis quidem sententiis enarrandis satis accurate versatum esse putat Huetium. In universum autem Huetius ipsi videtur defendere magis voluisse Origenem, quam modeste et caute dogmata ipsius referre atque diiudicare, et interdum usis fuisse argumentis admodum levibus. Eo magis dolet, Carolum Ruacum (de la Rue,) novae editioni Origenis, quam moliebatur, et in qua Huetii Origeniana emendare volebat atque locupletare, esse immortuum. Hoc damnum quamquam reparatum quodammodo sit per Moshemii atque Semleri diligentiam; tamen multa adhuc superesse, quae observari possint ac debeant ab eo, qui scribere velit historiam dogmatum Origenianorum, omnibus numeris absolutam. Reliqua pertinent maximam partem ad fontem errorum Origenis, Philosophiam nempe Orientalem.

In historia mediæ aevi innumera adhuc egent accuratiorē diligentiorēque tractatione. Igitur vota repetit Vir S. V. pag. 557. quae iam in Opere ipso fecit, ut non absoluto Kochiano opere, Historia critica Philosophiæ aevi mediæ a viro docto, veritatis studioſo, et a partium studiis alieno, scriberetur, in primis cum ſubſidia litteraria adſint, uae egregie ad hanc rem uſurpari poſſint. P. 567. ſc. eſt longa et erudita diſputatio de Bonifacio, in primis contra Ziegelbauerum inſtituta, in qua demonſtrat Cel. Br. nihil aliud egiſſe Bonifacium, quam ut pontificiam dominationem augetet atque ſtabiliret, vitamque monaſticam commendaret, atque ita Philoſophiæ, omninoque litterarum incrementis, non modo non conſuluiſſe, verum etiam maximopere obſuſiſſe.

Copioſiſſimus fuit Auctor Ven. in augendo cap. quod de Philoſophia Scholaſtica exponit p. 582-672. Ex harum obſervationum magno numero eſt ea, quae ex loco admodum memorabili Guilielmi Durandi, in praefat. ad L. IV. Sentent. docet, fuiſſe illis quoque temporibus, quibus Patrum auctoritas maximi aeſtimabatur, viros quosdam eruditos, qui rectius iudicarent atque in rebus fidei non doctores eccleſiæ, quamvis ſanctitatis eruditionisque laude clarifſimos, ſed ſolam Scr. S. audiendam eſſe docerent. Hunc locum iam Natal. Alex. H. E. T. VII. p. 154. ut obſeruat Ven. Br. dignum iudicavit qui probe teneatur. Nec tamen negari poteſt, Durandum in aliis rebus turpiter aberrariſſe, pontificiæque dominationi nimis fauiſſe; cuius rei exemplum aſſert, et cauſas commemorat. Pag. 612. copioſe defendit ſuum de Philoſophia ſcholaſtica iudicium contra Friſingenſem quendam monachum, qui non aequo animo paſſus fuerat, iſtum gregem contemni, quique adeo peculiari libro, 1757. Friſingae edito, id egerat, ut ſcholaſtica barbaries in Philoſophiam, tanquam in veterem ſedem ſuam reſtitueretur. Contra eundem convitiatorem, et auctorem libri gallici ſur l'Eclectiſme, multis argumentis diſputat p. 633-672. ſuamque

que sententiam de Gregorio M. eiusque consilio comburendi libros gentiles Bibliothecae Palatinae, late defendit, ostenditque, utriusque adversarii argumentis afferendis refutandisque, se nihil in Papa reprehendisse, quod non testimoniis fide dignissimorum auctorum nitatur, ita ut nemo, qui veritatis studio teneatur, assensum ipsi possit denegare.

Eandem doctrinam diligentiamque in locupletando quarto volumine adhibuit Cel. Auct. in quo recensendo breviores erimus. Atque hic deprehendimus egregias observationes, in primis literarias, quales sunt de Marsilio Ficino p. 689. de Erasmo pag. 694. qui juvenis adhuc ipsi videtur primus fuisse, qui scholasticorum Philosophorum barbariem contemnere ac depellere in Germania ausus sit, atque ita saeculorum restaurationi proluserit; item de Luthero p. 699. eiusque sententia de Philosophiae ratione et recto usu; de editione rarissima libri Mabilloniani, lectu dignissimi, de studiis monasticis, quam Udalr. Staudigl curavit a. 1702. p. 704. de Folengii Carminibus, p. 714. de Caesalpino, p. 720. Nicolao Taurello, p. 736. Iac. Thomasio p. 743. de libro rarissimo Io. Baptistae Crispi, de ethnicis Philosophis caute legendis, p. 745. de Io. Reuchlino, p. 747. de Henr. Corn. Agrippa a Nettesheim, p. 752. de Io. Chryostomi Magneni libro admodum raro, qui inscriptus est: Democritus reviviscens, s. de vita et Philosophia Democriti, Ticini, eiusque raritatis causis, pag. 765. de editionibus Operum Franc. Mottaeci Vayerii, p. 773. de Petro Baylio, p. 776. de Henrico Kunrath, eiusque libro non ubivis obvio, sed nugis plenissimo, qui inscriptus est: Amphitheatrum sapientiae aeternae rel. pag. 784. Pag. 782. Theophrasti Paracelsi somniorum ex libro, cui titulus est: philosophia ad Athenienses, et p. 790. Poireti doctrinae praecipua capita enumeravit. Haec propterea indicavimus, ut, qui de iis velit cognoscere, possit consulere Bruckerianam diligentiam.

Nec minus lectu dignae sunt, quibus Volumen quintum auxit, observationes et supplementa. Pertinent huc, quae dixit de Iordano Bruno Nolano p. 809. eiusque itineribus atque scriptis, de Hieronymo Cardano p. 816. de Fr. Bae. de Verulamio p. 821. de Thoma Campanella p. 824. Hobbesio p. 830. Cartesio p. 843. ubi simul obscuras Thomae Angli ignotasque plerisque conclusiunculas, ex libro eius, qui inscribitur: *Euclides Metaphysicus*, enarravit, et, comparandarum earum cum Cartesianis sententiis, copiam fecit lectoribus. De Leibnitio nihil dixit, nisi quod fontes indicavit, quos adire possint, qui plura de eo velint cognoscere, laudavitque in primis Ludovici Dutens in edendis Leibnitianis operibus studium, de quo nuper admodum in his Actis dictum est. De Christ. Thomasio egregie multa protulit, quae lectu sunt dignissima, quo pertinet in primis index totius systematis de Iure Nat. et Gent. Copiosissime autem, ut res postulabat, de vita, fati, scriptis, controversiis, earumque initiis et causis, Christ. Wolfii egit, quem in opere ipso omisit, quoniam tum adhuc viveret, a pag. 875-902. Quae in sequentibus capitibus observavit de emendata Dialectica per Petr. Ramum, Verulamium, Malebranchium, Lockium, aliosque, pag. 903. Philosophia naturali p. 912. Metaphysica, p. 922. de Philosophia morali, pag. 927. et Civili pag. 938. lectorum desiderio relinquimus. Restaret, ut ex iis quaedam commemoraremus, quae Senis Ven. industria primum de Philosophia gentium Asiaticarum in univ. p. 955. deinde vero separatim de Philosophia gentis Malabaricae, p. 970. Sinesium, p. 978. Japonensium, p. 999. et Canadensium, p. 1003. prolixè disputavit, cuius rei largam copiam ipsi suppeditarunt libri quidam, qui iam edito hoc Volumine prodire, in primis Collectio Anglorum itineraria, et Historia universalis orbis terrarum, cura Baumgartenii incepta, et Semleri continuata. Sed et haec lectoribus inspicenda commendabimus, cum paullo prolixiores nos fuisse intelligamus; hoc tantum admonentes,

tes, ad calcem Voluminis huius VI. liberali manu I. C. B. quem filium Cel. Auctoris, Virum clar. et doctissimum, esse suspicamur, adiectam esse *Tabulam mnemonizam Historiae Philosophicae*, quae breviter totius operis praestantissimi summam exhibet. Ceterum, Venerando Seni Operis perfectionem ex animo gratulamur, vitamque, vires, et senectutem tranquillam precamur, ut diutius orbi erudito insigni ornamento esse, et labores, quos incoepit, in primisque ultimum interpretationis sacrarum literarum Volumen, diu desideratum, felicissime perficiat.

*MEMORIA GYMNASII POLYIDEI REFECTI EX
Ancyranæ marmoris fragmento: Auctore IACOBO
FRIDERICO HEUSINGERO, Gymn.
ill. Guelferb. Rectore.*

Veteris inscriptionis fragmentum, quod interpretari constitui, inter alia beneficia, *Ancyrae Galaticae* olim concessa, *Gymnasi Polyidei* instaurationem commemorat. Inscripcio haec est:

Κ—ΤΟΤΟΠΟΛΥΕΙΔΟΥΤΥΜΝΑ
ΣΙΟΝΚΑΘΗΗΜΕΝΟΝΕΠΙΣΚΕΨ
ΑΣΑΝΤΑΚ—ΣΥΜΠΙΑΝΤΟΤΟΙΧΟΣ
ΕΝΕΙΤΟΔΕΙΔΑΚ—ΒΑΡΒΑΡΙΚΑ
ΕΦΟΔΟΙΒΕΡΘΕΜΕΛΙΩΝΕΙΣ
ΤΕΛΟΣΑΓΑΓΟΝΙΑ
Κ—ΤΗΝΒΟΥΛΟΓΡΑΦΙΑΝΕΚΠΟΛΛΟΤΚΑΤ
ΝΕΑΝΜΕΝΗΙΝΜΕΤΑΤΟΓΑΚΡΙΒΩΝ
ΣΑΝ—ΑΑ—ΠΒΟΥΛΗΚ—ΟΔΗΜΟΣΤΗΜΛΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΑΝΚΤΡΑΚΟΙΝΩΔΟΙΜΑΤΙΜΠ
ΤΟΝΕΑΥΤΩΝΕ—Κ—ΤΟΙΕΘΝΟΥΣ
ΣΩΤΗΡΑ.

Depromptum est hoc monumentum ex iisdem commentariis IOANNIS DORENSVAMI, e quibus aliquot similia iam antea prolata sunt. Descripsit illud Ancyrae, et cum DORENSVAMO communicavit IOANNES BELVUS, Epperiensis, unus e comitibus Antonii Wrantii, Episcopi Agriae, qui anno c10 1025. Legatus Ferdinandi II. ad Imperatorem Turcarum Amasiam profectus est. Et hic Bellus, nec vero Dorensuamus, quod ambiguo testimonio deceptus credideram, partem nobilis illius Ancyraei monumenti, quod Augusti res gestas narrat, ex ipso marmore enotavit, idemque Inscriptiones collegit illas, quas, quum ante aliquot annos publicarem, quia Dorensuami commentariis adnexas videbam, Dorensuami diligentiae acceptas ferebam.

Sed redeundum est ad eam, quam proposui Inscriptionem. Hanc Bellus testatur se in lapide reperisse, qui prima parte truncatus fuerit. Marmor iam illo tempore detritum valde fuisse: inde suspicor, quod non litterae solum, sed etiam voces aliquot in describendo Bellum fefellerint. Periculum igitur faciam, an partem eorum, quae vetustas describentis oculis subduxerat, coniectura possum reducere. Equidem arbitror, haud longe a vero nos aberraturos esse, si credamus in lapide ita scriptum fuisse:

ΚΑΙ ΤΟ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΙΔΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ
ΚΑΘΗΡΜΗΜΕΝΟΝ ΕΠΙΣΚΕΦΑΣΑΝΤΑ
ΚΑΙ ΣΥΜΨΑΝ ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ ΕΝ ΣΕΙΤΟΔΕΙΑ
ΚΑΙ ΒΑΡΒΑΡΙΚΑΙΣ ΕΦΟΔΟΙΣ
ΕΚ ΘΕΜΕΛΙΩΝ ΕΙΣ ΤΕΛΟΣ ΑΓΑΓΟΝΤΑ

ΚΑΙ ΤΗΝ ΒΟΥΛΟΓΡΑΦΙΑΝ ΕΚ ΠΟΛΛΟΥ ΚΑΤΑ
ΔΕΛΕΙΜΜΕΝΗΝ ΜΕΤΑ ΛΟΓΟΥ ΑΚΡΙΒΩΣ
ΣΑΝΤΑ ΑΠΑΣΑ Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΤΗΣ
ΛΑΜΠ.

ΜΗΤΡΟ.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙ ΑΝΚΥΡΑΕ ΚΟΙΝΩ ΔΟΞΜΑΤΙ
 ΤΟΝ ΕΑΥΤΩΝ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ
 ΣΩΤΗΡΑ.

Emendationum plerarumque rationes ita manifestas esse puto, ut operæ pretium facturus haud essem, si verbosa disputatione explicandas istas susciperem. Hoc unum lectores monitos velim, ne opinentur, tythothetae vitio factum esse, ut litterae ΜΠ, quae versui nono extremo adiciendae erant, sini sequentis versus adhaeserint. Ita, quem ad modum supra expressi sunt, versus istos in exemplari manu scripto reperimus. Et facile fieri potuit, ut Belsus, quum inscriptionem in ceras suas conuiceret, postremam partem noni versus, qui longior, quam pro modulo pugillarium, procedebat, deorsum flecteret, ut deinde transcribenti hoc monumentum visae sint litteras ΜΠ ad sequentem versum pertinere.

Quo tempore, cui homini, tam honorificum titulum populus Ancyranus statuerit, divinare non possum. Discimus quidem e *Pauli Diaconi* hist. misc. lib. XXIII. c. 5. Ancyram Galatae a Nicephoro aedificatam esse. Sed monumentum nostrum, si quid video, Nicephori temporibus longe antiquius est. Si coniecturis indulgere libeat, haud improbabile putem, attingere inscriptionem nostram tempora Caracallae, a quo insignia beneficia Ancyranos impetrasse ex eo intelligimus, quod in huius Imperatoris nummo apud Vaillantium ΑΝΤΩΝΕΙΝΙΑΝΗΣ ΑΝΚΥΡΑΕ appellationem occurrere videmus. Et videtur Caracalla causas habuisse muniendae Ancyrae, quum ad Armeniacum Particumque bellum converteretur, quod eum fecisse legimus apud Spartianum cap. VI.

Praeterea apud Gruterum p. cccc. n. 9. invenimus marmor Ancyranum, quod honori consecratum est viri, qui aliquo-

aliquoties ad Caracallam legatus ierit, et beneficiis erga An-
cyrauos meruerit, ut *cordator Anagras* vocaretur. Inscri-
ptionem ipsam hic dabo:

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΦΛ. ΑΙΛΙΑΝΟΝ. ΙΠΠΕΑ. ΡΩΜΑ
ΙΩΝ. ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΣΤΗΝ. ΠΡΩ
ΤΗΝ. ΑΡΧΗΝ. ΑΡΞΑΝΤΑ. ΚΑΙ
ΠΟΛΕΙΤΟΓΡΑΦΗΣΑΝΤΑ
ΚΑΙ Τ. ΠΡΕΣΒΕΥΣΑΝΤΑ
ΠΑΡΑ. ΘΕΟΝ. ΑΝΤΩΝΕΙΝ
ΟΝ. ΚΑΙ ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΣΑΝ
ΤΑ. ΥΙΟΥ. ΤΟΥΤΕ. ΚΟΙΝΟΥ
ΤΩΝ. ΓΑΛΑΤΩΝ. ΚΑΙ
ΤΩΝ. ΙΕΡΩΝ ΑΓΩΝΩΝ. ΤΩΝ
ΜΕΓΑΛΟΑΣΚΛΗΠΙΕΙΩΝ
ΠΥΘΙΩΝ. Κ— ΑΡΧΙΕΡΕΑ
ΤΟΥ. ΚΟΙΝΟΥ. ΤΩΝ. ΓΑΛΑ
ΤΩΝ. ΓΑΛΑΤΑΡΧΗΝ. ΣΕ
ΒΑΣΤΟΦΑΝΤΗΝ
ΚΤΙΣΤΗΝ. ΤΗΣ. ΜΗΤΡΟ
ΠΟΛΕΩΣ. ΑΝΚΥΡΑΣ
ΦΥΛΗ. [forte ΦΥΛ. Η.]

Hunc Fl. Aelianum non ab una tribu solum honora-
tum esse, sed alias tribus quoque erga eundem, erectis mo-
numentis, gratum animum publice testatas esse, ex eo intel-
ligere videor, quod mihi persuasi, ad hunc ipsum pertinere
etiam inscriptionem, quae apud Gruterum p. ccccxv. n. 1.
mutila habetur et ex ea, quam paullo ante posui, pluribus
locis emendari debet atque suppleri.

Vide.

Viderint igitur, qui me sunt perspicaciores, an sit aliquid, quod nos prohibeat suspicari, Senatam atque universum populum Ancyranum, eo monumento, quod a Bello accepimus, consultum voluisse memoriae Fl. Aeliani, quem titulis honorificentissimis a singulis tribubus cultum esse novimus. Non tamen me praeterit, quam in lubrico hic verfer, et profiteri malo, nescire me, qui Polyidi gymnasium ac murum Ancyrae urbis refecerit, quam temeritatis in coniectando crimen admittere.

Illud vero praetermitti silentio non debet, e multis inscriptionibus, quas Belfus ac Dorensuamus Ancyrae descriperunt, plerasque a Grutero editas, nonnullas multo post a Tournefortio et Paulo Luca, ex iisdem marmoribus, repetitas esse. Ex his duas, quas Belfus integriores dedit, hic attexere liceat. Prior erit haec:

DIS MANIB.
L. LVCCIO. L. F. POM.
SECUNDO. COMITI.
M. VALERI. ITALI.
LEG. AVG.

Hanc inscriptionem *Paulus Lucas* Itiner. tom. I. pag. 304. seq. ed. Amstelod. a. clo 1699. milere corruptam ita dedit:

DIS MANIB. LIVCCIOL F POM
SIC VNDOC OMIT AA NITRII
TALI AVG.

Mutilam *Herm. Utr. de Lingen*, in opusculis Germanicis part. II. p. 195, ingenii sui acumine fretus, restituere tentavit, et tale commentum extudit:

DIS MANIB. L. TVCCIO. L. F. POM.
SECUNDO. DOMIT. A. A. MINISTRA
TOR. AVG.

Z

Idem

Idem tamen Lingenius p. 197. feliciore successu coniecit, legi etiam posse L. LVCCIO. Sed in posteriore monumenti parte longissime a vero deflexit. Praeclare igitur de hac inscriptione meritis est Belfus, quod eam integram enotavit ex lapide, cuius litterae post illud tempus ita evanuerunt, ut verborum sententiam regius Antiquarius adsequi plane non potuerit. Vix attinet monere, extremam inscriptionem legendam esse LEGATI AVGVSTI, quia de comitibus magistratuum provincialium res pervulgata est.

Neque irritam operam Belfus impendit describendae inscriptioni, quae hic sequitur:

D. M.
Q. AQVILIO LVCCIO
7 LEG. II. AVG.
SEVERIA MARTINV
LA CANIVNX ET
AQVILIA SEVERINA
FILIA ET HERES

F. C.

Hanc etiam *Tournefortius*, sesqui Saeculo post, Ancyrae invenit, et itinerario suo Tom. I. Epist. XXXI. p. 183. ed. Amstel. a. clb DCCCXVIII. inferuit. Eadem e *Tourneforti* commentariis deprompta legitur in opere inscriptionum Muratorii p. DCCXXXIII. n. 4. In hoc tamen apographum Belfi integrius est, quod temporis iniuria *Tournefortium* iam privaverat conspectu notae 7, quam versui tertio praemitti, et *centur.onem* significare videmus. Suspiciari quis possit, versu quarto SEVERIA MARTIOLA e Grutero pag. DCCCLII. n. 1. reponendum esse, nisi Belfus ac *Tournefortius* in MARTINVLA consentirent. Quod vero quinto versu CANIVNX, pro quo *Tournefortius* CONIVNX dedit scriptum est, id sculptoris, an Belfi errore factum sit, equidem non dixerim.

Ex

Ex Ancyranis Belfi hoc veluti corollarium adiciam:

D. M.

LOCI. VIVI. IO
RISSLEGXVPOI
CVRANIIIVLCRES
CENTESLEGEIVSDEM
MVNICIPATVS..AMICI
CIAECAVSA

Procul dubio vetustate valde attritum fuit marmor, ex quo monstrum hoc inscriptionis profusum est. Tamen in his tenebris agnoscere mihi videor monumentum, quod centurio collegae ac municipi suo ponendum curavit. Et ex litterarum vestigiis conicio, inscriptionis hanc olim faciem fuisse:

D. M.

L. OCTAVI. VICTO
RIS. & LEG. XV. PON.
CVRANTE. IVL. CRES
CENTE. & LEG. EIVSDEM
MVNICIPATVS. ET. AMICI
CIAE. CAVSA.

Nomen vero VICTORIS inter OCTAVIAE gentis cognomina fuisse, constat ex inscriptione apud Gruterum p. cccclxxxv. n. 4.

SECONDE LETTRE D'UN ANONIME A MR. I. I. Rousseau, contenant un examen suivi du plan d'éducation, que cet Auteur a proposé dans son ouvrage, intitulé Emile, ou de l'Education.

Lutet. Paris. 1767. pl. 10. in 12mo.

Auctor, qui priorem epistolam adversus Russali *Contractum societatem* scripserat, idem hanc adversus eiusdem *Aemilium*

militum, seu librum de *Educatione*, edidit. Non vero existimandum est, auctorem omnes, quos hic commiserit errores Ruffabius, refutatione complexum esse. Nam cum duplex imprimis genus errorum in R. Aemilio deprehendatur, alterum, quo praecipua religionis Christianae capita oppugnantur, alterum, quo in caeteris educationis partibus, veluti in vitiis emendandis, moribusque fingendis, et ingenio colendo, ab humanae naturae legibus aberratur: illo omisso, hoc tantummodo perstringere conatur. Qua quidem in re A. non modo non reprehendus, sed et maximopere laudandus esse nobis videtur. Nam cum R. nihil proferat novi adversus religionem, quod non fecerint ab doctoribus sit dictum adversariis, atque totidem a Theologis refutatum, exploitumque ab hominibus de rebus recte iudicantibus: eiusmodi errores refellere, et eamdem deum recoquere, et plane supervacaneum, quod vix ulum usum habere videtur, est habendum, et periculolum, ne res ipsa, per se minime dubia, arguente aliterandoque dubia atque incerta reddatur. Singulas vero obiectiones, cum multae sint, recensere non possumus, sed tantum de summa illarum paucis dicemus. In universum A. ostendit, primum praecepta, quae R. de educatione, liberorum imprimis nondum ephorbiorum, dederit, non nisi ad corporis robur firmandum valere, omni cura animi ingeniique ad virtutem disciplinasque fingendi plane neglecta. Hinc cum ex perversa iudicandi ratione omnia vitiorum, curarum, aegritudinisque genera oriatur, non dubitari posse, quin ista educandi ratio, si quis ea utatur, fiat nimis periculosa. Deinde A. obicit, R. in stabilienda sua hypothetici, male excogitata, saepe libinet ipsi parum constare, veluti cum R. dicat, *si praeceptum proaeptum, quod sur. vs. Ubi evadant praestantissimi et optimi*; atque tamen alibi improbet culturam animi ingeniique, sine qua fieri non posse, ut perfectio aliqua in liberos cadat. Idem Ruff. reprehendit, ait A. rationem illam vulgarem, qua puerorum mores ingeniumque maturae finguntur; et tamen paulo post ipse praecipit, ut pueri ad prudentiam pro-

viden-

videndique facultatem erudiantur, quam tanquam veram causam originemque miseriae humanae reiecit. Nec intelligi posse obicit A qua ratione possit fieri, ut, cum e mente R. pueri non sint imbuedi praeceptis, quae ad virtutem comparandam, facultatemque veri cognoscendi valeant, praeceptum illud Ruff. de pueris prohibendis a vitiorum contagione, errorumque periculo, teneatur serveturque, nisi in pueris acuatur iudicandi facultas, qua verum a falso, honestum a turpi discernant. Inconstantia R. eiusque praeceptorum futilitas patet etiam ex eo, quod interdum Aemilio puero, qui cum ruri educatus sit, et pueritiam in opere rustico faciundo consumserit, nec ullam praeter vernaculam linguam didicerit; magna tamen differendi subtilitas, Reip. administrandae perita, sermonisque elegantia et urbanitas, et omnino de artibus affingitur iudicium haud contemnendum. Denique illa educandi ratio, ait A. non omni puero generi apta est. Nisi enim puer satis copiosis divitiis instructus, et certo quodam praeditus ingenio, et certa quadam in conditione natus est vitae, omnis Ruffali praecipendi ratio fit vana et irrita. Restat, ut pauca de praefatione, huic libello praefixa, dicamus. Est vero ea tripartita. Primum respondet obiectionibus nonnullis, contra epistolam priorem factis, Anonymum v. c. non usum esse eo orationis genere, quod lectorem suavitate sua alliciat. Cum enim in universum duo, ait, scriptorum genera sint exultanda, quorum alterum potissimum ad delectationem valet, alterum solum docendi consilium sibi propositum habet: ut ab illo ornatus orationis abesse non debet, cum sola persuasio spectetur; ita in hoc fucus orationis non modo supervacaneus est habendus, quia tantum demonstratio rei vel verae vel falsae spectatur, sed etiam perniciosus, quippe qui attentionem animi impedit, avocaturque mentem a vero recte cognoscendo. Altera pars complectitur quaestionem de natura et causis diversitatis opinionum. De rebus, quae in sensus incurrunt, varietatem opinionum A. putat existere ex diverso hominum ingenio, quorum alii aliter afficiantur; nec

vero illam tantam esse existimandam, ut nullus profus consensus sit, et summa in vitam humanam inducatur incertitudo. Nec, si res merae intelligentiae subiectae spectentur, opinionem Scepticorum admitti posse, qui nihil plane certi in rebus humanis statuunt. Alias enim res, v. c. quae in mathesi traduntur, esse certissimas; alias vero, ut quaestionem de Principiis Iuris naturalis, esse quidem eiusmodi, ut sententiae hominum doctissimorum inter se discrepent, sed causam illius dissensus neque in obscuritate aut difficultate rerum, neque in humani ingenii imbecillitate esse ponendam, sed ab ignavia negligentiaque hominum arcessendam. Quod si enim studii industriaeque satis collocetur in principio illo expoliendo, quo usus sit Wolfius in Iure naturali, atque Grotius et Pufendorfius in stabilienda Socialitate, et quod Servator ipse tanquam regulam nostrorum officiorum erga homines praeceperit, puta *amicitiam*, seu studium nostrae aliorumque conditionis perficiendae: dubium non esse, quin tandem, firmo stabilito principio, ad summam perspicuitatem certitudinemque doctrina de officiis perducatur. Tertia denique praefationis pars continet defensionem Grotiani libri, quem Russ. ob multitudinem sententiarum poeticarum, quibus refertus sit, tanquam merum ingenii lusum reiciendum putavit. Nam Grotium auctoritatibus primum non usum esse, A. demonstrat, ut vim argumentorum firmiter haberent, sed ut materiam veri facilius investigandi suppeditarent. Deinde cum Grotius Ius Gentium non de vinculo iuris intellexerit, quo gentes inter se copulentur, sed de consensione quadam convenientiaque opinionum morumque in diversis gentibus; facere non potuisse, quin uteretur auctoritatibus. Et si vero aliqua ex ratione concedi debere, quod adversarii obiciunt, opinionum vanitatem non parere veri iustique iudicandi regulam normamque certam: cum tamen Grotius vellet demonstrare, quid debeant facere homines, sive qua homines, ad societatem nati, sive qua Christiani, sive denique qua socii corporis politici in his terris; facile esse intellectu, Grotium non potuisse non illa ratione

uti. Denique cum ille vir doctissimus probe intellexerit, esse opiniones a gentibus receptas probatasque, quae neque ob diverſitatem ad unam certamque regulam principiumque Iuris naturalis iudicari poſſint neque ob gravitatem momentique rationem praetermitti: illam rationem tanquam ſupervacaneam et inutilem non ſperendam eſſe exiſtimaviſſe. Sed ſatis de praefatione. Ceterum, ut dicamus, quid nobis in univerſum de iſta epiftola hac videatur: exiſtimamus, lectionem eius haud inutilem fore iis, qui aut novitate quarundam Ruſſi opinionum attoniti, aut quadam ingenii inbecillitate impediti, ipſi opinionum R. vanitatem animadvertere, verumque a falſo diſcernere non valeant; praefertim cum Ruſſi ſermone ſit uſus tali, quem etiam mulierculae, hominesque inferioris iudicii, intelligant. quod librorum genus quam pernicioſum ſit, nemo nescit.

*SPECIMEN PHILOSOPHICO-THEOLOGICUM DE
Providentia Dei ſpeciali. Auctore ANE DRYFHOUD,
S. S. Theol. et Philoſ. Doctore, ut et A. L.
Magiſtro.*

Traiecti ad Rhen. ap. Paddenburg. 1768. pl. 14.
8. mai.

Deſcriptum eſt hoc opusculum in partes tres, quarum prima agit de Syſtemate Leibnitiano, de vera miraculi notionem altera, denique tertia de ſpeciali Dei providentia. In quo non is animus fuit Auctoris, ut, quae ab aliis praeclaris viris ſuper hac re ſcripta eſſent, repeteret, ſed ut paulo accuratius in eam inquireret, ſcilicet, *num in ordinario providentiae curſu, Deus etiam ſic aliquando res dirigere ſit dicendus, ut per vires naturae praeflet, quae, ſi ipſae ſolae operarentur, ſuppoſito tamen ordinario providentiae influxu, non acciſſerit: ſive clarius, num Deus aliquando in ordinario mundi, tum phyſici, tum moralis, regimine, occulto, particulari plane, et magis immediato modo, nonnunquam in hanc vel illam rem ita inſtuat ac opere-*

operetur, ut absque veri nominis miraculo, effectus fiat, qui eventum nunquam fortitus fuisset, si causae secundae solae, absque speciali isto influxu, iuxta consuetas providentiae leges operatae essent? p. 2. f. quod ut eo luculentius demonstrari atque intelligi possit, in antecessum quaedam monenda esse existimavit, quae ipsi huc pertinere videbantur.

Iam in parte priori ita versatus est, ut, quoniam esset Leibnizii, et qui eum secuti sunt, super ista re sententia, in textu exponeret, et quae contra dici possent, ad finem paginae in notis adiceret; quae cum interdum nimis longae sint, et per multas paginas traductae, non potest non haec ratio admodum iniucunda esse lectoribus. Itaque primum, utamur verbis ipsius, Leibnizii aliorumque sententiam generatim proposuit, atque per partes eorum scriptis demonstravit, deinde de omnibus mundi substantiis generatim, et de atomorum existentia speciatim disseruit; porro de repraesentatione, monadibus, ex Leibnizii sententia, propria, egit, exposuitque claritatem huius repraesentationis in variis monadibus differre; disputavit porro de monadibus corpora constituentibus, earumque ad se invicem relationibus atque operationibus, et quae animarum et spirituum nomine veniunt, originem, naturam, et operationes enarravit, nexum, qui his cum illis intercedit, s. systema harmoniae praestabilitae, exposuit, ac denique modum, quo Deus providentia sua circa universum hocce monadologicum versatur, demonstravit.

Hanc partem excipit altera p. 75. quae de vera notione miraculi praecipit: atque haec ita constituit, miraculum esse effectum, qui fixas naturae leges, sicque consuetum naturae ordinem infringat, ab eo deviet, immo ei contrarietur. Quae ut recte se habet, ita tamen non placet distinctio, factis quidem atque iis quoque usitata, qui optime super hac re scripsere, scilicet inter miraculum et mirabile, quorum illud vocat id, quod diximus, hoc vero, quod rationem suam sufficientem quidem habeat in causis secundis, nobis tamen videatur a consueto illo, rerum ordine recedere.

dere. Quae distinctio ut non est ad tollendam vocis miraculi ambiguitatem necessaria, ita linguae latinae minus apta est, cum alterum sit substantivum, alterum adiectivum. Itaque melior est distinctio inter miracula vera et opinata, quae inanem habent speciem, nec sunt eiusmodi, quae ex naturae legibus intelligi explicarique non possint. His expositis pergit demonstrare, in miraculorum numerum referri nullo modo posse eas actiones, quae vel naturae leges antecedant, ut creatio; vel quae nullo nexu cum rebus creatis cohaereant, ut incarnatio filii Dei; vel simpliciter vim causarum secundarum superent, et tamen ordini divinitus constituto respondeant, ut providentia; vel denique licet vim causarum secundarum superent, nec constanti naturae ordini respondeant, atque ita inter naturae leges numerari nullo modo possint, tamen consueto ordini nullam vim inferant. Disputat quoque multa de actibus gratiae Spiritus Sancti in illuminatione et conversione, quos pro ratione disciplinae, cui addictus est, immediatos esse putat, et irresistibiles, sed nullo modo miraculosos dicendos, excepto Pauli Apostoli, aliorumque subito converforum exemplo. Verum neque hoc excipiendum erat.

Sequitur denique pars tertia p. 110-226. in qua est caput rei, s. tractatio ipsa de providentia Dei speciali. Ante omnia quaedam monuit Cl. Auct. de variis distinctionibus providentiae, in mediatam et immediatam, ordinariam et extraordinariam, easque singulas late explicat, atque exemplis illustrat. Praemittit quoque nonnulla, quae ad rationem specialis providentiae accuratius intelligendam pertinent, quam deinde hoc modo explicat: Deum, in regimine huius mundi physico et morali, eam sibi libertatem servasse, ut sine legum naturalium suspensione, aliquando leni et insensibili impulsu in causas secundas instuar, ut longe aliam, quam si absque illo egissent influxu, eventum fortiantur. Influxu leni et insensibili impulsu quid sit, non facile potest, arbitramur, ab unoquoque intelligi; saltem eiusmodi verba, aequae obscura ac res ipsa definienda, non debebant usurpari,

et tamen iis per totum fere libellum uti vidimus Auctorem. Est autem, si clarius loqui velis, nihil aliud, quam immediate et simul agere, salva creaturarum intelligentium libertate. Argumenta deinde profert, quae sunt triplicis generis; primum ex ratione ductum est, alterum ex S. literis, ab exemplis tertium. Alterum genus rursus ad diversa capita rerum, quorum prius ea loca continet, in quibus in univ-
 — sum de providentia speciali sermo est; secundum, quae eam magis directe probant; tertium denique, in quibus specimina quaedam, et luculentiora eius documenta, commemorantur. Singula asserere nihil attinet, loca quaedam, sufficiat monuisse, adduci, quae huc non pertinent, ut Phil. II, 13. alia omitti, quae non erant omittenda, alia minus recte explicari.

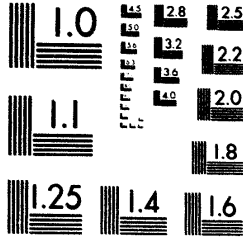
Atque in univ-
 — sum ut de toto hoc libello sententiam nostram libere dicamus, non possumus a veritatis, cui nos unice dediti sumus, studio impetrare, ut, univ-
 — sum Auctoris rationem nobis probari, lectoribus pertuadeamus. Primum enim continet non pauca satis nota, et iam saepius dicta, nec specie aliqua novitatis convellita, ut vel ex hoc recensu intellexisse putamus lectores. Deinde nimis longe repetita refert, et alieno loco posita, quae nullam vim habeant ad accuratorem rei intelligentiam. Liberius enim evagatus est Auct. saepenumero, latiusque, quam facile aliquis expectaverit. Quo referenda putamus capita duo priora, quae partem libelli omnino dimidiam occupant, nec tamen, ea certe, quae hic tractata sunt, ratione, ad rei ipsius luculentiorum illustrationem quisquam faciunt. Si quid tamen de iis monere volebat, id debebat fieri paucis paginis ad finem libelli. Verum etiam in ultima parte multa dixit, quae abesse salva rei perspicuitate, poterant saltem non ita prolixè tradi, quo in primis exempla centenus esse referenda, quae sunt unicuique mulierculae notissima, ut Iosephi, Moysi, et quaedam alia, quae in concione fortasse non illibenter audiveris, in libro docto micare. Praeterea somnia in univ-
 — sum, in tali rei gravitate, argumenti loco non

non facile attulerimus. Nec denique scribendi elegantia commendat se libellus.

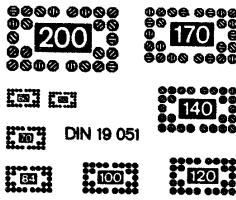
*IO. CHR. GOTTLIEBER A. M. ET SCHOLAE
Annaebergensis, in montanis Mismiae, Rectoris, Observationes
in Platonis Alcibiadem secundam.*

Agit hic dialogus de precibus, sive voto; quid illud sit; quid, quando, et quomodo petendum? relicta disciplina Orphica, quae fufitus in obeundis sacris precibusque faciendis praecipiebat, ut ex Orphi indigitamentis deorum intelligitur: Socratica enim, mentem puram castamque suppeditare, tradebat. Summa totius disputationis autem haec est: imprudentes esse, qui a diis multa precantur, quae credant esse salubria et bona, cum, quamvis speciosa, re vera sint mala: deos orandos esse ut dent bona, sive appetierimus illa, sive non, averrunt autem mala, quae simulacra sint bonorum, a nobis saepe expetitorum: homines non placere diis, offerendis donariis splendidis hostiisque opimis, quibus se expiare posse putent numina: bonam atque pudicam mentem, quae votis piis Deum placet, acceptiorem ei esse omnibus sacrificiis pompisque, ut exemplo Atheniensium et Laeadaemoniorum praeclare ostenditur. Quam Socraticarum precum summam commemoravit *Xenophon* (L. I. 3. *Memorab.*) precatum enim esse, ait, a diis, ut, quae scirent esse bona, darent. Haec satis, ut opinor, testantur, quam praeclare, et Christiano homine adeo digne locutus sit *Plato*, si discesseris ab ea ratione, quae homini, divina luce collustrato, solum nota esse potest. Versabimur autem in dialogo hoc enarrando sic, ut loca, in quibus *Plato* lapsus esse credamus, interpretemur, ad persis animadversionibus grammaticis super verbis formisque paullo diligentioribus, et omnino, quid ad explicandum illum ex antiquitate faciat, in medium afferamus. Uti autem sumus editione Basileensi altera, apud Henricum Petri MDLVI impressa; quod monere non abs re visum est.

Quum percunctaretur Socrates, an Alcibiades iret oratum Deum, et hic annuisset, ille observare sibi videtur terribem vulturn: *ὄρα τὴν ἀστυειδίαν καὶ τὴν ἀνομιαν*: quae verba liber-

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1769

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

ter adhibentur de iis, qui tristitiam quandam, vultu in terram demisso, nec a fordibus purgato, produnt; v. bi σκυθρωπὸν in N. T. sim. lis est usus, *Matt.* VI, 6. opponiturque τῷ ἰλακῶ et φαίδῳ vultui, cui verbo apte iunctum alterum, quod de cogitabundis ob aliquam rem gravem usurpatur. Sic σύνυς apud *Dionys. Hal.* II. 2. 2.) dicitur Lucretia toedum passa facinus, summaque tristitia affecta: σύνυς καὶ κατηφής, καὶ μετὰ ἔχματα οφθαλμῶν δακρυοῦσιν. Unde *Hesychius*, σύνυς, κατηφής: et σύνυσις, λύπη, ἔνοια ἕκως μὴ λήσσει εἰ τις αὐτὸν ἐνχόμενὸς μεγάλαι κακὰ —) i. e. ne quis: *τηρρῦδενι* precatur magna mala, bona exultimans. Usus hic τῷ λήσεται non infolens Graecis. Sic occurrit et p. f. dialogi nostri: λήσεται αὐτὸς καὶ λέγοντας καὶ πρῶτοντας.

ὡσπερ τὸν ἰδίδιπυ αὐτὸν ἰκα φασὶν ἐνέχεσθαι) Ficinus omisit vertere τὸ αὐτίκα, vertendum autem: quemadmodum *exempli gratia* Oedipum precacum esse dicunt etc. Qui usus huius particulae Platoni et Xenophonti frequens: v. c. in hoc dialogo pag. 228. αὐτὸν ἰκα τῶν σοφῶν ἡλικιωτῶν; item de *Rep.* I, 376. ἐπεὶ αὐτίκα ἰατρὸν κλέει; et p. 229. εἰ σοὶ αὐτίκα μάλα παρῆσται. *Dion. Hal.* III. 272. Brutus de Tarquinii superbia: αὐτίκα τῆς ἡγεμονίας πῶς παρέλαβεν De potestate huic particulae subiecta, vulgo non animadversa, multis egit *Ernestius* ad *Xenoph. Mem.* III. 7, 220. χαλκῶ διελέσθαι τὸς υἱὸς τὰ πατρῶα) ut filii bello armisque regnum paternum dividerent. Ortum, oraculum Laii, expositionem, paternam caedem, et reliqua huius Oedipi tristitia fata, item dissentium Polynicis et Eteoclis, multis descripsit *Dind. Sic.* III. 307. ed. Wessél. de precibus his temerariis Oedipi nil habet, quas extare vero puto in *Euripid. Phoeniss.* in prol. v. 66. ad quas Plato sine dubio respexit. Iocasta narrans, filios inclusisse patrem domi suae, ait:

— πρὸς δὲ τῆς τύχης νοσῶν

αἰεὶς ἀξάται πασῶν ἀνοσιωάτους

Θηκτῶ σιδῆρω δάμνῃ διαλαχθῆν τῶδε, etc.

qui ultimus vers. cum verbis Platonis plane congruit. Paciscuntur autem primo hi fratres inter se, alteris imperare annis, ut *Lindorus* auctor est, Eteocles prior regnans, circumacto anno non vult tradere fratri annum imperium. Polynices inde petit
Argos

Argos ad Adrastum regem, qui ei perhumaniter excepto filiam in matrimonium locat, unde auxilium accipit, et, duobus septem, Thebanis bellum inferentibus, cum Eteocle manum conferit, mutuisque vulneribus uterque occumbit. Hunc fratrum hostilem animum tyrannidis causa obiter commemorarunt *Epist. XXXI.* et *Arrian. II, 22.* III, 5. Rem et breviter narrat *Scholiasse Euripidis in hypothese Phoeniss.*

Ἐτέρα καθηράτο) καταράσθαι idem est ac simplex; est enim, secundum *Hesychium*, ἀράσθαι θεῶν. Simpliciter utebatur etiam *Euripides*, et Plato antea dicebat ἰξασθαι, et paulo post. Notum est, Graecos uti saepe compositis pro simplicibus, ut *Abresch.* in lect. *Arist.* notavit subinde.

Ἄφρονες δὲ καὶ φρόνιμοι) legendum sine dubio: ἀφροῦ τε καὶ φρον. Sic sequitur et *mox: ὁμολογῆται ἀφρονές τε καὶ φρόνιμοι.* Addicunt et libri *Plu. esse alios* quidem imprudentes, alios vero prudentes—

οἱ μὴ δ' ἕτερωτέων πεπόθασιν) *Fic. suntne alii, qui neutrum istorum patientur;* melius puto sic: quibus neutrum horum conveniat, s. in quos neutrum cadat, neque valetudo, neque morbus. Τὸ πεποθέναι de aliquo statu corporis vel animi usurpari, iam olim observavimus. Quaerit etiam paulo post, an sit διὰ μέσου τρίτον πάθος, i. e. status quidam intermedius, ut aliquis neque imprudens, nec prudens esse possit.

Οἱ τῶν ἐν τῇ πόλει ὀλίγος εἶναι τὸς φροίμους) scribendum, ni fallor, τὸς ὀλίγος εἶναι φρον. deleto articulo in φρον. sequitur *mox: ἀφρονές δὲ τὸς πολλούς.*

οἱ εἰς αὐτὸν — χαίροντας — πολιτευομένους,) i. e. credisne nos impune, sine periculo, consuetudinem habere posse cum eiusmodi hominibus: χαίροντες αὐτὸν ποιεῖν est impune aliquid facere; cuius significationis dedit exemplum *Huogreen ad V. 249.*

προσέχης τὸν νῦν — σύν τε δύο σκεπτομένω) *Homericam imitatio, quae et reperitur alias in Nostro, v. c. in Symp. p. 176.* Locus est de iunctis ex *Il. κ, 224.*

σύν τε δὲ ἔρχομένω καὶ τε πρό ὃ τῶ ἐνοήσεν
ὅπως κέρδος ἔσθ.

Obiter notabimus, hunc locum corrupte in *Symp. l. c.* legi: σύν τε δὲ ἔρχομένω πρὸ ὃ δὲ βαλευσμεθα, quod non vidit *Plinius*, vertit enim, in itinere: quod, si quid videmus, non significat πρό ὃ δὲ — Legendum est: πρό ὃ τῶ, i. e. ut *Scholiasse* minor interpretatur: κατῶς ὁ ἕτερος πρό ἑτεροῦ. Sensus loci in *Symp. l. c.* est: duo simul euntes, alter ante alterum, i. e. alternis consultabimus, quid finis dicturi. Caeterum hunc locum *Homericum praeter Aristotilem, Euripidemque, et Cicero* suum fecit, ad *Att. IX, 7.* ad *Att. IX, c.* ut

nota *Clarkiana* et *Ernestiana* quemque docere potest. Liceat nobis hoc loco animadvertere consuetudinem Platonis, saepe respiciendi in verbis formisque loquendi ad *Homerum*; cuius imitationis plurima exempla dare possumus, si doctiores monendi essent. Quippe praebuit hic pater humanae sapientiae omnibus post se pulcherrimam dicendi materiam, ut hic et aliis locis intelligitur, quod notavit praesertim *Ernestus* ad *Hom.* (II. β. 36.) elucet vero etiam hinc, Platoniam orationem esse mediam inter ligatam prorsamque, notante *Aristotele* apud *Laert.* III, 25.

οὐκὲν εὐτατομίας — ἔχθρα διελθεύετε — πάντες ὄντοι notandi acc. abl. quos latini per *d.* eloquuntur: de futuribus, fabris, i. e. quod attinet ad etc. exemplorum pleni sunt scriptores.

ἑμβροτήτης. Definiuntur hoc loco pulchre varii stultitiae gradus. Primo loco ponit furiosos, deinde κληδῖνας, i. e. amentes, vanos, sensuque communiter vere carentes: v. *H. Sych.* postea ἑμβροτήτης, i. e. παραπεπληγμένους τὴν διάνοιαν, interprete eodem *Hef.* quibus stupor est insignis animi. Haec sunt nomina, quibus sine furo stultitiam notamus: alia sunt quae noster vocat ἰνδραύματα, quae, quasi boni ominis causa, molliori referuntur nomine, v. εὐσχηλόφους, ἐνδοί, et multis, veram honestatis notionem ignorantibus, non displicent —

Ἐργη. operarum vitium, leg. ἐργῶν.

Egrege nunc Socrates docet exemplo Alcibiadis, quem, antequam preces ad Deum fundat, Atheniensium tyrannum, et tandem a Deo imperio totius Europae donatum, felicissimum fingit, ut ipse sibi videtur, esse valde lubricum, immo periculosum, tum ea, quae nobis concedantur, sine consilio, temere, cum possumus ea deprecari, accipere, tum precari, ut votorum sumus compotes, quo magnam felicitatis iacturam, quin vitae ipsius pati possumus. Fuisse enim, qui, quod in tyrannide felicitatis summam contineri crederint, circumventi infidiis, vita fuerint privati, ut exemplo Archelai intelligi possit.

χθίζῶ καὶ πρῶτῳ γερωνημένω) Homeric a imitatio, ex II. β. 300. ubi Ulyss.
χθίζῶ τε καὶ πρῶτῳ — ἐτ' εἰς Δουίδα νῆος Ἀχαιῶν,
κρησίδαιτο.

Usurpantur autem haec voces, quum consulto aliquod tempus boni ominis causa vel definire nolumus, ut h. l. Poeta fecit, ne Graeci, auditis novem annis, prius in obsidione Troiae temere consumsissent, trepidarent et moerore afficerentur, ut scite a. notat Scholastes minor; vel cum non est necesse il-

lud

huc definire, ut latini cum suo *nuper* faciunt. *Hesych.* χριζά και πρωζά (χθι και πρωί)

ὅτε Αρχέλαον τῶν Μακεδόνων τὰ παιδικὰ ἐράσθητα τῆς τυραννίδος, ἔδεν ἦτον ἢ περ ἐκεῖνος τῶν παιδικῶν ἐπέκτεινε τὸν ἐρασὴν) Primum de sensu huius loci, quem non cepit *Ficinus*, deinde de ipsa re. Sic autem interpretatus est illum: cum *Archelaum Macedonum tyrannum, tyrannidum amantem delicia* *omnino quam ille sitiens interfecit.* Non intellexit verba, παιδικὰ et ἐρασὴ, quod, inspecto *Aelian* loco, (VIII, 9, V. H.) nostrum excerptentis, potuisset. Παιδικὰ τῆς sunt deliciae, amatus, amor, pullus alicuius, qui aliis locis ἐρώμενος, ut *Alcibiades* dicitur *Socr.* fuisse amatus, apud *Ael.* V. H. III, 21. παιδὶ δ' ἐγένετο *Σωκράτης* *Αλκιβιάδης*. Qui amabat ἐρασὴς vocabatur, de ex eodem l. l. 4. elucet, item ex *Platonis Symp.* p. 179, in quo divinius habetur amator quam amatus, et *Xen.* *Symp.* VIII, 16. Eiusmodi amor inter ἐρασὴ et παιδικὰ erat duplex, quum honestus, a coelesti Venere hominibus instillatus, tum impurus a *Vulgivaga*, corporis voluptates immittente: (*Plat.* *Symp.* p. 179, et *Xenoph.* eod. p. 707. *Leuncl.* ed.) illum scitabatur *Socrates*, unde illi amatus erant complures, quos ad virtutis studium duceret: quem amorem descriperunt *Plato* et *Xenophon* l. c. propterea quoque ne ab interitatoribus quidem turpis amoris inculatus est, quamquam corruptibile iuventutem diceretur, quod potius de mentis corruptione in religione et honestate tradenda intelligendum; hunc vero ii, qui corpus magis cum puerorum, tum mulierularum amabant, quippe inspirati ab Amore *Vulgivago*. At nunc, unde digressi sumus, revertamur, locumque sic convertamus: Quum *Archelaum, Macedonum tyrannum, amatus, non minus tyrannidem amans quam ille*, i. e. Rex *amatus, interfecisset amatorem, ut tyrannus et felix esset futurus* etc. Res autem huius mentionem faciunt *Aelian.* V. H. VIII, 9, et *Diod.* Sic. L. XIII, p. 171, ed. *Well.* quamquam hic aliter ac nosse: dicitur enim apud *Diodorum*, *Archelaus* ab *Amalio*, cui nomen erat *Cratero* f. *Craterae*, in renatione imprudenter faucibus, post eumque regnasse *Orestes* filius. *Aristoteli* quidem (l. V, 10, *Polit.*) cum quo facit *Aelianus* l. c. maior fides, auctoribus in diversum tractantibus, est habenda: ille enim *Craterum* dicit coniurasse in amatoris caput una cum *Heilanocrate*; hic vero, illum tres aut quatuor dies imperium tenuisse. Hunc *Crateram* fuisse patricum, ex *Aristotelis* loco constat: *Archelaum* vero tyrannum propter crudelitatem in patrum, filium, aliosque admissam, *Platonis Gorgias* dicit p. 312, etiam *Periz.* ad *Ael.* l. c. Notanda etiam *Synnelis*, τὰ παιδικὰ — ἰσθμῶν μὴν ἀπὲρ ἰσθμῶν.

ἐπιβαλεὶς ὅψ' ἑτέρων ἀναλύτησι) τελευτᾶν etiam de morte violenta adhibetur, ut hic locus probat. Habet etiam *Aelianus* V. H. VI, 2, et alii. Similis μοτοτὴ ἀποθήσκων dicitur *Xenoph.* *Agel.* II, 4, quod etiam contritum cum ὅψο. *Xenoph.* *Agel.*

Hier. 2. 4. ed *Bacchi*, *δυνατά βίη σὺν τῶν δούλων ἀπέθανον*, i. e. interfecti sunt. Sic loquitur quoque, ni fallor, Thucydides, it. *Aelianus* L. XII. 55. Non abludivit ab hoc usu τὰ δυνατά, apud *Laers.* proem. III. de Orpheo, *σὺν γυναικῶν*. Ex analogia linguae posset τὸ σὺν *ἐτέρων* etiam referri ad *δουλοφύλακας*.

Ὁ μόνον ἐν ταύτῃ τῇ φρασέει malim ἐν ἀντὶ, Ficus sic legisse videtur; ille enim: ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, Favent et disiuncta illa, quae mox sequuntur: ἀλλ' ἐπὶ αἰς τῶν φαυλῶν κατὰ θάλασσαν. Sensus est: non modo eo ipso tempore, quum praesentem exercitum, sed et cum in patriam redirent.

ἀερατηγὸς ἄνθρωπος) i. e. ignaros artis imperatoriae esse. Non recte Fic. ut optaverint se privatos vixisse potius, quam in privato munere. Qua potestate sit hoc verbum, patet ex *Epp.* ad Att. VII. 13. „*ἠγοῦμαι δὲ καὶ ἡμᾶς ἀερατηγῶτος, οὗ περὶ Πίστεως quidem πᾶσα fuerῖς*.

Ἐχον ἂν τινὰ λόγον) Si labores et pericula aliquam utilitatem haberent, aliqua ratio et proportio esset, inter praemia scilicet, labores secutura. Nostro hanc vim non esse infrequentem, nihil probare attinet.

Expeditis hominum votis praeposteris, tum ratione, tum exemplis, veluti Alcibiadis aliorumque, qui se republica bene gesta, beatos putarant, procedente vero tempore infelices; pergit eos reprehendere, qui *ἄγνοιοι*, tandem deos precibus expugnatos flexerint, ut votorum damnarentur: illos vero postea, hiis per aetatem vitis omnibus obrutis, moerore esse confectos; vel liberos, quamvis honestos et probos, calamitatibus tamen circumventos, praemature humani aliquid passos esse, ut parentes, maximis doloribus vexati, tandem optaverint, melius fuisse si liberis destituti fuissent. Etti autem haec sint manifeste vera, esse tamen, qui, quo careant, frui velint, et, quum habeant, retrahent et deprecentur; deos deinde itulte accusari, quum sua temeritate eiusmodi homines infelices evadant: quod eleganter Homeri verbis leviter immutatis dixit: (Od. α. 32.) — *ἄλλ' ἄγε ποιοῦσι δειπνῶνται* —

Corollarii loco modo observationem de forma *νόμων* *δύναι* et *δύναι* adiciemus. *Kufferer* in aureo libello, quem de *verbis mediis* scripsit, II. 10. p. 85. ed. *Fisch.* contendit: *νόμων* *δύναι* semper dici de legislatore, sive eo, qui populo legem ponat; at *δύναι* de populo, qui legem a legislatore sibi fieri faciat, curet, vel mandet, eamque suffragio suo confirmet. Sed hanc observationem, inconstantem deprehendi in antiquissimis scriptoribus, qui *δύναι* *νόμων* etiam legislatorem dicunt. *Herodot.* I. 29. *ἐδύναι δὲ νόμον* — *ἵνα δὲ μή τινα τῶν νόμων ἀναγκάσει ἢ λύσει τῶν ἔθων* — et *μοχ. τὰ ἐν σφίσι νόμων δύναι*: antea: *δὲ Ἀθηναίοισι νόμος καλεῖσθαι ταύτας*: Plato *Gorg.* p. 316. *δι τῶν νόμων τὰ νόμος* — paullo post 317. *κατὰ τῶν νόμων ὅν ἡμῶς τιθίμεθα*: de *Rep.* I. 375. *τιθίμεθα τὸ νόμος ἐκαστῆ ἀρχῇ*: paullo post ex mente *Kuffereri*: *οἱ ἀρχόντες ἐπιχορηγοῦντες νόμος τιθίμεθα*. In *Gorgia* 375. antea medium, et dehinc activum. *Sext.* *Empir.* *Pyrrh.* *hyp.* L. III. 24. *καὶ ὁ νόμος Ἀθηναίοισι τὸν περὶ τῶν ἀρίστον νόμον ἔδωκε*. *Empiricus* graecitatis recentioris est: audio: sed et sic loquebantur veteres Attici. Vidi *Clericum* in *Diff. de Verb. gr. mediis* p. 149. laudasse exempla idonea. Etti eius lententiae in aliis non subscribo. Interim haec exempla probant, Graecis loquendi formam promiscue usurpasse. Reliqua mox dabimus.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCLXIX.

DOMITII ULPIANI FRAGMENTA LIBRI SINGULARIS Regularum, et incerti Auctoris collatio legum Mosaicarum et Romanarum, quibus notas adiecit IOANNES CANNEGIETER, Advocatus in Curia Geltrica. Accedunt eiusdem Disquisitio de Notis et Sigtis Veterum, et Observationum Miscellanearum Liber singularis.

Traiecti ad Rhenum, apud Guilielmum Henricum Kroon,
MDCCLXVIII. in 4. pagg. 472.

Non melius profecto laudabiliusque tempus a negotiis forentibus vacuum consumere poterat Consultissimus *Cannegieter* quam edendis, quae hoc libro continentur, commentationibus. Etenim in his tanta doctrinae copia, tantum iudicii acumen, tanta denique in corrigendis veterum locis ingenii felicitas apparet, ut ingenue fateamur, nos hunc librum maxima animi laetitia perlegisse, vehementerque exhilaratos fuisse, superesse adhuc in Batavis viros, qui humaniores litteras, etiam a plurimis hae nostra aetate contentas, ament et illustrent. Sed age, lector, accuratius cognosce, quan-

Bb

quan-

quanti in hoc libro lateant exquisitioris doctrinae bonarumque litterarum thesauri.

Primum huius libri opusculum ita inscriptum est: *Tituli ex Corpore Ulpiani XXII. sive Fragmenta quae supersunt ex Domitii Ulpiani libro singulari Regularum*. Exitat hoc fragmentum in Iurisprudentia Anteiuslinianea, quam Schultingius edidit, nec non in Thesauro iuris, quem vulgavit magnam illud litterarum praesidium, Gerh Meermannus. Secutus est Cl. *Cannegieter* textum a Schultingio propositum. Reliquias autem has totas ipsius Ulpiani esse, et neque ab Aniano, neque ab alio quovis Aniani simili compilatore commaculatas, docte ostendit Auctor, quamvis in alia omnia discedant celeberrimi Iuris periti. Sententiam hanc et alii argumentis, et hoc exornat, quod Anianus eo loco, ubi laborum suorum catalogum exhibet, atque Ulpiani meminit, fragmentum hoc non commemorat, silentio id profecto non praetermissurus, si et istud delibasset, aut in compendium redegit. Longissime igitur opusculum hoc Cl. *Cannegieter* anteponendum censeat caeteris, quae in Iurisprudentia Anteiuslinianea continentur, veterum Ictorum reliquiis, tam foede et misere contaminatis. Quid quod praefendum hunc Ulpiani libellum putat ipse, quae in vastissimo Digestorum pelago supersunt, Ictorum responsis, quum haec a Triboniano, ceterisque Pandectarum architectis vitata et mutata fuerint. In describendo autem hoc Ulpiani opusculo librarii saepissime coevertierunt, vel aliis erroribus inducti, vel praecipue notarum ignorantia identidem lapsi. Qua de causa commotum se sensit Auctor, ut notarum adiumento in extricandis locis difficilioribus imprimis uteretur, probe edoctus, veterum Ictorum scripta innumeris iam olim siglis fuisse refertissima. Adiecit quoque libello copiosissimas, magnoque doctrinae apparatu repletas observationes, quarum aliae lectionis crisin, aliae verborum sensum spectant. Ac licet Auctor paullo prolixior longiorque interdum

dum fuerit, in excitandis in primis scriptoribus aliis, commemorandisque eorum sententiis, quod ipsi fortasse a quibusdam vitio verti queat; nobis tamen ea prolicitas molesta haud fuit, quippe quae magnam Viri Consultissimi doctrinam prodit. Saepius quoque occasionem sibi datam vidit Auctor, alia veterum Ictorum Auctorumque loca restituendi, corrigendi, explicandi. Nonnunquam longius digreditur, atque ad res, iis, quas tractat, affines, evagatur. Exemplo sine ea, quae pag. 39. de vocabulis obsoletis differit. In hac digressionem, quae nobis admodum placuit, vehementer invehit in eos, qui, ubi vocabulum aliquod rarioris usus, quod diu fortasse frustra quaesiverunt, apud probatae Latinitatis auctores offendunt, civitate Romana protinus ei interdicit, atque aliud eius loco substituendum clamitant. Notandis his rarioribus vocabulis, multa loca feliciter restitui posse contendit, atque id exemplis quibusdam probat, quorum unum commemorasse sufficiet. Multas interpretibus molestias Ulpiani locus creavit: *Si maritus uxori donaverit mortis causa, eaque divertit, an dissolvatur donatio? Iulianus scripsit, infirmari donationem, nec impendere.* Cruciavit interpretes verbum *impendere*. Quidam correxerunt, alii novam verbo significationem subiecerunt, alii aliter se expedire conati sunt. Quid vero Cl. *Cannegieter*? Omnia hic bene se habere dicit, modo legas disiunctim: *im pendere*. Tricisima nimirum significatione in iure dicitur *pendere* conditio, dies, res, cuius adhuc eventus expectari debet: *im* vero antiqua terminatione positum arbitratum pro *eam*. Nam *em* et *im* pro *eum* et *eam* promiscue olim dictum fuisse, multis ab Auctore exemplis comprobatur. Plura eiusmodi vocabula obsoleta commemorat, eaque copiose explicat. Et quum Ulpianus in scriptis suis saepius tales voces adhibuerit, atque adeo a multis non idoneis Latinitatis auctor indicatus sit, consultum putavit Cl. *Cannegieter*, Ulpianum adversus horum accusationem defendere. Concedit vero, voces ab Ulpiano usurpatas fuisse obsoletas; loquendi quoque genera frequentata,

auribus nostris inaudita, hoc est talia, quae apud caeteros eiusdem aetatis, aut Saeculorum superiorum scriptores, non observaverimus: illa tamen, quae si Ulpianum ipsum, eiusve similem interpretem aut defensores habent, nobis comprobarentur. Largitur quoque Archaismos, quin et Graecismos, in Ulpiani fragmentis deprehendi. Sed miratur homines, quod in ceteris cuiuscunque aetatis scriptoribus ferant, in uno Ulpiano culpae. Deinde notum esse dicit, ab eo inde tempore, quo familiaris fuit ac pene communis genti Romanae huius Graecae usus, argivum dicendi scribendique morem in urbe adoptatum paulatim invaluisse, neque exiguum linguae Latinae partem ex Graeca fluxisse. Graecismis enim referta esse monumenta omnium non solum Ictorum, sed et quorumcunque Auctorum veterum. Denique quod scribit H. Cataubonus, in Obs. ad Athenaeum Lib. III. cap. 8. multa, ut scimus. etiam Ciceronibus et Demosthenibus, necum Poetis, qui sibi omnia licere volunt, exciderunt, notanda nobis potius quam imitanda: idem neque ab Ulpiano alienum putat Auctor. Explicandis quoque nonnullis Ulpiani locis ostendit, eum plerisque in locis contra eos defendi posse, qui illum neglectae Latinitatis accularunt. Monstravit etiam vir doctissimus, se non solum auctorum veterum loca, sed etiam scripturas sacras interpretari posse. Nam non nili ab imperitis negatur, accuratam auctorum explicationem multum conferre ad accurate explicanda oracula divina. Sic pag. 40. ubi de locis per interrogationem feliciter exponendis differit, locum Evangel. Ioann. XIV, 2. affert: *ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆ πατρὸς μὴ μόναι πολλοὶ ἴσθιν, ἢ δὲ μὴ, ἂν ὄν ὑμῶν πορεύσασαι ἰταμάσαι τόπον ὑμῶν.* Haec verba sensu sane admodum commodo ita vertit Cl. Caneguter: *Domus Patris mei multa sunt habitacula, si verum non esset, egone dixissem: abeo, paraturus vobis locum?* Nam saepius praedixerat Saviour discipulis suis se discessurum, ut locum pararet. Sed si catalogum obiervationum, quae in Ulpiani opusculo praecipue placuerunt, contexere vellemus, totus fere in hunc librum commentarius describendus esset. Alte-

Alterum opusculum est: *Collatio legum Mosaicarum et Romanarum*. De libelli huius auctore, aut aetate qua is vixit, nihil certi definit Auctor. Primus Collationem hanc in publicum produxit Petrus Pithoeus, magni Cuiacii discipulus. Postea saepius editus fuit. Novissime reliquis his explicandis atque emendandis operam suam adhibuit, Franqueranae scholae Antecessor, Hermannus Canegieter, Auctoris frater. Sequitur vero Auctor in plerisque editionem Schultingii. Ea, quae ipsius Collectoris sunt, perspicuitatis causa, exhibuit forma litterarum diversa. Idem faciendum putavit in iis, quae ex Mose conscripsit Compiler. Ornavit quoque hunc libellum notis uberrimis elegantissimisque. In explicanda versione latina legum Mosaicarum, usus est Auctor iis, quae Cl. Hermanns Venema ad illustrandam hanc versionem scripserat, eaque in notis subiecit. Monuit autem Cl. Venema, latinam hanc legum Mosaicarum versionem propius quidem in nonnullis ad Graecum textum LXX. interpretum accedere, non eum tamen pressius sequi; a Vulgata ubique recedere; in pluribus ab utraque versione, Graeca et Vulgata, aequae ac a textu Hebraeo, discrepare. Ad Leges Romanas, quae cum legibus Mosaicis conferuntur, quod attinet, eae ex commentariis variorum veterum iuris auctorum, qui ante tempora Iustiniani Imp. floruerunt, desumptae sunt. Sunt vero eae ab Auctore diligentissime illustratae, expositae, et emendatae. In emendandis lectionibus saepius iterum usus est siglarum auxilio. V. c. Tit. I. §. 10. pro verbis: *Quod si dominum*, quae in editione Pithoei occurrunt, reponit: *Quod sit dignum memoria*. Nam in editione Hotdelbergensi est DNM. Iam vero D et DN. *divinum* significasse, testatur Valerius; M. vero *memorium* designasse Magno et Valerius tradunt. Tit. III. §. 9. verba, *quod forte suam*, quae sensum commodum non dant, ita corrigit: *quod fortuna superstitem fecit filiam*. Scriptum enim fuisse contigit: *quod f. r. T. F. filiam*. For, auctore Probo, *fortunam*, T, momente Diacono, *superstitem*, F *fecit* denotare, dicit. Tit. X.

§. 7. in verbis, *In tibi commiser*, nihil quicquam mutandum censet, neque etiam addi aliquid necessarium putat, quo Latina quam hic itaunt interpretes, suppleatur. Notam tantummodo, quae per *IN* signata est, explicat *IN NOMEN*. Magno enim testatur, *I* *m* significare. *N*, referente Diacono, *nomen* designat. *In nomen committo* pecuniam depositam, monente *Connegitero*, est, si nummos, quos ante apud aliquem deposui, mutuos illi credo, eaque ex causa nomen eius refero in codicem meum expensi. Quum vero eadem olim nota designata fuerint *non* et *nomen*, una scilicet littera *N*, ut Valerius et Diaconus tradunt, mirum non videri dicit, permutata fuisse inter se vocabula illa a librariis. Et huius quidem observationis ope corrigit hunc Ulpiani locum: *Tabernae appellatio declarat omne utile ad habitandum aedificium: non ex eo quod tabernis clauditur. Non*, mutat in *nomen*, lectionis quoque Florentinae auctoritate adiutus: vox *non* in siglis significat *nomen*. Ac tali modo corrupta loca quamplurima emendantur et restituantur. Nos quidem non sumus ii, qui hanc corrigendi rationem vituperemus reiiciamusque: imo vero laudamus eos, qui doctrinam ingeniumque suum in ea exercent, praesertim si locis depravatis non alia medela afferri possit: ingenue tamen fatemur, multis eam coniecturis nisi, neque nobis in omnibus omnino emendationibus aequae certam videri. Sed de notis et siglis nunc agendum est. Nam de his singularis est Auctoris nostri disputatio.

Tertium igitur opusculum hoc Volumine comprehensum, continet *Disquisitionem de Notis et Siglis, earumque usu frequentissimo in fragmentis antiquis, praecipue Iurisperitorum*. Et primum quidem disquirat Auctor de notione, quae duobus his verbis, siglis et notis, subiecta est. Relata nempe aliorum sententia addit suam, quae haec est, distare notas a siglis, in eoque tantum convenire, quod plura contra-ctius proponunt. Notas nimirum non literas, sed signa potius, aut figuras esse docet, quibus verbum unum, imo plu-

ra etiam vocabula, olim notabantur. Huius generis eas esse retert, quae Tironis et Annaei Senecae nominibus insigniuntur, quas ad calcem Theſauri inſcriptionum exhibuit Ianus Gruterus. Notis eiusmodi, aut ut Auctor dicere mavult, compendioſis aenigmatiſ, integros olim libros exaratos fuiſſe, teſtantur *ἀντίγραφα*. Sic commemorat Auctor Pſalterium Davidis in Bibliotheca Guelpherbytana, eiusmodi notis exaratum, atque ab imperito quodam inſcriptum: *Pſalterium in Armenica lingua*. Nos in legendo nuper, et in his ipſis Actis recensendo Gerberti *Itinere Italico* etc. cognovimus, Pſalterium etiam talibus notis ſcriptum Gerberto a Benedictinis in Gallia in monaſterio S. Germani fuiſſe monſtratum, eumque, cum notas has explicare poſſet, vehementer a monachis, pauci enim hac ſcientia praediti ſunt, eſſe laudatum. De notis autem his conſuli vult Auctor Epit. Vir. Illuſtr. a Cel. Burmanno edita, Tom. II. p. 128. et 343. Addimus nos, Novum Tractatum Diplomaticum, qui aut tunc, quum Cl. Canegieter haec ſcriberet, nondum editus, aut nondum in manibus eius erat. In hoc enim Tractatu Tom. III. tanta diligentia de Tironis Notis agitur, ut omnia, quae de iis moneri poſſunt, congeſta ibi videantur. Commemorari quoque h. l. potuiſſet *Alphabetum Tironianum* a Carpenterio a. 1747. editum. Neque tamen ſpernenda eſt Auctoris noſtri ea in re diligentia. Pergit enim notarum originem et antiquitatem exponere, utiturque praecipue Diaconi et Iſidori auctoritate. Ex iis, qui ſiglas veterum tradidere, quos recenset Fabricius in bibl. Lat. lib. IV. cap. 6. tres poſitiſimum commemorat, Valerium Probum, Magnonem, et Petrum Diaconum. Atque his ſiglis antiqua monumenta ſuere reſeratiſſima, e. g. inſcriptiones, lapidi, marmori, aeri incilae; item codices vetuſti, qualis eſt codex Theodoſianus in Archivo eccleſiae Cathedralis Herbipolitanae ſervatus. Iuriſconſultis autem in primis utilitas, et quali ſolennes fuiſſe ſiglas, tradit Auctor. Hinc nullos, ſaltem pauciſſimos ad nos tranſmiſſos eſſe iuris commenta-
ria

rios contendit, qui non antiquissimum illum scribendi morem repraesentent, ac certissimis argumentis ostendant, plurima exinde vicia, multosque errores profuisse. Sequitur ratio, nis per siglas emendandi et explicandi commendatio, et illustratio. In tanta exemplorum prolatorum multitudine pauca commemorasse sufficiat. Plurima enim veterum Iuris, aliorumque Auctorum loca difficiliora, corruptive, siglarum ope emendantur et corriguntur. Sic v. c. medica manu indiget Paullus in L. 10. D. de haered. instit: *Nec enim facile sed diversitate pretium portiones inveniuntur.* Locum hunc sic sanandum existimat Cl. Cannegieter: *Nec enim facile sine edita diversitate partium portiones inveniuntur.* Nam S pro fine. ED pro edita positum dicit. Atque hoc quidem modo per multa alia depravata Iurisconsultorum Auctorumque omnino veterum loca corriguntur. Emendare quoque tentavit vir doctissimus scriptores quosdam ecclesiasticos. Nonnulla e. g. restituit Minucii Felicis loca, cuius Octavium vitiosissimum ad nos esse transmissum, merito cum aliis eruditis conqueritur. Locum istius scriptoris Cap. 4. *Tantum abest ab exploratione divina humana mediocritas, ut neque quae supra nos caelo suspensa sublata sunt, neque quae infra terram profundo demersa sunt, aut scire sit datum, aut scrutari permisum, aut stuprare religiosum:* hunc igitur locum in depravatorum numerum referendum esse arbitratur, licet sicco pede interpretes eum transferint. Pro *stuprare* corrigit, siglarum ope, *secreta prodire.* Ingeniosa sane, sensuique aptissima coniectura. Corrigit quoque Auctor depravatum Ambrosii locum *Hexamer. Lib. 6. Cap. 9.* At cur verbis his: *qui cerebrum nostrum, hoc est sedem originemque nostrorum sensuum, capillis capitis munit et vestit, ne aut frigore vexetur aut aestu,* cur his, inquam, verbis medelam afferre voluerit, causam videmus nullam. Nam pro *capillis capitis* ponit *capillis cauter,* hoc est prudenter, sapienter. — Ciceronis opuscula de legibus, et de natura Deorum, multis in locis restituere et explicare conatus est, atque etiam hac de causa

causa criticorum, omniumque omnino qui humaniores literas amant, laudem meretur. Sed restat ultimum opusculum, quod copiosissimis Auctorum veterum emendationibus atque explanationibus repletum est.

Est vero ultimus huius Voluminis libellus ita inscriptus: *Observationum Miscellanearum, quibus plurima iuris Romani capita, multa quoque aliorum Auctorum veterum loca, exponuntur, emendantur, illustrantur, liber singularis.* Absolvitur hic liber capitibus duodeviginti, e quibus singulis quaedam dehibebimus. Cap. I. elegans est disputatio de loco Gaii in L. 16. D. de Conditionibus et Demonstratiombus: *In his quas extra testamentum incurrerent, possunt res ex bono et arguo interpretationem capere: ea vero quas ex ipso testamento oriuntur, necesse est secundum iuris rationem expediiri.* Hunc locum copiose explicat Auctor, atque in primis, quid per ius scriptum intelligatur, demonstrat. Sunt enim quidam legum interpretes, qui *iuris* vocabulum non ab ipso Gaiio expressum esse stantant, sed id ab imperio quopiam Scholiaste adiectum existimant. Quo minus autem Cl. Cannegieter huic sententiae calculum adiceret, conspirans librorum et codicum consensus fecit, qui omnes vocem *iuris* tuentur. Sed vocem *iuris* alio sensu accipiendam esse monet, quam vulgo accipiunt. *Ius scriptum* in h. l. plerique interpretantur ius civile Romanum. Sed Auctor nullam prohibere causam putat, quo minus interpretemur ius a testatore in testamento scriptum, quum ipsi Decemviri in legibus suis id *ius* esse voluerint, quod *paterfamilias legasset.* Proprie ergo in re testamentaria *ius scriptum* dicetur testatoris voluntas scripta. Mavult tamen latius adhuc interpretari vir doctissimus, atque eo nomine etiam complecti ius testamenti nuncupatum, i. e. ore prolatum: haud aliter atque ius Romanum *scriptum* dicimus, non tantum quod stilo aut calamo scriptum, sed et quod, quomodocunque prolatum, expressa legislatoris voluntate constat. *Ius* itaque testamenti *scriptum*, ex Auctoris sen-

sententia est, quod manifesta atque expressa testatoris voluntate censetur. Nulli autem omnino rei aptiorem esse vocabuli *ius* originem, quam testamentis et testantium voluntati, doctè monstrat. Multa quoque hoc capite de *legis* vocabulo disserit, quae lubenter legimus. Cap. II. praecipue placuit disputatio de communi religione veterum circa cadavera, funera, et quietem mortuorum, et de negata nonnullis sepultura. Cap. III. copiose exponitur Lex 12. §. 1. D. de *Uj. et Habit.* in qua explicanda tantus interpretum dissensus est. Verba huc pertinentia haec sunt: *Idem Nervae: et addit: stramentis etiam usurum, sed neque foliis neque oleo, neque frumento, neque frugibus usurum.* Quum mirum sane videatur, Nervam foliorum usum denegasse, quidam interpretes aliam vocem pro *foliis* substituerunt, alii eam retinendam censuerunt, mutata tamen propria foliorum notione. Ad Cl. Auctoris sententiam quod attinet, levissima ac facili mutatione legi is vult *foletis*, atque hanc vocem eo facilius fallere potuisse librarios existimat, quo magis recedat a vulgari sermonis usu. Soleas autem notare docet instrumenta, oleo conficiendo potissimum intervientia. Atque optime laudatae legi convenire putat *foleae* nomen, quum lege hac vius olei negetur. Probe tamen intelligebat vir acutissimus, quaedam contra hanc emendationem moneri posse: hinc responsionem ad obiectiones, quas proferri posse intellexerat, addidit. Protulit quoque nonnulla de foliorum et frondium usu. Cap. IV non displicuit ingeniosa explicatio et conciliatio legis 30. D. pro Socio, et §. 2. I. de Societate. Discrepantiam enim horum locorum ita sustulit, ut in priori pro verbis: *Servius in Notatis Mucii ait: nos posse societatem ita contrahi:* ita rescriberet, *Servius in notatis Muri: ait haec: posse societatem* etc. Defendit etiam hanc emendationem contra elegantissimi doctissimi Putmanni nostri sententiam, qui in interpretationibus suis cap. 13. statuerat, legem hanc emendam haud esse, eiusque sensum doctè exposuerat. Cap. V. ut multa ala taceamus, non ilubenter legi-

legimus ea, quae de variis *foli* significationibus, ad illustranda nonnulla veterum auctorum loca, a Cl. *Cannegietero* prolata sunt. Cap. VI. erudite de differentia et appellatione *meri* et *mixti imperii* differitur. Imperium *merum* est, quod solum et integrum est, cui nihil admixtum aliunde, atque adeo id imperium, quod solum et simpliciter proprieque imperium dicendum: *mixtum* vero erat eorum, qui quidem aliquam potestatem haberent, verum non talem, quae nomen et mensuram *meri imperii*, id est proprie sic dicti, impletet. In emendationibus, quae Cap. VII. placuerunt, est ea, qua restituitur Lex 39. D. de poenis: *Si qua visceribus suis, post divortium, quod praegnas fuit, vim intulerit.* Levissima mutatione rescribi vult Auctor: *praegnas fecit.* *Praegnas* enim, pro *praegnant*, plerumque habet Codex Florentinus. Ex Cap. VIII. hanc Auctoris observationem commemorasse sufficiat. Festinantes scilicet ICtos, contractissimis saepenumero loquendi modis ac dictionibus usos fuisse, observat. Hac arte explicanda, atque ab aliorum crisi vindicanda, putat Ulpiani verba in L. 44. D. *Mandati*: *Dolus est si quis nolit persequi, quod persequi potest, aut si quis non exegerit, quod exigere, si licere.* In vitis codicibus optimis atque antiquissimis, varia interferunt Editores et Commentatores plerique. Cl. *Cannegieter* sic accipit: si quis nolit persequi, quod persequi potest, aut non exegerit, quod exigere debet, aut non solverit, quod solvere debet. Cap. IX. praecipue placuit copiosa Ulpiani explicatio, in L. un. D. *Si quis ius dicenti non obtemper.* Cap. X. lectu in primis iucunda fuere ea, quae Auctor de glossarum commentatus est. Invehit vero, et recte quidem, in eos, quos adeo delectat facilissima haec corrigendi methodus, ut mox, ubi sententiae suae contrariam verborum periodum in lege aliqua, librove antiquo deprehenderint, aut argumentum quod iam dictis paene similibus propositum invenerint, aut vocabulum bis vel amplius repetitum viderint in uno eodemque loco, acceperunt glossatorum commentum hoc esse protinus clami-

c'मितent, et textu id eiciendum pronuntient. Sed Auctor noster ad istud, quasi ultimum, restitutionis remedium, non prius confugi oportere existimat, nisi ubi nulla demum alia facilius interpretandi corrigendive ratio superfit, dammandumque propterea putat morem nonnullorum, qui temere admodum in his procedunt. Quae Cap. XI. de vocabulis *i. q.* et *usu q.* traduntur, ea explicandis variis veterum Auctorum locis probe inserviunt. *Cingi* muneri adinoveri; *disting.*, munere, honore privari, significare ostendit. Quum vir doctissimus Cap. XII. de cultura comarum apud Romanos disputationem dedit, eam ideo lubenter legimus, quod variis illam Auctorum locis explicandis atque intelligendis inservire posse cognoscebamus. Ingens est locorum Cap. XIII. emendatorum vel expositorum numerus, e quibus duo eligere placuit. Crucibus ICtorum accensentur Ulpiani verba in L. 69. D. *Pro Socio: Cum societas ad emendum etc. ut unus reliquis nundinas, id est, epulas praestaret, eosque a negotio dimitteret, si eas eis non solverit, et pro socio, et ex vendito cum eo agendum est.* Summus Cuiacius nullam sibi, ab illo inde tempore, quo iuri operam dederit, hac lege difficiliorem vitam fuisse, nullam se diutius torfisse, fateri non erubuit. Difficultas latet in verbo *nundinas*. Auctori reponendum videtur *convivium* aut *convivium*, quod vocabulum, *convivium*, epulas denotat. Solitos enim fuisse ICtus in Responsis suis adhibere verba Graeca, iisdemque subiungere mox interpretationem latinam, nemo, qui leges inspexit, ignorat. Nonne vero *nundinae* denotare etiam poruerunt frequentem conventum, ut *nundinari* frequenter convenire significat, Cic. de divin. II, 31. adeo ut huius significationis ope locus allatus explicari posset? — Varie porro emendantur Ulpiani haec in L. 1. §. 1. D. de bo. or. poss. s. c. i. b. *Non autem omnes tabulas Praetor sequitur hac parte edicti, sed supremas, hoc est eas, quae novissime ita factae sunt, post quas nullae factae sunt.* Nulla mutatione sic distinguit Auctor: *quae novissimae, i. ta factae sunt*, atque exponit *i. ta, id est tales.*

tales. Nam i antiquitus positum fuisse dicit pro *id est*, ta vero pro *tales*. Caput XIV. totum omnino explicandis vel corrigendis Auctoris antiquis consecratum est. En exempla. Vitis Auctori laborare videntur haec Terentii in prologo Eunuchii:

*Qui bene vertendo, et easdem scribendo male,
Ex Graecis bonis Latinas fecit non bonas.*

Restituendum arbitratur: *qui poene vertendo, at easdem etc.* Adeo scilicet rudis fuit poeta, ut, licet poene verbum de verbo verterit, ac reddiderit, attamen male eas descripserit, atque ita ex Graecis bonis fecerit Latinas malas. Testatur quoque Cl. Canegieter se et Medicorum antiquorum scripta legisse. Celsus enim remedium afferre conatur, dum pro iis, quae exstant Lib. 4. Cap. 4. *nares magis pallent*, corrigit, *nares magis patent*. Haec coniectura eo magis placet, quod praecesserat: *haec nares claudit*. Sed hoc iam emendavit Kraufius noster. Capite XV. elegans est dissertatio, de Isidori stilo et scriptis, nec non de quibusdam eius locis ex lib. 1. Originum, quae vel emendantur, vel exponuntur. Atque de Isidoro quidem ita statuit, ut dicat, eum, quae pluribus fuerant proposita ab antiquioribus, contraxisse, atque aevi sui stilo pessime aliquando reddidisse, nonnunquam etiam non intellexisse, aut perperam accepisse. Hinc laudibus a quibusdam iusto maioribus extolli Isidorum, existimat. Ob id tamen plurimi facienda eius commentaria arbitratur, quod fragmenta scriptorum veterum deperdita servavit, licet auctores non nominaverit. Cap. XVI. non solum hoc placuit, quod variae Latinitatis voces breviter quidem, at accurate explicantur, v. c. *stipulatio, stips, stipes, stipendium, thesaurus* etc. sed et hoc gratum fuit, Auctoris sententiam de variis veterum symbolis copiose expositam cognoscere. Cap. XVII. ea potissimum lectu digna nobis visa sunt, quae de vocabulis: *internecies, internecivus, internecinus*, monentur, quorum notione recte constituta, varia Auctorum vet. loca feliciter expli-

cari possunt. Restat Cap. XVIII. quod totum fere vel in emendandis, vel in corrigendis Isidori locis occupatum est. Promittit Auctor plures se fortasse in posterum Animadversiones in Isidorum editurum esse; id si fecerit, magnam haud dubie apud eruditos gratiam inibit.

Sed haec sufficere posse arbitramur ad demonstrandum, quanta sit in Cl. *Cannegietero* ingenii vis, quantum iudicii acumen, quanta doctrinae copia. Quodsi enim omnia, quae in hoc eius libro placuerunt, proferre voluissimus, totus fere liber describendus fuisset. Saepius profecto admirati sumus, virum negotiis forensibus ditricium atque obrutum, tam diligenter in cognoscendis veterum Auctorum scriptis versatum esse, et quasi in hoc litterarum genere habitare. Interdum quidem, ut fit, ingenio magis atque eruditione, quam veritate, coniecturae illius se nobis commendarunt: interdum paullo audacior in emendando nobis visus est; interdum quoque doctrinam illius extra terminos vagari intelleximus. At haec non impediunt, quominus felix Auctoris ingenium, variamque doctrinam, vehementer amemus, bonique Critici laudem ei demus. Iure igitur hunc librum non solum elegantioris Iurisprudentiae studiosis, sed et omnibus omnino litterarum humaniorum cultoribus, commendamus. Nam loca Auctorum corrupta feliciter saepius restituta, obscura docte exposita, interpretationem desiderantia perspicue illustrata, inveniunt. Edendis vero veterum Auctorum scriptis, nihil hoc libro poterit esse utilius, nihil aptius. Etenim nullus fere Auctor antiquus est, quem Cl. *Cannegieter* non emendaverit, explicaverit, illustraverit.

DESCRIZIONE DEGL' INSTRUMENTI, DELLE macchine, e delle suppellettili, raccolte ad uso chirurgico e medico dal P. Don IPPOLITO RONDINELLI, Ferrarese,

refe, Monaco Casinese in S. Vitale di Ravenna: Opera di Don Mauro Soldo, Bresciano, Lettore nel detto Munistero.

In Faenza, 1766. fol.

h. e.

DESCRIPTIO INSTRUMENTORUM, MACHINARUM, et suppellectilis, ad usum chirurgicum et medicum collectae a P. HYPPOLITO RONDINELLI, Ferrariensi, Monacho Casinensi ad S. Vitalem Ravennae: Opera Mauri Soldi, Brixiani, Lectoris in nominato Monasterio.

Faventiae, 1766. fol. pl. 16. Tab. aen. LXXII. in 4.

Rerum naturalium artificialiumque collectiones, quas curiosi saepius maxima cum industria, et sumptibus haud parvis, instruunt, non minus admiratione esse dignas, quam ipsis etiam naturae scrutatoribus in rebus cognoscendis ordinandisque utilitatem asserre insignem, nemo negabit. Parem profecto, ni maiorem, et haec, quae hoc libro instrumentorum, machinarum, et suppellectilis, in usum medicum et chirurgicum, describitur collectio, meretur laudem. Erat quidem illa a Patre Hyppolito Rondinelli prius tantum in usum Monasterii collecta, postea vero magis magisque aucta, in publicos destinata fuit usus. Ita enim auctor in praefatione refert, ubi quoque rationem de ordine reddit, quo totam horum instrumentorum collectionem recevit et descripsit. Ad ipsius autem corporis humani dispositionem horum instrumentorum considerationem disposuit, ita ut hominis caput, pectus, abdomen, et artus ipsi, Auctori ordinem aptissimum instrumenta considerandi praebant, quibus postea reliqua instrumenta, ad varios usus destinata, addidit. Summa haec capita in paragraphos et articulos dispescunt.

pefcuntur, in quibus varia instrumenta figillatim, ad varias partes applicanda, sic proponuntur, ut instrumentum in icone repraesentatum accuratius describarur, eius inventor indicetur, qua ratione illud interdum sit correctum demonstretur, partesque variae, ex quibus saepius componatur, ipsis ex figuris additis illustrentur, tandemque usus subnectatur, ubi variae encheireses, et cautiones, talia instrumenta adhibendi, traduntur. Ita enim caput primum, de instrumentis, fasciisque, in laesionum capitis et colli curatione adhibendis agens, haec factis ob oculos ponit; siquidem eius paragraphus primus instrumenta et fascias complectitur, quae ad morbos vel laesiones partis capitis capillatae adhiberi solent; ubi articulus primus speciatim instrumenta ad trepanationem vel terebrationem calvae necessaria sic exponit, ut primum demonstretur, nomen trepani ex graecis derivatum significare terebram, atque hoc instrumentum veteribus, ut Celfo, iam fuisse cognitum, et descriptum, licet quaedam species ab Hildano nomen habeat. His expositis trepanus ipse cum suis partibus variis, ad ductum ipsius iconis, in Tab. I. expressae, describitur; cui alii, semicircularis, triangularis, et quadrangularis iunguntur, et cum menyngophylaceo, instrumento in trepanatione suscipienda valde necessario, delineantur atque explicantur. Quo modo vero haec instrumenta sine adhibenda, et trepanatio ipsa caute suscipienda, usus huius articuli demonstrat. Articulus deinde secundus, de ceteris ceteris agens, nobis exhibet varia instrumenta rasoria, punctorium Bellonii, perforatoria, cum, vel sine trepano adhibenda, et terebram minorem ab Heistero propositam, quorum omnium usus postea cum variis encheiresibus explicatur. Articulus porro tertius setaceum et cautrium actuale in nucha comprehendit, ubi ab Auctore instrumentum ad setaceum efficiendum, et ab alijs auctoribus, ut Bartisco, Andrea de Ceseo, et Fabricio ab Acquapendente descriptum, ad iconem explicatur, et in usu plura de modo illud applicandi monentur; dein nonnulla instrumenta ad caute-

cauterium actuale adhibenda, ad ipsorum delineationem exponuntur, et quo modo caute sint applicanda, in usu demonstratur. Articulus tandem quartus huius paragraphi de fasciis in variis capitis morbis, vel post operationes indicatas adhibendis, agit, ita ut fascia capitalis Hippocratis, et capitium vel capitale magnum sic dictum, referantur, et eorum applicatio in iconibus capitum represententur. — Capitis huius primi paragraphus secundus instrumenta, ad operationes chirurgicas in morbis oculorum adhibenda et fasciis in his applicandas, continet. Itaque articulus primus tradit instrumenta ad cataractam sanandam necessaria, ubi primum instrumenta bina argentea, sub nomine speculi oculi describuntur, et in iconibus exhibentur. Usus eorum in eo consistit, ut oculi palpebrae distendantur, et oculus fixus retineatur. Postea varia instrumenta a variis auctoribus inventa et descripta, ad cataractam deponendam, vel deprimendam, delineantur et explicantur. Sunt vero illa variae acus, varia ratione in apicibus formatae, quarum etiam utilitas caute exponitur. Porro parvus lithotomus, duo parvae spatulae, cochlearis in modum excavatae, et forceps parva, in ultimo huius paragraphi articulo describuntur, et quo modo in cataracta extrahenda adhiberi soleant demonstratur. Ad hyperfarcosin vero, farcoma, et ankyloblepharon, necessaria instrumenta, traduntur articulo secundo; ubi primo hamulus aduncus Heisteri proponitur, qui ad arripiendas excrecentias carnosas palpebrarum internas inservit; sic quoque cultellus incurvus, qui in parte incurvata aciem, et in apice globulum habet, quo minus oculus laedi possit, quando praecipue ad palpebras concretas aperiendas adhibetur. Inter palpebrarum autem morbos, et phalangosis, et ptosis, saepius singularia requirit instrumenta, quae Articulo tertio proponuntur; ubi instrumentum a Bartiseo inventum, et a Verduine, Ravio, et Ruyfchio correctum, ad laxam et nimis amplam palpebrarum cutem comprehendendam, suendam, et praescindendam, delineatur, et quomodo sit adhibendum, postea demonstratur.

Articulus quartus de instrumentis in fistula lacrymali adhibendis agit; ubi primo instrumentum describitur, quod cauterium, ossi unguis applicandum, refert. Componitur illud ex vagina ferrea conica, in apice perforata, per quam ferrum candens conicum ita ossi unguis admovetur, ut quidem os, neque tamen partes vicinae, adurantur. Aliud porro instrumentum explicatur, quod forcem incurvam, iam in Actis Societatis regiae Parisinae per Dn. Lemoirier descriptam, sinit; ori lacrymali aperiendo intervit. Denique specilla tenuissima, ab Anello inventa, atque ab Heistero correctae, et siphunculus tenuissimo tubo instructus, exponuntur, quorum ope viae lacrymarum aperiuntur et eluuntur. Articulo V. Aetna quaedam, Tab. VII. depicta, ad suffraginis oculis immittenda, commendatur. Quibus tandem Articulus sextus methodum fascias oculis his in morbis applicandi ita addit, ut bina capita cum fasciis applicatis delineata demonstrant, quo modo in altero oculus totus fascia claudatur, in altero autem angulus tantum internus, ubi ossa lacrymalia sunt sita, comprimatur. Ab oculis ad nasum progreditur Auctor. Paragraphus enim tertius instrumenta ad nasi morbos apta, et fascias in his applicandas tradit. Igitur Articulus primus ad polypum extirpandam instrumenta exponit, forcipes puta duas, et uncum in apice perforatum, ad polypum ligatum inicienda extirpandum, ab Heistero excogitatum. Articulus vero secundus fasciae applicationem in ossibus nasi fractis et repositis, ad capitis figuram in icone repraesentatam, docet. A naso ad os descendit auctor, et paragrapho quarto instrumenta variis in morbis tam partium internarum, quam externarum oris, adhibenda considerat, fasciasque in laesionibus labiorum adaptare docet; ubi Articulo primo varia oris specula ad os aperiendum, illudque apertum servandum, Tab. X. delineata describuntur. Articulus secundus instrumenta ad dentes purgandos, aequales reddendos, cauterio adurendos, et plumbo replendos idonea, nobis sinit. Articulus autem tertius instrumenta ad dentes

artifi-

artificiales formandos, et Articulus quartus ad illos evellendos, refert; ubi inter plurima satis nota, aliquod a Forthor-gillo, Anglo, inventum notari meretur, quod ab Italis *chiave d' Inghilterra*, vel clavis anglica appellatur, cuius mechanismus melius ex icone, quam ex descriptione cognoscitur. Articulus deinde quintus instrumenta ad corpora peregrina ex oesophago extrahenda, aut in eum deprimenda, exhibet, quorum alterum ex chalybe elastico formatum, in utroque latere hamulum obtusum cum globulo habet; alterum ex virga balenae vel cannula argentea perforata confectum, in anteriori apice spongiam gerit, quo oleo madido corpora ex oesophago ad ventriculum detruduntur. Porro articulus sextus instrumenta ad incidendas vel extirpandas tonsillas recenset, ubi praeter alia haud ignota, forceps Douglassii, et forfex incurva, a Bacchetono nomen gerens, delineantur, et qua ratione iis sit utendum, traditur. Hinc articulo septimo, primo instrumentum ad incidendos abscessus in gula ortos, exhibetur, quod ex lanceola lamina tecta, et elatere instructa, componitur, cuius ope apex lanceolae digiti pressione ex lamina procedit, et abscessum incidit; postea bina instrumenta, alterum rectum, alterum incurvum, tubae in formam efficta, delineantur, quorum usus in eo consistit, ut in debilioribus hominibus reficiens instillari possit remedium. Tandem articulo octavo, ad labia leporina curanda, quae requiruntur instrumenta, indicantur, quae sunt acus consuetae argenteae, cum apice ex chalybe confecto, aliaque hunc in finem a Perito dudum inventa, quorum applicatio simul exponitur; hisque Articulo nono modus falciis in tali operatione applicandi adnectitur, et in capitis icone ob oculos ponitur.

Paragraphus porro quintus instrumenta ad corpora peregrina ex auribus extrahenda, ad difficilem auditum facilitandum, et ad cauterium ancitrago applicandum idonea, exhibet. Quae autem in colli morbis adhiberi solent instrumenta, ea docet paragraphus sextus: cuius articulus primus, in tracheotomia instituenda, praecipue acus duas triquetras,

Galli appellant *Troicars*, recenset, et rationem eas adhibendi demonstrat. Articulus secundus ad sanguinis exitum ex vena iugulari incisa facilitandum describit instrumentum, quod ex orichalco effictum triangularem figuram habet, cuius unum latum ita incurvum est, ut collo aptari, et sanguis in eius excavata parte excipi possit, ne in collo defluat. Ad sanguinis autem effluxum ex laesa arteria aut vena colli supprimendum, torcularis Tab. XIX. delineati species Articulo tertio describitur; tandemque Articulo quarto fasciarum tam simplicium, quam compositarum variae, species, in laesionibus, fracturis, aliisque morbis complicatis capitis, adhibendae, et in iconibus repraesentatae, exponuntur.

His ita in capite et collo adhibendis instrumentis expositis, Capite secundo de instrumentis in morbis thoracis, eiusque laesionibus adhibendis agitur; ubi Articulo primo, quae in mammarum amputatione convenient instrumenta, ita traduntur, ut hanc periculosam operationem, binis cultris acutis multo tutius perfici posse, quam variis illis Bidloi, Solingenii, Taborisque instrumentis, demonstretur. Articulo secundo ad sternum deprellum elevandum terebrae, vel trepanos et elevatoria, capite primo descripta; et Articulo tertio ad paracenthesin thoracis efficiendam, acum triquetram, supra propositam, adhibere iubet. In ipsis vero pectoris laesionibus, materiem in eius cavo collectam evocare, Articulus quartus explicat; ad quod suscipiendum siphunculus, cum variis tubulis, rectis et incurvis, atque bina specilla exploratoria, commendantur. Quo modo denique ad arterias intercostales sauciatas ligandas, variis acubus incurvis fit opus, Articulo quinto demonstratur.

Caput tertium de machinis et instrumentis ad operationes chirurgicas, in variis abdominis eique adiacentium partium externarum morbis, suscipiendis necessariis, atque de fasciis tunc applicandis, agit. Qua de re paragraphus primus machinas et instrumenta, ad operationes in regione epigastrica eiusque lateribus tentandas idonea, sic tradit, ut Articulus

primus

primus ventriculorum excutia, (apud veteres valde folenni, a recentioribus autem reiecta) purgare, et eius vulnera ope acuum incurvarum, paulo ante descriptarum, per futuram univere demonstrat; Articulus secundus fomenta spongiosis applicare; Articulus autem tertius machinam in obstructione hepatis, lienis, aliarumque partium, utilem exponat. Machina haec, olim a Quellmaitzio nostro inventa, equi formam referebat, hic autem sub forma draconis variis laqueis suspensi delineatur, et eius usus accurate describitur. Lageriarum deinde ex ligno tamarisci officinarum iniicitur mentio, ex quibus vinum, quod per aliquod tempus in eis servatum fuit, contra lienis morbos bibitur. Paragraphus secundus porro instrumenta ad operationes chirurgicas in regione umbilicali, ac partibus lateralibus suscipiendas necessaria, fasciasque in illis applicandas, recenset. Hinc Articulus eius primus, in paracentesi abdominis instituenda, primum fistulam argenteam, in apicis latere foraminibus pertusam, et in altero sine binis manubriis pertusis instructam, proponit, ut ea in cavum vel sinum ad purulentam materiam emittendam demissa, ligatura firmari possit, ne in cavum delabatur. Postea acus triquetra cum canna sua, uti Petitus eam correxit, delineatur, et cum binis fasciis describitur, quibus abdomen post paracentesin ita munitur, ut illud aequaliter comprimatur, eo incisio aperta servetur. Articulus secundus umbilici eiusque regionis hernias pertractans, primum cingula bina exhibet, quorum ope hernia praecavetur, vel iam orta retinetur. Haec excipit fistulae ad fumum tabaci fugendum, et alius ad clystima iniiciendum, descriptio. Porro bina specilla excavata, ad abdomen incidendum adhibenda, describuntur, quae ita inter se differunt, ut alteram in lateribus laminae gerat, quarum auxilio intestina remouentur, ne scalpello laedantur; quibus iungitur forfex incurva, cum apice obtuso, qua etiam ad abdomen incidendum utuntur Chirurghi. Alia denique instrumenta, ad hanc operationem perficiendam inventa, laudantur; uti est scalpellum cum

Specillo eodunctum, quod Morandus, chirurgus gallicus, invenit, et *bistouri gothronisique* appellavit; aliud etiam scalpellum falcatum, quod in ferramento absconditum presso elatere affurgit, a Chirurgo Gallo, le Dran, inventum, et nominatum fuit herniotomus, *bistouri herniaire*; cui aliud scalpellum absconditum iungitur, dictum herniotomus absconditus, gallicis *bistouri herniaire cachée*. Paragrapho tertio, machinas et instrumenta ad operationes chirurgicas et alios morbos regionis hypogastricae, huiusque in lateribus apta cum fasciis iis locis convenientibus, proponuntur. Igitur Articulo primo, quae in hernia scrotali incarcerata, et aliis huius regionis herniis sint agenda, demonstratur; primum vero varias fascias, lora, et cingula, Tab. XXXII. et XXXIII. delineata, applicare docetur; postea in herniotome fulcipienda, praeter instrumenta antea descripta, machina hic delineata exponitur, quae loco lectuli tabulam refert, in qua aegrotus manibus et pedibus alligatus supinus iacet, ut eo commodius perfici queat operatio, ad quam, usi et ad alios usus, spatula quaedam depicta explanatur. Articulo huius paragraphi secundo, in quo de Vesicae perforatione in regione pubis aut perinaeo, et de urinae incontinentia agitur, primum varia scalpella et lanceolae tunc adhibendae, cum acu triquetra, recensentur, et postea ad urinae profluvium involuntarium, vel eius sic dictam incontinentiam corrigendam, cingulum quoddam singulari, a Nuckio inventum, et in Tab. XXXIII. depictum, describitur, cuius primaria utilitas, in eo posita est; ut ope ferri incurvi, cingulo affixi, pila aliqua ex pilis equinis formata perinaeo apprimatur. Urinae vero profluvium restituere, et urinam ex vesica evocare, docet Articulo tertio: ad quae perficienda fistulae variae argenteae, catheteres alias dictae, et Tab. XXXIV. delineatae, proponuntur, quae partim rigidae, partim flexiles sunt, et in viris aequae ac feminis applicari possunt, vel loco eorum etiam cereos minores, Gallicis *bougie* dictos, applicari posse demonstratur. Articulo quarto ea, quae ad foetus partum promovendum, et sectionem

nem caesaream instituentiam requirantur, instrumenta proponantur. Sectio caesarea primum consideratur ita, ut instrumentorum apparatus indicetur, et qua ratione eis sit utendum tradatur. Sunt autem instrumenta praecipua bina scalpella recta, quorum alterum in apice globulo est munitum; forfex obtusa; acus incurva et fistula argentea, quas cuncta in antecedentibus operationibus iam sunt indicata. Quibus expositis, forcipis, cuius inventio Falgino adscribitur, ad foetum extrahendum, Tab. XXXV. delineata explicatur; cuius brachia separari, et separatim in uteri vaginam impitti, ac postea in medio uniri possunt, ut foetus caput sic melius apprehendi et extrahi queat. Hinc aliud instrumentum ad foetus caput, intra pelvis ossa inclavatum, mobile et ad extrahendum aptum addendum, describitur, quod Pala dicitur, a Ronhuifio nomen gerit, atque diu ut arcanum celatum fuit. Ad mortuum vero foetum extrahendum duo unci proponuntur. I) Articulo quinto ad calculi extractionem in uteroque sexu I) varia specilla, itineraria dicta, ex chalybe confecta, et Tab. XXXVL delineata, describuntur, quae pro varia magnitudine incurvata sunt, et in parte convexa sulcum gerunt. II) Lithotomi Tab. XXXIX. usus, in omnibus calculum extrahendi methodis, exponitur. III) Conductoris icon, Tab. XXXVIII. fig. 5. ita explicatur, ut, eius inventore Hildano nominato, qua hoc instrumentum sit adhibendum, ratio demonstretur, quae in eo consistit, ut eius ope forcipes ad calculum ducantur. Referuntur dein IIII. forcipes tales binas incurvae, sex rectae, quibus calculus variis in locis apprehendi et extrahi potest. V) Cochlearis ferrei et forcipis delineati ita describitur usus, ut forcipe calculus maior in vesica comprimatur, et comminutus cochleari ex vesica eximi queat. VI) Alia forcipis species traditur, cuius utriusque non tam in arripendis, quam expandendis et dilandis partibus consistit, quoties nimirum plaga non satis ampla extractionem calculi impedit. VII) Unkus, cochlearis fere in formam excavatus, et in excavata parte limae in modum

modum asper, ad calculos sub labiis vulneris haerentes in primis extrahendos adhibetur. VIII) Bina instrumenta Tab. XXXIX. f. 1. et 5. delineantur, quorum alterum conductoris, (*gorgeret*) et alterum conductoris cum lamina, (*gorgeret colla lama*) nomine venit; quae in calculi extractione per perinaeum adhiberi solent. IX) Novum instrumentum Tab. XL. delineatum, et a Dn. Mafotti, Lectore chirurgiae in nosodochio regio Faventiae inventum, ita describitur, ut urethra et collum vesicae feminarum dilatari, et sic ope forcipis, eadem Tabula depictae, calculus arripi et extrahi possit. X) Aliud tale instrumentum dilatatorium, cum priori in omnibus fere conveniens, et Tab. XLI. delineatum, in eo tantum differt, quod tria brachia in superficie interiori, et aspera sint, quibus sic calculus apprehendi et extrahi potest. XI) Tandem scamni cuiusdam, vel potius mensae, cum pulvinari mobili, explicatur icon Tab. XLII. cuius usus in eo consistit, ut aeger calculo laborans, et ei infidens, figatur et alligetur, ut calculi extractio commode a Chirurgo perfici queat. Articulo VI. de instrumentis ad clysmata iniicienda aptis agitur, ubi I) Sypho cum tubis variis, incurvis et rectis, demonstratur, quibus clysmata vario in corporis situ eo melius iniici possint. Cum vero interdum maiore cum vi, et flumine non interrupto, aquam vel alia remedia iniicere cupiamus, vel ob varias causas debeamus, machina quaedam hydraulica, anliae speciem cum duobus embolis referens, describitur; qualis quidem ad incendia extinguenda adhiberi solet, non minori vero cum effectu ad mala corporis humani delenda, quid quod ad injectiones anatomicas ea nos uti posse, auctor ex variis cum ea tentatis experimentis probat. III) Denique machina quaedam traditur ita adaptata, ut quisque sibi, sine alio auxilio, iniicere valeat clyσμα. In eo autem eius versatur mechanismus, ut tubulus cum canali ex syphone procedente coniunctus, in ani orificium immittatur, et homo ita sedens syphonis embolum deprimat, ut adeo liquor clysmaticus in intestinum rectum infundatur.

§ IV. De instrumentis ad operationes chirurgicas, in partibus externis abdomini adnexis efficiendis, inscribitur. Itaque Articulus primus instrumenta ad calculum ex urethrae canali extrahendum idonea tradit; ubi I) instrumentum ex cilindro terreo confectum exponitur, in cuius altero fine trochlea apparet, quae in altero sine in tres ramos elasticos dividitur, qui, dum trochlea versus istam finem movetur, ob elasticitatem secedunt, et ubi instrumentum in urethram, ubi calculus haeret, immittitur, calculum apprehendunt et extrahunt. II) Aliud instrumentum, simpliciori mechanismo compositum in hunc usum, describitur, quod ex filo argenteo ita contorquetur, ut in altero sine apertura relinquatur ovalis, qua in urethram immissa, calculus comprehendi et extrahi possit. Articulus secundus huius paragraphi instrumenta ad fistulas, aliosque ani morbos apta, exhibet: I) Specula ani sic dicta duo, Tab. XLIII. et XLIV. delineata sic adhibentur, ut illis in orificium ani immisiss, partes extendi et melius explorari queant. Cum vero partes internae nudis oculis interdum haud satis cognosci possint, lithes binae, obiecta plus vel minus augentes, Tab. XLIII. representatae adhiberi solent, quibus tam partes illae, quam aliae, explorari poterunt. II) Acus argentea Tab. XLV. depicta, ex lamina flexili formata, et a Garengotoe proposita, ad fistulam ani incompletam exciendam, ita usurpatur, ut acus per intestinum rectum immissa, fistula perforetur, et cum syringotomis variis, Tab. XLV. delineatis, ipsi foramini acus adnexis, secetur. III) Syringotomus a Dn. Bassio primum descriptus, Tab. XLVI. repraesentatur, qui scalpellum incurvum cum manubrio, et in apice specillum obtusum ac mobile, sistit, quod in fistulam immittitur, et sic via ipsi scalpello monstratur, qua partes sint exciendae. Huic alia nonnulla, a Rungio, medico Bremensi, et Heistero, in his morbis laudata instrumenta, iunguntur; tandemque IV) huic capiti culcitrae variae ex pellibus mollibus factae, et in aegrotis, ad dolores ex frictione cuticulae in ossis sacro-obortos mitigandos adhibendae, imponunt finem. E c Cap-

Capite quarto machinae et instrumenta, ad operationes chirurgicas in partibus vel artubus trunco affixis perficiendas, proponuntur; cuius paragraphus primus machinas et instrumenta ad varias harum partium luxationes reponendas apta, et huius quidem Articulus primus ad luxationem humeri pertinet. Sunt vero $\alpha\mu\beta$ vel ambe Hippocratis, ut et eius sic dictum scammum, quorum mechanismus iam ab Oribasio et aliis expositus, hic cum eorum usu explanatur. Articulus secundus machinas et fascias ad humerum luxatum reponendum, et retinendum, silit. Paragraphus huius capitis secundus machinas et instrumenta in ossibus fractis, membris abscindendis, et aliis in artubus instituendis operationibus apta, exhibet. Articulus autem primus, quae in aneurismate, ligatura venae poplitis et brachiali, aequae in vulneribus suendis, requirantur instrumenta, proponit. Articulus secundus ad balnea efficienda, transpirationem promovendam, et partes infirmas confirmandas, tradit machinas. Articulus tertius fracturas simplices et compositas, cum vulnere, pertractare, et fasciis convenientibus munire docet. Articulus quartus demonstrat, quo modo partes nonnullae ex trunco pendentes extirpari debeant. Tandem articulus quintus de phlebotomia his in partibus suscipienda agit. Ultimum denique caput, quod quintum est, machinas, instrumenta, et reliquam suppellectilem, ad infirmitatem hominum, et in primis a morbis restitutorum, exponit; in quo plura tam varia, tamque composita describuntur, ut ea sine iconibus vix satis intelligi, multo minus referri queant.

*IO. CHRIST. GOTTLIEBER A. M. ET SCHOLAE
Annaebergensis in montanis Misniae Rectoris, Observa-
tionum in Platonis Alcibiadem Secundum conti-
nuatio.*

Certe raro inveniuntur, qui sibi ab oblatis fortunae conditionibus temperent, nec, si se consequi posse credant

res expetendas, desistant a precibus, etiam si meliora edocsi fuerint aliorum exemplis: quin accidere, ut, qui tam ardentem deos precibus fatigant, brevi post ultro vota sua retractent. Eleganti hoc loco utitur Plato verbo *παλαωδῆν*, quod apte ad rem suam transfert. *Παλαωδία* enim non modo, interprete *Hesychio*, est cantus priori contrarius, sed et institutum nupero longe contrarium. Reprehendit deinde *Socrates* eos, qui, sua culpa calamitatibus immerfi, deos incusant; verbisque Homericis eiusmodi stultos increpat. Locus, ad quem respexit Noiter, est defamatus ex *Od.* α, 32.

αἶψα δὲ θεῶν β' ὅταν ἀτιμώμεται,
 ἔστιν ἕκαστος γὰρ φασὶ κακὰ ἔργα ποιεῖν. —

Plato videtur, in re tam gravi, propterea tacite auctoritate *Homeri* usus, ut, Poetae summi verbis loquens, maiorem diis fidem faceret, maioremque orationi suae elegantiam conciliaret; ut praeter *Palaemonem*, *Plutarchus* alique, apud Latinos *Cicero*, *Pomponius Secundus*, etc. fecere; qui ornatum aliquem, qui abest fere propter materiae sublimitatem et gravitatem, aliunde mutuo sumunt, recreandi ob scribendi tenuitatem lectoris causa. Habet et hanc consuetudinem Plato, ut vel explicet Poetae verba, ut infra facit, vel ad suam rem accommodet ut h. l. addit enim: *οἷοι ἀφροσύνας καὶ ἄνομιαν* — *Ατασθαλίαι* sunt peccata, scelera, quibus se obnoxii faciunt homines; peccant vero etiam imprudentia, de qua re noiter disputat. Hanc nefariorum hominum sententiam plurimi repetiere, ut ex nota *Clarehana* ad *Hom.* l. c. intelligi potest. Conferri etiam cum his possunt verba *Euripidis*, in fragmentis fabulae, *Archelaus* inscriptae, quae laudavit *Plutarchus*; de aud. poet. p. 26. ed. Krehl. *In multis rebus, mi fili, dii homines decipiunt, dicit alter; ad quae alius responderet: rem facilem dictu dixisti, cum deos accusas.*

„ὅτι μᾶλλον ἀλλοτρίῳ ἔργῳ” praeter fatum, ut explicat *Pseudodichaeus*: ὅτι τὸ περὶ αὐτῶν; quod hominibus a diis non est destinatum, quod iis sua culpa evenit. Sic Latini τὸ *fata*:

liter adhibent: ita est apud *Eut.* 1, 10. *fataliter mori*, i. e. *νοθὸν κατὰ τὴν τύχην*, ut est apud *Dionys.* L. V, 314. sive *sua morte defungi*, ut est apud *Suet. Caes.* 89. Eiusmodi mors dicitur fatalis et naturalis, vid. not. *Cosaub.* ad l. c. *Suet.* p. 64. Fatum enim opponitur morti violentae: *Virg. Aen.* III, 696.

Nam, quia nec fato, merita nec morte peribat,
i. e. ut *Donatus*: non secundum institutum naturae, quod fati attribuitur. Contra ea *Quidius* III, *Trist.* 10, 77.

Et iam complevat genitor sua fato.
Fataliter mori, opponitur male mori, quod est apud *Plin. Epp.* III, 16. de *Arria*: *nihil agitis, potestis enim efficere, ut male moriar, ne moriar, non potestis*: cuius exitum vitae pulcherrimum *Martialis epigr.* I, 14. habet:

Si qua fides uultus, quod feci non dolet inquit —
Alias et *mor male* dicuntur, qui in aqua aut turpi imbellique bestia pereunt v. *Ernesti* op. *Plin. Cist.* adiectam. Huius loquendi formae autem fundus esse videtur sententia veterum, quae uniuersis sua tribuebat fata, [ad *Hom.* II, X, 20.] cum denuntiativa, tum conditionalia, ut ait *Serv.* ad *Virg.* l. c. quae multi, ut *Senecis* placuit, providentiam divinam esse voluerunt; [v. *Craetih.* in *Lucr. praef.* p. 10.] alii necessitatem quandam naturae, quae vero impia sunt, ut bene vidit *Claudianus*, *Erosoripinae* *Parcae* sanguine subiciens, quod praecellare monuit *Gefnerus*, *de rept.* *Prof.* II, 305.

Τὰ δὲ δυνάμει τοῦ κατὰ τύχην ἀπὸ τῆς κατὰ νόμον Sic vertit: mala autem potensibus quoque abesse iube, vanquam habuerit in libris suis κατὰ νόμον; *Bal.* 2. τὸ κατὰ νόμον habet cum κῆρῳ, ut editor initium esse voluerit tertii, versus. Sed κατὰ νόμον quod etiam habet *Aldina*, ut opinor, non a veteri illo poeta est, sed a *Platone*, de hoc poëta. Κατὰ νόμον, i. e. vult, iubet hic poeta, inquit *Plato*, *Iovem* propulsare mala a precantibus illa. *Plato*, ut sciet, poëtae verbis sequitur, ut infra patet, p. 231. cum repetit dicta sua *Socrates*: τὰ δὲ ἰσχυρὰ ἀπὸ τῆς κατὰ νόμον κατὰ τύχην, et paulo post: ἀπὸ τῆς κατὰ νόμον κατὰ τύχην κατὰ νόμον, i. e.

i. e. presantes, volentes. Denique κελίαι, quod initium ter-
tium verticali esset, primam corripit.

Ἄνεξ Ὀρέστης φασὶ καὶ τὸν Ἀλκμαίωνα] notissima est fabu-
la, quam docuit Euripides, Orestem, interfecta matre, insa-
nissile. Quenam insania fuerit, docet Cicero L. II. Tuscu-
lanae Q. c. 5. „Quem nos furorem, illi, sc. Graeci, μαλαγχοδίαν vo-
cant. Quasi vero atra his solum mens, ac non saepe vel ira,
cunctia graviore, vel timore, vel dolore moveatur. Quo genere
Athamantem, Alcmaeonem, Aiacem, Orestem, furere dicimus.“
De Alcmaeone v. Ovidius L. IX. VIII. Met. et alii habent.
Docet Socrates his exemplis, melius esse ignorare quaedam,
quam scire: hoc, etsi absurdum videri possit, elucere exem-
plo Orestis et Alcmaeonis, qui, matrem non agnitam, nun-
quam interfecissent.

Ἐυφήμῳ] haec formula frequens Platoni, quando quis
utitur sermone alteri horrorem inieciente, vertique potest:
dic bona verba, vel: meliora profer in medium, L. I. de Rep.
p. 371. ἐφ. παρὰς male ominatis. Latinorum saepe graeco
responderet: quam vim et notavit diligenter Briffon, de
formulis, p. 9.

Κανὸν ἴσθι ἢ τὸ βελτίον ἀγνοῖαι, καὶ τὸ ἀγνοεῖν τὸ βέλτιστον]
Ficinus: Malum, ut videtur, ignorantia optimi, et quod opti-
mum est ignorare. Qui sequitur his verbis subiectus esse non
potest, quod leges linguae non permittunt, nec Plato τὰ
τελέγως loqui solet, quod haec versio facit. Ignorantia opti-
mi, et, ignorare quod optimum est, mea sententia quidem
non differunt; salva hac interpretatione, articulus τὸ apud
Infinitivum abesse debebat. Τὸ ἀγνοεῖν idem est ac ἀγνοῖαι,
sensusque, ni fallor, hic est: ignorantia altius rei, prout sci-
licet incidunt tempora, est optimum quid. Inverti priorem
enuntiationem: igitur malum quid, ut videtur, ignorantia,
et ignorantia optimum quid. Ex subiectis exemplis liquet,
hanc interpretationem contextui et linguae esse accommoda-
tam. Ungit enim, Orestem, matrem se non agnitam, nun-
quam manus illaturum fuisse, inde intelligi posse, ignoran-
tiam

tiam quandam hominibus, quodammodo affectis, bonum quid esse posse.

Τὴν ἔστιν ὧν τὰ ἀγνοίαν, καὶ ἔστιν οὖν καὶ ἔχουσι πως] ignorantiam quorundam, et nonnullis, et sic vel alio modo affectis, s. dispositis, salutarem esse. Ἐχουσι πως variat deinde: τοὺς ἔγω διακειμένους, et: τοιαύτως δόξας ἔχοντι. Frequens usus hic τὰ ἔχειν. Eodem in loco ἔγω ὁπωσὺν ἔχοντι. Similis usus est quoque τὰ *habere*.

Ὅν ποτε ἀν' ἐπιθυοῖσιν αὐτῶν] ἀττικώτερον est ἐπιθυοῖσιν quam ἐπιθυοῖσιν. Sic περὶ οὗτοῦ habet *Polyb.* V, c. 109: alia exempla collegit *Celeberr. Rjsh.* in *animadv. super Welleri Gr.* p. 227.

ὡς ἔπος εἰπέην] omisit vertere *Ficinus*, i. e. ut brevibus me expediam, uno verbo dicam, idem ac: ὡς συναλόγῃσι ἐπιπύν, infra: ἐνὶ λόγῳ.

Οἱ μέγιστοι ἀντίκω] *Ficinus* statim: male, vertendum enim: exempli gratia, ut priori prol. monitum est.

Ὅτι βέλτερον] *Ficinus* legisse videtur ὅ τι, vertit enim: et quid melius. Sed vulgata recte se habet, sequitur mox: ὅπῃτε βέλτε.

Ὅδ' ἐμμοῖ ἐστι] s. φρονίμων κατὰς ἐκείνο, ἐστι.

Ἀποκτείνονται] magis atticum est quam ἀποκτείνουσι; alii scribunt: ἀποκτενύνται; quod non doctioribus probatur, v. *Mo. rid.* Librarii saepe peccarunt in hac scriptura, ut monuit *Cl. Fischer.* ad *Apolog. Plat.* 18, p. 58. rectiorem orthographiam etiam habent Ald. et Bas. 2.

Πρὸς δὲ] more Platonis, pro προσέτι, insuper, praeterea, quod et plene reperitur: πρὸς ἔτι τούτοις infra p. 232. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις.

ὡς ἄνευ νῦ δόξῃ πεπεισμένους] i. e. quia sine ratione multum, immo nimium, opinioni de se conceptas crediderint, se esse aptissimos ad aliquid faciendum. Δόξα h. l. est opinio, qua δοκῶμεν εἰδέναι τι, ut antea loquitur. Varint et antea hanc sententiam τῶν ἀιθνησίων, qui se virtutis aliquid habere opinantur, quod opponitur τῶν ὄντι εἰδέναι, vere aliquid scire. Sequitur et mox: multis prodesse, neque nullo aliquid, neque

que putare se alicuius rei certam notitiam habere. Quod fere illud *Ciceronis* est: fontem ac principium philosophiae esse insipientiam, cum nobis persuadeamus, in plurimis rebus non illam scientiam nos habere, quam falso multi iactent etc.

Ὅχι ὁρθῶς ἐφανέμεν λέγων] i. e. ἔλεγον. Τὸ φαίνεται οὐκ abundat, ut τυγχάνω. Sic in *Giorgia* 316. ὡς ἐγγὺς τοῦ πεθεροῦ ἄδαμῃ ἐφάνη ἦσα.

Τὸ τῷ ποιητῷ] *Homerum* intelligit, quem et postea horum verborum auctorem facit. Depromti autem sunt hi versus ex deperdito aliquo poemate *Homeri*, quod *Μαργίτης* inscriptum est, de quo dixit:

— — — ὡς ἄρα πολλά
μὲν ἠπίστατο ἔργα, κακῶς δ' ἠπίστατο πάντα.

quae verba, praeter nostrum, veteres tribuunt *Homero*, veluti *Aristoteles* Lib. de poet. c. III. p. 375. ed. *Cassub.* *Margites* insignem significat stupidum, quem *Homerus* ita describit, laudante *Aristotele* hos versus VI. de *Mor.* c. VII.

Τὸν ἰδ' ἄρα σκαπτήρει θεοὶ θέσαν ἰδ' ἀρετήεσσιν
Ὅυδ' ἄλλως τι σέφειν. — —

*Margitem neque fissuram voluerunt numina divum
Esse, nec agrivolum, nec in ulla praesentia re
Scitum aut hyegnum: qui spem suam attingere non est *)
Ausus, ne matris, veridus, rem praeferret illa.*

Unde *Hesych.* μαργίτης. μωρίς τις. ἢ μὴ ἰδῶς μίσην γυναικὸς καὶ γυνὴ προτρέπτει αὐτὸν. Plura de hoc carmine habet *dobriusinus Fabricius* H. G. L. II, c. 2. p. 83.

Καὶ ἡ προσηγορία αὐτῆς γυναικῆς] Haec verba illustrat *Plutarchus* in laudato libello c. 1, p. 4. post poesi quamvis sapientem fallere, nec illecebras eius stupidos et insipientes capere.

*) v. *Erasm.* Adag. p. 398.

capere. Qui hic sunt *πεοτυχοι*, i. e. homines nullius loci numerique, sunt apud *Plut.* ἀβέλτεροι ἐπὶ ἀειδί.

Ποιητικὴ — αἰνιγματώδης] vena poësis, et praesertim Homérica, sic appellari potest, partim qua elocutionem, partim qua fingendi artem. Omnes enim vates, quales se haberi volebant poëtae, nisi ab ipsis vatis explicentur, aenigmaticum pleni sunt. Exemplo sunt fabulae maximam partem impiae, quae in physica, morali philosophia, vel in historia fundum habere dicuntur: ut Stoici se mire torserunt. Unde Plutarchus de aud. poet. c. II, p. 10. non immemorem poëticarum praestigiarum, iubet poësin sic compellare:

ὦ μηχανήματα σφιγγέσσι αἰολώθερον —

qui omnino praeclare de poësoo virtutibus et vitiis.

Ὅτι ἄλ' ὄιον ἦν ἐπίσπασθαι καλῶς] Male sic legitur in *Baf.* 2. Aldina habet κακῶς, et libri *Ficini* addunt: quod scire male impossibile sit. Flagitat et contextus κακῶς.

Πάλιν αὖ μοι δοκῶ] haec verba in *Baf.* 2. tribuntur Alcibiadi, nec reperiuntur in *Ald.* sed *Fic.* habuit in suis libris, vertit enim: et mihi rursus eodem modo; sed tribuit Socrati rectius.

Ἄλλα φίλε] *Ficinus*: sed age per Iovem, videsne quanta qualisque in hoc sit ambiguitas. Sed in graecis nulla est interrogatio. Mihi aliquid omnifum videtur: ἐπισπασθαι, aut eiusmodi quid, ut sit: sed age per Iovem, intueamur ulterius hanc rem; sequitur enim: εἰς γὰρ, vides enim ambiguitatem.

Ταῦτο καὶ ἐδεδοκίμη] quid sit hoc vocabuli nescio, nec in *Lexicis* reperitur. In mentem mihi venit levis correctio, ut legatur: εὐδεδοκίμη ἢ εὐδεδοκίμηται. *Εὐδοκίμη* est probare; sic reperitur apud *Polyb.* L. III, c. 8. p. 263. οὐδὲνα γὰρ εὐδοκίμη τοῖς πραχθεῖσι, de Hannibale Saguncum diruente. Itaque sensus est: quod maxime tibi placuerit, modo iterum proba-

probare, modo similiter non probare. *Ficinus* sensum modo expressit: *sed quod olim asseverabas, nunc damnas*. Sed mihi ipse non satisfacio, insertum esse videtur mala manu.

Τὸ ἐν Ἀθηναῖς — βουλευμένοις ἀποτίσθαι] oratio est ἀνακόλουθος. Athenienses igitur, indignatos hac re, dubiosque quibus artibus uterentur, ut haec mala praesentia a se avertant, βουλ. ἀποτίσθαι etc. quod non convenit superioribus. Itaque absolute sunt capiendi hi accus. quod attinet ad Athenienses, — placuisse, visum esse illis, aiunt, consilia inter se conferentibus, mittere se, legatos ad Ammonem Iovem: — βουλευσθαι est deliberare inter se, v. Kust. de verb. med. I, 37. et Dresig, pag. 235. *Ficinus* ita: *Qua re perturbatos Ath. cum non haberent qua arte tantam calamitatem vitarent, decrevissent Ammonem consulere* — sed paullo liberius. Pleni sunt scriptores eiusmodi anacoluthorum, et Plato praesertim; quae in grata negligentia numerantur. Similis est nostro fere *Terentianus* locus *Hec. III, 1, 6*.

*Nam nos omnes, quibus alicunde obiectus est aliquis labor
Omne, quod est interea tempus, priusquam id resitum est, luero est.*

ubi τὸ luero est, et nos omnes non coniungi possunt. Licet nobis aliquid praetermissum prima prolutione hic addere. Sententiam, ἀφροσύνη καὶ μανία, quam in principio dialogi Plato posuit pag. 228. *Cicero*, uti hunc totum locum, ante oculos habuit *Tusc. III, 5*, *insipientia autem insanitas quaedam quae est insania*. Item verba: τὸς ἀφρονες μανισθαι — ἐξ ὧν εἰς φασίμεν: *omnes insipientes esse non sanos; vel antea: omnes insipientes insanunt. Sanitatem autem animarum postquam in tranquillitate quadam constantique consistant, illud est; τὸ μανισθαι ἀπὸ ὑπαντιόν σοι δοκεῖ τὸ σωφρονεῖν*. Insaniam s. μανίαν latini tamen a furoris disiungunt. Repe- tit

tiit et hanc sententiam *Socr. II. de benef. c. 33.* *Infamire omnes stultos dicimus. Plures laudavit Demif. ad loc. Cicerois laudatum.*

In ultima iam dialogi parte explicanda licet mihi praefari, quod iam in principio universis monui, eam res maxime memorabiles, quae ullo in loco *Platonis* occurrant, naturam precum, praestantiamque illarum prae sacrificiis, quamvis splendidissimis et summoisissimis, continere.

Ἄλλ' ἢ διὰ τὴν αἰ' ἰσχυρῶν, ἢ τ. Θεοῖς ἰσὺ ἀίμας] in mentem alicui venire possit, particulam ἀλλ' iniquo loco a librariis positam, et ante ἢ collocandam esse, ut ordo verborum postulat. Sententia enim plena haec est: *Si contigit, ut non omnia votis ipsorum responderent, non propter ipsorum preces factum est, sed, ut opinor, in potestate Deorum est situm.* Sed tantum abest, ut haec particula sit transponenda, ut eiusmodi σύγχυσις potius in gratia aliqua negligentia, quam *Cicero* vocat, numeranda, et longe usitatissima sit habenda. Confimili modo particula μὴ etiam iniquo loco ponitur. v. c. apud *Xenoph. Mem. III. IX. p. 151.* καὶ μὴ ἂ' οἶδο v. Ven. *Ern. Arrian. Epist. III. 24. p. m. 346.* καὶ γὰρ ἀισχυρῶν, ἢ τὸ φωνῶν μὴ ἔχειν, non turpe est, me non habere quod edam; pro κ. γ. ἢ ἀισχυρῶν, nisi, incisum post ἢ scribendum; quod vero diuriusculum videtur.

ἢ θεοὶ μᾶλλον ἢ ἡμῶν διὰ τὸ σφίσι αὐτοῖς — ἢ θεοὶς ἀγαμῶν. Notanda hoc loco enallage personae. Sensus est: cur dii Laedaemonis potius quam sibi victoriam largiantur, cum plurima et pulcherrima sacrificia offeramus. Lector expectat: *offerant*, in quae persona *Picinus* convertit: *cum ipsi tantum sacrificia dum plura tum detentiora quam reliqui Graecorum offerant.* Narrat Alcibiadi hanc rem Socrates, et repente Athenienses loquentes inducit. Quam loquendi consuetudinem notavit *Longin. de Subl. S. 27. p. 155.* ed. Toll. *Scrip-
ptorem*

ptorem in media narratione suas loquendi partes relinquere, easque commutare, et ipsum illum, de quo agat, loquentem includere. Exempla dederunt ipse Longinus, eiusque Intt. Tullius, et Pearcius. Plurima huius generis exempla occurrunt apud elegantissimos scriptores, ut a tertia persona transeant ad primam, et contra; ut notavit ad *Eulypthi* III. f. *doctiff. Fisch.* Huc et pertinet illud *Philon*, in *Blacc* p. 978. ed. Fr. de se et sua gente: κατὰ γὰρ ἡμῶν εἰρησάων ἰπποκρίδου, πόδι δ' ἢ ἐν ἑαυτοῖσι πᾶσι νενομισμένον προ-σθημῶν; sui oblitus, narrantis partes assumit.

[*Ἐπιθετὸν ἀγορεύω*] alias dicunt graeci: ἀναγών *θύσιος*; ut apud *Phil.* de *Kit. Mos* L. III. 674. vel *περὸς τὸν* et *ἀναγίσκω*. An simplex positum pro *προσέγγιν* sc. τῆ βωμῆ? ultima enim ornata ad altare adducebatur, etc.

[*Ἀναθηματὶ κειρομήκων τὰ ἱερὰ*] Eiusmodi ornamenta, quibus templum illustrius et magnificentius redditur, veteres diis se acceptiores fore credebant, potissimum si Apollinem irerent consultum. Fuere autem dona, corona, pocula, phialae, thuribula, stacuae, tripodes, qui sicut Apollini offerebantur, sed non semper. Corquae enim aureae, et simulacra spoliolorum ex argento facta, Apollini donata. *Liv.* XXVII. 45. *Legati Delphos ad domum ex proelio Atrubali portandum missi; tulcrunt coronam auream. CC. pondis, et simulacra spoliolorum, ex mille pondis argenti facta.* Graeci, hac in re. verbo ἀναθημα utuntur; ut apud *Thucyd.* I. 132. dicuntur Graeci ex manubiarum primitiis Apollini consecrasse tripodem: ἂν ἀνιθεῶν. Ceterum falsus est *Moeris* in voce ἀναθημα, quod atticum, ἀναθημα autem ἰωνικόν. Audiendus potius *Th. Ἐπιπέδης*, qui in hac voce dicit: ἢ ἀναθημα. Athenienses ideo provocant ad sacrificia et donativa, quibus ornantur templa, quod secundum vulgarem opinionem, dii his faciles propitius reddantur, sibi autem neutiquam. Hinc sibi videntur merito patri iniuriam aliquam,

sum quicquid lege et institutis praeceptum sit, fecerint, etc. Sed praeclate responso vatis confutantur: bonam mentem longe acceptiorem Deo esse, quam omnium Graecorum sacra.

νομιμας — ἰσοπέθετα τοῖς θεοῖς] Pompae, quibus dii honorabantur, sunt, quas hodie pariter latine vocant *Procesiones*, quae magnificae et sumptuosae, arte sacrificia fiebant. Unde pompae et sacrificia coniunguntur, ut hic et pag. 292. h. dial. et ex *Xen. Cyr. VIII, 7. 2098 4990*. i. e. dux erat pompae religiosae, intelligi potest, et apud alios, nominatim *Dionys. Hal. VII. pag. 475*. qui locus omnino hunc nostrum egregie illustrare videtur. Quum enim *Dionys. l. c.* probatum eat, Romanos non barbaros, sed graecae originis esse, in primis ex pompa Circensi nobilissima, rituum similitudinis cum Graecorum pompis habente, rationes depromit idoneas; quas iam fuerit, etsi non tam splendida et illustris, qualem descripsit, (suorum enim temporum pompam illustrabat, quae multo splendidior quam antiquissima fuit) ante, quam Romani in Graecorum notitiam venissent. Unde locus laudatus *Dionysii*, qui est in hac re classicus, etiam nobis prodesse potest. Dicitur enim inde, eam fere atque Romanorum constitisse videri pueris, pubertati proximis, in alas turmasque classes ordinesque distributis, choris tibicinum, simulacris in theatis collocatis etc. att. enim pag. 476. hanc praequam Graecorum morem servasse Romanos immutatum, contra Graecorum consuetudinem. Ludos simul, pompa sacrificiisque peractis, antiquissimis temporibus celebratos esse, valde probabile videtur. Eiusmodi enim caerimoniae sollemnes et publica sacrificia, non sine ludis fuerunt; quemadmodum ludi, quod essent pars religionis, [*Curt. III. 7. et Cell.*] non sine sacrificiis, diis placandis instituti fuerunt. [*Manut. de legg. c. III.*] Graecos, et cum his Romanos, in gressu tarditatibus mollioribus, ut ait *Cic. [Off. I. 36.]* usos esse, valde notum: item quotannis has pompas sollemnes fuisse, ex hoc *Platonis* loco intelligi potest.

potest. In hac pompa hostias, cornibus auratis, fertisque earum capitibus impositis ornatas, ad altare ductas esse, quod Graecis est *μαρτυρία*, facile crediderim; ut et in transitu monet Pfeiff. A. G. I, 24. pag. 37. In pompa triumphali, cuius splendor et tota ratio ab eiusmodi pompis sacrificali- bus videtur desumpta, hostiae, Iovi O. M. immolandae, post tubicines, ut constat, sunt ductae.

Ἀμμόνια ἑστία] Quenam sint *ἀμμόνια*, docere et potest, praeter alia *Aristot. Plutarchi, Luciani et Pollucis* loca, quae iam antiquitatum gr. scriptores, veluti *Pfeiffer, Lachemacher, Hofius*, etc. laudant, *Hesychius* in hac voce: *ἀμμόνια*, *τὸ πρὸς τὸν θεόν*. Athenienses sine dubio eo Lacedaemonis invidiam commovere conantur, quod eos dicunt hostias mutilas, nec laeae carentes diis offerre. Lacedaemonii quippe, pro ipsorum paullo severiori disciplina, non tanta celebritate, tantisque sumptibus sacra fecerunt. Etenim si victimas mancas, contra leges Graecorum diis offerebant; quanta, quaequo, poterat eorum mens esse, qua illas diis offerrent, quam tamen Ammon probavit, ut ex vatis responso patet? Nemo autem paullo liberalior institutus, ei, quem amare praerendit, dona mutila nulliusve pretii offerre solet; nedum diis, quibus Lacedaemonii cari fuisse dicuntur. Causa huius integritatis hostiarum est in promptu: Deus pro sanctitate sua nihil, quod animi levitatem sui que contemtum proderet, probare poterat: hostiae autem mancae, nonne ex eiusmodi animi statu proficiunt? ergo facile totam sacrificiorum rationem symbolicam fuisse apparet, ut et vidi *Clericum ad Lev. XXII. 26.* huius sententiae non poenitere: quo ex loco simul patet, eandem Iudaeorum hac in re rationem fuisse.

Ἀμμόνια ἑστία] (sacerdotes Ammonis prophetas appellatos esse, intelligitur ex *Diod. Sic. XVII, 51.* pag. 199. ed. *Wess.* ubi eiusmodi vates, si diis placet; *προφητεύουσιν* αὐτοῖς.

αἰγῆς, et paullo post περὸς ἴθις vocatur, simulque de sede oraculi, loco et regione exponitur. Sacerdotes Ammonis, numero LXXX, simulacrum Dei e smaragdo et aliis gemmis coagmentatum, in aurea navi circumferunt, humeris impositum, et, quo forte fortuna Dei nutus illos agit, tendunt: quos sequuntur matronae, virginesque, inconditum carmen canentes, more patrio. Rem narrant *Diod. XVII, 50.* et *Curt. III, 7.* Ammonis oraculum iam ante Delphicum celeberrimum fuit: Iupiter enim fatorum libros tenere, alisque diis, quae luberet, indicare putabatur; unde *περὸς ἴθις*, II. VIII, v. 250. cf. *Eust.* Clarum fuisse hoc oraculum, exemplum Alexandri, Ammonem consulentis, docere potest. De nomine alii. *Plato* in *Phaedr.* pag. 212. Ammonem et Thamm, Aegypti regem, eundem fecit, quem Graeci sic appellarunt. Sed sic malim legi: καὶ αὐτὸν θεὸν ἁμμωνῆος, ipsumque appellant Graeci Deum Hammonem. De re ipsa et diversis nominibus Thammis, et quis laequeat sub illo agit *Marshalli Con. Chr. 31. Huet. Dom. Eu. pag. 120.*

Τὰς λέγει ἁμμων] Haec dicit Ammo: placere sibi magis Lacedaemoniorum bona verba [ἰσοφημίαν] quam omnia Graecorum sacra. Verba Tadi A. A. formulam, qua vates, responsa daturus utebatur, continent. v. *Diod. XVII, 51.* qui quoque ad eam respicit, quum oraculum Ammonis, Alexandro datum, parat. *Wesselingius Vir. doctiss.* ad verba *Diod.* ἀπὸς ἀμμιων scite coniecit, veteratores illos sacerdotes aemulatos esse vocem, divinis verbis Iudaeorum solemnem: וְדָבַר אֱמֻנָה et nostri Platonis locum laudat. Venire etiam alicui in mentem posset, ipsum responsum, sacerdotes Ammonis acceptum retulisse Iudaeis, vota, preces, ut interpretatur *Socrates ἰσοφημίαν*, Deo magis placere quam omnia Graecorum sacrificia. Sacrae litterae eandem sententiam Iudaeis inculcant, *1. XI, 7.* et *1. Sam. V, 22.* Demonstrant satis Viri doctissimi, nominatim *Huetius*, vir summus,

mus; varias gentes, praecipue Aegyptios et Graecos, ex Mosi libris, et quidam etiam ex aliis, ritus instituta et oracula divina mutatos esse. v. *Dem. Evang. Prop.* III. pag. 261. seqq. Caeterum ipsum effatum habent alii v. c. *Isocrates in orat. ad Nicoc.* II. vi. ἡγοῦ δὲ θύμα etc. id pulcherrimum sacrificium et cultum maximum existima; si ipse te quam optimum et iustissimum praebear. Maior enim spes est, Deos immortales, tantum vota audituros, quam eorum, qui inultas victimas proferunt. Sic et *Plut.* ni fallor, in *Numa*.

Χρυσόκερος βύς παρασησάμενος] sc. τοῖς βωμοῖς, notum sic dici absolute et cum substantivo. *Paullus* I Cor. XII, 1. utitur quoque hac voce. Cornua bouum aurata sunt omnibus nota. *Plin.* XXIII, 3. *Deorum vero honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quam ut auratis cornibus hostias, maiores duntaxat, immolarentur.*

βλασφημιῶν αὐτῶν ἀκούοντες ὁ Θεός] Dii vero cum illos impie loquentes et precantes audiunt, magnificas illorum pompas et sacrificia non probant. τὸ βλασφημεῖν idem est ἀκαταστάσαι in priac. dial. Locus hic longe pulcherrimus recte eos, qui cum bona tum mala precantur, arguit, Deum eiusmodi precibus impiis graviter laedi. Sine conditione enim aliquid obsecrare Deum, nihil aliud est, quam velle videri, scientiam eius, quod vere nobis conducatur, habere; quod stultissimum et maxime impium est. Qui enim pendet a maiori, tanquam subiecti, non audent, nec debent postulare quid velint principem, nisi eum a se gravissimas poenas expetere velint. Quo minus subiectos Deo temerariis his precibus se produnt homines, non permittendo se ei, eiusque bonitati summam, sed expectando ea, quae salva sapientia, bonitate et iustitia largiri non potest; eo maiori contumelia afficiunt eum, quem coluisse tamen sibi videntur. Sapienter vero *Socrates* hoc dialogo, praecipue laudandis illius poetae veteris versibus, docet, orandum esse.

esse Deum, ut, quae profint, det, sive optemys, illa nec ne; mala autem, quodocumque illa ex ignorantia prece-
mur, avertat. Quam mentem Socratis pulcherrime ex-
pressit Iuvenalis:

*Permittas ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis rebusque sit utile nostris
Nam pro iucundis, aptissima quaeque dabunt Di,
Carior est illis homo, quam sibi —*

Ἦτοι ἀποδέχομαι] *Fit. pompae et sacrificia non acceptant:*
potius eorum pompae diis non probantur, displicent. Cui
non in animum veniunt, illa divini *Iesaiæ*: Nolite afferre
frustaneum munus, incensum res est mihi abominanda —
manus vestrae plenae sunt sanguine. *ἀποδέχομαι* hoc sensu
passim apud nostrum. v. *Phaedon*. S. 35, et e. 41, et 42.
Philon. de V. M. p. 605. *Eutyph.* S. XI. f.

Παῖς Ὀμήρω] Locus depromptus est ex il. θ. 548. Ho-
rum versuum, quos laudat *Plato*, nullus praeter alterum in
editt. *Homeri*, excepta *Barnesiana*, reperitur; quos *Barne-*
sus vero ex hoc loco in textum *Hom.* recepit. Propius est
verum, tempore *Platonis* in libris scriptis *Homeri* eos existi-
tisse; saltem prior versus: *ἴδεν δὲ Σωκράτους* etc. iudice *Vew.*
Ernesti non abesse potest; nidoris enim mentio, desiderat
praegressam sacrificii mentionem, nec confuti esse possunt
ex variis locis, quia *Socrates* *Homerum* ait haec de *Troia-*
norum sacrificio dicere.

Ἐπαυλιν ποιμένους] *Fit. cum suburbanum aedificium mol-*
rentur. Sed nescio quid sibi cum hac interpretatione velit.
Sensus est, ni fallor, *Troianos* fecisse stabulum, in quod
nempe

nempe hostias, diis offerendas, includerent. Monuerat antea Hector Troianos, ut bobus et ovibus pinguibus adductis, ignes accenderent, ne Achivi noctu ex ipsorum manibus possent elabi. Quae imperata fecere Troiani; unde *Plato* ait: Troianos, grege congregato in stabulo, fecisse immortalibus perfectam hecatomben. *Hesych.* ἑκαυλις μάνδρα βοῶν, nec differt haec vox ab ἑκαυλος, ut vult *Eustath.* ad *Od.* ψ. 378.

Κύσσω in τῷ πεδίῳ —] *κίσσω* h. l. significat fumum ex sacrificiorum pinguedine ascendentem; dicitur enim ventus odorem suavem coelum versus egisse. Alias significat, pinguedinem, adipem et omentum. *Hes.* κίσσω, ἀτμός καπνός τῶν θυσίων, καὶ τὸ λίπος τῆ ἱερῆς καὶ ὁ ἐπίπλευς *Schol.* minor monet ad *Il.* ε. v. 317. pag. 16. hac voce, auctore *Porphyr.* quatuor significationes, nidorem, omentum, carnem et fuffitum exprimi. Veteres femora et pinguedinem omento involuisse, ut eo citius conflagrarent, locus *Homi.* *Od.* V. 456. docet, ubi κίσσω ἑκαλ. significat, omento operuerunt, sive ut *schol.* ad *Iliad.* α. 460. pag. 20. ἐκάλυψαν τὰ μέλη τῶ λίπῃ. Formam hanc loquendi in sacris occurrere, omnes norunt. *Gen.* VIII. 21. Odorem suavem autem odoratur Deus, quando benignitatem et irae suae sedationem declarat,

rat, sive ut schol. ad locum *Gen.* ἀσφρησεν καλεῖ τὴν τὸ ἀναβῆς ἀποδεξαμένην κρείον. De Troianorum sacrificio ait poeta; Deos beatos odorem in coeli interioriorem partem penetrantem noluisse odorari.

ἄνε δδὲν πρῶτον ἦν θύειν] ut nihil commodi, utilitatis esset — *Cic. ep. ad Att.* IX, 4. in his ego me consultationibus exercens et differens in utramque partem, tum gracco tum latine, et abduco animum a molestiis et τῶν πρῶτον τι δελίβο, i. e. aliquid eorum, quae sunt ex re. Utitur et *Polyb.* V, 19. *Dionys.* III. pag. 216. Non mihi temperare possum, quin hunc locum longe pulcherrimum, pace lectorum, interpreter. Sacrificia et donaria, frustra oblata, diis iratis, non esse e re Troianorum poterant. Etenim, opinor, non in eo natura Dei cernitur, ut more iniqui foeneratoris, donis decipi se patiat; at tamen admodum stulte credimus, nos Lacedaemoniis hoc [sc. pompis et sacrificiis splendidissimis Deo offerendis] praestare. Etenim mirum esset, [διδόν ἔιν] si dii donariorum et sacrificiorum, non autem sanctitatis et iustitiae nostrae mentis, haberent rationem. Multo magis opinor, sc. Deos mentem sanctam observare, quam eiusmodi pompas magnificas et sacrificia, quae

quae ii, qui cum multum Deos, tum homines violarunt, et privatim et publice, sine ullo impedimento, singulis annis, perficere possunt. Illi vero, quippe cum donis corrumpi se non patiantur, omnia haec parvi faciunt contemnantque, ut ait Deus, [Ammon] eiusque vates. Videtur igitur, cum apud Deos, tum homines sapientes iustitia et prudentia in primis magni fieri. Prudentes autem et iusti, non alii fere sunt, quam qui dictis factisque, quid diis hominibusque conveniat, habent cognitum. — Paulo post *Socratis* Alcibiadi: Optimum igitur mihi videtur, quietem agere. Etenim non te propter magnanimitatem, [quod pulcherrimum stultitiae nomen est] Lacedaemoniorum precibus uti velle arbitror. Necessarium igitur est, perseverare, eo usque aliquis discat, quomodo erga Deos hominesque se gerere debeat. A. Quando aderit illud tempus? et quis ille auctor? maxima voluptate eum hominem, quinam sit, videre gestio. S. Eiusmodi aliquis est, cui res tuae sunt curae. Sed mihi videtur, ut, quemadmodum Homerus inducit Minervam, Diomedem nebulam ab oculis auferentem, ut bene cum Deum, tum hominem cognosceret, necesse habeas, nebula primum animi, qua circumdatus es, dispulsa, ea admoveere remedia, quibus, quid bonum malumque sit, sis intellecturus.

Πρὸς τὰς Θεσίας ἀποβλέψαν ἐκ Θεοῖ] hanc loquendi formam fere hebraismum putares; sic τὸ ΓΩΘ et ΓΥΨ Gen. III, 4. ἰπᾶδεν ὁ Θεὸς ἐπ' Ἀβελ, καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ i. e. benevole accepit Abelis donaria. cf. Mal. II, 14.

Φησὶ τὴν Ἀθην. Ὀμηρος] locus exstat Il. 1, 127. Diomedes, quem poeta furibundum in campo fingit, et torrenti rapido similem, percutitur telo a filio Lycaonis. Ne huic ignominiae succumbat, orat Minervam, ut sibi auxilium ferat, in interficiendo hoc homine: quod, caligine ab oculis ablata, facit, ut quum Deum, tum hominem bene dignoscere possit. Hunc locum Socrates pulchre accommodat ad Alcibiadem, qui praecclare Socrati regerit: Tollat si velit, si ve caliginem, si ve aliud quid: paratus enim sum, nullum eius praeceptorum subterfugere, quisquis et ille sit, si modo ad frugem meliorem sum perventurus.

Προθυμίαν ἔχει] comiciebam legendum προμήθειαν, loquitur enim Socrates de Dei cura provida. Dixerat supra: οὗτος τ. ε. ᾧ μέλει περὶ σέ. Sic hanc coniecturam videtur confirmare; vertit enim: atqui ille mirum in modum tibi providebit; et facile haec duo verba permutari potuerunt. Sed, quod Aldina nil adiuvat, vulgatam retineo, et sensus hic

hic est: ille propensum animum, studiumque erga te habet.

Εἰς τό τε ἀναβάλλεσθαι τήν θυσίαν] ad illud sc. tempus differendum est sacrificium, n. donec istam meliorem mentem, acceperim. Sacrae litterae sacrificia absque hac mente pura ac sincera renunt, eaque differri volunt, usque dum sit sancta. Ἄφες ἰκᾶ το δῶρον σε etc.

Παρακινδυνεύειν τοσῶτον κίνδυνον] Cave putes emphasin in hac forma. Eadem ratio in omnibus coniugatis; nisi habenda sit ratio contextus, affectus, personae loquentis etc.

Τῆτοι τὸν σιφ. περιθήσω.] Sacrificaturi praeter sacrificia sollemnia, donabant Deos auro, vestibus, coronis, quas eorum signis imponebant. Praecipue consulturi Apollinem Delphicum, quem Alcibiades, cupidus imperii Graecorum, consulere voluisse videtur [v. p. 228. h. dial. εἰ σοι ἴμφ. γενόμενος et *Corn.* III. c. et VIII] Deum variis donariis honorabant, quo facilius responderet. Ὁ θεός praeterea vocatur κατ' ἰσοχῆν, Apollo, ὁ θεός ὁ ἐν ἀμφότες et absolute [*Thucyd.* I, 134. 135.] Alcibiadem voluisse Deo coronam offerre, ideo

colligo, quod ait: *haec corona te, quod mihi videris bene consuluisse, cingam, s. caput tuum redimiam: diis autem coronas et omnia, quae legibus iubentur tunc, cum illum diem advenientem viderim, consecrabimus: veniet autem proxime, volentibus diis.* Consilium dederat Socrates sacrificaturo Alcibiadi, ut, antequam sacra faceret, discat, quomodo diis hominibusque congruenter agere debeat: pro quo falubri consilio, Socratem pro Apolline, qui responsa consultus reddit, coronat. Eiusmodi corona graecis dicitur: *εἰφανος ἱερατικός* *Plut. de aud. poet.* c. XI. eratque aurea. Coronati et ipsi sacrificantes erant, quod coronae signum laetitiae et iucunditatis essent. *Ael. V. H.* III, 3.

[Ἄλλο δὲ ἀντὶ τῶν παρὰ σὺ δὸθέντων] Legendum sine dubio: *ἄν τι.* Socrates accepta corona dicit: *Accipio et hoc, et aliud quodcunque a te datum: s. quod abs te datum est, libenter tibi acceptum refero. Favet et *Fic. accipio et hoc, et quodcunque mihi datum abs te praeterea fuerit.* Inest huic dicto suavitas illa *Terentiana Eun.* III. sc. I. init. *ain' tu, laeta est? non tam ipsū quidem dono, quam abs te datum esse.**

[Ἐρεπίδης πεπότηται] Reperiuntur haec verba in *Phoeniss.* v. 865. locus est admodum bellus. Video senem Tiresiam
coecum,

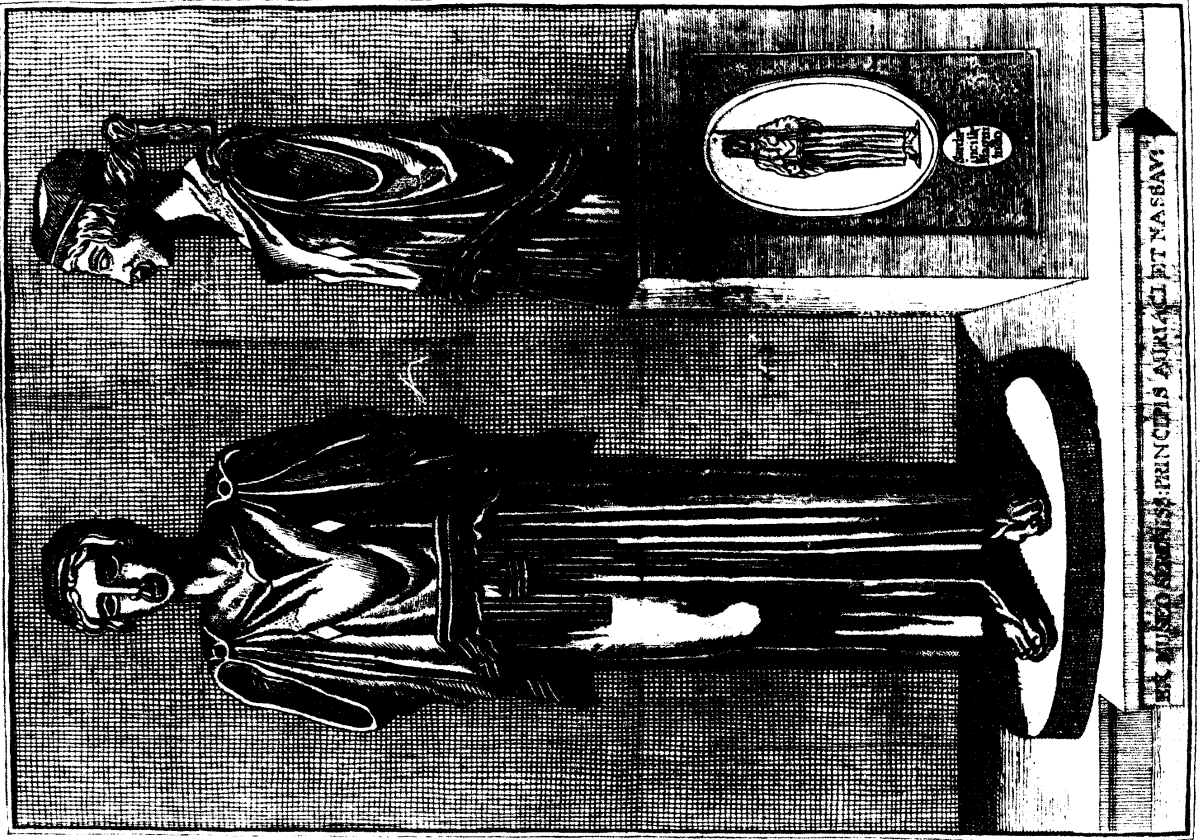
coecum, a filia ductum, et anxie illam monentem, ne offenda, nec tabellas sortium amittat, sed ipsum caute ducat omnibus gressibus anhelantem, et, an iter sit longum, anquirentem. *ὡς τοῦ μὲν καμνὸς γόνυ* — Creon illum monet, ut spiritum colligat: cui ille: se huc aegre deductum, in bello contra Eumolpum ab Atheniensibus gesto, ob bene res gestas, accepisse coronam auream ex spoliis primitiis: ad quae Creon: bonum aliquod augurium victricem tuam coronam duco, nos quoque victores, abituros: *verſamur enim in magna procella, ut noſti, belli Argivorum cauſā, et magna certamen eſt Thebis. Bellum Eumolpi contra Erechtheum, cuius hoc loco facit mentionem, quatuor γυνάς antea geſtum eſt, ut notat Scholiaſtes.* Sed eiusmodi anachronismi Euripidi, et omnino Poetis ſunt liberi. Haec Creontis verba Socrates ad ſe transfert, et *διέξεν ταύτης*, i. e. hanc coronationem Alcibiadis augurium ducit, ſe, maximis quoque calamitatibus circumventum, omnium Alcibiadis amatorum, victorem futurum. Primus fuit amator *Socrates* et ultimus; omnes enim amatores Alcibiadis, eum factus cauſa, reliquerant; ut ait *Alc. a. p. 215*. Voluit et Socrates bonis praecipis ſuppeditandis officere, ut Alcibiades ab amore turpi abſtraheretur. Amabatur enim, ut auctor eſt *Nepos*, a pluribus more Graecorum, quod aetatis ſuae multo.

230 NOVA ACTA ERUDITORUM

to formosissimus haberetur, ut et ipse iactaverat, nec immerito. οὐ γὰρ εἶναι κάλλιστος καὶ μέγιστος — *Alc. a. init.* Non modo autem Alcibiades, sed et pater Clinias formosissimus fuit repertus. [*Xenoph. Mem*] I, 2, 24.

TAB. I. D. N. R. Act. C. 1769. Men. Janii. pag. 241. 9.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Iunii Anno MDCCLXIX.

*DIATRIBE ACADEMICA DE DEA ANGERONA,
quam Auspiciis Dei O. M. Disceptatore CHRISTO-
PHORO SAXIO, A. L. M. et Philos. Doctore, Anti-
quitarum et Humaniorum Litterarum in Ultraiectina
Academia Professore Ordinario, die IV. Iunii H. L. Q. S.
publice defendit IOACHIMUS van VLIET, Io-
achimi filius, Indo-Batavus.*

Ultraiecti, 1766. plagg. 9. cum tab. aeri incisa,
quaternis.

Et si pleraque praecorum rituum e scriptoribus antiquis re-
peti et cognosci debent, in iisque ingens omnis anti-
quariae liberalisque doctrinae thesaurus servatur; tamen
haec antiquitatum disciplina magno commodo careret, nisi
monumentorum veterum utilitate frueretur. Etenim haec
quoniam et corruptionis immunitate, et diuturnitate dura-
tionis antecellunt, saepe, quanquam lapidea, clamant nihil-
ominus, et marmorea loquuntur, ubi silent libri, codices-
que conticescunt. Quare nimis abiecte sentiunt de eorum
praestantia, et a summa artium longissime absunt, qui non
nisi ludicri aut artis fabrilis cognoscendae causa, talia haberi

H h

et

et colligi poterit. Sed cautos tamen et acutos spectatores desiderant, cum praesertim non sint omnia unius aut valoris aut aetatis. In spectandis igitur hisce distinguendum est Opus, et Argumentum Operis. Illud requirit oculos subtilis et acutos: hoc legendis veterum scriptis eruditum et antiquitatis peritum aestimatorem desiderat. Hac in monumentis antiquis tractandis, viri doctissimi, et nuper Winkelmanus, via progressi sunt, quibus se socium adiunxit Auctor huius dissertationis, Saxius, Vir doctrinae laude florentissimus, famaue nominis celeberrimus, in qua Plinii, Mafurii Sabini, et Solini causa, deae Angeronae, signa duo memorabilia e Principis Auriaco Nallovii Pinacotheca deprompta, eo maiore iure illustrat, quo rariora a Caylusio perhibentur.

In nomine Deae variatur: in aliis enim Angerona, in Mafurio Sabino autem Angeronia occurrit, qua differentia effectum est, ut a nonnullis, veluti Vossio, Reinsio, Cupero, quomodo scribendum sit, dubitaretur. Sed Angeroniam verum nomen esse non posse, patet etiam hinc, quod tum inde duci non posset vulgatum festi nomen *Angeronalia* quod omnino *Angeronialia* dici deberet. Nominis autem natales ab obsoleto *Angero*, cuius auctoritas Salmasii observatione Exercit. Plin. pag. 6. nititur, repetendae sunt, et Analogiae, quanquam nusquam sibi lectum memoret Auctor, confidentium. Hinc ergo nominis notatio designat numen, quod quasi angat et comprimat os loqui conantium. Non igitur confundenda est *Angerona*, cum *Agrovia*: diversorum enim numinum nomina sunt, ita quidem, ut Dea haec silentii, illa vero rerum agendarum praefes habeatur. In quo error Vossii in Etymologico, Salmasii d. l. et Reinesii Inscriptionum pag. 220. iustam in animadversionem incurrit, qui interpretationem veteris Glossae, ἡ Θεὸς τῆς Βουλῆς καὶ Κοιτῶν. Angeronae potius quam Agenoriae accommodarunt. Nam Vossii quidem, ideo consiliis Angeronam, quod in iis silentio sit opus, praeficientis, ratio non satisfacit, quod non solum

lum βελῆς, sed etiam *αγγελῶν* in expedienda hac glossa, ratio est reddenda. Deinde sciscitur aliquid, quod sit contra consensum veterum, qui non tam deam hanc, quam potius *Consensum* consiliorum: arcanorum largitorem memorant. Neque fidendum Grotianae emendationi, in Martiani Capellae verbis L. I. pag. 1. extr. *Ianusque Argonam utraque miratur effigie*, ubi aliae editiones habent *Argonam*, quae vox sane aliquid peregrini premere et occultare videtur, facta, ut legatur *Angeronam*, vel *Ageroniam*. Nec assentiendum Nic. Heinio in notis Mss. exemplo Grotianae editionis, quod nuper apud P. Wesselingium fuit, et Gesnero in Thesuro L. L. probantibus Grotianam emendationem, *Angeronam*. Autor e Mss. Codd. nihil praesidii esse intelligens, legendum coniecit *Argo natam*, eique coniecturas ex Servii ad Virg. VIII. Aen. 345. et I. 24. probabilitatem conciliat. Iam vero Angeronam silentii praesidem esse, augendi comprimendique oris ratio demonstrat, quod pro iudicio silentii omnino omnis acceptum est a plurimis, sed recta antiquitatis interpretatio iubet, ut tantum intellegatur id genus silentii, quod in vero urbis Romae nomine eclando exerccatur, quodque acgritudini molestiaeque medclam paret. Utriusque curae testimonia adfunt: prioris quidem Plinii H. N. III. 5. alterius Mafurii Sabini apud Macrob. I. Sat. 10. Plinii quidem verba satis perspicua *ob hoc maxime silentium* institutam esse religionem antiquam, in reticendo altero nomine urbis Romae et numine tutelari; idem Solini: *silentii istius* volunt, quod in optima notae libris reperitur, et lectioni *ipfius* in scriptis quibusdam latenti, Salmasii iudicio praefendum est. Gesnerus in Thes. L. L. male intellectis Salmasii verbis, malam eius accusationem format, quasi *Angeronam* putasset esse illud nomen non prodendum, quod is nec sensit, nec per rei ipfius vim Angeronam fuisse tutelare numen conceditur, cum inter pignora urbis fuisse non legatur. Curabant autem Romani, ne divulgato urbis nomine, id quod saepe adversus hostium urbes recessisse se noverant, idem ipsi quoque

in hostili evocatione paterentur, auctore Macrobio 3. Sat. c. 9. de qua superstitiois causa plurimi tradiderunt. Macro-
bium non tam verum aliquod Angeronae numen in animo
habuisse, quam potius ad divinitatis quoddam symbolum fi-
ctum respexisse suspicatur Caylusius Syll. Monum. T. II.
p. 282. quod inde refellitur, quod eius nec signo nec pon-
tificum sacro, nec feriarum solemni die opus fuisset. Im-
mo aequae, tam fuit, quam vocatum est Romanorum numen,
ac Aegyptiorum Harpocrates, etsi ab hoc illius originem re-
petenti Caylusio minime adhaerendum est. Romanos qui-
dem Aegyptiorum quosdam ritus et caerimonias recepisse,
minime Auctorem fugit, sed id non nisi sero, nec paucis ad-
versantibus invaluisse se scire fatetur. Neque enim quorum
monstra oderint, eorum deos recepisse probabile; sed haec-
enus similitudo intercedit, ut quemadmodum Harpocrates di-
gito labris impresso Isisem et Serapidem homines fuisse dis-
simulandum suaderet, sic haec urbis Romae nomen silentio
praemendum praeciperet. *Angitia* deae nomen in Inscr-
ptionibus occurrit, Reinesii I. 236. et Gudii 54, 9. Eadem
haec cum Angerona a quibusdam putatur. Vir Celeb. non-
nullis quae ad reliqua inscriptionis verba illustranda spectant
incredulis, Theodontique recentioris, quam quod ei mul-
tum tribuendum sit, scriptoris, vel sententia, vel suspicione
reiecta, auctoritate Solini Polyhist. c. 8. Vibii Sequestris p.
116. ed. Hess. et Servii ad Aen. VII, 750. quibus accedunt
Reinesius, Salmastius, B. C. Argolus, Nic. Heinsius et alii,
Angitia dictam statuit, quasi *Angitiam* et vocari Medeam
sequuntur ea, in quibus de originibus colendi numinis dis-
putatur. Cultum eius antiquissimum et Numa regis aequa-
lem esse docetur, quod ex Plinii et Solini locis citatis apparet;
quamquam cuius fuerint generis quibusque formulis abso-
lutus fuerit, haud facile dictu est. Eius nullum simulacrum,
quamquam ei perperam vitio fortassis scripturae tribuit So-
linus et Alexander ab Alexandro; sed simulacra duo, ad du-
plex officium indicandum, alterum in Curia Calabra, proxi-
ma

na Capitolinae arci, in qua res divinae peragebantur, ubi Angeronalibus sacra fiebant; alterum in Volupiae templo. Nam in ara Volupiae aliter explicari non potest, quam vel in area Volupiae, vel iuxta aram, secundum ea, quae de usu praepositionis in, Perizonius ad Aelianum II. V. H. 25, et Brocchius ad Propert. I. El. I, 11, observat. Formula quidem istius sacri Angeronalis, ut dictum est, in incerto reponitur, sed die nomineque feriarum nihil exploratius; nam ei sacrificatum esse a. d. XII. Kal. Ianuarias ex scriptorum iam laudatorum auctoritate cognoscitur. Hic, quoniam in Fastis Gruterianis p. CXXXIII. idem dies singularibus litterarum notis DIU, N. P. designatur, quas viri docti per Divalia Nefastus Primo reddentes, ad Angeronalia referre solent, in huius Calendarii originem et propagationem describendam fit digressio. Cur vero Divalia intellegantur Angeronalia, nulla urgens necessitas est. Interim Divalia placuisse huic Falstorum conditori videtur, quod ista aetas *Dnam* potius quam *deam* Angeronam appellatam mallet, sicuti etiam a Plinio, Solino, Macrobio non temere vocari videtur.

Quatuor capitibus ista, quae retulimus continentur. Quintum et ultimum commemorat septem deae imagines, partim a Montefalconio in Antiquitatibus explicatis, partim in Caylutiana Monumentorum Veterum Collectione rependiendas, quibus omnibus nonnisi vulgatiores duntaxat oris, digito cohibendi gestus palam fit. Alia duo simulacra profert Vir Celeberr. ex Principis Auriaco-Nassavii suppellectile: quorum prius est singularis et vetuli operis signum ex aere, perlucetibus in partibus quibusdam satis perspicue argenteis lamellis. Id olim in Farnesianis Theauris Romae animadvertum ab Ligorio, inde probabiliter ad Fredericum Comitem de Thoms magni Boerhavi generum in Italia quondam peregrinantem transisse videtur, et in eius villa prope Lugdunum cum reliquo apparatu antiquario omni asservatum fuit. Ipsam quidem imaginem nec remotissimae anti-

quitatis nec optimi artificis esse ex insolentiori capillorum vincitura, facie minime venusta, et quaesito pallae ornatu, sibi persuadet; sed quoniam tamen artifex pervetustam et legitimam oris obligandi speciem feliciter expressit, ideo auro contra non carius aestimandum. Alterum in Sarda diagraphica eundem obferati et praenexi oris speciem a gemmario effictam, stolaque et pallae praetextae insignia refert, ceteris vero rebus, capite relato, dextra manu leniter elata, digitoque os clausum significante, laeva hastam puram tenente, archetypi signi exemplar servat. Natteri vero sive Natricii, ut Christus vocare eum consuevit, esse, minime convenit: nonnulli quidem putant, nec tamen suam opinionem confirmant. Nos Tabula aenea hic addita, Lectorum nostrorum curiositati deesse nolumus.

Duplici utilitate operis commemoranda concludit Auctor. Primum, quam utile sit cum veterum scriptis monumenta antiqua comparare. Nam in hoc exemplo, ex haec comparatione illud intelligitur, *praenexum obfignatumque os*, Solini, non posse ad solum digitum labia compescentem cum Salmatio referri ad Sol. p. 7. quod iam Gesnerus in Thef. L. L. v. *Angerona* sagaciter notavit. Deinde, ne recentioribus quibusdam picturarum architectis, ex suo arbitratu magis quam ex sensu monumentorum prisco, deorum deorumque simulacra fingentibus, nimium tribuamus. Cuius levitatis specimen Vincentius Chartarius et Ioachimus Sandrarius in suis deorum imaginibus, hanc deam ore capistro obstructo exhibentibus, praebent.

P. RUTILII LUPI DE FIGURIS SENTENTiarum et Elocutionis L. II. Recensuit et annotationes adiecit DAV. RUHNKENIUS. Accedunt AQUILAE ROMANI et IUL. RUFINIANI, de eodem argumento libri.

Lugd.

Non dubitamus fore, qui univertum cel. *Ruhnkenii* de Rutilio Lupo edendo consilium improbant, et male collocatam in eo omnem operam atque industriam arbitrentur, propterea, quod non tanti esse videatur, scriptores, tenues quasdam de figuris regulas praecipientes, tanta cura ac diligentia recognoscere, quantum ille (magnam enim eius operam fuisse, non, opinor, negabunt) *Lupo, Aquilas, et Rufiniano* recognoscendis et illustrandis impenderit. Sed hi erunt fere, qui partim eas res, quas ipsi minutias, imo nugae alii cordatiores et aequiores doctrinae accuratioris fundamenta appellans, omnino negligent atque contemnant, partim non tam, quid et quale, quam quo loco quidque dicatur spectandum putent. Ut igitur nihil nunc dicamus de eo, quo ipse se cel. Editor, initio praefationis, defendit: *non figurarum rationem, millies in scholis decantatam, sed pulcherrima maximorum oratorum exempla, quibus intuentis imitandisque plus ad eloquentiam, proficiatur, quam omnium Rhetorum praeceptis cognoscendis, hanc vim apud se habuisse, ut Rutilio temporis aliquid imperiret: eam esse latinitatem Rutilii, quae ad aureae aetatis elegantiam et aemulorum accedat, vel inde apparet, quod Augusti vel Tiberii aetate floruit, ut optimis argumentis in praefatione doctissimus Ruhnkenius ostendit. Deinde ut concedamus, de Aquila quidem ac Rufiniano haud difficulter, consentiente ipso Ruhnkenio, de Rutilio autem tantisper, non adeo magni momenti scriptores esse, quid hoc ad editorem? Qui si semel scriptorem aliquem etiam de trivio, emendandum susceperit, non iam amplius de scriptore ipso, eiusque pretio quaeritur, sed, quomodo ille hunc emendaverit, quid, a prioribus interpretibus praetermissum, addiderit, obscurius dictum explanaverit, depositum ac desperatum sanaverit, et eiusmodi alia. Iam vero cel. Ruhnkenium in recensendis istis scriptoribus ita versatum esse, ut ab tali viro sperari poterat, qui se tot annos in his rebus exercuisset,*

cuisset, ipse adpectus libri et fugitiva perlustratio unumquemque edocebunt. Refertus est enim non modo observationibus ex interiori et recondita latinitate doctissimis, verum etiam rebus multis, ad historiam eloquentiae veteris Graecae illustrandam pertinentibus. Longe autem maxima et optima operis pars est in emendatione critica locorum corruptorum. Nos certe, perlustrando libro, ultra centum et quinquaginta loca meminimus reperire, quibus vel Lexicographorum veterum Graecorum, vel scriptorum Latinorum, cum verba singula, tum integra loca, vel data opera, vel obiter, plerumque felicissime, correxit. Quid igitur? An dicimus, melius fore, si tantum accuratae doctrinae apparatus, tantam copiam, in alio meliori scriptore, Valerio Flacco v. c. Plinio maiore, Suetonio, profudisset? Qui hoc dixerit, nae is, nostro quidem iudicio parum aut nihil dixerit. Primum enim, si ad talem ille auctorem hanc criticae doctrinae copiam contulisset, eodem iure posset alius dicere: „Mallem equidem, emendationum istarum congregationem Rhunkentius in librum aliquem singularem *Miscellaneorum*, aut *Observationum* coniecisset, ne per multa auctoris istius loca dispersae veluti laterent, sed uno quasi obtutu cognosci possent.“ Quid ita dicenti responderi posset? Nihil profecto, ut ego arbitram. Itaque apparet, nihil referre, quo quis loco aliquid dicat, dum verum, rectum, et bonum sit id, quod dixit. An minor est, ut hoc utar, eruditionis Salmasii gloria, minus pretium, quod ille vir Exercitationes suas Plinianas ad Solinum potius, scriptorem tenuem, aut obscurum, quam ad Plinium ipsum, aut alium e classicis et illustribus, effudit? An deterius de D'Oruillio, viro quondam celeberrimo, sentit orbis eruditus, quod ille doctrinae Graecae copiam in Charitonem potius, scriptorem sequioris aevi ac mutilum, quam in Xenophontem, Herodotum, Platonem, contulit? Neutrum unquam audire nos meminimus. Ergo sit ita. posterit studium in levis argumenti scriptoribus editor Lupi, dum recte posuerit, nec oleum
atque

atque operam in eo perdiderit, contenti finis hoc munere, quo nos donavit; quod quidem dignum esse applausu nostro, speramus ex pleniore libri enarratione intellectum iri.

In praefatione vir cel. agit primum de Gorgia illo, quem Rutilius in his libris e Graeco vertit, eumque putat Ciceronis aetate vixisse, eundemque esse, qui Ciceronis filium in declamando instituerit. (Cic. ad Div. XVI. Ep. 21.) Deinde de Rutilio ipso disserit, quem, e loco quodam Quintiliani, adhuc ab interpretibus nondum animadverso, demonstrat, iisdem, fere temporibus, h. e. Augusto, vel Tiberio imperantibus, floruisse. Tum, subsidiis editionis suae commemorandis, historiam veluti editionum Rutilii criticam composuit, cuius fere summa haec est: ad Lupum et Aquilam cedendos tres eodem prope tempore viri animum adiecerunt, quorum nulli de reliquorum consilio quidquam innotuerat, Nic. Roscius Ferrariensis, vulgo Zopimus, librarius Venetus, a. 1519. 8vo. Beatus Rhenanus Basileae, 1521. 4to, et Aldus Manutius, 1523. fol. Paulo post uterque una cum Julio Rufiniano, elegantissimis formis prodit, 1530, et 1541 4to, ex officina Stephaniana, qua in editione foedissime interpolati sunt a nescio quo, cui tum forte Stephanus curam rei commisit. Ex hac interpolata editione, quam tum omnes, (haud dubie propter famam *Stephanianae* et fidei *Stephanianae*) emendatissimam putabant, omnes fere insequentibus fluxere, ut Gryphianae, 1536 et 1542. 8vo. Louanien-sis, 1551. 8vo, et ipsa Pichoeana. Rhetorum Latinorum omnium, Parisiis, 1599. 4to. Huius textus repetitus est ante paucos annos, a Jo. Matth. Gesnero ad calcem *Primarum Linearum artis oratoriae*, Icnae, 1745, 8vo. Novissime denique eundem textum expressit editio *Rhetorum antiquorum* ea, quae cum notis Claud. Capperonnerii, Argentorati, 1756. 4to mai. prodit. Itaque cum vidisset cel. Ruhkenius, tres priores editiones, quanquam non sine mendis, (quippe quas omnes ex eodem codice fluxisse, lacuna com-

munis, L. I. n. 6. p. 21. indicat,) tamen primas, adeoque non contemnendas, tam turpiter ab editoribus neglectas adhuc fuisse; assumta varietate lectionis trium codicum, (quorum duo sunt e bibliotheca Medicea, tertii varietas margini editionis Rhenanae adscripta fuerat) his igitur assumtis, Rutilium et Aquilam, ad horum et trium priorum editionum fidem restituit, Iulium Rufinianum ad solius Rhenanae; in quo, ut et in Aquila, codicibus MStis nullis usus est; quoniam nec tanti uterque esse, nec tamen, propter argumenti similitudinem, omittendus visus est. — Denique sub finem praefationis quaedam de Aquila et Rufiniano addidit, et inscriptionem veterem aliquam, ad Rufinianum, eiusque filium pertinentem, breviter illustravit.

Praefationem sequitur opusculum ipsius Ruhnkenii eruditissimum, utilissimum, lectu dignissimum, *Historia Oratorum Graecorum Critica*, qualem dudum a multis optatam, editam adhuc nondum, sciebamus. In quam vir cel. incredibili studio et diligentia coniecit, quidquid apud veteres de oratoribus Graecis maxime obscurioribus (nam de illustribus illis, Demosthene, Isocrate etc. pleraque a viris doctis iam expedita sunt) dispersum reperitur. Fecit autem eloquentiae Graecae aetates maxime tres, *primam* a Themistocle, ad Isocratem, quae ortum eius et incrementa; *alteram* ab Isocrate ad Demosthenem, quae summum fastigium, *tertiam*, inde a Demosthenis morte, quae eius inclinationem et interitum complectitur. In prima recenset Periclem, Alcibiadem, Lyfiam, Isacum etc. et alios. Maxime insignis locus est pag. XLVII — LVII. de Andocide et Phaeace, ubi vir cel. adversus Taylorum copiose disputat pro fide Pseudo-Plutarchi in Vita X Oratorum Atticorum, ac deinde argumentis, firmis, uti nobis videtur, h. e. historicis, adversus eundem demonstrat, orationem κατ' Ἀλκιβιάδου non esse Phaeacis, sed Andocidis, sub cuius nomine vulgo etiam circumfertur, ac iam a Photio laudatur. In altera

sunt

fuñt Hyperides, Aeschines, Lycurgus, Dinarchus, Demades. In tertia Demochares, Demetrius Phalereus, et alii quidam obscuro nominis. Sub finem praefationis est observatio excellens, atque eruditissima de eo, cur Gorgias et Rutilius, cum optima figurarum exempla vellent commemorare, non in DECEM optimorum oratorum numero manserint, sed et obscuriores citaverint? Et an haec Gorgiae ratio probanda sit? Nempe observat vir cel. antiquissimis temporibus hanc magistrorum Rhetorices et Poetices consuetudinem fuisse, ut per omnis generis oratores ac poetas vagarentur, atque eorum exemplis praecepta sua illustrarent. Sed deinde Aristarchum, celebrem illum Criticum, et Aristophanem Byzantium primos ab ea consuetudine, optima sane, abisse, et, cum plurimum auctoritatis haberent, quendam quasi canonem scriptorum fecisse, in quem, reiectis mediocribus et malis, optimos tantum receperint, eosque tanquam normam bene scribendi esse iusserint. Eos ipsos quoque Oratorum Atticorum multitudinem ad *decem* illos nobilissimos redegisse, eaque re fecisse, ut caeteri, nisi plane in oblivionem, certe in contemptum aliquem venirent. Recte itaque Gorgiam fecisse, quod, neglecto isto more, et antiquissima ratione retenta, ex omnibus, etiam obscurioribus, selecta exempla lectoribus proposuerit, ne eorum nomen et libri penitus interirent. — Caeterum in hac una commentatione plus triginta auctorum Graecorum loca obiter emendata sunt.

Iam de notis viri doctissimi aliquid dicendum est, quae duplicis maxime generis sunt, quo utroquo illum, constat, regnare, h. e. Critici atque Grammatici. Grammaticas plerumque propter Criticas adiacit, dum vel lectionem aliquam Rutilio vindicat, eamque aliorum scriptorum locis illustrat, (U. verborum plerumque vim ac potestatem interpretatur, vel emendationis alicuius suae rationem e latinitate eleganti reddit. Utriusque generis exempla quaedam da-

bimus; ut non modo felicitas ingenii et copia elegantis doctrinae, quae est in viro cel. verum etiam amicus utriusque ad Criticam exercendam consensus appareat. Simul enim atque in locum aliquem depravatum insiderit, qui sola ingenii sagacitate expediri nequit, statim pro copia lectionis, aliunde loca ei succurrunt, unde medicina petenda sit. Sic L. I. pag. 13. sqq. exemplum Paronomasiae e Cicerone sumptum, cuius nomen Rutilius reticuit, quod in editionibus valde corruptum erat, ope Charisii, IV. p. 251. felicissime restituit. — Pag. 50. pro, *ille hunc poena confictum tenebat*, rectissime, et ex usu veterum perpetuo legit: *catena confictum tenebat*. — Pag. 63. sqq. locum corruptissimum, e quo sanus sensus elici non potest: *Scripsisti, ut servus libertas datur. Scripsisti, ne liberi servitutem experirentur. Scripsisti, ut exules restituerentur. Scripsisti, ut ne quis exilio officeretur. Leges igitur, quae prohibebant haec, non negligebas. Non poteram propterea, quod litteris earum arma Macedanum opposita abisset, hunc igitur de mera coniectura ita refinxit, ut iam colloquium sit inter actorem et reum, bis mutato tantum: *Scripsisti in scripsisti, et non negligebas, in, nomine negligebas*. Qua coniectura vix alibi meminimus simpliciorum et planiorum reperire. Saepius, cum aliquem Rutilii locum correxit, velut in transeursu, alia aliorum auctorum emendas, quibus eadem ratione medendum sit, v. c. p. 107. seqq. cum verba de ebrio quodam: *bibendo provocat, lacessit, sicut in hostium praelio quam plurimos superavit atque afflixerat, reiecta Casp. Barthii coniectura: sicut in hostico uti praelio quam pl. etc.* levissima unius vocis transpositione: *sicut in praelio hostium quam pl.* felicissime restituisset: statim tria loca addit Ciceronis ac Livii, quae pariter, transponendis quibusdam verbis, ita corrigit, ut sensus planissimus et pulcherrimus existat.*

Grammaticarum exempla haec sunt: Pag. 11. erudite observat, *quotidiano, matutino, meridiano*, veteres simpliciter dixisse, *quotidie, mane, meridie* etc. subintellecto-

tem.

tempore. — Pag. 46. fqq. in loco: *vinciam in publicum proiecit, ne suum maleficium tacitum laterent, sed, cum praetereuntes — audirent simul — usurparent,* ubi Stephanus male post: *sed,* inferleiat: *ut,* exemplis docuit, post *ne* saepenumero propositionem affirmantem sequi, in qua *ut* omissum, et ex praecedenti illo *ne* supplendum sit, ibique statim in transcurso Velleium emendat. — Pag. 77. ubi pro: *in studio laudis versantur,* Io. Pricaeus legerat: *studio laudis, probata* hac emendatione e Cicero docet, *studium, spatium, et curriculum* de tali exercitatione usurpari. — Pag. 90. elegans est observatio de verbo: *deformare,* quod, ostendit, interdum nihil aliud esse, quam simplex *formare,* idque multis veterum locis confirmat; inter alia Sulpicii Severi L. I, 18. *Si quis partem non deformatum mulieri excusserit.* Quo in loco tamen coniectura viri cuiusdam docti: *partem nondum formatum,* quam vir cel. reiicit, nobis non videtur contemnenda esse. Interdum etiam admittae sunt notae de rebus ipsis, h. e. ad historiam Oratorum Graecorum supplem. dam facientes, immo integrae disputationes de oratoribus, quorum loca Rutilius citavit. Eiusmodi L. I. p. 5. fqq. de Cleochare, pag. 7. seqq. de Demochare, pag. 25. fqq. de Hegesia, pag. 32. fqq. de Stratocle, p. 40. fqq. de Pythea, p. 84. fqq. de Dinarcho. Quibusdam locis etiam illius generis notas reperimus, quae vulgo ab huiusmodi libris exulant, h. e. quae ad alendum ingenium, et cognoscenda scribendi artificia pertinent. Ita L. I. p. 21. vir doctissimus, occasione celeberrimae illius sententiae Platonicae: *Utinam, aut, qui sapiunt, imperare, aut qui imperant, sapere discant,* hanc Rutilii versionem cum aliorum versionibus comparavit, ut Ciceronis ad Q. Fratr. L. I. Ep. 1. Valerii Maximi, VII, 2. 4. Apuleii de Doctr. Plat. p. 26. Iul. Capitolini, in M. Antonino, c. 27. Prudentii contra Symm. L. I. v. 30. Lactantii, Div. Inst. III. 21. et Boethii Consol. Phil. I. p. 44. Pariter p. 21. sententiam Theophrasti: *Prudentis est officium, amicitiam probatam, appetere, appetitam probare,* (ita enim legendum

gendum putat, pro: *non appetitum probare*.) quomodo alii pronunciauerint, docet, v. c. Cicero, Lael. c. 21. Seneca, Ep. 3. Valerius Maximus, IV. 7. pr. Ammianus Marcellinus XXVI, 2. Ubi tamen annotare nobis liceat, particulam *non* immerito a viro cel. eiectam nobis videri. Sane, si istud *non* referatur ad sequens *appetitum*, sensus est abiurdus, ut ipse agnovit. Sed, ut id fiat, nulla prorsus iubet necessitas. Si enim retrahatur ad comma praecedens: *Prudentis est officium*, non modo fit sensus commodissimus, verum etiam ille ipse, quem non possunt non habere verba Theophrasti Graeca, quae ipse e Plutarcho adscripsit: τὸς μὲν ἀλλοτριῶς — ἢ φιλοῦσα δὲ κρίνειν, ἀλλὰ κρινοῦσα φιλεῖν. Totum discrimen est in eo, quod Rutilius partem sententiae *negantem* (*remotivam*) postpouit *affirmanti*. (*positivae*) cum Theophrastus illam huic praeposuit. — P. 43. ad locum Hegesiae: *Cuius aerumnas quemvis, etiam extrarium hominem, modo hominem, commovere possent*, attulit exempla plura huius acuminis apud veteres, ubi *hominem* duplici sensu dixerunt.

Praemisit toti libro vir cel. Epistolam dedicatorem ad Franciscum Fagel, Ictum Batavum, quae nobis visa est exemplum esse posse Epistolarum talium scribendarum, luculenterque demonstrat, eum non minus ab eloquentia et arte bene scribendi, quam a Critica et artibus caeteris egregie instructum esse.

Hic est igitur Rutilius Ruhnkenianus, de quo quid statuendum sit, ex his, quae de eo diximus, unumquemque per se arbitramur intellecturum. Vidimus multis locis spem ab viro cel. factam, aliorum suo tempore edendorum, quam, ut quisque magis utilitatem publicam, et commoda reipublicae litterariae amat, et propecta cupit, ita magis impletam, idque quamprimum, nobiscum cupiet.

VETERA

*VETERA HUMILIATORUM MONUMENTA AN-
notationibus ac Dissertationibus Prodomis illustrata,
quibus multa Sacrae, Civilis, ac Litterariae Medii
Aevi Historiae capita explicantur, Auctore HIERONI-
MO TIRABOSCHIO, Soc. Iesu in Braidenfi Uni-
versitate Rhetoricae Professore.*

Mediolani VOL. II. MDCCLXVII. pagg. 414. VOL. III.
MDCCLXVIII. pagg. 375. quaternis.

Primum horum monumentorum Volumen in his Actis iam nuper indicavimus laudavimusque. Videndum nunc est de argumento secundi et tertii Voluminis, in quibus Cl. Tiraboschius, non minorem, quam in priori, diligentiam doctrinamque demonstravit.

Atque ut primum de secundo Vol. dicamus, exhibetur sub initium illius continuatio dissertationis super Humiliatorum domibus priori Volumine institui coeptae. Descripsit scilicet Auctor disputationem super hoc argumento in partes duas, quarum prior recensendis Humiliatorum domibus Mediolanensibus, altera commemorandis Humiliatorum domibus extra Mediolanensem agrum positis destinata erat: illam iam priori Vol. dedit; haec secundo exhibetur. Neque vero poenituit Auctorem alteram disputationis partem in hoc Volumen reicisse. Priori enim Vol. edito plura ad Humiliatorum domus pertinentia monumenta cum illo viri eruditi communicarunt, adeo ut altera dissertationis pars non parum illustrationis acciperet. Multa porro accepit, quae ad ea, quae in primo Vol. narravit, aut confirmanda, aut illustranda, aut etiam emendanda plurimum conferrent. Hinc factum est ut additiones non paucas ad Voluminis II. calcem apponeret. Egregio in primis adiumento Auctori fuerunt MSS. Codices duo, qui in Mediolanensis Pauperum Senum Xenodochii tabulario servantur, quae olim erant Humi-
liato-

liatorum domus, S. Mariae de Octaëis appellata. Hos Codices in praefatione perspicue descripsit. Alter a Carolo de Advocatis, Generali Humiliatorum Magistro, de quo copiose egit Auctor Vol. I. pag. 148. ff. conscriptus est. Hic scilicet quum anno 1533. gravissimorum criminum apud Clementem VII. Pont. Max. accusatus, ac carceri addictus fuisset, ut acuitatem probitatemque suam vindicaret, librum hunc conscripsit. Alter Codex pertinet ad Hieronymum Torchium, qui primum a Clemente VII. laudato Carolo Generalis Vicarius datus, deinde, hoc exauctorato, Generalis Magister creatus est. Complectitur hic Codex non solum omnia, quae Torchium, dum Generalis Vicarii munere fungeretur, aut fieri iussit, aut statuit, sed et reliqua, tempore quo istud munus administraret, gesta. Uterque Codex Auctori tum in dissertatione de domibus Humiliatorum extra Mediolanensem agrum positus, tum in additionibus, quae ad calcem huius Voluminis conspiciuntur, insignem lucem attulit.

Verfatus vero est Cl. *Tiraboschius* in altera laudatae dissertationis parte ita, ut in recensendis Humiliatorum domibus Catalogi seriem haud sequeretur, quod priori parte fecerat. Commodius illi visum est ab hoc ordine recedere, ut recentioris Geographiae ordinem amplecteretur, quod profecto non improbamus. Iam vero quomodo hoc consilium exsequutus fuerit ostendemus, totamque adeo disputationem breviter adumbrare studebimus. Initium fecit Auctor ab Aultriaca in Italia ditione, ad quam domos Papienses, Laudenses, Cremonenses, Novocomenses, Mantuanas retulit, de quibus singulis copiose egit ac diligenter. Eandem diligentiae laudem meritus est recensendis Sabaudae ditionis domibus, quae tribus *pagis*, ut vocant, seu provinciis continentur, Novariensi, Vercellenfi, et Alexandrina. De Vercellenfi notandum, eam Subalpinas quoque regiones et Montiserrari urbes complecti. Ideo autem Vercellas tanquam provinciae caput constitutas esse dicit Auctor, quod antiquissima ibi esset

esset Humiliatorum domus. Atque hoc loco oblatam sibi videbat occasionem de primis Humiliatorum Subalpinorum intus aliquid dicendi. In quo adiuvit eum benevolentia duorum Taurinensium, Meiranensi, Theologi, et Carenae, Icti, qui illi scripta quaedam ea de re communicarunt. Colligit autem ex transmissis quodam Anonymi Chronico MSto, Humiliatos concionandi causa circa annum 1230. in Subalpinos penetrasse. Ditio Alexandrina Aquas Statiellorum, vulgo *Aqui*, Dertonam ac Genuam quoque complectitur. Sequuntur domus Venetae, quae quinque *fagii* continentur, Bergomeni, Brixienti, Cremensi, Veronensi, ac Vicentina. His descriptis ad Placentinam et Parmensem *fagiam* progreditur. Parmensem *fagiam* Regium ac Mutinam usque perducit. Hinc ad Etruriam pergit quae una tantum *fagia* concluditur. Ultimo denique loco Pontificiae ditionis domus illustrantur, ac praecipue domus Bononiensis et Romanae. Sed cur Auctor non progressus est ad regnum Neapolitanum? Nam, ut ipse monet, Puricellius schedas quasdam S. Caroli manu scriptas legisse se narrat, quibus ille de Humiliatis ex Neapolitano regno avocandis cogitasse videtur; porro in Puricellii schedis Zambeccariae, Florentinae Humiliatarum domus Priorissae, litterae existant an. 1645. d. 4. Mart. ad Puricellium datae, quibus narrat, se, cum iuvenili aetate esset, Humiliatum quendam vidisse e Neapolitano regno advenientem, ac XX. ante annos Bononiensem se hominem narrantem audisse, Humiliatorum societatem quandam in ea Provincia esse, qui solitariam vitam ducerent. Habent sane haec aliquam speciem. Sed iure suo Auctor disputationem de his Humiliatis omisisse videtur. Nam nunquam fuisse illos, cum iis, quos hoc Opere descripsit, Humiliatis coniunctos, neque unquam cum iisdem unum corpus confecisse, tradit. Hinc constare addit, in nullis eorum monumentis Neapolitanos Humiliatos unquam indicari, illisque extinctis horum societatem adhuc itetisse. Utrum vero in Siciliam unquam ingressi sint Humiliati,

Vol. I. pag. 164. iam disquisivit. In Galliam denique aditum illis aperire conatus est Alexander IV. litteris ad S. Ludovicum, Galliarum regem an. 1258. d. 3. Nov. datis, quae in monumentis huius Vol. pag. 293. exstant. Sed hoc Pontificis consilium, quaecunque tandem causa intercesserit, exitu caruit. Atque ita disputationis huius ordinem atque argumentum breviter delineavimus. Ceterum multa eam eruditione refertam esse, non possumus non profiteri.

Progredimur ad aliquam, eamque maximam Voluminis II partem, in qua Humiliatorum monumenta exhibentur, atque annotationibus illustrantur. Videbimus primum de monumentis, deinde annotationes, quas Auctor subiecit, considerabimus. In edendis monumentis Cl. *Tiraboschius* rationem secutus est hanc, ut non omnia omnino, quaecunque in manus venissent, Humiliatorum monumenta, edenda censeret. Quis enim fuisset edendi finis? Ex Pontificiis vero litteris nullas omisit, tum ut hinc etiam constaret, quanta esset olim huius coetus fama, tum praesertim quod ex iis non exigua historiae ecclesiasticae lux accederet. Ex aliis monumentis ea selegit, quae aut ob argumenti dignitatem, aut ob historiae atque antiquitatis, quae inde elici posset, cognitionem, edenda viderentur. Interdum etiam excerpta tantum ex monumentis protulit, reliquis omissis quorum utilitatem nullam esse putaret. In iis collocandis Chronologicam seriem, utpote omnium opportunissimam, servandam duxit. Multa sunt ex autographis descripta, atque haec sunt fideliter ab Auctore exhibita. At quae ab aliis descripta acceperit, ea sic proferre oportuit, prout fuerant ad ipsum transmissa. Quae vero Vol. II. edita sunt documenta ea intra anni 176. et 1746. tempus scripta sunt. Utilitatem eorum optime ex iis percipi posse putamus, quae iam de observationibus, quibus ea ornata sunt, monebimus.

Laudanda profecto est Auctoris diligentia atque eruditio quae Humiliatorum monumenta tam egregius notis illustravit.

stravit. Namque in his observationibus, aut variae historiae civilis et ecclesiasticae Italiae imprimis eiusdemque specialioris capita luculenter explicantur, aut difficiliore Chronologiae rationes perspicue enodantur, aut denique obscuriorum locutionum vis accurate evolvitur. Singula haec exemplis illustrabimus. Ac primum laudavimus notas explicandis historiae capitibus intervenientes. Nos ex his quasdam eligemus, atque ob oculis lectoris ponemus. P. 126. est charta emtionis Humiliatorum Braidentium, in qua inter alia de duobus civibus Mediolanensibus dicitur: *qui professi sunt lege vivere Longobardorum*. Ad haec verba Cl. Tiraboschius docte monet, diu hunc morem in Italia invaluisse, ut alias alii leges sequerentur, prout cuique liberet. Sed Romanam prae ceteris, Gallicam et Longobardorum leges plebrosque secutos fuisse. Leges Longobardicas primum a Rothario Longobardorum Rege esse digestas ab aliis eiusdem gentis Regibus emendatas, a Carolo M. eiusque successoribus auctas. Cum autem ex lege sua iudicandus unusquisque esset, consueverant monente porro Auctore, iis chartis, quarum aliquis esse posset in iudicis usus, qua lege viverent, indicare. Itaque in commemorato documento duo cives Mediolanenses Longobardorum legem sequi se, profitentur. Pag. 142. e litteris Innocentii III. a. 1201. datis, suppletur Mabillonius, qui clericalem tonsuram ad decimum usque saeculum non solum ab Episcopis, sed etiam a Monasteriorum praefectis atque a Presbiteris collatum fuisse statuit. Ex his vero Innocentii litteris Humiliatorum Praepoliticis hoc ipsum sub saeculi decimi tertii initia concessum videmus. Pag. 147. varii Ciaconii errores emendantur, e quibus hunc nominare attinet, quod duos Goffredos, Cardinales, perperam induxerit. Pag. 192. qui *fratres de voententia* appellati fuerint ex aliis breviter repetit, atque, auctoritate documenti cuius iam adiutus, addit, etiam Humiliatos tertii ordinis hac appellatione designatos fuisse. Pag. 198. ad epistolam quandam Alexandri IV. a. 1260. in Laterano datam,

datam, animadvertit. Alexandrum IV. postquam an. 1257. ob Romanorum seditiones urbe excefferat, ad eandem rediisse, id a nemine ex Ecclesiasticae Historiae scriptoribus observatum fuisse. Pag. 306. occurrit *civitas Austriar*, hanc eandem esse dicit, quae nunc vulgo *Cividat*, seu *Cividat del Friuli* appelletur. Austriae porro nomen illi additum esse, quod a Longobardis Orientalis Italia, ac praesertim Froiulensis provincia, Austria dici consuevisset. Iam vero observationes quaedam afferendae sunt, quibus Cl. *Tiraboschi* Chronologiae medi aevi lucem affundere conatus est. Pag. 119. in monumento quodam est: *anno 1178. die 7. mensis Novembris indictione duodecima*. At anno 1178. indictio XI. convenit? Recte. Sed bene docet Auctor, Indictionem apud Mediolanenses non Calendis Januariis, sed tribus ante mensibus, Calendis scilicet Septembribus numerari coepisse. Itaque diem VII. Novembris huius anni, iam indictione XII. designatum fuisse. Pag. 149. frequentissimum in medi aevi monumentis morem occurrere refert, ut Calendarum, Iduum, ac Nonarum loco bifariam mensis dividatur, in incuntem et exeuntem. Hinc v. c. *septimo die exeunte Iulio*, idem esse ac: *die 7. Julii*. Cum vero dicatur: *decimo exeunte Martio* intelligi diem illum, a quo ad mensis finem decem dies superfunt, scilicet d. 22. Martii. Itaque verba haec: *nono exeunte Augusto*, quae in Charta emtionis Humiliatorum Bergomenfium occurrunt, denotare d. 23. Augusti. Pag. 154. monstrat, hanc loquendi rationem: *die decimo die ante Cal.* sic accipiendam esse, ut ipse Calendarum dies ab hoc numero excludatur contra ac fieri consueverit, cum dicimus *duodecimo Cal.* Pag. 237. sunt litterae Innocentii IV. anno 1251. d. 7. Cal. Iulii datae. Iam quum Innocentius IV. a. 1243. d. 8. Cal. Iulii Pontifex renunciatus sit, sequitur eum, quum has litteras daret, nonum Pontificatus annum numerasse. At in fine huius documenti nominatur annus imperii octavus. Quomodo itaque haec inter se cohaerent? Accurate ea conciliat Auctor, dum monet, Innocentium IV. a die

die consecrationis annos suos numerasse. Pag. 371. in monumento quodam annus 1312. indicatur, indictio autem nona. Atqui nona indictio anno 1311. congruebat. Sed animadverti vult Auctor, apud Pisanos annum a die 23. Martii coepisse, illius exordium novem ante Christum natum mensibus ducto, novem scilicet circiter mensibus, antequam vulgo inchoari soleat. Qua in re, monente Cl. Tiraboschio, a Florentinis differebant, qui eadem quidem die anni initium ducebant, sed illius exordium tribus post Christum natum mensibus statuebant. Itaque qui apud Pisanos erat annus v. c. sextus, is quintus erat apud Florentinos.

Dicamus nunc de notis quibus obscuriores locutiones evolvuntur, medique aevi Latinitas explicatur. Atque omnino his notis Cangii Glossarium de Latinitate mediæ aevi egregie et illustrari, et augeri poterit. E plurimis eiusmodi observationibus nonnullas proferemus. Pag. 117. in monumento quodam est *Guadia* quam vocem Cl. Tiraboschius cum Cangio recte fideiussorem denotare contendit. Pag. 120. est vox *viglione*, quam e se vocem corruptam dicit ex Itala voce *vecchioni*, quo nomine decem illos viros totidemque foeminas senes designari tradit, quorum est praesertim in solempni Sacrorum celebratione secundum Ambrosianos ritus ea, quae consecranda sunt, ad aram deferre. Pag. 149. est vox *brida*, quod idem, ac *brada* esse putat, ac denotare agrum seu campum suburbanum. Pag. 150. occurrit *Ministrallus*, quod Auctori idem videtur ac *Minestrallus* seu *Ministrallus*, quas voces Cangius profert, seu denique *Ministrallus*, quo nomine, Cangio eodem teste, ii designantur in Monasteriis, qui *praecipuas praepositorum exercent*. Laudat tamen Cl. Tiraboschius animadversionem Cl. Lupi Bergomensis ecclesiae Canonici ac Primicerii, qui in epistola quadam ad ipsum data, scripserat, hanc vocem ad eos potius designandos adhibitam videri, quibus rei domesticae administratio committeretur, quos etiam *Canevarios* vocabant.

Pag. 210. in epistola Innocentii IV. occurrit: *in canonem incidere*, quod cum Cangio explicat, in canonem Poenitentialem incidere, seu legibus poenitentiae ab Ecclesia indictis obnoxium fieri. In hac vero epistola expressè de excommunicationis poena sermonem esse dicit. Pag. 238. est *superflans superflantiae*. *Superflans* est, qui operi cuicumque praeesit. *Superflans superflantiae* autem Auctori ille esse videtur, qui iis omnibus qui operi praesunt praefectus sit. Pag. 244. in litteris Innocentii IV. occurrit *Cavalcato*, quam vocem per ea tempora frequentissime apud Italos ad militares decursiones designandas usurpam fuisse dicit. P. 243. est *Vigriola* dimitivum a *Vigra*, quod rei agrestis vocabulum non satis explicari a Cangio putat. Arbitratur autem idem esse quod *viria*, hoc est, virens pratium. Eadem pagina sunt *Mallexardi*. Quo scilicet tempore Infubriae urbes domesticis bellis ardebant, qui moenibus tanquam rebelles expellebantur, *Mallexardi* dici consueverant, quam vocem a *male* et *audeo* ducit Cangius. Porro erat Mediolani iudex, qui illorum bonis occupandis proscribendisque praeset. At praeterea ex documento, cui hanc notam subiecit, colligit Auctor, exules illos terras agrosque occupasse, quae communi nomine possiderent, aut aliis locarent: hoc enim verba documenti significant: *terra Mallexardorum communis Mediolani*.

Restat ut aliquid de Additionibus huic Volumini ad calcem subiectis moneamus. Earum ratio est haec, ut vel ea quae priori Volumine non satis accurate dicta erant, emendantur, vel quaedam pressius atque uberius explicentur. Sic Vol. I. pag. 17. Richildem, Bonifacii Marchionis uxorem, et celeberrimae Mathildis Comitissae Matrem appellaverat. In quibus verbis errorem se commisisse rectè fatetur. Nam Richildes Bonifacii quidem uxor fuit, sed Mathildes e Beatrice Friderici Lotharingi filia orta est, quam Bonifacius, Richilde extincta, uxorem duxit. — Vol. I. Auctor de artibus, quas Humiliati exercebant, egerat. Sed addi vult hoc,

in codicibus quibusdam MStis qui Florentiae in Tabulario S. Mariae Novellae Ord. Praedicatorum servantur, inter expensis Coenobii eiusdem commodo factas, pecuniam etiam Humiliatis nonnullis erogatum recenseri, quod vitra, quibus templi fenestrae clauderentur, variis coloribus ex veteri consuetudine adornassent. In privata etiam bibliotheca quadam codices MStos existere dicit, quibus olim Humiliatae in divinis laudibus concinendis usae fuerint, atque hos codices minio variisque coloribus, haud dubie Humiliati alicuius arte, ornatos esse refert. — Sed haec de Voluminis II. argumento commemorasse sufficiat.

Pergimus ad Volumen III. cuius quinque sunt partes. Prima pars reliqua exhibet monumenta, ab anno scilicet 1249 usque ad annum 1548. Sunt etiam in his monumentis nonnulla historiam illorum temporum illustrantia, quae ab Auctore in observationibus diligenter indicantur. V. c. pag. 44 in nota quadam ad documentum Petri Cardinalis Legati et Mediolan. Eccles. Administratoris, huius ipsius Petri, cuius Saeculo 14. et 15. magna erat celebritas breviter describit. Petrus scilicet Philargus Ord. Minor. Crentensis patria, a. 1386. Placentinus, tum a. 1388. Vicentinus, eodemque anno Novariensis Episcopus renunciatus est. Anno deinde 1402. ad Mediolanensem sedem translatus, anno 1405. Cardinalis ac denique in Pisana Synodo a. 1409. Pontifex Maximus creatus, assumpto Alexandri V. nomine. Hinc Auctor emendat Saxium qui in *Serie Archiep. Mediol.* Gradentem etiam Patriarcham Petrum fuisse falso dicit. Id quoque a Saxio non animadvertum esse addit, Petrum, postquam Romana illi purpura collata fuit, non amplius eccles. Mediolanensis episcopum, sed eiusdem Administratorem, seu Commendatarium appellatum fuisse, ut clare liquet ex eo cui haec nota subiecta est, documento. Pag. 65. est epistola quam Blanca Maria Vicecomes, Philippi Mediolanensis Ducis filia, ac Francisci Sfortiae, eius successoris, uxor scripsit.

Hanc

Hanc epistolam ideo a billa scriptam arbitratur Auctor, quod Franciscus per haec tempora bello, quod illi cum Venetis erat, distentus, Mediolano abesse cogereetur, ac Reipublicae administrationem uxori permittere. Insunt quoque, uti Vol. II plurimae pontificum Romanorum epistolae v. c. Gregorii XI. Bonifacii IX. Martini V. Eugenii IV. quarum duae Florentiae datae sunt, altera a. 1435. h. e. anno post, quum Romanorum seditionibus compulsus, eo secesserat, Eugenius, altera a. 1442. h. e. durante concilio Florentino. Dantur quoque aliae epistolae v. c. Pii II. quarum unam Mantuae dedit, quo Christianos Dynastas eorumque legatos convocaverat, ut bellum in Turcas cogeret; porro Sixti IV. Clementis VII. cuius epistola data est in Arce S. Angeli, a. 1527. h. e. eo tempore quo Clemens VII. se, post Urbem a Caesareis copiis expugnatam, receperat.

Neque etiam desunt in his monumentis notae Auctoris Chronologicae. Pag. 1. in monumento quodam est: a. 1336. d. 14. Nov. indictione quinta. Sed anno 1336. indictio quarta non quinta congruit? Obiectioni huic Cl. *Tiraboschi* occurrit ita, ut dicat, frequenter in Italia Constantinopolitanam Indictionem, cuius initium a Cal. Septemb. ducitur, usurpatam fuisse, itaque die 14. Nov. a. 1336. indictionem quintam iam numeratam fuisse. Eadem ratione difficultatem tollit chronologicam, quae pag. 43. in monumento quodam Mediolanensi a. 1406. scripto, occurrit. Et omnino Auctoris in removendis, quae interdum in antiquioribus monumentis oriuntur, difficultatibus Chronologicis, diligentia dexteritasque exemplo debet esse iis qui antiqua documenta illustrare conantur. Sed paucissimas esse monumentis Vol. III. notas, latinam illustrantes, adiectas, vehementer dolemus, quum varia sint quae illustratione egere videantur.

Altera

Altera Vol. III. pars Humiliatorum Constitutiones in generalibus comitiis editas complectitur. Prior earum pars digesta est a Beltramo, quem nonnulli putant primum fuisse, qui Magistri generalis dignitate a. 1246. ornaretur. Sed Beltramus secundum hic intelligi, qui ab a. 1309. ad a. 1317. Humiliatis praefuit, certissimum esse monstrat Auctor. Constitutiones hae quadraginta capitulis continentur, quae sub triplici distinctione comprehensa sunt. Prima namque distinctio decem et octo capita comprehendit, secunda vero tredecim, tertia novem. Plurimum sane istae constitutiones faciunt, ad illustrandam Humiliatorum historiam. Enimvero inveniuntur in iis leges ad ad quarum normam Humiliati vitam suam instituere deberent. Lubenter etiam legimus hoc loco doctas Auctoris observatiunculas. Pag. 130. est *vereta*, diminutivum a *vero*, quam vocem Insubricam esse dicit, ac laminam argenteam, seu alterius metalli significare. qua ligneus cultri capulus in extrema utrinque parte interdum ornatur. Pag. 132. occurrit *pannus garzatus*, quem eundem esse ac *carminatum* monet, *Garzatorum* enim pro *carminatore* occurrere apud Cangium ad hanc vocem. Eadem pagina est *Ref. lere*, quod ex *folatorio* duci docet, quam vocem molendinum ad pannos densandos significare ostendit. Utraque vero haec vox apud Cangium desideratur. Pag. 146. *absolvere defunctos* idem esse monet, ac *collectam*, ut vocant, *mortuorum* recitare, cuius initium est: *Absolve Domine*. Post Constitutiones a Beltramo digestas aliae adduntur an. 1318. 1319. 1320. 1332. 1343. 1344. 1374. 1435. 1436. latae. Pag. 165. ex Hist. Eccles. repetit Auctor Clericos olim Quadragesimae ieiunium a feria secunda post Dominicam Quinquagesimae, Regulares vero a Septuagesima illud incepisse. Hanc tamen Regularium consuetudinem Saeculo XIV. iam antiquari coepisse, Constitutionis auctoritate, cui hanc notam subiecit, probari posse arbitratur. Quod vero vir doctissimus pag. 117. ad Theologos provocat, qui Eucharistiae sub una specie

cie functionem antiquissimis iam ecclesiae temporibus usurpatam approbatamque ostendissent, id veremur ut recte isti Theologi statuerint. Liceat nobis unum Leonem M. appellare, qui decreto sancitum esse voluit, eucharistiam sub utraque specie sumendam esse.

Tertia Vol. III. pars complectitur Chronicon Ordinis Humiliatorum a Ioanne Braidenfi, Humiliato scriptum, cuius vitam fufe descripsit, Cl. *Tiraboschius*, in praefatione Volumi I. praefixa, atque eodem Volumine pag. 285. Hoc vero Chronicon prae ceteris edendum censuit, tum quod omnium antiquissimum est, tum quod Humiliatorum historia fufius quam in aliis Chronicis hic exposita videtur. Ad Annotationes quod attinet, quae ad Humiliatorum historiam pertinent, illustrari non oportere statuit, cum omnia in Dissertationibus Vol. I. satis iam enucleata fuerint. Itaque iis tantum immoratus est, ex quibus medii aevi historiae lucem aliquam affundi posse putaret. Sic v. c. pag. 252. vitam Francisci Barbaraviae, cuius magna erat apud Ioannem Galeatium Mediolani ducem, auctoritas, variis in notis descripsit.

Quarta Vol. II'. pars continet Necrologium Humiliatorum Brixienfium et Novarienfium. Necrologium hoc paullo post Saeculi XIII. initia conscribi coeptum Auctori videtur. Existare id dicit apud eruditissimum virum Carol. March. Trivultium, a quo humanissime cum Auctore communicatam est. Ad illud vero edendum commovit eum praecipue hoc, quod tota Alberici de Gambara, de quo Vol. I. pag. 256 et Vol. II. pag. 76. actum est, familia hinc innoscat, et Alberici mortis tempus, simulque tertio tantummodo Humiliatorum ordini adscriptum illum fuisse constat. Pag. 296. in hoc Necrologio relatio quaedam exstat, quae repugnare videri potest iis, quae Vir doctissimus Vol. I. pag. 26 protulerat, quo in loco domum de Gambara ab Alberico ipso fundatam, monumentorum auctoritate fretus, con-

tente

tenderat. Sed in Necrologio loc. cit. eiusdem domus aedificatio Ioanni, Alberici patri, tribuitur. Sed haec conciliare studet Cl. Tiraboschi ita, ut dicat, patrem ac filium communi consilio atque arte Coenobium illud aedificasse.

Reliquae adhuc sunt additiones, quae ultimam Vol. III. partem constituunt. Pertinent eae ad Vol. I. et II. ac de quibusdam uberius exponunt. V. c. Ad Cantuarienses Humiliatorum domus illustrandas eruditissimam ad Auctorem Cl. Carolus Barnabas Carcanus, Cantuariensis Canonicus, transmiserat epistolam, quam totam in Additionibus positam esse laetamur. Nam laudatus Carcanus tabularii tursi domestici, cum Canonialis Collegii Cantuariensis codices MSos excusserat, ibique nonnulla documenta repperat, quae lueubrationibus Cl. Tiraboschii, novam lucem afferre posse putaret. Qui porro plura Auctori ad Bononienfes Humiliatorum domus illustrandas iam suppeditaverat Cl. Caietanus Montius, idem, edito iam Volumine I. et II. alia ad easdem pertinentia monumenta humanissime ad illum transmittit, quae adeo in Additionibus Vol. III. collocatae sunt. Neque denique silentio praeterendum est, in fine Vol. III. esse indicem rerum praecipuarum, quae toto Opere comprehenduntur, copiosum sane et magna diligentia confectum.

Haec fere habuimus quae de argumento Operis Tiraboschiani monenda putaremus. Magnae profecto gratiae viro doctissimo agendae sunt, qui argumentum extra Italiae fines non adeo antea notum, illustrandum sumpsit; qui varia historiae medii aevi capita docte exposuit; qui multa indagavit, quibus vel celeberrimi rerum Italiae scriptores, Vghellius, Ciaconius, Iahnus, Murasorius, alique, suppleri, interdum vero etiam emendari queant; qui porro rationis excutiendorum vetustatis documentorum egregium exemplum praebuit; qui denique nulla molestiarum magnitudine, quae haud dubie in argumento difficili, obscuro, nec ubivis adeo

grato superandae erant, ab hoc Opere perficiendo deterre-
ri passus est.

D. IOH. SALOM. SEMLERI, PROF. THEOL. P. O.
*Historiae Eccles. Selecta capita cum Epitome canonum
excerptis Dogmaticis et tabulis chronologicis.*
TOM. I. sex Saeculorum.

Halae, 1767. 1 Alph. 8 plagg. in 8.

Quaquam innumeri sunt, qui Hist. Eccl. enarrationem
aggredi, satis feliciter in ea studia sua collocarunt: ea
tamen est eius conditio, isque ambitus, ut viri, qui-
bus nec copia, nec voluntas deest, multa corrigenda, multa
accuratius illustranda, explicanda, enodanda, multa etiam
addenda facile inveniant. Quicumque *Semleri* Viri Cel. eru-
ditionis copiam, ingenii acumen, iudicii libertatem norunt,
hunc, quem indicamus librum nec supervacaneum puta-
bunt, nec sterile compendium tironibus tantum destinatum.
Hoc animo nos adhuc librum accessimus, neque accepimus
eius mutandi occasionem. Sed significabimus Lectoribus,
quid in eo potissimum quaerere, quamve inde sperare utili-
tatem debeant.

Historiam Christianorum statim ipse aggreditur, nec
introductionem, quod alias fieri solet, praemittit, nisi prae-
fationem amplissimam, qua consilium, quod secutus est, ex-
ponit. Ad quinque aut sex fere capita omnia revertit, quae
in quovis Saeculo lectu et scitu digna indicavit. Tribus
prioribus saeculis praemisit caput *de fontibus historiae*, reli-
quis *historiam reipublicae*. Deinde disserit *de propagati-
one Relig. Christi*. Tum *statum Religionis et indolem* exponit.
Porro in *concilia et haereses* inquirat. Denique *scriptores* re-
centet. Singulis saeculis additur *tabula chronologica* eaque co-
piosa, in qua non solum, quae in capitibus dicta sunt, repe-
tuntur;

tuntur; sed etiam, quae in iis commodum locum habere non poterant, quasi loco appendicis, adiciuntur. Ab hoc autem ordine quodammodo recedit historia Saeculi I. cuius cap. 1. agit de fontibus huius hist. c. 2. de statu Iudaeorum c. 3. de statu Rom. imperii, c. 4. de I. C. historia, c. 5. de Apostolorum hist. c. 6. de statu et exercitio Relig. Christ. Haec de ordine sufficiant. Iam quomodo in singulis capitibus versatus sit Vir doct. videamus.

Inter fontes H. E. *Sec. I.* tantum N. T. libros refert, et ex Rom. Hist. Taciti Annal. XV. Sueton. Ner. c. 16. *Saec. II.* celebrem illam epistolam Plinii, quam totam exhibet; Imperatorum Rom. edicta; scriptores Hist. Aug. Pseudoluciani Philopatridem. *Saec. III.* praeter Scriptores domesticos v. c. Eusebium, Tertullianum, Cyprianum et Scriptores Hist. Aug. etiam acta SS. genuina. Fortasse in his pertractandis Auctor multis iusto brevior videbitur, nec deerunt, qui in reliquis Saeculis fontium recensionem omisissam esse doleant.

Nec copiosior est *Sembrus V. C.* in Enarrando statu Iudaeorum et Rom. Imperii Saec. I. c. 2. 3. Nam statum civilem et sectas Iudaeorum tribus, quod aiunt, verbis describit. Iudaeos peregrinos Graecorum litterarum atque artium non fuisse expertes putat, sed Platonicae Philosophiae studiosissimos, quod Philonis et apocryphorum librorum exemplo doceri posse dicit. In cap. de statu Rom. imperii sectas philosophorum paucissimis recenset. *Philosophia orientalis*, inquit, *symbolica doctrinae ratione a Graecis istis sectis praecipue differbat, quo requirendi studium potius incitare atque adiuvari voluisse videntur, quam aliqui certi luculenter statuere; quo tam ad sapientes non opus esset, quam apud imperitum plebem profici ad rem communem iuvandam parum pesit.*

Cap. IV. Historiam Iesu Christi, iniustitiae novae reipublicae, quae Dei cognitione et usu veterem illum vinceret, statore,

ris, ita exponit, ut praetermissis dogmaticis disputationibus tantum quae potissimum ad vitam eius inter homines pertinent, ostendat. *Non absuit a meliori eius doctrina auctoritas, sine per omnia et rigore, quorum ad multitudinem, quae rerum λόγος adhaerere non facile poterat, praecipue valuit ministerium, sive per internum veritatis lumen, quod minus improborum mentibus mitissime illabebatur.* Ex eius in Aegyptum discessum Iudaeos Graecos nonnullos percepisse fructus existimat; (p. 13.) ipsum vero a Iudaeis proscriptum esse dicit. (p. 14.) Eodem modo *Cap. V.* Apostolorum historiam exhibet et de auctoritate Actuum Apostolicorum et Epistolarum disputat. Sed huic disputationi, multae insunt opiniones, quas Cel. *Semlerus* iam saepius in aliis libris proposuit, sed quae haud dubie multis non admodum verisimiles videbuntur. Nos eas tantum indicabimus. Hebraeos, ad quos *Paulus* scripsit, Iudaeos putat extra Palaestinam, in Macedonia forte; (p. 17.) *Gal. 2, 5.* (*non cessimus ad horam*) negationem ex *Mardionis* codicibus insertam esse. De *Apocalypseo* historia, origine, et fide, nondum omnino ita, uti de aliis, nobis constat, (p. 18.); suspicatur, (p. 19.) epistolas Apostolicas ad Ecclesiarum statores et ministros, non vero ad populum simul, missas videri, nec eas populo praelectas videri, sed intersuisse informandis Ecclesiae ministris; easdem per litterarum compendia exaratas fuisse videri. Denique *Cap. VI.* de statu et exercitio *Relig. Christi*, comprehendit ea omnia, quae in sequentibus Saeculis separatim exponere solet, ut propagationem Ecclesiae, caerimonias, haereses, persecutiones, et scriptores, qui hoc Saeculo vixisse dicuntur, quos vero omnes in dubium vocat.

Breviores erimus in recensendis reliquis Saeculis. Non enim necesse est, ut Auctorem per singula sequamur. Observabimus tantum, quae notatu maxime digna videbuntur. *De propagatione Religionis Christi*, per omnia Saecula docte et accurate disserit *Cel. Semlerus*. Non solum enim obser-

vat

vat ad quas gentes et quorum ministerio Christiana religio translata sit; sed libere etiam de remediis iudicat; fabulas; que et ficta miracula; ubi reperiuntur, exponit. Impedimenta etiam propagationis ostendit, et qua ratione doctores Christiani ea removerint. Hac ratione putat, (p. 61.) philosophiam Platoniorum iuniorum et allegoricum interpretandi studium quodammodo excusari posse, nos certe aequiores arbitros esse, et de eius temporis consuetudine clementius iudicare debere, quam v. c. *Mosheimium*. Nec male iudicat doct. Auctor (p. 352.) *Saec. VI. non tam Religionem aut ingenuam illam Christianam, quam eius parum liberalem speciem ad alias gentes translatam fuisse*. Quod multis exemplis fabulisque tepidissimis confirmat. *De externo Christianorum statu* Saec. IV. cap. 1. ita egit, ut Imperatorum Rom. et fustas et mites in Christianos leges recenseret, Philosophorum etiam adversus eos conatus exponeret. Persecutionis Diocletianae causam potissimum inesse putat sive superstitioni, sive impotenti inprobiorique vitae consuetudini eorum, qui praesente Christianae societati videbantur: id quod ex Eusebio adstrui posse putat. In Cap. *de Societate Christianae forma et statu interno* diligentissime egit de dignitatibus Ecclesiasticis, de caerimoniarum indole et multitudine, quae sensim aucta est. Nam ut *Semlerus* (p. 67.) recte observat, *non parum datum fuit imperitae multitudini, quae rebus suis ducitur, quae in sensu cadunt: quae res omnino reprehendi non potest, si quidem ἡ πᾶσις atque etiam ἡ πολλῶν ἡ γνῶσις*. Describit porro superstitionem, originem atque progressum vitae solitariae, fictorum denique miraculorum magnum afferit eopiam, quae omnia non sine voluptate legent istarum rerum cupidi. Nos vero, fatemur enim, lubentius legissemus, si Auctor non modo quae vitio verti poterant, sed etiam quae in laude ponenda sunt annotasset. Illa enim iam saepius dicta sunt, nec hodie facile aliquis, ex nostris certe, in errorem abducitur, haec vero plurimi ignorant, et possunt tamen Ieronibus exemplo esse, quod imitentur.

Haud

Haud dubie Lectores, quemadmodum nos, cupiditate flagrabant, de variis sectis et haeresibus iudicium doctissimi Semleri, qui non ex aliis compendiis, sed ex ipsis fontibus sapit, cognoscendi. Adhibuit sane magnam diligentiam in describendis haeticorum opinionibus et sectis, nec non in iis, qui se opposuerunt. Neque vero his omnem fidem tribuit, illosque quasi inauditos condemnavit. Nam iam antea (praef. 21.) ait: *ille locus, qui est de haeticis et haeresibus, apud vetustiores H. E. scriptores, non est incorruptus, aut locupletis quasi testimonii auctoritate ad nos gravis.* (p. 22. seq.) *Illud, opinor, patet, conscientiae usum liberum, mentis ingenuum exercitium, in colligendi sapientique et experimenta et successus, inter Catholicos longe minus locum habuisse, quam inter eos, quos dicebant ista per tempora haeticos.* Sed adferibamus nonnullas, quas tulit doct. Auctor, sententias Gnostico:, ait, (p. 44.) *pteraque omnia ad usum rationis, quem Christus praetuerit, revocasse; Iudaeorum libros aut reiecit, aut studiosissima interpretatione ad sua consilia adaptasse; docendi genus ad hominum ingenia conformasse; a vitiorum et flagitiorum societate fere omnes alienos; quosdam forte fanaticos, plerosque autem non ineruditos fuisse.* Causam Manicheorum dicit esse obscurissimam (p. 86.) licet Beaulobre et Moshemius in ea illustranda magnam diligentiam adhibuerint, pleraque vero coniecturis atque opinionationibus constare. Semlerus hanc sectam Gnosticis annumerat. De dogmatis eorum: *satis multa* inquit, (p. 87.) *vel ex variis libri i. Moysi capitibus desumpta sunt; non pauciora quosdam sermones Christi et Pauli praecipue quasdam sententias invitantur; a Iudaica autem crossiori religione longissime omnia abeunt; multa tandem ita informantur, ut facile placere potuerint Philosophiae, ut tum fuit, amatoribus Arianis* Constantinum in vitae sine baptizatum dicit, (p. 555.) *Arius ipse cum suis dixit, filium κατὰ πάντα ἀνόμιον καὶ ἀλλότριον τῆς τοῦ πατρὸς θείας καὶ ἰδιότητος.* Atque videtur, inquit (p. 157.) *fere negari non posse, eruditiores etiam catholicorum non quasi pro oris et*

fucis

foctis τὸ ὁμοῖος defendisse, licet Theologorum vulgus aliter egerit. Et p. 156. Athanasius cum aliis scripsit: ἡ δόξα αὐτῆ (filii) ἐστὶ γέννημα τῆς δόξης patris; itaque numero unam δόξαν hi nondum statuerunt, licet ταυτότητα non raro dicant. De haeresi Pelagiana tantum haec verba Semleri (p. 227.) notamus: χάρις Pelagius latius sumit, Africani tam strictè, ut baptismo carentibus Dei omnem gratiam salutemque negarint. Pelagius autem naturae corruptionem noluit improbae vitae ὄχλημα praebere, nec gratiae adiutorium a solis Episcopis iam demum perdiscere, aut ab eorum caerimoniis suspendere. Causam Nestorianam satis copiose describit: Origo, (p. 230.) inquit, ineptissimae disputationis, non tam Nestorio debetur, quam temporis malignitati, quae religionis externae adiumenta, aut fundamenta nova semper adinvenit, sanctis per Episcopos similibus decretis, ut imperatores solebant leges ferre. — (pag. 243.) Non desunt graves viri et probi, inde a Lutero ipso, qui Cyrillo longe magis, quam Nestorio irati sunt — Quis unquam Apostolus praecepit, Mariam Θεοτόκον dicendam a nobis esse? — Ad populum parum promotam est vera religio istis in Mariam studiis. Denique de Priscillianistis hoc tantum annotamus (p. 263.) Priscilliani diu discipulos, qui et variis libris, quos Catholici iam Apocryphos dicebant, utebantur, et scriptionibus novis non desuerunt; interpretatione SS. hominem externum et internum distinxerunt, sicut Gnostici olim ψυχὴν et πνεῦμα. Admissas fuisse glossas ipsi codicibus. Sed haec de haeresibus sufficiant, in quibus pertractandis doct. Semlerus multa sane attulit, quae ad dogmata haereticorum accuratius cognoscenda et ad historiam melius iudicandam pertineant.

Nec minorem cel. Auctor adhibuit diligentiam in capite de conciliis. Non solum enim hic plura enumerantur, quam plerumque in compendiis fieri solet, sed exhibentur etiam satis verbosa canonum et Actorum excerpta. Quod consilium non potest non valde probari: quum Acta conciliorum et collectiones canonum raro in studiosorum manibus reperiantur, ex quibus tamen Antiquitates Christianae optime

difici illustrarique possunt. Concilium *Nicaenum* dicit (p. 129.) coactum fuisse non tam ob Arianam solam controversiam, quam ob politicas, quae intercedebant, causas. Putat enim Constantinum, ut Orientis pacata possessio ipsi contingeret erga Episcopos omnium provinciarum benevolentia et munificentia utrum esse. *De conciliorum indole* egit Seculi V. cap. 5. Sed nondum nobis quidem sufficere videntur, quae annotavit, ad indolem conciliorum accuratius cognoscendam, licet passim utilissimae observationes reperiantur, quae, si a diligenti lectore colligantur, facile tota res perspici poterit. Disputat potissimum adversus Baronium et Thomassinum, cuius dissertationes (pag. 264.) non male ineptissimas dicit. Ostendit etiam (p. 266.) conciliorum rationem imitari forum publicum. *Ter citantur; accusator inflat; exceptor non desit; notariorum in acta referentium eadem provincia ac in foro; theatrum tandem clamor et invenustus fremitus non abest.* Attulit hic acclamationum exempla ex actis Chalcedonenfibus, sed passim in hoc libro plura occurrunt.

Scriptorum quidem *Semlerus* multis H. E. auctoribus copiosorem exhibet catalogum, eorum etiam, qui perierunt sed in IV. prioribus Seculis iusto tamen brevior videbitur iis, qui reliquos eius libros non possident. Nam hic pauca admodum notavit quia eos scriptores iam in prolegomenis ad Polem. Baumgartenii et in Institut. ad liberalem erudit. Theol. recensuit. Saeculo vero V. et VI. ex multis scriptoribus copiosa dedit excerpta, immittis etiam explicationibus, sic magna diligentia recenset opera Cyrilli Alex. Ephraemii, Iobii monachi, Colimae, cuius etiam commentarium in Octateuchum putat, quem Photius cod. 36. recenset, et quem ipse p. 410. descripsit, ex eius vero topographia multa dicit ad historiam textus Gr. N. T. colligi posse; Euloges, Leontii Byzant. Iohannis Philoponi, Fulgentii, Favundi etc. In hoc de scriptoribus capite, ut etiam de conciliis molestum est lectoribus *Saecularum* nulla reliquit

quiffe spatia, aut litteris maiusculis nomina auctorum et conciliorum exscribenda curasse, ut facilius distingui et inveniri possent. Notavimus etiam nomina urbium scriptoribus addita plerumque per compendia scripta esse, quae tamen tironibus raro nota esse solent, v. c. *Fulgentii rufi*, i. e. Ruspensis (p. 442.) *Tabulae Chronologicae* cuique Saeculo additae magnam huic libro conciliant utilitatem. Notavit enim doct. *Semlerus* quae anno quoque non solum in Ecclesiasticis, sed etiam in civilibus potissimum gesta sunt, atque etiam auctores indicavit, ut adeo et praelectionibus et repetitioni H. E. facile inservire possint.

Ex his patere arbitramur, eel. Semlerum etiam hoc nomine magnam laudem mereri, huncque eius librum non solum tironibus sed omnino H. E. cultoribus commendandum esse. Multos sane H. E. auctores post se relinquit utilissimarum rerum multitudine. Interdum plura alfert exempla, quam forte opus erat v. c. fictorum miraculorum et fabularum raro aliquid omisit. Non negamus eiusmodi rebus interdum nimium tribuisse, sed fortasse aliquot sufficere poterant. Fortasse etiam non nulla dici possent, quae Patres, qui iis innotantur, quodammodo excusare, eorum saltem piam mentem, quae saepius in haereticis laudatur, defendere possent. Sed cohaerent haec cum non nullis aliis eel. *Semleri* libris, praesertim cum libello de sanationibus miraculosis et miraculis, quem eodem anno lingua vernacula edidit, (*Versuch einiger moralischen Betrachtungen über die vielen Wundercuren und Mirackel in den alten Zeiten.*)

*ALTES AUS ALLEN THEILEN DER
Geschichte, oder alte Urkunden, alte Briefe und Nachrichten von alten Büchern mit Anmerkungen.*

Chemnitii, VOL. I. pagg. 793. 1762. VOL. II. pagg. 843. ib. 1766. octonis.

Non inutilem putamus neque iniucundam S. R. Io. Gothofr. Wellerum, Cygnaeae Sacrorum Antistitem, edendis his illustrandisque antiquitatis monumentis operam suscepisse, nec ad multarum rerum meliorem accuratioremque intelligentiam parum contulisse. Eam enim habet hoc opusculum variae eruditionis commendationem, ut nulla fere sit totius historiae pars, cui accendi nequeat lux aliqua, five spectes ecclesiae christianae historiam, five imperii Germanici res, five notitiam imperiorum, civitatum, monasteriorum, episcopatum, five denique literariam historiam. Triplicis vero generis sunt, ut titulus libri indicat, quae in duobus his Voll. reperies antiquitatis monumenta; primi generis sunt documenta antiqua, eaque inedita, quorum in adiectis observationibus vel difficultatem explicavit, vel utilitatem demonstravit; alterius, epistolae virorum quorundam doctissimorum Sec. XVI. et XVII. Erasmi Roterod. Dan. Ge. Morhofii, Casp. Barthii, Io. Ge. Graevij, Io. Chr. Wagenfeilii, Iobi Ludolfi, Papebrochii, et qui primo loco nominandi erant, Lutheri et Melanchthonis et multorum aliorum, in quibus epistolis illustrandis idem consilium eandemque rationem secutus est; tertii denique librorum antiquorum eorundemque rariorum recensio. Nos, cum omnia referri nequeant, quaedam tantum, atque ea potissimum commemorabimus, quae in primis commemoratione digna videantur.

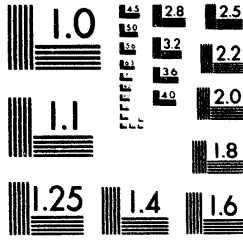
Ac in primo Vol. occurrit primo loco charta mentionis Minoritarum Altenburgensium, a. 1311. quae propterea digna erat, quae commemoraretur, quoniam pertinet ad controversias, in Franciscanorum ordine agitatae. Sequitur pag. 7. Bulla Nicolai V. Pontificis Rom. a. 1453. in qua in primis memorabile est sigillum plumbeum, ab ipsa dependens,

pendens, in quo expressae sunt duae effigies, quarum alteram, primario loco positam, Pauli, alteram Petri esse, ex superscriptis verbis SPA SPE ie. Sanctus Paulus, Sanctus Petrus, vulgo colligitur. Originem ducit haec consuetudo, Pauli et Petri effigies Bullis superscribendi, a Paulo I. quem Leo IX. secutus est. Sed orta est nobilissima quaestio, cur Pauli et non Petri potius effigies primario loco posita sit? Venerab. Auct. argumentum gravissimum cum plerisque nostrae ecclesiae viris doctis putat hinc peti posse contra primatum Petri, quam sententiam etiam repetiit Vol. II. pag. 304. seq. Petrus Damiani primus hanc quaestionem tractavit, sed aequae ac Mattheus Paris. multum difficultatis in ea reperit. Ex quo tempore maximopere exercuit haec quaestio doctorum Pontificiorum ingenia, et quanquam interpretationes eorum non sunt eiusmodi, quae certo fundamento historico nitantur, ne ea quidem, quae nuper prolata est in Opere praestantissimo, quod inscribitur: Nouveau Traité Diplomatique, T. IV. p. 305. tamen argumentum, quod inde contra primatum Petri dignitatem ducitur, non cum Cl. Well putaremus satis firmum, primum, quoniam in Bullis ipsis, quibus adiecta sunt haec sigilla, Petrus priori loco ponitur, v. c. in hac ipsa, ad cuius finem occurrunt verba haec: si quis autem hoc attemptare praesumerit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursum; deinde, quia reperiuntur effigies, in quibus Petrus primarium locum occupat, quarum duas aere incidi curavit Foggini Exercit. 20. de pictis fictisque imagg. S. Petri.

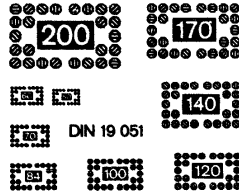
Sequuntur pag. 12. ritus antiqui, in iudiciis criminalibus Lipsiae usitati, pag. 17. epistola Erasmi Rot. ad Petr. Mosellanum, pag. 21. Flacii ad Andr. Poachum, et p. 4. Acta Comitiorum Lipsiae 548. habitorum, quatenus spectant ad Interim, ut vocatur, Lipsiense, in quibus multa occurrunt, quae legisse non poenitebit lectores. Continua-

ionem horum Actorum exhibent p. 150. ff. 299. ff. 460. ff. 592. ff. et 711. ff. — Epistola Dan. Ge. Morhofii ad Seckendorffium, duae Casp. Barthii ad Christ. Daumium, pag. 36. — recensio quorundam librorum Petri de Alliaco pag. 43. ff. ex quibus mirum ipsius consensum in gravissimis fidei dogmatis cum doctrina evangelica demonstrat; id quod etiam ab aliis factum est. — Recensio collectionis cuiusdam, a. 1489. factae, in qua libelli continentur, ex quibus tristissimus illius temporis status, clericorumque pessima vita et nefanda ignorantia potest intelligi. Eiusdem rei argumentum praebet recensio Catechetici libri, pag. 70. ante repurgata sacra editi — Recensio Sermonum Io. Geileri Keifersbergii, pag. 80. ff. — de Actione Marii Caraccioli et Hieronymi Alexandri, nunciorum Pontificis Rom. cum Friderico Sapiente, Saxoniae Electore, in causa Lutheri, pag. 84. ff. — duo Carmina de incendio librorum Lutheri et Pauli Sperati captivitate, pag. 89. — recensio librorum antiquorum germanicorum, ad processum iuris pertinentium, pag. 94. — de Io. Egrano Sylvio eiusque scriptis, pag. 177. quae prodesse possunt ad accuratiorem Erasmiarum opinionum intelligentiam — Epistola Dan. Heinsii ad Casp. Barthium data a. 1613. — Quae pag. 206. ff. et 319. ff. de Ioachimo, Florentis monasterii Abbate, illo tempore clarissimo, eiusque scriptis rarissimis, et celebrioribus, quam notioribus, exposuit Vir doct. rectissime se habent et lectu sunt dignissima. Ut erat Ioachimus homo doctus quidem pro ratione illorum temporum, sed ineptissimus etiam et stultissimus, eum quoque, non est, quod mireris, ineptissimas opiniones fovisse, atque adeo Prophetam se iactasse et vaticinia edidisse satis stulta. Aequae raris sed ignotior est Francisci Florii Florentini liber de amore Camilli et Emiliae, de quo est pag. 219. et Vol. II. pag. 533. nec minus Vincentii Bellovacensis opus, quod inscribitur: speculum, de quo exposuit, pag. 226. Uterque liber erat propterea commemoratu non indignus, quia statim ab initio typographiae inventae editus

editus est, deinde vero etiam propter hanc causam, Florii, quia auctorem Latinae linguae non imperitum prodit, et Vincentii, quia continet excerpta permulta ex aliis et interdum bonis libris. Quae pag. 251. de vaticiniis Ioannis Carionis, qui alias ob historiam universalem, a Melanchthone Latinae factam, correctam et plane mutatam, valde clarus est, et pag. 263. de falsitate praedictionum astrologicarum dixit, cuius rei argumentum ex Ioannis Annii Viterbiensis Tractatu de futuris Christianorum Triumphis petiit, nemo facile erit, qui eat inficias. Legi quam maxime merentur, quae dicta sunt pag. 256. ff. de Ioanne Muslero, Rectore Scholae Nicol. Lipsi. et deinde Doctore Iuris et Acad. Lipsi. Rectore. Primum Scripta ipsius eruditissima, quantum ob eorum raritatem fieri potuit, commemorantur, ita, quam rationem semper tenet Vir doct. ut ipsorum tota indoles et argumentum luculentissime perspicui possit, atque intelligi, fuisse Muslerum virum Graece et Latine doctissimum et inter bonarum literarum instauratores summos referendum. Apponemus titulos librorum, de quibus hic exponitur: 1) Eius tandem libellus ex captivitate tenebris quasi ab orco in lucem a Venetis principibus revocatus etc. Venet. 1539. Tituli huius, quem miraberis, rationem exposuit cl. Auct. continerique hoc libello, docuit, collectionem Scriptiuncularam quarundam, inter quas digna est, quae observetur, oratio de liberalibus disciplinis cum iurisprudencia coniungendis et id genus alia multa. 2) Oratio, qua Rectores et Ludimagistri, Scholae et Universitates, quascunque appellant, conferuntur etc. Norimb. 1531. Occasionem orationis, Rectoratus Academiae adeundi causa dictae, suppeditavit oratio, quae tum inter homines audiebatur: Ludimagistrum rectorem feremus? 3) De titulis et dignitatibus reip. literariae etc. Lipsi. 1533. 4) In artem notandi signa. Lipsi. 1553. Ad extremum ipsam viri excellentis vitam, quantum fieri potuit, enarravit.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1769

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX.88.

De Alcuino quaedam disputavit pag. 502. quae negare non possumus expectationi nostrae non omnino satisfecisse. Dignus omnino fuit Alcuinus, de quo paullo accuratius exponeretur. Ea enim doctrinae pietatisque laude floruit, ut, cum Carolus M. desideraret virum, cuius opera et ipse possit uti in discendis literis et in filiis erudiendis, atque omnino in re scholastica instituenda, hunc potissimum arcesceret, quod non modo omnium disciplinarum esset peritissimus, sed etiam latine, graece et hebraice doctissimus. Itaque non modo habuisse existimatur, ut Cl. Auct. dicit, sed profecto habuit ipse Alcuinum praeceptorem adiutoremque, et postea quoque filios et omnino pueros nobiles, qui in aula essent, erudiendos formandosque ipsi tradidit. v. Histoire liter. de la France T. III. pag. 424. Atque haec fuit schola Palatina, quam vel primus instituit Carolus, vel certe totam restauravit, eiusque eam curam gessit, ut ipse examinibus saepissime interesset, discipulorumque vel diligentiam praemiis afficeret, vel negligentiam reprehenderet. Neque adeo in uno loco fixa erat haec schola, nec Parisiis tantum, ut vulgo existimatur, sed modo in Gallia, modo in Germania, ubi tempore quolibet Carolus commoraretur. Huius scholae rector seu praefectus fuit Alcuinus, quod hic non erat praetermittendum, cum sit vitae ipsius pars maxime memorabilis. Nullum iter suscepit, quin Alcuinum comitem assumeret Carolus, atque omnino tantum gratia valuit apud Imperatorem, ut a Scriptoribus deliciae Caroli diceretur. Cum vero aetate esset provecior, nec vires sufficerent molestiis itinerum ferendis, commeatum ab Imperatore petiit, quo impetrato scholam Turonensem condidit in Gallia, in eaque diem obiit supremum. Qui de vita Alcuini exposuere, laudantur, pag. 506. s. quibus adiciendus est omnium princeps, Crevierius, Histoire de l'Université de Paris, T. I. pag. 33. ff. ubi etiam, pag. 26. ff. de schola Palatina agitur. Libri de imaginum cultu, qui vulgo Carolus M. tribuitur, auctorem rectissime Vir Cl. dicit esse Alcuinum.

num. Est enim liber ille doctior, quam ut Carolus scribere potuerit; insunt multa hebraica, quae non tenuit, atque vel ex hoc libro intelligi potest, de quo Auct. doct. dubitanter loquitur, Alcuinum hebraice fuisse doctissimum. Carolum, auctore suaforeque Alcuino, Academiam Parisiensem condidisse existimat. Non satis recte. Fortasse scholam Palatinam volebat dicere. Sed haec admodum discrepabat a Parisiensi, cuius auctorem Alcuinum non fuisse, Lannoius docuit. Academia vero Paris. quas proprie sic dici potest, ex schola Palatina initium duxit, quod fere incidit in Sec. XII. ut demonstravit Crevier. l. c. T. VII. pag. 90. ff. Scripta ipsius separatim, et vero etiam integris Operibus edita sunt; de utroque genere quaedam dixit Cl. Auct. Sed cum prioris generis exempla valde rara essent, ipse vero quaedam ad manus haberet, speciatim de iis quaedam exposuit. Apponemus titulos librorum: 1) De fide sanctae et individuae Trinitatis Libri III. Frft. 1555. 2) In Ecclesiasten. Commentari, Basil. 1531. 3) In D. Ioannis Evangelium Commentariorum Libri VII. Argentorati, 1527. 4) In Genesin Quaestiones, 1519. 5) Homiliae, s. Conciones ad populum praesantissimorum ecclesiae doctorum. Collegit Alcuinus has conciones propterea, ut per annum singulis dominicis legerentur, quoniam tanta erat clericorum istis temporibus inscitia, ut conciones ipsi habere non possent. Dubitari, inquit Vir doct. utrum haec Collectio Alcuinum, an Paulum Diaconum auctorem habeat. Verum non est, quod dubitemus, modo teneamus, Paulum Diac. etiam Homiliarium quoddam iussu Caroli M. confecisse. In univ. autem, quod hic non possumus praetermittere, tenendum est, Alcuini doctrinam fuisse longe puriorem, quam aliorum doctorum, qui tum erant et fuerunt postea, et scripta ipsius in primis etiam eo prodesse, quod ex iis multa colligi possint testimonia, quibus cum fructu contra Pontificios uti possis; praecipue in controversia de Transubstantiatione, a qua opinione, Blondellus, Dalaus,

laeus, et alii, optime docuerunt, Alcuinum fuisse alienissimum.

Non poenitebit legisse, quae pag. 515. ff. de libro rarissimo Petri Alvarii Pelagii de Planctu ecclesiae, 1474. edito et quae pag. 524. de libro: Speculum vitae humanae, 1471. item pag. 552. de libro, in quo de statu aulae Romanae sub Leone X. exponitur, dicta sunt, ex quibus tristissima et nefanda Clericorum vitae ratio et deploranda ecclesiae conditio potest intelligi; quo etiam pertinent, quae pag. 55. de consultationibus et balneis animarum disputata sunt. Sequitur pag. 618. epistola Electoris Io. Friderici ad Io. Fridericum principem, ex captivitate 1552. data, ad cuius illustrationem quaedam prolata sunt, quae prodesse possunt ad rerum Saxonicarum intelligentiam. — Epistola elegantissima Casp. Crucigeri ad Steph. Roth. scripta, cum esset vix quatuordecim annos natus, in qua quoniam mentio iniicitur Petri Mosellani, egregie hoc loco de eo quaedam disputavit doct. Auctor. — Epistola Seckendorffii ad Ottonem Menkenium, a. 1653. data, quae pertinet ad operis praestantissimi de Lutherismo historiam. — Antiqua collectio privilegiorum et indulgentiarum fratrum minorum Ordinis S. Francisci, a. 1495. edita — Epistolae Io. Ge. Graevii, Io. Chr. Wagenfeilii et Iobi Ludolphi ad Chr. Dammium. — De editionibus duabus antiquissimis utriusque Catechismi Lutheri.

Haec de primo Vol. Veniamus ad alterum, in quo aequae multa occurrunt, quae variam delectationem afferent lecturis, atque etiam, in primis quae in rerum Saxonicarum, civitatum, villarum, monasteriorum, Episcopatum, et id genus aliorum, praecipue medii aevi, notitia acquirenda cernitur, utilitate se commendabunt, quo statim referenda sunt, pag. 3. et 173. documenta antiqua Menheri, Burggravii Milenensis, a. 1284. et duo alia documenta ex Sec. XIV. ad villam

villam Osterwin pertinentia, et multa alia, quae non fieri potest, ut omnia afferamus, multo minus ex iis quaedam recenseamus, quae ad illustranda ea doctè et accurate dicta sunt. Pag. 84. reperimus noticiam lectu non indignam de Opere Pauli Maroceni de aeterna temporalique Christi generatione contra Iudaeos, Patavii, 1473. splendidissimo edito, pag. 87. de editione prima Ptolemaci, latine curata, 1478. pag. 94. de antiquissimo et rarissimo Gotfhalci Holten Praeceptorio novo, 1484. pag. 104. de collectione trium librorum Iudaicorum, per Seb. Munsterum facta 1592. et typis expressa Wormatae per Petr. Schoeferum; quae collectio praeter editorem et typographum in primis etiam insignis est ob libros, quos continet, nempe tresdecim Articulos fidei Iudaeorum, auctore Maimonide, deinde Compendium historiarum Iosephi, in quo eleganter, quae Iosephus memoriae prodidit, brevius, interdum etiam latius enarrantur, denique decem captivitates Iudaeorum, quae ita enumerantur, ut quatuor accidisse dicantur sub Senacharibo rege, quatuor sub Nebucadnezare, una sub Vespasiano et sub Hadriano una. In universum contineri, ait Auct. doct. hoc libello brevem et elegantem narrationem rerum Israeliticarum inde a Pekae regis temporibus usque ad Hadriani aetatem. Pag. 147. exhibentur explicationes inscriptionum quarundam germanicarum antiquarum, sculptarum in saxi, ante hos quinquaginta annos prope Cygneam effossis et nunc in Bibliotheca ill. Comitis de Solms asservatis. Praeter antiquitatem nihil fere est, quod insigniter commendet has inscriptiones; quae tamen ad eas illustrandas explicandasque dicta sunt, ingenium Auctoris produnt atque elegantiam. In prima inscriptione conspiciuntur verba priora Symboli Apostolici et signa coronae, virgae et crucis; altera in memoriam Hermanni cuiusdam facta est, quem Cl. Auct. putat filium fuisse Eccardi primi, et secundi fratrem, in bello a Wandalis interfectum; quibus tertia et quarta dicata sit, non satis liquet; ultima orationis dominicae initium continet. N n 2 Hygi-

Hygini Poeticum Astronomicum in fine constat esse mutilatum, nec Codicem hucusque repertum fuisse, ex quo reliqua possent restitui. Igitur in omnibus editionibus, etiam novissimis Thomae Munkeri et Aug. de Stavers ad calcem adiecta sunt verba: cetera desiderantur. Sed. Ven. Well. nactum se esse, refert pag. 230. ff. Cod. scriptum ex Bibl. Fribergensi, in quo praeter versionem quandam Arati, quae nomen Ciceronis quidem habet, sed non est Ciceronis, verum Caesaris Germanici, reperitur Hygini Poeticum Astron. cum particula aliqua, quae defuit hucusque in exemplis editis. Operae pretium igitur existimavit, totam eam describere, nec quoniam nimis longa est, nos quoque dabimus lectorum curiositati, ipsis certe non ingrati quid facturos existimantes. Scilicet ultima verba, quibus finitur opus Hygini in libris editis, statim sequuntur haec: „*Duo sunt extremi vertices mundi: quos appellant Polos; Septentrionis et Austri: quorum alter semper a nobis videtur: alter nunquam. In eo, qui a nobis cernitur, tria sunt genera constituta. Duo scilicet arcturi et serpens circum: atque inter illos in morem fluminis means. Haec arcturus maior, Cinosura minor appellatur: quae diversum quidem aspiciunt avertis huc atque illuc pedibus. Serpens vero cauda cingit helicen: caetero circuitu cinosuram: ita tamen ut easdem medius interlabens separet. Cuius caput ad dextrum pedem eius qui in geniculo stat videtur extensum. Ille vero qui in geniculo stat: quem Herculem dicunt: dextro pede caput Draconis premit: capite austrum converso: humeris suis coronae tangit confinia. Ipsa autem corona post tergum Herculis sita, capiti serpentis, quam serpentarius tenet, appropinquit. Serpentarius vero qui a Graecis φειξος vocatur: sub Hercule positus ad austrum versus pedibus scorpionem versat serpentem praecinctus: quem utraque manu tenens: qui plurima longitudine pertentus usque ad coronam extenditur. Bootes post tergum maioris Arcturi videtur pedibus ad virginem versus. Nam virgo sub pedibus Bootis est constituta. Contra guttur vero et pedes anteriores ursae maioris*

maioris in commissura Zodiaci atque lactei circularum: gemini sunt locati habentes a levo latere agitatore cum hedulis duobus qui contra caput heliaci capite verso pede dextro finistram cornu tauri tangere videtur. Iuxta geminos quo Zodiacus altissimus erigitur: contra ventrem ursae maioris cancer situs est: habens in dorso Afellos: albicante inter eos. nubecula quae praesepium appellatur. At contra pedes eiusdem ursae posteriores inter cancrum et virginem Leo dicitur constitutus: Bootem habens iuxta se. Sub pedibus vero agitatoris Taurus iacet: uno pede protento ad Orionem: qui sub illo est constitutus. Cepheus inter lyram et Caspianam medius expansis brachiis: pedibus ad terga minoris ursae porrectis. Caspiana contra volumen maximum septentrionalis serpentis: inter agitatore Perseum Andromedam Cepheumque consistit. In lacteo circulo inter pisces et Caspianam atque Arietem Andromeda locata est cum triangulo, quem post tergum habere dicitur. Caput versum habens ad alvum equi: qui equus supra est positus. Arietis in commissura Zodiaci atque aequinoctiali circuli sub triangulo situs est. Habens sub se cetum ad australem partem. At proximum ei signum pisces duo: quorum alter in Aquilonem erectus: alter in austrum pronus, caudis tamen vinculo quodam connexis colligati sunt. Aquilonius ad Andromedam extenditur. Austrinus ad Aquarium. Iuxta pedes autem Andromedae alterius Caspianae: Perseus ostenditur: Gorgonis caput manu sinistra tenens: cuius sub femore finistro iuxta caudam thauri pleiades videntur constitutae. Lyra vero inter levum crus herculis: et inter cygnum posita est. Sed cygnus expansis alis volanti similis ad dextram manum Cephei dextram alam, finistram ad pedes equi porrigit. Inter pisces et equum et caudam Capricorni Aquarius est collocatus: aquam urna fundens, quae effuso aquae ad magnum pisces decurrit. In parte autem humillima Zodiaci iuxta Sagittarium atque Aquilam Capricornus in commissura hyemalis circuli ac signiferi situs est. Habet post se sagittarium in commissura circularum Zodiaci atque lactei sub Delphino constitutum. Est et sagitta quaedam sola sub cygno, iuxta Aquilam iacens. Supra Delphinus est positus, post caudam serpentis: qui

qui a serpentario tenetur. Sub ipso autem Sagittario Scorpionem dicunt esse locatum, ita ut a pedibus serpentarii tangatur: et habens sub se Centaurum ad australem plagam: bestiam manu quasi ad aram ferentem. Haec a quibusdam sacrarium vocatur: et est contra summam caudam scorpionis ad austrum posita. Brachia vero scorpionis locum obtinent, quas libram dicunt: in eo quod sol Aequinoctium faciat autumale. Hydra quoniam iacet et circulo aequinoctiali nimia longitudine protensa: capitis cancro: medietate leoni: cauda virgini subiecta: corvum atque urnam gestat in dorso. At sub pectore tauri Orion gladio accinctus conspicitur: Lepori qui sub pedibus eius est suppositus. Habet eum post vestigia sua quem Syrium: quemque caniculam appellant collocatum: cancri signo subiectum ante quem sub geminis anticam cognoscere potes. Post caudam vero Syrii ad austrum navis quam Argo dicunt videtur effulgere. At sub pede sinistro Orionis fluvius quem Eridanus vocant, flexuoso cursu prolabitur usque ad caelum. Caelum autem subiacet Arieti ac pedibus longissimo tractu. Post cuius caudam longo quidem intervallo sub Aquario et Capricorno, piscis magnus conspicitur. Ultimum eorum quae videri potest, post signorum effusionem urnae: Aquarii, quia ad ipsum usque decurrit, accipies. Haec igitur est particula illa, quae in Cod. illo Friberg. reperitur, et quam hoc loco non praetermittendam esse duximus. Ceterum an genuina sit, quaeri potest. Non dubitandum esse dicit doct. W. primum, quia in Cod. ipso nihil est, quod suspicionem dubitandi possit iniicere, deinde quoniam orationis seriei est convenientissima haec particula. Sed an hic totum opus absolutum sit, non audeo certo affirmare. Etenim ex praefationis loco quodam, quem affert etiam, Hyginum, patere, multo plura tractanda sibi sumsisse; quae si perfecterit, operis integri partem minimum nobis superesse; haec vero particula, manifestum esse, librum aliquem operis absolvi. In sequentibus Codicem ipsum accuratius descripsit, eumque ex Saec. XV. initio esse suspicatur, contulitque eum cum Editione Staveriana, et varias lectiones observavit. Ex eadem

Biblic-

Bibliotheca nactus est Codicem scriptum versionis germanicae N. T. in quo omnes libri canonici reperiuntur, quamquam ordine, a nostro paullulum diverso, adiectaque epistola ad Laodiceos, quae tum putabatur canonica. Factam esse hanc versionem ex vulgata, facile quemque, ait, esse intellegendum, qui levem modo comparationem inter utramque velit instituire, sed discrepare valde ab omnibus versionibus Saec. XV. editis, huiusque initium vel potius XIV. finem ipsius aetati esse assignandum. Ceterum specimina quaedam ex ipsa dedit et locum controversum, 1 Ioh. V. in ea contineri, versus 7. et 8. autem transpositos esse, observat. Causam huius transpositionis fatetur se ignorare doct. Auc. Fortasse ea sunt, quae iam dudum induxit viros doctissimos, ne existimarent, versam octavam septimi loco esse ponendam, et septimum octavi, videlicet, quoniam videtur orationis ferri et D. Ioannis menti convenientius.

Non possumus latius persequi, quae docte disputata sunt p. 244. super libro rarissimo: Angeli C. N. Quirin. Sabini Paradoxa in Iuvenali, Romae 1474. p. 260. super libro de Privilegiis et Indulgentiis Ordinis S. Antonii, p. 271. super Darii Tiberti Epitome vitarum Plutarchi, p. 275. super libro egregio Io. Staupitii de amore in Deum, p. 291. super Bulla Clementis IV. Pont. Rom. de anno 1265. in qua continentur privilegia Ord. Fr. Praedicatorum, quae Bulla ex Autographo primum hic edita est, pag. 323. super documentis quibusdam Burgraviorum Leinicensium et aliis eiusmodi rebus, ad quarum illustrationem multa egregie prolata sunt, ex specialissimae historiae monumentis deprompta, quae non possunt lectoribus esse admodum iucunda. Nec de reliquis quicquam possumus dicere, sed praecipuam partem tantum nominabimus, atque vel hoc modo ipsius libri legendi cupiditatem excitabimus. Pag. 306. ff. exhibent notitiam de editione prima Plutarchi de vitis illustribus, quam Cl. Auc. putat factam esse a. 1470. p. 537. differitur de libro Leonhardi Aretini de studiis et literis, Lips. 1496. p. 539. de Iacobi

cobi Fabri Stapulensis libro de Maria Magdalena, triduo Christi et ex tribus una Maria, Paril. 1518. p. 547. de Collectione Liberti, Episcopi Gericensis, de Crucibus, Norimb. 1503. pag. 557. de Sebastiani Brant Collectione fabularum, Basil. 1501. p. 627. de Cod. MS. cui titulus: Vetus Testamentum germanice scriptum et aliae historiae antiquae, in quo contineri, observat, nihil minus quam versionem germanicam V. T. sed narrationes ex scriptura V. T. sumtas atque historiam et ecclesiasticam N. T. et civilem usque ad imperatoris Friderici II tempora; pag. 704. de Anselmi, Episcopi Cantuariensis, libri editione rarissima: cur Deus homo, qui liber diversus fit ab eo, qui inscribitur: de Incarnatione Verbi.

In eiusmodi Collectione non possunt non quaedam occurrere, quae non omnibus placeant, aut semper loco suo dicta videantur. Sed nolumus durius haec examinare, in primis cum sint eiusmodi, ut sua certe amoenitate delectare possint legentium animos. Cum vero videamus, sine inposituisse huic labori S. R. Wellerum, nihil magis optamus, quam ut is, qui utilissimi iucundissimique laboris continuandi provinciam suscepit, sit eiusmodi, qualem descripsit in praefatione, hoc est, Wellero similis.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Iulii Anno MDCCLXIX.

*PHILOSOPHICAL TRANSACTIONS, GIVING
some account of the present undertakings, studies, and
labours, of the Ingenious in many considerable parts of
the World. VOL. XLVIII. Part. I. for the Year
1753. reprinted according to the London
Edition.*

Wittenberg, by C. C. Dürr, Printer of the University,
1769. 1 Alph. 4 plagg. Tabb. aen. XII. quaternis.

Gaudet igitur successu prospero, quem ipsi nuper, mense
Novembri anni superioris, fausta eius primordia indi-
cantes, precati sumus, iterata Wittenbergæ Transactio-
num Philosophicarum, Londini quæ publici iuris sunt,
editio. Pars enim Prior Voluminis XLVIII. vernalibus his
mundinis nostris, pro fide data, iam prodit, eadem digni-
tatis atque elegantiae laude, ac Primum Volumen, meritif-
sime mactanda; posterior autem Pars, sub Feriam Michae-
lis sequutura, et prelum, et artificis manum, iam pulchre
exercet. Quæ vota sua Editores in præmissa præfatiun-
cula repetunt, futurumque adhuc confidunt, ut in instituto
suo, maioribus digno ac promovendo auspiciis, efficacius
adiu-

adiuventur, inprimisque auctior Subscriptentium numerus animos ipsis addat, et ipsam sine damno exadendi, sustineat, ne laudata sua virtus algere tandem cogatur, ac elanguescere: ea certe summo iure faciunt: solo ducti provehendarum amore litterarum gloriae, quod aiunt, laudique viventes, non abdomini nati gurgites. Cuius sui studii novum etiam dant, permultis exoptatum, documentum, dum non modo, ad evitandas ambages omnes, tollendasque remoras, de quibus nonnulli apud ipsos conquesti sunt, se ipsas ad inveniendum colendumque litterarum commercium, de procuranda subscriptione ac transmissione sui Operis, officiose offerunt; sed etiam, in fautorum exterorum, Poloniam maxime, Russiam, Sueciam, Italiam habitantium, gratiam, Subscriptionis terminum ad proximas nostras autumnales nundinas, primis conditionibus non mutatis, prorogatum volunt. Sincere nos, Dii vestra incepta secudent! adidinus, nuperique memores promissi, potiora capita, quae hac in Parte continentur, breviter recensemus. Conspicuum Operis, cum Additamentis, tribus exhibetur plagulis, sub finemque adicitur expositio Anglicae Societatis Regiae, de forma harum Transactionum mutata, quae exemplo Londinensi Vol. XLVII. praemissa est. Complectitur autem.

Classis I. MATHEMATICA.

Art. 40. pag. 273. IAC. DODSONVS, de *Logarithmis computo definiendis*, singularem exponit methodum, Logarithmos, Serierum auxilio, absque computo infinitesimali reperiendi, atque coefficients incognitas per simplices aequationes determinandi.

Art. 13. pag. 96. IO. ROBERTSONVS, de *linearum logarithmicarum ad EDMUNDI GUNTERI scalam constructione*.

Art. 29. pag. 190. IO. BEVISVS *novam micrometri inventionem GASCOIGNIO denuo vindicat*, quam ipsi dudum TOWNLEYS in *Transact. Phil. N. 25.* asseruerat, de la HIRE autem, repudiata fide, duumviris Gallis, AVZOTTO et VICARDO, in *Memoir.*

Memoir. de l'Acad. Roy. Ao. 1717. adscribere tentaverat. Communicat enim cum eruditis epistolam ipsius GASCOIGNII ad OUGHTREDVM A. 1640. scriptam, observationes recensentem bene ~~reliat~~, ope huius instrumenti, 40. annis ante Azoutum, insigni cum perfectione institutas.

Art. 26. p. 165. IAC. SHORTI *relatio de novi micrometri inventionis*, SERVINGTONO SAVERIO *rursus afferta*; quam BOGGVTRVS sibi tribuere visus erat, A. 1748. in Ac. Scient. Parisina descriptionem Heliometri, ex duobus vitris obiectivis constructi, proferens. De hoc enim ausu ubi SHORTVS A. 1752. forte inaudierat, rediit ipsi in inentem, SAVERIVM iam Ao. 1743. coram regia Londinensi Societate de eiusmodi Heliometro disseruisse; cuius etiam instrumenti descriptionem ex tabulis publicis Reg. Soc. subiicit, adeoque SAVERIO inventionis gloriam indubitate recuperat.

Art. 27. p. 178. IO. DOLLONDI descriptio modi, angulos angustos dimetiendi, per SHORTVM communicata, emendationem sinit Heliometri, ~~ex~~ ^{ex} vitro obiectivo distantiae focalis satis longae in duo segmenta aequalia dissecti, quae machinamenti ope, in eodem plano, chordis sese contingentibus, collocantur, et anteriori telescopii reflectentis vitro applicantur.

Art. 56. p. 368. SIMSONI *explicatio loci obsuri in Commentario ALBERTI GIRARDI in Opp. Mathemat.* SIM. STEVINI, Lugd. 1634. p. 169. *occurrentis*. Docet GIRARDVS primo loco, proportionem segmentorum lineae in rationem medianam et extremam sectae, per numeros rationales, ad veram proportionem proxime accedentes, determinare. Altero loco methodum dilquirit, qua series fractionum rationalium exprimitur, cuius est ad radicem numeri dati quadraticam celerissima approximatio. Hanc seriem SIMSONVS analytice oruit et illustrat.

Art. 45. p. 301. *Observationes Astronomicae, Londini a BEVISIO atque SHORTO institutae*, ope novi micrometri, ad tubum reflectentem bipedalem applicati, ad obscurationem Veneris

neris per Lunam determinandam factae sunt; pulchre docentes, quantum hoc instrumentum aliis antecellat.

Art. 47. p. 309. *Epitome binarum litterarum, ex China per Patr. GABRIEL missarum*, variis argumentis ad illustrandam veterum Sinenfium Astronomiam refertarum; qua occasione Chronologia et Geographia, ut huius, sic adiacentium regnorum, egregie illustratur, et nonnullae, Pekini ab Auctore factae, Observationes astronomicae communicantur.

Art. 30. pag. 192. IAC. SHORTI *Observatio de transitu Mercurii per Solem*; cui brevis descriptio Telescopii reflectentis Gregoriani praemittitur, ipsa dein sequente accurata Observatione, d. 6. Maii 1753. comite BEVISIO facta.

Art. 48. p. 318. WILH. SHERVINGTONI *Observatio de transitu Mercurii per Solem, d. 6. Maii 1753. in insula Antigua instituta*.

Art. 55. p. 361. IAC. SHORTI *Relatio de commentario, in Reg. Ac. Parisina ab auctore, de BARROS, praefecto, phaenomena, Parisiis circa transitum Mercurii per Solem observata, complexo*. Ut omnis isthaec observatio SHORTI calculum non meruit, phaenomenis stipata minus probabilibus, procul dubio a defectu sive visionis, sive telescopii, derivandis: sic SHORTVS diu iam optavit, eiusmodi observationes post haec instrumentis ac telescopiis eiusdem longitudinis ac virtutis instituendas esse, ut singularum momenta tanto magis consentanea acquirantur.

Art. 3. p. 17. GEO. COSTARDI *epistola de anno Eclipsos Solaris, Ionibus ab THALETE praedictae*; quam, nova facta supputatione, ac ingeniosa comparatione, anno ante Christum natum 603. ut BAYERVS *Comm. Petropolis*. T. III. p. 332. evenisse elicit.

Art. 33. p. 221. WILH. STURKELEY, *de eadem Defectione Solis, ab THALETE praedicta, commentatiuncula*; ad quam illustrandam, umbrae lunaris projectionem Auctor subiunxit

Art.

Art. 23. pag. 155. GEO. COSTARDI. *epistola ad BEVISIVM, de Eclipsi* cuius mentionem XENOPHON fecit; quamque eandem esse Auctorem probabiliter contendit, quae centralis, Grenovici A. 547. A. N. C. visa fuerit. Huic adeo obscuratori Solis effectus non denegat, quos Xenophon ipsi tribuit.

Art. 2. pag. 5. SHORTI *relatio de PAVLI FRISHI disquisitione mathematica in causam physicam figurae et magnitudinis Telluris nostrae, Mediolan. 1752.* NEWTONVS, solius computi auxilio, rationem axis telluris ad diametrum quam proxime, ut 229 : 230. invenerat; quam ad minores numeros, maiorem significantes rationem, nimirum ut 177 : 178. redegerunt CLAIRAUTVS ET BOUGVERVS, NEWTONI computo non factis fidendum reputantes. Recentissime ROSCOVICHVS hanc Gallorum mensurandi rationem, mensuris nimirum aliquot graduum meridiani circa aequatorem atque polum prorsus innitentium, dubiam, ad comprobandum NEWTONI computum prorsus non idoneam iudicat. Ostendit igitur FRISHVS, totum discrimen Anglum inter atque Gallos ultra 60. perticas prodire non posse, cuilibet graduum mensurae errore 30. perticarum forte tribuendo: certissimo indicio, theoriam atque observationes, quantum instrumentorum patitur perfectio, egregie consentire.

Art. 10. p. 73. *Translatio atque explanatio quorundam capitum libri Gallici: Théorie de la figure de la Terre, par CLAIRAUT.* Auct. accusationes FRISHI aegro fert animo, et utramque theoriam conciliare nititur. Nunc finitis observationibus, sub aequatore factis, atque cum illis MAUPERTVSI comparatis, ratio 178 : 179. reperta est, priori quidem paullo minor, maior tamen quam ex legibus theoriae esse oportet.

Art. 43. p. 287. *Epistolae variae, theorema EVLERI, de emendandis aberrationibus vitrorum obiectivorum in telescopiis refringentibus, explicantur.* Dissensio inter EVLERVM atque DOLLONDVM admodum frugifera facta est, et occasionem in-

ventioni dedit, dioptricae tantum lucis atque perspicuitatis adferenti, ut Dollondi nomen insignem inde famam atque auctoritatem consequurum fuerit; cuius rei quum in sequentibus Tomis plenior occurrat commemoratio, plura nunc addere nil atinet.

Art. 14. p. 103. IO. DOLLONDI ad IAC. SHORTVM, cuius celebris et plane eruditi artificis facturam d. 14. Iun. a. p. factam boni omnes lugent, *Epistola, de emendandis telescopiis refringentibus*. Hoc nobilissimo invento, quo lentibus sex, sibimet invicem iunctis, aberrationes radiorum, quantum fieri potuit, correxit, et campum visionis, etiam in tubis longioribus, reddidit amplissimum, claritate et distinctione imaginis insigniter adaucta, magnam sibi ipse DOLLONDVS comparavit nominis claritatem.

Art. 38. p. 261. T. MELVILLI *Epistola, de causa refringibilitatis radiorum lucis*. Impugnata NEWTONI sententia, de particulis radiorum diversae densitatis, earum diversitates potius a diversa qua progrediantur et pellantur celeritate pendere opinatur, ad lumen Satellitum Iovialium, in emergence aut immersione varie mutatum et reflexum, imprimis provocans; cui tamen rei, gratis assumtae, observationes, ab SHORTO eum in finem accuratissime susceptae, haud respondent.

Clasfis II. PHYSICA.

Art. 15. p. 107. *Epitome observationum thermometricarum, ab DEMIDOWIO in Sibiria, Latitud. 59. A. 1751. institutarum*. Ex notatis temperiei diversis singulorum mensium gradibus patescit, summum gelu d. 9. Nov. 1751. mane hor. 7. accidisse, grad. therm. Lislian. 205. = Fahrenh. 034. Gradus thermom. Lisiani ad illos Fahrenh. et Reaumur, reducti sunt.

Art. 16. p. 108. WILH. WATSONVS *comparationem instituit diversarum observationum thermometricarum, in Sibiria factarum*, memoratque ex Flora GMELINI, multo maiores frigoris gradus, nempe 240. 275. et 280. compertos ibidem habere.

haberi; quod frigus longe illud exsuperat, ab Academicis Gallis sub polari circulo, videlicet 70. Grad. Fahrnh. deprehensum.

Art. 49. p. 320. *Relatio de statu Barometri et tempestatis Dublini, a. d. 7. Mart. 1752. ad 28. Febr. 1753. per IAC. SIMONVM exhibita.* Recte usus est A. Barometro amplissimo, tubi lumine quartam pollic. Lond. partem aequante. Media eius altitudo Dublini videtur 29" 4" Lond. — Deliderant hic Edict. curatorem minorum pollicis partium designationem, quantitatem pluviae diurnam et annuam, stas atque fixas instituendarum quotidie observationum horas, aliaque in diiudicandis ac comparandis tempestatibus usum habitura momenta.

Art. 11. p. 86. BORLASII *relatio de tempestate, tonitru et fulguribus mixta, prope Ludgvan in Cornubia*, ex qua fere elucescit, fulmen ex concursu nubium electricae et non electricae generari, columnam vaporum in aera elevatorum sequi, et secundum venti directionem ferri.

Art. 41. p. 284. IO. LININGI litterae ex Carolina Amer. scriptae, de quantitate pluviae ab Januar. 1732. ad Decembr. 1753. Media eius quantitas quotannis 48, 023. pollic. aestimatur, ex comparatione 15. annorum, sc. 1738 - 1752. Semel intra 6. horas 9. pollices aquarum delapsi sunt, eiusmodi cataclysmis haec loci non ita raris.

Art. 1. pag. 1. HENRY *relatio de Vortice extraordinario, qui in comitatu Tyronensi Hiberniae, d. 1. Oct. 1752. saevit; sed nihil prorsus extraordinarium, potius maxime communes continet vorticum effectus, ut non aedificia tantum, arbores, acervos foeni turfique, deiciant, sed turres etiam, aggeres, immensas interdum rupes evertant.*

Art. 31. p. 201. WILM. WATSONI *relatio libri, cui titulus: NOLLETI litterae ad electricitatem spectantes.* His litteris plus satis nunc cognitis, monetur tantum, id MONNIERVM praesertim suis effecisse experimentis, ut summi viri, NOLLETVS atque FRANCKLINVS, non ita amplius dissentiant. Ostendit enim,

enim, coelum, etiam non turbatum, materia gravidum electrica; nec dubium nunc est, acuminata corpora ad subducendam et imminuendam fulgurum materiam, idonea esse, quod olim iam, ardentia scipionum, pilorum, antennarum cacumina e longinquo ostenderunt, recentissime, proh dolor! funesta RICHMANNO fulmina confirmarunt. Legi hic et confusum possunt FRANKLINI epistolae de Electricitate, cum commentario WILKII; BECCARIAE epistola, FRANKLINVM fortiter defendentis, et TORB. BERGMANI Or. in *Promptuar. Suec.* Vol. I. 3. aliaque passim in *Promptuar. Hamburg.* congesta.

Art. 52. p. 347. BENI. WILSONI *epistola de experimentis electricis, Parisiis institutis*; quibus nimirum liquide ostendentibus, magnam partem materiae electricae ex ipsa terra venire, non in solo haerere aere, MONNIERVM alia sententiam suas in partes facile traxit.

Art. 53. p. 350. IO. CANTORI *experimenta electrica, cum variorum explicatione phaenomenorum, et observationibus de Tonitru.* Varia primum experimenta cum pendulis electricis sumta sunt, ad negativam et positivam electricitatem fec. FRANKLINVM comprobantem; quae dein et nubibus inesse aliis experimentis docetur. Sub finem binae quaestiones expendantur, de aere subito rarefacto, num ignem electricum producat, subitoque condensatus, num eundem ex nubibus maxime recipiat? deque aurora boreali, num eadem ex positiva et negativa electricitate intelligi ac declarari possit?

Art. 57. p. 377. W. MAZEAS *Observationes de electricitate aeris, mensib. Iul. et Octobr. 1753. in Castello Maintenenon institutae, ex Gallico translatae per IAC. PARSONVM*; Observationes ipsas angustia loci non capit; nec apparatus omnino commode describi potest, qui cum filo ferreo ex cacumine castelli ad turrim oppidanam, 370. pedes longo, 90. ped. supra horizontem elevato, adornatus fuit. Didicit autem Auct. Observationibus VII. nubes tonitruales, filo ferreo accurate imminentes, vim electricam etiam funiculis ferreis, illud sus-

tinenti-

tinentibus, communicasse; exemploque hominis, alius epileptici ictibus electricis nunc fortuito percussi, reditumque paroxysmi perpesi, quo se eodem modo, tempestate exoriente ac tonitru, perfacpe excruciatum fuisse adfirmavit, denuo probari, ac evinci, magnam utique convenientiam inter utrumque phaenomenon esse admittendam.

Art. 34. et 35. pag. 226. 238. c. Tab. X. XI. RICK. POCOCCI *continuatio disquisitionis de crypta Hiberniae, Giant's Causeway dicta.* Historiam huius cryptae, quam A. 1747. in his Transactionibus describere coeperat, nunc conficit, adiectisque delineationibus, etiam Geographica, pulchre accurateque exprimit, quae de forma ac lateribus horum lapidum ac columnarum verbis difficiliter explicanda videbantur. Hyalurgiae, addimus, hos lapides idoneos esse, et lagenis vitreis atrii coloris conflandis.

Art. 37. p. 253. *Epistola Patr. D'INCARVILLE, Pekino Chinae transmissa, varia recensens corpora naturalia,* in primis arbores, plantas, mineralia Chinae; sed tum minus complete, tum, propter retenta Chinesium nomina, minus intelligenter. Inter alia commemorat, ex *Pericaria maculata*, quae eadem cum nostra vulgari videtur, pigmentum confici, illi simile, quod Indigo dicitur, et communiter ex Anil, s. Indigofera planta, obtinetur.

Art. 46. p. 305. Litterae IO. ELLIS ad PETR. COLLINSONVM, de *Polypo racemoso, Cluster-Polype, in mari ad littora Groenlandiae invento.* In Zoophitis censentur polypi, magnamque cum plantis similitudinem ostendant, quod nova hac specie, hic descripta, et Tab. XII. pulchre delineata, confirmatur. Quum quilibet polypus, cum pluribus coniunctus, exterius octo brachiis fimbriatis ornatus sit, Auctor probabiliter conicit, ex hisce inter se unitis animalculis, *Eucrinum*, s. *lilium lapideum*, originem ducere.

Art. 18. p. 115. EIVSDEM *Observatio de Corallina, specie admodum mirabili, quam pro Americana habet, et Tab. V. eleganter delineari curavit; ex qua, quae ad eius habitum*

tum ac structuram pertinent, melius possunt cognosci, quam multis verbis describi. In primis notandum videtur, cellulas cum tubis communicare, verno tempore nigras ostendere maculas, singularum orificium teneriori membrana tecti, maculas dein incrementum, in corpora sphaerica testacea abire, eademque per membranam quidem erumpere, cellulae autem orificio per ligamentum quasi umbilicale adfigi, testacea haec cum Nautilo proxime convenire, similiaque in aliis Corallinae speciebus indigenis inveniri, suamque eisdem originem, ex assertione Auctoris, semper debere.

Art. 17. p. 110. IO. WILMERI *Catalogus L. plantarum Horto Chelfyano illatarum A. 1752.* more conscriptus consueto. v. Vol. 47. Addit. p. 33.

Art. 21. p. 140. GMELINI *Florae Sibiricae Tom. II.* a WATSONO recensita; quae praestantissima Flora, nondum, ut spes fuit, continuata, quam diu sit notissima, nostra denuo commendatione non indiget. Conferri merentur *Comment. Lips.* Vol. II. p. 276.

Art. 22. p. 153. *Epistola* PHIL. MILLERI de errore a GMELINO circa *Sphondylium vulgare hirsutum C. Bauh.* commisso; cui plantae, tantam numquam proceritatem attingenti, *Sphondylium Transylvanicum maximum*, Ricini folio, a BREYNSIO memoratum, potius substituendum allerit. Sed monent Editores, nondum constare, num Breynii planta diversa sit species, an vulgaris modo varietas; quia huius magnitudinem et superficiem pro diverso loco ludere, caulemque ad insignem saepe altitudinem in humidioribus locis excrescere, ipsi experti sint: quare forsitan etiam Breynii nomen nec GMELINVS, nec LINNAEVS, suis in scriptis commemoraverint.

Art. 54. p. 358. *Epitome epistolae* G. M. BOSII, a WATSONO illustratae, de Lanae illius specie, ex muco viridi oriunda, quo post inundationes prata et humilia loca obducuntur, quaeque materies in piscinis saepe et aquarum quiescentium receptaculis reperitur; utpote quae, in primis Ao. 1752. in
Thu-

Thuringia copiosissime inventa, Physicorum attentionem excitavit. Rectius videntur facere, qui hanc materiem ad vegetabile regnum amandant, et cum Watsono Byssi speciem esse, et cum Byllo tenerriima viridi, vultum referente, DILLEN. *Hist. Musc.* p. 7. convenire contendunt. Conferri possunt ZINKII *Leipzig. Sammlung.* et IO. MYLII *Physic. Belustig.* St. 18. cet.

Art. 19. p. 117. HENR. BAKERI *relatio de fossilibus nonnullis singularibus*, Oxonii inventis, ossicam referentibus substantiam, aut nigris et friabilibus. Delineantur Tab. VI. et icones copiosa explicatione illustrantur, propterque tubercula, dentium similitudinem referentia, ex animalis, aut piscis forte cuiusdam capite originem fuisse Auct. conicit, aliisque argumentis suam sententiam firmat.

Art. 42. p. 286. *Epistola DA COSTAE de fossili, Dudleyi in comitatu Staffordiensis invento*, et in *Transact.* no. 496. sub nomine *Scolopendraz aquaticae scutatae affinis animalis petrosi* descripto ac delineato, quod, ad crustacea pertinere animalia, et *p-diculo marino maiori trilobo* originem debere, Auct. ostendit.

Art. 12. p. 94. IO. HENRY *Epistola altera de fonte cupreo Ilberisae*. Historiam huius fontis nuper (Vol. XLVII. *Additam.* p. 28.) coeptam, nunc porro illustrat finitque Auct. novisque observationibus evincere studeo, ferrum, consumtum plane, integre in cuprum converti. Sed mox sequente

Art. 28. p. 181. IO. RONDII experimenta cum fonte hoc facta, et Observationes circa eundem institutae, litteris PETRI THOMPSONI comprehensae, magnopere dissentiunt, ostenduntque, simplicem praecipitationem male transmutationis ferri in cuprum nomine venire, ipsum autem fontem, ob medicas ac metallicas vires, utilem esse, neque veneni vim habere, quum sine noxa bibatur, purgandi ac vomendi vim exerceat, acidum primarum viarum absorbeat, exanthematice

ticis medeatur morbis, additaque limaturae ferri portione aliqua, aquarum *Spadanorum* indoles ipsi concilietur.

Art. 8. p. 69. *Methodum, aquam marinam dulcem reddendi, ab IOSEPHO APPLEBY inventam*, novis experimentis illustrat, et CLARKII Pharmacopaei experimenta subiungit WILH. WATSONVS. Destillatur aqua marina cum lapide infernali et ossibus calcinatis, sicque depuratur, ut salem marinum amplius non contineat; quare inventor praemio proposito ornatus est. v. Comment. Lips. Vol. III. p. 556. — Post haec HALESIUS methodum hanc ventilatione sua perficere tentavit; de quo successu Vol. XLIX. Art. 54. pluribus exponetur. Interea evolvi meretur *Promptuar.* Hamb. Vol. XVIII. p. 59. et 489.

Art. 25. p. 163. FRANCISCI HUME *Experimenta de conservatione piscium et carnum in aqua calis*; quibus eadem, quae ALSTON et PRINGLE, expertus est, eo saltem discrimine, quod pisces diutius corruptioni resistere, quam carnem bovillam, intelligeret, licet et illi molliores facti fuerint.

Classis III. MEDICA.

Art. 4. p. 27. AMBROS. HOSTYI *casus admodum notabilis ossium distortorum ac emolliorum*, in Tab. I. depictorum, quem in femina Parisina aetat. 35. ann. expertus est. Post perpeffa varia mala, artuum dolores, incendendique ineptitudinem, ac lateris sinistri debilitatem, urinam materia cretacea, cum acidis effervescente, saturatam emisit, tantis excruciatu distensionibus, ut inferiores extremitates, sensum sublatae, corpori tandem parallelae, recta extrorsum verti, et auribus utrisque fere admoveri potuerint; unde Auctor in eam devenit sententiam, humores universos qualitatem contraxisse quasi mercurialem, qua terrea ossium substantia soluta, et cum urina tam copiose excreta fuerit. Permissa cadaveris sectione, ossa durissima, praeter dentes, scalpello peritundi potuerunt, loco medullae materia rubra, ut sanguis coagulatus, et lata ossa sine diploe, reperta sunt. — *Promptuar.* Hamburg.

Hamburg. Tom. XIII. p. 219. plenior huius casus expositionem vernacula nostra Germanica exhibet, quam MORANDVS in *Journal des Savans*, A. 1752. Dec. Art. III. cum orbe erudito communicarat, LEVIANDVS autem in *Hist. Anat. Med.* T. II. p. 348. ex Actis Parisiensibus concise repetiit. Plura exempla HALLERVS in *Commentar. Morgagni de Sed. et Caus. Morbor.* Ep. LVIII. HERISSANTVS aliique, congesta habent.

Art. 44. p. 297. *Casus de fragilitate, flexibilitate, et dissolutione ossium, descriptus ab IO. PRINGLE.* Femina innuba, omni tamen dedita intemperantiae, ad ann. aetatis 30. fatis bene valens, tum dolore corporis, extremitates paulatim occupante, et febrilibus corripitur symptomatibus, post annum lectum forte petens, sine omni violentia aut offensione eundo crus frangit; sed nullus deinceps, ossa fracta coniuncturus generatur callus, mobilitas potius ac flexibilitas initio in femore, postea in spina dorsi, reliquisque omnibus observatur ossibus, cum summa distorsione et contractione, adeo ut lecto perpetuo affixa haerere deberet, proceritate corporis subcesive a $5\frac{1}{2}$ pedibus ad 3. ped. c. 10. pollic. reducta; remediis martialibus, adversus morbi fomitem, acidae indolis habitum, nihil proficientibus. Permissa pectoris et abdominis post mortem sectione, hepatis praesertim inventum mole sua universum paene replens abdomen, lien contractus, ossa flexilia, facile scindenda, corrupta intus, vix lamina superstita testam ovorum crassa. A viciata igitur medulla malum ortum; in ossibus tamen neque alcali, neque acidum, Chemia detexit.

Art. 6. p. 42. IO. PRINGLE *Relatio de diversis hominibus, in carcere publico Niwgate opus facientibus, febre carcerum correptis, modoque, quo infectio integre cuiusdam familiae communicata fuit.* Malignae huius febris natura alibi exposita, merita ventilatoris *Malesiani* nunc maxime commemorat, aeremque, in tubo ventilatoris collectum tam, putridum venenatumque exire, septem hominum exemplis probat, qui

qui ex eius subito erumpentis invasione, mox in nauseas, cardialgias, suffocationes, malignasque febres, praecipitati sunt, tanta huius effocti corruptique aeris efficacitate, ut unus ex his infectus universam familiam eadem contagione laederet. Conf. *Promptuar. Hamburg.* Vol. II. et sqq. Ad-
dirur, alium Anglum, 710 nomine concinniore exco-
gisse machinulam, nullo habitantium incommodo aerem ex
summa conclavium parte per fenestram educentem, facile
et construendam et parabilem, apud nos usus nunc frequen-
tissimi.

Art. 39. p. 270. 103. WARNERI *casus de operatione
empyematis feliciter peracta*, qui in plerisque cum illo Arti-
culi 66. Vol. XLVII. har. Transact. convenit, excepta inci-
sione, hic septimam inter et octavam peracta costam.

Art. 24. p. 161. et 50. p. 322. SAM. SHARPIVS *de no-
va methodo apriendi corneam, pro extrahendo humore crys-
tallino*, c. Tab. XI. fig. 3. Auctor methodum DAVIEL, Art. 90.
Vol. XLVII. nuper laudatam, emendaturus, paucioribus uti-
tur instrumentis, corneam angusto cultello, ut ex figura pa-
tet, incidit, forcipe lentem extrahit, speculi usum reprobat,
et staphyloma operationem suam numquam successisse adfir-
mat; vulneratam tamen iridem magnam vim sanguinis fun-
dere et effectus magis finistros consequi, ac Daniel per-
suasum sibi habet, non reticet. De praesentia huius enchei-
reseos videri mereantur *Mémoires de l'Ac. Roy. de Chirurgie*,
T. II. p. 337. et *Promptuar. Hamb.* Vol. XXI.

Classis IV. MISCELLANEA.

Art. 7. p. 55. WILH. BORLAMI *relatio de magnis illis
mutationibus, quas insulas Sylley antiquissimis temporibus, ratio-
ne numeri, magnitudinis, situs, perpessus sunt*. Summam me-
retur fidem testis oculatus, has insulas Ao. 1752. longe ali-
ter comparatas, ac vulgo describuntur, se vidisse asserens.
Olim Cassiterides dictae, nunc Sorlingenses vocantur. In
Tabula III. situs earum, cum magno numero Syrtium peri-
cule-

culosissimarum, vulgo der Bischoff mit seiner Clerifey, distarum, delincatus cernitur. Cacterum, ex antiquioribus SIRABO, PTOLEMAEVS, PLINIUS, DIODOR. SICVLVS, ex recentioribus CELLARIUS, LHOYDIUS, ABR. ORTELIUS, SALMASIUS, BÜSCHINGIUS, consulendi sunt.

Art. 9. p. 71. *Epit. litterarum CAMILLO PADERNI de Antiquitatibus in Herculanso reperiendis*, Neapoli 1752. datum. Thefauros bene multos ac mirabiles, custodiae suae creditos, quos recenset, heic loci publicae luci exponere non possumus. Versionem Germanicam harum litterarum *Promptuar. Bremenſe* Tom. I. exhibet, et Acta nostra Ann. 1752. et 1757. GORIVM et BAYARDVM laudantia, cominode evolvi poterunt.

Art. 5. p. 33. *Descriptio arae Romanae, cum inscriptione, Eboraci detectae, a FRANC. DRAKE, ac brevi inscriptionis explanatione, per IO. WARD.* Inscriptionem Tab. II. Fig. 1. exhibet, docetque contra SPONIUM, Deas, Matres dictas, in ipsis Romanorum terris ac provinciis aliis fuisse cultas. Principem hic locum meruisse videtur Editoribus insignis locus DIODOR. SIC. lib. IV. p. 194. cum commentario WESSELIINGII; cui cumprimis sociandus erat BANIERIUS in *Diff. de Deab. Matribus.* vide sis *Mémoires de Littérature* Tom. VII.

Art. 51. p. 332. *Inscriptio antiqua Romana lapidis, Bathoni inventi, ab IO. WARDIO explicata, et Tab. II. Fig. 2. exhibita.* Monumentum singulare et maxime sepulchrale Auct. habet, quum pleraeque omnes Bathoni et in vicinia reperiae inscriptiones esse soleant sepulchrales, et ad thermas ac balineas homines affectae valetudinis magno numero confluant, magnoque etiam numero sepulchrum, loco salutis, inveniunt. Ista vero Aquae calidae, sec. LISTERVM, ab antiquissimis temporibus fuerunt celebratissimae.

Art. 20. p. 124. *Historiae Imperatoris TETRICI, per nummos illustratae, Auct. DE HOLS, epitome per IO. WARDVM.* Nummus aureus huius Imperatoris, merito in rarissimis accuratissimis habendus, Numophylacio regio ab Auctore nuper illatus,

illatus, hic pulchre in aere expressus eleganter describitur. Laureatus seditur *Tetricus*, vultu heroico venerabilis, toga palmata indutus, dextra ramum oleae, sinistra sceptrum gerens, cuius apici Aquila Romana insidet, c. inscriptione: IMP. TETRICVS AVG. — Pars numi averſa oculis non patet, numo capsulae aureae anſatae inflato. Ad illa excitata TRES. POLLION. verba: *Claudi Auguſte, Tetricus nihil fuit — aut nihil fit, — aut nihil fecit* — SALMASIVS in *Hiſtor. Auguſta* allegari meruerat, qui poſtreimam lectionem, ex optimo Codice Palatino depromptam, potiorẽ habendam eſſe probabiliter evicit.

Art. 32. p. 217. *Numerus incolarum urbis Briſtolienſis, tum ex catalogo mortuorum, tum ex numero aedificiorum, per decem annos a BROWNINGIO collectus.* Contendit Auct. in civitatibus maioribus incolarum partem viceſimam quintam quotannis decedere, et ex numero domuum incolarum numerum poſſe inveniri. Sed pauciſſimae dantur urbes, maiores, minores, in quibus cuique domui ſex incolae poſſint adſcribi.

Art. 36. p. 239. *Convenientiam tabularum HALLEYI et notionum BVEFFONI, ad ſtabiliendam regulam de probabili vitae hominis duratione, declaravit KERSEBOOM, et ex Gallico tranſtulit PARSONVS.* BVEFFONVM hac in tractatione ſolide refutat Auctõr, et HALLEYI calculum ſimul vindicat.

Vol XLVII. Art. 21. p. 150. *Epitome epistolae, Neapoli miſſae, de Herculaeo, continens deſcriptionem loci, et quidquid ibidem inventum fuit, lectae d. 18. April, 1751.* Poſt nunc exactos 20. fere annos pauca reſtant nondum factis cognita. Attentionem meretur Theatrum, fere integrum detectum, nullis in eodem repertis mortuorum corporibus, quo fabula reſellitur, de eo, interitus ſui tempore, ſpectatoribus reſertiffimo. De ſtatuis iudicatur, tanti illas eſſe artificii, ut tam pulchre delineari vix poſſint; de picturis, tamquam de viſiſſimis cauponarum cimeliis; utraque pingi ab artifice, arte ipſa exempla longiffime exſuperante.

Eiuſd.

Eiusd. Vol. Art. 33. p. 216. THO. PERCIVAL *Observationes de Romanorum coloniis et stativis in Comitatus Cestrænsi et Lancastriensi, Tab. VIII. delineatis.* Non consensit Auct. cum plerisque Antiquariis, nec cum itinerarii ANTONINI commentatoribus; WESSELIUS tamen merita in veterum Romanorum itinerariis, Ao. 1735. edita, non commemorat. Locorum distantias milliariis Anglicis descriptas contendit, et ab HORSLEYO discedit. Exemplis rem illustrat ex altero itinere p. 468. edit. WESSEL. et in tabula adiecta quasi demonstrat; in primis contra CAMDENVM, *Contade* longe probabilius haberi *Kinderton*, quam *Congleton*, et s. p. neque adeo WESSELIUM sequitur, neque illustratorem Britanniae Romanae, ab EDMUNDO GIBSONO splendide editum.

*ADRIANI VAN DORP, ICTI, OBSERVATIONES
ad quaedam Iuris Civilis aliorumque Aucto-
rum loca.*

Traiecti ad Rhen. apud Abrahamum a Paddenburg,
1769. 11. plagg. 8.

Quae res maxime ornant officium eius, qui Critici partes suscipiat, interiores litterae, lectio multa et varia, coniuncta cum iudicii subtilitate in veri falsive discrimine itatuendo, modestiaeque in decernendo, et in dissentiendo obloquendoque humanitas, illa denique temperantia, quae emendandi pruritus frangat magis et debilitet, quam foveat et alat: eas nisi Auctorem huius libelli, omnemque ipsius conatum et laborem instruere et regere dicamus, iniuri profecto et maligni simus. Namque Criticos cautes, sanas, ac modestas, cum regulas sequi, testantur ea, quae in praefatione scripsit, in qua profitemur, se nihil prius et antiquius habuisse, quam ut integritatem verborum restituere, non in elegantia quadam longius repetita et adscititia ingeniorum ostentasse,

tasse, videretur. Et recte sibi persuadet, qui Auctores veteres ab insulsis et importunis correctionibus liberet, eum non minus modesti atque veri Critici officio fungi, et utilem operam praestare, quam si veterum loca a maculis, imperitia librariorum adpersis, repurget. Hinc passim videas in hoc opere, in locis ab Interpretum supervacua crisi defendendis, fere rationes in medium productas cur vulgata lectio retinenda sit, et saepe alios, qui simili dicendi forma utantur, allatos esse scriptores. Quam rationem, auctoritatibus etiam doctissimorum hominum, Bynkershoekii et Dorvillii, quorum testimonium laudat, fultam, intelligentissimè cuique quin probaturus sit, non dubitamus. Capitibus XV. totum opus absolvitur. Latinis solum scriptoribus suum studium dicat, imprimisque Pandectarum auctoribus, quos saepe invitos, multorum officio intemptivo, maleque sedula cura agitados, ad pristinam scribendi libertatem, sui iuris formulam revocat, sociumque se addit Püttmanno nostrati, Viro Consultiss. quem honorificentissime aliquoties nominat, in supervacaneis locorum emendationibus abstergendis. Praeter hos, Historiae Augustae scriptoribus, Lucano, poetae, Grammaticis veteribus, Isidoro, Nonio Marcello, Rhemmio Palaemoni, ceteris quibusdam promiscue, medelam emendando praestitam vidimus; ingenio tamen fere solo, non librorum ope, quos, si commemorat interdum, ab aliis tamen collatos, non a se inspectos, laudat. Ac quoniam difficile est extrahendis quibusdam eorum specimina proponere, cum propter eligendi arbitrium, quod tanta in copia dubitatione cunctationeque frangitur; tum propter lectorum, quales plerique sunt, nostrorum fastidium, quod ieiunitate tenuitateque rerum talium fere moveri solet, illibatas haec dapes remittens iis, quos istis pasci epulis ridet: sufficit, has emendationes in univèrsum laudare, et quasvis bonitatis notas, imprimis facilitatem, in plerisque agnoscere, affirmare. Sed tamen, ut et consuetudini, quin etiam officio nostro defuisse non accusemur,

femur, et eorum, qui non alienis ab his litteris, nostra haec, animis legunt, expectationi inservisse videamur, lubet quaedam sub examen vocare, et oblata hac occasione una *συμφυλολογειν*.

Locum Aelii Spartiani in Severo c. 18. attingit, et ita pag. 16. legit: *qui uxorem Iuliam famosam adulterii tenuit, et eam etiam coniurationis consciam; vel sic: q. v. l. f. a. tenuit, et eam coniurationis consciam*: sed quovis pignore contendamus, locum, ut vulgatur, nempe: *qui uxorem Iuliam famosam adulterii tenuit, etiam coniurationis consciam*, sanctissimum esse, et Salmasii molimina effugere omnino A. debuisset. Vocula, *etiam*, nescimus quomodo minus commode posita visa sit necesse est. Atqui sic obviam habemus apud Horatium, cuius nunc opportune nobis in mentem venit locus IV. od. 6, 19. *Ille*

— — *Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentem
Matris in alvo.*

in quo nempe offendit. Non agnoscimus, quam eidem Spartiano in vita Pescenn. Nig. c. 3. infert. pag. 18. emendationem, in quo officio quod se honeste gessit, iucundissimum fuit Severo, quod ita accipi vult, *gessit, id i. f.* Videamus vulgata: sic autem illa, in quo officio quod se honeste gessit, iucundissimum fuit Severo, quo nihil melius, et latinitatis rationi convenientius, nec opus aut Salmasii *iucundissimus*, aut nostri infertione *res id.* Omnino, quoniam Vir doctus hic valde iactat hoc remedium, quo, pictura litterarum diversa, litterae, syllabae, quin et integrae voces geminantur, putamus id quidem quibusdam legibus, quas negligere nefas sit, contineri, et cautione quadam iis, qui eo uti velint, opus esse. Arbitramur enim, ei locum non esse tum, cum, ut in his verbis, conduplicandae tali modo voces et syllabae, commate, vel alia interpunctione separantur. Certe in Pandectis Florentinis, in quibus hoc scripturae compendio nihil frequentius, nusquam id factum meminimus. Deinde scribendi

dicendique elegantiae, quae absque alia norma solo saepe aurium iudicio cognoscitur, ratio in his habenda. Quod utrumque cum non observasse reperiantur, qui, inprimis in Pandectarum locis, praesertim obvio et exposito scripturae, emendandique exemplo invitati, certatim utuntur, vanas saepe et ineptas tales esse correctiones nemo dubitet. Non erat p. 21. sollicitandus Rhemmii Palaemonis in Different. Sermon. locus, ut legeretur: *Monstrum quod contra naturam cognitam egreditur, ut serpens cum pedibus aut cum alis*; audiamus enim ut olim ediderat Dorvillius Observ. Misc. Nov. T. IX. *Monstrum quod contra naturam cognita egreditur, serpens c. p. a, c. a.* Nihil in hac structura verborum vitii, quibus dicitur monstrum esse, quod *ad contra naturam h. e. naturae legibus neglectis, cognita, i. e. usu perspecta, obvia, explorata, egreditur, i. migrat, ab iis recedit.* In Spartiano autem, loco citato, cuius pag. 26. mentionem facit, *bibunt* cur manere non possit, quod mox de potatione sequatur, et necessario aliquam correctionem in *nitent*, aut *vivunt* requirat, non videmus. Nam *bibere et potare* iunguntur etiam apud Plautum Curcul. Act. I. Sc. I, v. 88. quo loco ad discrimen horum verborum demonstrandum utitur Aufonius Popma, noto de differ. Verborum libello. In loco autem Ulpiani L. 6. §. 2. D. ad Senatusc. Trebell. male damnasse virum doctum emendationem Ruckeri Observ. p. 91. putamus, qua verba ita leguntur: *Sed est verius eoque iure utimur ut hoc Senatusconsultum ad intestatos quoque pertineat, sive legitimi sive honorarii sint successores: sed et ad filium qui in potestate est. §. 2. Hoc Senatusconsultum locum habet et in c. n.* Nempe translocato paragraphi signo, cum antea verba, quae nunc novam paragraphum incipiunt, superiori intexebantur, sic: *Sed et ad filium qui in potestate est hoc Senatusconf. l. h. in quo sane consti. actio vehementer vacillat.* Nihili videtur emendatio Taciti Ann. IV, 34. in defendentis se Cremutii verbis: (*Titus Livius*) *Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones et parricidas, quae nunc vocabu-*

vocabula imponuntur saepe, at insignis viros nominat, sive ut H. I. Arntzenius vult, saepe autem i. v. n. Numme haec vulgata lectione melior sit, quae sic habet: *nusquam latrones et parricidas, quae nunc vocabula imponuntur, saepe ut insignis viros nominat, i. e. saepe eorum tanquam insignium virorum mentionem facit.* Multo deterior vulgata in A. Corn. Celsi de Arte dicendi libello, qui tamen ab aliis Iul. Severiano adtribuitur, a Fabricio T. III. Bibl. lat. p. 760. inserto, est eius a V. D. facta emendatio: *Qui vagi ac fusi rapere potius affectus, quam disputationibus persuadere didicerunt.* Qui ad concinnitatem attenderit, facile perspiciet, melius habere vulgatam lectionem: *rapere potius affectibus, quam disputationibus persuadere didicerunt.* Affectus enim intelligendi sunt oratoris, Graecis *πάθος*. Deterior quoque quae pag. seq. 99. Lampridio in Alex. Sev. c. 4. fit emendatio: *Quum antea salutare principem non liceret, quod eos videre non poterant,* i. e. homines, prae vulgata, *quod eos videre non poterat,* in qua nec Casauboni nec Gruteri offensione turbati, secure eos intelligamus, *salutantes.* Sic Graecos post verbum praecedens saepe admittere ellipsin nominis cognati, Hemsterhufium ad Aristophanis Plutum demonstrare meminimus, et Valckenarium ad Euripidis Phoenissas — — pag. 9. Pag. 43. attingit locum Sulpicii Severi I, 34. *Mox a Domino monitus David regali unguento perlinxit, parvum etiamnum puerum, sub patre agentem, pastorem ovium, adustum saepius cithara canere.* Iubet enim nos legere distinctione remota, *sub patre agentem pastorem ovium,* in quo ei non paremus. Sub patre agere sc. vitam, est sub manu, potestate paterna esse. Nullum quoque sensum idoneum elici posse ex iis, quae apud Scholiaften Germanici pag. 132. ed. Sanctandr. leguntur scribit p. 147. verba autem sunt: *Dicitur autem a Neptuno missus ad Cepheum propter invidiam Nereidis, a qua contra Cassiopeiam et Andromedam exardebat propter nimiam pulchritudinem: ut igitur omnia probe consistant, reponendum putat, Nereidum quae contra C. et A.*

exardescabant p. n. p. Sed vulgata tamen lectio sententia non caret. *A qua est, qua spreta, relicta; reliqua facilia sunt.* Sic Terentius Andr. A. 1. S. 1. 49. — *ita ut ingenium est omnium hominum ab labore proclive ad lubricitatem.* Iam porro non agnoscimus Plinio L. XII. cap. 1. illatam correctionem, cuius haec verba sunt: *Singuli autem (onagri) feminarum gregibus praesunt. Nascentibus masculis celant, et testiculos eorum morfu detruncant: quod tamen cauentes matres eos in secretis locis occultant.* Quaerit enim pag. 150. quid hic illud *celant*? lege: *nascentes masculos castrant*; satis pro imperio. Hoc si procedat, quorsum valebit quod sequitur: *et testiculos eorum morfu detruncant.* Cur igitur non *celant* feramus, nimirum ut dicantur gravidas feminas custodire, ut videtur intellexisse Bochartus Hierozoic. P. I. L. III. c. 16. Legitur apud Nonium Marcellum cap. 4. n. 55. *Cunctari est dubitare et dissipare*; scribit V. D. p. 152. non se videre, quatenam sit inter *dubitare* et *dissipare* convenientia. Recte. Nec nos videmus. Nihilominus tamen nolumus cum eo legere *deliberare*, nam id nimis recedit. Verius forsitan *dissidere*, quod totidem litteris, et minima mutatione constat. *Cunctari* autem pro *dissidere*, *timere* dici, et Graeci verbi *ἀνεπίσταν* usus, de quo egit Ruhnkensius ad Timaei Glossarium, et ista Ciceronis docent: *Cunctator esse noli, et illud γυμνασίου ἀνεπίσταν non modo ad arrogantiam minuendam dictum puta, sed etiam ut bona nostra noscimus.* Nec minus commode legerimus, *desperare*, quod eodem redit. Quae autem in fine huius capituli, adeoque ipsius libelli, a pag. 153. de nescio quibus tautologiis apud optimos auctores occurrentibus disputantur, ea nec scribi, nec agnosci posse videntur ab eo, qui satis subtiliter et eleganter de his iudicet. Velimus etiam, ut, quod inprimis a Critici persona exigendum videtur, V. D. stilum ita temperasset, ut non tam crebro ab norma probae Latinitatis recessisset,

*ANALECTA MONUMENTORUM OMNIS AEVI
Vindobonensia, opera et studio ADAMI FRANCISCI
KOLLARII, Pannonii Neesoliensis, Mariae Theresiae
Aug. a consiliis, et Aug. Bibliothecae Vindobonensis
primi Custodis. TOMUS I.*

Vindobonae, typis et sumptibus Ioannis Thomae
Trattner. Anno MDCCLXI. in fol.

Non diutius differre possumus recensionem Operis, in quo tot tantique inveniuntur bonarum litterarum thesauri. Prius vero quam ipsam operis recensionem aggrediamur, dicendum aliquid est de eo in univcrsum, tituliue ratio explicanda. Quo in negotio ut Lectoribus satisfaciamus, initium sumendum est a Commentariis Lambecianis, ab iisque totum Kollarii consilium repetendum. Diversa scilicet fuerunt eruditorum hominum de isto Lambecii opere iudicia. Aequissime vero Cl. Editori iudicasse vili sunt ii, qui commentaria ista multis *παρέρχουσιν*, atque utilissimis quidem, sed parum opportunis accessionibus, onerata potius quam ornata esse existimarunt. Fuit enim illud, monente Kollario, sive temporis illius, sive Lambecii ingenium, ut quancunque rem haberet in manibus, in eam, quae ratione quapiam convenire viderentur, congereret comportaretque omnia, atque adeo plurima Commentariis suis infereret, quae separato in volumine commodius fuissent reperia, et iucundius utiliusque lecta. Neque vero putandum est, digressiones istas exigui esse pretii, imo vero ita eae a viris doctis fuere aestimatae, ut Muratorius, Pezius, Stadenius, opera sua locupletarent eas, Montefalconius vero in praefatione ad biblioth. Coisl. praeclaro fructu haud carere, scribere non dubitaret. Et doctissimus Kollarus certum sibi exploratumque esse fatetur, meliorem Commentariorum Lambecianorum partem, in his ipsis *παρέρχουσιν*, in his digressio-

digressionibus esse, atque hanc ipsam causam fuisse, cur eadem diligenter collectas Volumini huic includeret, *Anales Historum Vindobonensium* nomine insigniret, typisque iterum vulgandas curaret. Gratiam igitur vir doctissimus apud aequos rerum aestimatores inuisse putandus est, quod tot praeclara veterum opuscula, dissertationes, additamenta Lambecii, in pluribus antea Voluminibus sparsa, in unum corpus coegit, plurima praeviis monitis, adnotationibus, emendationibus, diligentius explicuit, vel correxit, prolatis denique quibusdam monumentis adhuc ineditis auxit. Iam vero progrediendum est ad ipsa monumenta hoc volumine comprehensa. Sunt ea numero XXVI. quae singula paulo diligentius indicabimus.

I. Constitutiones fratris Gwidonis (tituli S. Laurentii in Lucina Presbyteri Cardinalis et Apostolicae sedis legati,) pro vulgatae in Concilio Provinciali Vindobonensi, sive Viennensi in Austria, quarto Idus Maii Anno Domini MCCLXVII. Pontificatus Clementis IV. anno tertio. Hae constitutiones vulgatae sunt post Lazium, Canisium, Binium, a Lambecio in Commentar. Lib. II. cap. 3. a pag. 61. ea ex causa, quod urbs Viennae in iis non per *ro* V sed W scripta occurrit; unde facile intelligitur, quam gravem scilicet ob rem, quamque opportuno loco, eae a Lambecio fuerint editae. Post Lambecium denuo illas vulgavit Harduinus, et Nicolaus Coletus. Doctissimus igitur Kollarus septimo eas recudi hoc Volumine curavit. Neque vero necesse est plura de his constitutionibus monere, quum saepius fuerint editae, virisque doctis satis sint notae.

II. Decreta Canonica, a fratre Gwidone, tituli S. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, ex Concilio Provinciali Viennensi, anno MCCLXII. celebrato, Hungaris data. Decreta haec primus in lucem protulit Lambecius, Commentar. Lib. II. cap. 3. a pag. 68. unde ea secundo Harduinus

nus vulgavit, et ex hoc Coletus, et Carolus Peterfy in Provincialibus conciliis regni Hungariae, ediderunt.

III. Rationarium Austriae et Styriae, ab Helwico Thuringo, Ottocari, Regis Bohemiae, Ducis Austriae et Styriae, et Marchionis Moraviae, Notario; partim sub ipso rege Ottocaro anno 1265. et 1267. partim autem post annum 1273. sub Rege Roman. Rudolpho primo compositum. Et in hoc Rationario urbs Vienna per τδ W non V scribitur, idcirco toto libri secundi capite quarto recensuit id Lambecius, quam recensitionem Cl. Kollarius hic inferendam curavit. Dedit vero Lambecius non nisi utriusque Rationarii initium, praemissa brevi introductione. Utriusque editionem Gentilottus et Nesselius olim receperant, et profecto digna ista Rationaria dicit esse Kollarius, quae ad non modicam illustrationem tam chorographiae utriusque principatus, quam familiarum, consuetudinum, monetae, iudiciorum, aliarumque antiquitatum istarum regionum, in lucem aliquando emittantur.

IV. Statuta et privilegia inclytae Academiae Vindobonensis. Horum a Lambecio *avatus* editorum eadem illa ratio fuit, quam praecedentium fuisse diximus. Privilegia haec et statuta, quae Lambecius Lib. II. cap. 5. ex duobus codicibus MStis Caesareis edidit, duplicis sunt generis; alia pontificia et Caesarea, alia generalia et particularia. Recusa iterum sunt, ex hoc Lambecii exemplo, Vindobonae. Neque ista statuta legisse aliquem poenitebit; ex iis enim, quae fuerit vera Vindobonensis academiae origo, quibus ea ab initio legibus et privilegiis ornata fuerit, optime perspicitur.

V. Statuta et privilegia Academiae Vindobonensis recentiora, sive Sanctio Pragmatica Friderici II. Imperatoris. Recentiora ista Academ. Vindob. statuta, ad preces multorum, in lucem protulerat Lambecius, in Appendice Libri

sexti Commentar. Additam. III. Monuit quaedam de iis Cl. Kollarus, quae scire non inutile erit. Anno scilicet 1551. Ferdinandus I. Patres e Societate Iesu Viennam accersiverat ea mente, ut subsidiariam Academiae operam docendo navarent, adsignatis eisdem duabus primariis lectionibus, scilicet Professuris theologicis, in perpetuum. Anno 1623 Ferdinandus II. praesenti sanctione pragmatica Patres e Societate Iesu memoratae Academiae innexuit, et cum ea in unum veluti corpus redegit ac conflavit, data illis amplissima potestate docendi litteras humaniores, linguam Latinam, Graecam, Hebraicam, Philosophiam denique omnem ac Theologiam, minime tamen a legendis Theologiae professoribus aliis, qui ex veteri instituto prius docuerant. An vero hac sanctione, id quod ea spectabat Imperator, publicae scilicet utilitatis incrementum, effectum fuerit nec ne, id Cl. Editor aliis iudicandum relinquit.

VI. Recensio Statutorum et Privilegiorum regiae Academiae Parisinae. Vindobonensem Academiam Statuta sua a Parisina accepisse, monet Kollarus. Inde Lambecio, Libro Commentar. secundo, ratio sufficiens visa est, de illius quoque Academiae privilegiis et Statutis agendi. Exstant ea in duobus codicibus manu exaratis, qui in bibliotheca Vindobonensi inveniuntur. Lambecius unius tantum codicis recensioem dedit, variantibus solummodo lectionibus ex altero decerptis. Kollarus autem, relicta Lambecii recensione, ex altero quoque codice monumentorum integrum catalogum exhibuit. Ex digni profecto erant isti codices, qui diligenter excuterentur, cum multas alias ob causas, tum quod inter omnia iis comprehensa Diplomata nullum anno 1199. sit antiquius. Quo lubentius accedunt viri docti sententiae, fundationem Parisiensis Academiae, (si nomine academiae intelligatur non quodcumque collegium litterarium, sed tale duntaxat, in quo per specialem principalis privilegii praerogativam, quatuor, ut vulgo vocantur, Facultates ho-

rent,

rent.) perperam tribui Imperatori Carolo M. revera autem attribuendam esse partim quidem Regibus Galliae, Ludovico VII et filio eius Philippo II. partim vero etiam celeberrimo Theologo Petro Lombardo, qui sub duobus illis regibus Episcopatus Parisiensi praefuit. •

VII. Recensio quatuor et viginti manu exaratorum codicum Caesareorum, ad vitam et res gestas Caroli M. pertinentium. Nostra quidem sententia, haec, quae iam ex Analectis Vindobonensibus indicamus monumenta, Carolum M. spectantia, omnium sunt praestantissima. Hic Theologi, hic Icti, hic historici, hic critici, plurima inveniunt lectu iucundissima. Sed non necesse est commendare monumenta, ex Commentariis Lambecii abunde iam nota. Non tamen silentio praetereundae sunt observationes, quibus Lambecianae codicum istorum recensione ornatae sunt, sed quaedam earum in medium proferendae. Ad recensionem secundi inter codices ad vitam Caroli M. pertinentes, Editor cum Gentilotto, cuius verbis atque auctoritate saepius utitur, in nota quadam adversus Lambecium ostendit, librum Sacramentorum, qui in isto codice comprehenditur, non esse eum, quem Hadrianus Pontifex Rom. Carolo M. misit. Agnoscit quidem Gentilottus codicis praestantiam, sed ita, ut illius aetatem Saeculo nono putet circumferendam. Facta enim est in Sacramentario Caroli M. ut *Imperatoris* mentio, adeoque codex post delatum demum Carolo M. imperium, atque adeo post mortem Hadriani, exaratus est. Quae ad recensionem tertii monumenti ad Carolum M. pertinentis, codicis nimirum, ut vulgo vocatur, Carolini, monuit Cl. Kollarus ea valde placent. Scilicet brevem accuratamque illius historiam dedit, ei, qui in historia non plane hospes esse velit, scitu admodum necessariam. Inter alia, istius codicis editionem a Passioneo, Viro summo, coeptam commemorat. Sed sciendum est, laborem hunc a Passioneo non fuisse absolutum. Enimvero, eo ipso fere quo haec Analeceta vulgata sunt,

sunt, tempore, Codicem Laue Carolinum *Cuictanus Cerni* in Monumentis domnatiois pontificias, auctore sualoro-que Passioneo, accuratissime eadet. Si quis igitur optimam Codicis Carolini editionem inspicere velit, laudatus Cernii liber consulendus est. Quum recensio septimi Codicis ad vitam Caroli M. pertinentis, non valde diligens sit, recte fecit Kollarius, quod in notis diligentiorum eiusdem codicis recensione, a Gentilotto factam, apposuit. — Nonus codex continet vitam Caroli M. ab Anonymo quodam auctore sub Friderico I. Imperat. circa an. 1165. conscriptam. In nota, Lambecianae huius codicis recensione adiecta, cum Gentilotto observat Kollarius, non animadvertit Lambecium, non modo praefationem generalem istius codicis, sed et eius fragmenta quaedam, ex codice coenobii Corfendonceni, prolata fuisse a Bollandi ad diem 28. Ianuarii. Accidit quoque Lambecio, ut codicem decimum quintum, Annales Francorum continentem, pro nondum edito censeret. At enim vero, monente Gentilotto, istos Annales diu ante Lambecium, ex codice Bibliothecae Regis Galliae, vulgaverat Querectanus, Scriptor. Hist. Franc. Tom. III. pag. 504. In Codicis undeviginti recensione, qui vitam Caroli M. ab Eginhardo scriptam continet, optabat Lambecius, ut istius codicis exemplum manu scriptum cum impressis editionibus accurate conferretur. Idem et optabat, propter codicis probitatem, Gentilottus. Quorum votis satisfactorum se esse promittit Kollarius. Atque istis promissis ut stet vir doctissimus, vehementer optamus. Appendicem codicis viginti, vitam Ludovici pii continentis, se in alio ullo libro invenire haud potuisse, fatetur Lambecius. At reperiri potuisse opusculum in Scriptoribus Rer. Germ. a Culpisio editis, bene monet Cl. Kollarius. Quae Lambecius ad Codicem vigesimum secundum, Biblia Latina studio Radonis n. 795. exarata, docte monuit, iis multa addidit Cl. Kollarius, ex commentariis Gentilottianis desumpta, quae, quum dili-

gen-

gentilnam huius codicis recensionem exhibeant, lubentissime legimus.

VIII. Ex historia Austriaca haecenus inedita *Henrici Gundeſingii*, Pars tertia typis a Lambecio vulgata, cum appendice de ſucceſſione comitum Teriolenſium. Ad huius codicis recensionem haec ſere notavit Cl. Editor, eſſe eum ſub initium fabulis iam expoſitis referunt, mirari tamen ſe, illam hiltoriae Austriacae partem Scriptoribus rerum Austriacae non inſertam, atque ab Hieronymo Pezio, poſt alia ex Commentariis Lambec. edita, aut non viſam, aut neglectam fuiſſe. Et veriſſimum proſecto eſt, ſi fabulas quasdam exceperis, egregiam, huius libri ope, hiltoriae Austriacae lucem affundi poſſe.

IX. Ill. Viri, *Io. Jac. Fuggeri*, deſcriptio Germanica praelii Granſcenſis, a Lambecio in Latinum ſermonem converſa, in qua celebris ſit memoria cimeliorum *Caroli Pugnacis*, Ducis Burgundiae. Ornatum eſt hoc opusculum tribus tabulis aeneis, in quibus cimeliorum, Carolo Pugnacis, Burgundiae duci, in praelio Granſcenſi 1476. creptorum, imagines conſpiciuntur.

X. Vetuſta quinque monumenta, ad hiltoriam celeberrimi in Inferiori Austria Mellicenſis coenobii Ordinis S. Benedicti pertinentia, videlicet: 1) Hiltoria martyrii et miraculorum S. Colomani; 2) Hiltoria de beato Gothhalmo; 3) Hiltoria de particula S. Crucis, quae in coenobio Mellicenſi adſervatur; 4) Hiltoria fundationis coenobii Mellicenſis; 5) Epitaphia Marchionum et Marchionillarum ex Stirpe Babenbergia, quorum oſſa in coenobio Mellicenſi ſecundum divini Servatoris adventum expectant. Haec hiltoria, poſt Lambecium, monente Cl. *Kollario*, vulgavit *Alſebnus Schramb*, in opere quod Chronicon Mellicenſe inſcripſit; autem multo diligentius edidit *Hieron. Pezius*, in

Scriptoribus Austriacis. Quod autem auctorem primi opusculi attinet, recte cum quibusdam observat *Kollarus*, male statuisse *Lambecium*, *Erchinfridum* eorum scriptorem, *S. Colomani* aequalem, fuisse, cum ille integro Saeculo, eoque amplius, post hunc vixerit.

XI. Theodorici Thuringii, de vita, morte, miraculis, *S. Elisabethae* Appendix. Quae ab Theodorico Thuringio, *Elisabethae*, *Ludovici Pii Thuring.* et *Hass. Landgrav.* uxoris, scripta est historia, eam omnium primus edidit *Henricus Canisius* in antiqu. lect. Sed observavit *Lambecius*, codicem huius historiae *Viennensem*, appendice illa, quam iam indicavimus, esse auctiorem; quin *Gentillottus* monuit, non ea illum duntaxat parte ampliorem, sed integro libello de miraculis *S. Elisabethae*, sumto ex *Conradi Marpurgeri* libello, a *Leone Allatio* in *Symmictis* Lib. I. a pag. 269. edito. Haec si nota fuissent tum *Cl. Basnagio*, antiquas *Canisii* lectiones denuo edenti, tum *Schwandtnero*, *Scriptores Rerum Hungar.* in bibliotheca *Viennensi* indaganti, procul dubio eruditos in usus iam pridem fuissent conversa.

XII. Vetusstae memoriae historiam monasterii *Cluniacensis* in *Gallia*, et *Gemblacensis* in *Brabantia*, illustrantes, videlicet: 1) *Officium ecclesiasticum* in honorem *S. Morandi*, monachi *Cluniacensis*, cui intexta est eiusdem *Sancti* vita, ab anonymo quodam, et, ut videtur, coetaneo scripta, et in lectiones sex divisa. 2) *Narratio de elevatione corporis S. Guiberti*, sive *Wiberti*, fundatoris *Coenobii Gemblacensis*, composita a *Sigeberto*, monacho *Gemblacensi*: cui iunguntur diplomata *duo* *Otonis I. Imp.* et *Benedicti VII. Pont. Max.* de privilegiis monasterii *Gemblacensis*. 3) *Narratio incendii*, quo anno 1137. *Gemblacense* monasterium confragavit.

XIII. *Vita S. Remigii Archiepiscopi Rotomagensis*. Haec vita quum nec in *Martyrologio Rom.* nec in *Ferrarii* catalogo

catalogo generali Sanctorum, nec in Laurentii Surii Sanctorum historiis, nec in Io. Bollandi et Godefredi Henschenii Actis Sanctorum occurrat, digna visa est Lambecio, quae in lucem proferretur, et Kollario, quae in Analectis his locum obtineret.

XIV. Vita S. Firmini, Episcopi et Confessoris. In eodem, quo S. Remigii vita, codice exstat, invenitur quoque, monente Kollario, Firmini vita, cuius festum celebratur Ucetiae in Gallia Narbonensi. Divisa autem est in novem lectiones; et quoniam non exstabat apud Surium, integra a Lambecio edita fuit libro comment. II. excepta duntaxat lectione septima, quae in exemplo Caesareo desideratur.

XV. Calendarium Rom. ethnicae vetustatis, sub Imperat. Constantio, Constantini M. filio, circa annum 354. compositum, et Valentino cuidam dedicatum. Lambecius putabat, eum, in quo Calendarium hoc continetur, codicem, eundem esse, quo olim in conficiendis in Chronicon Cassiodori commentariis Cuspinianus usus fuerit. In quo errasse Lambecium Gentilortus arbitratus est. Sed docte illum contra hunc defendit Cl. Edicor, cuius eruditam super hoc Calendario disquisitionem lubenter legimus. Adiectae etiam sunt Lambecianae Calendarii istius recensio imaginum Mensium eo pertinentes, summa diligentia delineatae, atque aeri incisae.

XVI. De Carnuto, deque prisca eius urbis reliquiis a Lambecio detectis. De Carnuto, nobili olim superioris Pannoniae urbe, dissentientes Lazii et Cluverii rationes ut expendere Lambecius, monente Kollario, plus vice simplici Hamburgum Austriae, in rudibus Romani Carnunti situm, adiit, cui diligentiae meletema, cuius titulum posuimus, debetur.

XVII.

XVII. Charta Ravennensis. Hanc chartam, docente Kollario, in arcē Ambrosiana apud Oenipontum in Terioli reperit olim Lambecius, sed ea tam intricata lectuque difficilis erat, ut aëque intelligi, neque legi posset. Eruditissimus Mabillonius, in opere de re diplomatica p. 460. hunc Lambecii nodum Gordium non secuit, sed solvit. Nam, tradente porro Kollario, non dictam modo chartam, a Lambecio Chalcographi opera evulgatam, iterum edidit, sed, quae summa rei erat, legit etiam, et quam utilitatem ferret doctis annotationibus ostendit, *Ravennensis* denique nomen indidit. Scriptura est Italico-Gothica, et insignem venditionis formulam continet. *Ravennensem* appellavit a loco ubi scripta est CIV. Hoc, inquit Mabillonius, autographo vix ullum antiquius invenire hæctenus licuit.

XVIII. Celeberrimorum Virorum, *Augerii Busbeckii*, *Ioannis Sambuci*, *Henrici Savillii*, ad *Hugonem Blotium*, Aug. Biblioth. præfectum, epistolae quaedam, quibus accessit una I. A. *Saraceni* ad *Sambucum* de Dioscoride Graece et Latine edendo, adhuc inedita. Multa profecto his epistolis insunt, quae legisse neminem poeniteat. Nam quod ex iis praecipue ad illarum lectores redundat commodum est hoc, quod earum ope variae res, ad viros qui eas scripserunt, istudque quo vixerunt aevum pertinentes, perspicui illustratque possunt. Nec minorem utilitatem habent.

XIX. Clariss. Virorum, *Petri a Valle*, *Thuani*, *Scheideri*, *Ducaei*, *Sirmondi*, *Savillii*, *Drimplii*, et *Holfstenii*, ad *Sebastianum Tengenelium*, Aug. Bibl. Præfectum, Epistolae. Ex epistolis his, partim incredibilis in cultu et studio orientalis philologiae *Tengenelii* ardor elucet, partim multa de egregio codice MSto Caes. Nicephori Callisti, quem *Tengenelius Frontoni Ducaeo* Lutetiam Parisiorum miserat, lectu non iniucunda, cognosci possunt.

XX. Prisca quaequam monumenta, ex quibus dilucet, illustriſſimam gentem Fürſtenbergiam Rudolpho I. Imper. Auguſtaeque eius domui cognatione iungi. Mirum Lambecii in edendis biblioth. Vienn. Commentariis *παράγωγον* ſtudium, ſi ex quo alio eius opuſculo, certe ex hoc apparet, quod adeo iure huic Analectorum Volumini inferum eſt. Scilicet, Lambecius ad epistoſas, de quibus ad num. XIX. diximus, monuerat, Codicem MStum Nicephori Calliſti duodecim fere annis in Gallia haefiſſe, nec prius quam a. 1627. cura Illuſtriſſimi Comitis de Fürſtenberg, ex legatione Gallica Viennam reducis Bibliothecae Caefareae redditum fuiſſe. Ut igitur gratum, Bibliothecae nomine, erga Illuſtr. domum Fürſtenbergiam teſtaretur Lambecius animum, ea memoriae prodidit, quae hic num. XX. apparent.

XXI. *Lucae Hoſſenii*, Vaticanae Bibliothecae Praefecti, ad Petrum Lambecium nepotem ſuum, Epistoſae duae et viginti. Ex his epistoſis ſtudioſa litterarum iuventus, ſi legere iſtas voluerit, utilitatem capiet non contemnendam. Etenim et litterarum feliciter tractandarum, et itinerum adquirendae eruditionis exquiſitionis cauſa inſtitutorum ratio, tam egregie oſtenditur, ut nullum fere ſciamus librum ea de re tam accurate, tam ſuaviter tradentem, quam haec quidem epistoſas.

XXII. Doctiſſimorum Virorum icones et vitae, compendio exhibitae, qui Saeculo decimo quinto, poſt captam a Turcis Conſtantinopolim, litteras Graecas Italiae intulerunt. Recte vero monuit Cl. Editor, dignos eſſe viros hos longe eruditiſſimos, quorum memoria ad poſteros propagetur; hos enim florentium per Europam litterarum, fructusque inde in omni vita pervenientis uberrimi, *ζῶπυρον σπέρμα* iure dici.

XXIII. Sinarum ſcientia politico-moralis, ſecundum authenticum exemplar a R. ac Cl. Viro *Proſpero Intorcetta*,
S 5 Siculo,

Siculo, e Soc. Iesu, partim quidem anno Christi 1667. in urbe Quam-Cheu, Metropoli Sinensis provinciae Quamtum; partim autem a. 1669. Goae in India intra Gangem, primum in lucem editum. In hoc monumento praecipue animadvertenda est narratio vitae Confucii, quam ex ipsis antiquis documentis Sinicis defumtam, una cum *Sinarum scientia politico-morali*, hic Prosper Intorcetta S. I. latino sermone edidit.

XXIV. Specimina vestitus Sinici virilis et muliebris: virilis quidem *Xun Chi*, Tartarorum ac Sinarum Regis, item Cl. ac R. Viri *Io. Adam. Schall*, Colonienfis, Regis Chinenfis Monitoris, e S. I. muliebris autem illustri cuiuspiam matronae Sinensis, potionem ex herba Thee decoquentis, adstante puella, et focum flabello excitante. Quum in opere Sinico Latino, de quo paullo antea sermo fuit, *Xun-Chi*, Tartarorum ac Sinensium Regis, et *Io. Adami Schall*, e S. I. frequenter fieret mentio, placuit Lambecio utriusque imaginem exhibere, summa diligentia et fide delineatam, et aeri incisam, secundum authenticas tabulas pictas, quae Leopoldo I. ex ipso Sinarum Regno transmissae fuerant. Addidit etiam propter eos, qui talium rerum curiosi sunt, ex elegantissima Biblioth. Caesar. tabula Sinensi, imaginem vestitus Sinici muliebris. Et quum Cl. Kollarus *παερίγραφοις* haec ad numeraret, cum ipsas imagines diligenter sculptas, tum Lambecianam descriptionem earum, Analektorum operi recte inferendas censuit.

XXV. Res historiae naturalis quaedam, videlicet dentes, gigantaei vulgo dicti, re ipsa *λιθώματα*, sive corpora alia, aut dentes animantium, in lapidem maiori mole indurati; frumentum trecentorum et amplius annorum; pullus gallinaceus biceps. Varias hic ex historia naturali res memorabiles narrantur, effigieque sua proponuntur, quas praecipue naturae scrutatoribus iucundas fore arbitramur.

XXVI.

XXVI. M. Grunnii Corocottae Porcelli Testamentum. Sciendum est, testamentum quoddam Afini vulgasse Lambecium, argutias rusticas et verniles potius, quam impias continens. At quum id vitio illi a quibusdam datum fuisset, horum gratia testamentum Corocottae Porcelli edidit, atque eruditissimis adnotationibus illustravit.

Et haec sunt documenta primo hoc Analectorum Vindobonensium Volumine comprehensa. Dignus profecto est Kollarus V. ill. qui propter laborem in edendo Opere illo collocatum laudetur celebreturque.

ADRIANI KLUIT VINDICIAE ARTICULI ὁ, ἡ, το,
in Novo Testamento. PARS PRIOR,
TOMUS PRIMUS.

Trai. ad Rhen. ap. Abrah. Paddenburg, 1768. Alph. 1. in 8.

Magna est, et maior fortasse quam vulgo existimatur, in usu Articuli ὁ, ἡ, το, ἀνεξήγητα adhibita a Scriptoribus N. T. quae rite observata mirum in modum adiuvat interpretationem locorum difficillimorum; neglecta vero, vel non intellecta potius, non dici potest quantis difficultatibus impediatur interpretes, lepidissimisque saepenumero ineptiis locum faciat. Sunt enim non pauci, qui in utramque partem gravissime peccent, et vel de rebus magis quam verbis solliciti, plane contemnunt articuli huius usum, ut rem levissimam, et indignam plane, in qua explicanda, utpote unius tantum litterulae voce, diu haereas; vel in eo interpretando nimis subriles sint, et, plane ut Iudaeorum magistri, in quocumque apice litterarum montes sapientiae quaerant. Atque hi sunt eximii illi, si diis placet, interpretes, qui cum e Lexicis triobolaribus pendere cogantur, destituti usu linguarum idoneo, omninoque accuratam earum scientiam, scilicet

licet quoniam ipsi non habent, despiciant, atque aliis quoque ut rem inutilem, immo ad salutem perniciosam, et, uti loqui solent, gentilem, studiosissime vitandam serio commendent, omnia replent emphasibus, existimantes, in eo se facere quod dignum sit divinitate Scripturarum Sacrarum. Quae oratio cum admodum blandiatur adolescentulorum mollium oscitantiae, habeaturque saepe a viris non in minima dignitate constitutis; non est quod mireris, adolescentulos illos credulos, et divina quasi de coelo tertio deportata audire nihil certius existimantes, speciosa hac oratione decipi. Eo magis opus esse videtur, pernicioso huic errori occurrere, et qui eo capti tenentur, ab eo, si fieri potest, reducere, et alios, ne ad eum seduci se patiantur, serio monere.

Atque hanc rationem sequitur Cl. Kl. in edendo hoc opere, cuius partem indicamus lectoribus; quod ut eo lucentius intelligatur, totam totius operis rationem indicabimus, et deinde, quid in hoc Tomo egerit, breviter videbimus, atque ita offensionem minuere tentabimus, quam fortasse primo adpectu habere posset hoc Opusculum. Ac primam quidem occasionem refert dedisse locum difficillimum Luc. II, 1. 2. qui est de censu, auctore Augusto, in universo orbe Romano acto. In quo explicando cum maximopere se torquere videret interpretes, maximam difficultatem observabat esse in duplici censu, de quo in loco illo sermonem esse putarent, cum tamen, re accurate considerata, sit manifestum, neutiquam duplicem, sed unum eundemque, Christi nati tempore quidem indictum, sed Quirini, Syriae Praefidis, aetate demum, (hoc enim significare *πρώτην*, nec esse, ut volunt viri summi, pro *πρωτέα*.) factum esse. Cui sententiae existimavit multum lucis affundi posse, si rationem Articuli graeci, eiusque usum in substantivis, cum adiectiva iis adiciuntur, clarius exponeret, atque ingens discrimen ostenderet inter adiectiva, quibus articulus adiectus, sit et quae eo destituerentur. Quae cum ageret, eo delatus est,
ut

ut collatis inter se locis N. T. quamplurimis, tantam, tamque egregiam in usu loquendi Scriptorum Sacrorum Articuli convenientiam deprehenderet; quam, cum nusquam explicatam reperiret, cognoscere paulo accuratius operae pretium existimaret; quo factum est, ut ex observationibus, quas sibi collegerat, praeter spem, harum Vindiciarum edendam occasionem nancisceretur.

Iam in eo ita versabitur, ut non de una hac vocula, verum de universa linguae ratione, de sententiarum nexu, atque rerum verborumque inter se coniunctione, praecipiat, quae non possunt sine accurata Articuli scientia intelligi. Igitur, quae est omnium linguarum consuetudo, hunc Articulum cum Graecis communem habentium, ut certas leges habeant, quae sine iusta reprehensione, neque a scribentibus, neque a loquentibus negligi possint; eam quoque in Article graeco obtinere docebit, atque usu eius ad normam fixae cuiusdam analogiae exacto, certisque legibus adstricto, tot tantisque erroribus, ex negligentia, seu potius harum linguarum inscitia, commissis, cavebit: atque ita locis S. litterarum permultis lucem aliquam affundere, vel vindicare ea ab importunis aliorum criminationibus, ineptisque interpretationibus, conabitur. Quanta inde ad meliorem Scripturarum S. intelligentiam redundatura sit utilitas, nemo non videt harum rerum peritus. Nec minor ea erit, quae ad usum criticum pertinet. Etenim cum nullum cuiusquam Scriptoris S. verbum, sine Codicum scriptorum, (addendum erat: vel Versionum antiquarum, vel doctorum ecclesiae veterum, vel denique editorum librorum,) consensu atque auctoritate, nisi manifestus sit error, verum atque genuinum esse possit vel debeat; cumque in N. T. nusquam fere frequentius liberiusque, quam in articulo vel adiciendo, vel omit-tendo, vel denique transponendo, peccatum sit a librariis: eo tutius certiusque iudicari poterit lectio aliqua, quo magis teneatur articuli usus. Id quod in hac re nimis hucusque

que neglectum esse putat Cl. Auct. a viris artis criticae peritissimis, atque in rebus aliis praeclare versatis. Praeterea, cum non de solo Articulo, sed de tota sententiarum coniunctione agere instituit, longe uberiorem, patet, quam quae Articulum solum attingit, ad *κ.β.γ.* N. T. utilitatem ex his Vindiciis esse redundaturam. Hinc multa loca integritati restitui posse dicit, et manifestum fieri, cur v. c. 2 Tim. II, 19. non ut hodie est in editis exemplis: τὸ δῶμα Χριστοῦ, quod usui Articuli in N. T. repugnet, sed, ut etiam scripti Codd. postulent, τὸ δῶμα Κυρίου legendum sit. Nec dicere quicquam voluit de iis, quae omisso additove hoc Articulo, sensum longe diversum efficiant; cuiusmodi multa, praesertim in Apocalypsi Ioannea, deprehendisse se existimat. ex parte iam a viris doctis animadversa, sed nondum exacta ad analogicas Articuli leges. Id quod in primis de ultima particula Apoc. valeat, quam Erasmus graece de latino vertit, quoniam in Graeco MS. deeat.

Ex his multo plura, patet, sibi tractanda sumisse V. C. in hoc Opusculo, quam primo aspectu poterat videri. Quocirca rem omnem ita delimitavit atque digessit, ut, quod caput rei putaret, nimirum generalem Articuli analogiae conspectum primo loco praenitteret, ut cognita ex priori hoc Tomo universa analogia, ad ea, quae postea sequuntur, via muniretur. Iam his nihil se existurum putat apud nonnullos, nisi ea, quae obici possent legibus istis conflictatis et adversa videri, clarius exponeret. Cui usui destinatus erit secundus, et fortasse etiam tertius Tomus, qui continebit cautiones et animadversiones, sine quibus vera Articuli indoles rite intelligi nequeat. Qua occasione animo constituit, multis locis S. literarum lucem affundere, et denique altera totius opusculi Parte Censum Quirineum illustrare.

Neque vero est quod credas, haec non simul profutura esse ad accuratiorem Scriptorum profanorum intelligentiam;

tiam; ad quam vel maxime pertinent. Etenim ut N. T. dicitio, de quo nemo dubitat graece et hebraice doctus, cum in verbis phrasibusque singulis, tum in forma univérſa, discrepat quidem maximopere a pure graeca, imitaturque hebraicam consuetudinem; ita tamen cum ea amice conspirat in Articuli usu, nec quidquam habet quod legibus non sit consentaneum. Verum haec latius probabit A. Cl. ubi parte altera libri ad cauciones devenierit; qua etiam occasione de Articuli antiquitate, eiusque apud Poetas neglectu, quaedam disseret, quae putamus fore doctissimo cuique desideratissima, atque, si eventus expectationi responderit, acceptissima.

Haec de Opere in univérſum. Iam quae in hoc Partis Prioris Tomo tractaverit, breviter videbimus. Ac primum univérſim quaedam disputat de similitudine, quae in usu Articuli huius, inter linguam graecam et Belgicam, omninoque linguas septentrionis intercedit, ostenditque, haec non imitari posse latine loquentes: v. c. cum dicas, video quam, tres animo tuo informatae esse possunt notiones, aquas latine nullo modo, vix graece, elegantissime belgice, uno articulo addito, a se invicem distinguere possis, hoc modo: ik zie water, βλίπω ὕδωρ, de aqua generatim; deinde: ik zie een water, βλίπω ὕδωρ, seu: ὕδωρ τε, sensu speciali, sed indefinito; denique: ik zie het water, βλίπω τὸ ὕδωρ, significatu speciali et definito. Haec A. deinde latius explicat, exemplisque ex S. literis illustrat. Eandem rationem obtinere demonstrat in nominibus numeri pluralis, atque etiam cum alio substantivo iunctis, §. 11. ff. Porro de Substantivis, quibus vel adiectivum, vel participium, vel pronomen adicitur, praecipit, multis exemplis ex N. T. congestis, §. 20. ff. atque magnam hic cautionem adhibendam esse monet, in primis in versibus, §. 23. Eandem enim rem, vel finite, vel indefinite accipi posse, atque in aliam linguam converti; quin apud ipsos Graecos sine discrimine usurpari,

pari, pro Scriptoris consilio, aut linguae verborumque iunctorum ratione. Id quod exemplis illustrat, ex versione Belgica desumptis, in qua etiam saepe peccatum esse ostendit, §. 25. s. exemplis magno numero commemoratis, ex quibus, saepe eodem redire, intelligi possit, adiecerisne Articulum, nec ne, §. 29. ff. Pergit deinde ad ea, quae speciatim quidem, sed indefinite dicuntur, et multum inter se differre ostendit τὸ γυνή, een vrou, une femme, et τὸ ἡ γυνή, de vrou, la femme; ἄγγελος, angelus in genere, vel angelus quis, et ὁ ἄγγελος, is, de quo etc. quae illustrandi causa dicta sunt. His interdum adici, sine ullo sensus vel detrimento, vel augmento, pronomen τις, ut: ἦλθον ἄνδρες, seu: τινὲς ἄνδρες; ἄθροιστος, seu: ἀνθροπίς τις, seu: ἴς, quidam, §. 41. ff. De usu Articuli in Substantivis singulis speciatim differit §. 47. ff. eiusque eandem vim esse atque Belgarum de, het, sive Franco-Gallorum: le, la, magna exemplorum copia probat. Deinde de Substantivis, quae cum eiusdem generis aliis iunguntur, in quibus haec ratio obtineat, ut vel nullus Articulus adiciatur, ut: ἡμέρα κρίσεως, vel utrique, ut τὸ πλῆθος τοῦ ὕδατος, vel priori τὸ πλῆθος ὕδατος, vel posteriori, πλῆθος τοῦ ὕδατος, §. 42. ff. quibus §. 47. addit observationem aliquam, nimirum nusquam occurrere: ὁ λόγος Θεοῦ, ἡ βασιλεία οὐρανοῦ, ἡ ἡμέρα κρίσεως, et id genus alia, sed semper λόγος Θεοῦ, βασ. οὐραν. ἡμέρα κρίσεως, utroque sine Articulo, sive utroque cum Articulo, ut ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κ. λ. de his Tomo secundo latius agere constituit. In adiectivis, Substantivo iunctis, semper, pergit, hanc consuetudinem obtinere, ut dicas v. c. vel: ὁ ἅγιος τόπος, vel: ὁ τόπος ὁ ἅγιος. Atque istorum facit tria genera: primum eorum, quae per se articulo destituta, adiecto eo alium significatum in Substantivo efficiunt, ut, πᾶς, v. c. πᾶς λαός, in genere de omnibus populis, qui extant, longe differt a πᾶς ὁ λαός, speciatim et definite de certo quodam populo, §. 71. ff. atque hoc valere etiam in ὅλος et ὅλος ὁ, ἴς et ὁ ἴς, ἄλλος et ὁ ἄλλος; alterum eorum, quae sua ipsorum vi efficiant, ut Substantivis Articuli iungantur, ut οὗτος,

quod

quod nunquam regulariter poni potest sine Articulo ὁ. si dicere velis: hic vir, ὁ ὄντος ὁ ἀνὴρ, quod non minus locum tunc obtinet, si amplius adiectivum aliquod additur, v. c. ὄντος ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ, seu: ὄντος ὁ ἀνὴρ ὁ ἀγαθός, (quod aliter est, cum ἀγαθός ad verbum Substantivum referendum est, ut ὄντος ὁ ἀνὴρ ἀγαθός, sc. ἰσὴν,) item quando Substantivum omittitur, ut ὄντος μέγας, i. e. ὄντος ὁ ἀθροῦτος μέγας. Eodem modo rem se habere cum ἰσῆος et αὐτός et ὁ αὐτός, quae valde inter se differant, ita ut αὐτός ὁ ἀνὴρ, seu: ὁ ἀνὴρ αὐτός sit: ipse vir, ὁ αὐτός ἀνὴρ vero: idem vir, cuius loco eleganter Graeci dicant: ὁ ἀνὴρ ὁ αὐτός, et in neutro: τὸ αὐτό, τὰ αὐτά, idem, eadem, sive etiam τ' αὐτό, τ' αὐτά, quibuscum non confundendum sit αὐτός de tempore dictum, ut αὐτὴ ἡ ὥρα, ipsa hora, et reliqua. Tertium denique eorum, quae requirant, ut Articulus vel bis, vel semel tantum adiciatur, ut locus, quo posita sunt, exigit, §. 89. cuiusmodi sunt primum pronomina possessiva, in quibus sine sensu discrimine dicere possis ὁ ἐμὸς ὁ πατήρ, et ὁ πατήρ ὁ ἐμὸς, quod idem est ac si dixeris: ὁ πατήρ μου. Aliter est in ὄνομα μου vel: ἐμὸν ὄνομα. Deinde pronomina ordinalia, ut ὁ πρῶτος ἀγγελός, et ὁ ἀγγελός ὁ πρῶτος sine sensu discrepantia; item adiectiva proprie dicta, ut ἡ δεξιὰ χεὶρ, ὁ καλὸς ποιμὴν quae non differunt ab ἡ χεὶρ ἡ δεξιὰ, et reliqua; nec quicquam refert, dixerisne: τὰς ὁδὸς Κυρίου τὰς ἰουδαίας, an τὰς ἰουδαίας Κυρίου ὁδοὺς: his interdum adiciuntur μου, σου, item ὄντος, ut: ἡ χεὶρ αὐτῆς ἡ πρωτῆ, quod idem est, ac: αὐτῆς ἡ πρωτῆ χεὶρ, longe aliter vero si dixeris: αὐτῆς ἡ χεὶρ πρωτῆ, hic enim intelligi debet ἰσὴν. Atque hinc constare existimat, cur verba Luc. II, 2. αὐτῆς ἡ ἀπογραφὴ πρώτη, non significare possint: descriptio haec prima, seu prior; alias esse deberet: αὐτῆς ἡ ἀπογραφὴ ἡ πρώτη ἰσῆν. Denique tertio Participia, ut οἱ κύνες οἱ ἐρχόμενοι, seu: οἱ ἐρχόμενοι κύνες, quae eadem sunt et dicuntur sensu definito; quod non ita est in hoc: κύνες ἐρχόμενοι, seu ἐρχόμενοι κύνες, sensu indefinito; multo minus in illo: οἱ κύνες ἐρχόμενοι, omisso nempe altero Articulo. Progreditur deinde A.

§. 107. ff. ad nomina cum verbis iuncta, ut: *ἡ γυνή ἡ ἀγαθὴ ἴσιν*, a quo longissime differt: *ἡ γυνή ἀγαθὴ ἴσιν*, vel *ἡ γυνή ἴσιν ἀγαθὴ* vel *ἀγαθὴ ἴσιν ἡ γυνή*, adiectivi Articulo semper omisso, illud: bona mulier est, hoc, mulier est bona: item in illo: θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεωγμένον, quod valde discrepat a: τὸν ἀνεωγμ. οὐρ. vel τὸν οὐρ. τὸν ἀνεωγμ. porro cum adverbis et praepositionibus, v. c. *ἡ ἔξω πόλις*, vel: *ἡ πόλις ἡ ἔξω*, item: τὰ τοῦ πατρὸς, ὁ ἐκ πόλεως, sive: ὁ ἀνὴρ ὁ ἐκ πόλεως, vel simpliciter: ἀνὴρ ἐκ πόλεως, cuius rei ratio latet in omisso verbo Substantivo.

Per hanc occasionem dixit quaedam V. Cl. de locis Rom. II, 17. et 1 Cor. XV, 8. ostenditque, in altero loco τῷ elegantissime adhiberi, nec posse omitti, adeoque graviter errare viros doctos, qui ὡσπερὶ τῷ legi velint, propterea, quoniam hic usus Pronominis huius in N. T. nusquam occurrat. Verum omnino occurrit 1 Theil. IV, 6. ubi male editur: τῷ, scribendum τῶ, et Act. XXVII, 17. atque etiam apud Homer. II. x. v. 299. et apud Xenophontem aliquoties, item Socratem c. 7. in fine, eiusmodi exempla de usu pronominis indefiniti reperuntur. Est igitur etiam in illo ad Cor. loco τῷ vitiosum, omninoque scribendum τῶ pro τῷ, hoc sensu: etiam mihi, tamquam euidam abortivo apparuit. Disputat deinde etiam de aliis eiusmodi rebus, quae huc pertinent, et ad extremum adiecit explicationem locorum quorundam difficultium, Luc. II, 15. Apoc. XXI, 9. et 2 Tim. II, 19. de quorum ultimo iam diximus.

Haece data opera latius paullulum enarravimus, non interposito iudicio nostro, quoniam uberiores explicationem de nonnullis Parte altera expectamus, imprimisque sententiam ipsius de consuetudine Luc. II. cognoscere vehementer cupimus, cum unum eundemque fuisse existinet; viros doctissimos autem, constat, descriptionem eam, quam in Iudaea factam esse scimus, a Quirino, Syriae praefidente, tempore, causis, et eventu discrepare ab hac, de qua apud d. Lucam est, egregie docuisse, et sententiam Scelerigeri,

ligeri, Casauboni, Grotii, Spanhemii, Norisii, Pagii, et aliorum, qui Imperatorum tempore saepe factum esse existimant, ut in provincias, in quibus Praesides fuerint, tamen mitterentur qui censum ibi agerent, atque ita Quirinum, Sentio Saturnino, Praeside provinciae, cum extraordinario imperio ad censum peragendum in Syriam missum esse, insigniter refutasse, cavendumque adeo monuisse, ne duae hac descriptiones confunderentur. Nihil vero magis optaremus, quam ut latine scriptus esset hic liber, cum perpauci sint, qui linguam Belgicam calcant, ne eorum quidem magna pars, quorum in his rebus iudicium aliquid valet. Non ignoramus quidem, quid dicat Cl. Auct. ad excusandum hoc consilium, non pati linguae latinae indolem, ut per eam graeci articuli vim et potestatem explices. Verum haec ita universim dicere non ausi fuimus, cum, si ita est, in paucis exemplis est, quae facillime et evidentissime aliis verbis possunt circumscribi. Multo minus dixerimus, quemque, qui omnes ubique Grammaticos, omnes virorum doctorum observationes, scripta, et commentarios inspiciat, facile esse animadversurum, veram et solam non intellecti hucusque articuli usum rationem in eo esse, quod lingua latina non sit ullo modo par huic muneri sustinendo. Quod ut paulo arrogantius dictum videatur, ita est in viros graece et latine doctissimos paulo iniuriosius, et linguae latinae indoli non satis conveniens. Si qua igitur erant, quae non viderentur ipsi commode latine dici posse, ea vel circumscribi poterant, vel in eorum utilitatem, qui callerent linguam Belgicam, ex eadem illustrari. Haec non vituperandi libelli causa nos dixisse volumus, sed laudandi potius, lectoribusque pluribus, quam quos lingua Belgica scriptus habiturus est, commendandi.

*ANIMADVERSIONES QUIBUS XENOPHONTIS
Memorabilium Socratis dictorum et factorum Libri
T t a emen.*

emendantur, illustrantur: Auctore CAROLO FRIDERICO HINDENBURGIO.

Lipsiae, apud Siegf. Lebr. Crusum, A. MDCCCLXIX.
plagg. 13. in 8.

Græcarum litterarum, quarum amore nec vulgari, nec levi, Auctor teneri cognoscitur, studiosis, primum omnium fere cum Xenophonte familiaritatem contrahere contingit, conciliantibus magistris, qui eius scripta iuvenibus praelegere et interpretari solent. Quod rectissime fieri dudum a viris doctis collaudanda argumenti gravitate, suavitateque orationis commendanda, demonstratum est. Ac recte doctissimus Auctor, cuius in plures scriptores Græcos, in primis poetas, reliquosque Xenophontis libros, observationes, adhuc serinia premunt, fecisse putandus est, qui has ad Memorabilia Adnotationes primum edendas existimavit. Porro, quod omnibus, qui edendi cuiusdam libri consilium vel capiunt, vel prosequuntur, propositum esse debet, ut tum existimationi famaeque suae provideant, tum lectorum utilitati consultum velint: utrumque eum et diligenter curasse, et feliciter assequutum fuisse, intelligimus. Ingenuitatem quidem modestiamque retinuisse, non ultima scriptoris laus est, nec leve existimationis bonae apud probos conciliandae delinimentum habet. Hanc igitur doctiss. A. reddendam iudicamus. Nam ingenuitatis quidem ista sunt: nullus auctoritatis aut gratiae causa sententiam sequi, sed consulere sensum aliquem suum, ad verum indagandum perspicendumque disciplina quadam institutum; sua cuiusque bona agnoscere, alienis non invidere; quod ab aliquo iam perspectum, explicatum, demonstratumque sit, id non dissimulare, nec carpere, sed quantum fieri potest suo testimonio iuvare. Modestiae autem: suae aetatis conditionisque memorem, abesse procul a tumida et opinionis ventulo inflata admiratione sui, vanique promissoris iactabunda magniloquentia,

quae

quae ipsa levitate sua, per inania ferri agitarique non desinat. Haec qui spectet ita coniuncta in hoc opere reperiet, ut nec iniquius quisquam se reprehensum, nec malignius laudatum conqueri possit. Ac quemadmodum lectorum utilitati, in iudicandis lectionum discriminibus, exquisita verborum potestate, dicendique formarum elegantia commonstranda, consulit: sic suam simul graecae linguae notitiam, tum ex fontibus, hoc est auctorum veterum Grammaticorumque antiquorum lectione repetitam, tum inspiciendis subinde, pervoluitandis, atque adeo diligenter perlegendis clarorum in hoc genere doctrinae virorum, quos passim commemorat, libris, et observationibus, laudabiliter auctam et excultam commonstrat. In his observationibus scribendis curavit primum, ut antiquarum et principum editionum ope, verborum lectionumque veritatem constitueret. Quam in rem exemplum Stephani alterum, quod peritiles habere multas et praeclaras lectiones sciebat, cum editis contulit, et quae consilio suo profutura videret excerptit. Proximum fuit, Stephani, Leunclavii, Francisci et Aemilii Portorum, aliorumque Virorum doctorum coniecturas diligenter, habita semper et Graeci sermonis, et Xenophontae cumprimis loquendi consuetudinis, ratione, quam sibi videri usu multo assiduaque lectione cognitam satis perspectamque redditam, scribit, contulisse. Varietatem lectionis, ubi opus erat, ut ait, commemoravit, lectionemque vulgatam, temere nonnumquam impugnata, pluribus locis defendit, munivitque auctoritatibus ex ipso Xenophonte petitis. Sic libr. I, 3, § 2. articulum male nonnumquam librariorum ostantia neglectum revocat, ut legatur ἴφη ὁ Ἐπιφών, ἴφη ὁ Σοκράτης. § 13. pro ἰήσι τε καὶ πάνυ πέρρωθεν e Stephano libro ἰήσι τε restituit. I, 6. 2. ἡμόνον — ἀλλὰ τό, in quo monet non excidisse particulam καὶ, nam eam abesse etiam II, 7. 6. Eodem libro et loco ἀρχίτων διατελείς, contra doctorum quorundam, qui post ἀρχίτων participium ὦν excidisse putant, sententiam, locum ex vita Agef. X, 4. afferre, ubi

ubi ἀγπτος διετέλεσεν etiam sine participio dictum. Emendationes aliorum, exemplis idoneis afferendis confirmavit, suasque, in locis potissimum in quibus nihil a Codicibus et impressis libris variantes lectiones praestarent praesidii, coniecturas exercuit. Occurrit huiusmodi coniectura ad I, 1, 11. ubi Xenophontem dedisse putat λίθους, καὶ ξύλα, καὶ θηρία τὰ τυχόντα. Quo tamen opus non est. Nam quod legitur λίθους καὶ ξύλα τὰ τυχόντα, recte habet. Τὰ τυχόντα sunt res obviae, vulgares, in quibus sane sunt lapides et ligna. Porro, ad I, 3, 9. ubi pro ἢ τῶν θρασίων tentat rescribere θρασικῶν. Sed ut arbitramur frustra. Θρασικὸς enim est potius aptus ad agendum, et cum efficacitate in rebus agendis versatus, de qua re nunc sermo non est. II, 5, 3. πρὸ πάντων χρημάτων καὶ πόνων, praefert cum plurimis lectionem πόρων, et eam multis de causis veram agnosci scribit; tandem tamen, quasi ferius admonitus, πόνων si quis velit retinere, fructus laboris intelligendos esse suadet. Putamus et nos πόνων veram esse lectionem, ac elegantius et exquisitius dictum quam πόρων. Nam πόροι non tam reditus pecuniarii, et accessiones divitiarum sunt, quam rerum transigendarum opportunitates; qua notione, ut arbitramur, saepius dicuntur. Πόνος autem esse res labore partas auctoritate non destituitur. Vid. Abresch. Lect. Aristaei. p. 234. Theocrit. Id. XXI. 14. Οὗτος τοῖς ἀλέουσι ὁ πᾶς πόνος, ἔτος ὁ πλεῖστος. Alexandrini Interpretes, praeter loca ab Abreschio laudata, utuntur Pf. CV, 44. CIX, 11. Iam, Lib. III. 2, 2. pro ἀρχμητής τε καὶ κρατερός, ex Homericō versu rescribit recte, ἀρχμητής τε κρατερός, omisso καὶ. Deinde III. 6, 11. pro ἀπτεσθαι τὰ ἐκ τῆς χείρας, reiecta Leunclavii ratione, ἐκ expungentis, insiftens Stephani et Reiskii vestigijs, quorum ille ἀεπάξασθαι, hic ἀγεσθαι coniiicit, reponendum statuit ἀπάγεσθαι, non sine verisimilitudine. Nam et λῆαν ἀπάξει sic dicitur, v. c. apud Philonem I. vit. Mos. p. 640. Forte tamen his paullo melius, licet minima mutatione refingere, ἀπτεσθαι τῶν ἐκ τῆς χείρας. Nam εἰ ἀπτεσθαι rapere est, siquidem saepius valet adfigere, λαθεῖν,

dere, nocere: v. Abresch. Anim. ad Aeschyl. p. 399. Loca difficiliora et obscuriora, explicando plana et perspicua reddere tentavit, additis interdum prolixioribus disputationibus. Cuiusmodi sunt quae ad IV. 3, 4. de notione vocis *ώρας*, deque dimeriendi diei apud veteres ratione, leguntur, nec non quae ad eiusdem libri Cap. septimum, ad avertendam a Socrate, quasi mathematicarum disciplinarum contentor fuisset, criminationem, contra nostri temporis doctorum quorundam sententias, disputantur. In illum censum referenda sunt, quae ad recensendas, iudicandas, accommodandas, et confirmandas interpretum de locorum sententia opiniones et coniecturas pertinent, quaeque ad exquisitas vocum formarumque notiones illustrandas applicantur; cuius suscepti laboris passim documenta existant. Versionem denique vulgatam, ubi eam forte fallam reperisse sibi visus fuisset, non semel correxit. I. 2, 37. τὰ ἄλλα τῶν δικαίων, observat, falso verti *ceteras res quae iustae sunt*, cum denotentur *aversa, aliena ab iusto*. II. 1, 22. ὀμματα ἀναπεπταμένω non ut alii *oculos supra modum patentes, apertos, sed huc illuc volitantes, inveterandos*, vertendum putat: nam deducendum existimat non ab ἀναπετάσθηναι, sed ab ἀνίπτειν nixus iis, quae ex Lécico regio Mfc. Ruhnkenius apud Koenium ad Gregor. Cor. p. 310. enotavit: Πέπταμαι ἐν τῷ ἴπτειν, ἔπταω, ἔπταμαι, — καὶ πλεονασμῷ τῷ Π, πέπταμαι. Sed veremur ut verum tetigerit. Oculi aperti commode tribuntur iis, qui ad amores proni sunt, qui adeo ad quamcunque pulchram speciem forte oblatam, quo profundius hauriant ac recipiant pulchritudinem, latius patefcunt. Sic Xenophon Ephesiæ. I. p. 5. ὁλοῖς καὶ ἀναπεπταμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ κάλλος δεχομένη, quod illustrat Abresch. Obs. Misc. Vol. X. p. 202. Sane Philo de Merc. Meretr. non rec. pag. 861. ad hanc forte narrationem respiciens, Voluptati hoc attribuit, ut sit ἐπὶ τρυφῆς τῆς ἄγων καὶ χλιδῆς σαλεύουσα τῷ ὀφθαλμῷ, et Silius Ital. XV, 26. lascivaque crebras Ancipiti motu iactabant lumina flammæ. Sed sunt ista coniuncta. Neque

que enim rigidos et stupidos oculos intelligimus ἀναπετραμί-
 νες, sed utique iis quae oblectamento et pabulo futura sine
 invigilantes et intentos, adeoque molles et mobiles. Mox
 f. 30. ὑπόβαθρα, quae vulgo vertunt: *lectorum fulcra, sisten-*
zacula, potius esse *tapetes* docet, quibus delicatuli homines *sole-*
bant spondarum pedes imponere, cum, ut *mollius*, ut V. Cl.
 scribit, *cubarent*, tum, ut arbitramur, ne soli duritie et aspe-
 ritate inter ascendendum et surgendum offenderentur. Ad
 quod demonstrandum Xenophontis loco iam a Porto allato
 Cyrop. VIII. extr. utitur, ubi de Persarum luxu tradens, scri-
 bit, καὶ τῶν κλιῶν τὰς πόδας ἐπὶ ταπίων τιθέναι, ὅπως μὴ
 ἀντιρροῖσθαι τὸ δάπεδον. Cacterum attigit etiam quae ad Novi
 Testamenti locorum prodesse explicationem. Ut, cum
 ad II. 1, 29. similitudinis formae ἀποκερβεῖς ἔπει cum illa,
 ὑποκαθύσα ἔπει, ab Hutchinsono quidem contra Vorstii et
 Gatakeri verissima praecepta temere assertae. mentionem
 facit, et ad II. 7, 12. Heinsium, qui in Exercit. S. p. 204.
 ad Luc. XXIV, 17. usum vocis εὐδωγῶνός, de *tristi*, Helleni-
 stis tribuerit, reprehendit. Plura excerpere non iuvat, prae-
 fertim ex huius generis doctrinae libello. Qui sua interesse
 putaverint, ii cum alia, tum hac etiam commendatione alle-
 cti, ad eum perlegendum venient, quod praemissa dedicatio-
 ne Ernestio nostro offeratur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Augusti Anno MDCCLXIX.

HESYCHII LEXICON, CUM NOTIS DOCTORUM virorum integris, vel editis antehac, nunc audis et emendatis, IUNII, H. STEPHANI, SCALIGERI, SALMASII, PALMERII, SOPINGII, aliorumque, vel ineditis VALESII, D. HEINSII, IS. VOSSII, et aliorum, in primis KUSTERI, HEMSTERHUSII, BIEL, praeter selectas IENSII, TRILLERI, ARNALDI, ABRESCHII, ex autographis partim recensuit, partim nunc primum edidit, suasque animadversiones perpetuas adiecit IOANNES ALBERTI, Theol. Doctor et Prof. Ord. in Acad. Lugduno Batava, cum eiusdem prolegomenis et apparatus Hesyichiano.
TOMUS SECUNDUS.

Lugduni Batav. apud Sam. et Io. Luchtmans, Academiae typographos, MDCCLXVI. fol. max.

Tandem ergo literae graecae adiumento hoc insigni vere gloriari possunt; nostraeque aetas ceteris iure se praeferre, quae multo faciliorem graecae linguae discendae rationem ad posteros transmittit. Saepe quidem Hesyichius et a multis tentatus est atque tractatus; sed ab *Alberto* de-

Uu mum

num et *Ruhnkenio* ita constitutus, ut, innumeris bonis locupletatus, omnibus multo plures fructus, eosque cum minore quaerendi colligendique labore, offerat. Non parva fuit virorum doctorum expectatio, ab eo inde tempore, quo prior tomus prodiiit; adeo multa ibi bene fuerant et emendata et explicata: nec ea quemquam fessillisse videbitur, qui huius alterius tomus percurrendi operam sumserit; qui autem saepius evoluerit et consuluerit, is ita se ubique reperiet adiutum, ut in eo commune quoddam esse literarum graecarum, imprimisque interiorum, praesidium fateatur; sed tanto nunc praestantius, quanto minus superest obfcuritatis, erroris, ambiguitatis, quantoque copiosior animadversionum thesaurus accessit.

Non ita multo post, quam prior tomus absolutus erat, *Albertus* indefesse laborando ad literam *Lambda* pervenerat, cum gravi morbo ita oppressus est, ut et articularum doloribus, et itineris ad aquas salubres necessitate, penitus avocatus ab *Hesychio* videretur. Tamen pergere potuit usque ad verbum *φιλόνος*, sed tum accessione alius mali vitus, rebusque humanis a. 62. d. 13. Augusti exemitus est. Interea, dum in posteriore tomo elaboraret, nactus est a *Petro Burmanno Secundo* emendationes *Iacobi Tollii*, et *Ludolphi Kusteri* a *Sallero*: *Kusterus* enim, etsi ad verbum *Θήλατο* substituisse visus erat *Alberto*, tamen exemplo cuidam *Hesychii* in bibl. reg. Paris. notulas in reliquam *Hesychii* partem adscripserat, non ad priorum quidem illorum modum elaboratas, quas editioni *Hesychianae* institutae destinaverat, utiles tamen, et tales, quales postulabat *Hesychianum* opus, scripserantque *Bentleius* et *Hemsterhusius*, qui *Hesychium* interdum ipsum reprehenderunt, nec, quidquid ille scripsit, probarunt. Haec itaque *Tolliana* et *Kusteriana* locis suis in hoc posteriori tomo adiecta sunt. Sed mortuo *Alberto*, omnium consensus *Cel. Ruhnkenii* finiendi operis laborem detulit, praefertim cum *Albertus* ipse in altero tomo conscri-

conscribendo eum fere focium habuisset. Nec erat quisquam facile magis idoneus *Ruhnkenio*, qui dudum in hoc genere literarum excelluisset. Nos quidem ei ingentes agimus gratias, quod nec propter muneris publici necessitatem, nec operum iam institutorum anorem, *Hefychio*, hoc est, Alberto, literisque graecis, defuit. Hic ergo Vir doctissimus, qui ea omnia, quae nunc narramus, in praefatione secundum huius Tomi exposuit, inde a litera *Tofilon* solus in *Hefychio* laboravit, et *Albertum* ita imitatus est, ut raro textum ipsum mutaret, e schedis *Alberti*, non admodum copiosis illis, optima seligeret, aliorum denique animadversiones selectas adiungeret, quod ipsum in altero tomo placuerat *Alberto*, cum in priore omnia promiscue congesisset. De *Auctario emendationum* Ruhnkeniano infra separatim dicemus. Verum aliud detexit, quovis pretio carius futurum iis, qui de libris veterum recte iudicare cupiunt. Intellexit nimirum, adiutus Lexico MS. rhetorico in Bibl. Sangermanensi, *Hefychium*, quem nunc quidem legimus, e maiori opere in angustius contractum esse. Nam qui Lexicon illud rhetoricum scripsit, is saepe etiam *Hefychii* glosis usus est, sed multo uberioribus, quam quae nunc extant. Adscripsimus, ut fidem faceremus, quae *Ruhnkenius* in *Auctario* in v. *Αὐτοβοεὶ* ex illo Lexico notavit: *Αὐτοβοεὶ παραχρημα συντελεσθῆναι ἐν πολεμικῶν ἔργοις, ὅν ταχέως καὶ ἅμα τῷ πολεμικῷ ἀλλαγῆμα, οὕτως Ὀκυδίδης παρὰ Θεοπίμπῳ δὲ ἀπὸ τοῦ κλισιαῖτος.* Conferantur cum his, quae vulgo apud *Hefychium* leguntur. Similiter in *Δεκατέυειν* diferimen *Hefychii* nostri et illius Lexici insigne est: in lexico enim verbo *Δεκατέυειν* haec adscripta sunt: *τελωνῆτες, δεκάτην εἰσπραττόμενοι. ἔλεγον δὲ καὶ τὸ ἀρκτεῦειν Δεκατέυειν, ἐπεὶ ἐπραττον αὐτὸ αἱ παρθένοι, περὶ τὸν δεκαετῆ χρόνον ἔσται.* Haec tenus Lexicon simile est *Hefychiano* loco; sed alia sequuntur: *καὶ τὸ δεκάζειν Δεκατέυειν. εἰ ἦται δ' Ἀρκτεῦειν ἀπὸ τῶ παρθένης δεκατέυειν τὴν Ἀστεμιν.* Ex eodem *Auctario* didicimus, quae in illo lexico ad v. *Ἀγορὰ* notata sint: *τόπι ὄνομα, καὶ τὰ ἀγοραζόμενα,*

Θεσσαλοί δὲ τὸν λιμένα, Κρήτες τὴν ἐκκλησίαν. παρ' Ὀμήρω καὶ πάντα ἀθροισμὸν. Haec ergo ut sunt Hesychiana, ita planum simul fit, *Hesychium* esse decurratum. Cf. Auctar, ad T 1, p. 681. 705. 804. 808. Atque illi *Hesychio* auctiori, non ei, qualem nunc habemus, responderet epistola *Hesychii* ad *Eulogium*, ipsi operi praemisit. Dubitarat enim aliquis, crebris cum *Alberto* sermonibus, epistolam ab *Hesychio* scriptam esse, quoniam opus non tale esset, quale epistola promitteret; *Hesychium* autem non esse mutilatum, sed, ut nunc est, proditisse. Illi ergo *Ruhnkenius* in praefatione copiose respondit, cuius disputationis brevem summam hoc quoque loco legere neminem poenituerit. Primum titulus Lexici Hesychiani, qui nunc operi praefigitur, non ab ipso auctore profectus est; convenit enim potius Lexico Homérico: sed scriptis videtur *Hesychius*, ἱστορία γραμματικῆ Ἀλεξάνδρειας συναγωγή πᾶσων λέξεων κατὰ σοιχρεῖν. Nomina *Aristarchi*, *Avionis* et *Heliodori*, Grammaticorum, librarius addidit: neque enim *Hesychius* videtur reliquorum Grammaticorum, e quibus glossas excerptit, nomina reticere potuisse. Praeterea cum *Hesychius*, id quod e Lexico rhetorico disci potest, nomina Grammaticorum, quorum diversas interpretationes recenseret, adposuisset, eius vero epitomator ea omisit: mirum non est, si hodie in ipso Glossario non omnium nomina occurrant, quorum mentio in epistola facta est. Atque etiam, ubi relicta sunt, corrupta leguntur, ut *Aristarchi* et *Archilochi* confusa in ἰνρεψεν, *Hesiodi* et *Heliodori* in ἀμφῶδης, ἀργεία, δῶλον ἀργος, *Herodoti* et *Herodiani* in θόεον, et alia. Ac si vel maxime nusquam occurrerent, tamen διττογραφίαι Homericæ, quas *Hesychius* explicavit, ut in ἀήτη, βεβριθῶτα, satis indicant, eum diversis diversorum Grammaticorum recensionibus et interpretationibus usum esse. Nam quod Il. δ, 282. πεφρικυῶσι legitur, id *Aristarchus* in βεβριθῶσι mutari voluit, et pro ἀήτης Il. ο, 626. legi ἀήτη, quae ex ineditis scholiis Homeri *Ruhnkenius* accurate docuit, novumque modum variarum lectio-

num

num Homericarum ex *Hesychio* colligendarum demonstravit, ac planum fecit, *Hesychium* Grammaticos, in epistola illa commemoratos, consuluisse. De *Throne* ac *D. dyvo* ita censet, ut ab utroque et comicum et tragicum Lexicon scriptum esse statuat. *Diogenianus* ei in poetis potissimum versatus videtur, etsi forte reliqua etiam attigerit. Denique inductione exemplorum demonstrat, quaecumque loca ab ullo veterum e *Diogeniano* Lexico laudata sint, ea in *Hesychiano* comparere. Quis ergo dubitet, *Hesychium* *Diogenianis* glossis usum esse? Aetas *Hesychii*, quamquam dubia est, tamen in tempora, saeculo decimo priora, incidit: ceterum quoniam testimoniis utitur scriptorum non Christianorum, quae Grammatici Christiani tollere solebant, Christianus fuisse non videtur.

Sed ad ipsum *Hesychium* accedemus, et primum exempla quaedam ex eo genere recensebimus, ubi vulgata lectio mutata est. Nempe haecenus singularis glossa fuerat, κάλλος τὸ τῆς Ἀφροδίτης μύρον, quam sequuta est haec, et ipsa singularis, Καλλείμενοι πρόσωπα καὶ τὸ σύνθεσι. Sed iam *Lamb.* *Bois* viderat, et κάλλει μὲν οἱ πρόσωπα scribendum, et totam hanc glossam superiori annexendam esse. *Albertus* autem reperit haec ipsa verba apud *Hom.* Od. 6, 191, itaque sic, ut voluerat *Lamb.* *Bois*, locum edidit. Unde fit, ut κάλλος in hoc *Homeri* versu sit μύρον, in quo scholia *Homeri* consentiant, et ipse verius exempli loco adiectus. Cetera, καὶ τὸ σύνθεσι, indicant vulgarem verbi huius significatum. Ad crisin *Homerici* loci illud notasse placet, in *Apollonii* Lex. MS. πρόσωπα τὰ legi, quod cum coniectura *Stephani* πρόσωπα convenit; sed i larkianae coniecturae, χεῶτα pro χεῶτα, nullus Grammaticorum favet, nec *Barnesiano* μὴν pro μὲν. In *Κυρόμνια* olim legebatur, τοιαῦτα γὰρ τὰ ζῶα ὀκύνων καὶ ἡ κυρόμνια. Sed *Albertus* καὶ ἡ μῦρον edidit, quod iam multi, ut profecto est, necessarium iudicant. Recte recepit *Διουγενῶν* pro *λιτέριον*, quod iam *Valkenario* (ad *Ammon.* p. 146.)

p. 146.) et *Ruhnkenio* placuerat: nam λιπεργόν *Hesychius* esse dicit κανῆργον. Mutavit porro νεώηται in νεώπηται, suadente *Bentleio* in ep. ad *Mill.* p. 69. et νεοσιή in νεοσαίη, quod post *Salmasium Arnaldus* ita probavit, ut ad *Apollon: Rhod.* 3, 76. referret. Cum autem *Hesychius* νεοσαίην interpretatus esset ἐταιροίωσιν, νεωτερισμόν, ἐκπληξιν, (nam haec omnia coniungenda sunt, quamquam vulgo νεωτερισμός glossa singularis est, quod ipsum *Albertus* mutavit,) *Arnaldus* maluit ἐτεροίωσιν, mutationem eius, qui nunc alia loquitur, quam quae olim loqui solebat, sui est dissimilis. Itaque *Hesychius* locum *Apollonii* sic accepisse videtur, ut primum ipsam verbi vim explicaret, novitas orationis, (nam est apud *Apollonium* Κύπριν νεοσαίη λάβει μύθων) deinde id, quod consequitur, adderet, *Stupor eius, qui novitate percussitur.* *Ruhnkenius* tamen (Ep. Cr. II. p. 60.) maluerat, Κύπριν δ' ἀνεοσαίη λάβει μύθων, quoniam *Hesychius* ἀνεοσαίην (non ἀνεισία, ut vulgo editur) per θάμβος explicavit. Non tulit *Albertus* Μανοσαίνος, quod in prioribus edd. haesit, sed, quae in *Perculo Crit.* iam dixerat, exsecutus est, et Μένος ἄρηος restituit: illustrat enim glossa *Homerum* Il. 6, 264, cui convenit interpretatio, πόλεμος. Recepit etiam προδρομῶν pro προδρομῶν, comparavitque *Iesā.* 28, 4. et *Num.* 13, 21. ubi προδρομῶν σαφυλῆς et σύκων leguntur, quae respondent *Hesychiano*: τὰ προαμαζόντα σύκα. Similiter προειπετακότης mutatum est in προειπετακότες, et ita demum interpretatio προειπετακότες locum habet. Neglecto προτιοίδειν nunc προτιοιδεῖν legitur, *Lesbi* auctore, qui ad *Hom.* Il. κ, 347. respici censuit: a quo loco etiam *Hesychiana* explicatio, ἰγκλίσειν, non aliena est, tamen nobis paullo durius videtur, illud προτιοιδεῖν tali verbo explicari. Συσοίη erat, secundum priores editiones, ἡ ἀνεμπόδιτος φθορά. Sed vidit *Hemsterhusius*, verbi originem eandem esse, quae verbi σοῦς, referendumque ad themata σοῖω, σοῶ, et similia. Itaque in promptu erat, φθορά in φορά mutare: cum enim corpora versus eandem plagam feruntur, ut ne alterum alteri obsistat, ea est συσοίη, ideoque

ἀνεμπό-

ἀνεμπόδιστος φορέα. Paruit ergo *Albertus* admonitioni *Hemsterhusii*, recepit Φορέα, et e p. 1311. comparuit συσσωθαι, ἢ πὶ τὸ αὐτὸ συμφεροθαι. Egregia profecto crisis! Χησπάζουσα non est, ut explicatur, διὰ χειρὸς ἔχουσα. Ergo reposuit *Kuhnhenius* χειροπτ. et in notis amplius monet, χειροπτ. scribendum esse, quo verbo *Herodot.* 2, 90. usus est. Adparet autem, esse ex ἀπαζειν vel ἀφάζειν derivandum. Idem ipsa hac de caula in *Auditorio* ad T. 2. p. 251. Κησπάζουσα *Helvichianum* corrigi vult, ut sit χειροσπάζουσα, cui respondet interpretatio βρεσάζουσα. *Vossius* iam correxerat χειροσπάζουσα. Μικσιάδδεις tranlitit nunc in μισιάδδεις, quod aeolicum est, et aeque ac doricum μισιάδδεις (*Aristoph. Lyfistr.* 94, 1070.) pro μισιάδδεις ponitur: inde *Hesychius* adscripsit, λαλεῖ, ὀμιλεῖ. Haec post *Kufterum* uberius exposuit *Hemsterhusius* in *Auditorio Emendati.* ad h. l. Receptum est πλατειάδδοντες pro πλατειάδδοντες, probante *Hemsterhusio* in *Auditorio*: nam esse πλατειάδδοντες τὸ πλατεῖα τῆ χειρὶ πατάξαι, et pro πλατεῖα apud *Hesychium* scribendum videri πλατειάσαι. Sed posse etiam πλατειάδδοντες in πλατιάδδ. mutari, hoc est, πλησιάζοντες. Horum utrumque significare id, quod *Hesychius* dixerit, οἱ γυμναζόμενοι τοῖς ἐφήβοις, ubi τῶν ἐφήβων legendum est.

Adiungamus his loca quaedam, quorum corrigendorum tanta necessitas est, ut propemodum miremur, vitia eorum ab editoribus relicta esse. Ἐπιηλαίτην ὄνον *Hesychius* esse dixit τὸν καθικνύμενον τῆ ὄσμῃ. Non ergo difficile fuit, ὄνον in οἶνον mutare, id quod *Vossius* etiam monuit: tamen editores a vulgata lectione non recesserunt. Similiter προβωμολοχῆ, ποχμαίρειν λίγυι servarunt, etiamsi locum iam constituerat *Kufterus*, πρὸς χάριν λίγυι quod videtur unicuique in mentem venire debere, in quo nos quidem magnum ad necessitatem corrigendi momentum esse arbitramur. Fortasse etiam in λιάξ, παῖς ἀρχηγίνεις, res ita aperta erat, ut sine cunctatione ἀρχηγίνεις rescribendum esset, de quo in notis ad h. l. agitur. Idem videtur de κείντο, κείντο, ubi *Albertus* recte

recte quidem iudicavit, κλιόντο ponendum esse; sed servavit tamen κλιόντο. Pertinet autem locus ad *Horn.* II. α, 52. Quod porro in ipso opere intactum manserat, ἰσαμοθούτες, id *Ku. Inkenius* in *Auctor.* o vidit in ἰσχυμοθούτες mutandum esse, quo non observato, quis tandem interpretationem, αἰετοβολογῶντες, intelligat? Sed eo magis probandum est, cum *Suidas* ἰσχυμο. habeat. De forma loquendi ἰσχυμο. εἰπέν egit *C. Saubonus* ad *Polyb.* 1, 2. Nec dubitamus, in κλιόνει p. 303. errorem cum *Salmastio* tollendum, et κλοούει ponendum fuisse, quod vel literarum series haeritat: eodemque iure post κλοούει pro θύει scribendum ἰθύει. Erat etiam, cur *Bentleius* audiretur, qui εαυογῶν, εὐεπιπῶδες, εαὐὸν rescribendum viderat pro eo, quod nunc legitur, εὐεπτερον, εὐεπιπῶδες. Ibi quoque, ubi editum est χυρῖον, ερεπτόν ὁ δεσμεύσει τὸς χυρῖος, nonne cum *Salmastio* ὦ pro ὁ restitui debuit? Καὶ μὲν cum explicatione καὶ δὲ ἰμῶ, detexerat *Albertus* ex καὶ μὲν μὲν ortum esse, et ad II. α, 273. pertinere; reliquit tamen καὶ μὲν in textu.

Et alii Scriptores per hanc occasionem tractati sunt, de quibus nunc, variandae orationis causa, sed pauca, dicemus. Ἰσχυμο. est ἰσχυρὸς κλιώδης, *Suidas* ὄνομα ἰθύος in ed. *Méhiol.* et *Alcina.* sed ὄνομα ἰσχυρὸς in ed. *Bal.* et *Porti.* Inde *Albertus* veram *Suidae* lectionem esse, ὄνομα ἰθύος, e consensu *Hesychii* probat, de quo neminem arbitramur dubitaturum. Idem *Suidae* Lexicon per occasionem verbi κλισία p. 109. illustratur. Nam in edd. *Suidae* quibusdam, ut *Alb. Méhiol. Haf.* et *Cim.* post κλισία legitur κλισία, idemque verbum suo loco et ordine repetitur, ac tum κλισία dicuntur ἰλισσάμενά τινι, ὡς τυπος νεκροῦ. Has *Albertus* censet esse *pupas.* ad instar mortui fasciis involuta, referque locum ad I *Sam.* 19, 13. 16. Duas sunt apud *Suidam* glossae, ἰσχυοῦ et ἰσολογῶ, quarum alteri, ἰσολογῶ, nihil nisi *Polybi* locus subiicitur, alteri explicatio ἰπῶντος λέγει additur. Sed *Albertus* ad ἰσχυοῦ recte monet, ea omnia sic coniungenda esse

esse apud *Suidam*, ut *ισχυροῦ* duplici explicatione illustretur, ἐπίσης λέγει et ἰσχυροῦ, tum exemplum e *Polybio* sequatur, in quam rationem nulla amplius dubitatio cadere posse videtur. Consultuit etiam loco *Clementis Alex. Protrept.* p. 3. ed. *Oxon.* (p. 2. D. ed. *Sylburg.*), τὸν Τετραῖον νόμον οὐδὲ τὸν Καπίωνος, ubi *Καπίωνος*, per errorem ortum est ex *Καπίωνος* seu *Καπίωνος*, quoniam, *Hesychii* auctore, *Καπίων* est κατὰ τοιαύτῃ νόμον ὄνομα. Sed *Hesychii* fragmentum a *Scholiate Theocriti* (ad *Id.* 1, 109) servatum, defendit *Albertus* u coniectura *Sopini*, qui ὡς αἰεὶ αἰ voluerat in καὶ αἰεὶ αἰεὶ mutari, quod *Hesychii* explicat per *σεμνοτάται*. Cum vero *Scholiate* voluerit exemplum verbi αἰεὶ αἰεὶ αἰεὶ commemorare, hoc utique servatum est. In *Aster.* ad T. 2, pag. 116. *Hemsterhysius Clementis Al.* locum e *Paed.* 2, 5, p. 167. ita sanat, ut γὰρ ὡς μόνον ἴδῃ, qui vertitur *visus prope conuenit*, mutet in *κονσουλῶν*, et *οὐκ ἴδῃ* videndi intelligat. Felicissime *Theocrito* verbum reitavit *Ruhnkenius* in *Aster.* ad T. 2, p. 420. Nam poeta, qui fontem limpium describit, et hoc addit, αἰ ὅπῃ εἰδὲν ἀλλὰ κερσεύδῳ ἰδῶντος ἐκ βουθῶν. Quid ergo est illud ἀλλὰ, et quorsum referretur? Nempe ἀλλὰ, *lipili* legendum est, quod verbum *Hesychius* suo loco explicavit. Elegantissima igitur fontis limpidi descriptio erit.

Sequitur illa classis observationum, quae coniecturas de emendandis *Hesychii* singulis locis continent, quas quilibet facile intelliget copiosissimas esse, ipsa autem res utilissimas et maxime necessarias demonstrat. Ac profecto in plerisque conatus ita bene cessit, *Kyffero* praesertim, *Hemsterhysio* et *Alberto*, ut saepe nihil dubitationis resset, plerumque via saltem monstrata sit: paucissima enim intacta manserunt, in quibus quilibet attentionem atque diligentiam exercere poterit. Probanda videtur *Alberti* coniectura, καλοῦντες in καλοῦντας mutandum, et ad *Il.* 5, 14. referendum esse, ubi ὀνομαῖοι et κλοῦντες ὀνομαῖοι ὀνομαῖοι: ita enim

cum aliquis τὰς pro τῆς posuisset, ne error haereret, illud α in alienum locum fortasse migravit. Κατακομιῆ, quod *Hesychius* κατακομιῆ interpretatus est, etiam *Pollux* 6, 200. habet, etsi ibi medium legitur, et varia lectio κατακομιῆσθαι notata est. Tum apud *Euripidem Phoen.* 355. κατακομιῆσθαι notionem illudendi habet, ut *Hesychius* ἰπικωμιῆσθαι suo loco explicavit. Ita ergo *Abreschius* quidem succurrit *Hesychio*; sed cum κομιῆ non plane idem, quod κομιῆσθαι, videatur, non male censuit *Albertus*, et hic, et in var. lectt. *Pollucis* κατακομιῆ scribi posse. De verbo καταλῦσαι, quatenus esse dicitur ἀπολῦσαι et εὐωχθῆναι, optime post *Salmasium* iudicavit *Biel*, metonymiam videri, ideoque, cum in diversorio cibus quaeratur, verbum hoc ab aliquo de edendo bibendoque dici potuisse. Reliquam glossae partem, ἢ τὸν ἀρξέμενον ἔχει δίκαι, *Albertus* e *Photii* Lex. MS. ita putat constitui posse: ἢ τὸν ἀπυξέμενον καθελῖν, ut adeo καθῆ et δίκαι confusa sint, ac tum etiam λῖν et ἔχει permutata. Ipsa vero correctio iis, quae *Suidas* in καταλῦσαι monuit, admodum congrua est. Dubius ille locus καταναῖ, κατὰ νοῦν, secundum *Hemsterhusium* ita expediri poterit, si κατὰ νοῦν, i. e. νοῦν, scribatur. *Albertus* insuper suspicatur, νῶ pro νοῦν veteres dixisse, a νοῦς, νόος, νόα, nam νόα doricis in νοῦ, et hoc in νῶ transire potuisse. Καταβολή p. 200, cum significat τὸ ἐπιβάλλον, mutandum est in καταβολή, et ad *Nicandri Alex.* v. 194. referendum, quod vel ordo literarum indicat. Adparet etiam, καταβολή et καταβολή ab *Hesychio* confusa esse, quoniam et hic posuit nonnullas explicationes, quas cum verbo καταβολή iam coniunxerat. Sed praeclara est *Alberti* coniectura in κύματι παρῶ prioris loco, cui *Hesychius* adiecit ἔχου, quod recte in ἀήχου mutatur, quo nihil facilius et verius est. Verbum ἀήχος, quod Lexica non habent, *Aretaei* loco (p. 40, 32) defenditur, nec minus auctoritate *Suidas* et *Photiani* Lex. MS. nam et hic κωφῶν et ἀήχων iunguntur. Pro κωδία prioris loco idem malit propter ordinem literarum κώδεια, et paulo post κωδία, nam verbum utroque modo scribitur. Praeterea

terea cum *καὶ* sic explicetur, *κεφαλὴ χειρὸς σώματος*, delata verba *χειρὸς σώματος*, per errorem e sequenti glossa huc relata. Felicissima est *Hemsterhusii* correctio in *Κόρακος πτέρω*. Quae enim nunc leguntur, *ὁ Κόραξ παῖς ἦν Ἀρεθούσης διὸ θάνατον*, aperte vitiosa sunt. Itaque *Hemsterhusius* ex *Eustathio* ad *Odysf.* v. p. 1746. integrum versum, qui exciderat, in hunc modum restituit: *ἔτι (pro ὁ) Κόραξ, παῖς ὧν (pro ἦν) Ἀρεθούσης διὸ [κων λαγῶν κατὰ κρημῶν ἤνυχθη καὶ ἀπέ] θανεν*. Non minus feliciter *Kusterus* ad *ληπτός* animadvertit, ante hoc verbum excidisse *ἢ ἢ ἴτερος*, nam *ἢ τῆ ἴτερος ληπτόν*, non una manu capiendum, proverbium Graecorum fuit, quo rem difficilem significarunt. Integrum legitur apud *Plotonem* in *Sophist.* p. 226. ed. *Steph.* Atque sic *Hesychiana* explicatio, *ἰπὶ τῶν μὴ εὐαλαίων ἰλιγγο*, locum habebit. Probavit coniecturam *Albertus*. Verbum *ληρωδεις* non patitur adiectam interpretationem: *σανιδεις*, *ἢ οἷς οἱ νόμοι γεράφοις*. Quare *Κύβεις* rescribi vult *Albertus*, et glossam alienam in locum in litteram *Δ* irreplisse suspicatur. Certe *Suidas* et *Zenob.* Cent. 4. 77. *κυβεις* iisdem fere verbis describunt, ipseque adeo *Hesychius* in *Κύβεις*. Quod si cui displicet, *ληρωδεις* stabit sine explicatione, et verba *σανιδεις* — *γεράφοις*, undecumque huc venerint, ad *κύβεις* referentur. Perobscurus locus est: *Πλήξωντα καὶ πληγίλα εἰκόνα ξυλόν, ὁ Δαίδαλος χειροτέριον τῆς Ἰκάρα ταφῆς*. Hic iam *Heinsius* ex *Apollodoro* 2, 6. docuerat, *Herculem*, ligneam sui ipsius imaginem, a *Daedalo* fabricatam, lapide percussisse: sed locum *Hesychianum* paulo duriore medicina sanaverat. Verum *Hemsterhusius* omnia clarissime demonstravit. Auctore enim *Eustathio* ad *Il. λ.* p. 882. lapis ille, ab *Hercule* in imaginem coniectus, resiliens ipsum percusserat, ideoque *Hercules* erat *πλήξωντα καὶ πληγίλα*. Hinc locum ita coniecit: *Πλήξωντα καὶ πληγίλα εἰκόνα ξυλόν, ἢν ὁ Δαίδαλος χειρ. τ. Ἰκ. τ. ἀνέθηκε. vel ἰποίσει*. Ceterum *Hercules* nescius percusserat imaginem, cum sibi latronem occurrere opinaretur: *Daedalus* vero ideo fabricatus erat, quia *Hercules* *Icarum*, ei-

Etiam ad litus, humatione dignatus erat: inde *πρασιήγειον*. Non potest πολυφρονος post πολυδωρος per ipsum literarum ordinem stare. Itaque placuit *Alberto*, hoc πολυφρονος cum adiuncto verbo πολυδωρος, referre ad superiorem glossam πολυδωρος, eique triplicem explicationem addere, *πολλὰ λαβῶντα δῶρα*, πολυφρονος, πολυδωρος. Quae si quis coniungere (omnia nolit, saltem, ut literarum series constet, mutato ordine scribetur, πολυδωρος, πολυφρονος. Nobis quidem prior ratio, ut facilius, ita verior videtur. De glossa προτιάπτω, προπέμπω, ita dubitarunt *Vossius* et *Stephanus*, ut ille corrigeret προπέμπω, hic προτιάπτω. Monuit *Heinsius*, προπέμπω esse verum: referri enim ad προτιάπτω II. ω, I I O, quod alii ex *εἰπέω*, alii ex *ἄπειω* derivarunt. Itaque, si rem recte tenemus, haec glossa tantum ad quorundam Grammaticorum de illo loco opinionem accommodata est. Πρόκαυτα, quod iuxta *Hesychium* est προσηρμένα, προκηκασμένα, alii latinum verbum *raecauta* esse putarunt, alii in πρόκαυα vel πρό και αυτα mutarunt: sed est ex πρόκλυτα ortum, et *H.* II. v, 204. illustrat, πρόκλυτ' ἀκροντες ἔπεα, quae observatio *Heinsio* atque *Kustero* debetur.

Interdum lectio vulgata, coniecturis aliorum labefacta, hac editione denuo stabilita est. Placuerat plerisque *σμήμα* in *σμήγμα* mutare, ubi *Hesychius* ἴμμμα esse dicit *σμήμα*. Sed *σμήμα* tuetur *Albertus*, quoniam a *σμάω* recte derivari potest, et *Thomas Mag.* *σμήμα* Atticum dicit, *σμήγμα* commune. Similiter in *ῥαριον, παιδιον*, velut conferant interpretes, *πεδιον* restituendum esse, quoniam, auctore *Pausania* (I; 38.) constabat, campum, qui primus confitus sit, *Rharium* fuisse. Quia vero et *Etym. M.* cum *Suida* *ῥαρος* per *βρέφος* explicarunt, et *Ruhnkenius* in *MS. Porphyrii* *περὶ προσωδίας* idem reperit, defendit *Albertus* illud *παιδιον*.

Occurrunt

Occurrunt etiam loca bene multa, ad crisin Homericam admodum utilia. Π, ο Φ, ε, ε, ε, ο i. h. e. κρείττους, ὑπερέχοντες etc a *Ienſio* ad *Od. Φ.* 134. refertur, ut adeo haec lectio *Hefychii* aetati aequalis fit, etiamſi veteres editiones, ex alia recensione, πολλὰ Φέρεται habent. Ut *Hefychius*, ita et *Ariſtophanis Scholiaſtes* ad *Acharn.* v. 17. ῥυμματα per σμήγματα illuſtrat, addito *Homeri* loco *Il. ξ.* 171, ῥυμματα πάντα κάδ' ἐν. Et hodie tamen λόματα π. κάδ. legitur. Σμύχοιτο ab *Hefychio* ſic explicatur, ut, eodem *Ienſio* iudice, in locum, qui *Il. χ.* 411. occurrit, conveniat: nam ibi ſignificat ἀφαιρέσις: κατακαίσις. Sic ergo *Hefychius* illum locum legit, etiamſi alii, ut Rom. editio, σμύχοιτο habent. Idem iudicavit *Erneſtius*. σμύχοιτο verum eſſe. Duſta videtur gloſſa ἰεσσαὶν ἰακότες ex *Il. λ.* 27, ubi nunc ἰεσσαὶν legitur. Sed cum *Scholia* ad *Il. γ.* 121. etiam ἰεσσαὶν habeant, haec *Alberto* varia lectio videtur, ſervata ab *Hefychio*: cui *Apollonii* Lex. MS. adſentitur. Ceterum ut *Hefychius* coloris, non figurae; ita *Apollonii* figurae, non coloris ſimilitudinem intelligit, quem *Albertus* ſequi mavult, propter illa, quae etiam *Hefychius* adiecit: ὄλοι εἰς ἀνεσφαμμένοι, quod ad iridos colores nullo pacto referri poteſt. Ipſe adeo *Homeri* locus, δ' ἀκοντες ὀωρέχ' αἶο προτὶ δεικνύ. poſtulare hoc videtur; quamquam colorum diverſitatem non penitus alienam eſſe concedimus. De Κάμμος in notis admonetur, apud *Homerum* *Il. β.* 656. ſcribi Κάμμιος. Sed MS. Lipſ. cum prioribus editionibus, etiam Κάμμος habent.

Iam colligemus quaedam loca, quae interpretes vel non attigerunt, vel non ita tractarunt, ut non alia quoque ratio habere locum videatur. Qui ſint, aut unde ſint περικεχρηότες, quaeri poteſt. Ac *Hefychiana* quidem explicatio, πρὸς τὰ κἄτω βλέποντες, ſuadere videtur, ut de canibus intelligatur, qui praedam ore verſus terram hiantes cupidius perſequuntur: aut e ſcriptore eccleſiaſtico venire in *Hefych.* gloſſarium potuit, ut homo, terrena appetens, deſcribatur, quod

quod et *Plato* de rep. I. 9, p. 460. suo modo dixerat: βροχημάτων δίκην καὶ τῶ ἀεὶ βλέποντες, καὶ κεκυφότες εἰς γῆν καὶ εἰς ἑαπίδας. Haec quidem melius videntur *Hesychianae* interpretationi congruere, quam quod *Priscaeus* Apuleianum illud confert: *in profectū attomitur*. Πρόληψις, πρόγνωσις, nonne philosopho antiquo tribuendum, et de ante capta opinione intelligendum, de qua *Cic. N. D.* I, 16. egit? Dubitari potest, cur συμμεμαρτυρημένη exponatur συνελημμένη. Videtur autem intelligi συνελημμένη ἢ μαρτυρία, una comprehensa formula testimonii, quemadmodum συναμβαινεσθαι et συμπειλαμβαινεσθαι τῆ διαθήκῃ dicuntur, una comprehensi foedere. Quae σφυρήματα sint, dubium reliquit *H. Stephanus*: posse enim vel ligamenta intelligi e quibus mallei suspendantur, vel fascias, quibus malleoli pedum vinciantur, quia σφυροδία ab *Hesychio* ita adiectum videtur, ut esset synonymum σφυρημάτων, quae explicavit per τὰ σιδήια. Sed quia verbum esse dicit scriptorum de re equestri, suspicetur aliquis, ferramenta intelligi, ac nominatim soleas ferreas equorum. Non potest genuinum esse ὑποφανέν in his: Συζυγείν, τὰ ὑποζύγια ὑποφανέν ἐν τῷ ἔλκειν, videturque in συμφωνείν mutandum: dicitur enim de iumentis, aequali nisu trahentibus, ut de contrario ἐρεζυγείν, quod vere est μὴ συμφωνέν ἐν τῷ ἔλκειν. Si iuxta *Hesychium* Χρυσοράγης est Χρυσοβαφές, non tam videtur ad ῥηγος, i. e. ῥακος seu περιεζωμα, referendum, etsi idem *Hesychius* ῥήγος esse dicit παλαιὰ βαπτία, quam ad verbum ῥάζω, perfundo. Ibidem Χρυσοράγης ἕνος explicatur ἀπερήγημένον ἀπὸ τοῦ δένδρου, est autem frons, ex arbore auricomante decerpta, qualis illa Virgiliama, *Aen.* 6, 136. et 204, aut ex ea saltem arbore, quae fert aurea mala. Νάειν explicatur per ἰκετεύειν, παρὰ τὸ ἐπὶ τὴν ἑστίαν καταφεύγειν τὸς ἰκέτας: e quo tamen nondum apparet, cur νάειν sit ἰκετεύειν. Ceteri quidem Grammatici, qui in notis ad h. l. comparantur, hanc rationem reddunt, ἐπεὶ ἐν τοῖς ναοῖς ἦσαν, ἢ παρὰ τὴν ἑστίαν, παρὰ τὸ ἱναῦσαι; sed ne haec quidem fatiscunt. An νάειν est pro νάειν, seu νάειν, cum digammate aeolico, h. e.

h. e. *habitare*? nam supplices sedent (morantur) in ara, et infra ubi est *ναῖον*, vix dubitamus, quin cum *Κούφο* legendum sit *ναῖον*, ordine literarum postulante; nisi et ibi scriptura vera fuit *ναῖω*. De *πλώσσειν*, *φθείρεσθαι*, notavit *Albertus* infra occurrere *πύσαι*, *φθείρει*, et *πύσει*, *σήψει*. Sed ea ad locum hunc illustrandum valere non videntur. An ergo per errorem *πλώσσειν* e verbo *βλώσκειν* ortum? Id enim *Hesychius* esse dixit *ἔρπειν*. Iam *Taylorus* ad *Lycurg.* in Leocr. §. 11. e Grammaticis graecis docuit, *φθείρεσθαι* interdum esse lente procedere, *serpere*, quibus similia quaedam *Budaeus* in *Comm. L. gr.* p. 1384. collegit. Sic foret *βλώσκειν* idem quod *φθείρεσθαι* i. *ἔρπειν*. Verbum *πύσει* duplicem explanationem habet, primum *κραδαίνει*, ut *ἐπιύσσοντο*, *ἐκραδαίνοντο*, ex Il. v. 134, deinde *τὰ δόξατα διπλοῖ*, quod obscurius videtur. Ac nobis in mentem venit, *τὰ ἐνδύματα διπλοῖ* reponere, quocumque *πύσειν* et *πύσεισθαι* bene conveniret. Sed defendi vulgata et explicari ita potest, ut *hastam duplicare* interpretemur, tanto cum impetu vibrare et infigere hostili feuto, ut *curvetur*, i. e. duplicetur: unde Scholia *Homeri* ad Il. v. 134. per *ἐκάρπητο κραδαινόμενα* explicant. Latinos etiam rem, quae *curvetur*, *duplicatam* appellare, docuit *Gronovius Observ.* 4, 19. *Hesychianum* *κολοῦν* interpretes non attigerunt: videtur tamen pro *κολοῦν* per errorem positum, quod est *θουβεῖν*, ut ab *Hesychio* explicatur, et in notissimo de *Thersite* loco Il. β. 212. occurrit. *ῥάπται* pag. 1102. debet esse, *ῥάπται*. — In *ὑπικύθηα*, *ὑπικύθηα* debet esse *ὑπόκοιλα*, ut opinamur. *Ψάινον* in Glossario est *ἀχρεῖον*, pro quo forte *ψάινον* legendum erat, ut paulo ante *ψαίνον*, quod et ipsum est *μάλιον*, *εὐτελής*, *φλίαρον*. In *ψευδοβαθροθίαι*, quos *Hesychius* *ψευδοβαθροθίαι* explicat, ter erratum videtur: nam *ψευδοβαθροθίαι* demum glossae adiectae simile erit? *ψυχροκομφώματα* videtur nobis vel cum *ψυχροκομφώματα*, vel cum *ψυχροκομφώματα* permutandum: utrovis enim modo *Hesychiana* explicatio *ψυχροκομφώματα* stabit. Sed huius generis plura notavimus, quae commemorare omnia non possumus.

Non

Non potuimus praeterire, quae *Hemsterhusius* suo more de verbo *ιδωπτεν* disputavit, ut omnem simal eius vim explicaret. Primum in magna scribendi varietate *ιδωπτεν* praefert, quamquam etiam *ιδωπειν* et *ιδωπιζειν* ferri possunt: cetera vero vel librariorum errori tribuenda sunt, ut *ιδωπτειν* apud *Clem. Alex. Praed.* 3, p. 294, vel in *ιδωπτεν* mutanda, ut *ιδωπτεν* in *Lex. MS. Photii*. Sed *ιδωπτεν*, *P. Iluce* auctore, est *strabo*, unde *ιδωπτεν*, *oculis esse ita distortis, ut palpebrae conniverant, tum palpebris adductis oculos intorquere, circa somni initia sensum ocludere palpebras, denique lascivis oculis adnoscere, et oculorum visu illudere*. Quae omnia exemplis exquisitissimis illustrata sunt, variis variorum locis simul emendatis. Digna omnino est tota observatio ingenio et doctrina *Hemsterhusii*.

Restat, ut de *Auctario Emendationum Ruhkeniano* dicamus, in quo de utroque tomo *Hesychii* multa, etsi paucis, praeclare admonentur, ut omnibus, qui *Hesychium* tractent, iam necesse sit ubique ad illud confugere: plura enim insunt, quam ab Auctario aliquis expectet. Ergo ea, quae in ipso opere omissa erant, hic adluntur, coniecturae *Pierfoni*, *Heringae*, *Vakenarii*, *Wesselingii*, *Jacobi* et *Herrmanni Tollii*, *Hemsterhusii*, praesertim ipsius *Ruhkenii*, proponuntur, quaedam explicantur latius, et constituuntur diligentius. Iam etsi pleraeque coniecturae ita veritilimiles sunt, ut multis se probaturae videantur: saepe tamen expectandum videtur, donec quis locum, unde glossae singulae fluxerunt, reperiat, sine quo difficilis est aliquid pro certo habere. Nos ea tantum excerpimus, quae *Hemsterhusii* et *Ruhkenii* sunt, et in hoc Auctario primum edita, cum reliqua in libris cuiusque reperiri possint. Corruptus est locus, *Ἀβόλωνται, ἐν τεύχεσι*: sed adiutus *Lex. Sangerm. Ruhkenius* vidit, *ἄβολωνται, ἐν τεύχεσι* legendum esse, nam ibi plane ita legitur. *Ἀδδωνον*, si vulgatae lectioni credimus, apud *Lacones* est *ἐρηδόν*. Sed hoc ita demum verum videtur *Hemsterhusio*, si

ἄδδωνον

ἀδδλλον ponatur, quod, remota dialecto, est ἄζαλον seu ἄζαλέον, *ficum*. *Kuster* displicuerat ἀδδμεῖν, malueratque ἀδδμοεῖν. Verum illud tucetur *Ruhnkenius*, quoniam ab ἀδδμεῖν ἀδδμοεῖν, et ab ἀδδμος ἀδδμεῖν derivatum videatur. Meursiana sententia de Ἄθμοεὺς denuo confertur cum longiore *Palmerii* refutatione tum utriusque conatus irritos esse e *Lex. Sangerm.* demonstratur, unde locum apparet sic legendum esse: Ἄθμοεὺς, Ἄθμοεὺς δὴμος ἐστὶ Φυλῆς τῆς Κερκοπίδης ἀφ' οὗ ὁ δὴμότης Ἄθμοεὺς. In αἰήσουλον. αἰήμον, quilibet erratum esse agnoscit: inde etiam *Ruhnkenius* αἰήσουλον, αἰήμον legi vult. Ac nos quidem ipsi αἰήμον dudum notaveramus, quod ex altera explicatione, κακοποιῶν et ex interpretatione in αἰήσουλαι et αἰήσουλαι facile intelligi potest: sed in in priore verbo liberaliores erimus, si quis αἰήσουλον, fortasse e poeta, seruet. Mutilus vilus erat locus *Alberto*, Ἀκίμενοι, αἰώμενοι, μεταφραστικῶς ἀπὸ τῆς θεραπέυειν, nec iniuria: nam in *Lex. Sangerm.* ita legitur: Ἀκίμενοι, ἐπισκευάζοντες, μετ. α, τ. θερ. Sed in illo Lexico excidit αἰώμενοι, sive potius ἰώμενοι, ut adeo alter locus alteri multum profuit. Ἀναπεπλημένοι sine interpretatione relinquendum est: tum alia est glossa, Ἀναπεπληκότες, τὰς διανοίας ἀναπτεταμμένοι, quae totidem verbis in *Lex. rhetor.* occurrit. Locus autem, quem *Hesychius* interpretatur, est *Demosthenis* de fals. leg. p. 327, Δίδοικα, μὴ νυν ἀναπεπληκότες ἦτε, quod *Ulpianus* explicat, νυτάζοντες, ἢ νήφαιτες. Mutari debet ἀσιγνας, αἰγνας, in ἀσιλιγνας, αὐγνας, quoniam ἀσιλιγνας e dialecto idem est, quod ὄσιλιγνας, quo verbo *Apollon. Rhod.* 1, 1296. usus est, reperiturque et inter fragmenta *Callimachi*. Itaque reliqua pars *Hesychiani* loci, ἢ ἀσιγνας, variam lectionem indicare videtur, praesertim cum scriptura verbi varia esse soleat. Βραδυμήσαντες et explicatio ὀλιγομήσαντες bene constabunt, si βραδυμήσαντες legatur, hoc est, βραδυμήσαντες, ut infra βραδύδιον, βράδιον, Αἰελῆς. Sanari poterit locus in *Βήρυκτες* e *Lex. MS.* ubi sic legitur: μάζαι ὄρθαι, οἱ δὲ ἀπλῶς μάζας, ἐπάνω κέρατος ἰχθύος. Certissimum hoc iis erit, qui *Hesychium* in βάραιτες

et βάζβας audierint: nam μάχαιραι pro μάζαι in hoc loco, de quo agitur, ferri nulla ratione potest. Mira est gl̄i illa, Βεττανω, Φοβερά, ἀκρίε μικρά ὑπό Κρητῶν, verum eadem, ut e *rhet. Lexico Ruhnkenius* didicit, mire corrupta. Primum ergo separatim legendum, Βεττανω, Φοβερά, ceteris omnibus deletis. Iam altera ab hac est glossa βεῖκος, quod si in βεῖκος mutetur, feret illam explicationem, ἀκρίε μικρά ὑπό Κρητῶν. Atque ita omnia haec in Lex. illo leguntur, nisi quod βεῖκος scribitur, quod a βεῖκος (hoc series literarum in *Hesych.* Glossario postulat) tantum scriptura differt. Ceterum βεττανω intactum reliquit; tantum addidit: *forte quis coniciat Βεγδαία αεσίτε, pro βεγδαία*. Profecto ingeniose. Glossa Hesychiana, φοβύρα, ὑπόνομος, δι' ἧ ὕδατα ὑπεξήει, aliquot verba adiecta habet in Lex. rhetorico: καθόλου δ' ἔλεγον ἕτως τὰς δυσεξιήτους κατασκευάς, καὶ μὴ ἰπευθείας, ὃ δὲ Ἀλκμαν διὰ τῆ ε Γέγγυρα ἔφη. Post δελάφυξας malit *Ruhnkenius* διερρόφυξας pro διεφύξας, ut in Scholiis ad *Arifroph. Nub. 52*, λαφύσω, τὸ βεφῶ. Sed quoniam διεφύξας rem satis exprimit, ut consequens significetur, ut in altera explicatione, ἀνήλωσας, dilapidāσσι hūna, nobis quidem tenendum videtur. Ἐπιβελύων, non sua serie post ἐπί (T. I, p. 1320.) positum, ut simile sit interpretationi, λοιδορῶν, ἐφουβρίζων, mutandum est in ἐπιλωβύων, eodemque modo ab ἐπιβελος separanda glossa, ἐπηεάζων, λοιδορος, et ad ἐπεσβόλος referenda, aut ad ἐπίβολος, quod in *Lex. rhetor.* discrete sic explicatur, addita hac ratione: πρὸς τὰ ἔπη ἐπιβάλλειν, ὡς βίλη, quae quidem ratio nobis quaesita nimis et arguta videtur: malle enim eum conviciatorem intelligere, qui certe pungit, cuius convicia certe dolent, quasi εὐστραχὸν λοιδορῶν, ut *Longinus* c. 34, κέντρον μὲν παιδείας εὐστράχη, de diceris mordacioribus. Ἐεῖά πάθεος non est Δημήτηρ, sed Ἀρτεμις, quae nomina et alibi confusa sunt. Διγυγίφθογγαι voluerat *Albertus* cum μελίφθογγαι permutari; sed *Ruhnkenius* duas alias correctiones proposuit, vel λιγύφθογγαι, quod nobis perplacet, vel ἰγγύφθογγαι, quod ipsi magis blanditur. Κακόβας, ut esse possit

ἐπί

ἐπὶ κακῶ ἤβων, erit cum Hemsterhusio in κακίβας mutandum, hoc est, κακίβας pro κακίβης, ut πρωθάβας est πρωθίβης. X autem in x cum Doribus imutatur, qui saepe adspirationem eximunt. Οἰάταν, καμήτην, *Albertus* edidit; id *Ruhnkenius* post *Stephanum* sic corrigit, οἰάταν, καμήτην, similiterque in οἰητῶν et ὄας restitui vult κῶμαι pro κόμαι. Nam ὄας esse pagos, ex *Apoll. Rh.* 2, 139. disci potest; *comas* significare, nullo exemplo constat.

Finimus hanc totam de Hefychiano opere narrationem indicanda praestantissimae disputationis summa, quam *Cel. Ruhnkenius* eidem Auctario de Dionysio inseruit. Ergo Dionysia in *Lex. rhetor.* sic describuntur: Ἐορτὴ Ἀθήνησε Διοῦσια. ἤγετο δὲ τὰ μὲν κατ' ἀρχαίους μὲνός Περσειδῶος· τὰ δὲ Ληναίω (sic Hefychianum κλαῖω dudum correxerant Viri docti) Γαμηλιῶνος (*Hef.* μὲνός Ληναίωνος), τὰ δὲ ἐν ἄσει Ἐλαφροβολιῶνος. Unus *Hefychius* diferte distinguit triplicia Dionysia. Sed *Aristophanis* Scholiastes ad *Ach. un.* v. 201. qui priora duo genera pro uno habet, errat, et cum eo *Saenger* atque *Casaubonus*: male enim intellexerant poetae loca, ex altera parte v. 202. et 251, ex altera v. 503. et 1153, ubi festi dies iidem describi videntur. Sed Dicacopolis, qui in fabula inducitur, avolat in pagum ad Διοῦσια κατ' ἀρχαίους, reversus autem Athenas celebrat Lenaea. Non patitur ergo temporis locorumque diversitas, eosdem dies festos intelligere. Quod autem in *Lex. MS.* Lenaea ad Gamelionem referuntur, id sic vitabitur, si Γαμηλιῶνος in Μηνῆς Ληναίω mutetur: certe verbum vitiosum est, cum *Thucydides* 2, 15. diem Lenacorum adeo nominet, qui fuit duodecimus Antestherionis seu Lenaeonis. Praeterea Antestheria, quorum partes sunt Πρωσίγια, Χόες, Χύτραι, non differunt a Lenaeis. Nam Acharnenses editi sunt Lenaeis, v. 503. 1153. sed editi sunt festo die Χόων, v. 1075. 1209. Sunt ergo Χόες et Ληναίω idem. Quod igitur *Alciphro* 2, 3, p. 230. ea distinguit, id sic intelligi potest, ut unum illorum dierum κατ' ἐξοχήν Lenaea

adpellatum statuamus. Ceterum, quoties $\Delta\iota\omicron\nu\acute{o}\sigma\iota\alpha$ simpliciter dicuntur, intelligenda sunt urbana Dionysia.

*SOLUTIO PROBLEMATIS AD METHODUM
Tangentium inverſam pertinentis: auctore I. H.
LAMBERT.*

§. 1.

Tab. II. **P**roblema, quod hic ſolvere conſtitui, illud ipſum eſt, de quo R. P. *Vincentius Riccatus*, in primo Tomo Opusculorum pag. 95, ita praeſatur.

„Propoſitum olim fuerat, in familiari ſermone, a viro „in rebus analyticis ſatis verſato, Problema, pertinens ad tan- „gentium inverſam methodum, quod a ſe tentatum ſaepe „aiebat, ſolutum autem eſſe ingenue negabat. Problema „vero erat huiusmodi. Datis duobus punctis D, G , quo- „rum alterum ſit in recta GC , invenire curvam $DBME$ „tranſeuntem per punctum D , cuius proprietas ſit, ut du- „cta tangente qualibet MT , pars curvae DBM aequet re- „ctam GT . (Intelligitur vero, rectam DG curvam tan- „gere in puncto D).

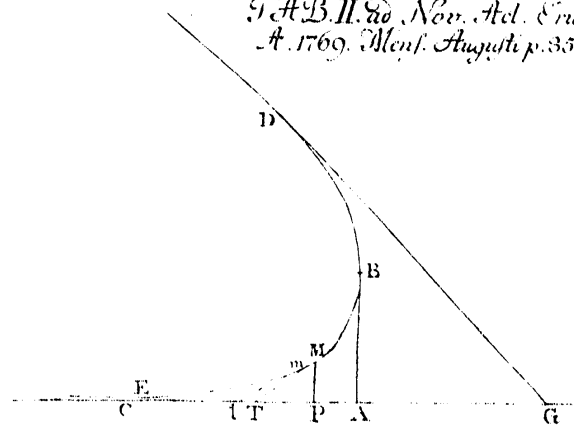
§. 2.

Idem hoc Problema et mihi iam pluribus ab hinc an- nis in mentem venerat, inſtar luſus ingenii. En qua ratione:

„Canis in D leporem, ſecundum murum rectilineum „ GC procurrentem, ita proſequitur, ut quemvis paſſum ver- „ſus leporem dirigat: quaeritur aequatio ad curvam DB „ ME , quam canis curſu ſuo emittit, poſita velocitate tum „leporis, tum canis, conſtante, live aequalis ſit live inaequalis.

Facile patet, utrumque Problema unum idemque eſſe. Hoc quoque dandum eſt illi Anonymo, qui R. *Riccato* ſol-
vendum

Philos. Trans. Roy. Soc. Lond. Vol. 69. Part 1. p. 356.

vendum Probl. proposuerat, solutionem difficillimam esse, si quidem immediate relatio inter abscissas et ordinatas quaeratur. Ponas enim, tangentem BA , esset ad rectam MC normalem, et esse

$$\begin{aligned} AP &= x \\ PM &= y \\ BM &= v \end{aligned}$$

ducta tangente MT , ipsique infinite vicina mt , erit per conditionem problematis

$$Mm = Tt$$

vel si inaequalis sit celeritas, erit Mm ad Tt in data ratione. Est vero

$$\begin{aligned} Mm &= dv \\ - TP &= \frac{y dx}{dy} \end{aligned}$$

Unde cum debeat esse

$$MB = TA$$

erit

$$v = x - \frac{y dx}{dy}$$

unde

$$v dy = x dy - y dx = dy \sqrt{(dx^2 + dy^2)}$$

Haec ergo aequatio esset integranda. *Rev. Riccatus* aliam ingressus est viam, at vero prolixissimam. Quare breviorrem hic indicare haud abs re esse duxi. En ergo qua ratione rem adgressus sum.

§. 3.

Pofui angulum $MTP = w$, sicque habui

$$\begin{aligned} Mm &= dy. \text{cofec } w \\ t T &= y. d \cot w \\ & \quad Y y \quad 3 \end{aligned}$$

Unde

Unde, si in genere fiat

$$n. Mm = t T$$

erit

$$n dy. \operatorname{cosec} w = y d \cot w$$

unde statim habetur

$$\frac{n dy}{y} = \frac{d \cot w}{\operatorname{cosec} w} = \frac{d w}{\sin w}$$

et integrando

$$n. \log y = - \log \cot \frac{1}{2} w + \text{const.}$$

Constante non opus est, si fiat $AB = 1$. Unde erit

$$y^n = \tan \frac{1}{2} w$$

§. 4.

Quoniam ergo

$$- dy : dx = \tan w = \frac{2 t \frac{1}{2} w}{1 - t \frac{1}{2} w^2}$$

erit

$$- dy : dx = \frac{2 y^n}{1 - y^{2n}}$$

five

$$dx = - \frac{dy}{2 y^n} + \frac{y^n dy}{2}$$

unde

$$2x = \frac{1}{(n-1)y^{n-1}} + \frac{1}{n+1} \cdot y^{n+1} + \text{Const.}$$

Constans ita est determinanda, ut sit $x = 0$, cum $y = 1$ quare

$$2x = \frac{1}{(n-1)y^{n-1}} + \frac{1}{n+1} \cdot y^{n+1} - \frac{1}{n-1} - \frac{1}{n+1}$$

§. 5.

§. 5.

Aequatio haec nullum praebet valorem pro casu $n=1$, ubi velocitas utraque est aequalis. Quoniam vero hoc casu

$$2 dx = -\frac{dy}{y} + y dy$$

erit addita constante

$$2x = -\log y + \frac{1}{2}y^2 - \frac{1}{2}$$

et

$$y = \tan \frac{1}{2}w$$

unde hoc casu semper est

$$TB + TM = 1 = AB$$

Quare distantia, ad quam lepus canem post se relinquit, semper maior est $\frac{1}{2}AB$.

ACTA PACIS OLIVENSIS INEDITA TOM. II. in quo Diaria, Suecicum, Danicum, Curonicum, et Tabularii ac Bibliothecis nunc primum prolata continentur recensuit, illustravit, observationes adiecit, IOANNES GOTTLLOB BOEHMIUS, Historiogr. Sax. Ilf. P. P. O. Lips.

Vratislaviae, apud Guilielmum Theophil. Kornium, MDCCLVI. pagg. 648. in 4.

Gratisima profecto omnibus historiae gnaris esse debet Actorum pacis Olivenfis editio, cum ob pacis ipsius celebritatem, atque insignem Actorum illius praestantiam utilitatemque, tum ob plurima quae Acta ista ab illustris Bohemii ingenio, elegancia, doctrina, studio, acceperunt ornamenta. Prius horum Actorum Volumen in his Actis A. 1763. mens. Maii. iam indicavimus, recensuimus, laudavimus.

vimus. Commendandum nunc restat Volumen alterum, eiusque bona recensenda.

Ac priore quidem loco exhibitum est Diarium Suecicum, cuius exemplum doctissimus Editor, liberalitate ADOLPHI FRIDERICI, Sueciae regis, e Tabulario regio recensendum evulgandumque permissum sibi fuisse, in eleganti prooemio ad illustrissimum Bernsdorfium, praedicat. Qua re magnum beneficium praestitum esse cum omnibus omnino historiae studiosis, tum vero etiam historiae ipsi, ad incorrupta rerum monumenta exigendae, illustr. Editor recte arbitratur. Laudatum itaque, quod in manus Boehmii venit exemplum, hoc est Protocolli Suecici partes postremas duas, quae a congressione Legatorum, habita Olivae d. 23. Martii, usque ad pacem confirmatam, atque adeo longius quam Commentaria reliquorum procedunt, hoc totum exemplum typis describendum curavit. Ut autem Vir doctissimus extremam illam partem, quae de ratificatione est, contra quam olim constituerat, nunc simul ederet, causa non una commotum se esse fatetur. Illud enim pacis confirmandae atque expediendae negotium, quum a Pastorio ceterisque scriptoribus praetermissum, in his vero Legatorum Suecicorum Actis diurnis tam diligenter expositum sit: huius sibi editionis consilium tum rei ipsius gravitatem, tum scriptoris industriam, merito iniiecisse, in laudato prooemio refert. Ad narrationis vero fidem atque integritatem quod attinet, iustis eam Cl. Editor laudibus ornat, neque rei gestae obscuritate dubiam, neque scriptoris ingenio fluxam dicit. Docet enim, veritatis scientiam et studium in Diarii huius scriptore, Godofredo Schroeero, cumulate fuisse, cumque, quum Legationi Suecicae ab epistolis esset, quotidie, ut quaeque res inter Legatos gesta erat, in commentarios retulisse, ita quidem, ut nulla arte, nullo orationis furo uteretur. Quare verendum sibi existimat Cl. Editor, ne ii, qui non tam rerum veritatem, quam verborum suavita-

tatem

tatem spectare solent, egregia haec fragmenta, eleganti sermone se non commendantia, intacta relinquunt. Nos, quibus rerum praestantia veritasque cordi est, Diarium hoc magnum aestimamus, gratoque iam adversus Editorem illius animo pervestigamus. Quid enim? cur non lubentissime id cognoscamus, quum praeter utilitatem illius iam indicatam, alius insuper fructus ex observationibus praeclaris, quibus illud ab *Ill. Bohmio* ornatum est, in lectores redundare queat. Aut enim vir doctissimus, quae obcuritate quadam laborant, hic loci explicat, aut Schroeeri relationes ulterius exponit, aut aliorum narrationes cum Schroerianis confert, aut alio modo lectorem Diarii iuvat atque delectat. Sic v. c. ut adnotat. nonnullarum specimina demus, docte admodum dilucit de Venedis, Vandalis, Slavis pag. 42. de voce Verda pag. 43. quam recte dici haud ambigit, ex vocabulo Germanico *Werd, Werder*, h. e. insula in flumine nata; de causa, ob quam Pacificatio Sueco-Danica an. 1570. inconclusa dicatur, nempe ideo, quod neque illa de famosis libellis neque aliis quibusdam partibus suis prorsus expedita fuerit, pag. 124; de errore Io. Bapt. Burgii aliorumque, qui tradiderunt, Gustavum Adolphum voluisse Ferdinandum imperio deicere, idque sibi vindicare, pag. 196. de titulo Iuliaci, Cliviae, et Montium, pag. 212; de Confoederationis vocabulo pag. 360; de Seestedio, qui sub Christiano IV. Daniae Rege, Pro-Rex administraverat Norwegiam, pag. 410; de Scabino Gedanensi, Michaele Boehmio, p. 438. Et sunt multae aliae, quas Cl. Editor Diarii Suecico adspersit, observationes, lectu omnino dignissimae.

Alterum, quod hoc Volumine continetur, monumentum, ita inscriptum est: Christophori Parsbergii, legati Danici, Diarium Pacificationis Olivenfis, e Tabulario regio Hafniensi nunc primum editum. Scriptum est hoc Diarium sermone Danico, latino autem h. l. exhibitum, in quem Cl. Editoris auspiciis, a Ludovico Pontoppidano, Erici filio, con-

versum est. Multa quoque insigni huic documento, *Illustris Bohemii* studio, accesserunt ornamenta. Nam quum investigaret Pacificationis Olivenfis monimenta, contigit ut Parsbergii epistolas, super legatione sua perscriptas, cum ipso communicaret Langebecius, Professor Hafniensis. Has ille cum Diario Danico, in quo ad ipsas saepius provocatur, diligenter contulit, iisque ad res varias illustrandas scite usus est. Ex publicis vero Actis, quorum Illustrissimi Bernsdorfii benignitate copia ipsi facta fuit, delegit, praeter alia lectu dignissima, Slippenbachii, Legati Suecici, libellum, iam tum clam habitum, neque poltea in lucem unquam emissum. Atque haec omnia eo lubentius legimus, quo clariorem historiae Pacis Olivenfis lucem affundunt, quoque doctioribus ab Editore observationibus illustrata sunt.

Tertium locum occupat Melchioris Felkerfamii, Cancellarii Curonici, Diarium Dantiscanum, quod Cl. Editor e Theotisco elegantissime in latinum sermonem transtulit. In quo transferendo id maxime operam dandam putavit, ut solutiorem narrationem compesceret, ne crebrior earundem rerum repetitio vel obrunderet lectorem, vel prorsus averteret. Tanto autem maiore in pretio habendum hoc Diarium Vir acutissimi iudicii existimat, quanto maioris momenti in conventu Olivenfi Curoniae res, omninoque Livoniae fuerint. Et potuit hoc Diarium eo accuratius edere, quum bina ad ipsum pervenissent exempla, quorum alterum ab Illustriss. Korffio, Russorum Augustae ad Daniae regem legato, alterum, aliquot locis plenius illud quidem, sed mancum in extremis, ab Illustri Bülovio, Electoris Saxoniae Comite nuper Confistoriano, ipsi concessum fuit. Placent quoque elegantes observatiunculae a *Bohemia* additae.

Ultimum denique, quod egregium huic Volumini deus conciliat, scriptum, est Cl. Editoris Observationum liber singularis continuatus. Dederat nempe vir doctissimus Volumine

lumine I. priorem huius Observationum libri partem, XIII. Observationes continentem. Reliqua eiusdem Observationum libri pars Volumine II. exhibetur, ac decem dissertationibus absolvitur, de quibus singulis paullo diligentius videbimus. Dignas enim esse putamus, quae accuratius cognoscantur, quum rebus in Olivenfi conventu disceptatis insignem lucem affundant, omninoque multa historiae capita egregie illustrent.

Observatio XIV. quae Vol. II. prima est, continet *Praetermissa de antiquo Imperii Rom. Germanici iure in Livoniam*. Disputatum quidem super hac re iam ab aliis est, in his praecipue ab *Io. Henr. Boeclero*: nemo tamen existimet, hanc *Boehmii* nostri ea de re dissertationem supervacaneam esse. Enimvero dissertatione hac diligenter lecta, multa in ea esse intelleximus, quae *Boecleri* super eodem argumento disputationem vel suppleant, vel illustrent, vel etiam emendent. Et primum diligenter A. disquiri, quibus modis partum sit olim Germaniae ius in Livoniam. Hanc enim quaestionem ne *Boeclerus* quidem, aut *Conringius*, satis copiose tractarunt. Existimat vero vir doctissimus, ius illud a spontanea deditioe Alberti, Livonorum tertii Praefulis, repetendum esse, atque hanc sententiam firmis ornat argumentis. Hinc Livoniam, novo Germaniae vinculo iunctam, novum inde dignitatis honorisque decus adeptam fuisse ostendit. Inde de natura nexus, qui a Philippi, regis Romanorum, temporibus, inter Germaniam Livoniamque intercessit, docte exponit. Egregie porro discutit vulgatam de amisso Imperii in Livoniam iure sententiam, eamque, quamvis multis, iisque magnis auctoribus comprobata, extra teli ictum non esse demonstrat. Nos quidem ingenue fatemur, totam hanc disputationem nos maxima cum animi voluptate legisse.

Sed pergendum est ad Observationem XV. quae de *Contentione Sueciae ac Poloniae super Livonia ante Pacificationem*

tionem Olivensem exponit. In hac vero disputatione ita versatus est *Illustris Bohemius*, ut omnia, quae compluribus tractatibus varie disceptata sunt, intra scriptiois huius cancellos contraheret, et pro instituti ratione, hoc est, doctè, accurate, eleganter edissereret, adeo ut lites istae Sueciae ac Poloniae, super Livonia ante Pacificationem Olivensem agitatae, uno quasi obtutu conspici ac cognosci possint.

Commendanda quoque est historiae studiosis disputatio XVI. de *Contentione Sueciae ac Poloniae super Livonia in Pacificatione Olivensi*. Praecipue in ea norandi sunt *Gradus*, hoc est, modi componendae causae Livonicae, quos Cl. Auctor e codice MS. Zalusciano protulit, a *Mich. Abr. Trotzio* e Polonico latine factos. De his gradibus luculenter exposuit Auctor, simulque eorum *Restrictionem* addidit. Nam quum duodeviginti *Gradibus* componendis tempus nimis longum destinandum esset, formula composita est, qua isti *Gradus* coercerentur, atque ad minorem numerum redigerentur.

Observatio XVII. inscripta est: *Contentio de Sacris Livoniae in Conventu Stumsdorfiano*. Ad Livoniae res penitus cognoscendas plurimum, monente *Bohmo*, refert excutere id, quod in Stumsdorfiano conventu Suecos inter et Polonos actum fuit. Quare gratum est viri praestantissimi studium, quod ad describendam contentionem, in isto conventu de sacris Livoniae ortam, contulit. Et primum quidem in huius contentiois occasionem inquiri, quam Polonos, iisque adfrentes Gallos dedisse, ostendit. Hos enim contendisse tradit, Romana sacra per Livoniam salva esse praestanda. Deinde, quomodo Sueci ea in re se gesserint, disquiri, eosque neque precè, neque rationibus, neque exemplis adduci potuisse, ut Polonis adstipularentur, docet. At rem de novo tentatam, eoque tandem perductam esse dicit, ut Romanae religionis privatum in Livonia exercitium Sueci concederent.

Non

Non minus digna lectu est Observatio XVIII. de Sigismundo Gulie sermo L. B. ab Lundholm, Castellano Gredanensi. Non poterat profecto vita tanti viri accuratius elegantiusque describi. Vos, quibus grata est magnorum virorum memoria, legite, quaesumus, hanc vitam, et tum dicite quis Vir ille fuerit! Nobis certe gratissima fuit Guldenkernii memoria, cum multas alias ob causas, tum quia is, in colloquio Thoruni ad stabiliendam confirmandamque religionum concordiam habito, partibus sibi demandatis egregie functus est, et quibus praefedit, doctrinae Lutheranae focios, consilio, studio, auctoritate, validissime tuitus est.

Dissertatio XIX. est de S. Brigittae bonis, in Pacifici Olivenfi controversia. Gratum est, rem densissimis tenebris obductam, in clariori luce a Boehnio collocatam conspiciere. Posteaquam vir doctissimus S. Brigittae in Suecia ortum, pietatem, liberalitatemque, ad usus imprimis sacros collatam, descripsit, ipsam quaestionem hac disputatione propositam aggredditur. Scilicet, iam diu in Olivenfi conventu actum erat pacis negotium, quum primum a Poloni. bonorum S. Brigittae mentio iniceretur. Nam Poloniae regum, e gente Walia, tanta erat in S. Brigittam reverentia, ut, quem fama vulgarat gestatum ab illa annulum, eum Sigismundus tertius ingenti pretio redimeret. Ista vero Brigittae bona, docente Boehnio, haud dubie praedia quaedam fuerunt, Coenobio Wadltenensi olim donata. Quippe Coenobio per Sacrorum in Suecia conversionem exauctorato, ea sibi Io. Casimirus, qui ad Brigittam genus referebat, velut gentilitio iure debita reposcebat. Sed postulationem illam, a Suecis reiectam, mox et Poloni deseruerunt. Verum ad aliam ventum est, haud prorsus dissimilem, de S. Brigittae Iure Patronatus. Hoc autem Patronatus iure nihil aliud indigitatur, quam fidei tutelaeque ius ac potestas in domum S. Brigittae, quo nomine Brigittinum in urbe Xenodochium, (Monaasterium falso vocant plerique recentiores,) appellatum est. Hanc do-

mum hospitem Brigitta ad *Campum Florae*, (nunc a Farnesiorum palatio *Forum Farnesianum* vocatur,) condiderat, istam Romae usque ad mortem habitaculum habebat. Accessit insequenti aetate his ipsis aedibus novum decus, templum illius memoriae dicatum, et una cum aedibus bis instauratum, semel sub Leone X. iterum sub Alexandro VIII. Huius itaque domus tutelam eodem sibi iure, quo Brigittae bona, Io. Casimirus rex vindicabat. Res, Olivae aliquoties a Legato Gallo proposita, tandem ita confecta est, ut Sueci se neque regi Poloniae quidquam impeditenti obiecturos, neque Christinam reginam, si quid tale moliretur, adiutores promitterent. Factionis memoriam inferi certis de causis pacis tabulis noluerunt, solo Legati Galli testimonio contenti. Ex eo igitur tempore, S. Brigittae domus in patrocinio ac iure Io. Casimiri esse coepit. Post huius obitum, illa a Clemente X. Christinae reginae, Romae vitam degenti, concessa est. Enimvero, male actum illis temporibus cum Brigittina domo fuisse, sat certum habere se dicit *Boehnius* ex iis, quae ad ipsum iussit perscribi *Alexander Albani*, Cardinalis, penes quem nunc est illius patrocinium. Haec fere summa eorum est, quae V. Cl. in tanta rei obscuritate de S. Brigittae bonis, in Pacific. Olivenfi controversis, perspicue docteque disputavit.

De vectigalibus Pomeranicis, inter Suecos atque Electorem Brandenburgicum disceptatis. Posuimus hic titulum disputationis vigesima. In gravioribus causis Olivae agitatae fuisse etiam vectigalia Pomeranica. Instituerant nimirum Sueci, bello tricennali, nova et per Megapolin, et per Pomeraniam, vectigalia. Quo iugo ut liberarentur Pomerani, adhibebantur per Marcum Eikstadium, ac Frid. Rungium, prudentissimos viros, quos ad Pacific. Westphal. miserant. Hi munere quidem suo fideliter fungebantur: at Sueci, quum praecipua consiliorum vi atque auctoritate valerent, facile, iuvantibus praesertim Gallis, obtinuerunt, ut vectigalia et in
 poste-

posterum retinerent. Sueci plura moliri, atque etiam vectigalia sibi vindicare ausi, quae in Pomeraniae ulterioris, s. Brandenburgicae, littoribus ac portibus instituta essent. Id Elector Brandenburgicus aequo animo ferre haud poterat, quod et Imperii Ordines, et Caesar ipse, ista Pacis interpretamenta respueret. A quo consilio quum ne Sueci quidem abhorerent, conditiones utrinque in medium prolatae sunt: a Brandenburgicis variae atque diversae, a Suecis una illa vectigalium communitio; nec destiterunt ante Sueci, quam in illa communitioe Elector adquiesceret. Itaque in conventu eo, qui a Suecicis Brandenburgisque Legatis Stettini habitus est regundis utriusque Pomeraniae finibus, tandem anno 1653. super vectigalibus quoque inita pax fuit. At vero Elector mox conqueri de onere sibi praeter ius fasque imposto, eique ut subduceret se, omnia sedulo moliri. Cuius rei perficiendae causa Legatis in Olivenfi Pacificatione mandata dederat. Sed, Suecis omni modo renitentibus, frustra. Ceterum, quae Olivae ad alius temporis opportunitatem seposita est causa vectigalium, Electori tandem an. 1679. ex voto cessit, pace ad Fanum S. Germani ad Lacam (*S. Germain en Laye*) facta. Sic breviter argumentum elegantissimae, *de vectigalibus Pomeranicis*, disputationis adumbravimus.

Quae sequitur disputatio, *de Subscriptione Pacis Olivenfis* agit. Videri quidem poterat *Boehmius*, in hoc capite explicando laborem supervacaneum posuisse. Est enim res in Diario Suecico pag. 334. planissime diligentissimeque prodita. At qui hanc V. Cl. disquisitionem legerit, eam nullo modo supervacaneam, imo vero, quae cognoscatur, admodum dignam indicabit. Nam quae vulgo de subscriptione Olivenfis pacis perperam a multis tradita sunt, ea hic accuratius proponuntur emendanturque. Scilicet plerique tradunt, tum, quum Olivae pax concluderetur, subscriptionem quoque a Legatis peractam esse, tabulasque ipsas commutatas. Sed et si, ita recte *Boehmius*, articulis omnibus, ut quisque scriptus erat, itatum

statim subscripserunt Secretarii Legationum: tabulae tamen pacis illo tempore nondum in unum redactae corpus, nondum Legatorum ipsorum firmatae manibus, et, ut moris est, mutuo inter eos exhibitae fuerunt. Has subscriptiones permiscuerunt inter se viri docti, tanto facilius inducti in errorem, quanto magis inusitatum, pacem promulgare nondum concinnatis tabulis atque expeditis.

Progredimur ad dissertationem XXII. quae se nobis et argumenti dignitate, et rei novitate mirifice commendavit. Instituitur in illa *pacis Olivenfis atque Westphalicae collatio*. Ad hanc collationem instituendam impulsus se dicit Auctor, quod videret, pacem Westphalicam non modo in Actis pacis Olivenfis saepenumero laudari, sed omnino huius totius praecipuum fuisse exemplar. Quod ut plane adpareret, primo loco res, deinde formulas inter se comparavit. Ad res quod attinet, in Olivenfi conventu semel iterumque postularant Sueci, ut paci Westphalicae Imperator novum robur ac firmamentum adderet. Porro, in exercitio religionis Rom. Catholicae apud Livonos ordinando, ipsi Legati Suecici profiterentur secutos se esse non modo Stummsdorfensium induciarum, sed etiam pacis Westphalicae exemplum. Sunt et aliae res ab Auctore indicatae, ex quibus utriusque pacis similitudo apparet. At haec similitudo multo maxime in formulis ipsis conspicitur. Nam primum totius orationis habitus in Olivenfi iuxta atque in Osnabrugensi varius est, et male confusus. Et sunt plurima loca utriusque pacis inter se convenientia, quorum nonnulla Auctor recensuit. Nos eorum, qui talium rerum curiosi sunt, causa, ex his Articulis huc primum utriusque pacis transcribimus.

Art. I. Pac. Olivenf.

„Sit pax universalis ac perpetua, et vera sinceraque amicitia, inter — — atque eiusdem — Confoederatos, inimicis — ita ut altera pars alteri posthac nihil hostilitatis aut inimicitiae, clam aut palam, directe vel indirecte, inferat.

ferat — — Sed utraque pars alterius utilitatem, honorem, ac commodum promoveat, et fidam invicem vicinitatem, pacem et amicitiam serio colat.“

Art. I. Pac. Osnabr.

Pax sit Christiana universalis, perpetua veraque et sincera amicitia inter — — omnesque eius Foederatos — — imprimis — — Eaque ita sincere serioque fervetur et colatur, ut utraque pars alterius utilitatem, honorem, ac commodum promoveat, omnique ex parte sua vicinitas, et secura studiorum pacis atque amicitiae cultura, revirescant ac reflouescant.

Quanta inter utramque formulam similitudo. Nam quod Art. I. pac. Oliv. de inimicitis *clam aut palam, directe vel indirecte* non inferendis cavetur, id Art. II. pac. Osnabr. iisdem quoque verbis sancitum est. Sed fere omnium Pacificationum ab his formulis initium fieri consuevit.

Quae sequuntur *Miscellorum* nomine insignita sunt, atque ultimum egregii huius Operis locum occupant. *Miscellorum* istorum ratio est haec, ut in iis vel omnia quaedam indicentur, vel irritum studio antea indagata perspicue exponantur. Sic v. c. adduntur quaedam ad ea, quae Tom. I. *Obf. 1. pag. 205 ff.* de Pastorio narrata fuerant. Nempe isti narrationi Auctor addi vult et hoc, quod Pastorius Veneslai Lescinii, et Friderici Wilhelmi, Electoris Brandenburgici, benignitate, stipendio annuo auctus fuerit; item quod Augustum Buchnerum inter amicos habuerit; etiam hoc, quod *Hyllion, Historia Lamentans*, in illius obitum, a *Christophoro Behrio*, viro non indocto, perscriptum vulgatumque fuerit, Gedani 1681, in 12.

GLOSSARIUM NOVUM AD SCRIPTORES MEDII Aevi, cum latinis, tum gallicis, seu Supplementum ad auctiorem Glossarii Cangiani editionem. Subditae sunt ordine alphabetico Voces gallicae, usu aut significatione obsoletae, quae in Glossario et Supplemento explicantur. Accedunt varii indices, praecipue rerum extra ordinem alphabeticum positarum, vel quas ibi deliterere non autemet lector, atque auctorum operumque emendatorum. Illis demum adiuncta est CANGII dissertatio, de inferioris aevi aut imperii numismatibus, quam excipiunt emendationes typographicae ad novissimam Glossarii editionem. Collegit et digessit, D. P. CARPENTERIUS, O. S. B. Praepositus S. Onesimi Doncheriensis. Tomi quatuor, Lut. Paris. MDCCCLXVI. fol.

Optimis praesidiis instructus, huic egregio operi edendo admovit *doct. Carpenterius* manus. Rex enim Galliarum peculiari mandato de anno MDCCXXXVIII. eius studium tantopere favit atque prospexit, ut per summum Supremae Curiae procuratorem, usus scriptorum omnis Tabularii copia concederetur, quod quod magnam Manuscriptorum et in Bibliotheca regia Codicum copiam et exhibendam curavit. Mecenate quoque scripta, in suis bibliothecis asservata, cum ipso communicarunt. Quare, et propter temporis huic libro impeni diuturnitatem, et propter orii, relictae Congregationis S. Mauri Societate, favorem, tandemque propter adminiculorum usum, perfectum omnibusque numeris absolutum opus conficere potuit, cuius historiam atque argumentum iam proponimus.

Causis, quas operi elaborando habuit, et haec accensenda est, quod nova Glossarii Cangiani editio Congregationis O. S. B. M. tota nacta esset amicos, ut et ipse suam locaret operam. Operae pretium est, quae in praefatione narravit, breviter hic repetere. Voces igitur quasdam prioribus tribus litteris a Tousteno elaboratis, et ab Mauro Antineo auctis, ipse addidit;

dit; litterarum vero F. H. K. M. P. S. V. W. collectionem continuationemque, una cum praefatione, omnino in se suscepit. Volumen autem VI. operis Cangiani, excepta tenui particula litterae T, solus, socio Tousteno a Superioribus aliorum missis, confecit. Cum autem multa in Glossario Cangiano emendanda addendaque esse intelligeret, Supplementum hoc studiose elaborare suscepit, quo additiones, voculae *vide*, ab augmentis recentiorum articulorum probe distinguuntur. Discrimen tamen non exiguum in eo conspicitur, quod *Aut.* multa concessit alius plane tenoris, quam quae in Glossario Cangiano continentur, totosque adeo articulos adiecit. Magistra praeterea huic Supplemento conciliavit A. utilitatem, ratione temporum habita, quae Cangius ne attigit quidem: nam ille ad Caroli VIII. tantum progressus est aetatem, hic ad dimidiam usque Seculi XV. partem, colligendo omnes inferioris barbaraeque latinitatis voces, e veteri lingua Francogallica ortas, suum extendit laborem. Quo bene multa ad mores, ecclesiastica, civilia, regia iura, originem feudorum, artium, eruditionisque tunc temporis conditionem spectantia, diligenter exposuit: qua de re voces *abassire*, *abotere*, *abandonere*, *aisentia*, aliaeque permultae voces, esse exemplo poterunt. Neque suis, vocum gallicarum obsoletarum, quarto volumine extantium, collectio, destituitur commodis: iis enim potissimum his quam maxime consultitur, quorum opera legendis veteribus scriptis monumentisque gallicis dicata, intelligendaeque veteri linguae Teutonicae, consecrata esse videtur.

Iam vero quaedam de ipsius Operis conditione dicenda sunt. Eius igitur rei causa ad quasdam provocamus voces, quae praestantiam utilitatemque libri satis superque commendabunt. Ita vox *Abbas* magnopere additis diversis significationibus aucta est, praecipue iis, quae de Abbatibus scripta leguntur. Atque istam vocem quamplurimis exemplis diplomaticis illustravit; praecipuis vero locum ex diplomate Philippi Romani de A. 1102. laudavit,

vit, quo Duci Lotharingiae et Brabantiae Henrico, eiusque posteris legitimis, Abbatia quaedam, Nivellensis cognominata, aliaque ecclesia Tongerenſis S. Servatii dicta, in feudum conceduntur, *ut pro exaltatione operosa voluntate defudet, et ubique locorum imperiale commodum procuret.* Aliud diploma de A. CIO CCLXVII. eius coniugis Habbellae nomine, *Abbatissae secularis ecclesiae Nivellensis* meminit. Ne autem lectores propter bonorum ecclesiasticorum ad Laicos translationem offendantur, monemus, illa bona fuisse collata et possessa ab iis, episcoporum potissimum, suis consanguineis dotis loco exhibentium, liberalitate; cuius rei exemplum proposuit Episcopus Pampeloniae, sacrorum ideo communiōne privatus. Abbates irreligiosos quoque commemoravit, scilicet qui Abbates laici, sive milites fuissent. Novam denique Abbatiae suppeditavit significationem, de redditibus Paroeciae Abbati subiectae, itidemque de Monachis ex aliqua Abbatia eo consilio lectis, ut in alia recens condita Clericorum fungantur munere.

Vox *Absolutionis* in Gloss. Cang. pro indulgentia accipitur, uti ex loco Odezici Vitalis, Scriptoris ecclesiastici Seculi XII. apparet. Hanc significationem *Carpenſium* formula absolutionis vetustiori, e Seculo XI. medio, egregie illustravit, quam ex Tabulario S. Victoris Massiliensi depromsit, innumeramque alia addidit exempla.

Vox *Abyssus* nova prorsus significatione h. l. occurrit, in veteri autem Glossario *abyssus* pro inferno usurpatur. Verum loquendi formula, usu mediae latinitatis recepta, hanc vocem bene explicat. In contractibus, donationibus, aliisque rebus, hac formula, *de abyssò usque ad coelum*, nihil aliud indicabatur, quam omnium rerum complexus absque ulla exceptione. Diploma regis Maioricae Petri Sec. XIII. hoc declarat, quo cuiſdam *alqueriae* (villae minores) conceduntur, *cum omnibus pertinentibus aut pertinere debentibus ad praedicta omnia, de abyssò usque ad coelum.* Procul dubio ex Rom. VIII.

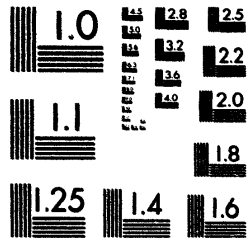
VIII. 38. huius formulae significatio deducenda est, qua omnia in univcrsum significantur.

Accentus, Accentuationisque significatio, et sua novitate, et usu oblectat. Falluntur ergo qui autumant, accentuare adhiberi pro accentus legitima scriptura, potius est in legendo dicendoque recta accentus collocatio, quod ex his patere verbis arbitramur: *Ignorantes discant plane ligere, punctuare vel accentuare, ut aedificent audientes.* cf. Regulam Monasterii Fontis Ebraldi c. 38. Duo potissimum ex hac colligimus significatione: alterum, tunc temporis in usu fuisse Biblia neque punctata, neque accentuata; alterum, ex vocibus accentuare, interpungere, acere, et gr. *σιζεν, εζωειν*, similibusque, argumenta non esse petenda pro punctorum accentuumque antiquitate.

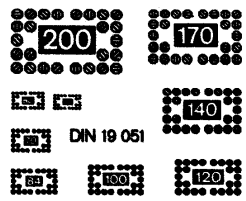
Defensores tutoresque oeclesiarum, *Advocati* olim dicti, quod multis atque praeclaris exemplis magis magisque illustratum est. Sed videtur nobis gratiam a lectoribus inire, si plures adhuc voces tales ab A. propositas hic adscripserimus.

Ita Anni vox multis lectuque dignis accessioibus gaudet. Demonstratur hic e monumentis Dieterici, Comitis Flandriae, interdum annos a morte Iesu Christi numeratos fuisse, quod et ab auctore libri, *Art de versifier les dattes*, pluribus docetur. *Carpenterius* errorem in recentiore editione Glossarii commissum h. l. indicat, quo annum passionis pro *anno trabeationis*, (a trabe, loco crucis,) acceptum fuisse, auctores censuerunt, quod et ipsi in voce *Trabeatio* confessi sunt, docendo, *annum trabeationis* eundem esse ac *annum incarnationis*. Fulgentius huius denominationis auctor fuisse perhibetur, qui Iesum Christum *trabea humanae carnis indutum* dixit. Ratio insuper, cur Galli a primo Paschatis die novi anni ceperint auspicia, redditur, totaque res curatius proposita argumentis confirmatur.

Haud pauca augmenta vocabulo *Aquae* accesserunt. Quid sub formula *iudicii aquae frigidae* sit intelligendum, ex Tabulario S. Ebrulphi indicatur, annexo toto iudicii ordine.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1769

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

dine. Hic praeparatio rei, tum Missa celebrata, ritusque reliqui, ut rei immisio in aquam, atque liberatio ex ea, fufius proponuntur.

Archiepiscopi appellationem primo cuiusdam ecclesiae fuisse tributam episcopo A. observavit, provocando ad Dionysium, primum, ut volunt, ecclesiae Parisiensis episcopum.

Titulus *Af. dragoe* et *Af. dragi* emendatur ex anecdotis observationibus sacris Cotelerii, quibus docetur, horum haereticorum nomen rectius veriusque Tascodrogitae esse scribendum.

De *Baptismo* Gloss. Cang. observavit, paedobaptismum, longo tempore, feriis Paschatis Pentecostesque peractum fuisse; hoc tamen observato discrimine, ut quaedam ecclesiae, Africanae potissimum, Siculae, et Gallicae, tempore Epiphaniae eum quoque celebraverint. *Carpenterius* hic addidit, Festum Ioannis et Natalitia martyrum huic dicata fuisse ritui. Hi tamen ritus non in universum observati sunt. Commemoravit Auctor, stans temporibus infantes divitum lacte in Hiberniae regionibus baptizatos fuisse.

Observationes haud contemnendas deprehendimus ad vocem *Eulae*. Palmam caeteris praecipit illa ex statutis Synodi ecclesiae castrensis de A. d. cccviii. P. II. c. 22. qua discrimen inter genuinas et spurias Bullas Pontificum, in gratiam Capellanorum suum, licium, indicatur.

Haec de Glossarii Supplemento dicta sufficiant. Utilitas praeclari operis ipsius postimum cernitur in historia et scriptoribus medi aevi vite explicandis. Neque existimandum est, hoc opus tantum in gratiam Gallorum concinnatum esse: profecto enim omnibus omnium gentium doctis hominibus maximam adferet utilitatem, in iis praecipue capitibus, quae ad feuda, eorumque pertinent originem, quibusque inter Teutones et Gallos nihil est discriminis. Theologi quoque, historiae ecclesiasticae apprime gnari, hunc librum non sine fructu volvent revolvantque, liberaliorique rerum

rerum gestarum cognitioni larga dulciaque reperient nutrimenta.

Indices huic libro adiecti summo elaborati sunt studio. Primo quidem res continentur, quas ibi lector delitescere non autumat. Alter Scriptorum in duobus Glossariis occurrentium est, quo simul de libris eorumque editionibus mentio fit. Accessit praeterea tertius Anonymorum, manuscriptorum, collectionum Diplomatum etc. nec non auctorum explicatorum emendatorumque, quorum copiosa recensio de prorsus singulari *Carpenterii* diligentia satis superque testatur.

Omissa in recentiori Glossarii Cangiani editione dissertatio, de numismatibus medii aevi, quae tamen in Basiliensi suo loco restituta legitur, his Supplementis inserta est. Proficitur quidem *Carpenterius*, ut Benedictini habeant excusationem, eo consilio in Glossario praeteritam eam esse, ne moles libri nimium cresceret, quae quantum habeat valoris defenso, iudicio lectorum nostrorum relinquitur. At hoc silentio praeterire non possumus, Iohannem Bottarium, e romanae Bibliothecae custodem numero, supra dictam dissertationem, observationibus illustratam, Romae edendam A. MDCCCLV. sigillatim curasse. Ulibus *Carpenterii* praecipue hic labor interviiit, nam observationes Bottarii, una cum manu scriptis quibusdam Cangii animadversionibus, quae adscriptae erant dissertationi quam possidebat *Carpenter*, publicae exposuit luci.

Inter omnes constat, eiusmodi lib. conficiendo multum temporis, assiduitatis atque studii non minus, fuisse tribuendum; quas igitur gratias docti homines omnes V. Cl. debeant, facile quisque intelligit. Forte etiam quibusdam inprimis eius studium gratum acceptumque erit, qui purioris Latinae linguae amici sunt; hi enim multas hic voces explicatas invenient, quae et in optimis occurrunt auctoribus. Sed neque Catalogus errorum typographicorum, et corrigendorum, sub finem operis
sua

sua utilitate destituitur, propterea quod hic et Glossarium, et Supplementa, optime emendata nobis siltuntur. Certissime nobis igitur persuasum habemus, hunc elegantem librum tot amicis, quot Glossarium ubicunque locorum merito nactum est, esse habiturum.

CLAVIS POETARUM CLASSICORUM, SIVE INDEX Philologico-Criticus, Pars I. in Horatium, Terentium, ac Phaedrum, P. II. in Ovidium ac Virgilium: auctore GOTTLOB BENEDICTO SCHIRACH.

Halae 1768. P. I. pp. 396. P. II. pp. 650. in 8.

In iis rebus, quas aetas nostra prae superiore praecipuas habet, illud etiam numerandum est non postremo loco, quod haud paullo facilius, quam olim fuerat, iuuenibus nostris reddita est, atque in dies adhuc redditur, vera scripturum veterum interpretatio atque tractatio, iisque fere quotidie nova subsidia traduntur, quibus hos commodius ac breviori via intelligant. Ut unum tantum in praesenti commemoremus, singuli fere auctores veteres nacti nunc sunt Claves suas et Lexica, unicuique eorum proprie destinata, quibus aditus ad eos intelligendos, et cum fructu legendos, studiosis bonarum artium fieri possent. Itaque, qui propediem *Glossarium Livianum*, a cl. Ernesto iun. Livio Drakenborchiano adiectum, indicabimus, iidem aliud nunc huic simile opus commemoramus, h. e. *Clavem poeticam*, quae, etsi in duas partes ab auctore distincta est, quarum altera complectitur Horatium, Terentium, ac Phaedrum, altera Ovidium ac Virgilium, tamen, cum eadem utriusque ratio sit, argumentum quoque simile, nihil impedire videtur, quominus eas hoc loco coniungamus, nostramque de iis sententiam

tiam paucis exponamus. In quo licebit nobis eo brevioribus esse, cum universum nostrum de hoc librorum genere, eiusque utilitate iudicium, ad ipsum illum Livium Ernestianum propediem prolaturi simus.

Edidit autem hanc Clavem aucter cl. rogatu et fusu virorum quorundam doctorum, hoc quidem consilio, ut ea cum praeceptores, tum alumni Orphanotrophei Halensis, in enarrandis et legendis his poetis, quorum nomina in titulo exhibentur, commode uti possent. Eodem consilio factum est etiam, ut ei, in citandis eorum singulis locis, lectiones editionum Halensium sequendae essent. Nos, qui utrumque volumen percurremus, hoc affirmare possumus, etsi non de rebus singulis cum auctore Cl. semper consentiamus, (in aliis enim nimis copiosius esse, de quibusdam contra prorsus tacere visus est, de quibus vix debebat) tamen permulta bona et frugifera in his libris, fatemur, occurrere, in primis ex eo genere observationum, quae ad diiudicandam huius vel illius loci venustatem, elegantiam, et ἀξίαν, aut his contraria, pertinent. Omnes autem Lexici huius articuli, sive Glossae, visae sunt nobis ad quatuor genera revocari posse, quorum *unum* sensum verborum singulorum ac phrasium, *alterum* loca integra explicat, *tertium* vel indicanda et laudanda venustate, vel reprehendendis vitis auctorum, pulchri et boni iudicium in tironibus acuit, *quartum* denique de ἀξία disputat, h. e. in veritatem lectionis aut falsitatem inquirat. E primo genere et ultimo non nimis multae sunt; tanto plures ex altero ac tertio, quod etiam valde probamus. Iam speciminis causa de singulis exempla videamus.

Ad *primum* genus pertinent v. c. o. priori parte: DIVIDERE, quod apud Horatium (Od. I. 15, 15. *Cisota foeminis imbelli cithara carmina dividere*) exponit ita: „Per vices et alternis canenda distribues foeminis,“ aliorumque
B b b
super

super hoc loco sententias commemorat. Potuisset etiam citare locum Terentii, Andr. III. Sc. 1. *Non sat commode divisa temporibus sunt tibi, Dave, haec*, ubi a partibus histriorum, in fabulis agendis, quae cuique assignantur, ea vox defumitur. — FABAM, ubi locum illum Terentianum: *Haec faba in me cadetur*, e Donato explicat. Fuisse nempe fabam veterum longe aliud legumen, quam nostrum huius nominis, solitamque fustibus a siliquis suis separari. Itaque aliorum, ut Scholiastis Persii, super huius verbi sensu sententias recte reiicit. — IMPOTENTIA, apud Terentium, Adolph. IV. 3, 16. paullo rariori significatione docet occurrere, pro *paupertate, et inopia*; „Omnes, quibus res sunt minus secundae, — propter suam „*impotentiam* se semper credunt negligi.“ — STATARIAM apud eundem, Heaut. prol. v. 36. recte cum Dacieria expoluit per fabulam eam, in qua sunt omnia quieta, pacata, et tranquilla, cuius generis fabulae opponuntur apud veteres *motoris*, h. e. iis, in quibus omnia essent turbulenta, feruida, et actiosa, ut magnum laborem in histrione ad agendum requirerent. Recte quoque ibi reiicit opinionem Calphurnii, qui illum locum sic intellexit, quasi *statariam agere* esset: *per totam fabulam stare, et cavere ne quid turbae fiat.*

E secundo genere Glossarum, quo loca integra explicari, quodque frequentius esse supra diximus, optimae viae sunt nobis maxime hae: AETERNVS. Ibi placuit nobis coniectura cl. auctoris, qui apud Phaedrum L. II. Epil. pro: *Servumque collocarunt aeterna in basi*, coniicit: *aenea in basi*; quamquam in eam Guistus iam incidere. Gadius quidem eam ridiculam appellat; at nos nihil in ea ridiculi videre possumus. — ANIMA. Hic ab caeteris interpretibus Phaedri, recte, nostro quidem iudicio, dissentit, qui ad unum omnes locum illum L. III. Fab. I. „*O suavis anima etc.*“ de senectute poetae, comparata cum ipsius

ipſius iuventute, intellexerant, adeoque immerito iactantiae inanſ eum inculcarant. Sed vir cl. intelligit potius locum de fabulis eius Aefopiis, comparatis cum ipſo Graeco textu Aefopi; quod profecto longe elegantius eſt, addimus, etiam Phaedro longe dignius. — **CADAVEROSVS.** Hic locum Terentii, Hec. III. 4, 28. ita diſtinguit cum veteribus quibusdam libris, ut verba: *Cadaveroſa facies*, non ad Pamphili, ſed ad proxime ſequentem Parmenonis orationem pertineant, unde ſane ſenſus haud paullo melior exiſtit, neque tum opus eſt contortis quorundam coniecturis, et interpretationibus. — **CONTRACTVS.** Auctor apud Horatium Epift. II. 2, 80. pro: „*Viſ me contracta ſequi veſt: ia natum?*“ legit: *contracta*, h. e. vulgaria, trita, quibus unſ quisque Poetaſter incedit. Non male, ſi quid videmus, nam et contextus favet, et ſex codices. — **HOMO.** Hoc loco bene obſervat, *hominem* interdum a Comicis pro Pronominibus *is, ille, hic*, uſurpari, ut apud Terentium, Eun. III. 2, 7. *Ex homine hunc natum dicas*, quem locum ſimul ita explicat, ut ſenſus ſit: „Ambo ſibi invicem ab hac parte ſimiles ſunt, ut inepto et ruſtico dicendi principio „utantur.“ Recte etiam ibidem reprehendit coniecturam Bentleii, pro: *Ex homine*, legentis: *Abdomini*. — **HVMANVS.** Hic nobili illi Chremetis effato apud Terentium: *Homo ſum, nihil humani a me alienum puto*, verus ſuus ſenſus vindicatur: „Video, ſicubi aliis in caſibus ſuis et anguſtis rebus prodeſſe poſſum, aut eos aliqua in re adiuvaré,“ non, ut vulgo explicant, tanquam inſit excuſatio peccatorum ac ſtultitiae humanae. — **LINEA.** Sub hac inter alia, ad locum Terentii, Eun. IV. 2, 12. *Certe extrema linea amare haud nihil eſt*, ab interpretibus varie tentatum, amplectitur ſententiam Weſterhovii, qui a Circo veteri petitam locutionem putat, ubi *lineae* fuerint ſedilium ordines, in quarum *extrema*, h. e. ſuprema, qui ſederint, e longinquo ſpectarint. Sed ea ſententia longe eſt antiquior Weſterhovio. Sic enim ad eum locum Donatus: „An ſic dixit, *ex-*“

„*strenua Enea*, quemadmodum dicitur, *longis lineis* quid fieri, id est, e longinquo?“ — PARTES. Hic locum alias oblitum Terentii, Heaut. Prol. *Ad primum dicam, deinde, quod veni, eloquar*, cum Bentleio ita interpretatur: „Primum prologum hunc habebo, deinde partes meas in ipsa fabula peragam, propter quas peragendas huc veni.“ Haec interpretatio non alia magis de causa nobis probatur, quam quod est simplicissima; caeterae enim omnes aliquid habent contorti. — RVERE, apud Terentium, (Adelph. III. 2, 11. *Caeteros ruerem, agerem, raperem*;) dicit esse, nova, ut Bosius putavit, *evertere*, (nam id statim post indicatur per *pr. sternere*;) sed idem quod *sicun. firre*. Quae quidem interpretatio etiam non plane nobis satisfacit, tamen melior Bosiana videtur. — STILVM, apud eundem (Andr. Prol. 11. 12.) recte pro *elocutione ac verbis* poni dicit, et ab *ipso argum. et oratione* fabulae distingui, quorum haec ad finem scenarum, characteres, et sententias, illud ad materiam pertineat, in qua poeta elaboravit.

Ex eodem genere in altera parte sunt: AETER-NVS. Ibi per *carcerem aeternum venturum* apud Ovidium, Met. IV. 662. quem tot interpretes negarunt se posse intelligere, recte, ut nobis videtur, intellexit *carcerem eum*, in quo omnes perpetuo venti, etiam non *omnes simul, tamen sic, sive omnes*, cohibeantur, et in quem omnibus, postquam ad breve tempus emissi sunt, revertendum sit. — COM-PONERE apud Ovidium Met. VII. 444. positum ait pro *sepelire*, in his: „Tutus ad Alcathoen, Lelegia moenia, li-mes *composito* Scirone, pater; idque rursus pro *interficere*, „quod eleganter e loco Horatii illustrat, (Serm. I 9, 28.) — CRATER. Sub hac voce Ovidio Met. VIII. 7. in pulcherrimo loco de Philomone ac Baucide, verbum elegantissimum: *arposito* vindicat, in his: *Omnia fictilibus* sc. valis afferuntur: *poshate caelatus eodem Sillitur* argento *crater*, ubi Heinsius volebat *argilla*; sed longe venustior est vulgata lectio,

lectio, ut probe et auctor ibi ostendit; est enim quasi ironica. — Pariter in indice Virgiliano multa loca bene explanavit, cui rei exemplo esse possunt glossae: **ADDERE**, ubi in vexato Maronis loco (Georg. I. extr. *Addunt in spatia* etc. subintelligit *vires*; **CORONARE** crateres ac vina, quod explicat per: *fert. florum pocula cingere*; **CVMAEVS**, ubi de interpretatione Eclogae quartae quaedam attulit: et aliae, quae hoc loco commemorare propter breviter non est necesse.

Tertiam classẽm Obs fecimus earum, quae, indicanda loci cuiusdam integri vel venustate, vel virtus, sensum pulchri ac venusti in tironibus acuant, et ad talia *avrepatios* videntur perducunt. Harum per utrumque Volumen magna multitudo est. Neque id mirum; cum ducantur e scriptoribus iis, qui sunt in hoc genere classici, et ab omnibus pro norma venustatis recte habentur. Pertinent huc praeter multas alias, quae nos forte effugerunt, e priori parte: **ABDERE SE**, **COMPARCERE**, **FORMIDOLOSVS**, **INVITARE**, **LACRIMVLA**, **INANITER**, **PROPINARE**, **RELIGIOSVS** etc. ex posteriori, et quidem ex indice Ovidiano: **ACER**, **ARTIVS**, **AVREVS**, **CIRCINVS**, **PENDERE**, **PERCVTERE**, **RADIVS**, **SVB**, **SVBIGERE**, **VIRGINEVS**: e Virgiliano autem, **SEMITA**, **SENTIRE**, **SERPERE**, quas hic non singulatim recensuimus, sed lectoribus ipsis legendas relinqueamus.

Denique etiam in criticis aliquid auctor videtur praestitisse. Sic. v. c. sub: **ARCHAICVS**, ad Horatii Ep. I, 5, 1. pro *Archaiis lectis* legendum censet *Archaiis lectis*, bona, ut arbitramur, coniectura. Nam *Archaias* fuit faber celebris, qui breves lectos fecit. Ac praeterea syllaba secunda, in *Archaias*, etiam producitur. Sub voce:

IMPLUVIUM, apud Terentium Eun. III. 5, 40. 41. pro: *per impluvium*, legit: *per pluviam*. consentiente et metro, et historia. — Pariter bona nobis videtur coniectura esse, cum sub voce: PERSONA, apud Horatium (Serm. I. 2, 60.) pro: „*An tibi abunde Personam satis est, non illud, quidquid ubique est, Officit evitare?*“ reponit: „*An tibi abuti Personam satis est etc.* — Apud Ovidium, Met. VII. 618. pro vulgata lectione: „*Si te non falsa loquuntur, Arginae amplexus quondam sub Asopidos esse*, conicit legendum: „*Esse sub amplexus Arginae Asopidos ignem*, quod et historia docet, et libri nonnulli habent. — Apud eundem, (Met. XI, 394: *Erat ardua turris Arce locus summa, fessis loca grata carinis*“) cum Basileensi codice recte, ut nobis videtur, legit: *Arce patens summa*, quoniam illa repetitio, *locus, loca*, cum otiosa, tum auribus ingrata, et Ovidio plane indigna est. — Met. VI. 201. sqq. totum locum, in quo codices et editiones mire dissentiant, ita refingit: „*Fingite demi Huic aliquid populo natorum posse meorum; Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum, Latonae toruae, quas quantum distat ab orba? Ite sacris, propere ite sacris etc.* — Denique apud Virgilium sub v. GRACILIS, eorum accedit sententiae, qui primos quatuor versus Aeneidis: „*Ille ego qui — horrentia Mortu, suppositos Virgilio putant; in quo quidem nos facile consentientes habet.*

Sub v. IMAGO, ad locum Ovidii: (Pont. II. El. 2. v. 57.) *Num tamen ex-usus erroris imagine factum, An nihil expediat tale movere, vide*, proponit coniecturam de vero Ovidii crimine, adversus Augustum commissio. Putat enim, eum non modo aliquando *vidisse* quoddam Iuliae scelus, verum etiam ipsum cum ea, nescientem, certe se nescire simulantem cuius sit, tale quid in loco inhonesto commisisse. Quae coniectura, etsi multum abest ut certa sit, tamen nobis spernenda minime videtur.

Inter-

Interdum latiores disputatiunculas auctor cl. inseruit, ut in parte priori sub v. VRBANITAS, ubi de urbanitate, imprimis Horatiana, disserit, et, quibus ea rebus contineatur, exponit. In parte posteriori sub v. VIR, iudicis Virgiliani, universam de Aeneide sententiam suam, quoad characterem Aeneae ibi expressum, eleganter explicat. Quas duas glossas tironibus legendas vehementer commendamus.

Hactenus nobis cum auctore cl. bene convenit; nunc pauca quaedam, in quibus aliter sentiamus, certe aliter fecissemus, si eius loco fuisset, brevissime indicabimus. *Primum* videtur nobis Nic. Heinsium, virum summum, etsi non semper iniuste, tamen nimis acriter, ac nimis saepe carpsisse, v. c. sub v. FIERI, in clave Ovidii. Et constat tamen, eum virum unice sospitorem huius poetae, ut multorum aliorum, fuisse, atque hoc magis venia dignum esse, sicubi forte peccaverit, quod haud dubie in notis suis multa maculasset, si diutius vixisset. *Deinde* interdum sine causa longior fuit Vir cl. quam pro tironibus necesse erat. Quorsum v. c. in clave Ovidiana sub v. FORMA longa illa disputatio, qua initium Metamorphoseon defendit, et Scaligeri ineptas correctiones copiose exagitat? Quorsum sub v. FRETVM illa citatio locorum duorum bene longorum Hygini et Varronis, praesertim in re non magni momenti? Nam etsi haec in se reprehendi non possunt; tamen, quoniam in usum tironum scripsit, facile superfederi iis poterat. *Denique* etiam desideravimus quasdam vocabula, seu potius significationes quasdam vocabulorum, quae abesse non debebant ab tali libello, quoniam occurrunt in locis notissimis. Sic sub v. DVCERE et CARMEN frustra quaesivimus usum eorum, quo *artes magicas* expriment, quibus Solem, Lunam, et sidera, de coelo deduci, hominesque, vel invites, ex aliis locis in alios trahi posse, veteres crediderunt, ut apud Virgilium:

Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnin.

Pariter

Pariter sub v. VERSVS, non annotavit eum sensum, quem haec vox habet apud Virgilium Aen. V. 119. ubi *triplici versu*, dicitur de triplici remorum ac remigum ordine. Sed in eiusmodi libris non potest prima statim editione summa perfectio inesse. Itaque speramus, auctorem cl. si forte liber reperendus aliquando fuerit, haec et similia pro diligentia sua consueta additurum. Diligentem enim in hoc opere adornando fuisse, tum ipse adspectus, tum etiam multo magis curata lectio, quemvis docebunt. Unde eum hic merito iterum laudamus, hortamurque, ut in posterum quoque pergat iuventuri prodesse idque non modo scribendo, verum etiam, et multo magis docendo, praesertim cum nuper in Academia Julia docendi munus publice ad eum delatum sit, quod ei vehementer gratulamur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Septembris Anno MDCCLXIX.

*COMMENTATIONES SOCIETATI REGIAE
Scientiarum Goettingensi per Annos 1763. 1764. 1765. et
1768. oblatae a IO. DAV. MICHAELIS, eius
Societatis Directore.*

Bremae, 1769. 1 Alph. 2 pii. in 4.

Nominem facile reperiri arbitremur, aut in historia nostrae aetatis litteraria tam hospitem, ut ignoret, aut excellentium hominum laudis tam invidum, ut neget, in Michaeli vim ingenii summam, doctrinaeque haud vulgaris amplitudinem elucere, cum in omni fere litterarum bonarum genere, tum imprimis in sacrarum, et quae cum his aliquam habeant conjunctionem, orientalium litterarum cognitione. Igitur has Commentationes, ob auctoris laudem, et argumenti novitatem praestantiamque, non minus lectorum cupiditatem allecturas esse speramus, quam quae ad Annum huius aevi sexagesimum tertium in lucem prodierunt. Ut autem superiorum novem illarum olim a nobis est enarratum argumentum, ita et harum sex novarum summam a nobis nunc exponi deinceps, lectoribus non plane ingratum fore speramus. Caeterum si occurrant, quae vel ambigua et incerta, vel plane falsa nobis videantur, hanc veniam, ut
C e c
libere,

libere, quod de his videatur, dicamus, facile nobis ab ipso Auctore datum iri speramus. Ille enim, id quod inter omnes satis constat, hanc laudem cum caeteris ingenio doctrinaque excellentibus viris habet communem, ut nemini suam obtundat opinionem, sed aequo animo aliorum ferat diffensum. Agedum ad primam accedamus *Commentationem, in qua Iuris Leviratus Israelitarum continetur quaedam explicatio* ad Deut. XXV, 5-10. Illius iuris paradoxo, quod opinionibus Israelitarum de immortalitate nominis ex posteris speranda plane ferviat, Moysen primum inventorem auctoremque extitisse, negat ceteri Auctores, sed illud a maioribus acceptum, aliqua cum mutatione, in novam recepisse Israelitarum rempublicam. Qui quamquam, quae inde, et ad fratrum coniugiorum sanctitatem securitatemque infringendam, et ad verecundiam pudoremque viduarum vel plane tollendum, vel certe debilitandum, orirentur incommoda ac pericula, ignorasse haud pudantur sit: cum tamen probe intellexerit, illam de gloria ex liberis procreandis speranda opinionem, ad gentis fecunditatem alendam, sobolisque legitima cupiditatem incendendam, mirifice valere nec facile sine periculo aliquo in populo consuetudinis priscae tenacissimo mutari posse, legem quidem ipsam a Moysen sapientissimo legislatore fuisse retentam, acerbitate tantum illius temperata, fracta, et imminuta. Illud leviratus ius autem diu ante Moysen aetatem non modo in gente Iacobi usurpatum, sed et apud Phoenices fuisse, Auctori clarum fieri videtur ex historia Thamarae, Gen. XXXVIII. ubi Thamaram viduam fratris, e gente Phoenicum ortam, Onanus coactus in matrimonium ducere dicitur. Mortuo autem Onano, illius iuris tralatitii vim fuisse tantam, ut Iuda, quamquam intellexerit matrimonium cum ista muliere libidinosa et intemperante esse longe perniciosissimum, eidem Thamarae tamen tertium filium denegare aperte non sit ausus, sed tantum moras necedendi, coniugiumque differendi quaesiverit causam. Hanc tarditatem vero cum Thamar aegre tulerit, petieritque ipsius fieri

foceri incestas nuptias, Iudae ipsi hoc facinus esse probatum, et Thamarum suo usum iure esse iudicatum. Igitur huius iuris consuetudinem non ortam esse ex illa opinione de gloria ex sobole procreata speranda, sed ex polygamia, et magna, quae inde venerit, feminarum raritate. Nam hic mos cum etiam apud Phoenices olim, et etiamnum, auctore Haldio, apud Mongolos sit in usu, quibus laus genealogica non aequae ac Israelitis sit cordi: aliam illius causam extitisse, diversam ab illo gloriae immortalitatisque studio. Nihil autem plus ad illam consuetudinem contulisse videri polygamia. Ex qua enim cum inopia et caritas sit nata puellarum, a finitimis ditioribusque hominibus coemptarum, pauperes ac tenues homines de ratione coepisse cogitare, qua vidua fratris una cum caeteris mortui bonis ad sese rediret. Hinc paulatim eandem consuetudinem a pauperibus ad ditiores ipsos, ut sit, permanasse, et pro lege usurpari coepisse. Ex eadem polygamia quoque ortam esse illam apud Ebraeos Regum consuetudinem, uxores pellicesque eius, in cuius locum successerant, sibi vindicandi ducendique, ut etiam in suspicionem regni venerint affectati, qui prioris regis pellices amarent, coniugioque expeterent, idque exemplo Abneri et Adoniae constare, 2 Sam. III, 7. 8. et 1 Reg. II, 21. Quare etiam Absalomum, ut sese pro rege gereret, parentis concubinas in thalamo sibi locasse. Ut igitur illius regii iuris originem, ex priscorum regum paupertate esse arcessendam, non Israelitarum quidem, quippe quibus ante Sauli tempora nulli fuerint, sed finitimarum gentium, maxime Arabicarum, aliarumque, quas imitandas sibi in ore regio proposuerint Israelitae: ita successionem quoque in fratrum defunctorum coniugia, ex eadem causa natam esse videri. Leviratus autem acerbitatem iniquitatemque a Mose, sapientissimo legislatore, cum rem plane tollere non sit ausus, sublaram, certe mitigatam esse, clarum fieri eo, quod huius iuris necessitate liberaverit fratrem, cui iam uxor fuerit. Deinde, quod nemo ad nuptias cum vidua fra-

tris faciendas coactus fuerit tum, cum prius coniugium fuerit foecundum. Denique, quod illam legem non nisi duabus iisque levissimis poenis sanxerit Moses, ut adeo facile lex ipsa negligi contemnique poterit. Etenim *in os expuere* leviri nuptias repudiantis, cuius potestatem a lege habuerit vidua repudiata, h. e. uti Cl. Auctori videtur, bilem in ipsum et maledicta evomere; atque *nudipedem vocari*, h. e. decoctorem bonisque cedentem: non tantam vim in hominum animis habuisse putanda esse, ut quemquam a legis ipsius violatione retraxerint. Caeterum exemplo Thamarae et Ruchae intelligi, ius leviratus verecundiae viduarum et pudicitiae minus commodum fuisse; atque vel inde disci posse, quae leges Mosaicae in illo quidem populo, in quo quibusdam de gravibus causis polygamia et alia concessa fuerint et tolerata, optimae sint existimandae, easdem non aequae nostris moribus institutisque consentaneas esse putandas, aut in civitates nostras inducendas.

Haec est summa eorum, quae a Cl. A. de hoc genere fati ingeniose eleganterque sunt exposita. Atque si quis, quae rem causamque contingant hic ab Auctore omissa esse queratur, cogitet quaevis consilium A. non fuisse, quae sexcentis ab aliis sunt disputata, ea hic repetere, praesertim cum pleraque fere sint eiusmodi, ut ultra meram coniecturam non allurgant. Procul igitur abest ut illum hoc nomine reprehendamus, ut potius valde laudandum esse existinemus. Verum in iis ipsis, quae disputata sunt a Cl. A. occurrunt nonnulla, quae si non plane tanquam vana et falsa sunt reiicienda, certe pro certis et exploratis non admittenda esse videntur. Quae ut breviter ac libere indicemus, ab ipsa Cl. V. modestia, quae semper summa est habita, facile nobis veniam datum iri speramus, aut potius certo confidimus. Leviratum quidem diu ante Moysi tempora cognitum usurpatumque fuisse, facile concedimus; nec dubitare nos de hac re sinunt ea, quae de Onani Thamaraeque flagitiis tradidit Moses. Item vero apud Phoenices quoque fuisse in usu, exemplo Thamarae Phoe-

Phoenissae non satis clarum certumque fieri videtur. Inde enim tantum colligi potest, id in gente Iacobi usurpatum esse, in quam Thamara iure matrimonii venerat, et cuius moribus institutisque mulier e consuetudine omnium antiquitatis populorum parere debebat, nisi bonis mariti defuncti excedere vellet. Quod illa vero focerum ad incestum flagitium invitavit, nihil nobis necessitatis imponit coniciendi, illam e legibus patriae suae matrimonium postulasse leviri. Nam praeterquam quod ex iure connubii, si quod tum fuerit, non necessario sequitur, Phoenicibus Iacobitisque caetera instituta fuisse communia; aliae quoque, caeque haud improbabiles causae fingi cogitarique facile possunt, cur mulier leviratum petierit. Haec enim, vel ob donum continentiae, quod vocant, a natura ei non concessum, vel ob cupiditatem prois habendae, in qua mulieres olim gloriam felicitatemque magnam ponebant, coelibatus impatiens, cum, quamdiu sub levirorum erat potestate, aliis nubere non posset, rem adgressa est dolo et turpiter. quam aperte et honeste sequi non licebat. Nec quae Cl. A. de causis sunt dicta, cur Moses legem de leviratu sanxerit, aut potius veterem illam consuetudinem indulgentia quadam callida retinuerit, eiusmodi esse videntur, ut nihil plane difficultatis dubitationisque relinquatur. Etsi vero non negaverimus, Moses, seu ut verius dicamus, Dei ipsius O. M. legislatoris prudentia et liberalitate fieri potuisse, quod in polygamia concedenda factum esse cognovimus, ut cupiditati Israelitarum gratiaeque indulgeret, atque ad cordis duritiam, quam Cl. A. vocat, legum quarundam accommodaret rationem: sunt tamen nonnullae rationes, quae nos dubitare non sinant, Deum, in facienda leviratus lege, aliarum rerum, quam solius illius Israelitarum duritiae ac pertinaciae habuisse rationem. Primum enim cum, id quod Cl. A. subinde ipse concedit, hominibus leviratus vehementer displicuerit, plane non videmus, qui fieri potuerit, ut Moses invitus, invitis ipsis Israelitis, illam legem ferre cogeretur. Deinde, si illud maiorum deleviratu

ratu institutum non nisi ob duritiem cordis Israelitarum retinendum existimasset Moses; non intelligitur causa, quae illum commoverit, ut eam legem, quam ob incommodorum gravitatem ipse improbasse putatur, duabus, iisque haud levibus sancire instituerit poenis. Etenim notae, quae legis violatoribus ad ignominiam inurbantur, non tam leves putandae sunt, quam Cl. A. videntur. Non enim hodie demum illi honoris gloriaeque stimuli orti sunt, qui animos hominum in utramque partem non parum commovere animadvertuntur, sed antiquissimis temporibus idem de hoc genere valuit, quod Cicero professus est: *trahimur omnes laudis studio, et optimus quisque maxime gloria ducitur*. Denique sapientissimus legislator videtur ita ipsarum viduarum consulere voluisse commodis, ne, si bona mariti ad affines redirent, egestate et cognatorum negligentia coactae, turpe quicquam in se committerent, corporeque lucrum facere inciperent. Inprimis vero cavere voluisse videtur, ne vel confusio perturbatioque tribuum et familiarum induceretur, vel gens aliqua plane interiret; quod ne fieret, aliis legibus sedulo cavet, veluti Num. XXXVI, 6-9. Caeterum, cur Deus ordinem familiarum apud Iudaeos servari voluerit, indagare huius loci non est. Nec satis certum putamus, quod Cl. A. de origine leviratus attulit, eum ex polygamia esse natum, cum aliae, eaeque graviores, nostra quidem sententia, in promptu sint causae: velut illa cognatorum filiarum in matrimonium ducendarum consuetudo, Abrahami iam temporibus usurpata, quae cum leviratu, ne familiarum oriretur perturbatio, excogitata esse videtur. Nec, quae de origine rationeque consuetudinis, quam Reges Israelitarum secuti esse dicuntur in ducendis antecessoris uxoribus et concubinis, disputata sunt a Cl. A. ita sunt comparata, ut nihil dubitationis plane relinquatur. Etsi enim non negaverimus, id quod exemplo Davidis clarum fieri videtur, 2 Sam. XII, 8. illum morem in Israelitis non novum et inauditum fuisse: eandem tamen consuetudinem omnibus Israelitarum re-

gibus

gibus fuisse communem, aut apud tenuiores gentes, velut Arabicas, tantummodo valuisse, atque ex paupertate originem traxisse, quo minus concedamus, nonnullis prohibemur rationibus. Exempla enim Davidis et Absalomi non sufficere ad hanc rem probandam arbitramur propterea, quod Davidis, cum ex aliena ortus esset familia, sine ullo incestus flagitio uxores Sauli antecessoris duxit; de caeteris regibus vero, qui vel parentem, vel avum in regno excipiebant, apud Israelitas, quibus incestus crimen gravissime interdictum erat legibus, idem dici posse non videtur. Absalomi autem exemplum, hominis plane perditum et flagitiosum, qui parentis concubinas in thalamo locavit, huc trahendum non est. Hoc enim flagitium ab eo non patratum esse, ut ita pro rege se gereret, sed ut civium animos a patre alienos redderet, adimeretque spem illis, fore, ut umquam cum patre in gratiam rediret, auctoritate librorum sacrorum, 2 Sam. XVI, 23. atque Iosephi VII, 8. sententia, comprobatur. Non vero apud Arabicas nationes tantum, et alias tenuiores, uti Cl. A. videtur, antecessorum concubinas et cognatas in matrimonium ductas esse a regibus, sed et apud Persas eandem obtinuisse consuetudinem, nos dubitare non sinunt ea, quae de Pseudomerde et Dario Hystasp. tradidit Herodotus. Hoc vero non factum esse videtur propterea, quod reguli isti non haberent unde novum sibi coemerent gynaeceum, tanta enim mendicitas in reges Persarum non cadit; sed ut regalibus firment sibi regnum mulieribus, adeoque non tam in alienum hominem videretur translatum, quam ad familiam antecessoris revertisse imperium. (Iustin. I. 10.) *Solent enim, auctore Tacito Agric. VI. matrimonia cum feminis, ex splendidis natalibus ortis, esse decus ac robur ad maiora nitentibus.* Feminae enim nobiliores, et pristinae dignitati assuetae, si repudiatas aliis nupserint, non tantum per se periculum movere regnantibus facile possant, cum, uti Livius de Tanaquil femina summo loco nata monct, *haud facile iis, in quibus natae sunt, humilia finant ea, quae innupserunt*, I, 34: sed cognatorum etiam

etiam opes haud leve momentum in utramque partem regnantibus esse solent, praesertim in populis iis, quorum animi leves ad seditiones turbasque valde sunt proclives. Praeterea nullius gentis vel tenuissimae egestas tanta putanda est, ut regi non sint, unde uxores concubinasque sibi comparet. Facile etiam, sine ullo sumtu, honestissimas formosissimasque quasque feminas, vel vi eripere, vel auctoritate imperare, vel precario conciliare, maiestas regia potest, adeo ut nulla femina nuptias regias repudiare, aut parens affinitatem regis non optare videatur. Haec fere sunt, quae nobis super hac commentatione dicenda videbantur: venimus nunc ad

II. *de Mensibus Ebraeorum*, ubi Cl. A. conatur refellere vulgarem et receptam nostrae aetatis quoque Iudaeorum rationem, ad quam initium anni Iudaici ecclesiastici incidit fere in novilunium mensis Martii nostri; et contendit, Iudaeorum veterum Nisan non tam nostro Martio, quam Aprili respondere, et hunc in modum caeteros veterum Iudaeorum menses triginta diebus serius esse computandos, quam vulgaris ferat ratio. Quatuor omnino argumentis rem comprobare conatur Cl. A.: legum Mosaicarum de celebrandis festis maioribus cum vulgari computatione pugna; Syrorum recentiorum consuetudine; mensium quorundam Ebraeorum etymologia; et Iosephi denique auctoritate. Primum enim satagit ostendere, e Schawii et Beerii primis calendarii oeconomici Palaestinae hincis, tempus festorum, quae ad primum, tertium, ac septimum quemque mensem quotannis celebrari iusserit Moses, nostro Martio, Maio, et Septembri, ob coeli Palaestinae rationem minus convenire, sed potius, ob frugum immaturitatem, demum, e legibus Mosaicis, illa Aprili nostro fere, Iunio, et Octobri celebrari debuisse. Etsi enim annis iis, cum novilunium Martii serius fuerit intra vigesimum diem et finem, leges Mosaicas, de tempore illorum festorum celebrandorum, in Palaestina ipsa potuisse servari: cum tamen Moses leges eas tulisse existimandus sit, quae

quae omnibus convenirent annis. leges illas tum, cum novilunium primi mensis vel in ipsas nostri Martii Calendas, vel omnino in primos viginti mensis dies incidere, coelo ac maturitati frugum nullo modo fuisse aptas. Nam primum ita manipulum primitiarum hordeacearum, qui ad d. XVI. Nisanis erat offerendus, ob maturarum aristarum inopiam offerri non potuisse; nec adeo messis initium fieri propterea, quod quicumque in Itinerariis messis Palaestinarum faciant mentionem, Aprili demum ac Maio segetes maturefcere et demeti uno consensu tradant: atque in his *Schwuius*, qui testatur, anno huius Seculi vigesimo secundo, cum Palaestina adierit, sub finem demum Aprilis in regionibus Palaestinae, iisque meridionalibus, hordeum flavescere coepisse. Deinde cum *Korte*, *Schmidius*, *Schweiggerus*, et alii, qui has terras adierunt, in eo conveniant, ut testentur, ante Maii finem messem triticeam ibi non absolvi: fieri non potuisse, ut ante Pentecosten, qua per *septiduum* gratias Deo pro collectis frugibus essent agenda, messis perficeretur. Denique nec tabernaculorum festum Septembri nostro fuisse aptum. Hoc enim cum fructibus omnibus collectis esset celebrandum, et adeo etiam vindemiae finitae gratulationem deberet complecti, quippe cuius in illis quidem terris potissimum haberetur ratio; hinc effectum esse ut illud festum, si in d. XV. Sept. incidisset, cum ante Kalendas Octobres vindemia absolvi non potuerit, Israelitas ab opere avocaret, cogeretque maturas in vitibus relinquere uvae. *Posschnitzio* enim et *Neisschitzio* testibus, uvae medio demum Septembri, in meridionali ac praecociori Palaestinae parte, velut circa Hierosolyma, ad maturitatem pervenire. Hinc clarum fieri, in septentrionalibus regionibus, ut in Galilaea, ante initium Octobris, vindemiam perfici non posse. Idem festum etiam serius, quam vulgo putetur, celebratum esse, comprobari Iosephi auctoritate, qui Arch. III, 10. tradat, celebratum esse *τρεπομένη τῆ κλήν πρὸς τὴν χειμῶνιν ὥραν*, h. e. *vergetiam ad hiemem tempore*. Caeterum, etsi annus Iudaicus, cum

lunaris fuerit, intercalationibus habuisse opus; tamen, quae de mense *Yaridat* vulgo tradantur, inter commenta fabulasque Rabbiorum esse referenda. Intercalandi enim rationem, si qua fuerit, ad siderum cursus astronomiaeque praecepta accommodatam putandam esse, non vero eam, quae legibus ineptis succurreret Molis, senectute prudentiaque plane indignis, et a coeli regionisque ratione discordibus.

Alterum ad vulgarem refellendam sententiam argumentum petit Cl. A. a Calendario Syrorum, apud quos cum Nisan mensis respondeat plane nostro Aprili, eandem etiam anni computandi rationem olim apud Iudaeos fuisse colligit ex eo, quod Syri, cum numquam extorres facti sint, uti Iudaicae genti acciderit, nec eas migrationes mutationesque morum et institutorum scierint, quas Iudaei, qui per tot Saeculorum spatium alienas inter nationes, alieno utentes Calendario, extorres patria caruerint. Caeterum, etsi notum non esse, quo tempore, et quibus de causis mutatio illa in Calendarium Iudaicum sit inuenta: certe tamen ante Iosephi tempora, et interpretationem librorum sacrorum Syriacam, nondum a prisca consuetudine recessum esse, patere ex eo, quod in utroque rationis Syriacae reperiantur vestigia. Syros igitur menses sic constituere, ut triginta diebus serius veniant, quam ratio ferat Iudaeorum, conatur Cl. A. probare non modo locis nonnullis Assemani Bibl. Orient. sed auctoritate quoque Bayeri in Hist. Osrhoën. quae loca, ut tempori parcamus, hic omittimus.

Tertium argumentum sumit ab auctoritate Iosephi, qui Arch. II, 14. Ebraeorum Nisan interpretatur Macedonum Xanthicum, et III, 10. addit, solem eo mense, cum Pascha celebratum sit, in Ariete esse constitutum. Id quod quidem de die 14. Apr. vere dici posse A. existimat, sed de die 14. Mart. nullo modo; quippe eo tempore solem moveri in Piscibus, et die XXI. Martii demum Arietem intrare. Similiter III, 10. septimum Iudaeorum mensem comparari cum Macedonum Hyper-

Hyperberetaco, qui a Suida diferte vocetur October. Quartum denique argumentum ductum est ab origine quorundam mensium, veluti mensis *Adar*, qui cum haud dubie nomen habeat a verbo אָדָר, quod interdum arietem significet, ut Ier. XXV, 34. 35. hinc intelligi, Adarem non esse Februarium nostrum, quo Sol Pisces ingrediatur, sed Martium, quo Sol in Arietem intret. Item septimum mensium, quem Chaldaei *Thischri* appellant, vocari 1 Reg. VIII, 2, יָרֵחַ הָאֵתְנַיִם, i. e. *mensē perennium rivorum*. Nomen enim אֵתְנַיִם responderet Arabico verbo وَقْر, h. e. *perennis fuit aqua, seu rivus*. Hoc nomine autem omnium maxime dignum esse Octobrem propterea, quod, cum tempore mellis, quae in Maium Iuniumque incidit, plane nulla, Julio autem, Augusto, Septembri, et maxima Octobris parte, non nisi rarae in Palaestina fuerint pluviae, factum esse putat, ut torrentes, qui mensibus superioribus siccis non exaruerint, ultimo non pluviorum mensium Octobri *perennes* recte existimarentur. Sic nec mensē *Bul*, cuius nomen haud dubie a verbo בָּלַל (*rigavit*) proficiscatur, alium esse videri, nisi Novembrem, quippe quo in Palaestina primae pluviae incipiant, sineque exundationes fluminum maxime timendae. In fine commentationis adiunctus est catalogus mensium Ebr. Chald. Arab. Aethiop. et Coptiorum, haud inutilis, quem debemus b. Chr. Bened. Michaeli. Verum hic desideramus comparationem diligentiorē mensium, velut cum Romanis, ut intelligatur, quomodo singulorum initia R. Calendis respondeant. Credibile enim non est, omnium initium et finem plane convenire Romanae rationi: certe ex Epiphania, aliisque veteris Ecclesiae doctoribus, imprimis ex iis, qui de controversia diei Paschalis exposuerunt, luculentissime potest demonstrari, menses Iulianos ab Aegyptiis seu Coptiis quinque circiter anteverti diebus. Atque omnino in finibus mensium iudicandis apud veteres gentes magna adhibenda est cautio, ne diversitate dierum numerandorum decepti, vel nosmet ipsi erremus, vel alios errasse putemus.

temus. Verissimum enim est, quod Plutarchus aliquo loco monet, τὴν τῶν ἡμερῶν ἀνωμαλίαν ἢ θαυμασίαν, ἔπει καὶ τὸν διηκρισιωμένον τῶν ἐν ἀετολογίᾳ μᾶλλον, ἄλλην ἄλλοι μὴ-
 νὸς ἀρχὴν καὶ τελευτὴν ἀγνοοῦν.

Etsi eum credulitatem Rabinis addidisse dicit Cl. Auctor, qui de eius sententia nova dubitare et patrocinium istius vulgaris de mensibus Ebraeorum opinionis suscipere audeat: libere tamen fatemur, rationes allatas apud animum nostrum non eam habere vim, ut, vulgari relicta, novam amplecti sententiam nos cogant; nec tamen sumus ii, qui ob auctoritatem fidemque Rabinorum, nisi rationes aliae graviore intercedant, sententiam aliquam vel probandam, vel reiiciendam esse existimemus. Argumentum certe, quod Cl. A. sumit ex itinerariis quorundam recentiorum, qui testentur, fructus nondum iis temporibus ad maturitatem pervenisse, in quae celebratio Mosaicorum Festorum incidit, valde infirmum nobis videtur; quoniam in maturitate fructuum recte iudicanda ratio et temporis et locorum et aliarum rerum diligentissime est habenda. Ut enim vel casibus quibusdam, terrae motu, inundationibus, vel vitio humano, ignavia, inscitia inopiaque incolarum omnino regio aliqua, quae ante fuit fertilissima, in terram sterilem potest mutari et interdum mutata est: ita et maturitas fructuum iisdem de causis potest variari, uti rerum oeconomicarum periti uno consensu, quantulum scimus, tradunt. Palaestinam vero huiusmodi subtile mutationes vix dubitari potest, si quis, quae Moses olim de fertilitate eius retulit, ea cum Strabonis aliorumque testimonio comparaverit, qui recentioribus temporibus has terras adierunt. Deinde si maxime hodie nonnullis Palaestinae locis fructus serius, quam ratio festorum antiqua postulat, maturescere deprehendantur, sine periculo tamen errandi inde colligi non potest, eandem rationem in caeteris quoque locis sub eodem coelo sitis esse, quae fortasse illi homines non adierunt. Quis enim peregrina-

grinatorum vel velit, vel possit, omnes alicuius regionis angulos perrepere? Etiam in his terris Saxonice tempus messis, et maturitatem omnium fere fructuum, maxime variari, satis certo constat. Nam quae messis in agris Martisburgensibus et Hallensibus certo quodam tempore anni suscipi solet, eadem in terris prope Eilenbergam tribus aut duabus ad minimum hebdomadibus serius potest inchoari. Quod fitur in his regionibus, quae neque montanae sunt, neque coelo nimis multum diversae, in spatio sex aut septem ad summum milliarium, tantopere varietur fructuum maturitas; quid quæso de frugum maturitate et varietate est existimandum in Palaestina, quae omnis montibus et vallibus, siccibus atque campis, distincta esse fertur? Quae cum ita sint, incredibile non est, aliud alii, in locis Palaestinae messis initium factum esse, atque messis tempus admodum toto mense in diversis locis variatum, ita ut qui fructus in locis Hierichunticis et prope Aegyptum iam sub Martii finem maturitatem assecuti sint, iidem aliis in locis demum sub fine Aprilis meti potuerint. Moyses igitur, cum sapientissime multis de causis rationem Festorum, imprimis celeberrimorum sanctissimorumque, ad frugum maturitatem accommodare instituisse, nec sine quodam miraculo divino messis omnibus in locis uno tempore fieri posset: certe in constituendo Paschatis tempore, cum primitiae hordei erant offerendae Deo, respicere tempus debuit id, quo usquam prima hordei venerit maturitas. Leges enim non tam propria, quam communia spectare debent. Iam vero si verum est, quod scriptores narrant, in Aegypto hordeum ineunte Aprilis meti solere: abhorre a vero minime videtur, in Palaestina, certe in regionibus eius meridionalibus, ubi nec coeli nec terrae conditio quicquam ab Aegypto finitima differre videtur, itidem habuisse locum. Leo Afer autem in *Descript. Africae* T. II, p. 670. ed. Elzev. *Aegyptii sub Aprilis initium, ait, segetes succidunt, succisis confestim tritulant: neque spicam ad vigesimum Maii secundam relinquunt.* Itemque Ambrosius

brofius in Epist. ad Aemilia: Episcopos: *Maiores nostri*, inquit, *i. sua mensem Novorum recte celsiderunt, quia in Aegypto hoc primo mense nova secantur frumenta.* cf. Bucher. de Doct. Temp. p. 95. Quodsi Cl. A. concedamus, Nisanis initium vel in medium Aprilem, vel sub finem eius demum incidit, fieri non potuit, ut ille ab aequinoctio vernali initium sumeret; quod tamen negari nequit. Nam praeterquam quod omnes de Paschate scriptores antiqui uno consensu tradunt, Iudaeorum Pascha accidisse circa vernalis aequinoctium, etiam Philo in Vit. Mos. III, sub finem testatur, illum diem festum celebratum esse primo plenilunio a verno aequinoctio: τὴν ἀρχὴν τῆς ἱερῆς ἰσημερίας, inquit, πρῶτον ἀρχαίτη μῆνα Μωϋσῆς ἐν ταῖς τῶν ἰουδαίων περιόδοις — — — τῆ δὲ μὲν τέττα, περὶ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ἡμέρῃ, μέλλοντος τῆ τελευτῆς ἀνακλι γίνεσθαι πλησιφαῖς. Addamus locum quendam Hieronymi in Comment. Hag. II. cuius auctoritate opinio, quam nolker A. vocat inventum recentius, mirifice comprobatur. *Nonus est mensis*, ait, *quem nos Novembrem vel Decembrem dicimus. Nisan enim apud Ebraeos mensis est primus, qui appellatur mensis novorum, eo tempore quo Pascha faciunt, id est, incipiente veris exordio, qui secundum Lunae cursum saepe quandam partem mensis MARTII possidet, interdum incipit in APRILI.* Quid quaeso luculentius esse potest? Hieronymus enim, si sententia Cl. A. itaret, dicere debebat, *qui saepe quandam partem mensis APRILIS possidet, interdum incipit in MARIO.* Multo minus nobis probantur, quae de tempore rationeque Pentecostes celebrandae sunt disputata. Neque enim hic dies festus mellis triticea peracta, qui error etiam a Fullero in Misc. III, 11. committitur; neque per spatium septem dierum est celebratus. Moses enim Exod. XXXIV. 22. diferte iubet hunc festum diem celebrari בכורי קציר חטים, h. e. *sub initium messis triticeae.* Non modum vero, sed tempus festi celebrandi hic significari, intelligitur non modo ex eo, quod statim ibidem tempus festi tabernaculorum commemoratur, חקופת שנה, *vertente*
anno,

anno, gr. μεσημέριος τῆ ἰναυτῆς, sed quod etiam Num. XIII, 21. בכורי ענבים (*primitiae uvarum*) exprimunt notationem temporis, cum uvae coeperunt maturefcere. Ad nostram sententiam comprobendam accedit Graeci interpretis Ionathanisque auctoritas, quae, cum uterque et antiquissimis vixerit temporibus, et institutorum suae gentis haud ignarus fuisse videatur, sane magnum in hoc genere momentum habere existimanda est. Ille enim verba בכורי חטים קציר interpretatus est ἀρχὴ ὄσπριον πύρι; hic autem בסמן בכורי חצר הנשין, h. e. *tempore primitiarum mes- sis triticeae*.

Deinde etiam analogia quadam, nostra confirmatur sententia. Ut enim primitiae hordaceae in Paschate messe incunte offerebantur, ita primitiae triticeae in Pentecoste messe incunte oblatæ putandæ sunt. Quibus argumentis autem Cl. A. inductus credat, Pentecostem per septiduum esse celebratam, plane non videmus, cum communi omnium consensu, quantum nos quidem scimus, tradatur, celebrationem Pentecostes ab initio non nisi unius fuisse diei, postea vero superstitione quadam, Iudaico ingenio digna, alterum additum esse diem. Certe Iosephus Arch. III, 10. ubi septem dies Paschatos, totidemque Scenopegiae diserte commemorat, de Pentecoste tamquam uno die loquitur; itemque Lev. XXIII, 21. et Num. XXVIII, 26. celebratio unius diei tantum commemoratur. Quae cum ita sint, facile intelligitur, argumentum ipsum, quod inde ad refellendam opinionem vulgarem de mensibus sumtum est, plane nullam habere vim. Nec Scenopegia, quae a. d. XV. mensis Septembris erat agenda, quidquam valere videtur ad receptum mensium Iudaicorum ordinem immutandum. Nam cum septimus Iudaicorum mensis partim Septembri nostro, partim Octobri fere respondeat: dubium non est, quin uvae, cum apud nos in regionibus frigidioribus initio Octobris iam maturefcere incipiant, in Palaestina medio Septembri ad maturitatem perveniant. Praeterea nec satis certum esse videtur, quod

quod Cl. A. disputat, hunc diem festum non, nisi post vindemiam omnem collectam et peractam, fuisse celebratum. Nam ut Pascha et Petecosten videmus initium messium fecisse, ita nec est cur hunc diem festum ad finem vindemiae ablegemus. Huc accedit Plutarchi auctoritas, qui Sympof. IV, qu. 5. in ipsam vindemiam illius solennis dici celebrationem incidisse commemorat: ἀκμάζοντι τρυγητῶν, inquit, τραπέζας προτίθενται παντοδαπῆς ὀπωρίας, ὑπὸ σκηναῖς κ. τ. λ. Igitur si in ipsa vindemia ille dies est celebratus, non videmus quid obftet, quo minus vetus illa mensium descriptio retineatur; praesertim cum menses Iudaeorum non admodum cum Romanorum Calendis incipiant, sed Iudaeorum September verbi gratia circa aequinoctium autumnale accidat, κατὰ τὴν μετοπωρινὴν ἰσημερινῶν, teste Philone adv. Flaccum, qui idem, sive quisquis auctor est libelli περὶ ἑβδαμάδος, ait, τελευταία δ' ἐστὶν ἑστῆ προσωγορευομένη σκηναί, καὶ εὐὸν ἔχουσαι τὸν μετοπωρινῆς ἰσημερινῶς. At enim repugnat Iosephi auctoritas, qui Arch. III, 10. tradit, illum diem celebratum esse τρεπομένη τὸ λοιπὸν τῆ καιρῶ πρὸς τὴν χειμέριον ὥραν. Certe si haec verba sumerentur ἀκριβεῶς mathematica, Iosephus aliquid dixisset, quod et auctoritari Philonis plane repugnaret, et sententiam Cl. A. nihil adiuveret magis. Nam ita Scenopegia in Decembrem deberet incidere, quam tamen ipse Cl. A. in Octobri ponit. Verum enim vero haec verba profecto sunt accipienda, sic, ut vel χειμέριον ὥραν intelligamus quidem de hieme, sed particulae πρὸς latiore vim tribuamus, ut non aliquot dies, sed aliquot menses ante brumam intelligantur; vel, quod vero similis videtur, ut χειμέριον ὥραν opponatur calori et serenitati aestatis, dicaturque de tempestate pluviola et frigidiore, quae inde ab aequinoctio autumnali fieri solet, non admodum diversa ab hiemis verae conditione. Verbum χειμῶνος etiam de pluvia procellaque dici, inter omnes satis constat. Videbimus nunc de loco Iosephi alio, Arch. III, 10, 5. ubi Pascha die XV. Nisanis celebratum esse dicitur ἐν κρητῶ τῆ ἡλίας

ἡλὲς καθ' ἑσπέρην. Et si autem illo loco rem potissimum confici putat Cl. A. nihil tamen hinc efficitur, nisi ut celebratio Paschatos inter aequinoctium vernum, et inter diem XX. Aprilis incidat, quo spatio Sol signum Arietis percurrit. Id quod tamen non modo sententiam Cl. A. nihil adiuvat, sed ei repugnat maxime. Cum enim Ebr. Nisan ferius Calendis Martiis plerumque incipiat; sequitur, ut dies decimus quartus incidat in tempus quo Sol ingressus sit Arietem. Quod si vero Cl. A. sententia probetur, cum profecto celebratio Paschatos cadit intra tempus quo Sol movetur in Tauro, id quod Iosepho repugnat. Plura de hac re si quis velit cognoscere, adeat Bucher. Doctrin. Temp. p. 94. seqq.

Neque Iosephus nobis repugnare putandus est, si Ebraeorum menses cum Macedonicis comparat. Nam si maxime Xanthicus Macedonum plane respondeat Aprili Romanorum, de quo valde dubitamus: certe tamen, cum Nisan Ebraeorum ferius Martiis Calendis incipiat, et plerumque celebratio Paschatos in Aprilem cadat, recte Nisan cum Xanthico aut Aprili potest comparari. Hinc idem Iosephus Bell. Iud. VI, 5, 3, scribit, eo anno, cum Hierosolyma sit expugnata, Pascha esse celebratum *estavo die Xanthici*. Quantopere igitur hoc repugnet ei, qui mensem Paschalem vel ab ipsis Calendis Aprilis, vel etiam a novilunio eiusdem mensis arcessat, (Cel. A. enim in hoc termino constituendo valde est inconstans,) nemo non facile intelligit. Nam Pascha semper die XIV. Nisanis est celebratum. Neque est quod vereamur, sententiam nostram everti, si Iosephus Nisanem comparet cum Pharmuthi Aegyptiorum. Nam verissime, salva ratione vulgari, id à Iosepho fieri potuisse, clarum fit ex Epistola Ambrosii LXXXIII, ad Episcopos Aemil. *primus*, inquit, *mensis anni Aegyptiorum est Pharmuthi, qui incipit VI. Kal. Apr. et finitur VII. Kal. Maii. Ergo secundum Aegyptios primo mense celebraturi sumus Domini- cam Paschae, h. e. VII. Kal. Maii, qui est XXX. Pharmuthi mensis.*

mensis. Nec absurdum arbitror, ut inde observandi Mensis trahamus exemplum, ubi primum Pascha celebratum est. Unde et maiores nostri in tractatu Concilii Nicaeni eum diem enneadecateride, si quis diligenter intendat, statuendum putarunt; et ipsum Mensis Novorum recte custodierunt: quia in Aegypto hoc primo mense nova secantur frumenta. Hic autem mensis et primus est secundum Aegyptiorum proventus, et primus secundum legem; et octavus est secundum consuetudinem nostram. Initiatio enim Septembri mense incipit. Octavo igitur mense Kalendarum Apr. sunt. Incipit autem mensis non secundum vulgarem usum, sed secundum consuetudinem peritorum, ab Aequinoctio, qui dies est XI. Kal. Apr. et finitur XI. Kal. Maii etc.

De Syrorum Calendario, quo inprimis nitor Cl. A. nos non negamus, exempla ex Asemanni Bibl. allata probare, Syrorum menses cum Ebraicis non convenire. Verum negamus, haec Syrorum Edessenorum rationem caeteris Syris fuisse communem, et olim eandem fuisse, aut Ebraicum Calendarium subiisse mutationem. Eti enim gens Iudaica, inde a fundatione reip. usque ad nostram aetatem, variis obnoxia fuit mutationibus: cum tamen eadem inprimis a migratione Babylonica semper rituum a maioribus traditorum fuerit tenacissima, credibile minime est, rationem suorum mensium ab illa esse accommodatam ad Syrorum Calendarium quos et ob sacrorum diversitatem, et ob vexationes illatas tanto prosequatur odio, ut suos cives ipsos, qui graecas litteras discabant, orationemque formabant ad Graecorum elegantiam, ἐλληνομαί argueret, et a patriis institutis defecisse accusaret. Quod sane multo minoris putandum est momenti, quam Calendarium ipsum ita mutare, ut respondeat mensibus gentis a sacris Iudaicis alienae. Nam sacra ipsa semper habuerunt magnam cum ratione temporum coniunctionem. Verum ipsum Edessenorum Calendarium subiisse mutationem, et a caeterorum Syrorum consuetudine fuisse diversum, luculenter ostendit idem Bayer. Hist. Ochr.

Ofhr. quem ipse Cl. A. de chronologia Syriaca insigniter meritum esse facetur. Hic igitur p. 19. *Edeffeni, ait, initium anni faciunt. una cum Antiochenis et Caesariensibus, ab Kal. Octob. Ubi sunt igitur epocha Seleucidea — — Sine dubio postquam colonia Romana est facta Edessa, annos coeperunt ad rationem numerare Romanorum. At superioribus temporibus a Sept. annus eorum inchoavit, more Syrorum reliquorum. Nullo testimonio de Edessenis proprie hoc comperi, nisi si cui hoc sufficiet, quod dicam.* Ammian. Marcell. XIV, 9. scribit: *Batnae municipium, ubi annua solemnitate prope Septembris initium mensis, ad nundinas magna convenit multitudo. Nundinas puto ante celebratas ipso anni exordio, post autem, ubi anni exordium aliud constitutum est, tamen eodem tempore fixas habuisse. A Batnis concludo quoque de Edessa.*

Ultimum argumentum, de origine vocis quorundam mensium Ebr. non magni videtur esse momenti. Ut enim omnino etymologia est et habetur lubrica et fallax veri falsique inveniendi via, et raro inde boni aliquid succi potest exprimi: ita rationem tempusque mensium Ebraeorum inde definire, plane alienum arbitramur. Cum enim nomina mensium, quod inter omnes constat, sint originis Chaldaicae, improbable non est, Chaldaeorum menses ab initio paulo aliud habuisse primordium, quod fortasse etymologiae responderet, quam Ebraeorum menses. Ut enim apud alios populos alia fuit temporis descriptio: ita etiam in eodem populo, alio tempore alia anni mensiumque ratio fuit. Ceterum, cum ipse Cl. A. huic argumento non multum tribuere videatur, plura de eo dicere supervacaneum est. Hoc unum addere liceat, originem vocis, quam Cl. A. mensi *Adar* tribuit, repugnare auctoritati Iosephi, qui tradit, in mense Nisan Solem moveri in Ariete. Quod si igitur Sol in Nifane sub illo signo currit, quomodo quaeso nomen *Adar* ab Ariete dictum esse potuit? Accedimus nunc ad commentationem huius partis tertiam, quae exponit

De Syria Sobaea, quam Davides sub iugum misit, Nesti, ac circumiecto tractu. Regnum Syriae Sobaeae imprimis Davidis temporibus fuisse potentissimum, intelligitur ex gravissimis bellis, quae aliquamdiu cum Davide gesserunt Sobaei, atque e magnitudine cladis, quam sunt perpeffi. Hinc intelligi Cl. A. putat, quam vana sit opinio Graecorum, et recentiorum quorundam, de Assyriorum illa tempestate imperii amplitudine. Quodli enim tum potentia Assyriorum tanta fuerit, quanta vulgo putetur, aequo animo laturos fuisse non videri, ut Davides, quocum tamen numquam bellum gessisse dicantur, finitimos aut ipsorum cives et socios debellaret. Etli autem Pf. LXXXIII, 9. Assyrius hostibus se adiunxisse feratur, factusque esse brachium filiorum Loti, h. e. auxiliarius Ammonitarum et Moabitarum: cum tamen neque in libris Sam. neque Paral. mentio ulla fiat belli Assyriorum cum Davide, vero simile esse, illorum conatum ultra hostilem animum, consilia, foedera, aut certe auxilia missa, non assurgere. Si maxime olim Semiramim sub sua habuisse potestate concedatur Asiam; certe tamen ab vero non abhorre, postea Assyriorum opes aliquo casu fractas, et intra actos fines trans Tigrim coactas esse. Quibus ex angustiis, Hiskiae demum temporibus fere, virtutem fortunamque Assyriorum erupisse, Arbelis expugnatis, subactaque Mesopotamia, Syria, et regione Samaritana.

De situ autem Sobae, quam Davides sub suam potestatem redegitte dicitur, imprimis duae tenendae sunt sententiae, Bocharti et Iosephi. Eorum enim sententiam, qui vel Antiochiam vel Berocam intelligunt, cum plane argumentis veri speciem habentibus sit destituta, audiendam esse Cl. A. negat. Bochartus vero, Cellarius, et alii, Sobam collocant in regionibus cis Euphratem, non procul loco, quo postea condita sit Palmyra. Primum quod Davides 2 Sam. VIII, 3. dicitur profectus esse *רשיב ירר*, ut ad Euphratem usque imperii sui propagaret fines; deinde quod Adraazarus, Sobae rex,

rex, ad impetum belli Davidici reprimendum auxilia coegerit et accessiverit e Syria transeuphratenſi, h. e. ex Meſopotamia proxima, 2 Sam. X, 16; tum quod praeter Davidem etiam Saulus et Salomo leguntur bello adorti eſſe Sobaeos, 1 Sam. XIV, 47. 2 Chron. VIII, 3. Damascenis, qui fuerint cis Euphratem, ſuccurrentibus 2 Sam. VIII, 5. Hinc Razon e Soba fugerit Damascum. Denique quod Thadmara, h. e. Palmyra, et aliae urbes, quas in deſerto aedificari tradatur Salomo, 1 Reg. IX, 17. 18. dicantur ſitae fuiſſe in Hamath Soba, 2 Par. VIII, 3. 4. His addit Cellarius, Davidem nuſquam dici Euphratem tranſiſſe. Atque ſane hoc argumentum haud leve eſſe nobis videtur. Cum enim ſaepe Davidis Iordanem traieciſſe commemoretur; profeſto ſi unquam Euphratem, fluvium longe maioris momenti, ſuperaveſſet, id non tacuiſſe videntur Scriptores ſacri. Nec contemnendum argumentum pro ſitu Sobae ciſeuphratenſi, colligi poteſt ex loco: 1 Sam. XIV, 47. ubi rex Sobae una cum Philistiſtis aliſque cis Euphratem populis commemoratur. Nec vero Sauli potentia tanta eo tempore fuiſſe videtur, ut, pacatis omnibus cis Euphratem, arma tulerit ultra fluvium.

Altera eſt Iosephi ſententia, qui Arch. VII, 5, 1. Adrazerum, quem Scriptores ſacri Sobae regem faciunt, tradit, *Sophene* tenuiſſe. Hinc Cl. A. colligit, Iosephum collocaviſſe Sobam in Armenia ſeptentrionali; quoniam, Ptolemaeo aliſque Geographis auctoribus, *Sophene* trans Euphratem ſitam fuerit.

Cl. A. quamquam in eo cum Iosepho convenit, ut trans Euphratem ſitam putet Sobam: negat tamen *Sophene* et Sobam eandem eſſe. Cum enim *Sophene* ſita fuerit in ultima Armenia, ultra illud altiſſimum montium Armeniae iugum, ex quo Euphrates, Tigris, et Araxes oriatur, adeoque ultra gradum quadrageſimum latitudinis, Sobam eſſe non poſſe, quippe quae pars fuerit Aramaeae ſeu Syriae. Praeterea *Sophene* tam longe a Davidis regno remotam

esse, ut bellum de imperio Euphratis oriri potuisse vix videatur. Denique, cum neque Adrazerus in sacris litteris unquam vocetur rex Armeniae, quod nomen alias sacris scriptoribus admodum sit frequens; neque in historia Armeniae ullus occurrat rex, qui vel nomen Adrazeri habeat, vel bellum cum Davide gesserit: dubium non esse, quin Iosephus, rerum geographicarum ignarus, similitudine vocis, aut alia causa deceptus, a vero aberraverit. Verum enim vero, non magis probari posse sententiam eorum, qui inter Palaestinam et Euphratem mediam putent Sobam, quippe quae potius sit quaerenda trans Euphratem in finibus Melopotamiae. Primum quod bellum de transitu Euphratis occupando, muniendoque castris praesidiisque, vix oriri potuisse videatur in populis eandem fluminis oram incolentibus; deinde quod in ditione Hadadezeri Sobaeorum regis, reliqui Melopotamiae reges fuisse dicantur, 2 Sam. X, 16. 19; tum, quod eum praeter Palmyrenas solitudines cis Euphratem in vicinia Palaestinae, nihil Sobaeorum regi, longe opulentissimo, quod teneret, esset relictum; illas steriles et incultas arenas ad tantum populum alendum suffecisse non videri. Et si vero postea Zenobiae temporibus opes Palmyrenorum permagnae fuerint: illas tamen non tam terrae fertilitate crevisse, quam permutandis Indiae Europaeque mercibus. Nec ex loco 2 Par. VIII, 3. 4. ubi Salomo in Hamatha Sobaeae Palmyram condidisse dicatur, effici, ut Palmyra in Sobaea fuerit sita. Cum enim ante bellum Davidicum reges Hamathae ac Sobaeae gravia inter se gesserint bella, facile intelligi, Hamatham Sobaeae non esse ipsam Sobaeam, sed partem regni Hamathensis, a Sobaeis sub suam potestatem redactam. Denique esse certissimum, Sobam esse illam mediae fere Melopotamiae urbem celeberrimam, quae Syris appellatur modo *Nesbin*, modo *Sabar*, modo *Sauba*, h. e. Ebr. צבא. Id etiam satis luculenter intelligi ex indice geographico urbium Nestorianarum, quem Assmannus Tomo ultimo Bibl. Orient. p. 667. inseruerit. Qua de causa etiam interpretem

Arabum

Arabem 2 Sam. VIII, 3. 5. 12. Ebr. Sobam reddidisse per Neibin, item in Paralipomenis et Arabem et Syrum luculentissime expressisse Neibin.

Et si haec a Cl. A. non sine ingenii acumine, et specie veri disputata esse, libenter fatemur: gravitate tamen argumentorum, quibus Bochartus alique viri clarissimi sunt usi, impediti, ad sententiam eius novam accedere non possumus. Nobis vero non necessario effici viderur, ut, qui de transitu et munitione alicuius fluvii contendant, iidem ripas incolant oppositas. Facile enim fingi potest, exemplorumque similitudine comprobari, duas gentes eandem oram incolentes, transitum, seu pylas quasdam occupare posse eo consilio, ut aditus sibi pateat ad quaedam emporia, unde merces apportentur sibi tuto. Jam vero Davidem, primum Iudaicorum Principum, operam dedisse mercaturis, non tantum ex copia divitiarum fit probabile, quas Salomoni reliquit, sed etiam traditionibus historicorum, ut Eupolemi apud Euseb. Praep. Ev. I, 9. et 1 Chron. XXIX, 4. Deinde si maxime concedamus, reges, qui 2 Sam. X, 16. 19. commemorantur, fuisse in Mesopotamia et Adrazero paruisse: non tamen hinc satis certo colligi potest, Sobam ipsam in Mesopotamia sitam fuisse. Fieri enim potuit, ut rex Sobae, Euphrate superato, regulos quosdam Mesopotamiae sub suam redigeret potestatem, quos nunc e locis transeuphratenibus ad societatem belli ad se convenire iusserit. Verum enim vero, nec satis certum est, verbis **אשר מעבר הנהר** significari Mesopotamiam. Etiam si **הנהר** intelligatur de Euphrate: cum tamen **מעבר** de utraque ripa accipi possit, id quod multis S. S. locis ostenderemus, nisi temporis locique esset habenda ratio, intelligitur, ex usu loquendi posse esse vel Syriam ciseuphratensem, vel transeuphratensem, quae Mesopotamia Graecis dicitur. At ne hoc quidem satis constat, per **הנהר** hic esse intelligendam Euphratem, cum et alius annis esse possit, quorum plures in Syria ciseuphratenis

tenfi esse dicuntur. Certe Theodotio et interpres Alexandrinus hic nobis materiam dubitandi relinquunt, qui תְּנִיחָה reddunt per ποταμὸν Χαλαμὰ seu Ἰσλαμὰ. Fuerint vero hic Abno an Chryfogorus seu Pharpar, non iudicaverimus. Denique, cum ipse Cl. A. negare non possit, Bettaeam, Berothum, et alia oppida, quae a Iosepho et in libris Samuelis Chronicorumque Adrazero Sobaeorum regi tribuantur, cis Euphratem sita fuisse: obscurum esse non potest, vel ubi Soba sita fuerit, si illam partem Sobae esse fuisse statuas, vel certe quo in loco sit collocanda illa אֶרֶם אֲשֶׁר סַעְבֵּר הַתְּנִיחָה, si illa tantum in sociis et amicis Adrazeri numeraveris. Hinc quoque clarum fieri videtur, quam infirma sit obiectio Cl. A. regnum Sobae, cum longe opulentissimum fuerit, non posse concludi intra Palmyrenorum solitudines. Non enim fines imperii Sobaeorum tam acriter circumscribendi sunt, quoniam illa ipsa oppida, quae paulo ante commemorata sunt, per Syriam opulentissimam disseminata fuerunt. Itaque Adrazerus et suis opibus instructus, et sociorum auxiliis adiutus, bellum Davidicum aliquamdiu sustinuit. Quae Cl. A. de Hamatha Sobae protulit, cum ultra meram coniecturam non assurgant, nec ad caetera, quibus vulgaris sententia nititur, argumeta infringenda, quaequam valeant, hic, ne Lectoris patientia abutatur, merito praetermittimus. Hoc unum addamus, pro Hamatha Sobae 1 Par. XVIII, 3. ordine mutato, legi Sobam Hamathae. De nomine Nesibin etiam si maxime concedamus, Sobam eandem esse, quae postea dicta sit Nesibis: eandem tamen esse Nesibin, quae tam celebris olim fuerit, persuadere nobis non possumus. Namque Stephanus de Urbibus tradit, Nesibin sitam esse ἐν τῇ Περσίῃ τῇ πρὸς τὴν Τύγγιν ποταμῷ. Haec igitur longius a Palaestinae finibus est remota, quam ut Davides bellum cum rege Nesibinorum gerere possit. Quod si igitur Soba in libris Syrorum vocatur Nesibis, quod haud dubie de recentioribus valet temporibus, profecto alia, quam transeuphratenfis ad Tigrim sita, Nesibis debet intelligi. Atque omnino nobis
nomen

nomen Nefibin ab initio apud Ebraeos et Syros appellatum fuisse videtur, usurpatumque esse de castellis et praefidiis locorum, in finibus regni, ad subitum hostium impetum reprimendum, (Graeci dicunt *Φεψία* seu *Φεψία*). Davides enim 2 Sam. VIII, 6. 14. dicitur in Syria Damascena, et per totam Idumaeam bello subactam, constituisse נַצִּיכִים gr. *Φεψία*. Hinc factum esse videtur, ut plura loca in locis ciseuphratensibus, proprio quasi nomine appellarentur Nefibin.

Quae Cl. A. haecenus de Soba seu Nefibi disputavit, in sequenti Commentatione continuantur, in qua exponit de *Historia bellorum Davids cum Rege Nefibeno*. Primum ex loco 2 Sam. VIII, 9. 10. et Par. XVIII, 9. 10. recte videtur Vir doct. colligere, Adadecerum regem Sobae cum rege Hamathae bellum quidem gessisse, sed quod pars regni Hamathensis venerit sub ditionem Sobagorum, videtur nobis mera coniectura, quae nititur partim opinione de situ Sobae trans Euphratem, partim interpretatione illius Hamathae Sobae 2 Par VIII, 3. de quibus supra, quid sentiremus, diximus. In oppidis, quae Hamathensibus fuerint crepta, numeranda putat Cl. A. *Berytum* et *Hetach*. Hoc oppidum ubi situm fuerit, aut quo nomine alias sit appellatum, pro modestia sua se ignorare faceret. Illud vero existimat, idem fuisse, quod recentioribus vocetur *Birut* seu *Bairut*, in litore Syriaco maris mediterranei situm, et quod 1 Par. XVIII, 8. נַצִּיכִים, et a Iosepho *Μαζω* appellatur. Primum enim Syrum interpretem, sive lectionis alicuius auctoritate commotum, sive recentioris nominis perspicuitate perductum, nomen Ebraicum l. c. reddidisse per *Beruth* cur. Quamquam vero similis videri, in textu Ebr. fuisse בִּירוּתִי propterea quod si illud nomen interpretati sint *Ἰκλαμαία* *πάλις*. Deinde Saturnum, quem Beryti conditorem crediderit antiquitas, Ebraeis vocari נַצִּיכִים Amos. V, 21-27. Quare, neglecta punctorum Masorethicorum ratione, no-

men ומכון legendum esse ומכון h. e. a *Saturnopoli*.

Euphratem causam fuisse belli Davidici cum Sobaeis, colligit ex verbis כְּלִכְתּוֹ לְהַצִּיב יָדוֹ בְּכַהֲרַ מֵרַח, 2 Sam. VIII, 3, et 1 Par. XVIII, 3. Etsi vero ipse concedit, haec verba esse ambigua, nec satis certo dici posse, vel ad utrum Regem id consilium sit referendum, vel qui sensus sit formalae *monum Euphrati iniicere*, aliis, de finibus ad Euphratem usque proferendis, aliis, de castellis ad Euphratem muniendis praefidiisque ibi collocandis, interpretantibus: sententiam tamen eorum praefendam sibi videri ait, qui dicant, Regem Sobae transitum Euphratis sibi firmandum duxisse castellis muniendis praefidiisque collocandis, ut sibi transitus tutus esset, cum bellum cis Euphratem in Syria gereret, cuius partem iam magnam sub sua teneret potestate.

At hic Cl. A. assentiri non possumus. Nam aut abicienda est opinio, qua nobis regnum Sobaeorum transeuphraticum supra obtrudere voluit, aut certe hoc consilium Davidi tribuendum est. Quis enim sibi persuadere potest, in Sobaeorum Rege tantam stultitiam, reiique militaris imperitiam fuisse, ut nunc demum de transitu Euphratis muniendo cogitavit, multo ante Euphrate superato, belloque in Syria citeriori gesto? Sed ex his, quae supra disputavimus, probabile fieri videtur, Davidem ipsum Euphrati manum iniicisse. Nec nostrae sententiae obitare putanda sunt, quae Cl. A. profert, fines agri Israelitarum etiam ante Davidis tempora ad Euphratem usque pertinuisse. Montem enim Gilead, qui in ditione Israelitarum semper fuisse tradatur, Euphrati propiorem, quam Iordani fuisse, nec ultra XX miliaria Germanica ab Euphrate remotum; atque Saulum, victis Hagarenis sinus Persici accolis, aliisque Arabiae populis, (1 Par. VI, 9, 10.) ultra Gileatidem, ad Euphratem usque, fines protulisse imperii. Nam primum hic locus est alienus, et exponit tantum de inferiori Euphrate. cum tamen Davides manum iniicisse Euphrati videtur alio loco, magis

Septen-

Septentriones spectante. Deinde si maxime concedamus, inter Jordanem et Euphratem antea omnia sub Davidis fuisse potestate: nec tamen a vero abhorret, quod Davidem ad Euphratem coepisse castris munire statuamus, quae vel propugnacula finium essent, vel mercatoribus tutum praebere commeandi locum, in primis in illis locis desertis ac minus cultis.

De numero eorum, qui in primo praelio, quod David cum Syris commisit, ex Hadadeferi exercitu ceciderint, auctores Paralip. et Samuelis inter se sunt discrepantes. Ille enim viginti milia peditum, septem equitum cecidi se, et mille currus captos esse narrat. Hic vero pro septem milibus numerat non nisi mille et septingentos. Nolite Auctor recte lectionem Chronicorum praefert propterea, quod non modo Iosephus auctoritatem Chronicorum sequitur, sed Alexandrini quoque interpretes in utroque loco cum textu Ebraico Paralipomenorum admodum consentiant. Deinde quod multis constat exemplis, libris Samuelis nullam codicis Ebraici partem mendosiorum esse. Denique quod ratio 1700. equitum ad 20000 peditum in hoste, qui in primis equitatu valuisse videtur, minus commoda et verisimilis existimanda est. Caeterum illos ככר, quos David subnervasse dicatur, praeter centum, quos in usum suum reservavit, non esse currus seu quadrigas, existimat Cel. A. sed, uti Vulgato visum sit interpreti, iugales curruum equos, seu potius simpliciter equos quoscumque. Hinc etiam קסו ה' subinde Ebr. ככר vertisse *innov.* Illos equos autem esse enervatos propterea, quod eos sibi nullius usus fore cognoverit David, cum neque equis tum sit aratum, neque eorum usus in bello, ante Salomonis quidem tempora, apud Israelitas fuerit. Adde, in regionibus Palaestinae montanis equorum usum vel in arando vel in bello nullum potuisse esse. Non ita multo post Hadadeferum rebellare coepisse, multorum populorum auxiliis adiutum. Praeter enim *Domastenorum Regem*, quem Iosephus *Adadum* nominet, opem tulisse Sobaeis quoque

quoque videri *Ammonitas, Anolitas, Idumaeos*, aliosque. Id quod intelligi ex 2 Sam. VIII, 12. 1 Par. XVIII, 11. ubi hostes debellati recensentur. itemque ex Pf. LXXXIII. maxime. Non esse enim putandum, a Saulo omne Amalecitarum nomen deletum. Horum enim non modo versu 7. huius Psalmi fieri mentionem, (adde libros Sam. et Paral. I. c.) sed in Arabica quoque historia, diu post natum Christum, multa et luculenta eiusdem gentis reperiri vestigia. Tum nec existimandum esse, praeter illud, quo debellatum est praelio, alia non accidisse, imo quod pluribus praeliis et varia fortuna pugnatum sit, clarum fieri, primum ex Nicolai Damasceni apud Iosephum auctoritate, qui tradit, Adadum, multis praeliis pugnatis (*πολλὰς μάχαις κέρδεις*), ad extremum superatum, fortitudine et opibus, caeteris Damasci Regibus longe excelluisse. Deinde ex Pf. LX. et XLIV, qui haud dubie de hoc ipso bello exponant, intelligi statum rerum Israeliticarum ante illam Ioabi victoriam fuisse miserimum, et metus periculique plenum. Fuerintne Idumaei socii Adadeseri, etli disertè Historici sacri non tradant, nisi si quis pro *אֲדָמִים דְּמִשְׁקָא* legendum putet *אֲדָמִים דְּמִשְׁקָא*, h. e. *Adumaei ac Damasceni*, quam lectionem Syrus expressisse videatur: eventum tamen satis ostendere, illos ipsos huius belli fuisse socios, cum in *Valle Salis* ab Israelitis sint devicti 1 Par. XVIII, 12. Igitur etiam 1 Sam. VIII, 13. pro *אֲדָמִים* legendum esse *אֲדָמִים*. Hanc lectionem non tantum ex serie orationis colligi, sed etiam auctoritate libri Chronic. et Pf. LX. atque consensu *τῶν ὁ*, Arabis, Syriacis comprobari. Hac ipsa lectionis varietate, et geographiae incertitia factum esse, ut de ipsa *Valle Salis*, ubi pugna facta esse narratur, discrepantes orientum interpretum sententiae. Haud dubie autem intelligi debere vallem eam, quae mare mortuum ambiat, falsi illam officinam naturalem, quae toti Palaestinae sufficiat, propterea quod urbs quoque, quae in illo sita sit tractu, dicatur *עִיר הַשְּׁלֵחַ* Iof XV, 62. Cui vero illa de Idumaeis victoria reportata sit tribuenda, oriri aliquam difficultatem,

tatem, quia liber Samuelis eam adscribat Davidi, Ioabo Psal-
mi LX. inscriptio, et Abisaeo Paralipomenorum auctor.
Quod si vero maxime honos victoriae recte Davidi tribui
possit, cum res sub eius auspiciis sit gesta: relinqui tamen
dubium, cuius sub ductu victoria sit parata, Abisaei, an Ioabi.
Si quis religioni sibi duxerit dicere, alterutram lectionem
esse corruptam, aut inscriptionem Psalmi a recentiori manu
esse adiectam, in qua perperam nomen Ioabi tanquam cla-
rius positum sit pro Abisaei: dici posse, ductu quidem Ioabi
pugnatum esse, sed Abisaeo, quod eius virtute maxime sit
parata victoria, ab auctore Paral. eam tribui. Veruntamen
cum haec iusto artificior videri possit interpretatio; praefo-
rendam esse eorum sententiam, qui contendunt, ab auctore
titulorum, quibus Psalmi inferuntur, in Ducis nomine er-
ratum esse. Nam certam fidem inscriptionibus Psalmorum
ubique non esse habendam. Quare haud temere in versio-
ne Syriaca, et Arabica Maronitica titulum Psalmi omitti.

Haecenus de *primo bello Nefbeno*; cuius exitus fuit, ut,
praeter ingentia spolia, Damascene, Idumaea, urbesque Be-
rytus et Betacha sub ditionem redigerentur Davidis. Ple-
raque omnia hic facis specioso disputata videntur, praeter hoc
unum, quod in locis Hadadeseri etiam numerantur Ammo-
nitae, Amalecicae et Idumaei. Etenim locus 2 Sam. VIII,
12. alienus esse videtur, cum et Philistaei ibidem commemo-
rentur, quos tamen huius belli participes fuisse, ipse Cel. A.
negat. Igitur cum in hoc loco non nisi fiat enumeratio spo-
riorum, ab hostibus reportatorum: improbabile haud est,
Amalecitas et Ammonitas, aeque ac Philistaeos, ante hoc pri-
mum bellum Nefibenum victos, nunc armis abstinuisse.
Certe Ammonitarum Rex in hoc ipso bello vel societatem
cum Davide coluisse, vel saltem quiescisse videtur, propterea
quod ipse Davidis insignem Regis illius erga se benignita-
tem praedicat 1 Sam. X, 2. *עשה עמדי חסד*, ait; quae
verba, si hostis Davidis illo extiterit in hoc bello longe gra-
vissimo,

vissimo, vix ullum commodum possunt habere sensum. Nec locum Psalmi LXXXIII. ad socios huius belli ostendendos quicquam valere arbitramur; cum, quod Cel. A. alibi ipse non negat, ad bellum alterum Nesibenum, quod vocat, commode possit referri. Etsi vero D.vides, cum exercitum victorem e Syria reduceret, Idumaeos aggressus prostravisse legitur: e ratione tamen, qua antiquissimis temporibus bella administrabantur, alienum a vero non est statuere, Idumaeos, sine societate et coniunctione cum Sobaeis, hostes Davidis fuisse. Etenim ea calliditas illis temporibus gentium non semper fuit, ut communi conspiratione et coniunctione hostem aggredierentur communem. Id quod, nisi temporis ratio nobis esset habenda, non uno ex antiquitate petito exemplo illustravimus. Transeamus igitur potius ad alterum, quod Cel. A. descripsit bellum Nesibenum. Hic primum ex Ps. 83, 3-9. enumerat huius belli socios; in quibus praeter *Idumaeos*, *Ismaelitarumque*, in quorum vicinia sit pugnatum, numerat quoque *Moabitas*, *Hagarenos*, oram maritimam Sinus Persici incolentes, *Gebalenos*, (quos coniicit, Byblios Phoenices fuisse, propterea quod ex Arabum Geographis et versione *ראי* *ו* Ezech. XXVIII, 9. constet, Byblum Phoenices olim a loci natura dictam esse *גבל*, h. e. tractum montanum) *Ammonitas*, *Amalecitarum* incolas Arabiae e gente Cananica oriundos, *Philistaeos*, *Tyrios*, (apud quos tum quidem non Hiramus amicus Davidis et Salomonis regnaverat, sed aut Abibalus pater aut avus) *Assyrios*. Verum ipse non multum huic sociorum catalogo tribuere videtur, cum in sequentibus non nisi quatuor commemorat socios, quorum auxilio usi sint Ammonitae: ארם בית רחוב. i. e. *Aramaeam Rechobensis tractus*. בית enim inprimis apud Geographos Syros significare *ditionem* seu *regionem*. Hanc vero *Rechobim* non cum Bocharto collocat in Phoenices finibus prope Palaestinam, propterea quod Syria, inter Orontem fluvium et mare mediterraneum sita, nunquam ab Ebraeis appellata sit ארם: nec ad Euphratem sitam putat;

sed

sed esse *Adiabem* ad Zabam seu Lycum fluvium sitam in finibus Assyriorum. Adiabenes enim nomen esse recentius, ortum ex Syrorum ܐܕܝܒܝܢܝܢ h. e. *lupus celer*, quoniam illius fluvii celeritas sit maxima. Hos igitur ipsos esse Assyrios, qui Pf. 83. dicantur auxilium tulisse filiis Loti. b. *Hadadeferym* Regem Nefibenum 1 Par XIX, 6. ubi in versione Alexandrina haud dubie culpa librariorum pro ܗܕܕܐܝܦܝܪܝܡ irrepperit ܡܐܚܚܐܝܢ. c. *Regem Maachae*. Maacham vero, quae a Chaldaeis semper reddatur *Epicaerus*, ob loci naturam non differre ab Arabum *S:haubaca*. d. *Viros Tob*. Sed fatetur se ignorare, quinam illi fuerint, aut ubi sedes habuerint, nisi quis huc trahere malit, quod vulgo dicant, *terram Tob* Iud. XI, 3. ita commemorari, ut in Arabia sita et Gileatidi finitima fuisse videatur. Nisi vero ratio orthographica obstet, se plane assentiri Simoni, qui existimet, eandem esse, quae 1 Macc. V, 13. et 2 Macc. XII, 17. occurrat, et a Ptolemaeo dicatur *Thaba*.

His igitur XXXIII. millibus auxiliorum a Ioabo, et Moabitibus ab Abisaeo fufis fugatisque, Hadadeferym, reliquae Mesopotamiae opibus adiutum, rebellandi consilium cepisse, sed a Davide magno praelio esse devictum, in quo auctor Sam. tradat, cecidisse XL. millia *equitum*, praeter septingentos currus, sed auctor Paral. numeret septem millia curruum et XL millia *pedum*. Lectionum vero Paral. haud dubie esse praefendam propterea, quod non modo consentiat Iosepho, sed lectio libri Samuelis etiam rei naturae repugnet. Namque cum idem Iosephus tradat, in exercitu Syrorum non nisi dena fuisse equitum millia: credibile non esse, ab Israelitarum pedestri exercitu tantam equitum stragem editam esse. At sibi videri utrumque librorum sacrorum locum esse corruptum et legendum esse *quadraginta millia equitum pedumque*. Cum enim hostes inprimis equitatu valuerint: vix esse credibile, ab Auctore Paral. equites in caesis omitti. De diverso numero ܐܘܪܝܢܝܢ, qui in utroque Historico sacro est,

est, qui vel *currus*, vel *equi*, vel *equites* esse possint utramque lectionem ita inter se conciliari posse, ut dicatur, in Paralipomenis כרכר simpliciter esse *equos*, sed in libro Sam. ex Arabum usu intelligi *equorum decadas*. Septingentas enī equorum decadas admodum efficere septem equorum millia. Nec tamen improbabilem Iosephi esse interpretationem, qui *equites* intellexerit. Hactenus. Progrediamur nunc

ad Commentationem XIV. de Chronologia Moysi ante Diluuium Ab initio statim obiter perstringit ridiculum errorem eorum, qui, ut Patriarcharum longam vitam ad nostrum vivendi modum accommodarent, ausi sunt comminisci annos lunares, seu menses. Cum Chronologia antediluviana multum habet difficultatis propter diversitatem numerorum, quos librorum divinorum exempla Ebraica, Samaritana et Graeca sequuntur, viris doctis alius textum Ebraicum, aliis alium praeferebant: noster Cel. Auctor quidem non negat, in textum Ebr. interdum vel incuria vel inscitia librariarum errores esse inductos, sed tamen in universum illum caeteris praefereendum esse iudicat, propterea quod 1) nunquam sine teste incedat, sed vel Graeco vel Samaritano conveniat: 2) quod lectiones Graecae ac Samaritanae, cum e systemate ineptarum hypothesis ortae esse videantur, merito debeant suspectae videri. Ut enim Graeci interpretes neminem Patriarcharum sumant sobolem procreare potuisse ante centesimum et quinquagesimum aetatis annum: ita Samaritanus videatur statuisse, neminem post centesimum quinquagesimum annum patrem fieri potuisse. Utriusque errorem, (si illis fuerit) recte refutavit Cel. A. 3) quod Graecus Pentateuchi interpretis, alias laude boni interpretis dignissimus, ad Aegyptiorum historiam Moysen accommodet et corrigat; 4) quod praeter versiones Chaldaicam, Hierosolymitanam, Pseudoionathanis et Arabicas, etiam Orkelosus, Syrus, Symmachus, atque Hieronymus, cum textu Ebraico consentiant, atque ipsi codices Samaritani seculi quarti mirifice

mirifice comprobent numeros Ebraicos, teste Hieronymo in Quaest. ad Gen. V, 25; 5) quod *Iosephus*, ubi non a librariis sit corruptus, et ad chronologiam LXX. interpretum reformatus, proxime cum rationibus conveniat Ebraicis. Hunc enim Arch. VIII, 3, 1. cum narret, templum Salomonis aedificari coeptum 3102. ab orbe condito, et anno 440 post diluvium, luculenter diluvium ipsum ponere in anno mundi 1662. quae ratio non multum ab sit ab Ebraica; 6) quod *versio Aethiopica*, cum alias Graecos $\kappa\alpha\tau\alpha\ \pi\omicron\delta\epsilon$ sequatur, diversum tamen a Graeca chronologiam habeat; 7) quod ratio consilii appareat, quare ab Ebr. textu sit recessum; veluti Samaritanus de 800 annis, quos post filium natum vixit Jaredus, demit quinque, ne ex chronologia Samaritana vitam ultra diluvium protrahatur esset Jaredus. Deinde dissentium Graecorum in annis Methusalae, non casus esse, sed consilii et correctoris. Quodsi enim Methusala 802. annos, uti Graeci habent, post Lamechum natum vixerit, sequi, ut ille *quatuordecim* aut *viginti* annos ultra diluvium vixerit. Sin vero numeros Ebraicos sequaris, eius diem supremum in ipsum diluvii annum incidere. Igitur Graecum interpretem videri numeros mutasse, ut vel chronologiam Mosis refingeret ad somnia Aegyptiorum, vel, qui et Iosephi fuerit error, totum humanum genus inundatione aquarum deletum esse negaret. Certe textum Graecum hic esse corruptum, intelligi primum ex versione Aethiopica, quae cum ex Graecis sit facta, tamen plane hic cum Ebraicis consentiat numeris. Deinde quod textus Samaritanus, qui nunc quidem cum Graecis in sexagenario numero consentiat, Hieronymi aetate admodum cum textu Ebraico, qualis nunc sit, convenerit. Nec tamen esse existimandum, omnes hic varietates consilio esse factas, sed nonnullas etiam librariorum culpa et incuria irrepsisse; velut in codicibus Samaritanis, in aetate Jaredi. omissum esse numerum centenarium, lapsu librariorum, propterea quod ipsa hic inter se Ebraica exempla discrepent.

Quaecunque a Cel. A. de Chronologia antediluviana sunt disputata, ita nobis probantur, ut nefas certe esse existimemus, quicquam ab eo hic dissentire. Transeamus igitur ad

Commentationem XVII. de Chronologia Moysi a Diluvio ad Abrahamum, in qua primum de *Cainane* exponit, quem in textu Ebraico non commemoratum Graeca versio addit; deinde de *numeris annorum* ipsis. Ad stabiliendam de *Cainane* lectionem Graecam, non quidem aliquid valere existimandae sunt versiones quaedam antiquae, ut latina vetus ante Hieronymum, Coptica, et Aethiopica, cum eas ex Graeco Pentateucho expressas esse satis constet. Verum sunt alii testes longe graviores, qui auctoritatem Graecae versionis hic comprobare videantur. Primum Lucas III, 35, 36 ubi omnibus in codicibus, praeter unum Cantabrigiensem, nomen reperitur *Cainan*. Deinde omnia chronica, quibus in scribenda historia usus est Moyses Chorenensis, habuerunt id nomen. Verum pro Ebraico textu, ac contra *res e*, pugnant omnes versiones antiquae, quae quidem non ex solis factae sunt Graecis Bibliis: ut *textus Samaritanus*, *Vulgata Hieronymi*, *versio Samaritana*, *tres Chaldaicae*, *duae Arabicae*, *Syriaca*, *P. β.*, *Armenica*, ipsa *Aethiopica*, et Graecis Bibliis facta; praeter versiones etiam *Philo*, *Iosephus*, et *Berosus*. Philo enim, qui de *Posteritate Caini* T. I. pag. 239. ed. Mangei, non numerat *Cainanem*, vel textum Ebraicum hic praetulit Graeco, vel varietas lectionis eo tempore in Graecis libris fuit. Atque Iosephus, cum Arch. I, 5. de numum a Noa faciat Abrahamum, manifeste exclusit *Cainanem*. De Beroso autem apud Iosephum Arch. I, 7, 2, rem dubiam esse fateatur Cel. A. cum satis certo dici non possit, Semum in his, qui post diluvium vixerunt, numeraveritne Berosus, an omiserit. Nec adeo magni hic aestimandam esse Graecae versionis pugnam adversus textum Ebraicum. Interpretem enim, quae de *Cainane* habeat, non videri ex Ebr. exemplo vertisse. Primum quod iidem numeri in annis Salechi occurrant, qui

qui in Cainanis patris. Deinde, quod in Cap. X, 22. manifesta appareat interpolatoris manus, qui nimis diligens abfurde Cainanem adiecerit. Cum enim soli hic memorentur Semi filii, quos inter medios nullus Cainani locus esse possit, codices tamen aliquos post Ἀγάμ addere καὶ Καίνας, fratrem patris Cainanem facientes. Quamquam aliquis dicat, Mosem, cum stemma Abrahami in duas decades distribuere voluerit, de industria omisit Cainanem, ut Matthaeum nonnullos reges in genealogia Christi: id tamen a Mose, chronologiam genealogiis intextente, plane alienum iudicandum esse. Verum nomen Cainanis in versionem Graecam irrepsisse videri ex eo, quod sive interpres sive Scholiastes aliquis, Salechum cognominaverit Cainanem, nomine apud exteros celebri, et Chaldaeis pro Deo culto. Forte id ortum esse ex eo, quod Salechi primi simulacrum sit cultum, ab Arabico *Kan*, h. e. *ferrum cudere*; hinc קינן h. e. *simulacrum ex metallo cufum*. Nec probandam esse *Isfonii*, graecae versionis et Cainanis defensoris acerrimi opinionem, qui putet, a librariis Iudaeis nomen Cainanis omisum, odio ac detestatione Cananis, a Noacho maledicti. Nam primum nomina קינן et כנען multum inter se differre; deinde quod antediluvianum Cainanem odio non omiserint; denique quod et Samaritani nomen Cainanis non habeant, quod sane odio ac detestatione omittere non potuerint. De numeris annorum, quos quisque ante et post sobolem susceptam vivendo explevit, novus oritur dissensus. Alios enim numeros habet Pentateuchus Ebraicus, Samaritanus alios; nec graeci codices inter se conveniunt. Nam aliter numerat annos codex Vaticanus, aliter Alexandrinus, editionesque, quae alterutrum sequuntur. Graecam vero lectionem, cum nec testibus aliis comprobetur, nec ipsorum codd. Graecorum constantia stabiliatur, plane reiiciendam damnandamque esse A. Ccl. existimat. Samaritanae chronologiae causam quidem esse meliorem, quippe quae duos habeat testes, alterum Anonymum, gente Syrum, alterum Stephanum, Act. VII, 4. verun-

veruntamen Ebraicam, et numero, et auctoritate testium multum praestare. Hanc enim consensu antiquarum versionum, ut Chaldaicae, Arabicae, Syriacae, et Vulgatae comprobari; nec Iosephum hic dissentire ab Ebraica ratione.

TITI LIVII PATAVINI HISTORIARUM LIBRI,
qui supersunt, omnes, ex recensione Arn. Drakenborchii, cum indice rerum locupletissimo. Accessit, praeter varietatem lectionis Gronovianae et Creverianae, Glossarium Livianum, curante A. N. ERNESTI. Tomi III. 8vo. mai.

Lipsiae, apud Reichium.

Si quis unquam Latinus auctor expertus est multas curas virorum doctissimorum, et medicas manus, is certe Livius fuit, rerum Romanarum scriptor unus omnium optimus atque diligentissimus, sed idem etiam dignissimus, in quem, quidquid unquam scientiae grammaticae atque historicae pro se quisque eruditorum collegisset, omni studio atque industria conferre conaretur. Nam, ut nunc nihil dicamus de immortalium eius *Historiarum* pretio paene inestimabili; nihil de fide in narrando maxima, quam in dubium vocavere adhuc paucissimi, labefactavit nemo; nihil denique de delectu rerum, et iudicio de personis et factis acerrimo et rectissimo, sola illa, quam in opere hoc suo abunde demonstravit, eloquentia, et latine scribendi facultas, delectus et compositio verborum, genus scribendi universum, et omnino lactea illa ubertas, quae propria ei est prae ceteris omnibus, videntur ei merito *Parentis linguae et historiae Romanae* titulum peperisse, quo a nonnullis insignitus est. Neque nos hoc in iudicio conturbet Martialis ille, cui est

CRISPVS Romana primus in historia. (L. XIV. Ep. 191.)

non Titus Livius. Praeterquam enim quod poetarum iudicia ad vivum non semper ressecanda sunt, et, instituta diligenti inter *C. Crispum Sallustium*, ac Titum Livium, comparatione,

ratione, facile erroris convinci Martialis posset. Ne opus quidem est tali perfragio ad vindicandum Livio principatum Romanae historiae, sed verba tantum poetae recte intelligenda, qui videtur per *primum*, non principem innuere, sed eum potius, qui *tempore* primus bonorum inter Romanos Historicorum fuerit. Et constat, ante Sallustium vix illum probabilem rerum Romanarum scriptorem, Fabios quidem, Sisennas, Quadrigarios, Catones, fat multos exstitisse; ipsum autem Sallustium, Livio, triginta ad minimum annis antiquiorem fuisse. Immo ipsi Martiali paullo ante Ep. 190. est.

Livius *ingent*,

Quem mea non totum bibliotheca capit.

Hunc igitur scriptorem, quamquam, ut diximus, multi viri doctissimi, partim data opera, partim obiter, emendare, interpretari, atque illustrare passim conati sunt, praeceteris tamen tres eminent, qui in eo labore feliciter reliquis versati videntur fuisse, *Joh. Fris. Gronovius, Crevierius, et Arn. Drakenborchius*. Quorum singula in Livium merita enarrare cum nec necesse, nec huius loci sit, sufficiat hoc dixisse, quod etiam ante nos alii dixerunt, Crevierii et Drakenborchii laudem magis a critica textus Liviani emendatione, quam ab interpretatione grammatica et philologica, Gronovii contra ab utraque venisse. Sed nondum tamen omnia, quae ad illustrandum Livium pertinent, exhausta ab illis triumviris fuisse, apparuit editione eius nova, cuius curam Reichius noster, bibliopola, vir honestissimus, nec ullis sumptibus parcens, qui ad incrementa et honorem bonarum litterarum impenduntur. *cl. Ernestus*, Eloquentiae Prof. Extraord. mandavit, et quam cum maxime in manibus habemus. In qua quid praestitum a viro doctissimo sit, iam breviter, pro istituti ratione, indicandum putamus, ut appareat lectoribus, quam dignum se ille vir demonstraverit affinitate ac disciplina Patrum, *to. Aug. Ernestus*, videantque omnes, nemini rectius quam huic universum Livianae editionis adornandae negotium a librario creditum fuisse.

Ac primum quidem textum Livianum repetendum curavit potissimum ex editione Drakenborchiana, non tam quod haec novissima esset, et splendidissima omnium, quam quod habet multas lectiones novas et bonas, a viro doctissimo magna industria collectas. Ne autem si aliquid ad perfectionem textus Liviani videretur deesse, lectoresque detrimenti quid caperent, adiunxit varietatem lectionis a Gronovio et Crevierio collectam, eamque per totum opus subiecit textui auctoris, in Epitomis, quia ibi non adeo necessaria videbatur, ad calcem reiecit. Post hanc sequitur enumeratio editionum Livii praecipuarum, inde a prima, apud Schweynheimium et Pannartzium, Romae, 1470, (ut putant; est enim incertus annus.) cura Io. An. Episcopi Alerientis, vulgata; quem Syllabum editor cl. usque ad a. 1752. continuavit. Tum subiecit *Index rerum historicus* in Livium, qui petitus pariter est ex editione Drakenborchiana, relictis tantum his, quae ad Supplementa Livii Freinshemiana pertinebant, quae in hac editione omissa sunt.

Haecenus nihil praecipui; haecenus fortasse quilibet alius editor, qui quidem satis diligentiae et assiduitatis, in colligendo, scribendo, et notando habuisset. Sed ea laus non sufficere videbatur viro doctissimo, ad tuendum boni editoris nomen, nisi aliquid de suo addidisset, quo superiores editiones omnes caruerant. Id vero est GLOSSARIUM LIVIANVM, in fine totius operis additum, quale iam saepe ab eruditis optatum, a Maittaireo quoque et Crevierio promissum, a neutro autem perfectum, certe non editum fuerat. Non vero est quod haec de iactura reipublicae litterariae valde sumus solliciti quam cl. *Ernesti* ita resarsit, ut iam pro nulla profecto habenda sit. Et quoniam hoc Glossarium maxima atque optima pars est operae, Tito Livio ab ipso praestitae, age, iam paullo accuratius de eo videamus, idque sic, ut *primum* in universon, quale eiusmodi Glossarium Livianum, nostra quidem sententia, esse oporteat, dicamus: deinde vero, quomodo illi nostrae spei satisfecerit cl. *Ernesti*, ea occasione indicemus.

Ac

Ac primum quidem universa illa ratio, Scriptores veteres per *Indices, Claves, et Glossaria*, unicuique proprie destinata, explicandi, quin utilissima et compendiosissima sit, alterique illi, quae idem per notas, singulis locis subiectas, conatur, longe praeterenda, rem ipsam accurate considerantibus dubium est: non potest, etiam exemplis Gesneri et S. V. Ernesti, dudum demonstratum. Nam praeterquam quod haec saepenumero unam eandemque rem cogit bis, ter, ac saepius, diversis locis monere, qua molestia in illa ratione supersederi potest: illa etiam hoc habet praecipui commodi, ut uno quasi obtutu totum auctorem veluti perspicere possint, qui sibi plenam quandam de eius caractere, genere dicendi, forma orationis, et maxime his, quae a communi ratione diversa, ac sibi propria habet, (*idiosyncrasia* vulgo appellant.) notionem animo fingere cupiunt. Nam bis vel ter perlustrato eiusmodi Glossario, hebes omnino sit, qui talem formam animo concipere sibi ipse non possit. Quod vero speciatim ad Livium attinet, is, quamquam est scriptor aureae aetatis Latinae linguae, tamen profecto multa habet propria, et a communi illius aetatis usu valde recedentia, quae quis non facile imitetur. Imo prope plura eius generis sunt, quam quisquam, vel obiter perlustrato vel etiam continua lectione, sed semel tantum, cognito Livio, putet. Nam ibi intentus rebus ipsis, et cupidus cognoscendorum eventuum animus, fortasse ad minutias dictionis non attendit, sed cum haec in unum locum collectae exhibentur, et oculos et animum magis feriunt. Cui quidem rei cognoscendae nihil aptius fuerit, novo, quod iam indicamus, et Ernestii Glossario Liviano, in quo, ut iam caeteras eius virtutes, breviter, diligentiam, et *id est* praetermittamus, (quae omnino expectandae erant ab tali viro, maxime admirati sumus insignem viri, partim modestiam, partim prudentiam. Qui, cum potuisset, non adeo magno labore conferbere, in tantae molis auctorem, observationum quotidianarum volumen spississimum, (qui fere nunc mos est scriptorum famae cupientium consulere,) maluit, omisitque, quae Livio cum Cicero

ac caeteris communia sunt, brevem libellum componere ex his, quae ille solus habet praec reliquis, adeoque Livium potius nobis exhibere ut *L. iiii.*, quam ut *aureae aetatis scriptoribus*. Unde etiam libens abstinuit ab laetioribus disputationibus, *etiam* longiori, et explicatione locorum difficiliorum, nisi ubi id vel necessitas postulabat, vel tota res paucissimis verbis expediri poterat. Quare grato animo agnoscimus, etiam ab aliis omnibus agnitiiri speramus, indetestam eius curam, laborem, atque industriam, quam huic rei impendit; atque ut, quid in hoc Glossario a lectoribus maxime quaerendum sit, luculentius appareat, per partes, atque adeo classes quasdam, eundem nobis esse existimamus.

Omnia, quae Livius habet propria, et ab usu caeterorum aureae aetatis scriptorum seiuncta, commode ad tria omnino genera, arbitramur, referri posse: quorum unum est in verbis singulis, alterum in coniunctis, h. e. in constructione, tertium denique in tropica dictione, quae apud Livium, ut scriptorem eloquentem profecto frequentissima est. Primum enim utitur ille verbis vel plane inusitatis, apud aureae aetatis scriptores, vel, si usitata sint longe aliter quam caeteri iis utitur. Ad classem priorem v. c. pertinent e Substantivis: *inuptio gentis*, h. e. quum aliqua foemina nubit viro ex alia gente seu familia, *paratus, is* pro *apparatu, postulat*, pro *postulatione, rebellium*, (neutro genere,) pro *rebellione, servitudo* pro *servitute, spretio* pro *contemptu, redemptura*, pro *redemptione, superincere fidem*, pro *superare, evertere fidem, suspensus*, pro *suspensio* etc. Ex Adiectivis vero, in quibus imprimis peculiare quid Livius amat, hunc in censum veniunt: *Aliquisquam* pro *aquis, incensus* pro *non census, indicens* pro *non dicens, seu tacens, juvenalis* pro *juvenilis, paululus* pro *paucus vel brevis, perdifficillimus* pro *difficillimus, permerinus* pro *marinus, perniciosus* pro *veniosus* etc. Verba denique, Livio propria, haec sere sunt: *Revincere* pro *convincere, vestigare* pro *inquirere, id degar*; atque omnino composita a *per*. ut *percurare*, pro *penitus curare, perlitare*, pro *litare, perlucere* pro *dilucere, perpacere* pro *pacare, perpopulari* pro *populari, perportare* pro *portare, perficere* pro *reficere,*

care, *perfigurare* pro *configurare*, *perflare* pro *flare* vel *constantem esse*, *perfaltare* pro *discurrere*, *praediti causa*, *pervagari* pro *vagari*, *pervincere* pro *vincere* vel *persuadere*, *perurere* pro *urere* seu *exurere*. ac si qua forte alia eiusmodi occurrant. Quae omnia cl. *Ernesti* suis locis diligenter et accurate notavit.

Sed longe maior numerus est eorum, apud *Livium*, quae in se usitata illa quidem sunt, sed alio sensu, quam vulgo solent, ab eo usurpantur. Eius generis sunt v. c. e nominibus Substantivis: *Aetas*, de paucis annis, *agmen*, quod alias semper de proficiente exercitu dicitur, de militibus pugnantibus, *arma*, pro armatis, et bello ipso v. c. L. XLII, c. 8. de quo loco vide elegantem coniecturam cl. *Ernesti*, sub v. *arma* bellum, pro loco in quo bellum geritur, (v. hanc vocem in ipso Glossario, quae exemplum esse potest Glossae, diligenter et accurate explicatae.) *insolentia*, quae vox alias semper *superbiam* denotat, pro *novitate*, *laniena*, quae vulgo *cardem* significat, pro *taberna lanionum* (*Steischan*), *re*, pro *pugna* et *praelio*, *supplicium*, pro *precibus supplicum*, et alia. In Adiectivis aequae singularis est *Livius*. Sic aliquis dixit, pro *alius quis*, *alius* contra pro *alter*, aut *reliquus*, *connixus* de uno, pro *nixus*, *interior* (custodia) pro *exterior*, seu *diligentior*; *ille*, pro *hic* (de propiori orationis membro.) Maxima vero pars novitatis est in eo, quod Adiectiva, quae *subijective* seu *active* significant, *obrectis*, seu *passive* usurpat, ut in his: *scelerum divina atque humana*, h. e. non quae dii et homines committunt, sed quae *in deos et h. omnes* perpetrantur; *admiratione humana*, h. e. non de eo, qui admiratur, sed de eo, quem ille admiratur; *inflictus alicuius rei*, h. e. *inflictus*; *iniuria muliebris*, non quam mulieres *inferunt*, sed quae mulieribus *infertur*. Pari modo Verba multa alio sensu, quam vulgo usurpantur, imo interdum contrario, occurrunt, v. c. *adipsi*, pro allequi quem persequare, *appetere* (loca) pro *occupare*, *aditere*, item de tempore, pro *accedere*, *appropinquare*, ut: *nox, ver appetit*; *deducere* pro *adducere*, aut, *in superiorem locum ducere*; *exigere* pro *agere inter se*, *colloqui*; *quiescere* pro *intactum sui non violari*. In primis varius ac singularis est *Livius* in usu verborum *accipere*, *dare*, *esse*, *tensere*, quorum multiplices apud eum significatus non est huius

loci notare; qui collectos uno loco voluerint habere, facile ab doctissimo *Ernesto* petent. Denique etiam Particulas orationis proprio quodam modo Livius solent adhibere. Huc pertinent: *Atque* pro *pariter*, *apparate* pro *splendide*, *inexplorato* pro *non dum explorata*, *prope modo* pro *propemodum*, *dein* praecedente *primum*, *postremo* pro *secundo modo* et *nuperr* de longiori tempore, *violenter dicere* pro sic dicere, ut res ad violentiam spectet. In primis particulas *ad*, *in*, *ex*, *et*, adeo varie adhibet, ut paene certis regulis apud ipsum carere videantur. Ita in verbis *singulis*: iam de *coniunctis*, h. e. de constructione et syntaxi pauca quaedam videamus, unde apparebit, etiam hic Livium sua quadam via incedere. Sic v. e. dicit: *absolutum fidei pro re incredibili*, *habere in animum pro habere in animo*, *habere in custodia* pro *habere in custodia*, *iubere alicui pro iubere aliquem*, *nocere noxam* pro *peccare*, *iure iurare*, et *iurandum patrare*, pro *iurare*, *rigare aquam* pro *rigare aqua*, *itaque ergo* pro solo *itaque*, *maxime*, adiuncto alio superlativo, *deinde postea*, *postea deinceps*, *inde deinceps*, *deinceps inde*, pro horum alterutro etc.

Sequitur ut *tropicae* quoque Livii *rationis* specimina quaedam commemoremus, in qua colligenda et annotanda imprimis diligens cl. *Ernesti* videtur fuisse. Neque id iniuria: est enim Livius in iis maxime artifex, potestque ab hac parte studiosos benedicendi et scribendi imprimis adiuvare. Eo pertinent, quatenus Livio propria sunt, e plurimis haec: *Accendere spem, certamen; assurgere* (de collibus); *annona laxatur*; *bellum, consilia coquere*, h. e. clam agitare, parare; *moderatum esse odio*, idque *deinde effundere*; *nervi coniurationis eiectionis*, (vel potius, ut cl. Editor ibi cum Puteano mavult legere *exfecti*); *laborem, certamen exsudare*; *plebem furore trucidare*, (Germani dicunt: *bis aufs Blut ausfallen*); *alicuius spem inflare*; *oculos liberare* sc. ab alicuius mali memoria, h. e. avertere, ut ne videre possint; *otio marcescere*; *mergi secundis rebus*; *meram libertatem horrire*, h. e. intemperanter et impotenter ea abuti, (plebs apud nos dicit: *mit d'ffeln freisen*); *minui praelii, vulnere*, h. e. animum despondere, timidum fieri; *timor, religio animis affunditur*, h. e. obicitur; *cura animum remordet*; *segnis mors*, h. e. lenta; *annus sollicitus prodigiis*, h. e. tristis,

tristis; *leges sunt surda res*, h. e. dura et inexorabilis; *indoles tacet*, h. e. quiescit, sese non exserit etc.

Interdum etiam Livius eam prodit, quam gratam negligentiam vocant, v. c. in Genitivis diversis acervandis, ut: *rerum gestarum principis terrarum populi; causa exptianae violationis eius templi*; Romanis sicut *aliarum rerum, artis Tarentinae, praesidique cura esse* etc. Sic in Adverbis cumulandis, v. c. *nunquam alias ante publice privatumque, si quando unquam ante alias*, etc. Neque haec minutiae doctissimi Editoris diligentiam effugerunt, sed curate ab eo notatae sunt. Atque cum contet, Livii aetate iam inclinare coepisse linguam Latinam, nec pauca in argenteae aetatis scriptoribus, apud *Tacitum* maxime, reperiri, quorum non obscure vestigia sint apud Livium: etiam huc laborem suum direxit, ut, si qua talia reperisset, in Glossario notaret. Sic fecit in vocabulis, *belli turbator, bona vendere, deridiculum, dignatio, magis*, et pluribus aliis, quae curiosi lectores ipsi evoluent.

In tanta rerum notabilium multitudine, operisque ipsius vastitate, quid mirum est, si eius oculos, ad videnda talia valde alias exercitatos, quaedam pauca effugerunt? quorum nonnulla, quae nos in transcurso animadvertimus, et ab nostra Livii lectione, meminimus, hoc loco, bona viri doctissimi cum venia, veluti supplementi causa, indicabimus, maxime cum sciamus, cum ipsum augere subinde hoc suum Glossarium novis accessibus, quae primas eius curas forte elapsae sint: AB, pro *ex*, aut Genitivo partitivo, L. XLII. c. 60. *Cecidere ab Romanis*, h. e. ex *Romanis*, seu *Romanorum*. CLARIGATIO, pro denunciazione clara voce facta, L. VIII. c. 14. ALIQUEM CAPTVM NON EXTRA VINCULA HABERE, h. e. non dimittere e vinculis, ibid. ALIAE GLORIAE, secundo casu, pro *aliorum gloriae*, L. II. c. 40. PER AEQVA, PER INIQA, Germ. *Es fosse was es immer wolle*, L. II. c. 32. *Concordium* per aequa, per iniqua, *evitati conciliandam esse*. PLACAMINA IRAE, pro *placantibus*, L. VII. c. 2. et 3. PARRICIDIUM FILII, pro *tardus filii*, L. VIII. c. 11. NEQUE NEGQ, NEQUE INFICIAS EO, L. VI. c. 40. SE omnium, L. VI. c. 17. *refrastratosque carcerem*

cerem minabantur, pro se refracturo. TEMPLVM, pro quolibet loco solenni, L. VIII. c. 14. R: itaque i templum operatum.

Ex his omnibus intellectum iri arbitramur, quanto beneficio reimp litterariam sibi obstrinxerit cl. *Ernesti*, quod conficiendum hoc Glossarium suscepit, et quod tanta cum laude eo labore perfunctus est. Itaque commendamus hanc Livii editionem omnibus verae latinitatis et eloquentiae studiosis, multumque eos hac in re adiutum iri confidimus, si aliquoties uno tenore Glossarium Livianum percurrant, ut formam quandam veram dictionis Livianae animo suo imprimant, quae alioqui non nisi multum legendo relegendoque ipso auctore imprimatur, cuius rei nec tempus, nec cupiditas omnibus suppetit. Atque ea ipsa de causa vellemus, placuisset librario, Glossarium hoc etiam scorsim ab Livio vendere, ut hi quoque eo uti possent, qui iam aliis exemplis editionum Livii instructi sunt. Sed quis librariis leges posuerit? — Quidquid sit, cl. *Ernesti* maxima laude dignus est, nosque cum totius litterati orbis nomine, ut pergat in adiuvandis bonis litteris, ac propediem nobis alium scriptorem veterem, sive Graecum, sive Latinum, (utrumque enim potest,) eodem modo, quo Livium, exhibeat, vehementer etiam atque etiam rogamus.

IO. AUGUSTI ERNESTI ARCHAEOLOGIA litteraria.

Lipsiae, impensis Casp. Fritschii, MDCCCLXVIII. p. 127. in 8.

Cum a natura homines ita sint comparati, ut non minus antiquitatis, quam novitatis studio teneantur, et animus multarum rerum capax angustos cognitionis terminos indignetur, libenterque eos proferre soleat: non profecto mirum videri debet, si eorum libri, qui se duces ad antiquitatis studium et ampliolem doctrinam profitentur, uno quasi ore, et constanti laude comprobentur. Sed, ut communis antiquitatis amor et studium ad diversos ament fines tendit, cum alii doctrinam, alii suavitatem, alii ostentationis vanitatem habeant propositam: ita professis harum rerum disciplinam maxime convenit, hoc studium

studium dirigere et gubernare, ne sine consilio aut vagetur latius, aut in rebus inutilibus et vanis temere et sine gloria delitescat. Plane enim hebetem et obtusum esse in operibus artium antiquis, aut cum artificibus de principatu et praemio contendere, aut cum hominibus mollioribus et vanis in eiusmodi rerum admiratione nimis sibi placere, aequè est indignum et alienum a liberalis hominis et docti ingenio et consilio. Huic errori diligenter cavit auctor huius libelli. Iuvenum enim sensum et amorem elegantiae et pulchritudinis voluit accendere et acere, fontes elegantioris doctrinae aperuit, omnium monumentorum veterum, praesertim literatorum, doctrinam breviter complexus est, librorum meliorum, qui de his rebus exponunt, notitiam tradidit, et omnem orationem et operam ad utilitatem studiosorum liberalis doctrinae accommodavit. Non artificum, pictorum, caelatorum, architectorum, aliorumque fines, nisi ubi maxime opus fuit, est ingressus; sed intra suos se continuit. Simul iuvenes retinet ne parte antiquitatis literata, difficiliore et quasi asperiori relicta, desertisque doctorum scholis, ad faciliorem partem, amoeniora loca, et artificum officinas, allecti oculorum voluptate declinent, et a doctis reprehendantur, ab artificibus irideantur. Ortus autem hic libellus maxime ex lectione historiae naturae Plinii quam ante annos quatuor et viginti V. ael. eo consilio legerat, ut ea praesertim notaret, quae ad cognoscenda opera antiqua pertinerent. Postea legendis libris aliis eiusdem generis auxit, literarum studiosis aliquoties in scholis explicavit, per rusticationis otium recognovit, tandemque typis exprimendum permisit. Ita ergo non solum negotia magnorum virorum solent esse clara et illustria: sed nec eorum otium obscurum aut inutile esse potest. Appellavit Archaeologiam literariam. Non enim artificibus, sed literarum studiosis scripsit, et praeter ingeniosae pulchritudinis artes, etiam aliarum rerum, scripturarum antiquarum, librorum, titularum, numerorum, mentionem fecit, et operum antiquorum reliquias spectat, et ad eruditionis copiam, et ad ingenii elegantiam. Iam, cum in omnibus operibus spectetur materia et forma, totus hic libellus est descriptus in partes duas, quarum altera

de antiquorum operum materia, de literis antiquis, de marmoribus, gemmis, metallis, et similibus exponit; altera de operibus ipsis, ut codicibus, titulis, statuis etc. Sed praefat utriusque partis capita omnia breviter recensere. In parte igitur prima, exponit Auctor de scriptura antiqua, symbolica, et hieroglyphica, inventione literarum, earumque generibus, scribendi modis diversis, in quibus rebus veteres scripserint, quibusque instrumentis usi sint (Cap. I.): de marmoribus (C. II.) de gemmis et aliis lapidibus nobilioribus (C. III.) de metallis (C. IV.) et de varia materia operum antiquorum. (C. V.) In parte secunda de libris scriptis (C. I.) de titulis, tabulis legum, decretorum, et similibus, vulgo inscriptionibus (C. II.) de diplomatibus (C. III.) de re numaria (C. IV.) de toreutice (C. V.) de plastica (C. VI.) de pictura (C. VII.) et de architectura (C. VIII.) exponit. Ut autem tractandi ratio melius appareat, et quilibet facilius formam aliquam totius libelli concipere possit, partis primae caput secundum, de marmoribus, et secundae partis caput tertium de diplomatibus, diligentius indicabimus. Marmorum igitur virtutes memorat duritiem et pulcritudinem. (Part. I. C. II. §. 1.) Pulcritudo est vel a coloris puritate et splendore, ut candidi in Hymettio Pentelico, Pario, aliisque, nigri in Laconico, viridis in Carystio etc. vel a maculis: in quibus color, figura, situs spectatur. Antiquior tamen et latior simplicis coloris, quam maculosi usus et honos (§. 2.). Ante Homeri tempora nullus marmoris usus fuit. Antiquissimus videtur fuisse in columnis, statuis, crustis, opere vermiculato seu musivo, et vasis (§. 3.). Pulcritudinem adiuvat ars marmorariorum bene secando et poliendo. Seculo Claudiani accessit etiam pictura, quae addidit maculas, et tesseras marmoris variis coloribus tinxit, ut aptiores fierent operi musivo, et ad exprimendos rerum colores. Sub Nerone, per crustas insertas marmori maculas addiderunt (§. 4.). Memoratur etiam marmorum ferruminatio et circumlitio (§. 5.). Genera marmorum discernuntur vel naturalibus vel coloribus. Romae gratissima fuisse graeca, sed inclaruere etiam alia, Asiatica et

Afri-

Africana (§. 6.). In marmorum generibus enarrandis diligentissimus veterum est Plinius: quaedam tamen tantum nominavit, discernendi notas non tradidit. Omisit etiam nonnulla, ab aliis memorata, quae Caryophilus adnumerat, qui imprimis consulendus. Nam Agricola rem modo leviter attigit, et tamen Mercatus alique eum compilaverunt. Multa genera marmorum plane obscura, a veteribus raro aut semel tantum commemorata (§. 7.). Clariora maxime secundum colores enarrat auctor haec: nigri vel ferrei coloris sunt Aethiopicum, qui et Basaltes appellatur, Luculleum Aegypti, idem Obsidianum Aethiopiae, Thebaicum Aegypti, Laconicum alterum f. Taenarium, Lydium alterum. Candida sunt Alabandicum, Coralicum Phrygiae, et Synnadicum f. Phrygium, quod tamen purpureis orbiculis distinguitur, Parium f. Lychnicum etc. De diplomatibus (Part. II. Cap. III.) ita differitur, ut primum quo sensu h. l. accipiatur vocabulum diplomatis, explicetur (§. 1.). Tum traditur noticia librorum, qui de hac re exposuerunt (§. 2.). Quomodo olim sint tractata diplomata, quam utilis fuerit in hac re opera Leonis Allatii et Herm. Conringii (§. 3.). Ut artis formam haec tractatio induerit per Dan. Papebrochium (§. 4.), cui successit Io. Mabillonius (§. 5.), quem Scipio Matteus non acquavit. Post hos duorum Monachorum Benedictinorum opus memoratur, et diiudicatur (§. 7.). Rem Diplomaticam Germaniae tractavit Chronici Gotwicensis auctor; ad usum studiosorum accommodavit Io. Heumannus: tironibus commendatur Christ. Henr. Ekhardi introductio in rem Diplom. praecipue Germaniae (§. 7.). Historiam rei Diplomaticae persecutus est Baringius in Clave Dipl. et Cl. Gattererus (§. 8.). Usus Diplomatum demonstratur a Leibnitio, et auctoribus novi operis Diplomatici, (§. 9.). Ad hanc sibi utilitatem comparandam opus est, ut primum recte legantur, deinde, secundo ut recte intelligantur, tertio genuina a spuris discernantur (§. 10.). Praesidia recte legentibus

legendi (§. 11.) recte intelligendi (§. 12.) genuina a spuris diiudicandi (§. 13.) indicantur, et, quid in hac re praecpta praestare possint, docetur (§. 14-17.). Plura non est opus persequi. Eandem enim auctor rationem sequitur in reliquis capitibus, et versatur iam libellus in plerumque manibus. Ceterum, ex toto hoc libello auctoris varia et copiosa doctrina, rerum multarum usus et intelligentia, iudicandi acumen, tractandique solertia agnoscitur. Consilio item Ven. auctoris libellus est accommodatissimus. Cum enim nihil nisi maxime necessaria breviter sit persecutus, sibi interpretando plura addendi occasionem fecit, et iuvenibus plura cognoscendi anorem et desiderium iniecit.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Octobris Anno MDCCLXIX.

ANTONII GOVEANI OPERA IURIDICA, PHI-
lologica, Philosophica: ex Bibliotheca Viri Nobilis, GE-
RARDI MEERMAN, edidit, vitamque Auctoris prae-
misit, IACOBUS VAN VAASSEN,
Iurisconsultus.

Roterodami, apud Henricum Beman, MDCCLXVI.
pagg. 833. fol.

Inter maxima merita de mascula et elegantiore iuris
scientia, quibus *Meermannus*, Vir illustris, Belgii rei-
que publicae litterariae decus, immortalem sibi compa-
ravit gloriam, non ultimum haberi debet illud, quod in
edendis et curandis libris praestantissimis, qui aut latuerant
ante, aut raritate sua comparatu evaserant difficillimi, po-
situm est, quod neminem fugit, qui litteras humaniores amat.
Quantum debeant *Meermanno* iuris civilis studiosi, ob excel-
lentium divitiarum *Theaurum*, orbi literario liberaliter obla-
tum, quis est qui ignoret? Ut eruditissimis *Maiansani* in-
genii foetibus frui nobis liceret, quis, quaeso, alius effecit,
quam *Meermannus*? Iam vero novum, quo vir summus orbem
litterarium donavit munus, hic nuntiamus, nimirum amplissi-
mam *Goveani*, acutissimi Icti, et egregii Polyhistoris, ope-
rum

rum collectionem. Etsi enim ipsa recensitionis et praefationis cura clarissimo viro, *Iacobo van Vossio*, fuit commissa, plurima tamen huius editionis laus absque dubitatione debetur *Meermanno* V. Cel. qui et collegit doctiss. atque rarissima *Goveani* scripta, et edenda tradidit viro laudato. Prodierant iam ante aliquoties eiusmodi collectiones, quae in vulgus notae sunt, sed quantum haec nova numero, elegantia et accurata lectione reliquis praestet, primo statim intuitu adparet: quamvis ne hic quidem omnia omnino a *Goveano* relicta reperias, ut postea, ipso doctissimo editore fatente, indicabimus. Ipsa *Goveani* doctrina, et cum iuris civilis, tum bonarum artium pericia, non nostro indiget praeconio. De philosophiae vero laude, quae in illum cadebat, nihil addimus. Est enim ea ex illius quo vivebat, saeculi moribus aestimanda. Duo tantum sunt, quae lectores a nobis expectent: brevis de vita eius narratio, ex elegantissima et multis bonis referta editoris praefatione decerpta, dein operum, quae hic denuo publici iuris facta sunt, index.

Antonius Goveanus, natione Lusitanus, anno cto 157. illustri loco natus est, cuius familia nunc Comitum dignitate splendens, adhuc in Italia floret. Marti licet ab avo dicatus, ut militarem gentis suae gloriam propagaret, maluit tamen Minervae sequi castra. Ac initio quidem solis literis graecis atque latinis, iuncto Aristotelicae sapientiae pro illorum temporum ratione studio, se tradidit, in quibus postea valde excelluit, ut crudissimae eius in veteribus auctoribus edendis ac corrigendis curae satis demonstrant. Nec prius, quam anno aetatis tricesimo quarto, de iurisprudentia cogitavit. Circa hoc autem tempus, inveniente Ferretto, et accedente Ranconetti, celebri viri, consuetudine, Lugdunum petiit, ubi ex Ferretto, per tres annos Themidis arcana percepit. Quem dein praecceptorem suum vel ideo longe post se reliquit, quod elegantioribus litteris, quas apud prime callebat, in exornanda iurisprudentia multum iuvaretur.

tur. Inde Lutetiam anno cto 10XLII. reversus, ipse scholas, non iuridicas quidem, sed bonarum literarum aperire coepit, hisque Aristotelicas iunxit lectiones, a barbarata tamen docendi ratione diversas, qua Aristotelis alleclae tum utebantur, quorum tamen mox egit acerrimum contra Petrum Ramum defensorem. Cum enim Ramus in hunc philosophorum patrem, eidemque addictos, inprimis in collegas suos, multa acerba et diceret et scriberet, Professores Parisie, sed id aegre ferentes, non solum effecere ut Rami de philosophia librorum usus atque commercium prohiberetur, sed praeterea nonnullos ex suis, in his Goveanum, ut calamum adversus Ramum fringerent, incitarunt. Quod bellum Goveano tam feliciter cessit, ut tandem, ne turbae diutius Academiam vexarent, regio decreto cum Ramo publica disputatione coram arbitris congregari iussus, post acerrimam bisque repetitam pugnam victor iudicaretur. Hac laude non contentus, abiit anno XLIV. Tolosam, ubi egregius suae iuris scientiae speciminibus editis, mox Antecessoris munus promeruit. Inde quatuor annis post Cadurcum evocatus est, ut ius civile profiteretur. Sed nec hic diu commoratus, post varia fata primum Valentiae, deinde Gratianopoli, insigni cum applausu ius docuit. Haec tamen postrema urbs ei inprimis fatalis fuit. Insurgebant enim malevoli quidam ac invidiosi homines contra famam viri integerrimi, Aethi notam illi infligere cupientes. Quae criminatio, quamvis tantum abesset ac fortunae eius noceret, ut potius a rege Henrico II. dignitate Consilii honorarii in Senatu Gratianopolitano ornaretur: tamen circa annum LXII. cum intestinae turbae Galliam lacerare inciperent, ipse vero adversariorum insidiis circumdatum se sentiret, relicta hac literarum universitate in Sabaudiam secedere satius duxit. Liberaliter eum excepit Dux Sabaudiae, Emanuel Philibertus, ad cuius aures fama Viri pervenerat. Non solum enim anno LXIII. in Academia Monteregaliensi recens instituta primus Antecessor Iuris, addita simul Allectoris in Senatu fe-

cretiori dignitate, nominatus, verum etiam sequente anno splendidum magistri libellorum munus in aula Ducis in se suscipere iussus est, quo ille summa fide, at per breve tempus fungi potuit. Obiit enim anno LXV. cum sexaginta annos vixisset. E quinque filiis, e duplici matrimonio ipsi natis, unum post se reliquit superstitem, Manfredum, quem Duci Carolo Emanueli a consiliis intimis fuisse constat.

Egregia illius scripta, quae in pulcherrima hac editione reperiuntur, haec sunt: I) *Ad Leg. III. D. de iurisd. omn. iur.* p. 1. II) *De iurisdictione libri II. adversus Eguinarium Baronem*, p. 7. Nimirum, Eguinarius Baro impugnaverat modo laudatum commentarium ad L. 3. D. de iurisd. omn. iudic. cuius argumenta his duobus de iurisdictione libris confutare studuit Goveanus. Iterum quidem *Henry/ius* discipulus Baronis calamum contra Vir. cl. strinxit, sed ita, ut magis iniuriis eum profunderet, quam rationibus vince- ret. III) *Liber de iure accrescendi*, pag. 53. IV) *Idem liber repetitae praedictionis*, pag. 65. Haec commentatio inter scripta, quae de hoc argumento unquam edita sunt, haud infimum occupat locum. V) *Ad Legem Gollus XXI. de liberis et postumis hered. inst. v. exhered.* p. 73. Etiam hic primariis interpretibus accensendus est Goveanus. Deinceps in *Animadversionum* opere, cuius mox mentio fiet, hanc materiam nova diligentia tractavit. VI) *Commentarius ad Tit. de vulgari et pupillari substitutione*, pag. 83. VII) *Idem Comment. repetitae praedictionis*, pag. 91. VIII) *Liber primus Variarum Lectionum iuris civilis*, pag. 167. IX) *Liber secundus Var. iur. civ. Lect.*, pag. 205. Ingeniosis imprimis, ac ut plurimum felicibus legum sibi contrariarum concilia- tionibus, uterque liber refertus est. Non tamen ubivis Gove- anus criticae temeritatis notam effugit, ingenio interdum ni- mis indulgens. X) *Commentarius ad titulum P. de actorum ad Legem Fabianam*, pag. 227. Inter eos, qui singula hu- ius tituli capita explicarunt, facile princeps est. XI) *Liber Animad-*

Animadversionum, p. 325. Continet hic breves, at elegantes variarum e Pandectis legum expositiones. XII) *Commentarius in M. T. Ciceronis Orationem in Vatinius*, pag. 341. XIII) *In M. T. Ciceronis duos priores libros Epistolarum ad Atticum Commentarius*, pag. 377. XIV) *In M. T. Ciceronis Topica Commentarius*, pag. 455. XV) *In M. T. Ciceronis Dialogos de Legibus Annotationes*, pag. 495. XVI) *Terentii Comediar, ex castigatione et cum praefati ne Goveani*, pag. 519. Ob doctas curas istas, Cicero ni atque Terentio impensas, Goveani nomen inter philologos adhuc celebratur. XVII) *Epigrammatum libri duo*, pag. 679. XVIII) *Epigrammata repetitae editionis et quatuor Epistolae et Catharimam*, pag. 692. In his epistolis scribendi genus Ovidii imitari voluisse poeta videtur. XIX) *Carmen in vita ex Bibliotheca Vaticana*, quae nunc primum publici iuris facta sunt, pag. 707. XX) *P. Rami dialecticae Institutiones*, pag. 721. XXI) *Eiusdem Animadversiones Aristotelicae*, pag. 749. XXII) *Goveani pro Aristotele adversus P. Rami voluntatis Responsio* pag. 785. Postrema tria haec, quamvis nostrae aetati parum sint accommodata, inserviunt tamen historiae literariae, cum de fati philosophiae Aristotelicae exponitur. Rami libellos adiecit clarissimus editor, ut Goveani responsio inde lucem caperet.

Haec sunt egregia Goveani scripta, quae iunctis Meermannii atque P. Vossii curis debemus. Neque tamen, ut iam monuimus, omnia hic extant, quae ille reliquit. Desunt nonnulla, ad philologiam atque philosophiam spectantia, ut *Porphyrus quinque vocum isagoge* ab ipso edita, *Errata in Ciceronis Orationes pro Ligario et pro lege Manilio*, libellus *de conclusionibus*, et alia. Tanta etenim horum libellorum est raritas, ut illustri Meermannio, omni licet adhibita opera, in bibliotheca Caesarea Vindobonensi, regia Parisiensi, variisque Aegliae bibliothecis publicis, frustra adhuc quaesiverit. At si quando potuisti detur copia, appendicis

loco accedent Ceterum, ut eruditissimus, atque de orbe literario immortaliter meritis *Meermannus*, edendis praestantissimis doctissimorum virorum monumentis pergat, iuris prudentiae atque bonarum literarum causa omnino optabile est.

KONGS - SKUGG - SIO

Utlagd a Dansku og Latinu.

Det Kongelige Speil med Danskt og Latinsk Oversættelse, samt nogle Anmærkninger, Register, og Forberedelser. *Speculum Regale. Cum interpretatione Danica et Latina, variis Lectionibus, Notis etc.* Udgivet af HALFDAN EINERSEN, Phil. Mag. et Rect. Schol. Cathedr. Holens.

Soroe, 1768. Trykt hos Ionas Lindgren, det Ritterlige Akademis Bogtrykker, p. 804. quatern.

Habet profecto orbis eruditus, cur de hoc, quem indicamus, libro, vehementer gaudeat. Quod ut eo clarius pateat, de indole eius argumentoque accuratius exponere apud animum nunc onstitimus. Nos certe multa in eo reperimus, in quibus describendis operam nostram non inutiliter consumtam iri arbitramur. Principio, egregie placuit *Iuannis Finnæi* dissertatio, libro huic præmissa, in qua de historia argumentoque Speculi Regalis admodum diligenter exponitur. Scripta illa est latine, et sermone quidem satis probabili.

Quae Cl. *Finnæus* primo loco de appellatione libri prolixè disputat, ea in summam contracta hæc sere sunt. Speculum Regale est liber scriptus ab Amico quodam regio primi ordinis in Norwegia, in usum filii sui. In prologo

logo libri auctor promittit, se de quatuor vitae generibus, Mercatorum scilicet, Aulicorum, Cleri, et Ruricularum, expositurum esse, totumque librum quatuor partibus absolvere velle. Sed duae tantum priores partes superfunt, reliquae, si unquam conscriptae, intercidere.

Prima pars tradit mores, prudentiam, atque officia Mercatorum. Quibus descriptis, de Astronomia, utpote, quum rosa nautica nondum inventa esset, admodum necessaria, de ventis et tempestatibus, stylo, gentium orientalium more, admodum sublimi, disseritur. Et quum sint, quibus hoc dicendi genus, utpote Allegoriis, Prosopopoeia, et Metaphoris valde repletum, non ardeat, non male profecto Cl. Finnaeus auctorem, Homeri, Virgili, Ovidii, et Miltoni exemplis defendit. Iam porro Speculi Regalis scriptor, Hiberniae, Islandiae, Grönlandiaeque mirabilia describit, ubi tamen bona malis, vera falsis, utilia nugis miscet. Neque vero hanc ob causam Cl. Finnaeus vituperat auctorem, sed potius fictionis spontaneae macula recte liberat, quum auctores similia referentes inveniantur. Hinc etiam contra Jesuitam *Argonnum* contendit, parum lucis antiquitatibus Hibernicis e Dania sperandum esse.

Altera Speculi Regalis pars iterum bipartita est, agens de Aulicis, et Rege. Et prior quidem huius partis Sectio agit de causa defectuum regiminis et aulae, de dignitatibus aulicis, de rationibus et via ad illas capeffendas, de aulicis purpuratis eorumque moribus, de salutatione regis quotidiana, et caeremoniis tam intra, quam extra palatium peragerendis, de armis palaestricis et bellicis, et denique de scientia politico, virtute, et decoro. Posterior Sectio est de rege, de eius prae caeteris eminentia et potestate absoluta, de officiis eius maturinis, cura scilicet et meditatione, de temperanda iustitia cum clementia ac precibus publice celebrandis; de officiis regis diurnis, scilicet de iure subditis dicendo, sapientia-

piëntiaque addiscenda. Differitur quoque de clementia et iustitia concilianda. Sub finem denique huius Sectionis limites inter brachium sic dictum saeculare et spirituale determinantur.

Pergendum nunc est ad titulum libri, quem indicare Cl. *Finnæus* arbitratur, auctorem sui saeculi scripta legisse non minus, quam Gregorii Magni et Isidori Hispalensis, quos claris verbis allegat. Saeculo duodecimo, et duobus proxime sequentibus, in tantam consuetudinem titulum istum abiisse *Finnæus* narrat, ut plus quam septuaginta libri illo insignirentur.

Sed quid de aetate Speculi Regalis sentiendum est? Certum exploratumque Cl. *Finnæo* videtur, scriptum illud esse post annum 1140. quum Emanuelis, Imperatoris Graecorum, mentio ibi facta sit. Nec, monente porro *Finnæo*, saeculo decimo tertio recentius esse potest, nisi interpolatio assumatur; sed potius, ex coniectura haud improbabili, ad proximum ante annum 1164. decennium referendum est. Neque vero certi aliquid de Auctore libri proferri potest, ac temere omnino specialia, ut vocant, auctorem illius spectantia quaeruntur. Non tamen contemnendam putamus Cl. *Viri* coniecturam, cui probabile videtur, *Eindridium Ungam* auctorem fuisse, si in *Halogia* habitasset, aut filium habuisset unicum. In qua coniectura valde eum adiuvit hic *Torfæi* locus: „Eadem aestate Constantinopoli rediit vir iuvenis, nobilitate et experientia celeberrimus, *Eindridius Ungi*, sive *Iuvenis*, qui Graecorum Imperatori *Manuelli*, sive *Manuelli Comneno*, longo tempore stipendiis meruit. Hunc multa de Imperatoris magnificentia, splendore, militum numero, ordinibus et apparatu, imperii magnitudine, diffusissimarum regionum praefectis, legibus et populorum moribus, aerarii inexhausto thesauro, eiusque immensis redivitibus, terrarum indole, proventibus, et id genus aliis, narratam Rex *Proceresque* libenter audiebant.“ Vid. *Torfæi Histor. Norweg. Tom. 3. ad annum 1149.*

Doctissimi.

Elegantissimam Finnæi dissertationem excipit alia, cuius auctor est I. Erichsen, qui diligenter admodum de Speculo Regali disputat. Sed valde dolendum, est dissertationem hanc lingua Danica, viris doctis in Germania aliisque regionibus non adeo familiari, conscriptam esse. Etenim Speculi Regalis lectionem non solum Daniae, sed et Germaniæ aliarumque regionum eruditis commendandam esse arbitramur. Quare egregie placet, versionem libri latinam adiectam esse. Scilicet superius cuiuscunque paginae dimidium duabus constat partibus, quarum altera librum, lingua qua scriptus est, originali, continet, altera vero versionem Danicam exhibet. Inferius cuiuscunque paginae dimidium versionem latinam satis perspicuam atque elegantem habet, cui subiectæ sunt notæ, lingua, quod iterum eorum causa qui eam non callent dolemus, Danica exaratae. Sunt autem hæ notæ duplicis generis, aliae lectionis varietatem, aliae verborum rerumque explicationem spectant.

Sed erunt fortasse inter lectores, nostros qui Speculi Regalis rationem scribendi, versionemque illius Latinam cognoscere velint: quare initium libri descripsimus, quod ita se habet: „Cum animo pervolvebam vitæ quodlibet humanæ institutum, et in rationes circumstantiasque cuiusvis vivendi generis inquirebam, non mediocrem comperi multitudinem in aviis defatigari, quæ a tramite honestæ vitæ avocabant, et in errorem vitæque dissolutam seducebant; unde quotquot semitis, quæ maxime declives erant, infestebant, in vallibus, quæ coli non potuere, perierunt; fatigati enim longa viæ, quam emensi erant, molestia nec ad superiora collium iterum eniti potuerunt, nec compendia eundi, quæ eos in regiam morum viam reducerent, invenerunt. Hæc turba diversis videbatur rationibus acta, pessum ruere, vel ignorantia, nam trames qui ad devia ducebant adeo triti erant, ut tutissimi existimarentur, unde stulti eos pro regia viâ, quoniam maximo hominum numero

„mero terebantur, habebant; vel torpore et negligentia;
 „vel quod quibusdam taediosum et insolitum videretur, aut
 „aliam quam plurimi viam ingredi, aut aliorum sanas et
 „irritationem, si solitarii progredierentur, pati; vel denique in-
 „doles minus feriata, et malitia variis cupiditatibus stipata.
 „Sed cum bonorum morum neglectum negligentiumque
 „damnum animadverterem, mecum revolvebam, quam
 „viam eligerem, quam solus non tererem, quamque tamen,
 „licet plerisque nimis arduam, ita sequerem, ut regredi per
 „ardua possem, si reverti liberet. Cum autem pater meus
 „adhuc in vivis esset, mihique admodum faveret, malui
 „eius consilium expetere, quam institutum, illi forte invi-
 „sum, praecipitanter sequi: confestim igitur illum adii, me-
 „unquam propositum detexi. Verum quoniam pater mihi
 „contigerat sapiens et benevolus, deprehendi illum hilari ani-
 „mo, cum intellexisset me bonos mores quaesitum; per-
 „misit igitur, ut pro lubitu seiscitares de morum et artium
 „qualitatibus, promittens se mihi explicaturum, tum cuius-
 „cunque de qua quaererem vitae instituta, tum rationes cui-
 „libet vitae generi convenientes, addensque simul, mihi se-
 „met ostensurum tramites, a quibus caverem, erraticos;
 „quos ab initio ingrediuntur plerique a recta virtutum semi-
 „ta deflectentes, monstraturumque calles, omnibus, qui re-
 „lictis viarum erroribus, in regiam virtutum viam reverti
 „volunt, pervios. Mox exorsus, de mercatorum artibus, vi-
 „vendi genere, et moribus, interrogavi, et statim filum ora-
 „tionis ulterius deducens, ubi quaestionibus prioribus erat
 „satisfactum, altiora perrebam, Regum mores principumque
 „et satellitum percontatus, ne iis quidem intactis quae no-
 „bilibium (clericorum) exercitia et mores concernunt, item
 „que eorum qui rus habentur, aut populus audit.

Ex his quae ex Speculo Regali commemoravimus ver-
 bis, occasio, qua scriptum est, totumque omnino libri argu-
 mentum clare perspicitur. Restat ut quaedam de usu,
 quem

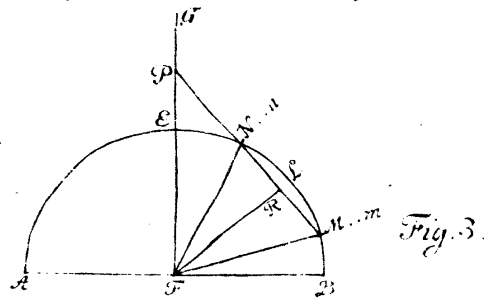
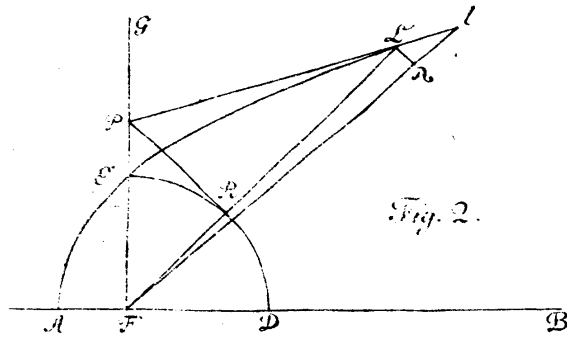
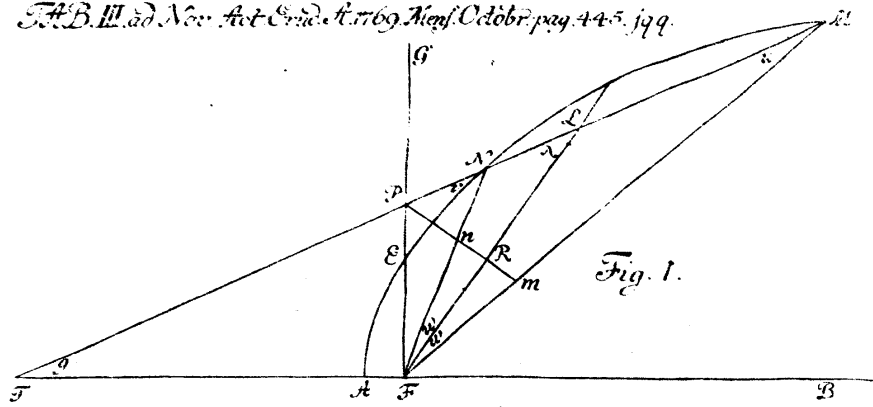
quem Speculum Regale habere poterit, in medium proferamus. Et primum si quis, quae religionis saeculi duodecimi tempore in Septentrione conditio fuerit, cognoscere cupiat, et quis quaeso cognoscere hoc recuset? illi profecto huius libri lectio egregie satisfaciet. Etenim Auctor filium suum in variis religionis capitibus, praecipue iis, quae mores hominum spectant, tanta diligentia intruit, ut mirandum sane sit, homines in obscuris istis sepultisque barbarici tenebris temporibus, tam egregie de religione sensitse. Neque vero putandum est, Auctorem praecepta atque instituta sua e squalidis ethnicae religionis rivulis hausisse; imo vero e simplicitate scripturarum sacrarum fontibus Auctorem multa derivasse, clara verba loquuntur. Quod ut exemplo confirmetur, primum, quod pater filio praeceptum tradit, commemorabimus. Verba ita se habent: Sed cum sapientiae praeceptis imbui velis, ostendam tibi fundamentum et principium omnis sapientiae, iuxta sapientissimi cuiusdam oraculum, dicentis: „*Initium sapientiae est timere omnipotentem Deum*.“ Timendus vero non est metu servili velut hostis, sed amore filiali verendus, ut eum, qui de primario praecepto „sciscitabatur, docuit ipse Dei filius, eique sequentem scripturae sacrae locum suggessit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et totis viribus tuis*: hinc Deus super „omnia diligendus, et omni tempore verendus, ut quoties „vitiis nos subit cupido, eam propter Deum expellamus, quamvis metus, ob hominum potentiam subortus, temeritatem nostram reprimere nequeat. Et quoniam „quaeris, quid principium sit vel rudimentum totius sapientiae, non aliud, quam mox audisti, commendare possum, „utpote verum et unicum: unde qui idem didicerit et observaverit, sapientiae et felicitatis non expers erit.“

Iam porro non ingratum erit mores et caerimonias populorum Septentrionalium cognoscere, et, ut Cl. Finnaei verbis utamur, documentum antiquitatis conspicerem, quod

Septentrionis laudes veras confirmet, et nimias excuset; quod historiolis et sententiis aculeatis interpersum, characteres, mores, et ceremonias maiorum iucunda rerum varietate temperet; quod nos in adyta regum ante sexcentos annos degentium introducat; quod vivendi genera a rege ad ruricolam usque depingat.

Videri quoque ex Speculo Regali poterit, quae tempore isto Astronomiae ratio fuerit, quam Auctor mercatorum causa, quibus tum admodum necessaria erat, fuisse descripsit. Et poterit etiam mercaturae illius temporis ratio ex libro hoc satis clare ostendi, et si a quo alio, certe a Speculo Regalis Auctore, mercaturae bene prudenterque administrandae ratio, omninoque praecipua proborum mercatorum officia, perdisci possunt. Quid multa? nullus fere hominum ordo est, quin hoc libro de vita sapienter gerenda egregie instruat. Quam praecleara de Regum principumque officiis praecepta traduntur? Quam copiose de muneribus, quae a regum ministris administrantur, agitur? Quam iucunde denique civium officia et belli et pacis tempore peragenda exponuntur? Et si quis scire cupiat, quomodo barbaris istis temporibus in bello gerendo homines Septentrionales versati fuerint, is Speculum Regale adeat. In eo enim de armis palaestricis et bellicis, tam in acie quam in munimentis defendendis et oppugnandis, tam terra quam mari usitatis, agitur. Omnino autem sciendum est, Auctorem in plerisque sui Saeculi principia deseruisse, et contra multa civium suorum instituta tam libere tamque solide scripsisse, ut monente Cl. Finnaeo, eius aetatis Montesquieu, aut maior forte fuerit. Et sunt pleraque illius praecepta eo minus contemnenda, quo firmiori fundamento nituntur; multa enim illorum, ut iam monuimus, ex Scriptura sacra deprompta sunt. At immistae sunt multae fabulae? recte, neque id negare audebimus. Nam quae in describenda Hibernia, Islandia, et Grönlandia protulit Auctor, maximam partem

Act. B. III. ad Nov. Act. Enc. N. 1769. Mens. Octobr. pag. 445. 499.

partem fabulosa sunt. Sed traxit Scriptor aliquid a labæ Saeculi, neque ideo culpandus, sed potius in tanta rerum iucundarum utiliumque ubertate laudandus, posteritatisque commendandus est. Utinam non temporis iniuria tertia et quarta libri pars ereptae nobis essent, in quibus haud dubie praestantissima de cleri rusticarumque vitae genere instituta reperturi essemus.

Laudandi vero etiam sunt viri docti, Finnaeus, Erichsenius, Eimerfenius, qui vel Speculi Regalis historiam indolemque accurate descriperunt, vel perspicue eleganterque verterunt, vel denique observationibus eruditae ornatum illustratumque ediderunt.

PROPRIETATES QUAEDAM SECTIONUM CONICARUM.

I.

LEMMA.

Si curva ANM fuerit Sectio conica, AB eius axis, F focus, vertici A propior, sit eius semiparameter = b et eccentricitas = e . His positae constat esse

$$FM = \frac{b}{1 - e \cos BFM}$$

2.

Quodsi iam habeantur duo puncta M et N , et chorda MN producatue donec axi in puncto T occurrat, tum vero angulus MFN bisectetur recta FL , anguli vocentur uti in figura sunt notati. Iam vocetur chorda $MN = k$ et patet fore $\mu = \lambda - \omega$; $\nu = \lambda + \omega$, hinc $\frac{1}{2}(\mu + \nu) = \lambda$ et $\frac{1}{2}(\nu - \mu) = \omega$; porro

K k k 3

Tab. III.

porro $FM = \frac{k \sin \nu}{\sin 2\omega}$ et $FN = \frac{k \sin \mu}{\sin 2\omega}$. Deinde angu-

lus $BFM = \mu + \theta$ et angulus $BFN = \nu + \theta$. Ex his per Lemma erit

$$FM = \frac{b}{1 - e \cos(\mu + \theta)} \text{ et } FN = \frac{b}{1 - e \cos(\nu + \theta)}. \text{ Hinc ergo fit}$$

$$b = \frac{k \sin \nu}{\sin 2\omega} (1 - e \cos(\mu + \theta)) = \frac{k \sin \mu}{\sin 2\omega} (1 - e \cos(\nu + \theta)):$$

ideoque

$$\sin \nu - e \sin \nu \cos(\mu + \theta) = \sin \mu - e \sin \mu \cos(\nu + \theta)$$

unde colligitur:

$$e = \frac{\sin \nu - \sin \mu}{\sin \nu \cos(\mu + \theta) - \sin \mu \cos(\nu + \theta)}$$

Est autem huius fractionis numerator $\sin \nu - \sin \mu =$

$$2 \cos \frac{\nu + \mu}{2} \sin \frac{\nu - \mu}{2} = 2 \cos \lambda \sin \omega. \text{ Pro denomina-}$$

tore vero est

$$\sin \nu \cos(\mu + \theta) = \frac{1}{2} \sin(\mu + \nu + \theta) + \frac{1}{2} \sin(\nu - \mu - \theta) = \frac{1}{2} \sin(2\lambda + \theta) + \frac{1}{2} \sin(2\omega - \theta) \sin \mu \cos(\nu + \theta) = \frac{1}{2} \sin(\mu + \nu + \theta) - \frac{1}{2} \sin(\nu - \mu + \theta) = \frac{1}{2} \sin(2\lambda + \theta) - \frac{1}{2} \sin(2\omega + \theta)$$

ideoque totus denominator $\frac{1}{2} (\sin 2\omega - \theta) + \frac{1}{2} \sin(2\omega + \theta) = \sin 2\omega \cos \theta = 2 \sin \omega \cos \omega \cos \theta$. Quibus valoribus substitutis fit excentricitas $e = \frac{\cos \lambda}{\cos \omega \cos \theta}$.

3.

COROLL. I.

Cum sit in Parabola $e = 1$, erit $\cos \lambda = \cos \omega \cos \theta$.

4. CO.

4.

COROLL. II.

In genere autem si angulus MFN fuerit minimus, ideo $\text{cof } \omega = 1$, erit $e = \frac{\text{cof } \lambda}{\text{cof } \theta}$; unde in Parabola ubi $e = 1$, erit $\lambda = \theta$.

5.

Inventa hoc modo excentricitate e , investigemus semi-parametrum b ; at substituto loco e valore invento, prior aequatio praebet

$$b = \frac{k \sin v}{\sin 2\omega} \left(1 - \frac{\text{cof } \lambda \cdot \text{cof } (\mu + \theta)}{\text{cof } \omega \cdot \text{cof } \theta} \right) = \frac{k \sin v}{\sin 2\omega \cdot \text{cof } \omega \cdot \text{cof } \theta} (\text{cof } \omega \cdot \text{cof } \theta - \text{cof } \lambda \cdot \text{cof } (\mu + \theta))$$

atqui $\text{cof } \omega \cdot \text{cof } \theta = \frac{1}{2} \text{cof } (\omega + \theta) + \frac{1}{2} \text{cof } (\omega - \theta)$ et
 $\text{cof } \lambda \cdot \text{cof } (\mu + \theta) = \frac{1}{2} \text{cof } (\lambda + \mu + \theta) + \frac{1}{2} \text{cof } (\lambda - \mu - \theta)$
 $= \frac{1}{2} \text{cof } (\lambda + \mu + \theta) + \frac{1}{2} \text{cof } (\omega - \theta)$.

Unde quantitas in vinculo reducitur ad $\frac{1}{2} \text{cof } (\omega + \theta) - \frac{1}{2} \text{cof } (\lambda + \mu + \theta) = \sin \frac{\lambda + \mu + \omega + 2\theta}{2}$, $\sin \frac{-\omega + \lambda + \mu}{2}$

$\sin \mu \cdot \sin \frac{\nu + \mu + 2\theta}{2} = \sin \mu \cdot \sin (\lambda + \theta)$. Hinc semipara-

meter $b = \frac{k \sin v \cdot \sin \mu \cdot \sin (\lambda + \theta)}{\sin 2\omega \cdot \text{cof } \omega \cdot \text{cof } \theta}$.

6.

COROLL. I.

Si ponatur distantia $FM = m$ et $FN = n$; ob
 $m = \frac{k \sin v}{\sin 2\omega}$ et $n = \frac{k \sin \mu}{\sin 2\omega}$, erit $\sin v = \frac{m \sin 2\omega}{k}$ et
sin

$$\sin \mu = \frac{n \sin 2 \omega}{k}. \quad \text{Quibus substitutis fit semipara-}$$

$$\text{meter } b = \frac{m n \sin 2 \omega \cdot \sin (\lambda + \theta)}{k \cos \omega \cdot \cos \theta} = \frac{2 m n \sin \omega \cdot \sin (\lambda + \theta)}{k \cos \theta}$$

7.

COROLL. II.

Si fuerit curva Parabola, et angulus ω infinite parvus, erit $\theta = \lambda$, hincque $b = \frac{2 m n \cdot \sin \omega \cdot \sin 2 \theta}{k \cos \theta}$; vel ob $k = \frac{m \sin 2 \omega}{\sin \mu} = \frac{m \sin 2 \omega}{\sin \lambda}$ (quia $\mu = \nu = \lambda$)

$$b = \frac{2 m n \cdot \sin \omega \cdot \sin 2 \lambda \cdot \sin \lambda}{m \sin 2 \omega \cdot \cos \lambda} = n \frac{\sin 2 \lambda \cdot \sin \lambda}{\cos \lambda} = 2 n \sin \lambda^2; \text{ consequenter distantia } FA = n \sin \lambda^2$$

8.

COROLL. III.

Ponatur recta $FL = l$, et ex triangulo MFL fit $ML = \frac{l \sin \omega}{\sin \mu}$, ex triangulo NFL vero $LN = \frac{l \sin \omega}{\sin \nu}$; hinc $k = \frac{l \sin \omega}{\sin \mu} + \frac{l \sin \omega}{\sin \nu} = \frac{l \sin \omega}{\sin \mu \cdot \sin \nu} \cdot (\sin \nu + \sin \mu) = \frac{l \sin \omega}{\sin \nu \cdot \sin \mu} (\sin (\lambda + \omega) + \sin (\lambda - \omega))$ vel $k = \frac{2 l \sin \omega \cdot \cos \omega \cdot \sin \lambda}{\sin \nu \cdot \sin \mu}$; quo valore substituto fit semiparameter

$$b = \frac{2 l \sin \omega \cdot \sin (\lambda + \theta) \sin \lambda}{\sin 2 \omega \cdot \cos \theta} = \frac{l \sin (\lambda + \theta) \sin \lambda}{\cos \omega \cdot \cos \theta}$$

9. C O.

9.

COROLL. IV.

Ex foco F ad axem AB erigatur perpendicularis FP , rectam LT secans in P , et quia in triangulo FLP est $FL = l$, angulus $FLP = \lambda$ et angulus $FPT = 90^\circ - \theta$,

erit $FP = \frac{l \sin \lambda}{\cos \theta}$: ideoque $b = \frac{FP \cdot \sin(\lambda + \theta)}{\cos \omega}$. Porro

ex P ad FL demittatur perpendicularum PR ; ob angulum $PRR = 90^\circ - LFB = 90^\circ - (\lambda + \theta)$ erit $FR = FP$

sin $(\lambda + \theta)$ hinc $b = \frac{FR}{\cos \omega}$. Atqui hinc denique ex trian-

gulo FRn , ob angulum $RFn = \omega$ erit $Fn = \frac{FR}{\cos \omega}$. Ex

quo pater fore semiparam. $b = Fn$. Unde sequens Theorema.

10.

THEOREMA I.

Si ex altero foco Sectionis cuiusque conicæ ANM ad axem AB erigatur perpendicularis FG , tum vero ex eodem foco F ad curvam educantur bini radii quicumque FM et FN , atque chorda MN producatu donec perpendicularo illi FG occurrat in puncto P , ex quo ad rectam FL angulum MFN bisecantem ducatur normalis PR radios FM et FN secans in punctis m et n , erit semper portio Fm vel Fn aequalis semiparametro Sectionis conicæ, live applicatæ FE .

11.

COROLL.

Si puncta M et N concurrant, tum recta MP fiet tangens Sectionis conicæ, unde conficitur sequens Theorema.

L. 11

12. THE.

12.

THEOREMA II.

Si ad axem Sectionis conicae AB ex altero foco F erigatur perpendicularum FG , et ducto radio quocunque FL ad punctum L , ducatur tangens LP perpendicularum illud secans in P . Tum vero ex hoc puncto P ad radium FL normaliter ducatur PR : erit portio FR semper aequalis semiparametro, seu applicatae FE .

13.

COROLL.

Si Sectio conica abeat in circulo, eius foci cadunt in ipsum centrum F , ex quo ad diametrum AB erecto perpendicularo FG , si duo radii quicunque FM et FN ducantur, et chorda MN producta illi perpendicularo in P occurrat, tum recta PR ad rectam FL angulum MFN bisecantem normaliter ducta in ipsam rectam PNM incidit, ita ut puncta m et n cadant in M et N , et quia linea MF et NF sunt radii, utique sunt aequales semiparametro, hoc est semidiametro circuli.

14.

SCHOLION.

Casu Theorematis II. si centro F radio FE describatur circulus, ob $FR = FE$ (fig. praeced. Theor.) is per punctum R transibit, et recta PR eius erit tangens, unde proponi potest sequens Problema.

15.

PROBLEMA.

Dato quadrante circuli DE , centro F descripto, invenire omnes curvas EL eiusmodi, ut ducta recta quacunque

que $FR L$, tangens in L ducta conveniet cum tangente circuli $R P$ in ipſo puncto P lineae FG .

SOLVTIO.

Sit radius circuli $FE = b$, angulus $EFR = \phi$ et reſta $FL = z$, erit $FP = \frac{b}{\cos \phi}$, unde poſito angulo $FLP = \psi$, ex triangulo $PF L$ habetur $\sin(\phi + \psi) : z = \sin \psi : \frac{b}{\cos \phi}$; hinc $z \sin \psi = \frac{b \sin(\phi + \psi)}{\cos \phi} = \frac{b(\sin \phi \cos \psi + \cos \phi \sin \psi)}{\cos \phi}$; quae per $\sin \psi$ diviſa abit in

$$z = b \tan \phi \cot \psi + b; \text{ hinc } \cot \psi = \frac{z - b}{b \tan \phi}.$$

Iam ducta Fl infinite propingua, deſcriptoque arcuſo $L \lambda$ erit $l \lambda = dz$ et $L \lambda = z d\phi$; unde $\cot L \lambda = \frac{dz}{z d\phi} = \cot \psi$ quo

$$\text{valore ſubſtituto habebitur iſta aequatio } \frac{dz}{z d\phi} = \frac{z - b}{b \tan \phi};$$

quae evoluta dat $\frac{dz}{z(z - b)} = \frac{d\phi}{b \tan \phi} = \frac{d\phi \cos \phi}{b \sin \phi}$ vel

$$\frac{b dz}{z(z - b)} = \frac{d\phi \cos \phi}{\sin \phi} \text{ et integrando } \frac{z - b}{z} = C \sin \phi.$$

Hinc $z = \frac{b}{1 - C \sin \phi}$. Quodſi nunc vocetur angulus

$$BFR = 90^\circ - \phi = \theta, \text{ habebitur } z = \frac{b}{1 - C \cos \theta},$$

quae manifeſto indicat Sectionem conicam, cuius ſemiparameter $= b$, excentricitas $= C$, et anomalia vera $= \theta$.

IO. SAL. SEMLERI PARAPHRASIS EPISTOLAE
ad Romanos, cum notis, translatione vcrnita, et
Dissertatione de Appendice Cap. XV. et XVI.

Halae Magdeb. 1769. pagg. 311. octonis.

Quod consilium secutus sit Semlerus V. Cel. in edendo hoc libello egregio, ipse exponit his verbis: *Saepe iam in lectionibus academicis hanc epistolam tractavi, quia est cunctis aliis haud paulo praestantior, quod ad christianae rei ipsam genuinam causam commendandam attinet. Solebam commentarios numero non paucos, alios post alios, in consilium adhibere; atque sic perspiciebam, etiam meliores quosdam auctores tamen non raro a Pauli historicis sententiis secedere longius, atque ad theologicum locum graviter referre partes, quae ei tantum tempori atque consilio maxime aptatae fuerant. Hic statui providendum esse, ne et ipse a linea iusta abire adfuescerem, et alios in eandem sententiam abducerem, e qua nec per ceteram vitam facile redire contingit. Itaque collegi tandem huius generis paraphrasin, eo consilio, ut et auditores haberent in quo ingenium vel adversus me experirentur, et eruditiores quidam adduci aut moveri se patiantur, in commune sic consulere, atque corrigere ea loca, quae et momenti maioris sunt, et satis firmam interpretationem nondum habent. Et paulo post: secutus sum eum modum, ut abstinere a πολυλογία etiam bonarum rerum, quas quidam solent iusto copiosius ubique effundere, atque negligere fere hermeneuticum ministerium, quo maxima opus est, ad sanctum usum Scripturae sacrae. Neque enim deerunt frugiferae cogitationes, si rei illa descriptio satis patet, quam Paulus isto tempore sic informavit. Igitur ad historiam textus criticam etiam attendi; secutus sum hic ibi lectionem aliam, quam solet in excusis exhiberi. Atque ita putat effectum iri, ut habeamus tandem huius epistolae ita compositam interpretationem, ut et ad dogmaticam ceteram theologiam novae lucis multum accedere possit, et ad alias Pauli epistolas. Quis enim non laetetur, per-*
git,

git, illa salubri et liberali spe usurus, fore, ut et de peccato originali expoliantur descriptiones, ut praedestinationes sacrae et sanctas tenebrae tandem, consentiente bonorum omnium voce, evanuerunt?

Iam perspecta Cel. Auc̃t. mente, exempla utriusque generis, critici et exegetici, quaedam afferemus.

Cap. IV, 1. *ἐνεκέναι* incertum locum obtinere putat, et olim fortasse abfuisse. Nobis quidem neutrum videtur, modo intelligatur *χαρῶν*, seu *δικαιοσύνην*, quod omisit propterea Apostolus, quoniam phras̃is hebraica *יְהוָה נִשְׁמַח* est usitata. Deinde non plane inauditus est hic significatus verbi *ἐνεκέναι* etiam graecis Scriptoribus, apud quos saepius, simpliciter positum, significat quaestum facere, consequi boni quid. Exempla collegit Salmat. ad Script. Hist. Aug. T. II. p. 546. b. Hoc modo sensus oritur conveniens, nec de mutanda lectione cogitare necesse est.

C. *ead.* v. 17. legere vult: *κατένευεν* Θεῷ, quae est sane valde speciosa correctio, si modo sensus efficeretur paulo facilius. Redditur enim: *coram Deo, cui credidit, et in nota explicatur sic: in conspectu Dei quasi iam aderant, licet nondum ipso tempore evenerit.* Quodsi igitur diceremus, *κατένευεν* εἰ esse ex hebraismo explicandum, atque respondere τῷ *וַיִּשְׁמַח יְהוָה*, quod est: propterea, quoniam; ut Exod. XIX, 18. Jer. XLIV, 23. nonne sensus tum existeret planissimus atque facillimus, nulla mutatione facta? At quid est Θεῷ? Sane in hoc vocabulo est difficultas, cui tamen occurri potest ita, ut hic Genit. vel dicatur conformatus esse articulo praepositivo, etiam contra constructionem verbi, ut saepe fit; vel pendere ab om̃ssa voce *ἐπαγγελίας*, quae ellypsis Scriptoribus graecis, in primis durioribus, qui res magis quam verba curant, ut Thueydidi, est frequentissima, nec Paulo inusitata, Act. XXIV, 14. 1 Cor. VIII, 2. reliqua. Sed illa ratio paulo melior videtur.

Cap. V, 6. praefert Vir doct. lectionem $\epsilon\iota\ \gamma\alpha\varsigma$, omiffa apodofi, quae facile poffit fuppleri. Bene haec dicta effe patet. Sed poteft tamen etiam lectio vulgaris defendi, fi dicamus, $\epsilon\tau\iota$ per $\sigma\upsilon\gamma\chi\upsilon\sigma\alpha\iota$ referendum effe ad $\tau\omicron\ \delta\upsilon\tau\omega\iota$, ut nuper quoque egregie docuit Cl. Kreblius ad Decreta Rom. pro Iudaeis p. 135. f. In quo etiam contentit verfo Arabica. Verium 7. varia difficultate premi dicit doct. Seml. quippe quem plane omiferit Irenaeus, Origenem vero ei praeponeere verfum 8. et alio loco rurfus omittere. Syriacam verfionem pro $\delta\iota\kappa\alpha\iota\upsilon$ legere $\alpha\delta\iota\kappa\omicron\upsilon$. Videri nempe, eandem fententiam in diverfis Codd. vario modo additam fuiffe; idem certe bis dici, licet $\delta\iota\kappa\alpha\iota\omicron\varsigma$ et $\alpha\gamma\alpha\theta\omicron\varsigma$ Subiectum varie defcribant. *Syrus*, inquit, *putavit rem fic melius exprimi, quod in glosfa videbatur licere. A Paulo non videtur hic verfus fcriptus effe; nec enim rem infignem dicit.* Tota res redit ad verba $\alpha\gamma\alpha\theta\omicron\varsigma$ et $\delta\iota\kappa\alpha\iota\omicron\varsigma$, quae Vir S. V. putat effe fynonyma, nihilque proficere dicit eos, qui diverfa ea effe exiftiment. Nobis quidem maximopere diverfa effe videntur. Nam $\delta\iota\kappa\alpha\iota\omicron\varsigma$ eft innocens; atque ita verbum $\delta\iota\kappa\alpha\iota\omicron\upsilon\iota$ faepius occurrit, ut fignificet, innocentem declarare. $\alpha\gamma\alpha\theta\omicron\varsigma$ vero eft beneficus, benefactor. Sic in aliis locis, ut in hac ipfa ep. XV, 14. $\alpha\gamma\alpha\theta\omega\upsilon\iota\upsilon\eta$ dicitur de beneficentia, cuius documenta vocantur $\alpha\gamma\alpha\theta\omega\iota\ \epsilon\gamma\gamma\alpha\iota$ et $\alpha\gamma\alpha\theta\omega\iota\ \gamma\omicron\upsilon\iota$ fignificat beneficiis fuis aliis benefacere, 1 Tim. VI, 18. pro quo Gal. VI, 10. eft $\epsilon\gamma\gamma\alpha\zeta\epsilon\sigma\theta\alpha\iota\ \tau\omicron\ \alpha\gamma\alpha\theta\omega\iota$. Et ipfum vocabulum $\alpha\gamma\alpha\theta\omicron\varsigma$ fic occurrit Matth. XX, 15. Igitur fentus effet: pro benefactore fortaffe quis vitam profunder. Atque ita elegantiffima et valde gravis fententia eft in his verbis. Deinde, quod ad verfionem Syriacam attinet, eius quidem lectio probatur quoque Grotio, et Marklando ad Lyl. pag. 574. fed videtur ea tantum fentum expreffiffe, neque aliter legiffe.

Cap. end. v. 14. deleri vult $\mu\eta$. Adiciemus obfervationem, quoniam eft admodum notabilis, integram. *Eximus*, inquit, *illud $\mu\eta$, quod, ut negari non poteft, antiquitus non adfuit,*

adsuit. Ita clare Hilarius seu Ambrosiaster, dicit negationem insertam fuisse post ortas lites; non fuisse in Tertulliani, Cypriani, Victorini Codicibus. Rufinus et Augustinus ipse fatetur, plerosque Codices carere negatione; recentiores Codices graeci, Augustini nempe temporibus scripti, inferebant negationem. Absit etiam in Cyrilli adhuc citatione; post id igitur tempus, quo Nestorii et Pelagii ista foeda causa a maiori Episcoporum parte tam vehementer agitata fuit, negatio illata demum fuit. Res ipsa id se fert; si adsuit, ratio nulla fingi potest, cur aliqui auderent eicere, esse autem videbatur, ut adiceretur: nempe, ut negaretur peccatum nobis hoc tantum nocere, quod ipsi admittimus. Ipsa similitudo, quae inter nos et Christum locum habere dicitur, hoc infert, ut similes etiam Adamo dicamur. Sed alius suum iudicium relinquimus; eodem iure privare nos non debent. Similiter omnes peccant post Adamum, licet non peccent in Paradiso. Similiter gentes peccant, et Iudaei et Christiani, licet differant loco et tempore.

Cap. VII, 6. non placet Viro doct. lectio vulgaris: ἀποδάνοντες, sed eius loco vult substitui: ἀποδάνοντες, nisi utrumque sit. omittendum, et legendum: κατεργ. ἀπὸ τοῦ νόμου, ἢ ᾧ κατεργ. κ. λ. V. 9. legi vult: ἔζησεν, non ἀνέζησεν. Sed quis nescit, verba composita loco simplicium poni?

Cap. XI, 6. omisit verba: ἢ δὲ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐπὶ ἐπιχαί-
εις, ἐπὶ τοῦ ἔργου ἀλλ' ἐπὶ ἐπιχαί-
εις, quoniam nec Codd. a Wetenio laudati, nec versio vulgata, Coptica, Aethiopica, Armena, nec Origenes et Hilarius, Patresque Latini, habeant.

Cap. XII, 11. praefert lectionem καί, et v. 13. χεῖραις, quae lectiones haud dubie sunt meliores, easque bene defendit Vir doct. atque multa egregie in hanc rem disputavit. Quoad sensum χεῖραις et μνείαις sunt verba synonyma, si hoc explicamus ex hebr. ubi memorem esse alicuius, significat benefacere alicui. Atque ita lectio μνείαις esset elegantissima, si modo in pluribus Codd. gr. reperiretur.

Sed

Sed haec de primo genere. Veniamus ad alterum. Atque hic primo loco commemorabimus interpretationem doctam, et haud dubie verissimam, verborum difficillimorum c. I, 17. *ἐκ πίστεως εἰς πίσιν*. Totum locum hoc modo explicat Vir doct. *hoc enim quod antea minus luculenter patebat, mea illa doctrina ad homines omnes maxime confirmatur, aequissimum et benignissimum in humanum omne genus Deum se exhibuisse; soleo enim hoc praecipue confirmare, nec e Iudaeis Deo olim alios placuisse, quam πισύσαντας, unde porro hoc conflet, nec hodie Deo alios placere, quam πισύσαντας, et reliqua. Ex hoc potest intelligi, δικαιοσύνην h. l. explicari per benignitatem divinam, in salute hominibus tribuenda in primis conspicuam: quae explicatio satis convenit hebraismo, nec minus altera, qua πίστις exponitur per concretum, de creditibus. Soler enim Apostolus saepenumero abstracta pro concretis usurpare, ut ἐκλογὴν pro electis, περιτεμνὴν pro circumcisis, ἀκροβυστίας pro non circumcisis. Atque sic primus interpretatus est Vatablus. Doct. S. autem utroque loco verbum πίστεως ita accepit: quod non videtur satis convenire. Nam ἐκ πίστεως potius est pro διὰ πίστεως: ita enim ipse Apostolus explicat c. III, 22. ubi post longam digressionem, redit ad sententiam c. I. v. 17. propositam, traditque verbis paullo clarioribus, ita ut manifestum sit, huius loci sensum esse hunc: haec doctrina evangelica ostendit preponitque nobis iustitiam s. salutem, quae propter fidem datur creditibus; atque hoc convenit effato, quod est apud Prophetam, reliqua.*

Cap. III, 1. 2. 3. novo modo, admodum ingeniose interpretatus est. Nimirum, totam istam orationem putat esse obiectantis, et adversus Paullum disputantis, inprimisque versu 3. demonstrantis, Deum non posse non dare tam religiosi Iudaeis aeterna praemia, licet abhorreant ab Evangelio. Cuius rei causa affert rationem hanc, quoniam v. 9. diserte inficias eat Apostolus, quod v. 2. affirmabatur. Transulit igitur v. 2. et 3. hoc modo: *intelligo vero illud adhuc mihi*

mihī opponi posse, *primarium sine omni dubio hoc, Iudaeis manere proprium, quod Deus eos tanti fecerit, ut eis, non aliis, concederet perscripta illa aeterna praecepta divina. Nec ob stare, quod negari nequeat, non defuisse omni tempore inter Iudaeos, qui fidem atque obsequium his praeceptis et patrum melioribus exemplis non praestiterunt; nec enim credi posse, ista illorum perversitate, atque improbitate, hoc factum esse, ut Deus ipse datam semel fidem, (iam ad illos alios,) fallat, (qui diligentissime legem Iudaicam servare studeant; his igitur vitam aeternam omnino a Deo tribuendam esse.)* Nihil haberemus contra hanc interpretationem, si modo ratio allata satis valeret. Neque enim negat Apostolus v. 9. quod v. 2. affirmaverat, sed concedit Iudaeis praerogativam magnam, quoad habuissent promissiones divinas, ipsis praestitas et ob signatas per circumcisionem, nullam vero, quoad sint homines peccato obnoxii, et poena digni. Igitur illud *ὅν πάντως* v. 6. accipiendum est *πρός τι*, et *πρώτων* v. 2. non denotat primum, sed in primis, maxime, in his. Nec satis accurata et commoda est explicatio verborum *ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ*, concedita sunt ipsis praecepta divina. Sane *τὰ λόγια* sunt promissiones, ut clarius explicat Vir doct. in praefatione, sed *ἐπιστεύθησαν* videtur potius esse, ratae factae sunt. Nam exprimit hebr. **יִשְׁמַע**, quod significat verax repertus est; et occurrit quoque hoc significatu **2 Theff. I, 10. ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτυρίον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς**, h. e. vera cognoscetur doctrina nostra in vobis. Quod vero obiciunt quidam, ut Wolfius in Curis ad h. l. *τὰ λόγια* requirere alium numerum, id nihili est; neque enim est necessesse, ut nominibus pluralibus iungantur verba singularia. Exempla in partem contrariam occurrunt apud Homerum, atque etiam a Grammaticis afferuntur, et occurrit quoque tale exemplum apud τὸς δ, Gen. XLII, 20. Itaque sensus esset: in his quod promissiones divinae ratae factae sunt per circumcisionem, quae fuit signum, quo confirmabantur istae promissiones. In hac interpretatione consentiunt quoque Versiones Syriaca et Arabica: illa enim habet, quia fideles facti sermones

M m in

Dei;

Dei; haec vero, quia est verificatio verbi divini. Post Ludov. de Dieu in hanc cogitationem incidit Cel. Venema, in Exercitat. de vera divinit. I. Chr. adv. Wersten. p. 110. Accedit quoque hoc, quod, si vera est doct. Semleri sententia, non sequitur responsio ad obiectionem v. 1. propositam.

Cap. V, 2. interpretatur A. τῆν χάριν de gratia muneris Apostolici inter gentes administrandi, et τῶν πῶσι putat olim abfuisse. Igitur totum versum sic παραφραζέτω per hunc eundem etiam notū fuimus aditum, (nos Apostoli et ministri Evangelii,) ad hanc gratiam muneris nostri inter gentes administrandi, quo quidem nec adhuc nos fungi poenituit, et quo vel gloriari (adversus Iudaeos) audemus, quia certissimam hanc spem alimus, fore, ut et nos (cum nostris, Christianis e gentibus,) istam Dei gloriam, filiorum Dei honorem (in beata aeternitate victuri) consequamur. Versu 12. ἐφ' ᾧ vertit siquidem, quod posset ferri, si modo totus versus paullo aliter intelligatur, atque hic factum est. Adscripsimus verba ipsa: non ignoratis, per primum illum hominem peccato quasi aditum in hunc humanum mundum factum esse; et per peccatum etiam morti patuisse aditum; atque sic (post primum hominem morte oppressum) porro, continuo cladis ordine, ad homines omnes eadem vis mortis pertigit, siquidem omnes (non minus, quam Adam) solebant peccare. Videtur igitur a vulgari sententia paullulum recedere Vir doct. et dogma de imputatione peccati Adamitici hic non reperire. Id quidem facile potest concedi, ἐφ' ᾧ non esse, in quo, nimis enim late abest a voce ἀνθρώπων, sed significare siquidem, s. potius, ut Luther. accepit, propterea quod. Tamen vero semper saluum manet dogma illud, propter versum 14. in quo cum non opus sit delere μή, habent enim illud Codd. graeci optimi, clarissimum est, inesse in hoc loco id, quod vulgo inesse existimatur, et ἐφ' ᾧ πάντες ἡμ. significari: quoniam cum Adamo omnes peccavimus, et versus 14. sensum esse: perniciēs ab Adamo usque ad Moysen regnavit in hominibus, etiam in
iis,

iis, qui non peccaverant eo modo, quo Adamus peccavit, qui est typus futuri. Hanc quidem sententiam nos his verbis subellè videmus.

In altera parte cap. VII. explicanda secutus est Cel. S. sententiam eam, qua Paulus Iudaeos loquentes inducere existimatur, alteramque, qua praesentem suam conditionem describere contenditur, falsissimam, et difficiles omnes praeceptiones et declamationes nihili esse putat. Nec tamen omni ex parte rationem illam, Origenianam vocant, amplexus est; sed media quasi via incedit, et inde a v. 7. Iudaeum, versus extremo autem Christianum loqui existimat. Ex hac parte, novitatis atque etiam ingenii specie, commendat se haec interpretatio. Sed remanent tamen quaedam difficultates, v. c. versus 18. τὸ γὰρ θέλω παρὰ μοι κ. λ. v. 22. συνδομαί γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἕω ἀνθρώπων: v. 23. βλέπω δὲ ἕτερον κ. λ. imprimisque v. 24. An credibile est, hominem irrogenitum hoc modo loqui?

Cap. VIII, 10. σῶμα νεκρὸν δι' ἀμαρτίαν explicat de corpore, propter peccatum morti subiectum. Verum, ut taceamus, consuetudinem loquendi hunc sensum nullo modo ferre, ipse contextus ei repugnat, quoniam de morte spiritali sermo est. Atque propter hanc ipsam causam sequens v. non potest de resurrectione mortuorum accipi. Versum 19. et seqq. interpretatur de Gentibus. Versu 28. in eos gravissime invehitur, qui hic reperire velint praedestinationis monstra, rectissimeque hunc locum explicat de gentibus, per doctrinam Christi, ex Dei certa auctoritate, in meliorem societatem allectis, atque commemorare putat Apostolum causas afflictionum constanter perferendarum.

Cap. IX, 3. ἡυχόμενον reddit: optarim, (seu potius: optem, velim esse) hancque versionem in praefatione quinque argumentis defendit adversus Heumannum. Rectissime. Addi posset

possēt hoc, ex linguae indole ductum, Graecorum imperfectum latine interdum reddi debere in praesenti. Quod vero ἀναθ. εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, explicat: Christi beneficio ecclesiaeque iure carere; id videtur esse paullo coactius. Simplicius certe esset: velim a Christo morti tradi, piaculi causa, si possem morte mea perficere, ut Iudaei redeant ad Christum.

Cap. eod. 5. verba vexatissima: ὁ ὢν ἐπὶ πάντων. Θ. s. dicit esse retinenda, sed non referenda ad Filium, verum ad Patrem; idque probat quinque argumentis, quae ipsis verbis, ut mentem Viri Cel. eo melius possint perspicere lectores, hic adscripsimus: 1. a Christo, h. e. ecclesia christiana, ac illa societate, volebat Paulus seunctus esse v. 3. modo Iudaeos sic ei omnes redderet; si vero hic simul Christum dicit τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν, id ei in mentem venire non debuit; exire e societate eorum hominum non voluit, qui Deo subsumunt, etsi non versantur in ista societate Christianorum, sive eius ministri, sive membra. 2. τὸ κατὰ σάρκα non hic opponitur divinitati, sed mentis indoli, ingenio, consilio, provinciae Christi; externa Christi historia Iudaeos maxime tangit; corpoream vitam istam inter eos vixit, Iudaeorum proprius et primus quasi fuit, Propheta ille diu expectatus. Si de divinitate Christi loquebatur, profecto longe clarius ea hic describenda erat adversus Iudaeos. 3. Concedit Paulus hic Iudaeorum praerogativas, ut recte scripsit Beza; et quidem addit ipse, amen; Iudaei vero Deum, patrem, Messiae seu Christi, solent celebrare, ob istas praerogativas, non vero Christum ipsum ipsi nominant τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν. Continuat obiectionem v. 6. huius eiusdem Dei λόγος non potest omine atque eventu carere, qui solet a Christo, ut alius, aliud πρέσωπει, distingui; (fateor, concedo, nec enim omnes isti sunt Israelitae, licet multi hoc beneficio, quod promissit Deus, careant.) Ideo εὐλόγητος est vel apud Iudaeos omnes, quod eius oraculis tantum beneficium ipsi decretum esse sciant. Ad patrem pertinet Rom. I, 25. 2 Cor. XI, 31. Marc. XIV, 61.

tu es filius τῷ ἐυλογῆται. ἐξ ὧν igitur pater sic dicitur. 4. Est patrum numerus seculorum antiquiorum, qui istam descriptionem ἢ ἐπὶ πάντων. Ὁ. numquam ad Christum, semper ad Patrem pertinere statuunt, quicquid hic alii studiosius oggerant. Sic Origenes L. 8. c. Celf. Euseb. contra Marcellum saepius, Constitut. Ap. etc. 5. Christus dicitur esse Dei, τοῦ Θεοῦ, ipse Deum, patrem suum, mundo, seu τοῖς πάνσι, praesse confirmat; pater maior me est, αἰτίαν προκαταρκτικὴν recte alii dixerunt: itaque Paulus, qui de Christo sic semper alibi loquitur, quod patri subit, ratione ministerii, eum hic non sic descripsit ut a patre non distingui possit. Aliud est in subiecto, λόγος est Θεός, de hoc nemo dubitat Christianus. Hinc potius Noetus, ut apparet ex Hippolyto, sumit, (quia hanc orationem ad Christum retulit,) occasionem erroris eius, quem Sabellius postea amplificavit. Sic quia cepit Noetus, distinctione se defendit Hippolytus, ut errorem refutaret, ὁ ἄν' ἐπὶ πάντων, Θεός ἐστὶ, quia pater ei omnia tradidit; sic et Epiphanius heer. 57. et alii, quos Clarke excitavit, in Scripture doctrine of the Trinity T. 4. Opp. fol. 47. " Haec data opera verbis ipsis Viri doct. recensuimus, nec quicquam monemus, nisi quod pertinet ad n. 4. fuisse quoque veteris ecclesiae doctores eruditissimos, qui ad probandam divinitatem I. Chr. hac loco discrete uterentur, ut Cyprianum, Chrysostomum, Irenaeum, reliquos, quos laudavit Millius ad h. l. — Reliquam partem huius cap. de Iudaeis interpretatur, atque in primis v. 11. seqq. sermonem esse de conditione externa et rebus temporalibus; in quemque existimamus hebraice et graece doctum, nec occaecatum praeconceptis opinionibus, assensum esse praebiturum.

Cap. XI. 11. 25. f. perstringit ineptam opinionem eorum, qui in hl. promissionem de universali Iudaeorum conversione reperiri somniant, ostenditque, eam iam dudum, Seculis prioribus eventum habuisse: nec potest aliter sentire qui vel mediocriter calleat linguam graecam N. T. et rectam

interpretandi rationem tenent. Πλήρωμα ne ullo quidem modo denotare potest universalitatem, sed quemcunque numerum, destinatum ad aliquid, eumque interdum valde parvum, significat: ut πλήρωμα ναύς, focii navales, qui ad navem sunt destinati, it. πλήρωμα τραπεζῆς, γάμου etc. Nec σωδύσεται potest de conversione externa accipi; nam ex adiecto vaticinio clarissimum est, de interna esse explicandum. Sed doctissimus quisque hoc iam sua sponte videt, et occaecatum Chiliaftam in utile foret pluribus admonere. — Atque id genus multae aliae occurrunt in hac paraphrasi interpretationes egregiae, quae eruditionem et ingenium Viri Cel. produnt, nec raro quoque novitatis gratia sese commendant: quod cum ex his specimenibus possit satis intelligi, non opus est plura commemorare, in primis cum nonnulla superflua, de quibus adhuc quaedam monere instituimus.

Scilicet absoluta paraphrasi, sequitur Translatio latina epistolae ad Romanos, ante Vulgatam facta, et, ut ex inscriptione discimus, e MS. Sangermanensi et Regio, seu Claromontano desumpta, quae ob antiquitatem certe est memorabilis. Ad calcem denique adiecta est disputatio de duplici Appendice huius epistolae c. XV. XVI. quae A. 1767. in Academia Fridericiana habita fuit. Descripta autem est in partes duas, quarum prima de hac Appendice in universum agit. Appendicem nimirum intelligit eam partem epistolae, quae ipsius tractationis et argumenti pars quaedam non possit haberi, quae ex alio iam consilio, quod per opportunitatem locum hic poterat habere, annexa sit, et potius alia ex causa, quam ut ipsum epistolae argumentum eo melius inde perspiceretur, accesserit. Probatur hoc argumentis externis et internis. Externa continentur observationibus, quae ex utriusque capitis historia, vetustaque Codicum varietate, ea colligunt momenta, quae alia ratione explicari nequeunt quam hac, quod fuerint ista capita, iam a prioribus inde Seculis, seiuncta ab ipsius epistolae quasi corpore.

Refor-

Refertur hic Origenis testimonium T. II. Opp. p. 531. ed. Frob. Interna vero in ipsa epistolae serie deprehenduntur. „Rem enim, ait, ipsumque argumentum, iam absolverat Paulus; nec hoc capite contineri quid nobis quidem videtur, quod ad confirmationem dogmaticumque locum quid faceret; de se tantum agit, suo Servatorisque nostri exemplo doctoribus christianis prudentiam persuadens, qua in infirmos utendum sit.“ Paulum ipsum, existimat, alio et separato loco, absoluto iam epistolae argumento, hanc appendicem adiecit, quam, ne interiret, alios cum ipsa epistola una serie perscribere maluisse. Altera pars in primis ad c. XVI. pertinet. Atque hanc appendicem putat Apostolum dedisse epistolae huius laboribus, non ut partem epistolae, sed ut catalogum salutandorum per iter. Hanc sententiam, optat vir doct. ut paulo accuratius examinare velint Viri eruditi.

MANUELIS PHILAE CARMINA GRAECA, Maximam partem e Codicibus Augustanis et Oxoniensibus nunc primum in lucem producta, aliqua etiam iterum publicata; omnia nunc in unum, excepto poemate de animalibus, collecta, emendata, latine interpretata, et annotationibus illustrata: accedit Ignoti Poetae antiquioris carmen in S. Theodorum, ex Augustano Codice nunc primum editum: praemittitur dissertatio de Philae Vita, aetate, et scriptis. Cura GOTTLIEB WERNSDORFII.

Lipsiae apud B. C. Breitkopf et fil. An. 1768.
1 Alph. in 8vo.

Prisca aevi incorruptaeque bonitatis scriptorum monumenta, qua praestantia emineant, quo, ad ingenium alendum et excitandum, ad animum bonis artibus instruendum,

dum, valore censenda sint, non quisquam suo sensu et iudicio facile aestimaverit, nisi qui legendis cognoscendisque libris, quos recentior aetas tulit, utrumque genus scriptorum inter se comparaverit. Quare, in tanta cura sollicitudineque, qua viri docti in colligendis, proferendis, ornandisque et expoliendis, optimae aetatis scriptorum libris, omni tempore evigilarunt, magna laude digni sunt, qui aliquam huius curae efficacitatem ad recentiorum temporum scripta ab situ et squalore eximenda, et ab interitu vindicanda, referunt. Hoc, Manuclis Philae Carminibus, ignotis adhuc partim, partim iam quidem, sed et negligenter et sparsim proiectis et effulis, modico quodam corpore factis, nunc primum editis, Gottl. Wernsdorfius Vir doctiss. cum magna sua laude, nec minore aliorum emolumento, nuper praestitit. Praemissa dedicatione ad Antonium Afkew M. D. magnique nominis et celebritatis, inter politionis litteraturae amantes, virum, de instituto, quod sit in edendis his poematis sequutus, in subiecta praefatione agit. In qua primum dubitanter loquitur de sua in lectorum applausum fiducia, utpote quibus optimae notae et aetatis scriptoribus assuetis, poetae, nec temporis antiquitate, nec fama nominis, nec dignitate argumenti, nec bonitate carminis, magnopere commendati, editionem, non magnam sane voluptatem allaturam suspicatur. Sed quoniam tamen eiusdem de Animalibus carmini aliquoties quidem, proximeque a I. Cornelio Paw, sed nulla fere, praeter chartae litterarumque nitorem et elegantiam, pretiique augmentum, accessione facta, editi, admiratores non defuerint; magnique iudicii et nominis Viri, quos mox commemorabimus, a cognoscendis, colligendis, publicandisque eius scriptis non abstinerint: aequos putat se habiturum sui laboris arbitros, cum praesertim nec recentioris aevi scriptores ingenii, leporis, orationisque elegantiae sint plane expertes; tum vero, ad historiam cum Byzantinam, tum litterariam cognoscendam, plurimum profint, conserventque communium Europae magistrorum, eruditionisque conservatae,

propa-

propagatae, et ad Occidentis partes paulatim translatae, Auctorum memoriam. Quid? quod ipse Philes inter homines suae aetatis doctissimos cognomine etiam τῆ σοφωτάτη inclaruerit, [quod quam vulgare et tritum istis temporibus fuerit quamquam non ignoramus, huic tamen sano veroque hominum iudicio tributum esse statuimus:] quas autem labe et corruptelas superstitionis, ac probati imaginum cultus, contraxerit, eae non tam ingenio ipsius, sed vel opinionibus saeculi sui communibus, vel coetui cui addictus vixit peculiaribus, tribuendae sint. Ac profecto veremur, ne iniquior plerumque Cl. editor in Poetam fuerit, et in ingenii artisque laudibus dissimulandis malignior.

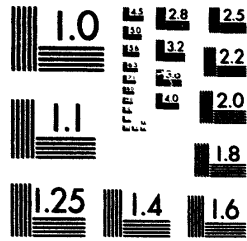
Quae igitur in hac collectione reperiuntur, Carmina ea fere Augustanis et Oxoniensibus Codicibus debentur, ita quidem, ut quae in iis habentur, excepto de Animalibus poemate, ei inserta sint. Duo quidem nondum edita, et ab omnibus eruditis adhuc ignorata, e Codice, qui in paucorum notitiam venerat, Augustano protulit, quae etiam Io. Henricus Maius in Bibl. Uffenbachiana, p. 187. qui eadem ex apographo Steinheiliano naclus fuerat, Manuelis Philae esse nesciuit. Alia duo, quartum et quintum, etiam *ἀνεκδота*, sed cognita tamen eruditis ex Apographo Reinariano, ducto e Cod. Bodleiano Oxoniensi, accesserunt. Hic Codex a Roco Equite aurato, et Britannorum apud Turcas legato, huic bibliothecae e Constantinopoli illatus, ab Hamburgensium quondam decore Wolfio excussus, haec ipsi carmina describenda suppeditavit, qui redux ea cum Fabricio communicavit, a quo, in Bibliotheca Graeca iam nonnulla vulgata fuerunt, et Reinaro quoque, foveo, describendi potestas data. Primum, quod legitur, carmen, vetustioris poetae est, seculo integro antiquius, eoque tempore scriptum, quo adhuc a Latinis Constantinopolis tenebatur. Reliqua, a sexto usque ad decimum tertium, a variis Editoribus iam vulgata, sed per multos libros dispersa, velut disiecti membra poetae, emendatiora

datiora nunc quidem, cum neque Fabricius, neque alius quisquam lectionum aut varietatem, aut veritatem curaverit, suo ordine prodeunt.

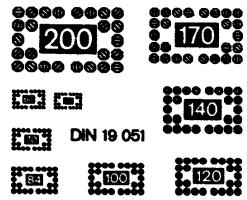
Sequitur de Philae vita et scriptis disputatio, in qua varii Philae commemorantur, quos omnes hic repetere superfedemus. Quae autem de ΕΥΜΟΛΠΟ PHILA dicuntur, ea congruere putat V. d. cum iis, quae in hunc suum cadunt, et cum Caf. Oudino de scriptt. eccles. pag. 342. T. III. ob carminis pangendi facultatem ei id nomen tributum iudicat. Cuius de rebus post Caveum hist. eccles. lit. Saec. XIII. pag. 657. ea tradit, quibus multorum sententiae vel refutantur, vel confirmantur. Fuisse accepimus domo Ephesium, eruditum Constantinopoli a Georgio Pachymere, quem magistrum nominat. Familia ortus videtur minus nota, non obscura tamen et ignobili, cum τὸ Κίχου five *aomni* appellatio eius nomini addatur. Sed adulatus fuit, ut scripta eius clamant, passim Cantacuzeno, Magno Domestico, suo Fautori. Neque tamen multum adulando satis placuit. Nam Imperator Andronicus senior, eius quibusdam in Chronographia ad suas laudes pertinentibus verbis offensus, eum ad vincula adiegit, Carm. X, 1. deinde in libertatem vindicatus est praestito iureiurando, nihil se in Augustum contumeliosum scripsisse, Carm. VII. Amico usus Maximo Planude, Constantinop. aetatem exegit. Quod vitae genus sequutus fuerit, incertum est. Videtur aut privatus nobilis, qui versibus pangendis, ingenio exercendo, et quaestui faciendo inferviret, aut aulicus homo fuisse, qui minoris tamen dignitatis munere fungeretur. Quod ad amorum, quibus vixit, computationem attinet, dissentit ab Oudini et Cavei calculo, qui nimis eum antiquum faciunt, et ad Saeculi XIII. finem referunt; nec vero Dorvillio assentitur, recentiori, quam par erat, tempori, et extremo XIV. quin etiam XV. Saeculo medio, eius vitam attribuenti, Miscell. Obs. Belg. Vol. II. pag. 425. Ipse medius et par-tis neutrius, primum erroris cuiusdam Dorvillii, non levis sane ad rem ipsam momenti, mentione facta, circumspicien-

dis rebus omnibus in constituenda hominis aetate, quam fieri potest accuratissime versatur. Dorvillius enim l. c. memorat, in Manuscriptis titulum operis de Animalibus legi: *εις τὸν βασιλεῖα Κύριον Μιχαὴλ Παλαιόλογον τὸν νέον*, quod contra editorum consensum est, in quibus reperitur *εις τ. β. κ. Μιχαὴλ*, quae lectio pro vera habenda. Porro apud Fabricium E. Gr. t. VII. p. 676, et Cotelerium in Monument. eccl. Gr. t. III. pag. 675, unde illud membranarum testimonium petatum est, nomen Imperatoris Michaelis pariter extat. Probabile fit, hunc in inspicendis membranarum acutissimum et exercitatissimum Virum, referendis aliorum testimonii idem esse perpeffum, quod etiam Oudino accidit, quem et ipsum Manuelis Palaeologi et Michaelis senioris nomina permutasse memorat. Poterat autem illud statim expedire Viri Cl. rationes, quod in Critica Vanno pag. 4. legitur, ubi hoc oculi aberrantis *παράρρημα*, ipse, qua fuit modestia, sibi iam a Pavio obiectum non dissimulat. Denique nec illud adiectum *τὸν νέον* in Manuelem Palaeologum convenit, cum nullus unquam Manuel Palaeologus senior fuerit. Neque vero cum Georgii Pachymerae, cuius funus lambis prosequutus est, aetate, ista conciliari posset ratio, quem vix ultra annum 1310. aetatem produxisset ex Fabricio constat. Tandem nec ipsum Cantacuzenum potuisset videre Magnum Domesticum, si demum 1310. natus fuisset. Ex quibus omnibus conficitur, Manuelis Palaeologi aetatem Philen attingere non potuisse.

Igitur rationes A. subducit sic, ut Philan ineunte Saeculo XIV. floruisse probetur, sub Andronicis Palaeologis, natumque circiter 1275. et anno 1340. fato functum ex eo potissimum cognoscatur, quod quae de ipso leguntur omnia cum hoc tempore consentiant. Est autem hic, cui de Animalibus opusculum dedicavit, Michael, iis scere, qui non ex fontibus ipsius historiae cognitionem ducunt, ignotus, per hos accuratius noscendus. Fuit enim hic Michael ὁ νέος filius natu maior Andronici senioris, ex Anna Hungarica, atque a

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1769

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX,88.

Patre iam a. 1295. in imperii societatem adscitus, pugnavit-
que aliquoties cum Turcis, sed mortuus ante Patrem fuit
a. 1321. seu anno Graeco 6829.

Iam ad scripta Philae recensenda progreditur. An soluta
quidquam oratione scripserit, nescimus. Namque innotue-
runt nobis poemata, politico, uti actas eius ferebat, five
iambico, non tamen iambis pedibus corrente, sed syllaba-
rum numero dimenso metro confecta sunt. Poemata eius
vel inter edita, vel inter perita, vel inter inedita referri pos-
sunt. De editis aliunde constat. Perit autem Chronogra-
phia, in qua eam offensionis culpam admiserat, quam postea
Carm. VII iureiurando deprecari debuit. Neglecta in bi-
bliothecis passim Philae quaedam latent. Praeterquam enim
quod in Montefalconii Bibliotheca Manuscriptorum, passim
opuscula Philae laudantur, in Scorialensi Hispanorum biblio-
theca, teste Cotelerio Mon. eccl. t. III. 675. iambica carmi-
na varia hac inscriptione *Μαρκηλ. Φιλη τῆ Εφεσίῃ 517χοι Ιαμβο-
222*, delitescunt. Putamus ea ipsa, quae nunc exhibentur, in
eo Codice contineri, eiusque collationem magno usui ad hanc
editionem adornandam esse potuisse. In Cod. Bodleiano
Roei reperitur Carmen sepulchrale in Asaninam teste Wol-
fio. In bibliotheca Caesarea Vindobonensi, tetrasticha in
Psalterium teste Lambecio, aliaque ibidem. Poema histo-
ricum de rebus gestis Michaelis Glabae, e Parisino Codice Io.
Boivinus edere voluit Tomo IV Operum Nicephori Grego-
rae. Sunt denique, quae sub eius nomine circumferantur,
nec tamen eius sint; quo refert quaedam a Fabricio t. VII.
bibl. gr. p. 712. edita, quod variis rationibus confirmat, quas
apud ipsum, quibus interest, recognoscant.

Ad extremum, quale sit in edendis his carminibus con-
siliium sequutus, memorat. In ipso textu, quae fuit eius re-
ligio, nihil mutavit. Varietatem lectionis seorsim a notis,
media pagina poni iussit, eisque suas immiscuit coniecturas.

Notae

Notae subiectae, cum harum quidem rationem reddunt, tum rariora quaedam in verbis et formulis, et isti aetati propria, explanant. Alioquin criticis notis et philologicis observationibus abstinet, utpote in eo scriptore, quem Graecitatis discendae causa nemo facile legerit. Versionem latinam addidit plane novam, eamque et luculentam, et elegantem. Modestias eius, qua tractat Auctoris verba, felicitatisque in coniectando facilitatis porro in emendando, ubique testimonia adsunt. Ex paucis quae posuimus, de caeteris licebit argumentari.

Carm. V, v. 177. καὶ τὸς μὲν ὡς ὄνυχας ἢ ῥάμψη τέφει, cum vocabulum ῥάμψη sit nullum, bene coniecit legendum ἢ ῥάμψη, ut sit accusativus a ῥάμψος, *rostrum*. V. 278. pro γένος legit γένος *maxilla*, ex Achille Tatio L. II. pag. 87. ubi de origine repertae purpurae paria traduntur. Carm. V. vl' 64. pro Ἀργυπτος restituit Ἀργυρος, quae est avicula, cuius ova alini ruditu frangi creduntur. vl' 803. pro τρεῖς γωνίαι ἐκτείναντα ῥωμαίων ξίφος, facili coniectura tentat τρεῖς γωνίαι, et ex ῥωμαίων facit ῥωμαίων, aut nove illud vocabulum pro hoc positum putat. Ex historia ecclesiastica subinde quaedam illustrat, ut. Mariae cognomine *Hodegetriae* cultum p. 90. loca quoque biblica, quae a Poeta respiciuntur crebro, et imitando exprimuntur, diligenter enotat. Antiquae Graeciae rituum non ignarum declarant ea, quae de ludendi trocho seu pila modo disputantur p. 224. f. Quibus quidem bonis facis compensantur ea, quae in reprehensionem aliquam incurrere possint. Sic Carm. III. vl' 9. Ἐντάσεις non tam *intensem et masculam facundiam* interpretamur, sed *contentionem vocis*, qua in re gravioris momenti nonnunquam utuntur oratores. In qua alicubi versatus Cicero, *quanta possum*, inquit, *voce contendam, ut haec populus Romanus exaudiat*. Aristoteles Polit. VII. c. 17. dixit sic, τὰς διατάσεις τῶν παιδῶν καὶ τὸς κλαυθμούς, iisque ad corporis incrementa vim inesse scribit. Consuetudine peccandi abreptus, Carm. V. vl' 29. verba ὁ πρέσβυς νέος vertit *vir iuvenis*, cum potius significetur *senilis irruentiae iuvenis*, et ita verti

debeat. Laborat versio vl. 270. Ὁρῶ γὰρ ὑμᾶς ἐνθαλίῃ καὶ κοσμίῃ ἀνοθεῖν εἰς γῆν τακτικῶς ἀφ' ἡμῶν, *Videō enīp vos paratas et in hunc mundam Dejūper in terram ordine stru-cto demissas.* Nam ἐνθαλίῃ καὶ κοσμίῃ appellat potius decoro et modesto cultu indutas, sicut ἐν καταστολῇ κοσμίῃ feminas procedere iubet Paullus 1 Tim. II, 9. Neque vero ἀνοτον interpretaremur *auribus carentem* vl. 743. sed *forem*, quo sumto sententia effluit melior, emendationis ἀνοτατον necessitas removetur, et vere poetico verbo copiolae nostri hominis locupletantur. De usu vocis tam hominibus egregiis, quam rerum quarumcunque excellentiae tributae, egerunt Abreschius Diluc. Thuc. p. 489. et Interpretes Callimachi H. in Apoll v. 112. Inprimis huc pertinet θεῖος ἀνοτος ἡρώων Theocriti Id. XII, 27. In his tamen et aliis leviculis quibusdam, veluti quod hoc ipso Carmine vl. 183. lectio- nem Ἄγ' ἐκ ἐπαχθεῖς, καὶ τὰ λοιπὰ μοι φράσον tentet, Ἄν' ἐκ ε, cum ἀρα comode agnosci possit pro *igitur*, et ἐπαχθεῖς, si quid mutandum, facile transire in ἐπαχθῶς, in his, inquam, non moramur, cum habeamus alia, quibus laborem Viri Cl. commendare possimus. Singulis fere carminibus Introduc- tionem, ut appellare placuit, praemisit, qua de argumen- to Carminis, et scribendi, cum occasione, tum tempore, de hominibus ad quos pertineant, de suo in digerendis ornandisque labore, quem in quibusdam, in IV. et XIII, utpote a descriptoribus misere turbatis et distractis, plane singula- rem perpeffus est. Sic Introductio ad Carmen III. variis quaestionibus, cum movendis, tum solvendis absolvitur. In- scribitur in codice τὴ ἀνοτὴ εἰς τὸν ἀνοτοκροτὸν βασιλ. Hic disputat utrum βασιλέα legendum sit, an βασιλείον, notato- que eiusdem, ex compendio scripturae facillime oriendae du- bitationis exemplo ex Himerii Sophistae declamationis III. inscriptione, pluribus validisque rationibus hoc carmen ad Basili Porphyrogenetae laudes celebrandas pertinere demon- strat. Denique, quo minus a Phila scriptum esse du- bitemus, argumentis evincit. Carmine VIII. quod est de Elephantate,

Elephante, praemisit introductionem, qua, cur post Fabricium in B. Gr. a se denuo edatur, causam probat, quod is nec interpretationem eius, nec ullam emendandi, qua in tot mendosissimis locis opus habet, curam suscepisset. Simul, quod hoc separatum opus sit, nec pro particula maioris operis de Animalibus haberi debeat, J. Cornelium Pavium, qui id in sua editione praetermiserit, crimine carere iul. et. Post Labbei et Dorvillii errorem refellit, hoc carmen ad Imperatorem nomine Leonem referentium. Etenim ex primi et ultimi versus consensu, quorum uterque haec verba habet: *Ἄντορα τῶν μεγίστη γένος λέων*: id colligi non potest, ut iam sensit Fabricius; nam allegoricum illud est, et potentiam virtutemque designat. Neque vero Politicorum veruum genus Leonis VI. sapientis Saeculo receptum fuit, unde quoque Philae cuiusdam senioris esse Dorvillius statuit. Abest ergo nomen, et nude proscribitur εἰς τὸν βασιλεῖα. sicut etiam carmen III. IV. et VII. contra nomen MICHAELIS diferte est carmini de Animalibus adscriptum. Scilicet illa tria, seniori vereque regnanti Imperatori dedicata, eo non opus habebant, noto per se nomine Augusti; hoc autem ei, qui vivo patre non iam regium non potestatem habebat, dedicatum, indiget nomine proscripito. Quas autem ob causas hoc carmen Andronico Palaeologo inscriptum existimet, haec sunt, quod in hunc conveniunt quae illo in carmine de Imperatoris fortuna familiaeque commemorantur, nomen *ἰουάννη καὶ ἀνακτοπαίδος* vl. 5. et quod sit *κοσμος τῆς περφευίδος, τῆς γῆρας, τῆς ἰστίας* v. 337.

IOH. HENRICI WINKLERI, PHYS. PROF. PUBL.
Ordin. in Acad. Lips. tentamina, quaestiones, et con-
iecturae, circa Electricitatem Animantium.

Cogitare nuper coepi de tentaminibus, quibus electricam virtutem animalium irem exploratum. Enarrabo, quae per hoc tempus invenerim. Pervulgata res est, ducta manu

manu per pilos felium et canum, aliorumque animantium pilorum effici, ut pili ex hac frictione in tenebris luceant. Cogitatur igitur, exitate lux haec ex materia electrica? id est, ut in conspectum prodirent reliqua phaenomena, repulsio atque attractio, quae potestatem electricam continent. Quod variis modis investigavi, affluenti in societatem indagatoris amicis rei electricae gnaris. Primo is, cui excitandae electricitatis negotium commissum erat, canis aut felis dorsum, cuius pilos manu fricuerat, filis tenuibus metallicis ex tubo metallico, quocum electricitas communicari poterat, pendulis, admovit, cum prope alteram tubi extremitatem alius ex nobis manu teneret orbem vitreum, conspersum minutis levissimisque ponderis particulis lamellarum metallicarum. Singulis frictionibus factum est, ut, cum dorsum filis metallicis admoveretur, minutiae metallicaee in orbe vitreo exirent tubum versus eodem modo, quo fieri solet quando ex fricta sphaera vitrea electricitas in tubum derivatur.

Cum vero saepius accideret, ut manus fricantis ex tubo pendula fila metallica attingeret, tactuque impediret quo minus tubus electricitatem nancisceretur: aliam viam ingressi sumus, qua impeditio haec non fieret. Unus ex nobis animal ulnis impositum tenebat, alter stans in reti serico, quo minus accepta electrica vi privaretur, manu comprehensum habebat tenue filum metallicum, alligatumque tubo electricitati recipiendae conservandaeque idoneo. Hic modo eadem, qua filum metallicum tenebat, manu, modo altera fricuit pilos. Quolibet frictu fieri vidimus, ut ex orbe vitreo, quem tertius ex nobis prope alteram extremitatem tubi tenebat, minutiae metallicaee variis saltibus agerentur.

Denique pro manu fricante adhibuimus pannum, lanam, et pilos in fasciculum colligatos. Ut vero excitanda electricitas cum tubo metallico communicaretur, in pannum, lanam, et pilorum fasciculum, immiximus pertenuis filum argenteum, cuius altera extremitas tubo annexa erat. Reti serico insistentis electricitatis excitator, cum panno, aut lana, aut pilorum fasci-

culo pilos animalis fricaret, ductu facto secundum dorfi longitudinem: exultare videbamus positas in orbe vitreo minutias metallicas. Quod indicio erat, in frictis pilis suscitatas esse materiae electricae vires. Quas tamen haud observavimus tantas, quantas quidem vidimus cum manu, eaque sicca factis et calida pili animantis fricarentur.

Itaque clarum est phaenomenon attractionis. Ut certiores redderemur de phaenomeno repulsionis, tubo metallico adiunximus *Electrometrum* CANTONI, quod cistula lignea est oblongior, quae secundum longitudinem horizontaliter collocatur. In una extremitate cistulae, per anfulam traiectum est filum lineum, in duo brachia divisum, quorum cuilibet annexus est globulus suberinus. Haec duo fila seu brachia in situ cistulae horizontali verticaliter pendent, atque inter se parallela sunt cum globulis contiguis. His praeparatis, cum is, qui reti sericeo insistebat, manu pilos animantis fricaret, fila seu brachia et globulos a se invicem seiungi vidimus. Quod argumento erat, nata esse brachia fili et globulos aequales vires electricitatis, quibus repulsionem fieri experimenta satis comprobantur.

Tritu excitata *electricitas*, quae *primitiva* dicitur, in canum et felium pilis tanta est, ut si quis homini, qui in reti sericeo stans, manu per dorsum a capite caudam versus ducta, pilos in dorso fricat, digitum admoveat, inter hunc et stantis cutem parvae scintillulae emicent. Neque tantum homo stans in reti sericeo, sed etiam filis sericis alligata fila metallica, quorum ingens longitudo sit, ex frictis pilis electricitatem subito concipiunt, talenque, ut in quovis fili loco, ad quem homo aut metallum, in quo electricitas excitata non sit, propius accedit, scintillulae crepitantes progignantur. Hoc modo in filis metallicis procreata electricitas non desinit statim, ut excitatio primitivae in pilis intermittitur. Post viginti horae minuta prima, ex quo primitiva quievisset, observavimus adhuc vim electricam in tubo metallico, cum admovebantur positae in orbe vitreo minutiae metallicae, utpote quas cieri attollique videbamus. Memoratu dignum est, primo tempore post intermissam primitivae electricitatis excitationem, quae in filis metallicis ex frictis pilis generata

nerata sit, *electricitatem derivativam* aliquatenus increfcere. Quod tum in exfilientibus minutis metallicis, tum in feiun-
 ctione globulorum Electrometri, cuius modo mentio facta
 est, animadvertimus.

Experiri coepimus, in fine electrica vis in pilis capitis hu-
 mani. PUFENDORFIO, in Schola Electorali Grimmeni, caput ar-
 dere visum est inter peccendum, et SERVIO TULLIO puerulo
 dormienti circa caput flamma emicuit. *Ignem* hunc, qui *lam-
 ben* appellatur, cum similis sit lumini quo fricti canum feliumque
 pili in tenebris fulgent, ex vi electrica capillorum ge-
 neratum esse non est cur diu dubitemus. Omnis vero, si qua
 superfit, dubitatio, tollitur phaenomeno attractionis, quam ex
 instituta frictione capillorum in minutis metallicis fieri ob-
 servavimus. In capillis vero humanis tantam vim electricita-
 tis non cognovimus, quantum quidem canum et felium pili
 fricti conspiciendam praebuerunt. Ad prosperandam electri-
 citatem capillorum humanorum profunt imprimis pili sicci
 et puri, adeoque qui non maceant pulvere odorato.

Quae ex frictione capillorum humanorum exiit, electri-
 citas, cum corpore humano, cuius pili fricantur, non commu-
 nicatur. E contrario canum et felium cutis, quando pili fri-
 cantur, electricitate imbuitur. Quod facile innotescit tentan-
 ti, si facta frictione pilorum, felis aut canis auriculae digitum
 admoveat. Ex hoc enim atque auricula scintilla profilit, cuius
 sensum animans reformidat. Haec igitur animantia praebent
 genus quoddam machinarum electricitatis, quae vivae nomi-
 nentur.

Antequam, quid electricitatis fluidis certis animalium in-
 sit, inquiremus, operam dabimus explicandae rationi, cur pilo-
 rum frictione electricitas prodent, eademque in quodam gene-
 re animalium efficiat, ut eorum cutis adpilicatur electricitatem
 derivativam. Pili, qui fricti electricitatem produnt, elastici
 sunt, particulisque constant, inter quas materia electrica hospi-
 tatur, quam fluidam itidemque elasticam esse, rei electricae pe-
 riti satis norunt. Pilorum particulae frictu comprimuntur.
 Conclusa materia electrica igitur, quia hoc pressu urgetur, adeoque

que magis elastica efficitur, per poros pilorum penetrat, circaque eos diffunditur. Extra pilos itaque fluidum electricum colligitur, quod, cum extra pilos per spatium maius quam intra eorum poros diffusum sit, multo maiorem raritatem habet, quam, quae cuti inhaeret, materia electrica, quae tamen in vicinia fluidi elastici rarioris pilorum aëritum rarefcit, propterea quod, quia densior est vim elasticam maiorem habet cuius nitu in fluidum rariis pilorum irruit. Haec oriunda raritas materiae electricae in cute canum et felium aliquantisper perduret necesse est, quia in pilis, qui fricti non sunt, reliquamque corporis superficiem veltiunt, ita viscida materia electrica haeret, ut parum ex ea in rarefactam materiam electricam cutis infuat. Si vero ad cutem accedat digitus electricitatis expertus, illico gignatur necesse est scintilla electrica. Nam digiti materia electrica densior est, quam materia electrica rarefacta cutis, et particulis constat, quarum cohaerescendi vis minor est vi elastica, qua fit, ut ex digito materia electrica in rarefactam materiam electricam cutis irrumpat. Hoc ipso materia electrica digiti aliquantum rarefcit, et cutis materia electrica fit densior. De repente igitur, ex hac particulae electricae elastica vi, in materiam electricam rariorem digiti cum impetu ressuunt. His motibus reciprois, quibus particulae electricae ex animalis cute et hominis digito se mutuo percutunt, excitatur lux et sonus, adeoque crepitans scintilla.

Disceptatur de natura luminis, quod noctu in oculo humano gignitur, si quis in eius sinu cutem digito imposito detrudat. Electricae indolis lumen hoc esse existimo, propterea quod oritur frictu tunicae corneae, quae vitri ingenium refert, et aequo albo videtur ac lumen electricum existens in tubo vitreo, qui aere vacat, ex motu frictuque mercurii vivi.

Ex hystoria mira commemorat ZAHNIUS, in Oculo artificiali *, de hominibus, qui noctu et per tenebris aequae ac interdum et per lucem viderint. Visum adeo aerem habuisse dicitur GALENUS, ut post somnum patefactis repente palpebris magnam ante oculos lucem crebro perciperet. PLINIUS ET SUTTONIUS

O o o 2 feri.

*) Fundamento I. Syntagmate II, Cap. 15. Quaest. 8. p. 141. et 142.

scribunt, TIBERIO Caesari eam fuisse naturam, ut expergefactus noctu paulisper haud alio modo quam luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus. THOMAS WILLIAMS, de anima brutorum, narrat, se novisse quendam, qui post uberiorem vini generosi potum, in nocte atra sive profunda tenebris litteras distincte legere valuerit. ANTONIUS MERANDOLUS, Medicus et Prof. Aquensis, auctor est, eruditum pharmacopolam testatum esse, per tempus certum sibi accidisse, ut per unum et alterum mensem, ab hora paene undecima ad primam post median noctem circiter, lumen ex oculis effunderet, a quo totum cubiculum ita illuminaretur, ut quae in eo essent libere posset intueri. Quo casu principio perterritum, cum praecipit ad lectum contigisset, et se totum sub stragulis occultasset, non solum ibi eodem lumine corpus suum et linthea illustrata se advertisse, sed aliquando litteras etiam legisse. Atque clarius hoc lumen fuisse addidit, et in longius tempus hoc passum se esse, in latus sinistrum decumbendo, quam in dextrum.

Explicandae causae luminis huius difficultatem affert magnitudo claritatis. Sed ex tempore, quo homines illud senserunt coniectura mihi nascitur, eius originem quaerendam esse in frictu oculi per palpebrarum superficiem internam facto. Ex somno patefactis palpebris, quae ante comprehensam tunicam corneam tenuerant, excitatum est hoc lumen. Rapida nimirum seunctione palpebrarum factum esse videtur, ut fricaretur cornea, eoque ipso sulcicaretur materiae electricae vis. Sed unde nactum esse putamus lumen electricum tantam claritatem? ex tunicae corneae siccitate, et frictarum partium multitudine, materiaeque electricae abundantia, qua horum hominum oculi praeter alios valuerint. Experientia enim docuit, quo sicciores sint sphaerae vitreae, et quo maiorem ex hac ratione habeant elasticitatem, eo maiorem in his frictione cieri electricitatem. Non est quod exemplum hominis, qui noctu post uberiorem vini generosi potum visu praecelluit, dubitationem afferat. Siccitati nihil officit potus hic. Calor potius, quem in sanguine efficit, humores excitandae electricitati nocivos dispellit. Neque coniecturae derogat paucitas exemplorum, quae
littera-

litterarum monumentis celebrantur. Non desunt memorabilia, quae litteris non mandantur. Reperiuntur homines, qui ad ea quae sibi accidunt, licet memoratu digna sint, animum minus diligenter attendant. In tenebris mihi reptanti, oculosque versanti, accidit nonnunquam, ut lumen sentirem ita validum, ut, quae ob oculos essent, bene collustrata viderentur. Aliquot abhinc annis hoc animadvertere coepi. Et cum animum instituerem ad cogitandum de ratione et causa, memini temporis, quo huiusmodi aliquid senserim incuriosus.

Vifus in nocturnis tenebris perrarum exemplum, Collectores Ephemeridum germana D. ALHARDO HERMANNO CUMMIO relatum, commemorant. Vir quidam eruditus, cuius dexter oculus, instrumenti musici chorda rupta percussus fuerat, cum laboribus et curis fessum animum musica recreaturus fides aptaret, post usum medicamentorum, quibus inflammationi oculi laesi obviam iretur, ex somno expergeractus nocte iam adulta, cuncta clare vidit ac si de die esset, adeo ut et minimos picturarum et tapetum tractus observaret, characteresque in libris dignosceret. Mirabundus oculum laesum claudit. Densa ubique tenebrae. Sanum dum claudit, ubique lux clara. Vocat ferrum, post itaque lumen candelae, sed sustinere non potest ob splendidos molestosque colores. Idem de die fit, sole aliquantum splendente. Unde coactus est efficere, ut laesus oculus semper clausus maneret. Hoc symptomata duravit per aliquot dies. Inde sensim evanuit. De mirabilis huius effectus causa commentationem THUMMIGIUS *) A. 1723. edidit, in qua ex oculi laesione exortam esse putat inflammationem in tunica retina, eiusque nervulos ita intumuisse, ut lucem debilem in nocturnis tenebris adhuc superfluum sentire valerent. Quamvis autem haud plane negaverim, ex certis vasculis disruptis effusos esse humores, eorumque collectione effectam in retina extraordinariam nervulorum tensionem: attamen non video, cur ab inflammatione et tensione libera prorsus manserit tunica cornea, ut ipse quae ex rupta chorda plagam accepit. Si

O O O 3

vero

*) In dem B. rsuche einer arändlichen Erklärung der merkwürdigsten Begebenheiten in der Natur, im 4ten Stücke.

vero in partibus corneae tensio facta fuerit, lumen, quod nostra oculus laesum complevit, pro electrico potius habendum esse apparet, quam pro lumine debili a rebus externis in oculum reflexo. Certe lumen, quod circa oculum existit, quando palpebrae huc illuc moventur, tantae claritatis est, quantae quidem lumen electricum, quod ex motu frictuque mercurii vivi in tubo vitreo et aeris vacuo gignitur, et quod litteras vicinas visibiles reddit. Quo tensior fuerit tunica cornea oculi laesi, eo validius lumen electricum excitari potuit reciprocis palpebrarum motibus, quibus modo clausae, modo patefactae fuerunt. Impendio tensam fuisse oculi laesi tunicam corneam, ex dolore conicio, quem praevalens visu sensit ex lumine solis et lucernae, utpote quod ne sanus quidem oculus ferre potest sine molestia, si in tenebris aliquamdiu versus subitum luminis ictum accipiat.

Vidimus, in pilis animantium et tunicis corneis oculorum inesse electricam vim, quae frictione excitari possit. Quaeramus de animantium fluidis, quae eandem vim complectantur. In his electricitate insignis est materia oleosa, ex qua bombyces fila ducunt, quorum vim electricam demonstrant tentamina, quibus potissimum in Anglia perissimus SYMER inclaruit, quorumve summam ex eius libro anglico mihi tradidit excellentissimus in Academia nostra Graecae Latinaeque Linguae Professor, CAROL. CHRISTIAN. WOOGIUS, Collega carissimus. Electricitatem vero filorum sericorum SYMER exploravit ope tibialium ex iis contextorum, quibus calore bene siccatis, modo pedes et erura, modo manus vestivit, atque huc et illuc trahendo fricuit. Qua frictione ipsa tibialia fricta prodiderunt phaenomena lucis et attractionis atque repulsionis. Iam nigra iam alba tibialia induit, manumque modo uno tibiali, modo duobus vestivit. Maior electricitas existit frictione pedum, quam manuum. Manu aut pede frictum tibiale, quando Electro CANTONI in materia per se electrica, ut in tabula vitrea, posito admovetur, cum filis seu fili brachiis et globulis electricitatem communicat, qua fit, ut globuli a se invicem discedant. Minutiae metallicae tibialia versus ex distantia pedali et bipedali affiliunt. Et cum tibiali fricta,

frictio, quo manus induta est, digitus admovetur, ex digito et tibiali emicantes scintillae in tenebris visum afficiunt. Cum tibiale huc illuc per superficiem manus trahitur, stridor auditur, qualis aures ferit, cum secundum tubi fricti vitrei longitudinem digitus, servata ab eo certa distantia, promovetur. Frictum exuramque tibiale quodammodo inflatur. In albis nigrisque tibialibus magnum electricitatis discrimen deprehenditur. Album, quo manus induta est, huc illuc tractum frictumque, neque stridorem, neque scintillas edit. Idem defectus observatur, cum manus induta est duobus tibialibus albi coloris. Neque quicquam electricitatis prodit, si album, quo manus induta est, nigro circumdatur, quamdiu ambo vel in manu, vel exuta, coniuncta manent. Exuta vero, et a se invicem separata, insignem monstrant electricitatem. In Electrometro enim filii brachiis annexi globuli attrahuntur per totum quatuorve digitorum distantiam a tibiali nigro, si Electrometrum positum sit in tabula quae per se electrica non est. In distantia minori vehementer agitantur. Eundem effectum praestat tibiale album. Si Electrometrum in tabula vitrea locatum sit, in tibialis albi vicinia globuli primo attrahuntur, pauloque post repelluntur, tibialique ab Electrometro prorsus remoto, globuli se invicem repellunt. Si rursus Electrometro tibiale album admovetur, globuli repelluntur ut ante. Si tum albi locum occupet nigrum, illico globuli attrahuntur, brevique post repelluntur. Si ambo tibialia inter vallo certo inter se distent, instari videntur, et formam pedis repraesentare; sique facies admoveantur, auram frigidulam spirant. Si vel duo alba, vel duo nigra, post frictum ita suspensa teneantur, ut extremitas unius extremitatem alterius propemodum tangat, a se invicem repelluntur, angulumque 30 pluriusque graduum sermant. Album et nigrum, si certo intervallo inter se distent, se mutuo attrahunt pro vi excitatae electricitatis; inque distantia unius fere pedis rapido motu versus se invicem feruntur, factoque contactu omnem inflationem amittunt, ardeque sibi mutuo applicantur, atque in Electrometro nihil prorsus electricitatis significant; separata vero rursus a se invicem per distantiam certam instant, et se mutuo iam repellunt, iam attrahunt. Si quis una manu duo nigra tibialia fricta, alteraque duo alba suspensa teneat: tibialia diversorum colorum ad se invicem accedunt, minutoque intervallo quali in unum coeunt; facta se iuncta vero rursus per intervallum certum formam priorem recipiunt. Facta separatione vim electricam brevi perdunt, in coniunctione vero per unam duasque horas conservant. Si extra coniunctionem sint, uniusque latera superficies corporis electricitate vacui admovetur, difficulter demitur electrica vis, quae admota cuspede metallica a momento perit. Coniuncta diversorum colorum tibialia frictu excitatam electricitatem ita pertinaciter teneant, ut cuspidem metallicam ad eam tollendam nihil propemodum valent. Si secundum fricti tibialis longitudinem in distantia duorum pollicum digitus promoveatur, emicantium scintillarum continuatio et series certa exiit. Quod phaenomenon octies et pluries interdum revocari potest. Si pro tibiali nigro album adhibeatur, pro scintillulis quae in vicinia nigri tibialis ex apicibus digitorum emicant, in iis globuli lucidi subaerulei coloris apparent, qui, si electricitas satis valida sit, sibilum edunt.

Frictu

Friſtu excitata in tibialibus electricitas communicari poteſt more Muſſchebroeckiano cum aqua in vaſe vitreo contenta, ſi tibialia filiſ metallicis ex aqua et vaſe prominentibus, admoveantur. Quae vero ex tibiali albo in aquam derivata eſt electricitas extinguitur, admoto friſtu tibiali nigro. Et admotu friſti tibialis albi electricitas perit ex tibiali nigro in aqua procreata. In menſe Decembri aliquando gelida tempeſtate memorabiles effectus obſervavit SYMERUS, cum ex tibialibus friſtu pedum excitatam electricitatem in mercurium vivum in lagenâ vitrea contentum derivaret. Ex uno tibiali friſtu derivata electricitas adnotum digitum concuſit. Vehementior fuit generata ex duobus tibialibus friſtis. Concuſſio ex digito in ambo cubitos penetravit. Ex quatuor tibialibus in mercurio vivo procreata electrica viſ ſpiritum vini inflammavit, et corpus tentantis ita pervaviſit, ut peſtus concuteretur.

Haec de vi electrica florum, quae bombyces ex materia oleoſa ducunt. Quoniam fila erucarum et araneorum eiſdem generis ſunt, periculum faciendum eſt, num in iis etiam friſtu excitari poſſit viſ, quae attractionis et repulſionis atque lucis phaenomena exhibeat. Quae ſi prodierint, argumento erunt, fluidis, ex quibus eruae et araneae fila producant, itidem ineſſe virtutem electricam.

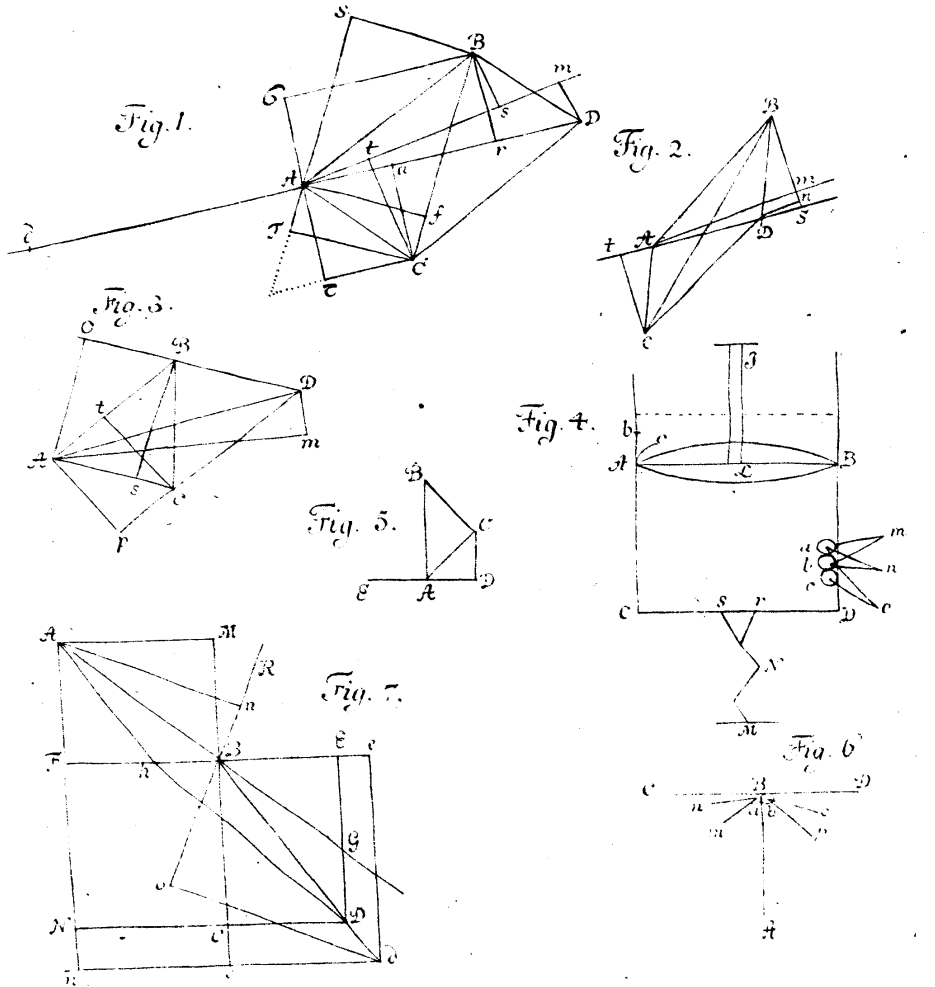
Ex pilis praefertim caſtoſis contexta tibialia, quando induta manu ſicantur, vel rapido motu exuuntur, in tenebris ſublucunt. Idem obſervabile eſt in tibialibus quorum textura filiſ lanæ conſtat. Cuius phaenomeni memorabile exemplum nuper ad me perſcripſit amicus, cui inopinatæ lucis exortus mirationem fecerat. Accidit vero hoc, cum pedes eundo aliquantulum inſalutiſſent. Tibialia induerat veſperis, ut, cum ita polita eſſent ut rigerent, induendo et exuendo molleſcerent. Ita arde complexa erant cruri et pedes, ut, cum de iſis detraherentur, vehementior friſtu fieret. Lucem miratus, tibialia rursus indutus, et, ut certius penſuſque obſervaret, lente detraxit. Sed nihil lucis apparuit. Denique induta detraxit perniciter, rursusque amicis lumen vidit. Reperito aliquoties tentamine, nullum amplius lumen extitit, quod ſilicet elaficitas ob oriundam mollitudinem debilitata eſſet.

Pennae, quando ſicantur, itidem phaenomena attractionis et repulſionis praebent. Quod experimenta teſtantur, quae in pennis corvinis anno ſuperiori cepit electricarum viſium ſagaciffimus indagator HARTMANNUS, qui adminiſtrando ſico noſocomii regii Hannoverae praefiſt.

Pennae, lana, et pili, quia ex materiis in ſanguine latentibus naſcuntur, quicquid electricitatis primitivae habent, hoc ipſum ex ſanguine proficiſſi facile colleſtu eſt. Num vero, quae in ſanguine continentur materia electrica ita tenax ſit, ut ad excitandam eiſ vim aequae ac in pilis, lana, et pennis, friſtu opus ſit, an eo demum tempore, quo lana, pennae, et pili, ex materiis ſanguinis coaleſcunt, illam tenacitatem conſequantur, hoc in difficultate diſceptatione verſatur. Pili, quamdiu firma eſt, ita tenacem compleſtitur materiam electricam, ut, quae in corpore metallico excitata eſt, materiae electricae tactu non ſolvatur. Nam firmæ picis haec natura eſt, ut in ea collocaſtum metallum conſequi poſſit electricitatem derivativam. Si autem ex eadem pendulum corpus metallicum ſuperficiem picis liquetaſſae attingat, parum aut nihil electricitatis communicatae erit.

Similiter ambigua quaefitio eſt, an oleoſae materiae, ex quibus fila bombycum et erucarum atque araneorum concreſcunt, materiam electricam contineant, cuius tenacitas tanta ſit, quanta eſt materiae electricae ſiſ immixtae. Fieri ſolet, ut bombyces interdum abundantis olei quicquam erſtent. Itaque experiri dum eſt, num ſilum metallicum ſilo ſerico annexum, quocum electricitas communicatur, olei huius tactu amiſſurum ſit eam, an ſalvâ conſervaturum.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiae

Calendis Novembris Anno MDCCLXIX.

DE VIA FACILLIMA IN MOTU CORPORUM.

Auctore IOHANNE NICOLAO TETENS, Phys.

Pr. P. O. in Acad. Frid. Büzzoviensf.

I.

Ex quo *Principium Minimi* in Philosophia naturali *Mau-*
pertuisius proposuerat, multa cum de hoc Minimo, tum,
quod a plerisque pro eodem habitum est, de *via brevissima*
et *facillima* in motu corporum, disputata sunt. Pleraque aut
ad casus quosdam speciales tantum restricta, aut vaga, con-
fusis ad unum, quae erant diversa, eoque maiorem et digni-
tatis et foecunditatis speciem habentia: non enim satis exa-
cte definitum erat id, quod in relativis huius *Minimi*, *Brevis-*
simi, et *Facillimi* notionibus, re in universum considerata, su-
mendum erat pro constanti; ad quod tamen, quae sic dicun-
tur, referri oportet, si verus vocabulorum sensus rit; debeat
intelligi. Ad *Minimi Principium* quod attinet, verum eius
sensem ut definirem, demonstraremque, sic definitum esse
generale aliquod Mechanices principium, et in motu et in
actionibus corporum mutuis obtinens, domesticum quoque,
et arte cohaerens cum reliquis principiis, quae ab omnibus
pro axiomatis solent haberi, operam dedi in *Commentatione*
de Minimi Principio, separatim edita. Quod num perfecerim,
sit penes intelligentes iudicium. Interim alia quaedam, quae
de

P p

de facillimo in motu corporum in mentem venerunt, hoc loco proferam.

2.

Tab. IV. Sint (Fig. 1.) AB, AC , duae vires agentes in punctum A , in directionibus AB, AC , sitque positio earum data per angulum BAC , uti et magnitudinis earundem per lineas AB, AC . Est $ABCD$ parallelogrammum virium, AD diagonalis intra angulum virium, et BC diagonalis huic angulo opposita. Fiat quaecunque virium AB et AC resolutio ad lineam aliquam Am in alias perpendiculares ad se invicem, e. g. resolvatur AB in As et Bs ; Ac in At et Ct , sicut At et As sint in eadem directione lineae Am , ideoque reliquae duae Bs et Ct in eadem aut parallela directione. Denique sumantur summae virium in eadem directione ad eandem partem agentium, id est convenientium, e. g. $At + As$; differentiae autem illorum, ubi in contrarias agunt partes, et sibi oppositae sunt. Quibus praemisissis, summa virium convenientium in eadem directione aut differentiae oppositarum, Maxima est in directione diagonalis AD , ex angulo virium ductae, omnium aliarum, quae datis virium magnitudinibus et positione in una eademque directione esse possunt.

Hoc quidem theorema, cum ab aliis, tum a me ipso alibi iam propositum, hoc loco repetere necesse duxi, et non inutile paullo distinctius idem exponere, cum plurima deinceps dicendorum illi imitantur. Veritas autem eius absque ullo calculo sic facillime perspicitur. Suntis, quae posita sunt, datur, quod notissimum est, tertia aliqua vis diagonalis, quae actioni duarum virium lateralium coniunctarum sufficienter sic potest resistere, ut aequilibrium inde oriatur; et hanc quidem vim oportet habere magnitudinem $Ad = AD$, et positionem in eadem linea AD ad partem oppositam. Quodsi itaque sumatur alia quaedam directio, Am ,

et posse fieri, et summa virium lateralium in hac linea Am ad eandem partem convenientium, (aut differentia earundem si sint contrariae,) sit maior illa, qua coniunctim agunt in linea AD , necesse simul foret, ut huic potentiae in Am resisteret aliqua vis ad aequilibrium efficiendum, maior illa Ad . At cum haec Ad sufficit ad aequilibrium in quacunque directione, in qua punctum Aa viribus AB , AC , moveri queat, dari oporteret directionem aliquam Am , in qua vis Ad maiori agat intensitate, maioremque exerceat resistentiam, quam in ipsa directione sua Ad . Id quod nulla ratione fieri potest, cum, quacunque facta resolutione ex vi Ad in duas alias perpendiculares, singulae hae posteriores minores erunt vi in directione Ad , sicut singula latera trianguli rectanguli hypotenusa minores sunt.

Haud tamen inutile est, calculum etiam in subsidium vocare, quo plures casus, qui hic occurrunt, facilius omnes perspiciantur.

Sumatur Am linea, ad quam fiat resolutio virium AB , AC ; illius in perpendiculares As , Bs ; huius in At et Ct . Dicatur angulus Bas , a , et CAc , b ; et quia angulus BAC constans est, erit quoque constans aut summa angulorum, ($a + b$), si nempe linea Am cadit intra angulum virium (Fig. 1.), aut differentia illorum, ($a - b$), ubi linea Am cadat extra angulum virium, (in Fig. 2.).

Cum autem dato angulo BAC , datur simul angulus ABD , complementum illius ad duos rectos; in iis quoque casibus, ubi aut summa, $a + b$, aut differentia, $a - b$, aequalis est angulo ABD , illic summa, hic differentia, erit constans quaedam quantitas.

484 NOVA ACTA ERUDITORUM

Ubi autem summa angulorum, $a + b$, ideoque $\sin. (a + b)$ constans est, habetur

$$\frac{d. \sin. b}{\cos. b} = - \frac{d. \sin. a}{\cos. a}$$

Sumta deinde differentia angulorum $(a - b)$ et $\sin. (a - b)$ pro constans, est

$$\frac{d. \sin. b}{\cos. b} = \frac{d. \sin. a}{\cos. a}$$

Est As (Fig. 1.) $= AB. \cos. a$, et $At = AC. \cos. b$. Hinc summa virium convenientium $As + At = AB. \cos. a + AC. \cos. b$, $BS = AB. \sin. a$, et $Ct = AC. \sin. b$, ideoque summa virium oppositarum $Bs + Ct = AB. \sin. a + AC. \sin. b$.

Si $As + At = \text{Maximo}$, et $R = \text{sinui toto}$, est $AB. \cos. a + AC. \cos. b = AB. \sqrt{R^2 - \sin^2 a} + AC. \sqrt{R^2 - \sin^2 b} = \text{Max.}$

et

$$- \frac{AB. \sin. a. d. \sin. a}{\cos. a} - \frac{AC. \sin. b. d. \sin. b}{\cos. b} = 0$$

Primo sumatur summa $(a + b)$ constans, ideoque

$$\frac{- d. \sin. a}{\cos. a} = \frac{d. \sin. b}{\cos. b}, \text{ et habetur}$$

$$AB \sin a - AC \sin b = 0$$

$$AB \sin. a = AC \sin. b, \text{ sive } Bs = Ct.$$

Ubi autem $Bs = Ct$, oportet Am esse diagonalem AD .

Secundo, si eiusmodi sumatur positus lineae Am , ut summa angulorum $(a + b)$ evadat aequalis angulo ABD , complemen-

plemento anguli virium BAC , id quoque, quod ante fuerat $\text{cof. } a$ fit $\text{fin. } a$, et $\text{cof. } b$, fit $\text{fin. } b$. Et tunc iterum Maximum est

$$AB \cdot \text{cof. } a + AC \cdot \text{cof. } b, \text{ ubi}$$

$AB \sin a = AC \cdot \sin b$, id est, summa $B\sigma + C\tau$ (Fig. 1.) maxima est, ubi $A\sigma = A\tau$, id est in directione parallela cum AD .

Tertius casus est, ubi As et At sint oppositae, et ad diversas partes puncti A cadant extra parallelogrammum, uti in Fig. 2. et angulorum $CA\tau$ et $BA\sigma$ differentia, ABD data est. Hic sumto $As - At = AB \cdot \text{cof. } a - AC \cdot \text{cof. } b = \text{Max.}$

$$\text{erit } \frac{AB \cdot \sin a \cdot d \sin a}{\text{cof. } a} - \frac{AC \cdot \sin b \cdot d \sin b}{\text{cof. } b} = 0$$

$$\text{et ob } \frac{d \sin a}{\text{cof. } a} = \frac{d \sin b}{\text{cof. } b}, \text{ iterum}$$

$AB \sin a = AC \cdot \sin b$, five $C\tau = B\sigma$, ex quo sequitur $As - At$ esse diagonalem parallelogrammi.

Datur quoque Maximum in summa virium si eadem directionis oppositarum, et in differentia earum, si sunt convenientes. Sumatur summa $B\sigma + C\tau = AB \sin a + AC \sin b$ (Fig. 1.) = Max. sumta summa $(a + b)$ constante, et invenitur hanc fore maximam, ubi $AB \cdot \text{cof. } a = AC \cdot \text{cof. } b$, id est, ubi As et At coincidunt, id est, in directione diagonalis BC , angulo virium oppositae.

Et si summa $(a + b)$ aequalis est complemento anguli virium, permutantur vires As , At , cum $B\sigma$, $C\tau$, et iterum summa oppositarum erit maxima in directione TAS , parallela cum BC .

Quodsi angulus virium sumatur ABD (Fig. 2.) et AD diagonalis angulo illi opposita, directio Bm , ad quam Am, Dn , perpendiculares in hoc casu indicant vires convenientes; harum differentia est maxima, ubi $Bm = Bn$, id est in directione diagonalis AD , angulo virium oppositae.

Est enim $Am = BA \sin a$, et $Dn = BD \sin b$, et differentia $Am - Dn = BA \sin a - BD \sin b = \text{Max}$. Quare, quia hic $(a - b)$ est constans, $BA \cos. a = BD \cos. b$, id est $Bm = Bn$.

Datur quoque in summa convenientium $At + As = Am$, Minimum, antequam illae evadant oppositae, et in summa oppositarum, $Bt + Bt$, Minimum, antequam illae evadant convenientes. Et utrumque illud coincidit, et invenitur aut in directione Ap (Fig. 3.) perpendiculari ad directionem AB , aut in Ao perpendicularem ad BD , et ad parallelam huius AC , prouti vel AB maior est AC , vel haec vis maior illa. Quia enim $Am = \text{summae convenientium}$, $AD \sin. ADm$ minima est in situ Ap , antequam At et As evadant oppositae, aut in situ Ao , prouti angulus ADC aut ADB minor est. Quod tamen Minimum, licet alioquin magni momenti, in praesenti mittamus.

9.

In transitu moneo, dari, quod ex dictis perspicuum est, *Maximum quid in quocunque triangulo.* Sumto enim angulo quodam, e. g. BAC (Fig. 4.) constante, et latu oppositum BC Maximum est quantum sic enuntiatum, $AB \sin. a + AC \sin. b$, prouti datus angulus, horum a et b aut summa est, aut differentia.

Et si summa angulorum lateri cuidam trianguli adiacentium, e. g. BAD et BDA , sumitur constans, et vel sum-

summa aliorum a et b , vel differentia; linea adiacens AD est maxima inter AB col. $a + AC$, col. b .

4.

Eodem, aut simili ratiocinio generali, quo in Theoremate praecedenti usus sum, apparet, corpus quodcumque a quibuscumque viribus sollicitatum, eam ulique sequi directionem, si non adest aequilibrium, in qua summa omnium virium convenientium, aut differentia oppositarum est maxima, quae in una eademque directione esse queat, datis nempe virium positionibus et magnitudinibus. Quod si itaque vis insita corporis, qua directionem aliquam persequitur, est V , sollicitaturque idem a viribus aliis R , S , etc. motum eius aut adiuvantibus, aut impedientibus, facta resolutione harum virium ad eandem directionem, $V + R + S$, in ea directione dabunt Maximum, in qua corpus progreditur. Si duae tantum adsint vires, et sibi contrariae, $V - R$, id est, differentia earum in directione motus est Maximum quid.

Id quoque sic potest exprimi: corpus sequitur directionem sibi facillimam, eam nempe, in qua vis, qua progreditur, est maxima. Si R denotat vim contrariam alteri V , illa quidem, in alia directione minor esse potest quam in illa, in qua fit motus; at tunc quoque V multo est minor sic, ut $V - R$ in nulla alia maior sit quam in illa, in qua corpus progreditur. Hoc autem principium, corpus sequi directionem facillimam, tum quoque locum habet, ubi insita vi et celeritate, nulla alia accedente, prodiens in eadem directione et celeritate perseverat. Nam et in hoc casu directione, in qua moveri pergit, est corpori omnium facillima.

Hoc autem principium, generale sine et domesticum in Mechanica, cum peculiarem aliquam usum praestet in solutionibus problematum facilitandis, in praesenti non inquiram;

ram; dubium autem id vix esse ulli potest, qui, quid valeat, non dico novum axioma aliquod universale, sed axiomatis eiusmodi alia novaque conceptio, in perspiciendo veritatum nexu, consideraverit.

5.

Potest autem $V - R$ diversis rationibus esse *Maximum*. *Primo* quidem, ubi neque V , seorsim consideratum, est Maximum, neque R Minimum; *secundo*, ubi tum V Maximum, tum R Minimum est; *deinde*, ubi R in pluribus directionibus est constans et aequale, V autem in illa in qua fit motus, maximum; *et demum*, ubi V , sive vis insita corporis, in quibuscunque directionibus idem et constans est, R autem in directione motus Minimum.

Ultimum horum casuum praecipue consideremus. Est enim hic directio, quam corpus persequitur, non solum *sibi* facillima, quod ubique est, relata nempe ad vim, qua corpus urgetur, sed etiam facillima est *in se* considerata. Atque eiusmodi quidem casus eo discrimine notemus, ut dicatur *motus in directione facillima*, aut *in via facillima*, si hac phrasi uti liceat, ab illa tamen *via facillima*, quam deinceps magis definiam, distinguenda.

6.

Eiusmodi *directionem facillimam* invenimus in motibus fluidorum, quae etsi premunt, et pressionibus suis motum efficere conantur, facillimos quaerere exitus, et si in motu actuali constituta progrediuntur, eo flexi, ubi minima adsint impedimenta, observantur, quousque vehementia progressus eursum eorum liberum quasi esse permittat. Haec distinctius exponam.

Sit a (Fig. 4.) particula fluidi cuiusdam in vase $ACDB$ inclusi, et sollicitati a viribus quibuscunque. Et notissima est

est haec fluidi natura, ut singula puncta premantur aequali vi ad quascunque directiones. Vis igitur insita particulae a , sive V , aequalis est ad diversas directiones am , an , ao . Sumatur, in iisdem directionibus oppositas esse viribus urgentibus resistentias diversarum magnitudinum, singulas autem a vi premente V superabiles; et moveri punctum a , si ponitur esse indivisibile, ad eam oportet directionem, in qua resistentia opposita reliquarum minima est. Si autem plura sumantur puncta a , b , c , aut unum aliquod in plura divisum, quibus singulis una opposita est resistentia superabilis, motus quoque orietur per singulas vias am , bn , co , at maiori celeritate per eam, in qua resistentia est minima. Atqui in hoc quoque posteriori casu singula puncta sequuntur *directionem facillimam*. Exeuntibus enim simul a per am , b per bn , et c per co , et resistentia per am sumta minima, maiori per bn , maxima harum per co , exitus qui datur particulae c per co , quamquam minus facilis illo, qui datur puncto a per am , facillimus tamen est illorum, per quos hoc punctum exire possit. Nam hoc punctum c , si debuisset exire per bn , maiorem habuisset resistentiam a reactione puncti b simul exeuntis, aequalem nempe integrae pressioni V , quam in directione propiori co . Hac igitur ratione singula puncta, quorum pressio ad omnes partes aequalis est, seorsim considerata, eo fluunt, ubi resistentia opposita minima, ideoque $V - R$ Maximum quid est.

7.
Haec quoque directionis facillimae persecutio maxime perspicua fuit in phaenomeno, quod se obtulit col. Dno. Silber Schlag, et in *Experimento secundo* collectionis suae editae sub titulo: *Closter-Bergische Versuche*, descriptum est. In cylindrum aeneum $ACDB$ (Fig. 4.), in quo aer rarefactus fuerat, intrudi debuit embolus IL , sic firmatus, ut minori vi cylindrus attolli, quam embolus ad cylindrum deorsum premi potuerit. Elevatus igitur fuit cylindrus ab elastici-

Q 1 q

tate,

rate aeris externi et ad embolum pressus, at singulari hac ratione, ut ascendens simul in gyros rotaretur, et circa embolum, qui ipse in rotundum agi non poterat, cochleae maris instar, in linea spirali converteretur.

Huius phaenomeni ratio sic mihi concipi posse videtur. Quae apprimendo cylindro ad embolum obstabant resistentiae, oriebantur ex frictione, et quidem cum ex adhaesione orbis emboli *AB* ad internam cylindri superficiem, tum ex frictione et novo attritu, ad partes exstantiores in superficie cylindri infra orbem *AB* deprimentas, si cylindrus sursum ad embolum adprimeretur. Erat igitur vis resistentiae maxima in directione verticali, (sic *AB* Fig. 3.) in horizontali contra *AD* aut *AE*, illa tantum superanda erat pars, quae ex adhaesione oritur, quaeque illa priori ex nova frictione generanda multo minor est, cum particulae prominentes inter utramque superficiem iamiam depressae, et ipsae superficies coniunctae aliquo modo laevigatae erant. Id quod in aliis quoque frictionibus locum habet, quae facilius superantur motu spirali, coniuncto motu parallelo cum perpendiculari. Quare in hoc casu vis resistentiae in directione aliqua obliqua (*AC* Fig. 3.), aut *Ae* Fig. 4. multo minor erat quam in directione verticali *AB*.

At ne sic quidem ratio iam aderat motus spiralis, multo minus cur ad unam potius partem rotaretur cylindrus quam ad oppositam. Aer enim, cylindrum undique circumfluens, in singulis punctis cuiusvis plani horizontalis aequaliter ad contrarias partes illum convertere conatur; ex qua actione aequilibrium in eiusmodi plano servari oportuisset, nisi cohaesio emboli cum cylindro, conversioni huius obstans, ab una parte minus impedimentum effecisset quam ab alia. Si enim aequalis et eadem fuisset haec adhaesio, motus horizontalis ubique ad contrarias partes aequaliter generandus nullus omnino oriri posuisset. Sic autem, uti dictum est,

est, rem sese habuisse exinde constare videtur, quod referente Dno. *Silberfchlag*, embolus quandoque ob maiorem glabritatem, minoremque adhaesionem, in una semiperipheria magis elevatus fuerit quam in altera. Qua ex causa vis aeris, cylindrum ab utraque parte opposita in horizontali directione aequaliter convertere conans, minorem experta est resistantiam ab una parte quam ab altera; indeque orta est potentia aliqua ad motum horizontalem efficiendum. Quae quidem accedente, resistantia *AB*, Fig. 3. quae in directione obliqua *AC* reducta est ad minorem *DC*, superari potuit facilius. Hac enim ratione, motu horizontali nempe *AD* succurrente, ad motum spiralem sufficisset vis sursum directa paullo maior quam *CD*, licet minor sit quam resistantia in verticali *AB*,

8.

Substituta, in locum elastici aeris aut fluidi prementis, alia quadam pressione corporis rigidi, qualis foret elasticii *MNsr*, sic in solo in *M* firmati, ut revolui non posset, videmus motum horizontalem, ob frictionem partium *rs*, ad superficiem inferiorem cylindri impeditum fuisse, nec in hoc casu aliter motum potuisse oriri, nisi in directione verticali, ad quem opus fuisset pressione in hac linea maiori, vi resistente *AB*. Dico ob frictionem partium rigidi corporis, motum spiralem impediendum id necesse fuisse; non per naturam pressionis, quae in rigido corpore eiusdem est naturae ac in fluido, quantum cohaesio partium esse permittit. Premente fluido, pressionem in latera cylindri *AC*, *BD*, mente possumus separare, et sufficit, ut directio pressionis sit verticalis *NL*. Ita enim illa agente in punctum *A* in directione *Ab*, haec particula, licet rigidi corporis, aeque ac in fluido, conatum concipit ad omnes directiones aequalem; quamquam moveri sicut in fluidis, ob cohaesionem partium, nequeat. Quare caeteris nempe resistentiis manentibus, punctum *A* in hoc quoque casu cedere oportet in obliquum

Qq 2

A6

At, nisi haec via impedimento aliquo interclusa fuerit. Atque id quidem posterius factum fuisset, partibus rigidi corporis sr fortiter appressis ad CD , et horizontalem conversionem retinentibus.

Dantur itaque casus, in quibus motus, qui a pressione fluidi alicuius efficitur, ab aequali vi corporis generari non potuisset. Et sic habemus in actionibus fluidorum Minimum aliquod virium, quod in rigidorum actionibus non invenitur: si enim vis infusa V , in utroque corpore, fluido et rigido, eadem est, $V - R$ tamen minor erit in illo, ob directionem minimae resistentiae, ad quam vis fluidi, non itidem rigidi, deflecti et accomodari potest.

9.

Corpus in motu constitutum progrediatur celeritate AB , (Fig. 6.) in directione AB , et in puncto B incurrat in obstaculum CD , immobile et perpendiculare ad AB : si rigidum est corpus incurrens, aut omnem vim et motum amittet, aut resiliet in eadem directione AB . Quare, si impedimentum in B maius est, quam ut superari queat a vi corporis impingentis, hoc quoque in via sua AB ultra B progredi non potest. In fluido contra, statim cum hoc in obstaculum B impegerit, celeritas et vis, quae singulis particulis inest, ad eum redit statim, in quo est pressio in casu ante n. 6. considerato, sic ut ad singulas quaque versus tendat directiones bo , bp , an , am , etc. aequaliter, et eam vere sequatur, in qua resistentia est minima. Idem locum habet, ubi fluidum in cursu suo offendit aliud corpus, cedens quidem, at quod aequali celeritate, aut omnino non, ob continuam resistentiam, aut non statim impraegnari potest: hoc enim corpus, quatenus aequè velociter cum fluido moveri nequit, idem praestat ex parte, quod obstaculum immobile, cui simile est quatenus tardius progreditur. Hinc etiam in motu fluidorum habemus casus, ubi $V - R$ non solum maximum

num in genere est, sed ob eam rationem, quia R minimum, id est, in quibus via corporis non solum sibi, considerata directione celeritatis et potentiae, est facillima, sed facillima in se puncto illo, a quo corpus ultra progreditur.

Atque hoc facillimum in motu et actionibus fluidorum eo notatu dignius mihi visum est, quo magis plurimae et maximae in mundo corporeo, mutationes a fluidorum actionibus efficiuntur. Quarum vires si non intensitate maiores aliorum, maxime tamen flexibiles sunt, et ad impedimenta sese quasi accommodantes vias facillimas sequuntur, ideoque ad datum aliquem scopum continuo sollicitatae, minime illum sui dispendio attingunt. Datur itaque in natura facillimum aliquod, *Minimi species*, ab eo, quod in motu univ-
ersum obtinet sic diversum, uti differunt $V—R$ in genere maximum, ab illo, in quo eiusmodi est ob R minimum. Atque hoc facillimum quamquam fluidorum naturam mechanica necessitate sequatur, in mundo tamen quod occurrat in causa est illa rerum constitutio, in qua fluidorum opera ad plurimos et maximos eventus efficiendos adhibetur.

10.

Facillima autem via, alio in sensu sumta, a directione facillima potest discerni, illaque aliter et diversimode quidem definiri. Dicatur spatium, per quod corpus progreditur a puncto A ad punctum B , via ipsius. Et cum in motu uniformi et libero, praeter celeritatem, tempus, et spatii longitudinem, massa seposita, nihil adest quod diversis sumtis viis a puncto dato ad punctum datum maius vel minus esse queat; dici posset, brevissimam esse viam, in qua $S = \frac{c}{T}$ est Minimum, ubi S spatium; C celeritatem, T tempus indicant; celerissimam, in qua $T = \frac{S}{c}$ est Minimum; et facillimam,

Qq 9 3

mam,

nam, aut eandem cum *celerrimo*, uti plerumque fieri solent, aut illam, in qua $C = \frac{S}{T}$ est *Maxima*, id est, in qua *celeritas corporis progredientis est maxima*. In motu autem non uniformi, in quo velocitas continuo mutatur, *facillimus motus* pro eodem fumitur cum *celerrimo*, in quo $T = \frac{S}{C}$, sive potius *s. d.* $T = \frac{sdS}{C}$ est *Minimum*, qualis est descensus et quandoque motus horizontalis in cycloide.

In motu per *media resistencia*, vires corporis progressu eius diminuuntur. Et haec *facillimum* definiri potest per quantitatem minimam virium, superandis resistentiis impendendum, sive per quantitatem minimam actionum, quas resistenciae exerunt ad motum in corpore destruendum. Si resistenciae, R , in singulis viae punctis sumuntur aequales, summa resistenciarum foret $R \cdot S$, et *facillima via* dici posset ea, in qua $R \cdot S$ est *Minimum*, uti *Leibnitius* (*Act. Erud.* 1682. p. 185.) *Io. Bernouillius*; et alii eam definiverunt, eum lumen in transitu ex uno medio diaphano in aliud *facillimam* viam sequi demonstrare conati sunt.

II.

Non datur ullus casus, de quo maiori consensu affirmarunt Mathematici, inveniri in illo *Minimum quid*, et *viam facillimam*, quam de transitu radiorum luminis ex uno medio in aliud, ut et de reflexione illorum factum est. *Facillimam* viam lumen sequi, sive minimam resistenciam, *Leibnitius* existimavit, et eidem fere sententiae calculum adiecit *Io. Bernouillius* (*Act. Erud.* 1701. pag. 19.) Alii, *Fermatius*, *Hospitalius*, *Wolffius*, *tempus* hic *minimum*, et viam hanc radiorum, *celerrimam* esse existimavere; aliis deinde, cum *Mauvortius*, summam productorum ex spatiis in celeritates ductis,
Mini-

Minimam posuere. Omnes igitur *Minimum* quid, aut *facillimum* hicprehenderunt; at in quo illud consistat, tamquam hypothesein magis sumferunt, quam ut demonstrarint. Quare hanc rem, e consuetariis suis longe fecundam principis suis mechanicis, omnibus hypotheseibus sepositis, repetitam, hic proposuisse, haud ingratum fore lectoribus spero.

Corpus aliquod motu uniformi progressum a puncto *A* Fig. 6. ad punctum *B*, deflectatur in *B* a via sua priori *ABG*, ad *BD*, et iterum uniformiter a *B* ad *D* perveniat. Habemus itaque duos motus, nempe ab *A* ad *B*, et deinde a *B* ad *D*, quorum autem neque celeritas, neque tempus datur. Definiatur autem situs puncti *D* ad *A* in eadem superficie cum *B*, per duas lineas *AN*, *DN* quascunque perpendiculares ad se invicem: ductisque per punctum *B* lineis *FBE*, *AM* parallelis cum *ND*, nec non *MC*, et *ED* parallelis cum *AN*, resolvatur motus *AB* in *AF* et *FB*, et motus *BD* in *DE* et *BE*.

Hicce positis rem ita consideremus, corpus pervenisse a puncto *A* per *B* ad *D*, cuius situs datur per definitas lineas *AN*, et $ND = FE$; et sumtis duabus quantitatibus constantibus *R* et *S*, collectaque summa productorum $R \cdot AB + S \cdot BD$, inveniendam iam esse rationem quantitatum *R* et *S*, quo haec summa $R \cdot AB + S \cdot BD$ evadat *Minimum*.

Deinde 1) aut situs puncti *B* definitur in linea *AN*, ut scilicet datae quoque sint distantiae *AF*, et *FN*, et *B* ponatur inveniri in linea sic definita *FBE*. aut 2) datur situs puncti *B* in linea *NCD*, et datae sunt *NC*, *CD*, sive *FB*, *BE*, ut inveniri illud oporteat in linea *MBE*. 3) Tertius deinde casus, in quo situs *B* neque in *AN*, neque in *ND* definitus est.

Pro casu primo habemus $R. AB + S. BD = R$
 $\sqrt{(AF^2 + FB^2)} S. \sqrt{ED^2 + BE^2} = \text{Min.}$ et quia hic
 AF et FN constantes sunt, est

$$\frac{R. FB. dFB}{AB} + \frac{S. BE. dBE}{BD} = 0,$$

et ob $FB + BE = \text{Const.}$ et $dFB = -dBE$,

$$\frac{R. FB}{AB} = \frac{S. BE}{BD}, \text{ ideoque}$$

$$R : S = \frac{BE}{BD} : \frac{FB}{AB}, \text{ id est, quantitates } R \text{ et } S \text{ oportet}$$

esse in ratione sinuum angulorum DBC , et ABM , sive in ratione sinuum angulorum quos BD et AB includunt cum linea perpendiculari MBC , aut cum AFN ; et quia AB ducendum in R , BD in S , quorum productorum summa Minimum quid est, dici potest, illas quantitates oportere esse in ratione inversa sinuum angulorum, quos AB et BD cum perpendicularo MBC includunt.

In casu secundo erunt FB et BE constantes: hinc

$$\frac{R. AF. dAF}{AB} + \frac{S. FN. dFN}{BD} = 0$$

et ob $AF + FN = \text{constanti}$,

$$R. \frac{AF}{AB} = \frac{S. FN}{BD}, \text{ et } R : S = \frac{FN}{BD} : \frac{AF}{AB}$$

id est, R et S sunt in ratione inversa sinuum angulorum, quos AB et BD faciunt cum linea FBE .

In casu tertio, utraque ratio simul locum habere debet, ideoque sinus angulorum cum linea MBC , et illorum cum linea FBE in eadem ratione; ex quo sequitur $R = S$, et
 puncta

puncta A, B, D , oportere esse in eadem recta AD per B transeunte, id est, deflexionem a priori via in hoc casu fieri non posse. Effet enim $R : S = \frac{BE}{BD} : \frac{FB}{AB}$, et $R :$

$$S = \frac{ED}{BD} : \frac{AF}{AB}, \text{ ideoque } BE : ED = FB : AF.$$

quae aequalitas rationis laterum in triangulis BED et AFB , angulum rectum includentium, indicat similitudinem triangulorum BED et BAF , et aequalitatem angulorum ad B , $EBD = FBA$.

12.

Quaeritur, quanam quantitates ex illis, quae in motu insunt, indicari queant per R et S , an tempora, aut celeritates, aut spatia, aliae? Sit tempus motus per AB , T , celeritas in directione AB , sive celeritas absoluta C , celeritas in directione FB , c ; tempus per BD , t ; celeritas absoluta per BD , V , celeritas in directione BE , v , spatia motuum sunt ipsae lineae AB , BD , et tempus per AB cum illo per FB , uti et tempus per BD cum tempore per BE idem est.

$$\text{Erat autem } R : S = \frac{BE}{BD} : \frac{FB}{AB} = \frac{AB}{FB} :$$

$$\frac{BD}{BE} = \frac{CT}{cT} : \frac{Vt}{vt} = \frac{C}{c} : \frac{V}{v}.$$

Quare 1) si *celeritates horizontales* per FBE eadem sunt, id est, si celeritas in hac directione remanet immutata, $R : S$ erit *ratio celeritatum absolutarum*. Hoc autem obtinet ubicunque corpus in directione AB progrediens a vi aliqua data agente in directione MBC a via sua defleclitur, celeritate

tate FB manente eadem. Atque hic summa productorum ex celeritatibus ductis in spatia, $C. AB + V. BD$ est *Minimum*, inter omnes reliquas nempe quantitates similes, e. g. $C. Ah + V. hD$, positione lineae FBE , sive AF , et FN , sumta pro definita.

2) Si celeritates absolutae sumuntur nequales, ratio $R : S$ erit ratio celeritatum per FB , et BE inversa.

3) Quodsi $R. AB + S. BD$ debeat esse summa temporum, $T + t$, necesse quoque est, $R : S$ sit ratio inversa celeritatum absolutarum, $= \frac{1}{c} : \frac{1}{v}$. Hoc autem fieri nequit, nisi in eiusmodi casu, in quo $c : v = C : V$.⁸ sic enim $R : S = \frac{C}{c} : \frac{V}{v} = \frac{C}{c^2} : \frac{V}{v^2} = \frac{1}{c} : \frac{1}{v}$, id est, celeritates per FB , et BE , oportet esse in ratione duplicata celeritatum absolutarum.

Possunt quidem motus, si sumuntur infinitesimi, per AB et per BD alia ratione sic exponi, ut temporum summa evadat aut *Minimum* quid, aut constans. In curvis enim, quarum curvatura finita est, subtensae evanescentes angulorum contactus sunt in ratione duplicata chordarum arcuum et ipsorum arcuum conterminorum. Hinc motibus convenienti ratione resolutis sic res potest institui, ut celeritates respectivae sint in ratione duplicata celeritatum absolutarum. Hic autem id locum habere nequit. *Volens* quidem, in transitu luminis ex uno medio in aliud, rationem $R : S$, eandem esse posuisse ratione inversa celeritatum; nam ponendo $AB = BD$, est $R : S = BE : BF$, et hanc rationem habuit pro ratione celeritatum in BE et BF , qualis tamen non est, nisi simul tempora in utroque motu, T et t sumantur aequalia. Quod posterius autem
ubi

ubi ponitur, et simul $AB = BD$, celeritates absolutae sane aequales sunt, ideoque nequeunt esse in ratione $BE:BF$. Nec igitur $R:AB+S:BD$ potest esse summa temporum, nisi sub iis quas dixi conditionibus.

13.

In luminis transitu ex uno medio in aliud refringens, habemus tum lineam FBE definitam, est enim in superficie terminativa mediorum, tum rationem sinuum angulorum cum perpendicularo MBC , id est rationem $R:S$ constantem, quicumque demum sumatur angulus ABM . Puncta A et D cum poni queant ubicunque, sic illa sumamus, ut tempora per AB et per BD sint eadem: sive enim BA et BD sumantur spatia maiora, sive minora, situs linearum inde non variatur. Sint igitur sic posita, ut motus AB et Bd eodem tempore conficiantur. Quibus tandem et illud addere liceat, celeritatem absolutam per AB , antequam haec mutationem in puncto B , aut vicinia eius, subeat, non pendere ab angulo incidentiae, sed eandem esse, quantumcunque sit ABM aut ABF ; idemque obtinere in radio refracto BD , cuius eadem sit in eodem medio celeritas, sic ut ratio celeritatum $C:V$ sit constans. Id quod omnes, de caeteris dubii, solent concedere.

Hisce autem positis, *religiosa simul esse definita, et rationem $R:S$ esse eandem cum ratione celeritatum absolutarum, lumenque progredi maiori celeritate per media magis densa, in quibus sinus angulorum in radiis refractis minores sunt illis, qui ad angulos incidentium cum perpendicularo pertinent, sequenti ratiocinio apparet.*

Dicatur angulus ABM, I , cuius complementum est ABF , et angulus $BDE = DBC, R$, cuius complementum ad rectum est EBD , et sumatur punctum d eiusmodi, ut tempus per Bd aequale sit cum tempore per AB .

R r r 2

Vis

Vis illa, qua celeritas radii AB aut augetur, aut diminuitur, agat: 1) in sola directione perpendiculari MB , sic ut motus per FB maneat invariatus. Et quia $R : S = \frac{Be}{Bd} : \frac{FB}{AB} = \frac{AB}{FB} : \frac{Bd}{Be}$, et $FB = Be$, eodem tempore, $R : S = AB : Bd$, id est uti celeritates absolutae, quae eodem tempore sunt uti spatia. $R \cdot AB + S \cdot Bd$, erit summa productorum ex celeritatibus ductis in spatia, et celeritates in ratione in versa sinuum I et R , ideoque maiores in iis mediis, in quibus R minores sunt, sive radii magis ad perpendicularium appropinquant, quod in magis densis locum habere experimenta docent.

2) Agat vis mutans in sola directione horizontali FBE , sic ut motus verticalis per MB maneat idem, et $MB = Be$ iisdem temporibus. Est autem $R : S = \sin. R : \sin. I$, et

$$\sin R : \text{cof. } R = Be : Bc,$$

$$\sin I : \text{cof. } I = FB : AF, \text{ hinc}$$

$$\sin. R : \sin. I = \frac{Be}{Bc} \cdot \text{cof. } R : \frac{FB}{AF} \cdot \text{cof. } I = \text{ratio-}$$

ni constanti. Et cum $Bc = MB = AF$, oportet quoque $Be \cdot \text{cof. } R : FB \cdot \text{cof. } I = \sin. R \cdot Bd \cdot \text{cof. } R :$

$$\sin. I \cdot AB \cdot \text{cof. } I, \left(\text{ob } \frac{Be}{Bd} = \sin. R, \text{ et } \frac{FB}{AB} = \sin. I \right)$$

$=$ rationi constanti. Hinc porro, cum $\sin. R : \sin. I$, et $Bd : AB$ sunt in ratione constante, constans simul ut sit ratio $\text{cof. } R : \text{cof. } I$ necesse est, id quod experimentis contrarium est. Nequit igitur mutatio celeritatis sola contingere in linea FBE .

3) Videamus de alia quadam directione potentiae celeritatem mutantis. Ad hos enim casus enumeratos reliqui quo-

quoque reduci possunt, ubi celeritas in pluribus simul directionibus, cum in aliis, tum in utraque hac, FB et MBc , mutari ponitur. Mutationes enim illae in pluribus directionibus ad unam aliquam diagonalem et mediam possunt coniungi, haecque in locum illarum plurium substituta, positiones linearum inde non mutantur.

Sit itaque directio potentiae RBo , et dicatur angulus ABR , i ; angulus dBc , r , et est

$$\frac{An}{AB} : \frac{Am}{AE} = \sin. i : \sin. I,$$

$$\frac{do}{Bd} : \frac{dc}{Ed} = \sin. r : \sin. R.$$

$$\text{Hinc } \sin. I : \sin. R = \frac{AM. \sin. i}{An} : \frac{dc. \sin. r}{do} = \frac{AM}{do}.$$

$\sin. i : dc. \sin. r$, cum $An = do$, sive, celeritas in hac directione perpendiculari ad directionem potentiae mutata non est.

Est autem porro

$AM. \sin. i : dc. \sin. r = AB. \sin. I. \sin. i : Bd. \sin. R. \sin. r$
 $=$ rationi constanti. Quare, cum quoque $AB : Bd$, et $\sin. I : \sin. R$ constantes rationes sunt, illa, ob celeritatum abolutarum rationem constantem sumtam, quicumque sit incidentiae angulus; haec per experientiam; oportet rationem $\sin. i : \sin. r$ itidem esse constantem.

$$\text{Est } i = ABR = ABM + MBR, \text{ et}$$

$$r = dBc = dBc + cBo = dBc + MBR.$$

Dicatur MBR , sive angulus potentiae, cum linea perpendiculari MBc , n , et erit $\sin. i = \sin. (I + n)$, et $\sin. r = \sin. (R + n)$, et quia $\sin. (I + n) = \sin. I. \cos. n + \sin. n. \cos. I$, $\sin. (R + n) = \sin. R. \cos. n + \sin. n. \cos. R$, ratio haec $\sin. (I + n) : \sin. (R + n)$ debet esse constans, si adsumta hypothesis

thesis locum habeat. Quia autem $\sin. I : \sin. R = \text{constanti}$, et ob constantem angulum n , tum $\sin. n$, tum $\text{cof. } n$ quantitas aliqua constans est, ratio superior, $\sin. (I+n) : \sin. (B+n)$ constans esse nequit, nisi simul eiusmodi sit ratio $\text{cof. } I : \text{cof. } R$. Id quod aliter sese habere, experientia docet.

Perpicuum igitur est, directionem potentiae, qua celeritas inmutatur, (aut si plures adsint directiones, in quibus mutatio simul contingat, potentiae mediae,) non posse esse aliam, quam perpendicularem ad superficiem terminantem mediorum, quia ratio sinuum angulorum cum hoc perpendiculo constans est, et celeritates absolutae radiorum ante et post mutationem, quacunque demum ratione haec fiat, a magnitudine anguli incidentiae aut refractionis non pendet, et in datis mediis in data ratione sunt.

Ex hisce immediate colligitur, *rationem $R : S$ esse ipsam rationem celeritatum absolutarum, quibus radii in singulis mediis ante et post transitum progrediuntur.* Nam $R : S = \frac{BF}{Bd} : \frac{FB}{AB}$, in ratione inversa sinuum, est uti $AB : Bd$, si $Be = FB$, id est, uti spatia iisdem temporibus, sive uti celeritates.

Quare in mediis densioribus celeritates maiores sunt, minores in rarioribus. Sunt nempe in ratione inversa sinuum radiorum cum perpendiculo ad superficiem medii in quod transeunt.

14.

Attamen ne sic quidem demonstratum iam est *Newtoni* systema, vim attractivam fortio-rem medii magis densi in directione perpendiculari causam esse refractionis ponens. Potest enim velocitatis immutatio in pluribus simul directionibus contingere, e. g. in ipsa directione radiorum AB , et simul

simul in perpendiculari ad hanc, sic tamen, ut media mutatio inde orta ad directionem perpendicularem in superficiem terminantem redeat. Quapropter quoque illa, quae de ratione celeritatum evicta sunt, non obitabunt, quo minus explicatio aliqua refractionis mere mechanica excogitari possit, si cui eiusmodi hypothosibus indulgere placeat.

Quid igitur dicendum de *Leibnitiana* hypothese, rationem constantem quantitatum $B : S$, esse rationem resistentiarum in diversis mediis? aut, uti *Io. Bernouilius* posuit, virium, quibus punctum luminis in B ad oppositas partes Bd et BA sollicitetur, et quae resistentiis mediorum proportionales sint? Cum celeritates per AB et per Bd sunt uti $R : S$, id est, in ratione inversa sinuum, vires, quibus aguntur radii in diversis mediis, in eadem sumi possunt ratione, ideoque etiam reactiones mediorum celeritatibus proportionales. Immo verissimum est, quod in universum et pulcherrime demonstravit *J. Bernouilius* l. c. puncti B agitati a duabus viribus oppositis BA , et BC , ita quidem, ut B actioni cedere nequeat, nisi in superficie FBR , eiusmodi fore situm in FBR , ut vires sint in ratione inversa angulorum cum perpendiculari MBc . Haec autem, cum quam optime cohaerent cum eadem ratione celeritatum in motu, quae sunt in ratione virium, quarum actione celeritates generarentur: num quoque evincunt, resistentias mediorum has ipsas esse vires, aut in eadem cum hisce ratione? Celeritates sunt in ratione constante et inversa sinuum: hoc axiomatis instar nunc sumendum esse puto. Quodsi resistentiae aut impedimenta mediorum in eadem sumuntur ratione, hanc sententiam pro mera tantum habere possum hypothese, et, ex mea saltem opinione, non admodum probabili. Quamquam mechanica alia omnino, uti dixi, restat refractionis explicatio, ex legibus percussiois obliquae corporum elasticorum derivanda, et quae cum celeritate maiore in mediis densioribus facile conciliari possit, modo operae pretium sit illam pluribus persequi.

PHILO.

hoc est:

*TRANSACTIONES PHILOSOPHICAE, QUI-
bus referuntur molimina, Studia, et labores Eruditorum nostri
temporis, in variis orbis partibus. VOL. XLVIII.
PARS II. pro Anno 1754.*

Wittebergae, in officina Dürria, Alph. 1 $\frac{1}{2}$. Tabb. aen. 23.
quaternis, 1769.

Habet, quod optavimus ac speravimus, iterata haec Wittebergae, Transactionum Philosophicarum editio, successus prosperos, aequis caritura numquam, quum, quo coepit tramite, recta ac laeta progreditur. Danorum Regi, summo illi Musagetæ, et regiae Societatis Scientiarum Anglicanae Socio, hoc Volumen dedicatum est, Eiusdemque clementiam ac munificentiam, quam Editoribus gratulamur, expertum. Nos, pro more nostro, observationum præcipua capita, cum Editorum additamentis, breviter enarrare pergitimus.

CLASSIS I. MATHEMATICA.

Art. 74. pag. 551. 10. DOLLOND heliometri *Bougueriani*, ab se emendati, præstantiam exponit, utpote quo rite constructo, diameter cuiuslibet Planetæ, in qualibet directione, aequè ac distantia duorum siderum, capi possit, quocumque demum loco et situ appareant: conf. Tab. XIV. Fig. 4. et 5. Completa huius instrumenti descriptio, ac totius constructionis delineatio, habetur in *LA LANDE Astronom. Tom. II. pag. 907. seqq.*

Art. 70. p. 532. 10. SMEATON machinam, viam navis in mari metiendi, a SAVMARESIO inventam, tam pulchre emendavit, ut nunc vulgarem chordam eidem scopo servientem, multis modis antecellat. Hanc enim et abs se inventam la-
miram

minam, insignem intercedere discrepantiam, lentos ac celeres navigiorum motus inter se comparaturus, expertus est, maius nempe spatium navem semper conficere, quam quod per chordam indicetur.

Art. 76. p. 566. 10. LANDENII investigatio theorematum quorundam ex proprietatibus circuli, insignem utilitatem in doctrina fluxionum, in ipsam quoque physicam redundantem, habitura. conf. Tab. XX. Fig. 1. 2. 3. 4.

Art. 73. p. 548. Observationes Astronomicae Ulyssiponae 1753. ab IO. CHEVALERIO institutae, partem duas satellitum Iovis emersiones, partem obcuracionem solarem, abs se animadversam, concernentes.

Art. 58. p. 385 - 441. IAC. SIVABELLAE Diss. de praecessione aequinoctiorum; generatim de motu nodorum et variatione inclinationis orbitarum planetarum ad eclipticam. Tractatus omnis in quatuor Sectiones divisus est. I. de motu poli aequatoris terrestris, ab Solis actione orto; II. de motu poli aequatoris terrestris per lunae actionem producto; III. de poli orbitae satellitum motu ab solis producto actione; IV. de usu computationis, in antecedentibus inventae et stabilitae, agunt. conf. Tab. XIII Fig. 1. 2. Tab. XIV. Fig. 2. no. 1. 2. Fig. 3. no. 1. 2.

Art. 67. p. 520. Descriptio machinae, ab IAC. FERCVSONO inventae, sed admodum compositae, qua determinari potest tempus, duratio, et magnitudo eclipsos solaris in omni mundi loco; rectius igitur Tab. XIX. oculis lustranda, et cum Auct. textu conferenda, quam in epitomen imperfectam cogenda.

Art. 71. p. 546. Observationes eclipsium satellitum Iovis, habitae Ulyssiponae An. 1753. ab IO. CHEVALERIO; et

Art. 72. p. e. Eiusd. de solis defectu, ibidem eodem anno observato; latina lingua ad Societatem datae, in summam non facile redigendae.

Art. 66. pag. 512. DE L'ISLE de Parallaxi Martis. Auct. observationes Bradleii, Grenovici, et LACAILLII, in

Fromontorio bonae spei, pro stabilienda Lunae, Veneris, ac Martis parallaxi, inlicitas, inter se confert, et de Martis parallaxi sententiam exprimit. Sub finem tempus, quo Mercurius a. 1753. d. 6. Maii per Solem transit, verum definit. Ex Gallica in Anglicam linguam haec epistola conversa est.

Art. 92. pag. 776. CLAIRAUTI Epistola sententias Courtivroni et Melvili, de diversitate refrangibilitatis radiorum lucis, diligenter inter se comparat, et illius computum, utpote solidiori principio nixum, reliquis praefert.

CLASSIS II. PHYSICA.

Art. 79. pag. 598. 10. SMEATONVS Pyrometrum novum, eleganti artificio ab se constructum, describit, seriemque experimentorum, diversam metallorum sub dato caloris gradu dilatationem sistentium, subiungit. Sicuti hoc inventum cum Pyrometris Martini, Musschenbroekii, Nolleti, imo cum Thermometris Mortimeri, ill. Loeferi nostri, commune, et idem propemodum constructionis fundamentum habet: sic Grahamum doctis his viris faciem praetulisse, Auct. candide profitetur.

Art. 65. et 68. p. 507. et 525. WILH. ARDERONI et HENR. MILESII, Observationes de perfrigida aeris temperate an. 1753-1754. Thermometrum Fahrenheit. d. 30. Dec. 1753. paulo ante Solis ortum 14. gradus frigoris infra 0, et d. 7. Febr. 1754. hor. 7. matut. 18. gradus, antea ab auctoribus his non observatos, ostendisse commemorant; quod sane tanto magis mirandum Editores iudicant, quod in Germania d. 22. Dec. 1753. novem tantum gradus infra 0 reperti fuerint, summumque eius anni frigus uno adhuc gradu minus illo an. 1740. observatum sit. Mense autem Februario intensum quidem, sed multo lenius, extitit.

Art. 81. p. 617. TH. HERBERDENVS de tempestatibus Madeirae observatis iterum agit, mediamque Barometri altitudinem per quatuor annos totidemque menses, 29, 915. poll.

poll. Angl. Thermometri autem stationem mediam fere 69. grad. Fahrenh. pluviaeque, quotannis delabentis, mediam quantitatem 30 $\frac{1}{2}$ poll. notavit.

Art. 91. pag. 773. WILH. HIRST de Meteoro, globi igniti formam referente, et Horfegi d. 26. Febr. 1754. disci Lunaris magnitudine, caudaque brevi, viso, admodum vulgaris refert, eaque Tab. XXXI. Fig. 1. 2. 3. pingit et illustrat.

Art. 75. pag. 564. DAV. ERSKINE BAKER de Terrae motu, Eboraci d. 19. Apr. 1754. observato, ad Societatem refert, similem fuisse illi, qui an. 1750. Londini ex SW. ad NO. directus brevissimusque, observatus sit.

Art. 101. p. 819. MVRDOCK MACKENZIE Terrae motum, d. 16. Sept. 1754. Constantinopoli observatum, cum effectibus eius prorsus terribilibus, describit.

Art. 60. p. 484. TH. BIRCHII Animadversio in relationem WATSONII de epistola NOLLETI, electricitatis phaenomena recensente. Attractionis electricae iam Theophrastum, luminis autem electrici, Plutarchum, Senecam, Caesarem, Plinium, mentionem facere, Watsonus commemorat; quibus Livium, Virgilium, Horatium, imo ipsum Aristotelem et Homerum, adiiiciendos, Editores monent, pluribus a Bosio quondam, et nuper a Bergmanno, in Promptuario Stralfundico excitatis. Novum exemplum a MORYSONE quodam, erudito, et itineribus suis praeterito seculo clarissimo homine, observatum subicitur, qui durante Kingfaliensi obsidione, d. 23. Dec. 1601. noctu, quum insolito more tempestas fulguribus horrida oriretur, hastarum cuspides quasi lampade stipatas arduentesque se vidisse memorat. Eiusmodi phaenomena antiquitus in praesagiis atque portentis fuisse habita.

Art. 88. p. 757. IO. LINNINGIUS, Pinckneyo, ad propositas de dracone electrico quaestiones responderet, illumque e serico panno confici, et filo cannabino alligari refert, nonnullaque de nube fulminante, sua electricitate vel omnino

vel ex parte liberanda refert, suamque sententiam, Franklino adversantem, experimento confirmare studet, et Tab. XX. Fig. 7. illustrat. Draconis huius Germanica descriptio legitur in Promtuar. Bremens. T. II.

Art. 90. p. 772. IO. HENR. WINCKLERI epistolae, duo experimenta electrica, cum semine Lycopodii et Auro fulminante instituta, exponentis epitome; quorum tentaminum, ut successerint, Germanica etiam descriptio prostat.

Art. 93. pag. 780. IO. CANTONVS in epistola, nova quaedam experimenta electrica, positivae nimirum et negativae electricitatis, plurimasque variationes, commemorat, et Tab. XXXII. et XXXIII. delineat; similes vero, imo plures, WILKIVS, de electricitate contraria differens, proponit.

Art. 94. p. 786. CHEN. HARTIVS in epistola ad WATSONVM effectus electricitatis in nosocomio Shrewsburiensi, adversus Paralyfin brachiorum in duabus feminis, successu plane contrario notabiles, describit: siquidem altera morbi levamentum inde percipit, altera paralyfin totum fere corpus invadere doluit, aliis dein remediis difficulter sanata.

Art. 89. p. 765. WILH. WATSONVS Liningio ad quaestionem, de morte RICHMANNI motam, respondet, eiusque historiam ex Oratione LOMONOSOVII, de meteoris vi electrica ortis, variis auctam et confirmatam circumstantiis, enarrat, et in Tab. XXXI. Fig. 1. 2. 3. Electrometrum Richmanni, et conclavis, in quo fatali ictu percussus est, ichnographiam exhibet. Addunt, novitatis gratia, Editores, nuperrime accidisse, ut Halefii ventilator, a suis civibus frequenter usitatus, fenestras, renovandi aeris causa, applicatus, materia nubis electrica aliquando gravidus factus, statim ac hominis manu ad occludendum contactatus fuisset, scintillam admodum insignem eiecerit, hominisque corpus vehementissima succussione affecerit; quod plenius exponitur in diario, Wittenberg. wochenblat, P. 36. An. 1769.

Art.

Art. 107. pag. 875. WILH. MOUNTAINE et IAC. DODSONVS commoda, a repetita subinde ubique terrarum examinatione variationis acus magneticae, expectanda, enarrant, atque sic tandem novam declinationum mappam constitui posse ostendunt, tanto magis necessariam, quam Halleiana suo fere usu destituatur. Qua occasione EVLERI, patris, MVSSCHENBROECKII, et HANOVII, insignia hac de re merita Editores laudant.

Art. 82. p. 621. IAC. PARSONVS Kircheri opinionem, de classe Marcelli ab Archimede combusta, eiusque tentamina, sed ita oscitanter commemorat, ut ista, plus satis cognita, exigui hobenda pretii videri debeant. Doctissimos contra et ingeniosos VEFFONI atque KNUTZENII super hac re commentarios Editores laudant, monentque, non modo WOLFIVM et BILFINGERVM, refutatis Kircheri experimentis, ipsum Archimedis factum dubitanter accepisse, sed ipsum etiam Kircherum omnem hanc inventionem, de speculis planis ad ignem e longinquo excitandum coniungendis, Foresto tribuisse.

Art. 83. p. 626. IACOBVS, Chirurgus Fevershamensis, relationem de variis ossibus elephantinis, prope Leysdownum in insula Sheppey inventis, adeo maneam nudamque argumentis ad Parsonum dedit, ut, quo iure ista petrefacta pro ossibus elephantinis haberi debeant, nullatenus appareat. Quam circumspecte vero in eiusmodi disquisitionibus agendum sit, discere Auctorem potuisse ab HOLLMANNO, V. Cl. Editores monent, cuius Ossium fossilium insolitae magnitudinis descriptio, in Comment. Soc. Goetting. T. II. suo merito laudata, prostat.

Art. 63. p. 499. GEO. EDWARDVS Phassani Pensilvaniae historiam, ex litteris Bartrami ac Broockii, itemque ex itinerrario Lahontani, maximam partem composuit, huiusque, ac Oris minoris, seu Anatis campestris, egregiam delineationem Tab. XV. et XVI. exhibet; quas aves Lahontan, Gallico vocabulo Gelinotes insignitas, ad Fulicarum speciem videtur referre.

Art. 106. p. 870. SAM. WILLII methodus castrandi pisces, cum Societate communicata per WM. WATSONVM; quod experimentum, curiosum magis, quam utile, Germanis nostris iamdudum est cognitum, et legendum extat in Diar. Physicalisch-Oeconomischer Patriot Th. I. pag. 337. Quare idem nobis magno futurum commodo, vanus auguratur Watsonus.

Art. 64. p. 504. IO. ELLISIVS, in recensendis rarioribus Corallinarum speciebus pergens, Corallinam tubulariam Melitensem, cum scolopendris suis descripsit, et pulchris iconibus, Tab. XVII. et XVIII. delineatas dedit. Animal lambrici instar compressum, duobus tentaculis inaequalis magnitudinis, duplicataque plumarum serie, et in corpore pedibus circiter 150, instructum est.

Art. 84. p. 617. Idem Auctor de vita animali Corallinarum, quae arboribus similes, super Ostreis et Fucis crescunt, et ad littora maris Angliae reperiuntur, egit, aliasque species et euratius descripsit, et elegantissimis iconibus Tab. XXII. et XXIII. illustravit.

Art. 69. p. 528. IO. WILMERVS catalogum L. Plantarum horti Chelseani ad An. 1753. more solito exhibuit.

Art. 80. pag. 613. IO. MARTYNI observatio de Sexu Agrifolii, a W. WATSONO confirmata. Plantam hanc uterque loco sue, ex Tetrandris tetragyniis Linn. movendam, atque ille in Dioecias tetrandrias, hic autem in Polygamias trioecias, referendam contendit: sed Editores pristinum locum ipsi servandum censent, quum in aliis permultis plantis eiusmodi variationes, maxime in floribus copiosioribus, ob facci nutritii penuriam, non raro accidant, sexusque in hac arbore diversus, non constans, sed naturae lusus tantum habendus sit.

Art. 78. p. 588. SAM. SHARDII et IOS. WARNERI relationes de usu Agarici querni in haemorrhagiis sistendis. Unicum Sharpius exemplum produxit haemorrhagiae, post femoris amputationem, irrita Agarici applicatione, ligatura
omniū

omnino compressae; in bene multis, Warnero teste, ad votum successit experimentum, ut in casibus eius chirurgicis, singulari libello An. 1754. iam descriptis, videre est. Hanc etenim praerogativam Agarico tribuendam contendit, quod sanguinem sine aucto novoque dolore sistat, febrimque mitiorem reddat; ligatura vero dolores augeat, et secundum le Dran funestas quoque convulsiones producat, quodque in partibus alienatis ac mollibus, ubi ligaturae nullus locus sit, applicari cum fructu possit.

Art. 99. p. 813. 108. WARNERI et B. GOOCHII epistolae, de usu Agarici, tamquam remedio styptico pulcherrimo; quam eius virtutem post Lithotomiam in puero, sanguinis profluvio intra minutum compresso, Goochius depraeclat.

Art. 98. p. 811. WILH. WATSONVS Agarici, post amputationem huc usque adhibiti, speciem curatius determinat, docetque, non communem illum, quercubus accrescentem, sed sanguinem potius coriaceum quercinum haematodem, a Breynio in E. N. C. descriptum, eligendum esse, de quo Raius etiam in Stirp. Brit. videndus sit.

Art. 86. p. 638-689. WILH. LEWISIVS examen substantiae albae metallicae, in mineris auri Indiae occidentalis septem, Platinae, Platinae di Pinto, vel Iuan Blanca nomine notae, exhibuit primusque adeo experimenta physica, chemica, et hydrostatica, cum eadem instituit; etsi post primam de ea relationem, a D' VILLOA in Relacion de Viage a la America meridional, Madriti 1748. datam, Watsonus in priinis et Brownriggs, itemque Schefferus, Marggrafius, et Macquerus, in declaranda eiusdem natura laborarunt, nec per omnia cum Lewisio consentiunt. Nova, ac curiosa Schefferi experimenta inserta Schwed. Acad. Abhandl. 1752. legenda sunt.

Art. 105. p. 832-869. IO. HVRHAM novae medicas et chemicas de Antimonio dedit Observationes, quibus internam partem huius corporis mixtionem curatius evolvere, partium eius et diversorum inde praeparatorum agendi modum

dum et virtutem declarare, partim denique nova quaedam et optima remedia ex eo praeparare studuit. Satis quidem prolixi sunt Editores in recensendis praecipuis harum observationum doctibus; nos autem, quum pro instituti nostri ratione arctiores intra limites nos continere debeamus, qui plura desiderent, cum ipsis ad Opera Huxhamii, nunc nuper a Reichelio nostro, V. Cl. Latine reddita, et ad Germanicam huius tractatus versionem, in dem allgemeinen Magazin, T. IX. remittimus.

Art. 97. pag. 803. GUSTAV. BRANDERI Dissertatio de Belemaitis, testis animalculorum, et speciatim polyporum foliariorum domiciliis; de quorum tamen vera origine nondum inter scrutatores naturae convenit: quare etiam in Gentlemans Magazine, 1757. mens. April. et ex hoc in Promptuar. Hamburg. Vol. XIX. nonnullae, huius rei illustrationi inservientes quaestiones, propositae leguntur. Adiecta est Tab. XXXIV. quae ab Auctore descripta pulchre exprimit.

Art. 104. p. 826. STEPH. HALESIUS varia experimenta, aquam et pisces dulces cum aqua calcis servandi, instituit, et antisepticam huius aquae virtutem accurate disquisivit, quae pro modo calcinationis, maiori ac minori, diversa quoque est.

CLASSIS III. MEDICA.

Art. 77. pag. 579. Relatio de extraordinario cutis morbo, eiusque medela, ex descriptione Italica CAR. CRVSI vel potius CVRTII; accedunt litterae NOLLETI. Puella 17. ann. in nosocomio Incurabilium Neapolitano, ex lignea fere cutis duritie, musculis non affectis, laborabat; reliquis omnibus sat bene se habentibus. Balneis sine successu, ut aliis multis, adhibitis, vaporosum tandem cum variis decoctis et ipso mercurio sudorem viscidum movit, auctaque perspiratione, cutis humida et flexibilis facta est.

Art. 96.

Art. 96. pag. 800. WILH. WATSONVS insignem calculum, sedecim fere libras pondere aequantem, in superficie lamellatum, Bezoar occidentali similem, ex equa, eiusque forte intestinis extractum, describit, et cum aliis, in equis quoque repertis, calculis, singulari in epistola, simul comparat.

Art. 100. p. 818. BONNETI epistola epitomata, Genavae an. 1754. scripta, de successu inoculationis variolarum in hac urbe adeo prospero, ut ex septuaginta inoculatis ne unus quidem in ullum periculum fuerit adductus. Et si vero Condaminii de hoc argumento dissertatio ab regia Scient. Societate Parif. communi omnium plausu excepta fuerit, lentos tamen variolarum infectionem in Gallis progressus facturam, Auct. propter Cleri repugnantiam persuasum sibi habet. Praeter alia igitur Editores EBENEZ. GILCHOISTI responsionem ad obiectiones contra infectionem motos, laudant, eamque tum in Promptuar. Univerf. an. 1756. tum in Promptuar. Brem. Vol. II. Germanice versam, profare notant.

CLASSIS IV. MISCELLANEA.

Art. 62. p. 487. IAC. DODSONVS de valore annuae ex vita pensionis, atque de aliis super vivendi probabilitate epistola, ad definiendam hanc vitae probabilitatem minime calculo differentiali, sed principis tantum pure arithmeticis, opus esse docet, propositaque ab Cl. Moivreo aliquot exempla methodo facillima expedit.

Art. 95. p. 788. WILH. BRAKENRIDGE numerum incolarum Londinentium, ex indice mortuorum definire studet, atque multa in eo corrigenda iudicat. Nempe, mortuorum aequae ac natorum numerum Londini quotannis multo maiorem esse, quam indicibus perhibeatur, addendos igitur, qui deficient, si quid concludendum sit, monet, recteque contendit; tum vero etiam, sec. Pertii computum, tricesimum

T t t quoni-

quemque Londini viventium morti quotannis obnoxium habendum ostendit.

Art. 59. pag. 441 - 484. GEO. COSTARDI Litteras, de aetate Homeri ac Hesiodi, docte eleganterque concriptae. Plerosque, omnes hos Poetarum, fere coaevorum, principes nimis vetustos facere monet, testesque Velleium Paterculum, Herodotum, Gellium, Petavium, etc. appellat. Aliam longe, canque prorsus novam viam Auct. ingreditur, usque argumentis Astronomicis determinare contendit, illos circa Annum demum a. C. N. 580. floruisse. Animum scilicet in primis ad illam, a Thalete praedictam, Solis totius eclipsin, quae anno a. C. N. 603. evenerit, attendit, quemadmodum ipse ac Bayerus evictum dederunt. Quae quidem methodus vulgares illas chronologias accurate magnopere exsuperat.

Art. 61. pag. 486. IOS. SPENCE data ad Meadium d. 7. Dec. 1753. epistola, nova quaedam in Herculaneo detecta recenset; in quibus imaguncula ex orichalco conflata, vultum alicuius Philosophi multa cum arte referens; statua marmorea alicuius Rhetoris; nec non alia quaedam longe pulcherrima, ut imaguncula orichalca, vultum adolescentuli cum capillis delicatissime structis exprimens, eminent.

Art. 81. pag. 634. Epistolae CAMILLO PADERNI, Musei Herculanei Custodis, d. 27. Apr. 1754. Neap. scriptae, epitomae, de nonnullis in Herculaneo repertis. Inter alia integram aliquam Bibliothecam, ex numerosis constantem Papyri Aegyptiacae voluminibus, latinis atque graecis litteris scriptis, sed propter fragilitatem ac corruptionem adeo confusis ac intricatis, ut omnino evolvi ac extricari nequeant, nuntiat. Volumina scere 250. iam protracta esse, in quibus ex duendis, ac in ordinem redigendis, Monachus aliquis, (Antonio dictus), ex Vaticana Bibliotheca, munificentia Re-

gis non satis demiranda, qua bonas artes ac disciplinas provehere tam gloriose contendat, advocatus, et his in rebus pulchre exercitatus, operam impendat; sed plurimum perituro magnopere Auctor metuit, neque integrum aliquod opus unquam extricatum iri, nonnullis tantum aliquot linearum fragmentis huculm evolutis. Addit, tabellas nonnullas simul repertas esse, admodum angustas, cera et palimpsesto obductas, in quibus literae, stylo exaratae, conspiciantur.

Art. 102. et 103. pag. 821. et 825. CAM. PADERNI et IAC. GRAY, in duabus epistolis Neap. d. 8. et 29. Octobr. 1754. scriptis, denuo nova quaedam in Herculaneo reperta recensent. In variis maioribus ac minoribus statuis caput, aeri incisum, Senecam repraesentans moribundum, principatum obtinet. Ex noviter reperta Bibliotheca 337. Codicum, Graecis scriptorum litteris nonnulli evoluti argumenti philosophici, papyraceus musicam ac poesin tractare, alius fragmentum philosophiae Epicureae referre, notantur; quorum argumenta, ut ut satis cognita, apertius indicare nondum concessum sit: fore tamen, sperandum, ut supra laudatus Monachus operam suam adeo ingeniosam, ferreamque patientiam, non omnino perditurus, plurimos paullatim codices feliciter extricet, suo tempore typis exscribendos; sicut in eo iam quoque laboretur, ut numerosas picturas, ac marmoreae aeneaeque statuae, summo depictae artificio, aeri que incisae, singulari comprehensae volumine, foras dentur proxime. Epitomen hanc Germanice versam Promtuar. Brem. Vol. I. p. 148. exhibet.

Art. 87. pag. 690-757. IO. SWINTONVS explicacionem Inscriptionum, Palmyrenorum lingua et characteribus scriptarum, quinque epistolis comprehendit, in quibus Auctor insigni eruditionis apparatu non solum Alphabetum Palmyrenum eruit, sed diversas quoque Inscriptiones Palmyrenas, sanilium ope Inscriptionum, Graeca ac Hebraea lingua

gua scriptarum, felicissimo successu interpretatur. Editores hoc loco tam ipsum Alphabetum, quam signa numerorum, quae Archetypus in textu habet, tabula XXXV. separatim expressa proponunt; septem autem tabulae, Palmyrenas cumprimis et Graecas Inscriptiones exhibentes, ut ipsi tractatui, sic huic quoque Transactionum Volumini, singulari ornamento sunt.

*DIONYSIUS LONGINUS DE SUBLIMITATE. EX
receptione ZACHARIAE PEARCII. Animadversio-
nes Interpretum excerptis, suas, et novam Versionem
adiicit, SAM. FR. NATHANAEL MORUS,
Philos. Prof. Lips.*

Lipsiae, sumtibus Hered. Weidmann, et Reichii 1769.

21 plagg. 8.

In his aetatis nostrae doctorum hominum studiis, quae in spectandis aestimandisque operum artis et ingenii elegantis cum maxime acuuntur et exercentur, in proponendo scriptore eo, qui omnium in hoc genere intelligentiam instruere utiliter ac regere posse credatur, non videtur sibi Clariss. Editor operam luisse. Elaboravit autem in eo, ut qui forte Longinum laudari scirent, et accuratius nosset bona eius, et his promte ac facile uti possent. Statim quidem praefatio, praeter consilii quod in edendo libro sequutus sit expositionem, utilem et gravem de causis propter quas ille in hoc genere princeps et optimus habendus sit, deque ingenio et indole totius operis, disputationem complectitur. Sequuntur ea quae commemorandis recensendisque Codicibus Manuscriptis Editionibusque absoluntur, quo

quo apparatu Critico, quoad licuit, quantum potuit diligenter et sollicitè ad hanc editionem, etiam in ea parte quae ad veritatem lectionum spectat rectè constituendam, usus est. Ac, quamquam e Manuscriptis libris nihil novi praelidii accesserit, fidesque sit habita illorum qui eas olim comparaverunt diligentiae, tamen editos, praeter unam editionem Bononiensem, omnes non adhibuit solum et consuluit in locis quibus forte dubitaret, sed etiam maxime primam ac principem Francisci Robortelli editionem, quam una cum Franc. Porti editione a Cl. Reiskio commodatam acceperat, quod Pearceium non omnes eius lectiones notasse cognoverat de- nuo contulit; qua collatione deprehendit, eam ita cum Ambrosiano codice convenire, ut ex eo expressa fuisse videretur. Alia praeterea de ortu et derivatione editionum utilia animadvertuntur. Incipit ipse Longini liber, elegantè typis munda charta expressus, ea descriptione, ut pagina quaeque prima textum graecum e Pearceiano exemplo petitum, eque regione latinam versionem referat, media lectionis varietatem et interpretum correctiones coniecturasve insertas teneat, infima, quaecunque in observationibus Doctorum, maxime Fabri, quem saepius se sequutum esse memorat, Tollii et Pearceii ad illustranda verba, formulas exquisitiores, translationes audaciores, ad mentem denique scriptoris assequendam perspicendamque apta et idonea inessent, in breve coacta, subiecta habeat. Sed ea ipsa suo ingenio et peritia cor- rexerit nonnumquam, confirmavit, supplevitque bonae non contemnenda frugis copia. Non ille quidem in congerendis similibus locis verborum formularumque usum ac notionem illustrantibus et confirmantibus nimis se largum esse oportere putabat, atque adeo sponte ab huius diligentiae laude in hoc scriptore praesertim tractando voluit esse re- motus; in iis autem quae in metaphoris inessent evoluendis explicandisque potissimum sibi laborandum existimavit. In- terea, pro humanitate sua non omnem de Sublimitate do- ctrinam vult exposuisse videri, qui praesertim interpretem

magis, quam praeceptorem egerit, sed monitor fidelis haberi, qui in via monstranda ostendendisque locis memorabilibus, gratum fecerit iis, qui illa admonitione ad quaerendum cogitandumque uti sciant. Cum, quae versiones libri extant, eas fere omnes aliquo vitio laborare intellexeret, quod aliae, maxime illae veterum temporum, quaedam haberent vel perperam explicata, vel certe parum eleganter et perspicue reddita; aliae, quod ex ingenio et natura linguae Graecae, breviter, eleganter, perspicue, atque graviter esset prolatum, id copioso et longo orationis tractu vix expedirent; aliae denique vel diligentius, vel castigatius et strictius elaboratae, sic tamen aliquas quae nitorem sermonis obscurarent labecillas haberent attriçtas: necessarium putavit, novam versionem parare. In qua conficienda et si ipse superare, et ter quaterque relegendam reformandamque aliquam eiusmodi, quae, quae animo primum concepisset, eius imaginem simillimis reterret notis, extundere studuerit: tamen sibi se non fatens ille profiteretur, et onere demum interpretis suscepto transiit, quam illud sit ad ferendum grave, quantisque difficultatibus premantur in vertendo, qui diligentiae elegantiaeque laudem ferre, qui nec brevitate inferiores, nec prolixe abundantiores videri velint. Sane versionibus Graecorum librorum conficiendis interpretes semper consultum voluerunt iis, qui essent sermonis Graeci aut plane expertes ocules, vel in eius vi et ingenio assequendo parum exercitati, crebra haesitatione retardarentur, et igitur, quorum his temporibus maior est, quam pro exposita largaque dicendi Graeca facultate debebat esse, numerus, ista versione proposita ad legendum cognoscendumque librum aliter: Cl. Auctor voluit; qui quidem gratulari sibi poterunt quod interpretationem nacti sint accuratam, et bonam, et elegantem, immunemque a vitiis, praeter pauca, et iore Graecorum scriptorum aetatis optima, et exquilitae orationis tenacium, interpretationibus communia. Huc referimus, quae obiter et cursim animad-

vertimus.

vertimus. Cap. XVII. ἡγμένους duces verti vidimus, melius fortasse fuerit principes, qua voce Praefecti, Legati, magistratus maxime provinciales, intelligi possint. Cap. XIX. extr. φησι τῆς ἀγωνίας ἐμφασιν, vertuntur, adferunt *anxietatis speciem* qui locum ipsum impexerit, sentiet, arbitror, sic verti posse: *adferunt contentio ut significati-nem.* Cap. XXII. . . sermo est de oratore solemnem allocutionem omitte-
 tente, et de re ipsa statim incipiente: ὁ δὲ τὸ μὲν, ἀδελφοί, ὑπερβύθασεν. προσεβύθαλε γὰρ εὐδὲς ἀπὸ τοῦ φόβου, ὡς μὴ δ' ἀχρὴν θάλασσαν πρὸς τὸ ἰφιστὸς διὸς προσωγεύσασαι τὴν ἀκούσαν. Vertit: *Sed Herodotus illud, Iones, αὐτὸς τρωϊε-
 cit: si tum enim prae metu annexuit, ut propter instantem ti-
 in rem auditores plane non alloqueretur.* Plura fuerunt in loci huius et versione, et explicatione, de quibus dubitare-
 mus. Neque enim προσεβύθαλε cum προσεβύθαλε vel πε-
 ρεβύθαλε permutandum videbatur; nec ἀπὸ τοῦ φόβου nunc
 quidem significare *prae metu*, quamquam nos non fugie-
 bat, sic plane dici ἀπὸ τοῦ ἔχθου, *prae turba*. Luc. XIX, 3,
 observante Alberto in Museo Bremensi T. I, et ipsum
 ἀπὸ φόβου sic haberi Cap. XXI, 24. meminimus etiam
 Cl. editorem hunc praepositionis usum notasse ad Isocratis
 Panegyricum 22 pag. 55. hic autem nihil ob stare existi-
 mabamus, quo minus ἀπὸ significaret a metu: deinde θά-
 λασσαν non expungendum statuimus, sed retinendum, lo-
 cum denique ita vertendum: *si tum enim fecit vehemens
 initium a timore ita, ut ad ea quae instantem metum signi-
 ficarent verbis exprimenda properaret, auditores plane non
 adloqueretur.* Nam ἰσβαλλῆναι est impetum impressionem
 facere, invadere, irruere, Thucyd. II 47. ut ἰσβαλλῆναι
 Marc. IV. 3. deinde ponitur hoc loco eleganter pro in-
 cipere cum vehementia, nam et ἰσβαλλῆναι initium denotat
 apud ipsum Longinum Cap. XXVIII, adeoque sicut apud
 Platonem in Cratylo 16. est, ἀπὸ τοῦ θάλασσαν ἀγροῦσι, ita hic
 προσεβύθαλλῆναι ἀπὸ τοῦ φόβου. Porro Cap. XXXIV. ad quod
 ipse V. Cl. attendere lectores, propter multas quae ei in-
 sint

sint difficultates, iubet, quae nobis quidem non prae reliquis graves aut novae videbantur, 2, *ὅ γὰρ αὐτὸς μὲν*, et reliqua, vertere coepit: *non solum enim tibia*; in quo neglectam mirabamur interrogationem, quae his verbis ineffe clare indicatur interrogationis nota in extrema periodo, quaque sumpta et expressa vertendo, ut factum est a Pearcio, toti loco facilius sententia redit. Et *μὲν*, primae quoque editionis, et codicum proborum auctoritate fultum, rectius videbatur habere quam *μόνον*. Iam, quae mox sequuntur: *καὶ τῆ Δία, Φρόγγυι κιθάρας ἰδὲν ἀπλῶς σηματονοῦντες*, cur vertantur: *isusque adeo citharar [soni] et si melodia agnosci non potest*: non videbamus. Probabile putabamus, verborum hanc sententiam esse: *etiam chordae citharar, quarum vel singulae solae, vel omnes simul tactae, s. pulsatae, nihil significant*. Vidit id iam Pearcius. *Ἀπλῶς* igitur non est *distincte*, sed *simpliciter*, et opponitur *ταῖς τῶν ἤχων μεταβολαῖς, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους κινήσει*. Concidunt illa quoque, quae in nota subiecta de lectionibus *μὲν* et *μόνον*, deque totius loci emendatione disputantur. Nonne Cap. XLIII, 2. *ὄχθος καὶ λόφος ἀνταυθιμένους* intelligere et commode vertere liceat, *ciuvus et colles prominentes*. *ἄνθειν* vel *ἀνταυθιέν* est propellere, ergo *ἀνταυθιένθαι* in Medio *ἀνταυθιένθαι* propellere se, adeoque protuberare, reluctari, prominere. Observabamus etiam Cap. IX, 14. versionem non assequi vim graeci verbi *πακατέφεσθαι* de Iove a columbis nutrito, quo ad absurdum aliquid ineptumque, quod isti narrationi insit, auctor respicere videtur. Observationes et coniecturae V. C. plurima continent bona et elegantia; ac illis quidem rariores potissimum vocum significationes explicat, his parce ac modeste indulget. Exempli causa commemorari possunt quae de voce *παρασήμετος*, quatenus cogitationem persuasionem denotat, ad Cap. IX, pag. 42. dicuntur, quam vim meminimus ei quoque reddendam esse apud Marc. Antonin. III, 1, ab interpretibus non agnitam: quae de notione vocabuli *εὐπίεμα* ad Cap. XLX.

XXX. pag. 163. et sequenti, quaeque de usu adverbii ἀνεπιστάτως, *negligenter, sine intentione animi*, ad Cap. XXXIII. pag. 185. adnotantur. De coniecturis emendationibusque, praeter eas, quas iam attigimus, nunc quasdam referemus. Cap. XII, 4. pro σκηπτῶ τινι παρεικαζοιτ' αὐ ἢ κεραυνῶ, in quibus et viri celeberrimi Valkenavius ac Ruhnkenius offenderunt: quorum ille quidem κεραυνῶ eiiciendum, tanquam alterius interpretamentum, hic vero χειμαρρῶ legendum putat: ipse Cl. Editor ἢ καὶ βροχῶ restituendum suspicatur. Nobis, quoniam propter verborum contextum, ut idem praeclare observat, ea res nominari debeat, quae et urat et disiciat, servato utroque vocabulo, illam quidem disiciendi vim, et notionem ad vocem σκηπτός, hanc, urendi, ad κεραυνός referendam, vero simile videtur. Duobus in locis, in quibus vocabulum τύπος occurrit Cap. XII, 2. et XIII, 1. illud tollere voluit: si quis illam vocis significationem, qua signum, cicatricem, notam, ut apud Horatium in illo, *impresfit memorem dente labris notam*, ad orationis fingendae formam, et persequendae rei propositae vestigia accommodet, eo non opus esse sentiet. Sic plane τύπον τῆς γραφῆς Fragm. VI. 3. Nec velimus, admodum bene et exquisitè Graeca nonnumquam tentata fuisse. Sic XXXVIII, 2. ad verba: διὰ τὴν τῶ πάντα ἀυξητικῶς ἐθέλειν λέγειν φιλοτιμίαν, adnotat in addendis: *Nonne ἐθέλειν*
U u u *redun-*

redundat? sufficit τὴν φιλοτιμίαν τῷ λέγειν. Fatemur. Sed Graecis *ἰθέλειν* non raro significat *solere*. Veluti apud Theophr. de Mor. I, 2. XV, 3. Xenoph. Hier. I, 30. ad quos locos Bachius et Fischerus verbi usum observant, et ad Arnaldum in animadv. ad script. Graec. pag. 168. provocant. Et posset etiam *ἰθέλειν* explicari per *εὐρεγε*, *cupidum esse*; quam verbi notionem apud Lyfiam animadv. vertit Ier. Marklandus in Coniectur. Lyfiac. cap. 19. Cap. XXXIX. 3. 'Αλλ' ἴσκει μανία ab ipso quidem in *ἀλλ' ἴσκει γὰρ μανία*, vel a Pearcio in *ἀλλ' ἴσκει καὶ μανία*, non facile concesserit, qui Homericum illud Od. α, 411. 'Οὐ μὲν γὰρ τι κακῷ ἐστὶ ὄπτα ἴσκει, aut illud Platonis in Cratyl. 12. ἴσκειν Ἑλληνικοῖς ταῦτα τὰ ἐνόματα, ubi etiam interpretes offenderunt, et 16. ἴσκει τι ὁ λόγος τῷ ἀληθεῖ, comparaverit, ut Xenophontis taceamus, in Memorabilibus, exempla.

Fragmenta Longini sine versione operi addita sunt, quod ea fere ab iis, qui sine duce progredi possint, legantur. Absolvitur opus indice, satis illo quidem notandis verbis Graecis largo, sed explicandis significationibus parciore.

Quae vero Cl. Editor in extrema Praefatione scribit, ut, quomodo de hoc labore statui existimarique velit, appareat, iuvat apponere. „Ceterum vehementer opto,
ut

„ut qualem ego hanc editionem esse volui, talem alii quo-
 „que iudicent, non omni ex parte absolutam, nec in quo-
 „vis animadversionum genere diligentem atque copiosam;
 „sed monendis iuvandisque iis comparatam, qui Longinum
 „ipfi accuratius tractare velint; quibus ita quoque consulen-
 „dum fuit, ut libellus salubri pretio emi posset, iisque ani-
 „madversionibus illustraretur, quae maximae lectorum
 „parti utilitatis aliquid adlaturae viderentur.“

LEGENTIBUS

S. D.

GOTTLÖB BENEDICTVS SCHIRACH.

Scribuntur nostra aetate adeo multae censurae librorum, ut
 iam censores numerum auctorum propemodum aequa-
 re videantur. Huic multitudini si nos temere adiungi pla-
 cuisset, si praeter honorificum et molli auri dulce nomen Iu-
 dicis nulla gravior causa nos concitasset, digni profecto ef-
 femus, qui plausum ferremus nullum hac communicanda Sci-
 da cum viris eruditissimis, qua indicare propositum nostrum, edendi
Ephemerides literarias Helmstädienses, visum fuit. Sed spes
 est fore, ut boni consulatur nostrum consilium.

U u u 2

Varis

Varia sunt causarum genera, quae parere censuras solent. Nobis, literas vere iuvare, solum propositum est. Quae causa, idem finis erit. E fontē utilitatis publicae haurienda esse, quaecunque literarum fines promovere, aut tueri, aut colere possint, existimamus. Candidos nos et simplices offerimus; quare, quibus rationibus adducti ad hos scribendos commentarios animum adiecimus, quarum laudum gloriam adamamus, quibus praesidiis, ad procreandam utilitatem literis, utemur, paucis exponere lubet.

Si qui sunt, qui putent, nos Genio seculi nostri modo litare voluisse, artes criticorum ambientes, vehementer illi errant. Namque illud ipsum si spectavimus, non placuisset *latinas Ephemeres* conscribere; satius fuisset, et e re nostra, illo uti sermone, quo mos fert criticum agere. Facilius pacto ita auram popularem captare potuissimus, et gloriola frui apud multitudinem collecta ampliori. Non ita fentimus. Latinis evulgandis actis nostris literariis maiorem utilitatis copiam nos esse creaturos arbitrabamur; tum, quod inter sat multos criticos teutonicos et boni inveniuntur existimatores, nostram operam supervacaneam reddentes; tum, quoniam et ipsa lingua latina copiam facere potest multis colloquendi paullulum interdum cum Musis latinis.

Ea est literarum nostrarum ratio, ut, qui ad studium antiquarum literarum recolendum et tractandum conferunt, consuluisse verae eruditioni videantur. Jacet fere Latinitatis amor, verendumque est, ne et nostri populares eo delabantur, quo exteri nonnulli, negantes, nostram aetatem posse bene latine scire, linguam romanam mortuam esse, coli ab iis modo solere, qui ostentationem vanam, spinosam, ac inutilem prae se ferant. Sed accidit iis, quod probe dixit Melanchthon, humanitatis studium sui contemptum ulcisci. Exemplis nunc non locus est. Speramus itaque, viros omnes eruditos hoc nostrum consilium fausto omine esse excepturos.

Ageamus hoc, ut cuiuscunque literarum generis libros istis *Ephemeritibus* indicemus. Parebit locus Theologiae, Iurisprudentiae, Medicinae, Philosophiae, omnibus denique eruditionis disciplinis. Sunt enim in omnibus literarum generibus, qui se huius nostri consilii societati addixerunt operamque navabunt, ut de praestantissimis quibusque libris et notatu dignis ad viros doctos referatur. Quicumque autem hanc provinciam susceperimus, nulli partium studio addicti, in Deae Veritatis solius sacrum nos condimus. Verum, ubicunque reperiemus, indicabimus, nullum hostem, nullum amicum, ubi diiudicamus, agnoscentes, quippe *latine* scripturi, hoc est simpliciter, ut *Martialis* docet, et ita, ut quodvis suo ipsius appelletur nomine. Boilavius vel eo solo vitio se laborare dicebat,

cebat, quo nimia simplicitate iudicii uteretur. Nos cum eo peccare, quam iura veritatis adulterari, malimus. Scribendi genus nostrum, et orationis omnis color, accedat, curabimus, quoad fieri poterit, ad similitudinem *Actorum literariorum Illustris Klotzii*, cuius studium, versandi etiam in operibus maioris ponderis, et exterorum libris, imitari et ipsi conabimur. Quare libri etiam *Anglici, Italici, Franco-gallici*, alii, qui censuram merentur, et notitiam, relationibus nostris fedulo inferentur. Modo breviores, modo, prout feret materies, ampliores et copiosiores censuras componemus. Curabimus id, ut *theatra belli* nostrae schedae numquam esse possint. Ofci ludi plane aberunt, et ludicra levia. At si romano more Caluum agere et Ciceronem collibuerit, delectationis tantum, quantum utilitatis habebit iudicium. Volupe est, interdum iocari, sed videndum ubique, quid expediat, et quatenus.

Non est ingenui pectoris, multa polliceri. Abstinebimus itaque uberiori consilii et rationis omnis nostrae delineatione. Neque nos commendare ipsi sustinemus; primae plagulae *Ephemeridum literariorum Helmstadiensium*, quales simus, ostendent. Illud modo confirmamus, veri critici et estimatoris utilis regulas et fines nos bene nosse, iisque ut faciamus satis esse curaturos.

Quicum.

Quicumque favent proposito nostro, scripta sua nobiscum communicare, aut mittere quacvis, etiam si censuras ad nos voluerint, omnino adire bene poterunt aut Illustrum *Haebelinum*, aut me ipsum. Praeterea in re literaria Iurisprudentiae universae recte se committent, qui volent, Illustri *Eisenhartio*, Excellentissimo et Consultissimo *Frickio*; in medica arte, Chemia, Historia Naturali, Physicis, Illustri *Beirerisio*, in Mathematicis Excell. *Kiigelio*, in Philosophia Excell. *Ferbero*, Academiae nostrae Iuliae-Carolinae Professoribus celeberrimis. Sunt vero etiam in theologicis et orientalibus literis, aliisque disciplinis, probe defuncturi criticorum munere, si mihi, qui cupiet, sua miserit.

Prodibit inde ab *Calend. Ianuar. MDCCLXX* singulis diebus *Lunae* harum *Ephemeridum literariorum Helmstaedienfium* Scheda singularis; cui vero etiam identidem alia ultro addetur, nonnullisque adeo hebdomadibus duae schedulae edentur; quare redemptor *pretium annum* harum plagularum figit *duorum imperialium thalerorum*, et repraesentandi quovis anni *quadrante* sunt *duodecim grossi*. Omnia scripta et litterae soluto vecturae vectigali mittantur, rogamus.

Cum edantur illae *Ephemerides sumtu Orphanotrophei Helmstaedienfis*, quibuscunque collibuerit, tradent se recte Excell. et Consultiss. *Kratze, Seniori* I. U. D. Orphanotrophei
Helmstad,

Helmstadi. Directori. Explebit ille voluntates amicorum et fautorum nostrorum, nec usquam potentibus deerit. Curabunt etiam quaevis bene mittenda Ducis Sereniss. Brunovicensis praefecti aëlis diurnis, si literae dentur *an die Fürstliche Zeitungs-Expedition in Braunschweig*.

Speramus fore, ut et hoc nostrum consilium, et Academia nostra *Julia Carolina*, fauente maneat quamplurimos. Gaudet enim illa tot multis bonis, victus omnis admodum parabili et vili pretio, literarum doctorum eo numero, ut fatisceri quibuscunque in omnibus disciplinarum et eruditionis generibus possit, consuetudinis elegantis occasione, praestantisque aliis, ut nihil ei, qui illam frequentabit, deesse cogniturus sit, et ultro in multis rebus antecellere eam aliquas Universitates. Huius nostrae commendationis ingenuae, ut fidem praesentes multi experiantur, optamus et confidimus. Scrib. Helmstadii a. d. XVI. Octobr. 1769.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCLXIX.

NOVI COMMENTARII ACADEMIAE SCIENTIA-
rum Imperialis Petropolitanae. TOM. XII.
pro Anno 1766. et 1767.

Petropoli, typis Academiae Scientiarum, MDCCLXVIII.

Novorum Commentariorum inclutae Academiae Petro-
politanae, novum Volumen, quod eius beneficio nu-
per ad nos perlatum est, sine mora Lectoribus nostris ita
exhibemus ut lecta Synopsi certo credamus ipsis Commen-
tariis legendis eos quamprimum operam duros. Sunt au-
tem et hoc Volumine

MATHEMATICA.

I.

Integratio aequationis differentialis.

$$\int \frac{dx}{\sqrt{(A+Bx+Cx^2+Dx^3+Ex^4)}} \sim \int \frac{dy}{\sqrt{(A+By+Cy^2+Dy^3+Ey^4)}}$$

Auctore L. EULERO. Calculus integralis, ad tantam hodie
summorum Geometrarum studio perfectionem evectus, infi-
gnibus incrementis et subsidiis nunquam non ditatus fuit,
quando ii aequationes differentiales solutu difficiliore, qua-
rum

X x x

rum

rum integralia casu quasi vel per ambages et indifecte invenire ipsis liquerat, data opera meditationi subiecerunt methodos scrutaturi directas, ad eadem, de quibus aliunde iam constitit integralia perveniendi. Aequationis propositae integrale idque algebraicum et completum via admodum obliqua, cum in corporis ad duo centra virium fixa attracti motum inquireret, Ill. *Eulero* invenire licuit, qua is excitatus occasione istam, integrationem data opera est aggressus eamque suis meditationibus eo censuit digniorem, quo plura et praecleariora analyseos artificia difficultatum, quibus ea implicari videretur, evolutio, cum neutram partem seorsim ne ad arcus quidem circulares vel logarithmos revocare liceat, polliceri merito videbatur. En igitur directam methodum eamque substitutionibus et subsidiis analyticis notatu maxime dignis fundatam, qua propositae aequationis integrale eruitur cum priori perfecte congruens, quae cum, sublatis difficultatibus potioribus, dubium non sit, quin excoli possit uberius et ad brevitatem magis concinnam, reduci, ad promovendos analyseos fines plurimum momenti continere merito est censenda.

II. *De Arcibus curvarum aequae amplitudinis eorumque comparatione.* Auctore L. EULERO. Amplitudo curvarum essentialem maximeque idoneam ad exprimendam curvarum naturam characterem suppeditat; vocatur autem curvae amplitudo iste arcus, quem ductae ad utramque dati arcus extremitatem tangentes et ad mutuam usque intersectionem continuatae inter se constituunt. Data scilicet inter arcum s et hunc angulum ϕ aequatione differentiali, tota curvae natura commodissime exprimitur, cum ea non ab arbitrariis solum positionibus, quae in methodo coordinatarum locum habent, sit immunis, sed ex ea etiam aequatio inter coordinatas et radius osculi $= r$ facili opera eliciantur. Cum iam hac methodo inveniatur $r = \frac{ds}{d\phi}$; facta ad circulum
adpli-

adplicatione, in quo r aequatur quantitati constanti $= a$, fit $s = a \phi$, unde consequitur, angulum ϕ , ubicunque peripheriae adplicetur, ita, ut suis cruribus eam tangat, semper aequales esse arcus intercepturum. Quae adfectio cum sub ea certe conditione, qua angulus ϕ est indefinitus et pro libitu assumi potest, fit circulo propria: ad theoriam curvarum penitus perspiciendam perquam utilis suppeditatur quaestio, utrum aliae insuper deneur curvae, quae, non quidem pro arbitrario quovis, sed pro certo quodam et determinato ipsius ϕ valore, quem ponamus $= \alpha$, eadem gaudeant proprietate, ut, qui sunt eius amplitudinis α , arcus omnes inter se sint aequales. De quo quidem cum dubitari non possit, cum, si fiat $\alpha = 180^\circ$, ellipsis et omnes curvae in se redeuntes centro praeditas huc sint referendae; praecipuum quaestionis momentum in eo versatur, ut omnes huius naturae curvas inveniendi methodus indagetur; atque huius problematis, maxime sane ardui, completam solutionem haec ipsa sistit Ill. *Euleri* dissertatio. Primo scilicet formulae exhibentur generales ex ipsa amplitudinis natura deductae, omnes curvas complexae, in quibus singuli eiusdem amplitudinis arcus inter se sunt aequales. Quae tamen cum sint differentiales, ipsae curvae algebraicae, praecipue simpliciores, quae problemati satisfaciant, satis difficulter inde definiuntur. Peropportune autem et ad insigne analyseos incrementum accedit, ut Ill. Auctor radios osculi harum curvarum contemplatus observaret, arcus in hisce curvis, quorum eadem est amplitudo, non aequales modo, sed et similes esse; quae nova proprietas generalem suppeditavit methodum ad aequationes universales pro omnibus eius naturae curvis algebraicis expedite perveniendi. Cum vero in ipse argumenti evolutione appareat, amplitudinem α ita assumi debere, ut eius mensura ad angulum rectum rationalem rationem teneat; methodus proposita per adplicationes ad casus particulares, ponendo $\alpha = 2\pi; \pi; \frac{2}{3}\pi; \frac{3}{4}\pi; \frac{4}{5}\pi; \frac{5}{6}\pi$
 $\frac{m}{n} \cdot 2\pi$ ita est illustrata, ut nihil amplius in ar-

dua hac quaestione possit desiderari. Denique ut moneatur operae pretium est, etiam hoc exemplo declarari, quantum ex considerationibus Geometricis in Analyfin emolumentum redundet, quamque idonea pateat Geometris ad hoc quoque artificium attentis Analyfin novis inventis amplificandi occasio.

III. *Evolutio generalior formularum comparationi curvarum inferentium.* Auct. L. EULERO. Insignia sunt et miro cum ingenii acumine excogitata, quae Ill. Comes *Fagnanus* de comparatione arcuum curvae lemniscatae elicuit, quaeque non minori sagacitate circa arcus ellipticos atque etiam hyperbolicos inter se comparandos est commentatus. Methodum illius, Geometrarum attentione dignissimam, iam pridem in hisce Commentariis Ill. *Eulerus* suis meditationibus non illustravit modo, sed longe etiam reddidit generaliore methodum exponendo planam, a substitutionibus admodum molestis, quibus *Fagnanus* usus est, et quarum ratio inventionis prorsus est obscura, liberam, atque generalissime omnes istorum arcuum comparationes in se complectam, cuius ideo beneficio ipsi in gravissimo hoc negotio multo longius progredi licuit. Ad duo vero potissimum capita arduam sane hanc quaestionem revocare licet, cum scilicet demonstravit Cel. *Eulerus* primo quidem, omnium curvarum, quarum rectificatio hac integrali formula contineatur

$$f. \frac{X dz}{\sqrt{(A + Cz^2 + Ez^4)}}, \text{ arcus perinde atque circulares in}$$

ter se comparari posse, ita, ut, sumto in istis curvis arcu quocunque, ab alio quovis puncto arcus geometricè abscindi possit, qui ad illum rationem quaecunque rationalem teneat; deinde vero in curvis, quarum rectificatio ab ista formula

$$f. \frac{dz(X + Bz^2 + Cz^4 + Dz^6 \text{ etc.})}{\sqrt{(A + Cz^2 + Ez^4)}} \text{ pendeat, omnia}$$

ea aeque felici successu expediri, quae iam pridem circa compara-

parationem arcuum parabolicorum praeclara sunt inventa, ut in modo memoratis curvis sumto arcu quocunque ab alio quovis puncto arcus abscindi possit, qui ab illo vel a quovis eius multiplo quantitate differat vel geometricè asignabili vel a circuli hyperbolaeve quadratura pendente.

Insigne vero Ill. Auctor profundissimae huic investigationi incrementum attulit, methodum suam ad istas quoque formulas extendendo, quae expressionem surdam magis complicatam $\sqrt{A + 2Bz + Cz^2 + 2Dz^3 + Ez^4}$ involvunt; quo ipso latissimus aperitur campus, in aliis pluribus curvis similes comparationes instituendi. Quod argumentum cum non ad curvarum modo naturam profundius scrutandam summum praestet usum, sed largissimam quoque gravissimarum ad Analysin perficiendam observationum messim sitat, in praesenti dissertatione plene evolvitur; cui si addantur ea quae Ill. *Eulerus* in Calculi sui integralis typis in Academia nostra exscripti Vol. I. Sect. II. Cap. V. et VI. de istis formulis integralibus est commentatus; gravissimam quaestionem ad insignem Analyseos incrementum in plena luce positam esse, est, quod laetentur Geometrae.

IV. *De usu algorithmi infinitesimalis in arte coniectandi.* Auctore DANIELE BERNOULLI. Calculi probabilium quisquis ad complura vitae negotia lato patenter perpendit usum; nobilissimam hanc scientiam non eo, quod ipsius meretur dignitas, studio nostris temporibus excoli, est, quod iure miretur. Ars enim coniectandi non de acumine solum ingenii humani praeclara sistit specimina, sed eo se potissimum nomine commendat, quod, quae ad actiones provide utiliterque dirigendas et ad varias, easque summi nonnunquam ad civitatis salutem momenti, quaestiones politicas et morales dirimendas pertinent regulae, eae saepe numero inde sint repetendae.

Hospes tamen in rerum mathematicarum historia sit, quem praeclara lateant studia, a summo Geometra, *Daniele Bernouilli*, dudum in ea excolenda novisque adaugenda methodis posita, qui simul multiplicem eius usum inter complura specimina in gravissima inprimis atque ad totius fere generis humani salutem pertinente disquisitione, de variolarum infectione, infolita Analyseos specie usus abunde comprobavit. Nova vero sunt et a nemine adhuc in hoc calculi genere adhibita principia, quorum in amplificanda hac scientia usum Cel. Vir in hac dissertatione exponit, dum, quantum et in problematicis coniecturalibus Analyseos infinitorum utilitatis praestet, facili methodo demonstrat. Observavit nempe, quotiescunque quaevis in circumstantiis rei, de qua quaeritur, variatio tanquam infinite parva spectari potest, ita, ut quantitatis fluentis notionem ad eam adplicari conveniat, calculum infinitesimalem ad expediendas quaestiones difficillimas felici successu in subsidium vocari; quae quidem hypothesis eo magis est admittenda, cum ante calculi differentialis inventionem veterum arithmetica infinitorum optime eadem fuerit superstructa. Quo igitur novae huius methodi vis pateat evidenti; duplex quaestio cuiusdam propositae suppeditatur solutio, ex Analyseos vulgari una, altera ex infinitesimali calculo deducta cum priori perfecte consentiens. Cuius quidem problematis licet et ex aliis principiis obvia sit solutio; id tamen ad probandam novae methodi praestantiam maxime est accommodatum, cum, adiectis novis quibusdam conditionibus, eius solutio vix aliter, quam novis his integralis methodi subsidiis obtineri posse videatur.

En igitur praeclarissimam coniectandi scientiam novis incrementis auctam, quae Geometricarum attentione eo sunt digniora, quo feliciorum eius ad gravissimas quaestiones adplicationem ab acutissimi Auctoris meditationibus merito sperare licet; id quod in sequente dissertatione illustri comprobatur specimine.

V. *De duratione matrimoniorum media pro quacunq[ue] coniugum aetate, aliisque quaestionibus effinis.* Auctore DANIELE BÉRNOULLI. In omnibus rerum humanarum variationibus ac vicissitudinibus, quantumvis in se incertis ac quasi fortuitis, pro magna tamen hominum indiscriminatim collectorum multitudine, in qua incertitudo fortis singulorum, habita ratione totius, tanquam evanescens spectari posset, statum medium constantes fere sequi leges, multiplicibus observationibus dudum est confirmatum. Ita per longam tabularum natalium seriem fuit exploratum, singulis annis numerum filiorum natorum non superare modo numerum filiarum natarum, sed hanc ipsam quoque inaequalitatem ad numerum omnium natorum in eadem regione constantem fere servare proportionem. Ita etiam tabulae mortuales, pathologicis praesertim notis instructae, definiendae mediae durationi vitae a quacunq[ue] aetate insuper expectandae inferviunt, multisque aliis egregiis usibus, sive ad medicinam spectes sive ad politicam ob novarum veritatum solo ratiocinio inde eliciendarum copiam minime destituuntur. Neque minor tabularum matrimonialium, praesertim si accuratius considerentur, ad illustrandam oeconomiam politicam usus est, licet ex iis de matrimoniorum duratione media difficillimum sit iudicium. Haec scilicet intricatissima quaestio Analysisin requirit ex scientia coniecturali petitam, qua connubiorum duratio media pro quacunq[ue] coniugum aetate eaque vel dispari ulterius expectanda definiatur, huiusque ope, dubium non est, quin multo determinetur exactius, quam quidem longissima observationum serie adhuc fieri potuit. Facile vero patet, hoc problema alia niti quaestione, pariter ex calculo probabilium petenda, quot nimirum ex dato magno aliquo connubiorum eodem tempore initiorum numero pro data utriusque coniugis aetate post singulos annos matrimonia integra probabiliter sint superfutura; ubi quidem duos casus distingui oportet, prouti utriusque coniugis vel aequalis fuerit aetas vel inaequalis; admissa insuper hac una hypo-

thesi,

thesi, ut uterque sexus aequali mortis periculo subici supponatur, quamvis sequioris sexus vitam a morte tutiorem esse, tabulae mortuales ostendant. Utriusque casus solutio in superiori dissertatione a Cel. *Bernouilho* iam est data, adhibitis ibi terminis in arte coniecturali usitatis. Si enim in urna colligantur n paria schedularum, suo quaeque a reliquis colore distincta, omnesque schedulae pari facilitate extrahi posse supponantur; tum, si post repetitam aliquoties unius schedulae extractionem numerus in urna residuarum sit $= r$, ex calculis Cel. Auctoris numerus parium integrorum in urna

superstitum probabiliter erit $x = \frac{r(r-1)}{4n-2}$. Quodsi

vero una schedularum clasfis sit altera ad egressum ex urna proclivior, sitque numerus ex una classe in urna residuarum $= s$, ex altera $= t$; parium integrorum in urna residuorum erit numerus $x = \frac{s t}{n}$, quarum iam formularum facilis est

ad praesentem quaestionem applicatio; ita, ut tabulae constructui potuerint; in quibus, quot ex 500. matrimoniis primitivis pro quacunque utriusque coniugis aetate post singulos annos superfutura sint integra, indicetur; quo problemate soluto de connubiorum duratione media pro quavis connuptorum aetate facili ratiocinio iudicari potest. Alter casus, ubi dispar est coniugum aetas, quam sit complicatus, nemo non videt; sed in eo imprimis tam feliciter soluto novae methodi coniecturalis a Cel. Auctore explicatae vis et praestantia luculentissime cernitur, cum eius solutionem ad aequationem differentialem trium variabilium perduxerit, quae non a permixtione solum variabilium liberari, sed penitus integrari potuerit.

PHYSICO-MATHEMATICA.

I. *Methodus facilis motus corporum caelestium utcumque perturbatos ad rationem calculi astronomici revocandi.* Auctore

L. EU.

L. EULERO. Cum dudum sit ex ipsa attractionis theoria evitum, corpora coelestia ad sua virium centra secundum *Newtoni* leges attracta in sectionibus conicis ferri arcusque circa alterutrum focum temporibus proportionales describere debere: omnes, qui ab hac lege discrepant, planetarum motus pro irregularibus habent astronomi. Neque vero unam vim e sole profectam planetae sustinent, cum singuli singulos secundum directiones diversas viribusque continue mutatis attrahant; unde insignes in illorum motibus inaequalitates et continuas a *Newtoniana* lege aberrationes oriuntur necesse est. A quarum exacta cognitione cum omnis pendeat astronomiae perfectio, summi dudum Geometrae in iis ad calculos revocandis omnem intenderunt ingenii vim; plerumque tamen in formulas delapsi sunt, tanta elementorum multitudine obrutas, ut pro ipsa motus perturbati determinatione parum inde lucis affulserit.

Quas cum molestas ambages Illustris *Eulerus* post multa tentamina felici tandem compendio superaverit; methodum in praesenti dissertatione exponit planetarum motus a quibuscunque viribus perturbatos expedite et sine omni elementorum confusione ad calculi astronomici rationem revocandi. Duas nempe intricati huius negotii partes facit, mechanicam unam, alteram geometricam, quarum illa locum corporis, de cuius motu quaeritur, ad quodvis tempus per tres coordinatas ad se invicem normales definire, haec vero loca modo inventa per longitudes et latitudes more inter astronomos recepto exprimere docet. Definito scilicet per tres coordinatas corporis motu, nova illa elementa, longitudo nempe lineae nodorum, inclinatio orbitae et argumentum latitudinis, substituuntur, quorum ad tres istas coordinatas-relatio in parte geometrica traditur.

Resoluta igitur vi perturbatrice secundum directiones trium coordinatarum; cum tribus illis viribus ita inventis

Y y y

acce-

accelerationes corporis secundum easdem directiones sint proportionales: principia mechanica tres praebent aequationes differentio-differentiales, quae totidem motus determinationes continent, in quibus commode inde derivandis omne consistit artificium. Cum igitur planetarum motus irregulares ad orbitam variabilem reduci soleant, ut positio lineae absidum, semiparameter orbitae et excentricitas pro variabilibus assumtae ad quodvis momentum ex datis viribus perturbantibus determinentur; Cel. Auctor facilem ostendit methodum, ex aequationibus fundamentalibus modo inventis quinque alias primi gradus deducendi, quae totum corporis motum omniumque illorum elementorum variationes momentaneas exprimunt; quarum quidem formularum integratio cum Analyseos adhuc exulcae vires superet, approximationibus uti conveniet, ita, ut pro temporum intervallis satis exiguis singulae variationes ex ipsis aequationibus differentialibus investigentur iisque in summam colligendis integrationis negotium compenfetur.

II. *Disquisitio de vera lege refractionis radiorum diversicolorum.* Auctore L. EULERO. Postquam diversa radiorum lucis refrangibilitas a *Newtono* primum detecta est, duas radiorum solis simplicium classes distinguimus, heterogeneorum unam, id est magis aut minus refrangibilium, et alteram homogeneorum, qui sub iisdem circumstantiis eandem quoque subeunt refractionem; quae ipsa refractionis diversitas cum diversis quoque coloribus coniungitur, ita, ut singuli radii, prout magis aut minus refringuntur, colore sibi proprio et prorsus immutabili gaudeant. Quanquam vero principalis totius dioptricae lex dudum fit et experimentis et rationibus confirmata, quibus compertum est, radios eiusdem naturae, dum ex uno medio in aliud diversae densitatis transeunt, ita semper refringi, ut sinus angulorum incidentiae et refractionis constantem inter se rationem servent; tamen multo obscurior illa disquisitio est, qua de vera lege, quam
refra-

refractiones radiorum diversae indolis seu diversicolorum sequantur, quaeritur, utrum scilicet constans quaedam et perpetua inter eas proportio obtineat, ita, ut cognita pro datis duobus mediis refractione radiorum mediae naturae ex hac sola sine respectu ad illa media habito refractione radiorum rubrorum et violaceorum definiri possit, an vero haec determinatio a mediis natura quodammodo pendeat, ita, ut eidem refractioni mediae non eadem semper refractiones extremae respondeant? quae quidem investigatio non subtilissima solum et summa cum cautione evoluenda, sed in Dioptrica quoque gravissimi omnino momenti est. Quamquam igitur non sine ratione, verokimillimum et constantiae naturae maxime conforme videatur, refractiones extremas unice a media pendere, ita, ut cognita refractione media m : r per eam solum refractione rubra r : r et violacea v : r definiatur, et quantitates r et v tanquam certae quaedam functiones ipsius m spectari queant: dudum tamen ab acutissimo Geometra *Clairaut* in Commentariis Academ. Parisinae fuit ostensum, eam neutiquam necessariam esse naturae legem, sed innumeras dari alias, quae pariter in natura locum habere posse videantur. Haec igitur hypotheseum potiores aliquot in hac dissertatione Ill. *Eulerus* accuratiori subiecit examini, earumque demonstrata possibilitate, quatenus earum phaenomenis maxime satisfaciatur, disquisivit, quae una est in tam recensita quaestione ad veritatem perveniendi methodus. Inprimis vero ex diligentiori in oculi structuram indagine firmissimum de harum hypotheseum pretio iudicandi argumentum Col. Auctor depromsit, quae cum absolutissimum opus sit et omni humana arte sublimius, quaecumque eius legi contrariatur, refractionis theoria merito erat explodenda. Stabilita igitur vera refractionis radiorum diversicolorum lege Ill. Auctor tabulam subiungit, in qua pro singulis refractionibus mediis refractiones extremae computantur, si mirum radii ex aere in aliud quodcumque medium transire supponantur; unde facili negotio refractione radiorum diversicolorum

colorum ex quocunque medio in quocunque aliud transeuntium definitur, si modo refractio media ex aëre in singula ista media fuerit cognita.

Quanti vero huius legis exacta determinatio usus sit, ex eo facile colligitur, quod lentium obiectivarum ex duplici materia pellucida compositarum constructio, unde insignis instrumentorum dioptricarum perfectio dependet, huic sit potissimum principio superstruenda.

III. *De novo microscopiorum genere ex sex lentibus composito.*

IV. *De Telescopiis quatuor pluribusque lentibus instructis eorumque perfectione.* Auctore L. EULERO. Microscopiis compositis insignes dudum perfectiones in variis passim cum erudito orbe communicatis dissertationibus, Ill. *Eulerus* conciliavit, dum veram et genuinis dioptricae principiis fundatam proposuit methodum, qua non campus solum visionis maximus obtineri isque multiplicando lentium ocularium numerum subinde amplificari, sed ipsa quoque repraesentatio a margine colorato ex diversa radiorum indole oriundo feliciter liberari possit. In hac vero dissertatione Cel. Auctor novam prorsus eorundem constructionem tradit, qua aliis cuidam insigni incommodo occurritur in vulgari constructione non evitando quod ex radiis peregrinis obiecti repraesentationem non mediocriter inquinantibus oritur. Quemadmodum scilicet in telescopiis anglicanis ex quinque vel sex lentibus compositis repraesentationis distinctio eo etiam egregie augetur, quod lens in iis occurrat quae ob minime quam admittit, aperturam diaphragmatis quasi vices sustinens radios peregrinos felicissime excludit, neque tamen vel claritati vel campi conspicui amplitudini ullam diminutionem adfert: ita idem artificium in microscopiorum constructione optimo cum successu adhibere licet; quae quidem structura ad obtinendum campi augmentum sex omnino lentibus absolvitur,

solvitur; unde totum huius dissertationis argumentum in eo versatur, ut singularum harum lentium tam distantiae focales quam intervalla definiantur, quo microscopium in suo genere perfectissimum reddatur. Cum vero infinitae eiusmodi microscopiorum formae ex diversis formularum, quas Ill. Auctor dudum iam pro instrumentorum dioptricum constructione omnibusque ad eorum perfectionem necessariis momentis in T. XIII. Acad. Berol. dedit, determinationibus deduci queant: eas, quae sunt ad praxin accommodatissimae, plene hic evolutas proponit, quae his insignibus gaudent praerogativis, ut pro praegrandibus etiam multiplicationibus, veluti $m = 2480$, satis modica longitudine contineantur, neque tamen lenticulam obiectivam requirant minimam, unde artificis labor egregie sublevatur. Eodem et studio et successu in perficiendis telescopiis plurium lentium in altera dissertatione versatur; cum enim artifices angli sola experientia ducti et post innumera tentamina multiplicatione lentium haec instrumenta ad eam, quo hodie illa exhibent, perfectionis gradum perduxerint, dubitari nequit, quin ipsam theoriam genuinaque dioptrices principia in subsidium vocando haec eadem commoda mirifice augeri immo ad summum, quem quidem admittunt, gradum evehi queant. Ex insigni igitur telescopiorum pluribus lentibus instrumentorum varietate Ill. Auctor eas potissimum species, quae ceteris praestant et ad praxin potissimum sunt accommodatae, evoluit earumque totam structuram in subiunctis tabulis ad artificum usus exposuit.

Quae dum tradimus erudito orbi, non possumus, quin eidem absolutissimum *Euleri* de universa dioptrica opus annunciemus, quod in Academia nostra typis exseribi coeptum est, in cuius primo volumine omnia, quae ad summam instrumentorum dioptricum perfectionem pertinent, momenta exponuntur, in secundo autem et tertio eorundem ad telescopia et microscopia applicatio traditur, annexo sub finem

de telescopiis catadioptriciis appendice; cuius eo magis urge-
mus editionem, quo, nobilissimam hanc scientiam, separatis
hucusque dissertationibus ab Ill. Viro passim illustratam, in
plena iam luce positam esse, peritissimos quosque eius ama-
tores impensius laetatos esse confidimus.

V. *De ratione solis circa axem ex motu macularum appa-
rente determinanda.* Auctore IOH. AUB. EVLEBO. Macula-
rum heliacarum detectio, quae ex plurimorum Astronomo-
rum sententia Scheinero, Suevo, eas anno 1611. primum
Ingolstadtii observanti debetur, memoratu dignum in astro-
nomia epocham constituit. Ex eo enim tempore non de
atmosphæra modo solis, quam iam antea sagacissimus
Keplerus ex aliis principiis fuerat suspicatus, sed de eius
quoque circa axem suum conversione magni omnino mo-
menti quaestio fere penitus confici potuerat. Inter varia
scilicet ab astronomis ab eo inde tempore ad maculas solares
maxime attentis observata phaenomena id inprimis notatu
dignum est, quod non regularem modo in disco solis per-
currant orbitam, sed stas quoque redeant periodis; ut ex
observationibus Cel. Cassini tempus earum periodicum 27.
propemodum dierum spatio contineri sit statuendum; unde,
sive eas ipsi solis superficiei, sive atmosphærae tantum sola-
ri inhaerere statuamus, solem in centro systematis planeta-
rii immobilem circa suum tamen axem motu vertiginis ferri,
quod ante ratione fuerat assertum, ipso iam sensu fuit com-
probatum. Quanquam vero motus huius rotatorii existen-
tia extra dubium posita est; ipsa tamen eum definiendi ra-
tio, quae passim apud Auctores traditur, tam est complica-
tissimis figuris intricata, ut nisi singulari adhibita imaginatio-
nis vi parum inde lucis hauriri posse videatur. Rem igitur
astronomiae perfectioni maxime proficuum fecisse Cel. Au-
ctor confendus est, qui in hac dissertatione gravissimi huius
argumenti explicationem ab isto insigni incommodo penitus
liberavit, dum non omnia modo, quae ad genuinam naturam
solis

solis rotatorii cognitionem pertinent, momenta dilucide explicavit, sed ipsum quoque pro definiendo solis circa axem tempore periodico calculum facili et perspicua methodo expedit; cuius ope si plures plurium macularum observationes sub examen revocentur, de axis solaris positione et gyrationis celeritate tutissimum ex plurium conclusionum consensu iudicium ferri poterit.

P H Y S I C A.

I. *De caloris communicationis exceptione, Phaenomena nova experimentis elicitæ, et explicationes.* Auctore I. A. BRAUNIO. Quum in gradibus frigoris, sub quibus fluida in statum firmitatis transeunt, et caloris, sub quibus ebulliunt, determinandis, Celebrerrimus huius Dissertationis Auctor occupatus esset; phaenomenon observavit singulare, licet non plane novum, quum Clarissimus *Richmannus*, primus, sine dubio eius inventor, in his Comment. eiusdem iam mentionem fecerit, quod a regula vulgari, qua scimus, calorem inter corpora contigua communicari, notabilem producit exceptionem; atque hoc phaenomenon in praesenti dissertatione exponit explicatque.

Vas, aqua ad duas tertias repletum, alii maiori, itidem aqua repleto, imponit, eaque vasa igni exponit, adeo, ut aqua, in maiori vase contenta, ebullire incipiat, posteaque gradum caloris ignis continue auget. Expectares, brevi fore, ut calor aquae bullientis, in maiori vase contentae, in aquam, in minori contentam, transeat, eandemque in similem ebullitionem excitet. Verum hoc non factum est. Quin potius adhibito thermometro Cel. Auctor vidit, calorem in aqua bulliente exteriori ultra eum gradum, qui ad ebullitionem requiritur, augeri non posse, aquam vero in vase minori contentam, calore inferiorem esse aqua, in maiori contenta gradibus novem, tantoque inferiorem perpetuo manere, ideoque ad ebullitionem nunquam pervenire.

Idem

Idem experimentum cum spiritu vini rectificatissimo instituit, eademque phaenomena observavit. Verum cum vino, cum oleis aliisque fluidis idem non successit. Transit calor ex fluido exteriori in interius, donec hoc aequè ac illud ebullire coeperit. Caeterum notandum est, haec phaenomena supra dicta contingere, dum vasa aperta sunt; si clausa fuerint, calor itidem ad ebullitionem requisitus communicatur.

Post haec phaenomenorum relatorum explicationem Auctor subiungit, quam in eo invenit, quod aqua ad ebullitionem certum caloris gradum requirat, eumque, dum semel bullit, porro transcendere nequeat. Cum enim calor ex aqua vasis maioris in aquam, in minori contentam, adeo usque transire non possit, quin semper differentia novem graduum inter utriusque aquae calorem maneat; patet, hoc modo calorem aquae in vase minori semper inferiorem manere eo, qui ad ebullitionem requiritur. Quoniam vero aqua in vasis clausis super eum gradum, qui ad ebullitionem requiritur, calefieri potest; ratio simul constat, quare in vasis clausis fluidum interius aequè ac exterius ebullire coeperit. Denique cum fluida reliqua, in quibus phaenomenon non successit, constantem itidem ebulliendo calorem haud servant, sed is, qui ad ebullitionem requiritur, longe augeri in iis possit, causa quoque manifesta est, cur in his phaenomenon similiter non successerit.

II. *De Electricitate barometrorum disquisitio.* Auctore S. V. T. AEPINO. Barometrorum quorundam singularis illa proprietas, ante hos fere centum annos a *Picardo* detecta, qua mercurii noctu agitati summa superficies in descensu lucem aliquam ipsi adhaerentem conspicendam praebet, ab eo inde tempore mirifice exercuit physlicorum ingenia, in detegenda singularis huius phaenomeni ratione atque conficiendi barometra lucentia methodo frustra laborantium, donec summo tandem nostri aevi Geometrae, *Io. Bernoullio*, genuinam eorum constructionem invenire licuerit. Barometris hinc lucentibus miranda quaedam adfectio propria est,

istius vitrei electricitas omnis in metallum colligeretur, quae ad hunc statum reducta satis fuit efficax, ut, institutis circa eam experimentis, manifesto ostendi potuerit, vis istius attractricis explicationem utique esse ab electricitate repetendam. Interior scilicet tubi superficies mercurii frictione positivam electricitatem nanciscitur; unde repulsione sua materiam electricam in vitri substantia latentem versus exteriorem vitri superficiem cedere cogit, quae ibi accumulata, superficiem et metallum positive electrica reddit.

Quibus felici cum successu expeditis ad theoriam hanc omnibus numeris absolvendam Cel. Auctor electricitatem quoque negativam producere tentavit, idque singulari artificio feliciter praestitit; descendente scilicet mercurio, adeoque fluido electrico intus accumulato, summitatem tubi foliis metallicis obiectam corpore non per se electrico attingit; unde materia electrica in substantia vitri contenta, quanquam a vi interioris repulsa, tamen in exteriori superficie accumulari non potuit, sed in id ipsum corpus ipsi admotum transiens tubi superficiem externam negative electricam reliquit.

En igitur omnem de luce et vi attractiva barometrorum theoriam egregiis Cel. Auctoris experimentis et meditationibus ita illustratam, ut nihil iam in subtilissima hac quaestione ulterius desiderari posse videatur.

III. *Examen theoriae magneticae a Cel. Tob. Mayero propositae.* Auctore F. V. T. ASPINO. Gravissimum in tota theoria magnetica problema, quo vis quaeritur, qua corpus magneticum in aliud in quacunque distantia ab ipso remotum agit, resolvi non potest; nisi aliis binis quaestionibus antea expeditis, una scilicet, quamnam distantiae functionem sequatur vis, quam particula quaedam infinite parva, vi magnetica imbuta, in aliam itidem infinite parvam exerit; altera vero, quamnam lege vis magnetica per corpus datae figurae

gurae diffundatur, unde illius intensitas in quovis corporis puncto possit determinari; de his enim si constet, problematis completa solutio ex calculo integrali unico est repetenda. Pro utroque hoc momento Celeberrimus Vir, *Joh. Mayerus*, in dissertatione quadam, de cuius contentis in novis litterariis Goettingensibus fide digna occurrit recensio, eam legem stabilivit, ut sollicitationis intensitatem in duplicata ratione distantiarum decrescere; intensitatem vero in quovis puncto, siquidem magnes prismaticae figurae supponatur, directam rationem distantiae a medio prismatis puncto sequi assereret. Quorum legum cum examen exactius nostram de magnete cognitionem non possit non plurimum illustrare, Cel. huius dissertationis Auctor earum cum veritate consentium repetitis experimentis explorare constituit, quae una cum coniectariis inde deductis in praesenti dissertatione ordine et solide explicantur. Ac primo quidem quod ad situm centri magnetici attinet, seu illius loci qui partem boreali magnetismo praeditam ab altera australi magnetismi separat, et transitum quasi illius ad hanc constituit; valde lubricam hanc esse investigationem facile patet cum iste transitus non subito, sed legi continuitatis, quam natura, saltui inimica constanter servat, conformiter fiat. Ex multis tamen experimentis ea methodo, quam Cel. Auctor hic exponit, institutis abunde apparuit, superficiem, qua utraque magnetismi species discernitur, irregulariter curvam esse posse, neque unquam fere prismatis longitudinem bifariam secare, ita ut *Mayeri* regula, qui id centrum cum centro longitudinis idem statuit, vix unquam locum habeat, nisi in parallelepipedis chalybeis, quae per methodum duplicis contactus vi magnetica imbuuntur et conjunctim magnetum artificialium nomine veniunt.

Ad alteram de distributione vis magneticae per magnetem cuiuscunque figurae quaestionem primo notamus, eam ad solas virgas parallelepipedas duplici contactu magnetifica-

tas pertinere, cum in reliquis magnetibus, naturalibus seu artificialibus, vis ista vel irregulariter sit diffusa vel adeo ab artificis quodammodo arbitrio pendeat. Cum igitur eiusmodi virgae, si magnetificantur, eo maiorem polorum alterno ordine se excipientium numerum adipiscuntur, quo sunt longiores, facile intelligitur, totidem quoque in iis centra magnetica dari, in quibus omnibus, magnetismi nimirum expertibus, cum adplicatae scalae intensitatum evanescere debeant, eam scalam curvam altioris ordinis esse liquet, neque vero rectam, ut *Mayerus* statuit, nisi forte in virgis modice longis, quae solae eo reduci possunt, ut plures, quam binos polos, non nanciscantur; quamvis et hoc in casu fatendum sit, constantiae naturae parum convenienter statui, scalam intensitatum, quae in virgis longioribus est curva ordinis altioris, subito, imminuta virgae longitudine, in rectam abire. Longe autem magis ardua de functione attractionum et repulsionum magneticarum quaestio est; ac *Mayerianam* quidem hypothesein quod attinet, eam non multis solum dubiis esse obnoxiam, Cel. Auctor experimentis comprobatur, sed varia quoque contra experimentorum rationes a Cel. *Mayero* pro stabilienda hac hypothese inlittorum solide monenda invenit. Olim quidem ipse in evolvenda theoria electricitatis et magnetismi occupatus in suspensionem incidit, electricas actiones eam sequi legem, ut in distantiarum ratione inverfa decrescant, unde coniecturam aliquam deduxit, an forte magneticarum actionum eadem lex sit, quae electricarum; nunquam tamen ex experimentis certi aliquid colligere licuit. Subtilissima ergo haec investigatio tantum abest ut pro confecta sit habenda, ut potius summam physicorum attentionem et circumspectionem exigat, cum peritissimos naturae scrutatores vel in dubio reliquerit vel falsa adeo veritatis specie deluserit.

IV. *Descriptio novi phaenomeni electrici detecti in Chrysolitho sive Smaragdo Brasiliensi.* Auctore E. V. T. AEPINO.
Quan-

Quaquam post publicatas a Cel. Auctore mirabiles *Tourmalini* proprietates variae variorum colorum gemmae *Topazio* analogae a Viro magnis in phylol. natural. meritis conspicuo, *Wilsone*, sunt detectae, quae in experimentis electricis *Tourmalino* prorsus similes sunt deprehensae; earum tamen fere omnes etiam in reliquis proprietatibus tam cum *Tourmalino* conveniunt, ut eiusdem speciei varietates potius, quam diversum quoddam lapidum genus constitutere videantur. Unus est Chrysolithus Americanus, a *Wilsone* in lucem productus, qui praeter electricas proprietates in omnibus a *Tourmalino* penitus discrepat, ita, ut eae lapidi huic Ceyloniensi non iam propriae sint censendae. Huius igitur memoratu digni lapidis in praesenti dissertatione traditur descriptio una cum experimentis, quae Cel. Auctor circa eum instituit, quibus miranda sane in chrystalli huius et magnetum indole similitudo illustri specimine fuit comprobata.

V. *De vitro fossili naturali sive de Achate Islandico.* Auc̃.

I. G. LEHMANNO. A similitudine, quam inter artefactum vitrum et Islandicum Achatem intercedere chymica experimenta beat. *Lehmannum* docuerunt, novum huic lapidi, *fossilis* sel. *vitri* nomen facere non dubitavit. Affinitatis illius vincula, praecipue in natura et indole lapidis quaerenda sunt, aliqua tamen momenta addit quoque ipse origo, nec contraria denique est novo nomini, externa lapidis facies. Ex hac enim, si fida sit *Obsidiani lapidis* a PLINIO data descriptio, facile cum Auctore nostro concludimus, non modo Islandico huic, aethiopicum illum lapidem plane esse similem, sed et novam denominationem ex antiquitate haustam et *Plinii* auctoritate esse probatam, qui nempe productum illud fossile, iam olim vitris annumeraverat. Origo lapidis, propiorem paulo eius nexum cum vitro indicat: patet nam mirum ex *Horrebonii* aliorumque peregrinatorum indubitatis testimoniis, ignivotum olim fuisse montem, qui hodie lapidis nostri locus natalis est et in cuius superficie magna

copia reperiri solet; nonne itaque licet ex hoc concludere, originem eius, actioni et vehementiae subterranei ignis esse adscribendam? nonne omnes, aliorum quoque ignivomorum montium Lavae, vitreae sunt naturae? nonne ergo hic lapis verum vitrum a natura, vulcani vehementer aestuantis ope productum? omnino id ex dictis verosimillimum esse videtur, maxime ubi simul ponderaverimus, quae de natura lapidis, nunc brevibus recensenda experimenta docerunt. Calcinatione leni nullo modo mutabatur, nec de pondere suo amisit quidquam, fortiori autem, sponte in fluorem abiit. Menstruorum fluidorum, acidorum aequae ac alcalinorum actionem, immutatus pariter sustinuit; unde eum natura sua, propius ab aliis vitris tinctis, quam a reliquis lapidibus vitrescibilibus abesse apparet, quod quidem illa quoque plane nihil, hi viro vel aliquid partium suarum metallicarum, vel et plurimas, in concentratissimis acidis deponere iisque privari soleant. Fusiones denique institutae variae: per se fusus lapis, abiit in fluorem spongiosum et porosum, sed ut pristino colore, sic quoque priore sua duritie ita donatum, ut non minus quam antea, chalybe percussus, scintillas daret: simile etiam vitrum, lapis cum pulvere carbonum commistus largiebatur; cum sale tartari vero igni fusorio expositus, vitrum dedit elegans subviride; cum borace cocta, vitrum diaphanum nigrum; cum Minio, vitrum obscure hyacinthinum; denique cum viridi aeris, in vitrum mutabatur obscure plumbeum. Ex hisce fusionibus duas potissimum sequelas deduxit beatus Auctor, quarum altera docet, partes metallicas easque martiales huic lapidi inesse, quippe sine quibus, nulla hoc modo tincta vitra oriri potuissent; altera vero eo redit, non lapidibus, sed veris vitris annumerandum esse hocce productum fossile, quod sponte quasi, nempe sine aliis additamentis, idque moderato satis igne, in vitrum fluorem abierit, eventum sane de aliis vitris artefactis denuo fuis notissimo eisque communi, sed quem, teste experientia, nunquam a lapidibus communis vulgaribus, neque a Quar-

Quartzis, multo minus a gemmis expectare licet. Ne vero lapidis cum chalybe scintillas excitandi facultas, cuiquam scrupulum moveat, monet post haec Auctor; duriora vitra, ea scilicet quae absque calcibus saturninis, ex mera terra filicea et ex paucis partibus salino alcalinis fixis parata sunt, idem planè exhibere phaenomenon; stringit hoc modo vinculum inter fosfile vitrum et hanc factitii vitri speciem, et denique sub finem dissertationis suam quoque de materia, ex qua illud olim fuerit conflatum, sententiam addit; eo illa reddit: amianthinos et asbestinos lapides heic praeprimis in censum venire, id enim lapidum genus, fortissimo ignis gradu fufum, prae reliquis in huiusmodi vitrum mutari atque huius rei luculentum haberi testimonium in scoris illis probe vitrificatis, quae variis locis, ubi minerae metallicae ex matricibus asbestinis, vel amianthinis excoquantur, e fuforiis furnis effluere solent.

VI. *De Cupro et Orichalco magnetico.* Auctore I. G. LEHMANNO. Cum magnetica quarundam orichalci specierum virtus, non sua tantum novitate sed et sua quoque utilitate; mechanicis praesertim artibus sese commendare queat, dignam illam iudicavit, beat. Auctor, ut et in eius inquireret originem, et varias eius exploraret ac per experimenta definiret gradus. Hoc itaque scopo, quum statim viderit, causam istius phaenomeni non in modo componendi orichalcum, quippe qui omnibus speciebus fere idem, nec in cupro puro, quod pariter eiusdem semper fit naturae, sed maxime in diversa zinci indole esse quaerendam, varias huius semimetalli species, lapides scilicet calaminares varii generis, admias fornacum, et diversas Pseudogalenas, primo loco examini chymico subiecit. Docuerunt haec tentamina, varias ex istis mineris martialis esse indolis, alias contra, nullis ferri particulis inquinatas esse; docuerunt, calaminares lapides, quo maiorem a calcinatione contraxerint ruborem, eo magis quoque eos esse martiales; porro; quo fortius et diutius

diutius lapides isti calaminares, cum vel absque phlogisto fuerint calcinati, eo maiorem eos acquirere magnetismum, praeterea, mineras et cadmias zinci plurima ex parte vel ferro destitutas, vel parum tantum eius continentes, aut nullum plane, aut debilissimum saltem monstrare magnetismum; ultimo denique, extingui istam magneticam vim minerarum zincinarum, ubi eo usque processerit calcinatio, ut in vitrum abierat. His ita peractis atque cognita cuiusvis istarum zinci specierum indole, secundo loco, variae earundem miscelae cum cupro, aenatica plerumque quantitate instituae, additoque, ut fieri solet, carbonum pulvere, variae exinde orichalci speciei productae fuerunt. Non licet heic, singulae compositionis, magneticas proprietates vel earundem inertiam recensere, aut per singula ire experimenta, sequelas tantum ex eis deductas, breviter indicasse sufficiat: nimirum 1°. orichalcum ex cupro et zincis purissimis, elaboratum, nullum erga magnetem monstrare obsequium, neque hinc in acum magneticam ullo aere modo; 2°, quo magis vero minerae zincinae partibus abundant martialibus, eo maiorem et fortiorem nasci in Orichalco magnetismum; hinc quoque a partibus illis martialibus lapidi calaminari, cadmiis fornacum et Pseudogalenis admixtis et in praeparatione orichalci per phlogiston reductis, unice pendere originem et causam magnetismi diversarum orichalci specierum. Explicata sic, et ab omni dubio liberata phaenomeni istius causa, ultimo denique loco, agitur de quantitate ferri, ad producendum in cupro magnetismum sufficiente. Vario itaque pondere inter se miscebantur ista metalla et varia quoque inde cupro magnetica accessit virtus: minima, si ratio ferri ad cuprum fuerit uti 1 : 32, maior gradatim, prout istius augebatur quantitas, maxima denique in utriusque metalli acquipondio consistit. Intermedios gradus exhibet tabula ad calcem dissertationis adiecta, ex qua insuper omnium hunc in finem institutorum tentaminum ratio uno intuitu cognosci potest.

V.I. *Specimen Oryctographiae Stara-Rusienfis et Lacus Ilmen.* Auctore I. G. LEHMANNO. Ultima haec, quam proponimus, b. Auctoris dissertatio, itineris, quod Stara-Rusiam, ex mandato AUGUSTISSIMAE suscepit, relationem, variasque hac occasione institutas observationes, praesertim oryctologicas exhibet. Huc pertinent strata illa horizontalia schisti albi calcarei, quae prope pagum Tschedowam b. Auctor observavit, porro minera martialis lacustris, quae ibidem in fluvii cognominis fundo reperta est, et crebra denique vestigia lapidis calcarei, quae ubique circa Novogrodum occurrebant. Pariter huc referendi sunt calcarei lapides, ex quibus Novogrodenfis castelli moenia extructa sunt, vario conchyliorum petrefactorum genere, Pectunculis nempe, Mytilis, Strombis etc. refertissimi, quorum non circa istam urbem, sed ad littora Ilmenis lacus, natalem locum esse b. Auctor ostendit. Accedunt quoque porro, strata schisti calcarei albi, reperti prope pagum Uglâ dictum, et scaturigo aquae salinae ibidem in campis obvia. Maxime vero Salinae ipsae Stara-Rusienfes eo spectant, utpote praecipua et notari dignissima pars mineralium istius regionis. Hinc quoque omni cura eas investigavit b. Auctor, quae ad historiam earundem faciunt allegavit; scaturiginum situm, numerum, conditionem explicavit; denique aquarum ipsarum indolem ita exposuit, ut appareat, illas praeter salem communem, sal quoddam medium, mirabili salis analogum, sed impurum, continere. His factis, ad reliquorum fossilium agri Stara-Rusienfis, fluminum Polissae ac Lowat, et denique lacus Ilmenis investigationem se se contulit. Merentur ex illis haec annotari sequentia, et quidem 1°. Terra nigra, pinguis ubique circa locum salum oppidi Stara-Rusiae reperiunda; penetrantissimum illa spirat hepatis sulphuris odorem, et hinc confirmare videtur opinionem: inveniri scilicet nullam salis nativi sodinam aut muriæ scaturiginem, quae non vestigia sulphuris et acidi vitriolici exhibeat. 2°. Terra martialis ochracea, et alia pinguis nigra, ad ripas fluviorum

rum Poliffae et Lowat, in fratis sub humo vegetabili latentes, quarum prior parum ferro dives, altera vero mere argillofa est. 3°. Lapis calcareus, ad fuperiorem partem Poliffae fluvii repertus, ideo praefertim notabilis, quod conchyliis tefta fua naturali ex parte adhuc donatis, totus referendus fit; in fratis ille occurrit horizontalibus, quae intertextae funt ubique aliis fratis argillofis varii coloris et praeter micam albam, vera quoque terra calcarea remixtis. 4°. Denique fchifti rubri strata, Calcarei-petrificatis condecorati et martiales lapides in omni litore Ilmenfis lacus obvii, qui horum foftilium agmen claudunt. De veritate conclufionis, quam ex ingenti, hifce in regionibus, petrificatorum copia et ex praefentia modo dicti fchifti rubri, in fine huius differtationis deduxit b. Auctor, nemo facile dubitabit, nempe omnes iftas regiones, Novogrodienfem principatum, Eltoniam, Ingriamque olim fuiffe inundatas et aquis marinis fubmerfas.

VIII. *De Formatione Inteftinorum Observationes in ovis incubatis inffitatae.* Auctore c. f. WOLFF. Ova incubata fontem nobis fuppeditare, unde multa praecelara et utiliffima, tam generatim ad univerfam phyfiologiam, quam in fpecie ad theoriam generationis fpectantia dogmata hauriri pollent, una cum *Horvaeo, Malpighio, Hallero*, fummis in observanda natura viris, Auctor merito credidit; ideoque a quovis phyfiologo nunquam fatis perfpici polle has animantium volatilium officinas, recte perfualius eft.

Nunc iam feriem observationum, inde petitarum offert, quarum primarius finis eft, ut, quomodo inteftina in corpore animali formentur, inde elucefcant, fimulque adeo exemplum exftet alicuius partis, manifefte formatae, quo fua de generatione theoria magis corroboretur, et amplificetur; deinde ut variae in ovis incubatis partes, quae aut nondum observatae, aut tamen non fatis, quid vere fint, et
 quinam

cuinam usui infervant; cognitae sunt atque perspectae, innotescant. Ad illas praecipue singulare embryonis involucrum pertinet, quod, dum magnam cum amnio similitudinem habet, eidemque exterius circumducitur, amnium spurium Auctor vocavit. Ad hanc areola pellucida spectat, peculiare interstitium inter utramque areae vasculosae membranam, in quo embryo continetur, et quod primo tempore unicum eius habitaculum est. Die incubationis secundo finito intra hoc interstitium amnium spurium formari incipit, et quando hoc novum embryonis habitaculum perfectum est, areola pellucida evanescit. Simili modo intra amnium spurium amnium verum oritur, quo plane perfecto et confirmato, ipsum quoque amnium spurium adeo resolvitur, ut nullum eius vestigium remaneat, quod post diem sextum incubationis fieri solet.

Cum ipsa haec embryonis involucra, imprimis amnium spurium eiusque in specie partes interiores, quae intra embryonem continuantur, formandis intestinis ansam praebant; horumque igitur modus formationis haud intelligi queat, nisi prius natura et fabrica involucrorum perspecta habeatur; idcirco necesse fuit, ut descriptio harum partium et quae ad eas pertinent, explicationi formationis intestinalium praemitteretur. Postquam igitur de differentia inter formationem partium, quae animalibus praec plantis propriae sunt, veluti intestina sunt, et earum partium formationem, quae utrisque communes sunt, nonnulla generatim praefatus est Auctor; arcam vasculosam, imprimis eius constructionem et distributionem vasorum in ea describere incipit. Inde areolam pellucidam, quae interior areae vasculosae pars est, eius phaenomena, figuram, mutationes, veramque constructionem et usum explicat. Denique amnium spurium exponit secundum figuram, varias, quibus componitur, partes et constructionem.

Haec constituunt partem theoriae formationis intesti-
 norum primam. In parte secunda ad interiores illas amnii
 spurii partes transit, quae intra embryonem producuntur,
 et quae ipsa iam intestinorum primordia sunt. In regione
 amnii spurii, quae regioni embryonis cardiacae respondet,
 fovea est valde exigua, a membranae amnii spurii parte,
 intra embryonem producta, formata. Foveola est orifi-
 cium speluncae, quae sursum in embryone continuatur.
 Haec spelunca microscopica ventriculum refert, adeo, ut eius
 cavitas ventriculi sit cavitas; membranae pars, qua spelunca
 formatur, ipsa membrana ventriculi sit, et ventriculus igitur
 sub primo hoc suo initio anterieus apertus existat. A fo-
 vea illa cardiaca deorsum rima continuatur, ante spinam
 dorsalem posita, eique parallela, simili modo a membranae
 amnii spurii media parte, quae utrinque ad spinam dor-
 salem se applicat, formata. Haec rima tubum intestinum
 refert, qui primo tempore rectilineus est, et nonnisi succes-
 sive, dum crescit, longitudinemque abdominis superare in-
 cipit, curvaturas et convolutiones illas producit. Rimae
 cavitas est cavitas intestini, et membranae pars, qua rima
 formatur, est intestini membrana villosa, adeo, ut intelli-
 num, aequae ac ventriculus, anterieus apertum sit, et plane sin-
 gulari ac miro spectaculo in exteriori embryonis involu-
 cro, in amnio spurio nempe, cavitas intestini appareat. Deni-
 que rima ad finem inferiorem terminatur foveola, quae su-
 periori foveae similis est, atque eodem prorsus modo, quo
 illa ventriculum, intestinum rectum exhibet. Haec phaenomena
 singula, quae tertio scilicet incubationis die finito
 in ovis apparent, Auctor uberius describit, et deinde eorum
 aequae ac amnii spurii, in quo illa apparent, ipsius prima
 initia, mutationesque, quas ad diem tertium usque subeunt,
 repetit. Denique illas mutationes eorum subiungit, quae a
 die tertio contingunt, donec vel prorsus evanescent, vel in
 alia phaenomena transeunt.

Super-

Supereſt, ut haec inteſtinorum primordia, quae haſtenus exterius tantum in integro annio ſpurio conſiderata ſunt, interius quoque in annio ſpurio aperto et in eorum ſuperficie poſteriori conſiderentur, quo, quod vera inteſtinorum primordia ſint, evidentius appareat; atque hoc in tertia theoriae parte Auſtor ſe praefiturum eſſe promittit.

IX. *Deſcriptiones et obſervationes botanicae.* Auſtore s. G. GMELIN. Novas aliquas, aliquas vero iam cognitās, ſed ulterioribus obſervationibus illuſtratas plantas, Cl. Auſtor in hac diſſertatione proponit. Prioribus annumeranda, primo venit planta aegyptiaca, Scandix *infuſa* Cl. Auſtori dicta. Ex eius deſcriptione diſcimus, illam a reliquis huius generis ſpeciebus, in eo maxime diſferre, quod umbellarum femina exteriora hirsutiſſima, intima autem glabra ſint, caeterum vero, propter eorundem feminum figuram, hanc magis quam ullam aliam ad Scandicem Anthriscum accedere, licet non leve in foliis et in diſpoſitione umbellarum, inter utramque diſcrimen ſit. Altera novarum plantarum, Buniadis ſpecies eſt, cui a patria ſua, *aegyptiaca* nomen fecit noſter; externo equidem habitu haud multum a Buniade orientali diſtare videtur, verum pro nova ſpecie habendam eſſe, non tantum foliorum diverſa nonnihil figura, ſed praefertim ſiliculae ſtructure ſuaadet, quae in *orientali* tantum verrucosa, in *aegyptiaca* vero mollibus ſpinis evidentius muricata eſt. Haec ſequitur Piperis *longi arborei* ſpecies, inter ficcas plantas diſtiſſimi Academiae theſauri herbarii reſerta et ab Ill. SLOANEO iam olim, ſed minus accurate delineata; huius itaque et novam Cl. Auſtor concinnavit deſcriptionem et novam quoque fieri curavit iconem, ut rite hoc modo determinata, reliquis ſpeciebus Piperis addi, inferique poſſit. Triumfettae genus, poſt haec, Cl. Auſtor examini ſubicit, atque in plures ſpecies, quam ab Ill. von LINNE factum, diſtinguendum eſſe cenſet; hinc, quae ſub Triumf. *Bartramiae* ſignis apud Ill. LINNAEVM hucus-

que militavit Agrimonia maderaspatana PETIV. Gaz. t. 32. f. 10. in novam speciem mutat et Triumfettæ *spicatae* nomine proponit; *rhomboidalem* et *femitrilobam* praeunte JACQUINIO a Triumfetta *Lappula* separat, denique *laciniatam* dicit Triumfettam, quæ RUMPHII Lappago amboinica est, et ab Ill. von LINNE pariter pro varietate Triumf. *Lappulae* habetur. Ex cryptogamiis plantis, ad quas cum Auctore progredimur, primo occurrit Asplenium iamaicense PLUKNETII Phytogr. t. 53. f. 1. cuius mentio, cum nec a BRAWNIO, nec a JACQUINIO, nec denique ab Ill. von LINNE facta sit, non supervacaneum fore duxit noster, accuratam eius exarare descriptionem, ex qua hæc planta ab aliis Adianti speciebus, præsertim ab Adianto cristato SLOANEI, cui multum analogæ est, distinguï possit; hæc itaque data, duas Osmundæ species proponit Cl. Auctor, perperam, ut ipsi videtur, pro Lunariæ vulgaris varietatibus ab aliis habitas; mavult ergo hæc in re sequi BREYNIUM, qui illas quoque a *communi* distinguit, atque alteram Lunariam *racemosam minorem*, alteram vero *racemosam multifido folio* dixit; priori Auctor Osmundæ *lanceolatae* et posteriori Osmundæ *multifidæ* nomen fecit. Denique ex eadem plantarum tribu, duas quoque Pteridis species addit, a beat. STELLERO olim ex Sibiria missas, hinc quoque alteri nomen Pteridis *Stelleri*, quæ Filiculæ montanae, folio vario TOURN. similis, alteri autem Pteridis *argenteæ*, datum est, atque hanc posteriorem cum Hemionitide profunde laciniata et ad oras pulverulenta convenire Cl. Auctor asserit. Claudit denique agmen Liquidambar *asplenifolium*, cuius notabilis varietatis exemplum in fine dissertationis descriptum exhibetur.

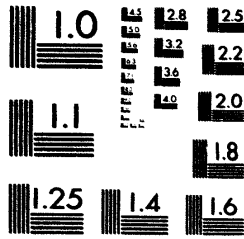
X. *De Proprietatibus plantarum ex caractere botanico cognoscendis.* Auctore s. G. GMELIN. Scopus est Cl. Auctoris, in hac dissertatione exemplis probare, evidentes illos caractères, quos natura plurimis plantis imprescit, et ex qui-

quibus species, genera, familias, classes denique earum primo saepe intuitu cognoscimus, non solum tantum botanico usui esse dicatos, sed ex iis, utilissimam quoque proprietatum plantarum cognitionem hauriri atque deduci posse.

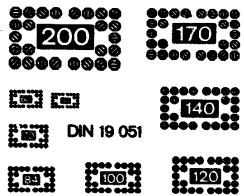
Antequam ad probationem huius assertionis accedat Cl. Auctor, monet primo, non de *artificialibus* plantarum characteribus, quippe ad hunc scopum parum aut nihil facientibus, hic esse sermonem, sed de *naturalibus*, qui in complexu partium omnium ad plantas spectantium consistunt; secundo, quasdam virtutes, determinatae cuidam plantarum familiae esse *proprias*, quasdam vero et aliis *communes*. His praemisissis, ipsa proponit exempla demonstrationi inservientia. Desumpta illa sunt a familiis quibusdam naturalibus plantarum, quibus singulis brevis virtutum medicatarum, nam de aliis alio tempore ager, explicationem Cl. Auctor addit. Ab Algis facit initium, speciatim a *Buflis*, *Confervis* et *Pucis*, quibus omnino adeo evidentes a natura impressas esse notas patet, ut ab omnibus facile agnoscantur; his quoque omnibus adscribit nosser, vim saponaceam et deobstruentem, in aliis magis evidentem, in aliis minus, at confirmatam et probatam, per chymicam analysis atque per experimenta cum *Fuco sargosso*, *Quercu marina*, et *Lactuca marina*, instituta. Post has, *Lichenes* citat, atque uti omnibus eadem fere facies eademque structura est, sic quoque omnibus materiam quandam acrem, salino-resinosam, fixam, cum phlogisto ita intime coniunctam, inesse docet, ut vis emergat incidens, calida, irritans, stimulans. Sequuntur *Musci*; austeros omnes esse, acidum terrae iunctum in se fervere atque hinc adstringendi vim ipsis competere asserit. *Filices* quarto loco in scenam provocat, omnibus idem character botanicus, sic quoque omnibus, virtutem roborantem, incidentem, aperitivam, adscribit nosser, natam ex guminosis partibus, cum resinosis mixtis, quibus terra et martiales atomi per magnetem extrahendae, probali

basi inserviant. Ad *Gramina* porro procedit, ac seminum illorum, notissimam, farinaceam, mucilaginoso-oleosam et nutrientem, foliorum et radicum vero saponaceam, aperitivam demulcentem virtutem confirmat. *Leguminosar* gramini- bus proximas facit, propter seminum pariter nutrientem facultatem; abstergentem vero, resolventem et diureticam, radicibus, foliis et floribus earundum adscribit. *Liliis* vim aperitivam variae modificatam tribuit. *Scitamina*, aethereo oleo stipata, omnia aromatica esse concludit. *Umbelliferas* omnes calidas atque sudoriferas praedicat. *Compositas*, salutare, aperientes, resolventes laudat, et speciatim *Radiatas* blandissime, *Capitatas* intensius, *Corymbosar* vero, propter innatum calidum, vehementissime agere asserit. *Cucurbitaceis*, secundum Cl. Auctorem, mucilago et periculosa frigiditas inest; *Orchidibus* contra calor, et cum nutriente, aphrodisiaca quoque virtus. *Maluae* omnes, emollientes sunt. *Solana*, veneno narcotico scatent, atque his *Asclepiadeae*, propter eandem qualitatem similes sunt censendae. In *Oleraceis* digestivam, emollientem et temperantem facultatem, quotidianus earundam probat usus, ad quas etiam *Asperifoliae* accedunt, nisi quod sint magis mucilaginosae. *Gentianas* porro laudat, propter virtutem tonicam et aromaticam; *Anagallides* propter analepticam, re- ficientem, et excitantem; *Ringentes verticillatas*, propter aromaticam et restaurantem. *Personatis* tribuit resolventem, abstergentem, diureticam atque tonicam; denique *Nasturcinis*, quas ultimo loco proponit, notissimam illam et omnibus huius familiae plantis competentem facultatem antiscorbuticam. Exceptiones nonnullas, a variis partium plantas constituentium modificationibus proficentes ipse Cl. Auctor suis locis indicavit; hinc missis aliis, properabimus ad conclusionem, quam ipse quoque ex antecedentibus deduxit, et quae eo redit: innuere scilicet botanicam faciem, qualis oblatae plantae competat virtus generaliter, reliqua vero ex usu atque experientia esse discenda.

XI. *De Glacie Mariae Ruthenicae.* Auctore S. G. GMELINI. Exhibet Cl. Auctor in hac dissertatione, historiam utilissimi producti fossilis, Glaciei scilicet Mariae ruthenicae, ex observationibus et relationibus itinerariis beat. GMELINI atque STELLERI excerptam. Primo, de natali eius loco refert noster, illam et copiose satis et optimae notae, in ea Sibiriae regione reperiri, quae ad Witimum fluvium sita est, infra hunc vero, illam prorsus exspirare, ut neque ad Oceanum septentrionalem usque, neque abhinc orientem versus, ullum eius appareat vestigium. Varia deinde, quae Glaciei huic data fuerunt nomina recenset; genus fossilium, ad quod referenda sit, docet, et modum denique in illam inquirendi eamque effodiendi, ruthenis Glaciei M. fossoribus usitatum, dilucide exponit. His deinceps addit Cl. Auctor, varias observationes ad cognoscendum crescendi modum huius Micæ spectantes, et ex quibus discimus, rupes ingentes, umbrosas et irriguas esse, in quibus crescere solet; versus omnes plagas illam quidem occurrere, sed quae septentrioni obversa sit, gignere meliorem copiosioremq; in meridionali autem plerumque reperiri rubiginosam et viliorem; non in venis illam crescere, sed haberi in nidis sparsis, quibus evacuatis nulla amplius succrescat; signum proximum invenendi Glaciem istam, materiam quandam esse inter micam et talem mediam, friabilem, *Barga* a fossoribus dictam; hac enim remota, Glaciei strata in conspectum venire, atque his ablatis, iterum *Bargam* sequi, sub qua denuo alia Micæ strata sint; situm stratorum varium esse, nunc perpendiculararem, nunc varie ad horizontem inclinatum; denique in vertice montium illam rarissime reperiri, sed copiosam et optimam aut in medio, aut circa radices rupium crescere. His expositis diversas species atque varietates Glaciei, varia nempe pelluciditate, magnitudine et colore differentis, Cl. Auctor recenset, et dari pellucidissimam, albam, viridem, nigram, rubiginosam, maculatam, striatam, dari denique attractu in frustra acuta collabentem, refert: addit quoque remedium vetuliam

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1769

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT
DAS ORIGINAL DER UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
ERLANGEN-NÜRNBERG ZUGRUNDE

SIGNATUR: LTG. IX.88.

et rubiginosam purificandi, ac ultimo loco suam de generi huius Micae explicat sententiam: consistere nimirum materiam illius proximam in substantia terrea, a gypsea non multum obluente, atque hanc ab humiditate subterranea ita emolli, solui et cluriri censet, ut leviores deinde partes cum portione sua acido salina, cremoris instar, sursum emergant atque hac ratione successive et post longum tempus in laminas illas concrevant, glaciemque constituunt.

XII. *Descriptio Tubulariae Fungosae prope Wlodimerum mense Julio 1763, observatae.* Auctore P. S. PALLAS. Nova est Tubulariae species, quam Cl. Auctor in hac dissertatione proponit, estque illa eo magis notari digna quod omnia reliqua aquarum dulcium hucusque cognita Zoophyta, sua mole, suaeque consistencia ita superet, ut marini potius produci, quam mediterranei fluminis incolae praeseferat speciem. Descriptio, quam Cl. Auctor de illa dedit, ita perspicua, concinna et omnibus numeris absoluta est, ut omnino labore, eam haec explicandi vel in compendium redigendi superfedere queamus; id ergo unicum ex observationibus Cl. Auctoris haec addidisse sufficiat: intercedere quidem affinitatem quandam inter novam hanc atque illam Tubulariam, quam in Elencho suo *gelatinosam* aut *coralloideam* dixit, sed priorem ab hac in eo maxime differre, quod in maius volumen excrecere soleat, quod multo sit solidior, et denique quod nunquam reptantibus tubulis, sed semper in glomeres collecta, fungoidea crusta conchylia obvolventes, sit reperta.

ASTRONOMICA.

I. *Animadversiones in supplementum Cel. Pingre ad dissertationem eius de Parallaxi Solis.* Auctore STEPH. RYMOUSKI. Ansam huic lucubrationi praebuit supplementum Cel. Pingre ad dissertationem de parallaxi Solis Vol. LIV. Transactionum Societatis Londinensis insertum. Ibi cum Cl. Auctor videret, Cel. Pingre, posita longitudine urbis Selen-

giusk

ginsk $6^{\circ} . 57' . 50''$, ex combinatione observationum Selenginski et in Insula Rodrigues super Venere habitatum parallaxia Solis elicere $10' . 1$, constituit penitus inquire, utrum assumpta a Cel. *Pingre* Longitudo urbis Selenginsk cum observationibus ibi habitis consistere possit? Ideo brevibus commemorat, ex observationibus Satellitum Iovis, unica excepta, nec non ex occultatione ζ Sagittarii a Luna, eandem fere se invenire Longitudinem urbis Selenginsk, ac Cel. *Pingre* reperit.

Præcipuum autem argumentum assumptæ a Cel. *Pingre* Longitudinis in eo positum est, quod in computo Longitudinis ex observatione Eclipticos Solis Selenginski habitatnerit errores Tabularum Lunarium *Maieri* in Longitudinem — $30' . 9$ et in Latitudinem $+ 3'$, quantos ex observatione quarundam phasium eiusdem deliquii Caianeburgi observati deduxerat. At cum in eruendo Tabularum errore assumpta a Cel. *Pingre* differentia meridianorum Parisiensis et Caianeburgensis $1^{\circ} . 41' . 5''$ a vera $29''$ et amplius deficiat, indagat Cl. Auctor, quantus error Tabulis Lunariis tribuendus sit, si in computo si non vera, est certe vero propior, Longitudo Caianeburgi $1^{\circ} . 41' . 44''$ adhibeatur, Calculo peracto ex combinatione earundem phasium cum fine Eclipticos errorem Tabularum in Longitudinem — $39'$ et in Latitudinem $+ 14''$, quibus adhibitis Longitudinem Selenginsk invenit $6^{\circ} . 57' . 35''$.

Combinatio diversarum phasium cum fine Eclipticos Caianeburgi observato diversos præbet Tabularum errores: Cel. *Pingre* videntur præferendæ combinationes binarum ultimarum; Cl. vero Auctori combinatio secundæ phasios cum fine deliquii, quippe quæ errorem tabularum Lunarium in Longitudinem dat — $43' . 6$ et in Latitudinem $+ 26' . 1$ medium inter omnes reliquas combinationes; unde longitudo urbis Selenginsk resultat $6^{\circ} . 57' . 15''$. Hinc

concludit, differentiam meridianorum Selenginskensis et P. arificensis a Cel. *Pogre* non recte esse stabilitam, et observationem Veneris Selenginski institutam collatam cum observatione in insula Rodrigues habita nullatenus parallaxin Solis $10''$, 1 praeterire posse.

II. *Observationes non nullae in observatorio Imperiali Petropoli habitae.* Auctore STEPH. RYMOVSKI. Hic primum comparat observatio solstitii aestivali anno 1763. habita; ubi recensentur cautelae quae in observatione peragenda adhibitaerunt. Altitudo Solis solstitialis media ex quatuor observationibus fuit $53^{\circ} 31' 56''$, 2 et altitudo Poli observatorii Petropolitani $59. 56. 22, 8$ posita obliquitate Eclipticae $23^{\circ} 28' 19''$.

Dein occurrunt observationes Satellitum Iovis Anno 1766. habitae, occultationis non nullarum stellarum e Plejadibus a Luna, et denique observatio Eclipsis Solis, quae contigit Die 2^{ae} ^{Julii} Aug. Lectorem, harum observationum cupidum ad ipsas observationes ablegamus.

IN ELIAE PALAIRETI, SACERD. TORNAV.
Observationes in N. T. Philologico-Criticas, Strictionum PERICULUM I. CAROLI LUDOVICI BAUERI A. M. et Scholae Hirschbergenfis Silesiae Rectoris.

Lectio libri, cui maxime succisivis, quasi furtim, vacarem horis, ab *Elia Palairoto*, Viro Cl. ac Rever. Ecclesiae Gallicae Tornaviensis Antistite, *Observationum Philologico-Criticarum* nomine, Lugduni Bat. 1752. apud. Corn. Haakium eo consilio evulgati, ut puram Vir doctissimus graecae orationis elegantiam N. T. libris assereret, immo affingeret, strictiones istas peperit. Novissimus eorum repetitus est,

est, qui cum Pfocheniis, Blackewallis, aliisque, invisam atque intolerandam sanis omnibus sententiam, tot iam firmissimorum argumentorum telis confossum, refoverent, infestumque sanae interpretationi vulnus refricarent; quod dudum coaluisse, quo dignius huius aevi studiis videbatur, eo magis mirari, atque indignari adeo, subit, existisse in hac literarum luce, tam pravae causae, tot iudicii laceratae ac condemnatae, serum vindicem, qui tam infelicitate egregia doctrinae copiis abuteretur. Nam, ut, praecclare in isto libro observari, aut omnia, per se quidem, aut plurima certe, agnosco lubens et fateor: sic, quam incommode, ut lenissime dicam, ad obtundendam Viris divinis elegantiam cuncta fere contulisset, statui, cum praesertim suaderi illud et commendari nuper in Commentar. Literar. Halens. vidissem, vel integro libro, vel, subinde data occasione, carptim notare.

Atque illis quidem commemorandis ac notandis merito ac libenter supersedeo, quia translaticia et vulgata sunt, quae cum aliis huius causae patronis communia Noster habet: ut impietatis crimine Hebraismi vindices aspergat, ut in singulis vocabulis loquendique formis haereat, universae orationis colore, construendi componendi ac nectendi colligendique modis plane neglectis: ubi tamen et vocabula phrasaeque evidentissima Hebraismi nota insignes, ne tactas quidem a Viro doctiss. subinde monendi erit locus, ut, quae pro Hellenismo asserit, e poetis, Pindaro, Sophocle, Anacreonte, e scriptoribus virorum divinarum aetate aliquanto posterioribus, Dione Cassio, Aeliano, Laertio, Maximo Tyrio, quin ex feris et Hebraismo propioribus, Porphyrio, Achmete, et Anthologicis quoque Agathia, Pallada, aliisque auctoribus defendat, quorum auctoritatem frustra adhiberi, dudum et saepe diversae partis principes monuere. Eo tamen amore suscepti negotii prolapsurum non credideram, ut etiam e V. T. et LXX. Interpretibus in N. T. allata, quasi Lucae aut Pauli ipsorum verba promiscue cum horum

verbis Hebraismi nota purgaret: quod vix unquam, quod ageret reputant in mentem venire posse videretur. Sed nam, ne caulice ipsi locum minus necessaria praefatio eripiat, ad singula loca veniamus.

Rom. I, 4. τὸ ἐπεδήκτες οὐδὲ Θεοῦ ἐν δυνάμει ἐξ ἀναστάσεως καὶ αἰῶνος. Quot Hebraismos hic transferit Autor, cui intelligenti non apparet? Jam ante haec verba quomodo defendet, *θεοῦ καὶ ἀναστάσεως, πειθικῶς ἀγνοοῦντες*, qua Istruētum, qua Ientum: et hic, *ἐπέδειξεν* pro ἀπεδείκνυμι, *probare*, confirmare, declarare, ἐν δυνάμει, *potenter*, efficaciter, αἰῶνος. *per aevum*; unum illud *ἐν* tangit, quod, ut pro *post* poni saepe facile concesserim, non tamen allequor, quid sit Christum *post* relictum in vitam declaratum esse filium DEI? Immo *per* relictum illud factum, hoc esse e loco germano, Act. 17, 31. sole clarius patet. Cum Graecismo autem *ἐν* pro *sub* positum, vereor ut defendat; immo i Hebraismus est, praepos. *post* ulu respondeas, ut Rom. 5, 1. δικαιωθέντες ἐν πίστει, Matth. 12, 37. ἐν τῷ ἔργῳ σου δικαιώθησθαι, κ. τ. λ.

Equidem, illud *ἐπέδειξεν* cui Hebraismo hic componam, vix video. Nam, ut typos, nisi ab ipsa Se. S. monstratos, ita et Hebraismos, nisi quos *si* *o* commentirent, temere adscribendos non puto: possimque, quam cupide in hanc partem abierint Hebraismi vindices, multis exemplis, si patiatur locus, ostendere. Latinismum hic esse puto, Paulo non alienum: qui cum huic verbo Ebr. 2, 7. *designandi* et *constituendi* notionem tribuat, latinum autem *designandi* voc. eo tempore saepe significavit, *habere*, *designare*, *creare*, *nominare*, *iudicare*, ut apud Tac. An. 1, 3. *consules designari*, Hist. 3, 12. *Cornelium praefectum sibi designat*; (v. et Hist. 1, 26.) in primis c. 21. *qui proximus (2 principibus) designaretur*, i. e. haberetur: potest et hic Christum dicere *ἐπεδήκτες* filium D. *designatum*, i. e. declaratum publice ac sollemniter, designatum, quem haberemus et agnosceremus filium ipsius, quia scilicet

erat, et per reditum in vicam probatus erat. Nam quod natura Christus erat Dei filius, id publicam declarationem, quae ex Pf. 2. 7. פִּיט, *decretum* imperium vocatur, oeconomicam minime impedit: qua conatione, qua nostram Kell. agnitionem venerationemque, etiam *omnium rerum heres, vel dominus, τῶν ὅλων ἡσταντος* dicitur, Ebr. 1. 2. et ἀρχαῖος ἐστίν, (vici.) Ioh. 10. 36. quem tamen ab aeterno fuisse, e sequ. et Col. 1. 15. 16. 17. apparet.

I. 23. ἑδραῖον κ. τ. λ. Haec verba plane ita leguntur Pf. 106. 20. unde haud dubie ducta esse videntur, multiplici Hebraismo, ἢ pro *eis, ἐπιθήματα ἰσχυροῦ*, per pleonasmum. Quid Noster? Silet. De re ipsa Masini Tyrii locum affert: quasi argumentis rei indigeret.

vi. 26. πῶς ἐξ ἑσέων ἴδεαι apud Lyfio, quas hic affert, sunt voluptates immodicae, animales, corporeae, cui magis, quam menti, fervire, *contra naturam* esse, Sallust. ait, Iug. 1. Nec Senecae locus huc facit: nam Hippolytus *de intellectibus* confanguineos loquitur. Aptius posuisset Epigr. ult. Anthol. 1. 78.

Θυμωτικὰ φιλία, ἐδῆρον κενόν, ἴσως ἰσχυροῦ
Καταβύου: οὐκ ἔστιν ἄλλοθεν ἐδῆρον ἐδῆρον.

v. 10. μετὰ τὸ θεῖον, ἐδῆρον. Quam hic paronomasiam invenit auctor, non agnosco, cum neque disjunctio sit, neque comparatio, ut in allatis locis, τὸ πῶς, οὐ τὸ πῶς, vel, et alia verba hic sine cumulat, in quae Paronomasia non cadat, alioquin nec Paullo, neque omnino sacris inrequens literis, ut vel Gassius docet, in Rhet. 5.

C. H. 2. τὸ κῆρυξ τοῦ θ. καὶ ἀλθῆσαι. ἢ καὶ ἀλθῆθ. secundum Nostrem h. l. sign. *verro, certo*, quod per se potest, et allata declarant loca: Hebraismum quo pacto esugiet in plurali, quae remanet: *initium Dei, ἢ super facientes ipsi?* Quod, amore suscepti deceptus, non sensit. Immo καὶ ἀλθῆθ. respondet Iebr. פִּיט et sic iam expl. Gassius.

vi. 5.

vi. 5. ἐργὴν ἢ ἐμέγα ἐργῶν. ἐργὴν pro *poena* et *vindicta* positam Hebraismo non eximunt loca allata. Nam ἐργὴν φεραται Θεῷ. apud Philostrat. est, *iram* suam (in Iudaeos) ostendenti Deo. Et ἐργὴν ἀναβάλλεσθαι, apud Dion. Halic. Latinorum more dictum, *iram, dolorem differre*, i. e. condere, erumpere non pati: sicut et rei in iudiciis, *debitores*, petitores, alique homines *differri, amplius* dicuntur, i. e. non illi- co absolvi, expectare iuberi.

v. 15. Emphasis commenta non amo; hic tamen, sine Emphasi scilicet, ipso vocabuli usu, ἔργον ἐμέου opponitur *legi scriptae*, quam habere pagani h. l. negantur; est ergo *vis legis*, opera et officia legi consentanea quasi *materia legis*, quibus *formam* praestaret, lex Mosiaca. Neque in locis ab auctore positis, ut ἔργον ἐμέου explicaret ἐμέου, quod, si constare sibi vellent, ut Hebraismo propius, non probaret aliter interpretes. Nam Ephes. 4, 12. ἔργον διακονίας, est aut pro ἔργον καὶ διακονίαν, cuius rei exempla dedi in Spec. II. Obil. ad Glasii Phil. 5. aut sign. *opus ad ministerium*, v. usum ministerii sacri, 1 Thess. 1, 3. ἔργον πίστεως, non magis quam sequi. κόπος ἀγάπης, ὑπερβολὴ ἰπιδοῦ, redundant, sed abstracta pro concretis posita, notant, fidem operosam, efficacem, caritatem laboriosam et occupatam, spem patientem. Apud Polyæn. 1, 18. ἔργον τοῦ λογίου est res oraculo praedicta, quam vere innuerat, et si *verbis* ambiguis expressa. Apud Laert. Prooem. τὸ ἔργον τῆς φιλοσοφίας est philosophiae materia, cui forma ratioque desinit, philosophia non artificialis, sed simplex et naturalis: qualis, ut hoc utar, Logica fuit iplis philosophis, antequam ab Aristothele per praecepta in formam artis redigeretur. Sic Barbari habuerunt ἔργον φιλοσοφίας, ut pagani τὸ ἔργ. τοῦ ἐμέου. ἔργα μάχης sunt opera bellica.

C. III. 2. καὶ ἀδραστον λόγῳ. Etiam si haec verba, secundum V. doctiss. significent, *ut homo loquor*: quod tamen obscure dictum, ac reddendum potius videtur: ex illorum
hoc

hoc persona et re dico, qui mihi repugnant, et Dei consilia e suis merentur moribus: loca tamen allata huc non quadrant. Nam apud Diod. Sic. L. I. μακροβιον, ος κατ' ἀνθρωπων, sign. *longae vitae, si cum hominis aetate compares*: et κατ' ἀνθρωπων φρονειν, signif. *ultra humanitatis modum ac festigium sese tollere*, mortalis conditionis immemorem, Deo sese exaequare.

vf. 23. ὡς τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Concedi potest Nustria, per se quidem τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ positum pro, Θεοῦ τῆς δόξης, quod mere tamen Hebraicum esse adeo non vidit, ut etiam Plautinum *scelus vir*, resolveret, *vir sceleris*: quasi quisquam latinorum ita uti Genitivo possit. Nec tamen video, quid deinde sit, ὑπερβῆναι τοῦ Θεοῦ. *cavere Deo*, quod nec ipse tangit. Neque apud Lucianum καὶ ὄλβον περιεργμῆ ἀγαλλμασιν, explicem ὄλβον καὶ περιεργμοῦς; nam hoc foret e quovis quidvis facere. Neque δόξα Θεοῦ est hypallage casuum, pro Θεοῦ δόξης, sed abstractum pro concreto. Sed ὄλβον apud Luc. iungo ἀγαλλμασιν, templum, circa quod suspensa sint ἀγαλλματα ὄλβον, donaria et monumenta opum felicitis vitae signa et ornamenta, a beatis consecrata.

C. IV. 1. quod εὐεγκίνας expl. *consecutum esse*, bene habet; sed cur Hebraismum non tangit, κατὰ εὐεγκίνας?

vf. 6. λέγει τὸν μακαρ. τ. ἀνθρ. Plura hic uno loco perperam iudicata invenias. Primo, quod citra necessitatem supplet, ος τὸν μακαρ. vel πρὸς μ. Quid enim dicat Paullus in hanc *felicitatem*, vel *de illa*? Nam nec Ioh. 6, 71. in verbis λέγει τὸν Ἰουδαν, suppleri opus est πρὸς, sed Latinorum pariter ac Graecorum more satis noto dictum est, ut *M. Crasum patrem dico*, i. e. *intelligo*, indicatum volo. Et quod ibi Ciceronis assert: *ne semper Curios ac Lusinos loquamur*, alienum est; sign. enim commemoremus, crepemus, in ore habeamus; ut apud Horat. Serm.

Modo reges atque tetrarchas.

Omnia magna, loquens, i. e. crepans.

C c c c

Deinde,

Deinde, quod hic affert ex Heraclide Allegor. Homer. λέγει τὴν ἐν τοῖς πάθεσι: ἀφ' οὐρανό, sign. *intelligi vult, innuit*; quod ab hoc alienum est: multo alienius e Dion. Halic. L. 3. ποῦ δ' ἔχον-πρὸς τὰς δικαιώσεως λέγειν, ubi πρὸς est, *contra*, ut Latinis: *ad haec, nil habeo, quod dicam*. Quin Hebraisum agnovit, etiam citra ταῦς ὁ expressum שׂוֹמְרֵי אֱמֻנָה, scil. אֱמֻנָה. Etiam μακρογμόσ, opus pro conditione vel statu positum habet.

C. V. v. 12. ὥσπερ καὶ οὕτως εἶπ. ἀνδρ. Quomods exemplis, ubi οὕτω καὶ respondet τῷ ὥσπερ pleonasmum τῷ καὶ vitare atque exterminare velit Vir Rever. non video: nam aia profecto structura est, *et sic, alia, sic etiam*. Quod si καὶ οὕτως respondet τῷ ὥσπερ, utique καὶ redundat: quod tamen ut, Hebraisini memor, non vereare: ita h. l. opus esse non videtur, cum οὕτως nondum apodosin incipiat, quod credere videtur Vir. Cl. sed ad antecedens sit referendum, quod ab ὥσπερ pendet, cui, qua formam, at non qua rem ipsam, quam vl. 18. post parenthesis per Epanalepsin habet, consequens deest.

vl. 15. ἐν χάριτι τῆ τοῦ ἰνὸς ἀνδρ. χάριν καὶ δωρεάν per Hendiadyon pro dono benigno positum, tantisper concedam: quod tamen praemissus articulus ἢ pati non magis videtur, quam, ut Ioh. 1. χάρις καὶ ἀλήθεια sit χάρις ἀληθῆς quod in eiusmodi attributo, non arbitrario, sed necessario atque essentiali, quin paene supervacaneo, locum haud habet; nam si χάρις est, profecto vera est χάρις; nec, cur addi debuerit, ut νόμῳ opponeretur, *veritatis* notio, video; sed ἀλήθεια ibi, ad Hebr. חַסְדִּים, τῷ רַחֲמִים iunctum est *benignitas*; loca tamen commemorata simplicem habent Dativum, χάριτι, vel εἰς χάριν, adde et, πρὸς χάριν, ἐν χάριτι autem Hebraisum evidenter habet. Nec video, quid sit, nobis *in gratiam Iesu Chr.* (Ἐγὼ εἶμι ἵνα ἡμεῖς ἰησοῦν ἴδωμεν, ἵνα ἡμεῖς ἰησοῦν ἴδωμεν), salutem dari. Immo sicut χάρις manifeste opponitur τῷ παραπτώματι cui vl. init. opp. χάρισμα, h. e. δωρεά, haec ἐν χάρι, ἰησ, χρ, nihil aliud est, nisi consequens

quens et coniunctum τῆ χάριτι τοῦ Θε. immo causa: *donum, beneficium*, per reconciliatum a Christo favorem nobis partum. Neque vero οἱ πολλοὶ pure Græcis *sunt omnes*, sed tantum multitudo, populus; ut in Luciani loco allato, *μάστιγμα πρὸς τοὺς πολλοὺς*, tellem ad populum vel apud alios. Ad superius ἢ διὰ θεῶν quod attinet, omnino liberalior est, quam par erat, in hac figura admittenda, quæ tamen, ut omnes figuræ Grammaticæ, semper in se absurditatis aliquid habet. Sed longius progreditur. Novitne aliquis Hendiatrion? neque ego; et Noster dabit, ad Ioh. 14, 6. *via veritas et vita* illi est *via viva et vera*. Nonne hoc est Hendiatrion? At quid durius? Ne apud Horat. quidem Od. 2, 1. 2. belli vitia et modos, cur *vitiosus modus* explicet, video. *Vitia belli* sunt *peccata ducum*, modi sunt *artem, furta bellica*, quin ipsa proelia, loco et ratione varia, itinera, rel.

C. VI. 5. ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνάσ. ἰσότη. Ut ἀμα pro ἀλλὰ inferentem Beza recte repudiat Noster: sic ἀλλὰ pro *utique* positum, vereor, ut allibita loca apte montrent. Nam apud Aelian. V. H. 4, 13. ὃ ὀλίγον οὐχ ἱκανόν, ἀλλὰ τούτω γε οὐδὲν ἱκανόν, cui germanus est locus 14, 4. ἀλλὰ respondet Latino-rum *vero*: cui parum non sufficit, ei *vero* nil fatis est: cui nil fatis est, ei *vero* nil turpe. Et videtur utrumque vim quamdam et quasi alacritatem habere, ut et in his: *indignum vero facinus: Juliam vero familiae*, apud Terent. Phorm. Nam apud Dion. Halic. L. 6. ἀλλ' οὐκ ἔχω, εἰπεῖν, simpliciter est, enim. In loco Paullino possit verti *porro, deinde*, ut 2 Cor. 7, 11. ubi sæpius iteratum vix aliter verti posse videtur; certe, ut dixi, vim quamdam et vigorem orationi addit. Similem quodammodo, vim dicam, an redundantiam, habet *ergo*, apud Laët. de Vit. b. 1, 18. ἢ *virtus tolerantia malorum est: non capiunt ERGIO virtutem, qui semper in bonis fuerunt*: et καὶ apud Paullum 2 Cor. 2, 2. εἰ γὰρ ἰγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἔστιν ὁ εὐφραίνων μὲ.

C. VII. v. 24. ἐκ τοῦ σώμ. τοῦ θαν. τούτου, σώμα τοῦ θανάτου. Auctor Cl. recte expl. *corpus mortale*; et si primo hoc

nondum consilio sufficit Pauli, de peccati et insitae pravitate miseria universa loquentis: deinde non modo non vidit Hebraismum hunc esse manifestissimum, qua vocabuli θανάτου notionem, qua genitivum substantivi, pro adiectivo, positum; sed et locum Palladae ex Anthologia, hoc est, recentissimi scriptoris, illustrandi causa attulit: quam similiter, Lectores iudicent,

Ἄλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τοῦ σώματος, ὡς ἀπὸ δεσμῶν
τοῦ θανάτου, φύγει πρὸς θεὸν ἀθάνατον.

Quis non videt, δεσμῶν τοῦ θανάτου iungendum esse? Quid Nolter? A Paulo ut amoliatur Hebraismum, Palladae obtrudit σώματος τοῦ θανάτου iungens. Certe debebat iungere, si, *planissime ita loqui Palladam*, contendebat. Nam ipse *vincula mortis* interpretatione sua, certe interpunctione, iungit.

C. VIII. v. 26. συναγμοὶ ἀλαλήτοις. Nescio cur tam durum et contortam interpretationem huic loco obtundat Vir Cl. ut inter haec duo vocabula subintelligi velit καὶ. Nec satis hoc: ἀλαλήτοις legit, poetis quoque ratum vocabulum, quod *bellicum clamorem* aggredientium et pugnantium denotet. Hunc scilicet, et cum gemitu, eidem Sp. s. tribuit. Eiusmodi commenta commemoratione ipsa refutantur.

Addere animus gestiebat censuram explicationis Rom. 9. οὐχ εἶον δὲ, εἰ ἐκπίπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. ubi post εἶον δὲ repetit, λύπη μοί ἐστιν. Quod non uno vitio laborare, ostendam; nec non 1 Cor. 15. βαπτιστέμενος ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, expl. qui calamitates patientur ob paganorum idola non adorata. Quo quid contortius fingi potest? Ego, ut hoc interim addam, νεκρῶν in h. l. explico θανάτου, ut Rom. 1, 4. 11. 15, Ephes 5, 14. in primis Ebr. 9, 17. Sic omnia simpliciter procedent. Quid agent, quid commodi habebunt, quomodo ratio constabit his, qui iam in mortis articulo, mortis causa, ut tuti et beati moriantur, baptismo utuntur, si spem redeundi in vitam non habent?

Sed quae plura et, pro locorum conditione, graviora etiam sese offerunt, alii occasione reservanda existimo.

LECTO-

LECTORI ERUDITO S.

Fuit a pluribus annis ad hunc usque diem, non modo in Germania, verum etiam in exteris regionibus, magna Corporis Iuris Civilis Romani a D. GEORGIO CHRISTIANO GEBAUERO, Iuris in hac Georgia Augusta Antecessore primario, edendi expectatio, quod omnibus constabat, istum Ictum celebratissima MSSa Brenkmanniana non levi 1050. Florenorum Hollandicorum pretio, Hagae Comitum ex publica Bynkershoekianae Bibliothecae auctione, quondam coemisso, istorum ope Digesta, potissimum Iuris Civilis Romani partem, mirum in modum exornasse, etiam in Institutionibus, Codice, et Feudis emendandis illustrandisque plurimum studii atque operae posuisse; quare saepe numero Viri Illustres et Docti, Legum Romanarum cupidi, et periti, sunt sciscitati, annon praeclarum Opus tandem in lucem sit proditurum? Maxime quod publicae rei interesse videretur, ut illud, vivente adhuc Editore, typis excuderetur.

Hoc desiderium edoctus Ego, huius Universitatis Bibliopola, in sine nominandus, non modo consilium cepi, sed ipsam rem, etiam gratiosissime, immo longe elementissime probatam, iam sum aggressus, certa spe, Deo adiuvante, fretus, fore, ut istud Corpus Iuris Civilis Romani Gebaueranum, *Tomis duobus*, in *forma quarta* maxima, quam vulgo *medianam* appellant, chartae scriptoriae, eique caudidissimae impressum, veni a me exhiberi possit.

Hunc in finem Typi prorsus novi, et sat elegantes iam funduntur, neutiquam oculorum offendicula, ut in magnae molis Operibus fieri assolet, sed tales, qui etiam Senum lumina non morabuntur, typographi *corpus antiquo* appellant. Fervet iam opus, et dubium mihi non est, circa instans S. Iohannis Baptistae Festum laboris fieri posse initium. Ego sane, ad conciliandum Libro praeclaro et parem non habenti, omnem pulchritudinem, elegantiam et munditiam, nihil

in me desiderari patiar, sed et, ut quam emendatissime prodeat, a Correctore non uno summa cura elaborabitur.

Indolem totius Operis et interiorem eius praestantiam Editor ad meas preces sequentem in modum delineavit:

Corpus Iuris Civilis Romani, Deo annuente, propediem et quam curatissime typis mandandum constabit quinque illis notissimis partibus: Institutionibus, Pandectis, Codice, Novellis, et Feudorum Consuetudinibus.

I. *Institutiones* exhibebunt Textum a Iac. Cuiacio emendatum, notulae vero subiectae a) Observationes criticas Everardi Ottonis denuo recognitas et in loco non uno emendatiores; b) variantes lectiones ex Gregor. Haloandri longe rarissima editione Institutionum, Noribergae 1529. 8. vulgata depromptas; c) Notulas denique ex praestantissimis Interpretibus collectas.

II. *Pandectae* seu *Digesta* fident in ipso textu *genuinam litteram Florentinam*, signis etiam *Taurellianis* quantivis pretii ubique restitutis. In Notis offendes 1) Omnes *Editionis Noricae* sive Haloandri diversitates accuratissime annotatas; 2) *Vulgatam* lectionem infinitis in locis a Brenkmanno cum Taurelliana et Haloandrina collatam; 3) Plurimorum *MSS. varias lectiones* a Brenkmanno in locis difficilioribus inspectorum, a me ex eiusdem Collatione *MSS. revisas et suppletas*; 4) *Variantes Codicis Rehdigerani* ad *Digestum Novum* suis in locis studiose insertas; 5) *Brenkmanni Notas* ad L. libros *Digestorum* perpetuas, in quibus omne id sanctissime comprehensum est, quicquid a Brenkmanno, comite et adiutore Abbate Salvinio, ex ipsis membranis Hetruscis est observatum. 6) *Notulas* Cornel. a *Bynkershoek* et Car. Andr. *Dukeri* ineditas; 7) *Notulas etiam meas* passim adiectas.

III. *Codex* apparebit ab innumeris mendis futilibusque finis purgatus, et cum *Editione Haloandri Norica Anni 1536.* in folio impressa diligentissime collatus.

IV. *Novellas Constitutiones Imper. Iustiniani* ita dabimus, ut in medio paginae sistatur *Graecus Textus*, in dextro eius latere *Vetus Versio*, in foro *Authentica*, in sinistro latere celeberrimi Icti Marpurgensis *Io. Friderici Hombergkii zu Vach*, nova longe accuratior *Interpretatio*, quas aliorum Imperatorum *Novellae Constitutiones Graecae et Latinae* insequuntur.

V. *Feudorum* denique Consuetudines totum Opus more solito claudent, sed et haec *Variantibus Lectionibus* ex tribus Codicibus MSS. *Augustanis*, quarto, quem *Schwarzianum* appello, ex *Editione prima*, quae instar MSti est, et ex *imio Codice Rehdigerano* locupletiores.

Mihi nullum dubium est, multos Operis praeclari et dudum desiderati fore emtores; sed et neminem fugit, absque magnis impensis a me hoc non posse effici; quare ut illorum et meis simul commodis inserviam, apud animum meum constitui, admittere, quas vocant, *praenumerationes*, ea nempe lege, ut cuicumque lubuerit, per instantem aetatem usque ad festum *S. Michaelis diem*, sive, quod eodem redit, usque ad nundinas autumnales Lipsiensis *decem Imperii Thaleror*, aut duos aureos nummos, quos Vulgo *Pistoles* appellant, mihi, accepto meo super facta solutione chirographo, exsolvere, illi, post Operas typographicas finitas, quae, quicumque demum fuerit huius mei consilii exitus, absque ulla mora et strenue continuabuntur, integrum Exemplum memorati Corporis Iuris chartae magnae scriptoriae candidissimae impressum, reddito meo chirographo, *absque ullo pretii statuti solutisque augmento*, e vestigio tradatur. In gratiam emtorum, quibus hoc consilium non arridebit, pauciora Exemplaria in charta etiam magna et candida, sed ea, quam vulgo

impref-

impressoriā vocant, confici curabo, quibus tamen levius dretium quam 15 Talerorum vel 3 Aureorum, a me statui posse non existimo.

Quotquot erunt Bibliopolae vel alii mei Consilii Fautores, in Germania vel extra eam, quibus iubebit plures colligere praenumerationes, si eorum numerus ad 12 Exemplaria ascenderit, tertium decimum gratis habebunt.

Rogo autem omnes, quibus praenumeratio placebit, ut sua nomina, etiam dignitates vel munera, simul indicare non dedignentur; animus enim est, ex iis Catalogum conficere, quem ad perpetuam rei eximiae sua facilitate promotae memoriam ipsi Operi inferi curabo.

Opus esse finitum, statim in omnibus publicis Novelis annunciabitur, ipse quoque Bibliopolis, et quorum intererit, idem indicabo.

Gottingae d. 4. April.

1770.

IOANNES CHRISTIANVS DIETERICH,
Bibliopola Univerfit Gotting.

INDEX AUCTORUM,
quorum Libri aut Inventa in hoc
Volumine recensentur.

**I. Libri Theologici et ad Historiam Eccle-
siasticam spectantes.**

B ahrdtii (Car. Frid.) <i>Commentarius in Malachiam, cum examine critico versionum veterum et lectionum variarum Houbigantii.</i>	128
Baueri (Car. Ludov.) <i>Stricturarum Periculum I. in Eliae Palair et Observations in N. T. philologico-criticis.</i>	364
Bryennii (Iosephi Monachi) <i>quae exstant, cura Eugenii. Tomi duo.</i>	7
Iansen (Petr.) <i>Corpora Angelorum ex Luc. XX, 27-39. merito in die collocata, contraque virorum celeberrimorum, Viti, Moshemii, Odei oppugnationes defensa.</i>	97
Semleri (Io. Salom.) <i>Historiae Ecclesiasticae Selecta Capita, cum epitome Canonum, excerptis dogmaticis, et tabulis chronologicis. Tomus I. Sexseculorum.</i>	268
— — — <i>Paraphrasi Epistolas ad Romanos, cum notis, translatione vetusta, et Dissertatione de Appendice Cap. XV. et XVI.</i>	452

D d d d

II. Libri

I N D E X

II. *Libri Iuridici.*

van Dorp (<i>Adriani</i>) <i>Observationes ad quaedam Iuris Civitis aliorumque Auctorum loca.</i>	305
Gebaueri (<i>Georg. Christiani</i>) <i>Corpus Iuris Civilis Romani duobus Tomis edendum.</i>	573
Goveani (<i>Antonii</i>) <i>Opera Iuridica, Philologica, Philosophica.</i> Editio Iac. van Vassén.	433
Vlpiani (<i>Domitii</i>) <i>Fragmenta Libri singularis regularum, et incerti Auctoris collatio Legum Moisaicarum et Romanarum, quibus notas adiecit Ioannes Canegieter. Accedunt eiusdem Disquisitio de notis et siglis veterum, et observationum miscellanearum Liber singularis.</i>	193

III. *Libri Medici et Physici.*

<i>Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae Novi Commentarii. Tomus XII. ad a. 1766. et 1767.</i>	529
Soldi (<i>Mauri</i>) <i>Descriptio instrumentorum, machinarum, et suppellectilis, ad usum chirurgicum et medicum collectas a P. Hippolyto Rondinelli.</i>	207
<i>Transactions Philosophicae ruscicae. Vol. XLVIII. Pars I. ad A. 1753.</i>	289
— — — Pars II. ad a. 1754.	504

IV. *Libri Mathematici.*

<i>Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae Novi Commentarii. Tomus XII. ad a. 1766. et 1767.</i>	529
Lambert (<i>I. H.</i>) <i>Adnotata quaedam de numeris, eorumque annotationa.</i>	107
— — — <i>Solutio Problematis ad methodum tangentium inversam pertinentis.</i>	356
	Proprie-

A U C T O R U M.

Proprietates, quaedam Sectionum Conicarum.	445
Taurinensis Societatis Regiae Miscellanea Philosophica et Mathematica, Tomus II.	89
— — — Tomus III.	136
Tetens (Io. Nicol.) de via facilissima in motu corporum.	481
Transactiones Philosophicae recusae. Vol. XLVIII, Pars I. ad a. 1753.	289
— — — Pars II. ad a. 1754.	504
Winckleri (Io. Dieter.) Tentamina, Quaestiones et Coniecturae circa Electricitatem Animantium.	471

V. Libri Historici et Geographici.

Bardetti (Stanislas) de primis Incolis Italiae.	140
Boehmii (Io. Gottlob) Acta Pacis Oluvensis inedita, Tomus II.	359
Bruckeri (Jac.) Historia Critica Philosophiae, a mundi incunabulis ad nostram usque aetatem diducta. Editio secunda.	156
Gerberti (Martini) Iter Alemannicum. Accedunt Italicum et Gallicum. Sequuntur Glossaria Theotisca, ex Codd. MSSis a Sec. IX. usque ad XIII.	145
Harenbergii (Io. Christoph.) de vitis Patrum, Norimbergae 1478. vulgatis, Commentariolus.	22
Iablonovii (Iosephi Alexandri Principis) Quaestiones historicae ad disceptandum propositae.	47
de Stetten (Pauli) Illustrationes quorundam, quae ad historiam Augustae Vindelicorum pertinent, imaginum.	14
Tiraboschii (Hieronymi) Vetera Humiliatorum Monumenta, Annotationibus ac Dissertationibus prodromis illustrata, quibus multa sacrae, civilis ac litterariae medi aevi historiae capita explicantur. Vol. II. III.	255
Welleri (Io. Gothofr.) Vetera ex omnibus historiae generibus.	275

VI. Libri Philosophici, Antiquarii, Auctores Classici, Philologici, Miscellanei.

Anonymi <i>Secunda Epistola ad Ruffavium, in qua methodus educandorum liberorum ab eo proposita examinatur.</i>	179
Carpenterii (D.P.) <i>Glossarium novum ad Scriptores mediæ ævi, cum latinis, tum gallicis, seu Supplementum ad auctiorem Glossarii Cangiani editionem. Tomi Quatuor.</i>	370
Ernesti (Io. Aug.) <i>Archæologia Littoraria.</i>	428
Gotleber (Io. Christoph.) <i>Argumentorum aliquot in Platonis Phædone de animi immortalitate illustratio et discussio.</i>	52
— — — <i>Observationes in Platonis Alcibiadem secundum</i>	187. 218
Heusingeri (Jac. Frid.) <i>Memoria Gynnaßii Polyidei refecti, ex Ancyranæ marmoris fragmento.</i>	173
Hefschii <i>Lexicon, cum notis doctorum virorum integris, vel editis antehac, nunc auctis et emendatis. Edidit Ioannes Alberti. Tomus Secundus.</i>	337
Hindenburgii (Car. Frider.) <i>Animadversiones quibus Xenophonis Memorabilium Socratis dictorum et factorum Libri emendantur, illustrantur.</i>	332
ab Hoven (Io. Dan.) <i>Campania, seu Spicilegia Critico Antiquaria. Fascic. II.</i>	49
Kluit (Adriani) <i>Vindiciæ Articuli 6, 7, 10 in Novo Testamento. Pars Prior. Tomus Primus</i>	323
Kollarii (Adami Francisci) <i>Analecæ Monumentorum omnis ævi Vindobonensia. Tomus I.</i>	311
Kulenkamp (L.) <i>Specimen Emendationum et Observationum in Etymologicum Magnum, maximam partem petitarum ex Codice Guadiano.</i>	I
T. Livii Patavini <i>Historiarum Libri, qui supersunt omnes, ex recensione Arn. Drakenborchii. Accessit Glossarium Livianum. Ed. A. G. Ernesti. Tomi III.</i>	420

A U C T O R U M.

Longinus (<i>Dionys.</i>) de Sublimitate, ex recensione Zach. Pearceii. Animadversiones Interpretum excerptis, suas, et novam versionem adiecit Sam. Frid. Nathan. Morus.	516
Michaelis (<i>Io. David.</i>) Commentationes Societati Regiae Scientiarum Göttingensi per annos 1763. 1764. 1765. et 1768. oblatae.	385
Miscellanea Philosophica et Mathematica Societatis Regiae Taurinensis. Tomus II.	89
— — — Tomus III.	136
Philae (<i>Manulii</i>) Carmina Graeca, maximam partem e Codd. Augustanis et Oxoniensibus nunc primum in lucem producta. Cura Gottlieb Wernsdorfii.	463
Rutilii Lupi de Figuris Sententiarum et Elocutionis Libri II. Recensuit et annotationes adiecit David Ruhnkenius. Accedunt Aquilae Romani et Iul. Rufiniani de eodem argumento libri.	246
Saxii (<i>Christoph.</i>) Diatribe Academica de Dea Angerona.	241
Sahirach (<i>Gottl. Benedicli</i>) Clavis Poetarum classicorum, sive Index philologico-criticus. Pars I. in Horatium, Terentium ac Phaedrum. Pars II. in Ovidium ac Virgilium.	376
— — — Ephemerides Literariae Helmslädensis.	523
Speculum Regale. Cum interpretatione Danica et Latina, variis lectionibus notis etc. edidit Haldan Einersen.	438
Tyrtaei quae supersunt omnia. Collegit, commentario illustravit, edidit Christianus Adolphus Klotzius.	39
Vidae (<i>M. Hieron.</i>) de Arte Poetica Libri Tres. Commentarium de poetae vita et carminibus addidit C. A. Klotzius	94

I N D E X
RERVM NOTABILIORUM.

de A bbacomitibus	A.	Abyssi vox apud scriptores me- dii aevi	372
	371 sq.	Accentuare sensu singulari	373
		Dd dd 3	de

I N D E X

<i>de Adrazero rege quaedam</i>	<i>pro Animorum immortalitate</i>
403 sq.	<i>argumenta apud Platonem</i>
<i>de Aegyptiis monachis nonnulla</i>	<i>illustrata</i>
28	52 sq.
<i>de Aegyptiorum philosophia</i>	<i>Animus an amisso corpore fel-</i>
159	<i>cior?</i>
<i>de Aequalibus rebus quaedam</i>	<i>Anni a morte I. C. numerati</i>
61	373
<i>de Aequinoctiorum praecessio-</i>	<i>Antiquitatis litterariae deline-</i>
<i>ne</i>	<i>atio</i>
505	428 sq.
<i>de S. Afra historiola</i>	<i>de Apum πολιταις</i>
16	73
<i>de Agrifolii sexu</i>	<i>de Aqua marina dulci reddenda</i>
510	300
<i>Io. Alberti in Hesychium meri-</i>	<i>Aquilae Romani liber de figu-</i>
<i>ta</i>	<i>ris sententiarum?</i>
338 sq.	246
<i>de Alcuino nonnulla</i>	<i>Arae Romanae descriptio</i>
280	303
<i>Alemannicum iter Gerberti</i>	<i>Archaeologia litteraria</i>
145	428
<i>Algebrae philosophicae in usum</i>	<i>de Argentorato observationes</i>
<i>artis inventendi specimen</i>	<i>variae</i>
93	152
<i>de Algorithmi infinitesimalis</i>	<i>Aristotelis de mente sententia</i>
<i>usu in arte coniectandi</i>	68
533	<i>Articuli ε, η, ρ, in N. Testam.</i>
<i>de Ammonii religione observa-</i>	<i>vindictae</i>
<i>tiones</i>	323
162	<i>Astronomicae observationes</i>
<i>Amoris et Amasiorum discrimen</i>	291
191	<i>de Ascodrogitis</i>
<i>de Anatomia numerorum</i>	374
107	<i>de Arcubus curvarum aequae</i>
<i>Ancyrānum marinarum illustra-</i>	<i>amplit, eorumque compara-</i>
<i>tum</i>	<i>tione</i>
173	530
<i>Angelorum corpora defensa a</i>	<i>Attila nun a vastanda Augusta</i>
<i>Iansenio</i>	<i>Vindelicorum deterritus fue-</i>
97	<i>rit?</i>
<i>de Angerona Dea</i>	16
241	<i>Augiensis bibliothecae codices</i>
<i>de Angitia Dea quaedam</i>	151
244	<i>Augustae Vindelicorum histo-</i>
<i>de Animantium electricitate</i>	<i>ria illustrata</i>
471	14
<i>Animi humani curapes dicti?</i>	<i>— — — Codd. MSS. 149</i>
78 sq.	<i>Austrine</i>

RERUM NOTABILIORUM.

Austriac et Styriae rationa- rium	313	de Calculo integrali quaedam	139
B.		de Calculi extractione	215
Badae oppidi descriptio	146	Calendarii medii nevi Specimi- na	260
de Barometrorum electricitate	544	de Campiduno urbs quaedam	149
Basileenses duo Codices	153	Cangiani Glossarii supplemen- tum	370
Beatorum hominum cum An- gelis quae sit similitudo futu- ra?	98	Io. Carnegieter laudatus	206
de Belemnitis observationes	512	de Carmibus bellicis quae- dam	44
de Beryto seu Baruto oppido	409	de Carnuti urbis reliquiis	319
Bibliorum Polyglottorum spe- cimen	128. 135	de Carolo M. quaedam	315
Bolingbrogius notatus	57	de Io. Cassiano quaedam	35
de S. Bonifacii consiliis	170	de Chaldaeorum philosophia quaedam	158
Botanicae descriptioes et ob- servationes	557	Chirurgicorum instrumento- rum, descriptio	207
de S. Brigittae bonis in pace Oliveni controversis	365	de Chordarum vibrantium mo- tu	138
Bristolienfis urbis incolae	304	de Christianae societatis forma et statu interno quaedam	271
Bruckeri (Lac.) laudes	156 sq.	de Chronologia Mosi ante di- luvium	416
Bryennii opera nunc primum edita	7	de Chrysolitho seu Smaragdo Brasilensi	548
— — — — — vita enarrata	8	ad Ciceronis libros observata	52
de Bullis Pontificum	374	Clementis Alexandr. loci emer- dati	345
C.		de Constantini M. Episcopatu	52
de Cainane in textu Hebraico V. T.	418	Conicarum sectionum proprie- tates quaedam	445
de Caloris communicationis ex- ceptionis	543	de Co-	
de Calcis vivae actione in diver- sa corpora	138		

I N D E X

<i>de</i> Codicibus quibusdam MS. Graecis	3-4	<i>Curvarum comparationi infer-</i> <i>vientes formulas</i>	132
— — — Bibliothecarum multarum	147 sq.	<i>de</i> Cutis morbo extraordinario	512
<i>de</i> Conciliorum indole quae- dam	274	<i>de</i> Crypta quadam Hiberniae	297
<i>Concubinae antecessorum. cur a</i> <i>Regg. Persarum adscitas?</i>	391	<i>Cygni cantus apud Socratum</i>	75
<i>de</i> Corallina observatio	297	D.	
<i>de</i> Corneae aperiendae nova methodo	302	<i>de</i> Daemoniis quaedam	72
<i>Corpora angelis an tribuenda</i> <i>fini?</i>	97	<i>Danicum Diarium pacis</i> Oll- <i>vensis</i>	361
<i>de</i> Corporis duratione Socratis <i>sententia</i>	70	<i>Dantiscanum Diarium, Pacis</i> <i>Olivensis</i>	362
<i>in</i> Corporum motu via facilli- ma	481	<i>de</i> Davidis bellis cum Rege No- <i>hibeno</i>	409
<i>de</i> Corporum coelestium moti- bus utcumque perturbatis ad rationem calculi astronomici revocandis	536	<i>de</i> Dei providentia speciali	183
<i>Corpus Iuris Civilis Romani</i> <i>Gebauerianum</i>	573	<i>Dentes gigantis quid?</i>	322
<i>de</i> Criticae officio quaedam	305. 306	<i>Deus precibus impiorum lac-</i> <i>rus</i>	231
<i>Criticae sacras Specimina</i>	12	<i>Diogenes Laertius illustratus</i>	51
<i>Criticae in Xenophontem obser-</i> <i>vationes</i>	333	<i>de</i> Diogeniani lexico quaedam	341
— — — <i>in</i> Virgilium et alios poetas observationes	376	<i>Dionysii Halicarnass. auctori-</i> <i>tas</i>	50
— — — <i>observationes in li-</i> <i>brum Samuelis et Chronicor-</i> <i>um</i>	411	<i>de</i> Dionysii disputatio Ruhn- <i>kenii</i>	355
<i>de</i> Cupro magnetico	551	<i>de</i> Dionysio, Abbate Romano quaedam	97
		<i>de</i> Dracone electrico	507
		<i>de</i> Guil. Durando quaedam	170
			E.

RERUM NOTABILIORUM.

E.	Emendationes de observationibus
Eclipseos solaris tempus et duratio qua machina determinanda? 505	Euripidis locus illustratus 238 sq.
de Eclipse Solis a Thalata praedicta 292	F.
de Educatione observationes 180 sq.	de Faba vesterum 378
de Electricitate animantium observationes 471	Facillimum aliquod in natura, minimi species 493
Electrica quaedam experimenta 137	de Febre carcerum 301
de Electricis motibus experimentum 89	de S. Firmini, Episcopi et Confessoris, vita 319
de Electricitate quaedam 295, 296, 507, 508, 548	de Fistula ani curanda 217
de Io. Eleemone, Episcopo Alexandrino 26	cur Flamma et animalia in aere interclusa extinguantur? 91
de S. Elisabethae vita et miraculis 318	de Fonte cupreo Hiberniae 299
Emendationes varias refutatae 307 sq.	de Fossilibus nonnullis singularibus 299
— — Hesychii 341 sq.	de Franciscanorum controversiis 276
de Empyematis operatione feliciter peracta 302	de Frigore ex evaporatione 90
Ephemerides litterariae Helmsladenses 523	de Fürstenbergiae gentis cum Caesarea cognatione 321
de Ephraemo Syro quaedam 26	G.
Epistolae virorum doctorum editae 276, 320, 321	S. Gallensis bibliothecae codices 148
de Eremitarum quorundam vita 23	Gallicum idem Gerberti 145
de Etymologicum Magnum	de Gallorum re litteraria quaedam 155
	Garzatus quid? 265
	Gennadii locus illustratus 33
	de Germanici Imperii iure in Livoniam 365
	de Gla-

I N D E X

<p><i>de Glacie Mariae Ruthonica</i> 361</p> <p>Glossarium novum ad Scriptores mediæ ævi 317</p> <p>— — — <i>Luianum Ernestii</i> 420</p> <p>Goveani Opera juridica edita, et vita descripta 433 sq.</p> <p><i>de Graecæ et Latinae Ecclesiae controversiis</i> 9 sq.</p> <p>Graecæ voces et phrasæ explicatae 5 sq. 43. 49. 59 sq. 64 sq. 99. 105. 188 sq. 219 sq. 323 sq. 335 sq. 349 sq. 453 sq. 469 sq. 519 sq. 566 sq.</p> <p><i>de Graecis Lexicis editis atque ineditis</i> 1 sq.</p> <p>Graecorum oratorum historia critica 250. 349 sq.</p> <p>Grammaticæ observationes quaedam 252 sq.</p> <p>Græsecensis prælii descriptio 317</p> <p><i>de Gregorii M. ingenio</i> 171</p> <p><i>de Gregorio Turonensi nonnulla</i> 36. 38</p> <p>Grotii liber de Jure Belli et Pacis defensio 128 sq.</p> <p><i>de Gudiano Codice Etymologici Magni</i> 4</p> <p><i>de Sigism. Guldensternio quaedam</i> 365</p> <p>Gundelungii historias Austriacæ pars tertia edita 317</p> <p>Gwidonis Cardinalis quaedam 312</p>	<p style="text-align: center;">H.</p> <p><i>in Haemorrhagis fistulae agarici querni usus</i> 510</p> <p><i>de Haereticis et Haeresibus observationes</i> 272</p> <p>Hebraicae voces et phrasæ explicatae 130 sq. 395. 407</p> <p><i>de Hebraeorum mensibus</i> 392</p> <p>Heliomæri Bougueriani emendatio 504</p> <p>Helmstadienses ephemerides litterariae 523</p> <p>Heneti in Moravia vel Moraviae confiniis quinam sint 47</p> <p><i>de Herculanis antiquitatibus</i> 303. 304. 514. 515</p> <p><i>de Hernia et instrumentis eius curationi inservientibus</i> 214</p> <p>Hesiodi aetas indagata 514</p> <p>Hesychii Lexicon cum doctorum virorum notis plurimis editum 337</p> <p><i>de Hieronymo Stridonensi quaedam</i> 28. 29</p> <p>— — — <i>Dalmata</i> 32</p> <p>Hilarionis Anachorætae vita 24</p> <p>Historiae Ecclesiasticae selecta capita 268</p> <p><i>ad Historiam antiquiorem symbolae varias</i> 276</p> <p>Homeri fabula de campis Elysiis 53</p> <p>— — — <i>loci illustrati</i> 349</p> <p style="text-align: right;">Homeri</p>
--	--

RERUM NOTABILIORUM

Homeri aetas indagatur	514	de Iosephi consilio in scribenda historia	168
de vocibus Homo et Humanus	379	Iosephi loci varii illustrati	399 sq.
in Horatium Index philologico-criticus	376	de Italiae insulis primis opus posthumum Hardetti	140
Humiliariorum vetera monumenta illustrata	255	Italicum iter Gerberti	145
de Humoribus animalibus	138	de Iudaicis quibusdam libris	283
Hygini locus adhuc desideratus iam restitutus	254	Iuris Romani capita varia illustrata	201
I		Iuris Civilis Romani Corpus a Gebauro editum	573
in Jablonio Principe quaestiones viris doctis propositae	47	ad Ius Civile observationes	305
Jansenii summa fidentia notata	99	K.	
— — — idem refutatus	100 sq.	Thom. Kempenis utrum auctor librorum de imitatione Christi?	150
in Iesu Christi historiam observationes	269. 270	L.	
Impotentia apud Trentum quid?	378	Lampridii locus quidam an emendandus?	309
de Infinito absoluto in quantitate considerato	93	Latinae voces explicatae	203. 205. 308 sq. 377 sq. 424 sq.
Inscriptio Grasca illustrata	173 sq.	Lechus qua ratione in historia Polonica servari possit?	47
— — — Latina declarata	177 sq. 179	in Legibus eligendis Italorum libertas	259
Inscriptiones Germanicae	283	Legum Mosaicarum et Romanarum collatio edita	193
Integratio aequationis differentialis	529	de Leibnizii sententia de monadibus	184
de Intestinorum formatione	554	Leviratus Israelitarum ius explicatum	886
		Ecc 2	de Le-

I N D E X

<i>de Lexicis quibusdam Graecis</i>	<i>de Marmoribus observationes quaedam</i>
3	430
<i>Librorum variorum recensio</i>	<i>Mathematicae disputationes</i>
278. 287 sq.	91
<i>de voce Linea observatio</i>	<i>de Matrimonii quaestiones variae</i>
379	535
<i>Livii Historiarum libri editi et illustrati ab Ernestio</i>	<i>de Maturitate frugum in Palestina</i>
420	396 sq.
<i>de Livonia observationes variae</i>	<i>de Maximiliano I. Caesare quaedam</i>
363 sq.	19. 20
<i>de Logarithmis quantitatum negativarum</i>	<i>Mechanices principia summentalia</i>
92	92
— — — <i>computo deficiente</i>	<i>Medica supellae descripta</i>
290	207
<i>de Londinensium incolarum numero</i>	<i>ad Mellicensis zoenobii historiam quaedam</i>
513	317
<i>Longinus de sublimitate editus a Moro</i>	<i>de Mensibus Hebraeorum</i>
516	392
<i>de Lumini quod noctu gignitur in oculo humano, natura</i>	<i>de Mercatura Augustae Vindelicorum</i>
475	19
<i>Rutilii Lupi de figuris sententiarum et elocutionis, Libri duo editi</i>	<i>de Mercurii transitu per Solem</i>
246	292
M.	<i>Mestralis quid?</i>
<i>de Macularum solis uss</i>	261
542	<i>de Micrometri inventione</i>
<i>Madeirae tempestates</i>	290 sq.
506	<i>de Militaribus carminibus</i>
<i>de Magneticae acus variatione</i>	43
509	<i>Minucii Felicis locus illustratus</i>
<i>Magneticae theoriae examen</i>	50
546	— — — <i>emendatus</i>
<i>in Malachiam Prophetam commentarius</i>	200
128	<i>de Miraculis observationes</i>
<i>Malleardi quinam?</i>	184 sq.
262	<i>de Monachis Aegyptiis quaedam</i>
<i>de Manichaeis iudicium</i>	28
272	<i>Mosaicarum legum cum Romanis collatio</i>
	197
	<i>de Moysi chronologia ante diluivium</i>
	416
	— — — <i>a Davide ad Abrahamum</i>
	418
	<i>in Mo-</i>

I N D E X

<i>de Parallaxi Solis</i>	562	<i>de Plantarum proprietatibus</i>	558
<i>Parisiense Academiae Statuta et Privilegia</i>	314	<i>Platinae del Pinto substantia</i>	511
<i>de Paschate Indaeorum</i>	398	<i>in Platonis Phaedonem observationes</i>	52 sq.
<i>de Patriarcharum et Hebraeorum philosophia</i>	158	— — — <i>Alcibiadem secundum observationes</i>	187 sq. 218 sq.
<i>de Patrum Vitae libellus</i>	22	<i>in Plinii locum tentata emendatio</i>	310
<i>Pauli Epistola ad Romanos paraphrasi illustrata</i>	452	<i>Plutarchi locus declaratus</i>	74
<i>Pauli Eremitae vita</i>	24	<i>de Pluviae quantitate</i>	295
<i>de Pelagiana haeresi quaedam</i>	273	<i>de Poesia enigmatica</i>	224
<i>de S. Pelagiae vita</i>	25	<i>Poeseos contentus unde?</i>	94
<i>de Petri et Pauli imaginibus coniunctis</i>	277	<i>de arte Poetica Viduae liber recusus</i>	94
<i>Phasiani Pennsylvaniae historia</i>	509	<i>de Polygamia apud Hebraeos</i>	387
<i>in Phaedrum index philologico-criticus</i>	376	<i>de Polypo racemoso</i>	297
<i>de Pherecydis doctrinae fontibus</i>	160	<i>de Polyidei gymnasi restauratio</i>	173
<i>Manuel. Philae carmina edita et illustrata a Wernsdorfio</i>	463	<i>de Pompis veterum</i>	228
<i>Philosophiae Historia Critica plenissima</i>	156	<i>de Precibus Socraticis</i>	187.
<i>Philosophorum veterum superbia</i>	57	<i>de Priscillianitis observatio</i>	218 sq. 273
— — — <i>vita commentatio mortis</i>	71	<i>Problema geometricum solutum</i>	356
<i>de Philosophia Orientali disputatio</i>	164 sq.	<i>de Processione Spiritus S. a Patre et Filio Bryennii disputatio</i>	9. 10
<i>in Pilis capilli humani electricitas</i>	474	<i>de Providentia Dei specialis</i>	183
<i>Piscium castrandorum methodus</i>	510	<i>de Pulveris pyris inventione</i>	18. 19
		<i>de Pul-</i>	

RERUM NOTABILIORUM

• Pulveris fluido elastico	90	Romanum .Calendarium ad-	
de Putrefactione humorum ani-		malis Constantii	319
malium	89	Julii Rufiniani de figuris sen-	
Pyrometrum novum	506	tentiarum liber editus	246
de Pythagorica metempsychosi		Ruhnkenii in Hesychium me-	
	72	rita	339
ad Pythagorae historiam obser-		Rullaviius refutatus	179sq.
vationes	161		

Q.

de Quaestioribus in causa Chri-	
stianorum	50
de Quirini censu quaedam	
	324. 330

R.

de Radium lucis refrangibilitate diversa	506
— — — diversicolorum refractione, eiusque vera lege	538
Ravennensis charta	920
de S. Remigii, Rothomagensis Episcopi, vita	318
Romanarum legum cum Mo-	
sais collatio	197
Romani Iuris Civilis Corpus edendum a Gebauro	573
de Romanorum coloniis et statutis in Comitatu Cestri-	
ensi et Lancastriensi	305
ad Romanos epistola paraphrastica illustrata	452

S.

Salisburgensis bibliothecae codices	154
de Saliis neutrorum seu mediorum disolubilitate in spiritu vini	136
Satellitum Iovis observationes	564
Sauromatae reges veteres in Bosphoro cuius sint originis?	47
de Scacchia ludo carmen princeps Vidae	96
Scientia omnis in homine utrum sit recordatio?	61
Scriptorum veterum per Indices, Claves et Glossaria apta explicatio	423
Script. S. loca explicata aut illustrata:	
Genes. III, 15.	147
XLVI, 26.	99
Numer. XII, 21.	399
Deuter. XXV, 5-10.	386
1 Sam.	

S A M U E L N O T I N D E X

1 Sam. XIX, 13-18.	344	Luc. XX, 27-39.	97
2 Sam. VIII, 3.	404	Iohann III, 6.	12
VIII, 12.	412	XIV, 2.	196
X, 14, 19.	407	Agg. VII, 14.	99
XII, 8.	390	XXVII, 4.	330
1 Reg. VIII, 2.	395	Rom. I, 4.	566
1 Chron. XVI, 3.	5	17.	456
XVIII, 3.	410	23, 26.	567
— — 11.	412	II, 5-15.	568
Pfaln. LXXXIII, 3-9.	414	17.	330
Pfaln XCI, 6.	71	III, 1-3.	456-568
Ief. LXXV, 4.	72	23.	569
Ezech. XXVIII, 9.	414	IV, 1-17.	453
Amos V, 25-27.	409	V, 2.	458
Malach. I, 1, 2.	130	6-7.	454
8.	131	12-15.	570
II, 3, 7.	131	14.	454
10, 15.	132	VI, 5.	571
III, 1-3.	132	VII, 6.	455
15, 18.	133	24.	571
2 Maccab. IX, 15.	100	VII, VIII.	459
Matth. V, 48.	102	VIII, 26.	572
VI, 16.	188	IX, 3.	459
X, 25.	102	5.	460
XVIII, 23.	6	18.	130
XX, 12.	100	XI, 6.	455
Marc. V, 3.	72	XIII, 25 sq.	461
Luc. II, 1-2.	324	XV-XVI.	462
15.	330	1 Cor. I, 8.	12
		1 Cor.	

RERUM NOTABILIORUM.

<i>1 Cor. X, 24.</i>	12	<i>de Socraticis argumentis pro im-</i>	
<i>XI, 7.</i>	66	<i>mortalitate animorum</i>	54
<i>XV, 8.</i>	330	<i>Socratis morientis constantia</i>	
<i>29.</i>	49		80
<i>Phil. II, 20.</i>	100	<i>— — — sententia de preci-</i>	
<i>1 Theff. IV, 6.</i>	330	<i>bus</i>	187 sq.
<i>2 Theff. I, 10.</i>	457	<i>de Soni natura et propaga-</i>	
<i>2 Timoth. II, 19.</i>	326	<i>tione</i>	92
<i>1 Ioh. V, 7.</i>	12	<i>Spartiani locus an emendan-</i>	
<i>Apoc. V, 12.</i>	12	<i>dus</i>	307
<i>XXI, 9.</i>	330	<i>Speculum Regale Danice et</i>	
<i>Sectionum conicarum proprie-</i>		<i>Latine editum</i>	438
<i>tates quaedam</i>	445	<i>de Spiritu S. a Patre Pro-</i>	
<i>de Septentrionalium populo-</i>		<i>castione</i>	9 sq.
<i>rum religione et moribus an-</i>		<i>Stataria fabula quid?</i>	278
<i>tiquioribus</i>	443	<i>de Stirpibus Helveticis et Thu-</i>	
<i>de Sibiricis floribus</i>	298	<i>rincensibus</i>	89
<i>Sigla a notis quomodo differant?</i>		<i>Stoicorum sententia de immor-</i>	
	198	<i>talitate animorum</i>	54
<i>Silentii praefes Angerona dea</i>		<i>de Sphondylio vulgari hirsuto</i>	
	243		298
<i>de Simeone Stylita quaedam</i>		<i>Suidae locus emendatus et illu-</i>	
	25	<i>stratus</i>	344
<i>de Simplicitate animi apud ve-</i>		<i>Suecicum diarium pacis Oli-</i>	
<i>teres Philosophos</i>	67	<i>umfis</i>	360
<i>de Sinarum scientia politico-</i>		<i>in Sulpicii Severi historiam sa-</i>	
<i>morali</i>	321	<i>eram observationes</i>	50
<i>Sinici vestitus specimina</i>	322		
		F f f f	<i>de</i>

I N D E X

<p><i>de Syley insulae mutationibus</i> 302</p> <p><i>de Syria Sobasa</i> 404</p> <p><i>de Syrorum calendario</i> 402</p> <p style="text-align: center;">T.</p> <p><i>in Taciti locum quaedam</i> 308</p> <p><i>ad Tangentium methodum inversam pertinens problema</i> 336</p> <p><i>Telescopia refringentia quomodo emendanda?</i> 294</p> <p><i>de Telescopiis ex quinque vel sex lentibus constructis.</i> 339. 340</p> <p><i>de Telluris nostrae figura et magnitudine</i> 293</p> <p><i>de Temporum donarius</i> 227</p> <p><i>in Terentium Index philologico-criticus</i> 376</p> <p><i>Terentii locus emendatus</i> 207</p> <p><i>Tetrici Imperatoris historia</i> 309</p> <p><i>Thermometricae observationes</i> 294</p> <p><i>Theocriti locus emendatus</i> 345</p>	<p><i>de Thoracis morbis, et instrumentis eo pertinentibus</i> 212</p> <p><i>in Tibialibus electricitas</i> 479</p> <p><i>Tigurini Codices quidam</i> 147</p> <p><i>de Trabeationis anno</i> 373</p> <p><i>Transactiones Philosophicae iterum editae</i> 289</p> <p><i>Triumphus equestris</i> 50</p> <p><i>Tubulariae fungosae descriptio</i> 562</p> <p><i>a Tuto argumentum apud Socratem</i> 86</p> <p><i>Tyrtaei quae supersunt, edita et illustrata a Klotzio</i> 39</p> <p style="text-align: center;">V.</p> <p><i>de Variolarum inoculatione Genevae prospera</i> 313</p> <p><i>de Varronis bibliotheca quaedam</i> 50</p> <p><i>de Veldgibus Pomeranicis inter Suecos et Elect. Brandenburg. controversia</i> 366</p> <p><i>de Versionibus antiquis Malachiae quaedam</i> 139</p> <p style="text-align: right;"><i>de Ver.</i></p>
--	--

RERUM NOTABILIORUM.

<i>de Verſionibus graecorum li- brorum</i>	518	<i>Domit. Ulpiani fragmenta li- bri ſingularis regularum edi- ta</i>	193
<i>Verſus pro ordine remorum et remigum</i>	384	<i>de Ulrico, Epifcopo Auguſtano, quaedam</i>	17
<i>de Veſtium ſubſtratione</i>	50		
<i>Vidae liber de Arte Poetica editus et illustratus a Klot- zio</i>	94	W.	
<i>de Vindelicorum vita et mori- bus</i>	15	<i>Weingartenſis monaſterii codi- ces</i>	151
<i>Vindobonenſis Caefareae Bi- bliothecae analecta</i>	311	<i>Philippinae Welſeriae vita</i>	20
— — — <i>Conſilii a. 1267. conſtitutiones</i>	312	<i>Weſtphalicae et Olwenſis pa- cis comparatio</i>	368 ſq.
— — — <i>Academiae ſtatuta et privilegia</i>	313	X.	
<i>de Vortice extraordinario in Hibernia</i>	295	<i>Xenophonis Libri memora- bilium Socratis emendati et illustrati</i>	331 ſq.
<i>Virgilii locus duplex illustra- tus</i>	67. 69	Z.	
<i>in Virgilium index philologico- criticus</i>	376		
<i>de Vitis Patrum, Norimber- gae A. 1478. vulgatis</i>	22	<i>de Zurzach, viſo, quaedam</i>	146
<i>de Vitro foſſili naturali</i>	549	<i>Zwinglius fruſtra accuſatus</i>	147
<i>Ulmenſes Codices quidam</i>	150	F f f 2	Tabulae

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Tabulae figurarum aere expressarum.

Tabula I. ad Mens. <i>Iunium.</i>	— —	pag. 341
— — II. ad Mens. <i>Augustum.</i>	— —	356
— — III. ad Mens. <i>Octobrem.</i>	— —	445
— — IV. ad Mens. <i>Novembrem.</i>	— —	481

